15

…NCA.

…n.

HVGO A S^{to}
Victore Tom.

2-12-2-15

I
00363

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.
Sala Est. Tab. Núm.

15

363

363

2 - 12 - 2 - 15

Num. 12. cap. 7. num. 212.

I
00363

b18561901

Hugo de ſancto Victore de ſacramentis

Incipit liber Hugo-nis de ſacramentis ad ſcdam eru-ditionem ſacri eloquij quod eſt fun-damentum ſcientie.

Prime partis capitula ſunt hec.

Prima pars exameron in opa ꝯditõnis.
Unum eſſe pncipium a quo facta ſunt om-nia de nichilo. caplo primo parte pma.
Si prius materia facta eſt q̃ȝ forma. caplo ſecundo parte prima.
Ratio quare voluit deus p tempoꝝ inter-ualla opera ſua ad completionem pduce-re et prius eſſe facere q̃ȝ pulcrum eſſe. capi-tulo. iij. parte prima.
Si potuit aliquãdo eſſe materia ſine for-ma. capitulo. iiij. pte pma.
Simul creata fuiſſe omĩa. id eſt. viſibilia et inuiſibilia. caplo. v. parte prima
De prima informitate reꝝ omniũ qualis fuit ⁊ q̃ȝdiu mundus in illa pmanſit. capi-tulo. vj. parte prima.
De diſtinctiõe formatõis. ca. vij. pte. j.
De miſterio lucis quare pma facta ẽ. cap̃. octauo parte prima.
Qualis eadem facta eſt lux ⁊ vbi. ca. ix. p. j.
Q, ſimul facta eſt lux viſibilis ⁊ inuiſibilis et parit diuiſa a tenebris. ca. x. pte pma.
Q, lux tres dies illumĩauit et q̃re ante ſo-lem facta eſt. capitulo. xj. parte prima.
Sacramentũ diuinoꝝ opeꝝ. ca. xij. pte. j.
Quare dixit ſcriptura. vidit deus lucem. capitulo xiij. parte prima.
Que ſit cautela boni opis hic ſignificata. capitulo. xiiij. parte prima.
Quid factum ſit de luce ille primaria poſt creatum ſolem ⁊ ſi de ipſa ſubſtantia ẽr ſol factus eſt. capitulo. xv. parte. pma
Si deus per ſex dies ſine interuallo ope-ratus eſt ſiue alio quolibȝ mõ. ca. xvj. pte. j.
De opere ſecunde diei qñ factuȝ eſt firma-mentum. capitulo xvij. parte prima.
De qua materia factũ ſit firmamentũ ⁊ q̃-le factum ſit. caplo. xviij. pte pma.
Sacramentuȝ ſupradictoꝝ. ca. xix. pte. j.
Quare nõ dicitur deus vidiſſe opus ſcde diei quia bonum eſſet. cap̃. xx. pte pma
Quõ ꝯgregate ſunt aque in vnum locum vt arida appareret caplo. xxj. pte prima
Quomõ terra germina pduxit. ca. xxij. p. j.
Quare ille aque que ſup̃ celos ſunt nõ ſũt congregate in vnum locũ. ca. xxiij. pte. j.
Q, his tribus dieb⁹ facta ẽ reꝝ diſpoſitio. ca. xxiiij. parte prima.
Quomõ tribus diebus ſequentibus orna-tus eſt mundus. capitulo xxv. pte pma.
Si de ipſis elementis facta ſunt que ad or-natuȝ illoꝝ facta ſunt. caplo xxvj. pte pma
Sacramentũ qualĩ piſces et aues de vna materia facti ſunt et ĩ vna ſede diſpoſiti nõ ſunt. capitulo. xxvij. parte prima
Quare opa conditõis prius cõmemoran-tur deinde opera reſtauratiõis. cap̃. xxviij. parte prima.
Q, in operib⁹ reſtauratõis maxime verſa-tur tractatio. caplo. xxix. pte pma.
Quattuor eſſe per que ſermo ſubſeq̃ns de-currit. capitulo. xxx. parte prima

Scde partis capitula ſunt hec.

Incipit ſecũda ps de cã creatiõis hominis et de cauſis primordialibuſ rerum omniũ capitulo primo: parte ſecunda.
De cauſis primordialibus ⁊ de effectibus earum. capitulo. ij. pte ſecunda
De generatione cauſarũ primordialium. capitulo. iij. parte ſecunda.
Que ſit prima cauſa conditionis rationa-lium. capitulo. iiij. parte ſecunda.
Q, diuine volũtati ⁊ bonitas affuit et po-teſtas. capitulo v. parte ſecunda
De tribus perfectis ⁊ perficientibus om-nia. caplo. vj. parte ſecũda
Q, hec tria de deo ſcdm ſubſtantiã dicun-tur. capitulo. vij. parte ſecunda.
Quare hec tria qui ſcdum ſubſtiam dicanẽ quaſi propria in quibuſdã locis pſonis at-tributa inueniunẽ. caplo. viij. pte ſcda.
Q, ſapientia dei cum vna ſit in ſe diuerſa nomĩa ſcdm nos ſortitur. cap̃. ix. pte ſcda
Q, volũtas dei eterna fuit de ope tempo-rali. capitulo. x. parte ſecunda.
Q, tria in deo coeterna fuerũt. ca. xj. pte. ij.

Q, tria viſibilia mundi tria inuiſibilia dei demonſtrant. capitulo xij. parte ſecūda
Q, ſimilitudo dei in rationali creatura pfectior eſt q̄ʒ foris capitulo xiij. pte ſcđa
De ſcientia et pſcientia dei et quoniā ex ea in rebus neceſſitaſ cadere videtur. capitulo xiiij parte ſecunda.
Quomodo omnia in deo ab eterno erant prius q̄ʒ in ſemetipſis ſubſiſterent et illoꝝ illic non preſcientia ſed ſcientia erat. caplo xv. parte ſecunda
Si res future non fuiſſent ſapientia dei ſcientia eſſet. ſed pſcientia non diceret. caplo xvi parte ſecunda
Quomō vtrunqʒ eternuʒ ē et preſcitū eſſe et futurum eſſe. capitulo xvij. parte ſecūda
Quomodo ſi reruʒ euentus mutarentur preſcientia tamē non mutaret. ca. xviij. p. ij.
De prouidentia dei. ⁊ quia duplex eſt prouidētia dei in ſuis ⁊ alienis. capitulo xix. pte ſecunda.
De diſpoſitiōe diuina caplo xx pte ſcđa
De predeſtinatōe diuīa. capitulo xxi. pte. ij.
De poteſtate dei ⁊ q̄ dupliciter conſideratur poteſtas in deo eſſe et vtroqʒ modo deum omnipotentē eſſe. ca. xxij. pte ſcđa.

Tercie partis capitula ſunt hec.

Qualiter ab initio deus agnitus eſt et q̄re vnus ⁊ trinꝰ. capitulo pmo: parte tercia
Quare deus nec totus ſciri nec totꝰ ignorari poteſt. capitulo ſcđo parte tercia.
Quibꝰ mōis cognitō dei ad hoīem venit. capitulo iij. pte tercia
Q, deus trinus ⁊ vnus et quid in vnitate et quid in trinitate capitulo iiij. pte tercia
Explicatō ppoſitarum diſcretionū. caplo quinto parte tercia.
De illa cognitōnis genere quo mēs rōnał in ſe deum videre poteſt. caplo vj. pte t̄cia.
Quia ſeipſam eſſe videt mens rationalis capitulo vij. parte tercia
Et q̄ ſe cepiſſe intelligit caplo viij. pte iij
Quia deus eſt et q̄a ſine principio eſt.
Eiuſdē rei argumentū foris in creaturis. capitulo ix. parte iij.
Q, deus trinꝰ et vnus eſt. caplo x. pte. iij.
Q, eſt vere ⁊ ſumme vnus. ca. xj. pte tercia
Q, immutabilis eſt deus cap̄. xij. pte tercia
Q, ratio in creatura recte conſiderata adiuuat ad cognoſcendum deum.
Quibus modis corpora mutantur. capitulo xiij. parte tercia.
Quibuſ modis ſpiritus mutanť. capitulo xiiij. parte tercia
Q, deus eſſentialiter eſt et vere ē et in omni creaťa ſiue natura ſine diffinitōe ⁊ ī omni loco ſine circumſcriptione et in omni tempore ſine viciſſitudine vel mutatione. capitulo. xv. parte tercia
Quomō ſpūs creati locales ſūt et quomō corpora. capitulo xvj parte tercia
Ratio quaŕ deus non ſolū vnus ſed ⁊ trinus ſit. capitulo xvij. pte tercia
De vbo intrinſeco ⁊ extrīſeco. ca. xviij. p. iij
Q, ymago dei in rationali creatura expliſſior eſt et veſtigiū trinitatis inuenitur in ipſa. capitulo xix. parte tercia.
Quomō tres pſone eſſentia vna ſiue ſubſtantia. capitulo xx. parte tercia.
De diſcretione nominū in trinitate. caplo xxj parte tercia
Quomō ſpiritus ſſāctus a patre ⁊ filio mittitur eterna proceſſione ab illis et tempali aduentu ad nos capitulo xxij pte iij.
Quare tria illa ineffabilia in deitate perſone tres dicunť et tria in humanitate nō dicuntur. capitulo xxiij. parte tercia
Quare potentia patri attribuiť ſapīa filio bōitas ſiue benignitas ſpūiſcō. c. xxiiij. p. iij.
Alia ratio q̄re illa q̄ ſm ſubſtantiā dicunť et cōmunia ſunt pſonaliter ſūt diſcreta. ca. xxv parte tercia
Q, veſtigiū trinitatis nō ſolum in rōnali creatura ſʒ etiā in corpea repiť. ca. xxvj. p. iij
Q, in his tribus omnia ſunt perſonalr. capitulo xxvij pte tercia
Recapitulatō ſupdictoꝝ caplo xxviij. p. iij
Breuis ſumma eoꝝ que ſupdicta ſunt cuʒ adiectiōe quorundā caplo xxix. pte t̄cia.

Quarte partis capitula ſunt hec

De voluntate dei. capitulo. j. pte q̄rta.
Quot modis ſcriptura voluntatē dei accipiat. capitulo. ij. parte quarta.
Prima beneplacitū diciť ca. iij. pte q̄rta
Secunda opatio, tercia permiſſio cap̄. iiij parte quarta
Q, deus bona feč mala pmiſit. ca. v. pte. iiij
Quare deꝰ mala pmiſit caplo vj. pte iiij.
Quare operatio et pmiſſio dei voluntas eius dicuntur. cap̄. vij. parte quarta.
Q, duplex ſit diſcretio voluntatis dei in beneplacito eius ⁊ in ſigno bn̄placiti eius capitulo viij. parte quarta
Quarta eſt in pceptōne quinta in prohibitione. capitulo ix parte quarta
Q, non ſimilia ſigna ſunt eterni beneplaciti preceptio ⁊ phibitio ſicut operatio ⁊ pmiſſio. capitulo x. parte quarta
Quomō fallere videť deꝰ preceptione vel prohibitione aliud innuens q̄ʒ ſit in bn̄placito ſuo. capitulo xj. parte quarta
Vtrūqʒ duꝝ ſonare vł q: deus pcipiat q̄d nolit vel q̄d nolit fieri pmittat. c. xij. pte iiij.
Q, deus non vult mala q̄muis velit vt mala ſint q: ħ bonū eſt. ca. xiij pte quarta.
Q, ſemp impleť volūtas dei ca. xiiij. pte iiij
Quō mali excuſabiles non ſunt q̄ʒuis per eos volūtas dei impleať. caplo xv p. iiij
Quare percipit deus omne quod pcipit. capitulo xvj parte quarta
Omne q̄d bonū dicitur vel ſcđm ſe vel ad aliquid bonum dicitur. caplo xvij pte q̄rta
Q̄d ſcđum ſe bonum diciť ⁊ vniuerſaliter dicitur vere ⁊ ſummum bonum eſſe. caplo xviij. parte quarta
De tribus generibus boni. ca. xix. parte iiij
Maius bonum eſſe illud ex quo maius bonum eſt. capitulo xx. parte q̄rta
Q, deus propter ſe. id eſt. pro vtilitate ſua vel cōmodo nichil precipit. capitulo xxj. parte quarta
Q, deus hoc vnicuiqʒ precipere habʒ q̄d bonum eſt ipi cui pcipit etiaʒ ſi bonū omnium non eſt. capitulo xxij pte q̄rta
Q, bonum vniuerſitatis deus impedire non habet etiam ſi illud alicui bonū nō eſt. capitulo, xxiij parte quarta
Q, operatō et pmiſſio dei ſigna ſunt quid eē bonū ſit etiam ſi illud bonum nō ſit. preceptio et phibitio ſigna ſunt q̄d bonuʒ ſit etiam ſi illud bonū non ſit. capitulo xxiiij. parte quarta
Beneplacitū dei aliquādo eſſe ad rem aliquando ad actum rei. cap̄. xxv. pte q̄rta
De rerum ordine in primis ⁊ ſecundis et tercijſ. capitulo xxvj parte quarta

Quinte partis capľa ſunt hec

De creatione angeloꝝ et de libero arbitrio. et de ceteris que ſpectant ad naturaʒ angelicam ſiue ad officium et ordinatōem capitulo pmo parte quinta
Q, in pncipio creati ſunt angeli. capitulo ſcđo parte quinta.
Q, ratiōalis creatura prima omniū facta eſt dignitate quoniā ad ipſam refertur cōditio reliquoꝝ ſicut ipius conditō ad deū refertur quoniaʒ ad ſimilitudinē dei facta eſt ſola. capitulo. iij. parte quinta.
Q, in pncipio pmo ſimul facta ſunt ⁊ corporea omnia in materia ⁊ incorpea in angelica naťa. capitulo iiij. parte quinta
Q, corporea ⁊ incorporea natura et ſcđm aliquid informis facta eſt ⁊ ſm aliquid formata. capitulo v. parte quinta
Quales fuerunt angeli quando primo facti. caplo vj. parte quinta.
Q, nō facti ſunt de materia piacenti ſicut corpora. capitulo vij. parte quinta
De quattuor ppuetatibus nature angelice. capitulo viij. parte quīta
De differentia ſubſtantie ſpiritualis. capipitulo. ix. parte quinta
De dr̄ītia cognitionis caplo x. pte v
De dr̄ītia liberi arbitrij. ca. xj. par. q̄nta
In quo ſimiles conditi ſunt et in quo diſſimiles. capitulo xij parte q̄nta
De triplici poteſtate illoꝝ caplo xiij p. v
De triplici cognitione illoꝝ. cap̄. xiiij p. v.
Si perfecti facti ſunt angeli an imperfecti capitulo xv parte quinta
Q, tribꝰ modis perfectum dicitur. caplo xvj. parte quinta
Scđm tempus. ca. xvij. parte q̄nta

Scdm naturam. capitulo.xviij.pte.v.
Uniuerſaliter. caplo.xix.parte quinta.
Q; perfecti cōditi ſunt ſcdm pmā pfectionem. capitulo xx.parte quinta.
Si preſcij fuerunt futuri euentus ſui. capitulo.xxj.parte quinta
Quales conditi ſunt boni vel mali iuſti vl' iniuſti beati an miſeri .capitulo xxij. pte.v.
De libero arbitrio illoꝝ in primo conditionis principio quādo ſubſiſtere ceperūt capitulo.xxiij.parte quinta.
Quid ſit liberꝝ arbitriuꝫ.caplo.xxiiij.pte v.
Q; ſemper liberum arbitrium nō ad preſens ſpectat ſed ad futurum nec ad omne ſed ad cōtingens tantū. ca.xxv.pte qnta
De auerſione ⁊ lapſu maloꝝ et de conuerſione et confirmatione bonoꝝ.caplo.xxvj. parte quinta.
Quomodo in labentibꝰ culpa grām auertit in ſtantibꝰ gratia merituꝫ adiuuit.capitulo.xxvij.pte quinta.
Q; in ſola voluntate ⁊ iuſticia eſt ⁊ iniuſticia. capitulo.xxviij.parte quinta.
Q; peccatū nec ſubſtātia eſt nec de ſubſtātia dicit̄ ſed priuatio boni. capitulo xxix.p.v
Quomō deus omnē voluntatē ⁊ poteſtatem angelorum ad ſue voluntatis ordinē et diſpoſitiōem intorquet.caplo.xxx. pte v.
Q; tribus modis deus cohercet voluntatem et poteſtatem maloꝝ angelorum. cap. xxxj.parte quinta.
De occulta diſpoſitione dei qua malas etiā voluntates ad ſuam voluntatē intorquet et diſponit ſcdm ſuam voluntatē. capitulo.xxxij.parte quinta
De ordinibuſ angeloꝝ q in pncipio a deo conditi ſunt. capitulo.xxxiij.pte quinta.
Si plures remanſerunt q; ceciderunt. ca. xxxiiij.parte quinta
De diſcreta cognominatōe angeloruꝫ. capitulo. xxxv.pte quinta.
Utrum omnes ſpiritus celeſtes mittātur capitulo xxxvj.pte quinta
De miniſterijs angelicis ca.xxxvij.pte v.

Sexte partis capitula ſunt hec.

De creatiōe hominis ⁊ de ſtatu eius ante peccatum.
Quare deus hominē ex corpore et anima fecit. capitulo.pmo parte ſexta
Qualiter homo ad ymaginem et ſimilitudinem dei factus ſit. caplo.ij.parte ſexta
De creatione ⁊ origine anime.capitulo.iij parte ſexta.
De libero arbitrio caplo iiij.pte ſexta
De duplici ſenſu anime cap.v.pte ſexta
De duobus bonis hominis. capitulo vj. parte ſexta.
De duobus preceptis nature et diſcipline. capitulo.vij.parte ſexta.
De tribus generibus rerum.ca.viij.pte vj
De gemina cuſtodia vite inferioris. cap. ix.parte ſexta
De tribus ſtatibꝰ homis.capitulo.x.pte vj
De pmo ſtatu ante peccatū.ca.xj.pte ſexta
De ſcientia homis an̄ peccatū. c.xij.pte.vj
De cognitione rerum viſibiliū.ca.xiij.p.vj
De cognitione creatoris.ca.xiiij. pte ſexta
De cognitione ſui. cap.xv.parte ſexta.
De qualitate liberi arbitrij per tres ſtatus capitulo.xvj parte ſexta
De virtute homis an̄ peccatū.ca.xvij.p.vj
Qualis creatus ſit primus homo ſcdum corpus.capitulo.xviij.parte ſexta.
Quādiu homo ſi non peccaſſꝫ in hac vita inferiori manere debuiſſet.caplo.xix. pte.vj
De alimento eius.capitulo.xx parte ſexta
De ſtudio humane vite ante peccatuꝫ.capitulo.xxj.parte ſexta.
Si non peccaſſet homo quales filios genuiſſet. capitulo xxij.parte ſexta
Utrū iuſti an iniuſti naſcerent̄. c.xxiij.p.vj
Si patne iuſticie heredes caplo xxiiij p.vj
Utrum ſimul transferendi fuiſſent an per ſucceſſiōes capitulo xxv parte ſexta
Utrum pfecti naſcerentur ſtatura et ſcientia. capitulo xxvj parte ſexta
De inſtitutōe pmi homis.ca.xxvij pte vi.
De inſtitutione hominis ſcdm inferiorēꝫ vitam. caplo xxviij.parte ſexta
De inſtitutione homis ſm ſupiorē vitam capitulo xxix. parte ſexta
De loco in q poſitꝰ eſt pmꝰ hō.c.xxx.p.vj.
De ligno vite. caplo xxxj pte ſexta
De ligno ſcīe boni ⁊ mali .ca.xxxij.pte.vj.
Q; homo in paradiſo poſitus eſt nō creatus. caplo xxxiij.pte ſexta
Quare vnus primū creatus eſt.ca.xxxiiij parte ſexta.
Quare mulier de viro facta eſt et quare d latere. capitulo.xxxv.pte ſexta
Quare dormienti viro coſta abſtracta eſt capitulo xxxvj.pte vj.
De ſex modis opandi. ca.xxxvij.p.vj

Septime partis capl'a ſunt hec.

De lapſu pmi hoīs. caplo.j.pte ſeptīa
Quare diabolꝰ in forma aliena ad hoīeꝫ venit. capitulo .ij.parte ſeptima
Quare prius ad feminā venit .c.iij.p.vij.
Quare ab interrogatōe exorſus eſt .caplo iiij.parte ſeptima.
Q; non ſoli viro pceptum datum ſit.cap. v.parte ſeptima
De modo temptatōis. caplo.vj.p.vij.
Que mala fuerūt in originali peccato .ca. vij.pte vij.
Q; mulier delectatione pmiſſionis pſuaſioni aſſenſum dedit. ca.viij.par.ſeptīa
De duobꝰ generibꝰ tēptationū .c.ix.p.vij.
Quis plus peccauerit Adam vel Eua. capitulo .x.parte ſeptima
De appetitu iuſti ⁊ appetitu ꝯmodi. cap.xj. pte.vij.
Utrum homo nolens aut volens appetitū iuſti perdidit. ca.xij.pte vij.
Q; iuſticia ſit menſura. ca.xiij.par.vij.
De menſura inferiori. c.xiiij. pte vij
De menſura ſupiori. cap.xv.pte ſeptīa.
Qō malum fuit in homie ca .xvj.p.vij
Q; homo in appetitu iuſti peccauit.in appetitu aūt cōmodi punitus eſt. c.xvij.p.vij
Quare inferior appetitus menſuram non tenet. caplo xviij.par.ſeptima
Q; ſpūi carnis cura iniūcta ē.c.xix.pte.vij.
Q; neceſſitas cōcupiſcendi nō excuſat. q2 voluntate venit. caplo.xx.pte ſeptima
Q; commodū ⁊ ordinatū appetenduꝫ ſit. capitulo.xxj. pte.vij.
Q; nihil appetit̄ niſi ꝯmodū. ca.xxij.p.vij
Quō nccitas ex volūtate veit.ca.xxiij.p.vij
Quid generati trahimꝰ quid regenerati amittimus. cap.xxiiij.par. ſeptīa
De originali peccato. ca.xxv. pte. vij
Quot mōis dr̄ origiale pctūm.c.xxvj.p. vij
Q; pmo homini actuale fuit hoc nobis ē originale. ca.xxvij. parte ſeptīa.
Quid ſit originale peccatū.ca .xxviij.p.vij
Quomō originale pctūm a patribus in filios tranſeat. cap.xxix.par.ſeptīa
Q; aīma nō ſit ex traduce. ca.xxx.p.vij
Quō p carnem peccatū tranſit ad animaꝫ capitulo.xxxj.parte vij.
Quō ignorantia viciū ſit. ca.xxxij.p.vij
Q; angeli facti ſunt vt ab intus erudirent̄ homines a foris. cap.xxxiij.p.ſeptīa
Unde concupiſcentia naſcit̄ ⁊ vn̄ ignorantia. ca.xxxiiij.parte ſeptima
Quomō anima peccati originalis particeps fiat. cap.xxxv.pte ſeptima
Ratio quorundā de animabꝰ incorporandis. cap.xxxvj.parte ſeptīa
Quomodo a patribus iuſtis peccatores filij naſcuntur. ca.xxxvij.pte vij
Utrum omīa peccata pcedentiū patrum ad filios tranſeāt. cap.xxxviij.p.vij

Octaue partis capl'a ſunt hec.

De eo q tria ſunt conſiderāda circa reparationem homīs. ca.j.parte octaua
De quinqꝫ locis. ca.ij.parte octaua.
Quō diſpoſitꝰ ē hō ad pniam.ca.iij.p.viij.
De cauſa homīs aduerſꝰ deum ⁊ diabolū capitulo iiij.parte octaua.
De diſcretiōe iudicioꝝ. cap.v.pte octaua
Cur deus homo. ca.vj. pte viij.
Quid ad nos ptinuit paſſio xpi.c.vij.p.viij
De iuſticia ptātis ⁊ eqtatis.cap.viij.p.viij
De iuſticia patiente ⁊ cogēte. c.ix.p.viij.
Q; aliter deus redimiſſe potuiſſet homīeꝫ ſi voluiſſet. caplo .x.pte octaua
Qua rōne inſtituta ſūt ſacramēta. cap.xj parte octaua
De tpe inſtitutiōis ſacramētoꝝ.c.xij.p.viij.
De inſtitutiōe cōiugij an̄ pctm.c.xiij.p.viij

None partis capl'a ſunt hec.

Quattuoꝛ eſſe conſiderāda in inſtitutōne ſacramentoꝝ.
Quid ſit ſacramentū. caplo.j.pte.ix.
Quare inſtituta ſint ſacramēta.ca.ij.p.ix.
De diſtinctōe trium opeꝝ et trium opan tium. capitulo iij.par.nona
Inſtitutōem ſacramētoꝝ q̄ntū ad deū diſ⸗ penſationis eſſe q̄ntum ad hominē neceſſi tatis. caplo iiij.parte nona.
De materia ſacramētoꝝ. ca.v.pte.ix
Quot ſunt genera ſac̄mentoꝝ.c.vj.par.ix.
De tribus que neceſſaria ſunt ad ſalutem capitulo vij.parte nona.

Decime partis capl'a ſunt hec.

De fide ſeptē eſſe inq̄renda.
Quid ſit fides. caplo.j.parte decima
Quot ſint in q̄bus fides ꝯſtat.ca.ij.par.x
De incremento fidei. caplo iij.pte x
De hijs que ad fidem ꝑtinent.cap.iiij p.x
Si ab initio ſm̄ mutatiōes tempoꝝ muta ta ſit fideſ credentiū. ca.v pte decima
Quid ſit quo nihil minꝰ vn̄q̄ȝ vera fides habere potuit. caplo vj pte decia
Recapitulatio ſupdictoꝝ.
De ſacramento fidei ⁊ virtute eiuſdem.ca pitulo viij.pte decima

Undecime partis capl'a ſūt hec.

De ſacramētis natural'legis.caplo.j.pte xj
De prima dr̄ītia p̄cedentiū ⁊ ſubſeq̄ntiuȝ ſacramentoꝝ. capitulo ij.parte vndecima
Alia differentia. caplo iij parte xj.
Q, homo a deo inſtructꝰ eſt ad decimas offerendas caplo q̄rto parte xj.
Prima differentia. caplo v.parte.xj
Secunda dr̄ītia caplo vj parte xj
Tercia differentia. ca.vij.parte xj
Quare prima mutata ſunt p ſecunda. ca. viij.parte vndecima.
De tribus generibus opeꝝ.caplo.ix.pte xj.

Duodecime partis capl'a ſunt hec.

De vnione ꝑſī fidelis. caplo p̄mo pte.xij.
De circūciſione. capitulo ſc̄do parte xij
De preparatione legis.capitulo.iij.parte xij.
De ſacramētis ſcripte legis.caplo iiij.p.xij
De immobilibꝰ p̄ceptis. ca.v.parte.xij
De tribꝰ p̄ceptis p̄me tabule. c.vj.p.xij
De ſeptem alijs ſecū de tabule.capitulo vij parte duodecima.
De ordine preceptoꝝ dei. ca.viij.par xij
De mobilibus ⁊ ſuperaddi[t]is p̄ceptis.ca. ix.parte duodecima.
Q, tria ſunt genera ſacramentoꝝ i lege.ca pitulo x.pte duodecima.

LIbꝛum de ſacramentis xp̄iane fidei ſtudio quorūdaȝ ſcribere cōpulſuſ ſum in quo nō nulla que antea ſparſiȝ dictauerā ꝓpterea ꝙ iterato eadem ſtilo exprimere moleſtum vel ſupfluū videbatur inſerui.in quibus ſi forte ſermo ſimplicioꝛ colorem dictaminis ſeruare non potuerit.non multū intereſſe putaui eadeȝ veritate conſtante.Hoc aūt magis me mouet ꝙ cum h eadem priuſ negligentiꝰ dictaſſem . vtpote nondum adhuc futuri operis propoſitū habēſ paſſim tranſſcribēda expoſui ſufficere tunc arbitratꝰ hmōi mīma vel annotata in noticiam venire.Sȝ quia poſt moduȝ cum eadeȝ huius operis textui inſererem quedā in ipſis mutare quedā vo adijcere vel detrahere ratio poſtulabat.Lectorem admonitum eſſe volo vt ſicubi ea extra huius operis ſeriem aliud aut aliter aliq̄d habundantia inuenerit hāc diuerſitatis cāȝ eſſe ſciat.⁊ ſi quid forte in eis emēdandū fuerit ad hmōi operis formā cōponat . Sane hoc opus in duos libros diſtinxi quatinuſ in tanta rerū multitudine ⁊ plixitate inciſio narrationis legentibus tediū tolleret.⁊ ſiml' vtrūq̄ȝ ſcribere non valentibus aut diuiſuȝ habere volentibus cōmodioꝛem formam exhiberet.

PRimus liber a principio vſq̄ȝ ad īcarnationē verbi narrationis ſeriem deducit.

Secūdus liber ab incarnatōne vbi vſq̄ȝ ad finē ⁊ conſūmationeȝ oīm oꝛdine ꝓcedit.

Itē primus liber.xij.clauſulas ſiue ptes complectitur.

Prima pars tractat de creatōe ⁊ ꝯſtitutione huius ſenſibilis mundi.

Secunda pars tractat de cauſa creatōiſ humane ⁊ de p̄moꝛdialibꝰ cauſis rerū oīm

Tertia parſ tractat de cognitione dei q̄liter ab initio manifeſtatus ē ⁊ vnꝰ ⁊ trinuſ

Quarta pars tractat de volūtate dei ⁊ d̄ diuerſis modis quibꝰ ſacra ſcp̄tura de volūtate dei loqui conſueuit.

Quinta pars tractat de creatiōe angelorū et confirmatione ⁊ lapſu ⁊ de ceteris que ad ipſos pertinent.

Sexta pars tractat de creatione homīs ⁊ de ſtatu eius ante peccatū.

Septima pars tractat de lapſu.

Octaua pars tractat de reparatione.

Nona pars tractat de inſtitutione ſacramentoꝛum.

Decima pars tractat de fide.

Undecima pars tractat de ſacramentis naturalis legis

Duodecima pars tractat de ſacramētiſ ſcripte legis.

CUm igitur de prima eruditione ſacri eloquij que ī hiſtoꝛica ꝯſtat lectione cōpendioſū volumen prius dictaſſeȝ.h nunc ad ſecūdaȝ eruditionē que in allegoꝛia eſt introducendiſ paraui in q̄ quaſi fundamento q̄daȝ cognitionis fidei animū ſtabiliant vt cetera q̄ vel legendo vel audiendo ſuperedificari potuerint inconcuſſa ꝑmaneant.Hāc autē q̄ſi breuē quandā ſūmā oīuȝ in vnā ſeriem cōpegi vt animus legentis aliquid certum haberet cui intentioneȝ affigere ⁊ ꝯfoꝛmare valeret ne p varia ſcripturarū volumina et lectionū diuoꝛcia ſine oꝛdine et directiōe raperet. Huiꝰ libri capitula per ſingulas ptes ſubter oꝛdinauimꝰ in hunc modū.In diſtinctione pꝛologi capitula ſunt hec.

Incipiunt capitula pꝛologi in librum hugonis de ſacramentis.

Que ſint dicenda ante principiū.
Que ſit materia diuinarū ſcripturaruȝ.
Q̄uo diuina ſcriptura per opera conditiōis deſcēdit ad narrāda opa reſtaurationiſ
Q, tripliciter tractat de materia ſua eloquiuȝ ſacruȝ
Q, in ſacro eloquio non ſole voces ſed ⁊ res ſignare habent
Q̄uo oēſ artes ſubſeruiant diuīe ſapiētie
De numero librorū ſacri eloquij.

Que ſunt dicēda an̄ principiū   Ca. I.

Quiſq̄s ad diuinarū ſcp̄turaꝝ lectōnē erudiendꝰ accedit pͥmū ꝯſiderare dꝫ q̄ ſit maṫia circa quā v̄ſat̄ eaꝝ tractatio. qꝛ ſi reꝝ eaꝝ d̄ q̄bꝰ ſcp̄tura facta eſt noticiā habuerit faciliꝰ poſtmodū dictoꝝ eiꝰ v̄itatē ſiue ꝓfūditatē aſpiciet.   Que ſit materia diuiāꝝ ſcripturaꝝ.   Capitulum   ſcd̄m.

Materia diuinarū ſcp̄turaꝝ oim ſūt opa reſtaurationis hūane. Duo eni ſūt opa in qbꝰ vniuerſa ꝯtinent̄ q̄ facta ſūt. Primū eſt opꝰ ꝯditōis. Scd̄m eſt opꝰ reſtauratōnis. Opꝰ ꝯditōis eſt q̄ factū eſt vt eēnt q̄ non erāt. Opꝰ reſtauratōis ē q̄ factū eſt vt meliꝰ eēnt q̄ perierāt. Ergo opꝰ ꝯditōis eſt creatio mūdi cū oibꝰ elemētis ſuis. Opꝰ reſtaurationis ē incarnatio v̄bi cū oibꝰ ſacramētis ſuis. ſiue hijs q̄ pceſſerūt ab initio ſcl̄i. ſiue hiſ q̄ ſbſequēt̄ vſq3 ad finē mūdi. v̄bū eni incarnatū rex noſt eſt. q̄ in hūc mūdū venit cū dyabolo pugnaturꝰ. ⁊ oēs ſcti q̄ an̄ eiꝰ aduētū fuerūt q̄ſi milites ſūt an̄ faciē regꝭ pcedētes ⁊ q̄ poſtea veniūt vſq3 ad finē mūdi milites ſūt regē ſuū ſbſequētes. ⁊ ipſe rex mediꝰ eſt i exercitu ſuo hincinde vallatꝰ incedēs ⁊ ſtipatus agminibꝰ ſuis. Et lꝫ in hac tāta militudine diuerſe armoꝝ ſpēs in ſacramētis ⁊ in obſuatōibꝰ pcedētiū ⁊ ſbſeqntiū ꝓploꝝ appareāt oēs tn̄ vni regi militare ⁊ vnū vexillū ſeq̄ ꝓbant̄ ⁊ vnū hoſtē pſeq̄ ⁊ vna victoria coronari. In hijs oibꝰ opa reſtauratōis ꝯſiderant̄ in qbꝰ diuinaꝝ ſcp̄turaꝝ tota v̄ſatur intētio. Mūdane ſiue ſclares ſcp̄te materiā hn̄t opa ꝯditōis. Diuia ſcp̄tura matiā hꝫ opa reſtauratōis. Propterea tāto excellētior oibꝰ ſcp̄turis iure ꝯcedit: q̄nto dignior eſt ⁊ ſublimior maṫia in q̄ eiꝰ ꝯſideratio tractationq3 v̄ſat̄. Nā opa reſtauratōis valde digniora ſūt opibꝰ ꝯditōis q̄a illa ad ſuitutē facta ſūt vt ſtāti hoi ſbſeruirēt. iſta ad ſalutē vt lapſuꝫ erigerēt. ppterea illa q̄ſi modicuꝫ aliq̄d ſex diebꝰ pfecta ſūt. iſta v̄o nō niſi ſex etatibꝰ cōpleri pn̄t. iō ſex ꝯ ſex e diuerſo ponunt̄ vt idē repatoꝛ q̄ creatoꝛ eſt demonſtraretur.

Quō diuiā ſcp̄tura per opa ꝯditionis deſcēdit ad narrāda opa reſtaurationis.   Capitulum   tertium

Quamuiſ aūt principalis materia diuine ſcp̄ture ſint opa reſtaurationis tn̄ vt cōpetētiꝰ ad ipa tractāda accedat pͥmū in ipo capite narrationis ſue breuit̄ ſm̄ fidē reꝝ geſtaꝝ exordiū ⁊ ꝯſtitutiōꝫ narrat opū ꝯditōnis. Nō eni ꝯueniēt oñdere poſſet q̄lit̄ hō repatꝰ ſit niſi pͥus oñderet q̄lit̄ ſit lapſꝰ. neq3 v̄o lapſū eiꝰ ꝯueniēt oñderet niſi pͥꝰ q̄lit̄ a deo iſtitutꝰ fuerit explicaret. Ad oñdendā aūt pͥmā iſtitutiōꝫ hoīs oportuit vt etiā totiꝰ mūdi cōditio ac creatio pāderet. qꝛ ppt̄ hoīeꝫ factꝰ eſt mūdꝰ. ſpūs q̄dē ppt̄ deū. corpꝰ ppt̄ ſpūꝫ mūdꝰ ppt̄ corpꝰ hūanū. vt ſpūs deo ſbijceret̄ ſpiritui corpꝰ. corpi mūdꝰ. Hoc igit̄ ordine ſcp̄tura ſacra. pͥmū creationē mūdi deſcribit q̄ ꝓpter hoīeꝫ factꝰ eſt. deīde cōmemorat q̄liter hō factꝰ in via iuſticie ⁊ diſciplie diſpoſitꝰ ē. Poſtea quō hō lapſꝰ eſt. nouiſſime queādmodū repatꝰ. Primū ḡo deſcribit maṫiam in eo ꝙ factꝰ eſt ⁊ diſpoſitꝰ. deīd miſeriā i culpa ⁊ pena. deīde repatiōꝫ ⁊ miſcdiāꝫ i cogtōne v̄itatis ⁊ amore v̄tutis. deinde patriaꝫ et gaudiū btitudinis.

Q3 tripl'r tractat de materia ſua eloquium ſacrum.   Capitulum   quartum.

De hac aūt materia tractat diuiā ſcp̄tura ſm̄ triplicē intelligētiā. Hoc eſt hiſtoriaꝫ. allegoriā. tropologiā. Hiſtoria ē reꝝ geſtaꝝ narratio que in pͥma ſignificatōne lr̄e ꝯtinet̄. Allegoria eſt cum per id quod factum dicitur aliquid aliud factum ſiue in pn̄ti ſiue in preterito ſiue futō ſignat̄. Tropologia ē cuꝫ ꝑ id q̄d factū dr̄ aliq̄d faciēdū eſſe ſignatur

Q3 i ſacro eloq̄o nō ſole voces ſꝫ et reſ ſignare habēt   Ca.   quintuꝫ

Unde apparꝫ quantū ſcp̄tura diuia ceťis oibꝰ ſcp̄turis nō ſolū in maṫia ſua ſꝫ etiā in mōtractādi ſbtilitate ⁊ ꝓfūditate pcellat cū i ceťis q̄dē ſcp̄turis ſole voces ſignificare inueniāt̄. in hac aūt non ſolū voces ſꝫ etiā res ſignificatiue ſint. Sicͭ igit̄ in eo ſenſu q̄ int̄ voces et res v̄ſat̄. neceſſaria eſt cognitio vocuꝫ ſic in illo q̄ inter res ⁊ facta vel facienda miſtica ꝯſtat nc̄caria eſt cognitō reꝝ. Cognitō aūt vocū in duobꝰ ꝯſiderat̄ in ꝓnunciatiōe videlꝫ ⁊ ſignificatōe. ad ſolā ꝓnunciationeꝫ ptinet grāmatica. ad ſolā ſignificatōꝫ ptinꝫ dyaletica. ad ꝓnunciatōem ſil' ⁊ ſiḡficatōeꝫ ptinꝫ rethorica. Cognitio reꝝ circa duo v̄ſatur circa formā ⁊ naturaꝫ. forma ē in exteriori diſpoſitiōe. natura in interiori q̄litate. Forma reꝝ aut in nūero ꝯſiderat̄ ad quē ptinet ariſmetica. aut in ꝓportōe ad quaꝫ ptinet muſica. aut i dimēſione ad quā ptinꝫ geometria. aut in motu ad quē ptinꝫ aſtronomia. Ad interiorē v̄o reꝝ naturā phiſica ſpectat.

Quō omēs artes ſubſeruiāt diuine ſapientie.   Ca.   VI

Ex quo conſtat q̄ oēs artes naťales diuine ſcie famulant̄ ⁊ inferioꝛ ſapia recte ordiata ad ſupiorē ꝯducit. Sb eo igit̄ ſenſu q̄ eſt i ſignificatōe vocū ad res ꝯtinet̄ hiſtoria cui famulant̄ tres ſcie ſicͭ dictū eſt. grāmatica dyaletica ⁊ rethorica. Sub eo āt ſenſu q̄ eſt in ſiḡficatiōe reꝝ ad facta miſtica ꝯtinetur allegoria. ⁊ ſub eo ſenſu qui eſt in ſignificatione rerum ad facienda miſtica continetur tropologia. et hijs duobꝰ famulantur ariſmetica. muſica. geometͣa. aſtronomia et phiſica. Sup hec aūt oīa diuinū illd eſt ad q̄d ducit ſcp̄tura diuina ſiue in allegoria ſiue in tropologia. q̄ꝝ alteꝝ q̄d in allegoria ē rectā fidem. Alteꝝ q̄dem q̄d in tropologia eſt in forma. bonā opatiōem in q̄bꝰ ꝯſiſtit cognitō veritatis ⁊ amoꝛ virtutis. ⁊ hec eſt vera reparatio hoīs.   Ca.   VII

De numero libroꝝ ſacri eloquij.

Poſtquaꝫ demonſtrauimꝰ q̄ ſit maṫia diuinaꝝ ſcp̄turaꝝ ⁊ q̄lr̄ de ſbiecta ſibi maṫia tractēt i ꝯplici ſenſu hiſtorie. allegorie. tropologie. nūc oñdere ꝯuenit i q̄bꝰ libꝛis ea q̄ iure diuinitatis nomie cenſet̄ ſcripta ꝯſiſtat. Duo ſunt teſtamēta q̄ omne diuinaꝝ ſcriptaꝝ corpus ꝯcludūt vetꝰ. ſ. ⁊ nouū. Utrūq3 tribus ordinibꝰ diſtiguit̄. Vetꝰ teſtamētū ꝯtinꝫ legem ⁊ pphās. agyog̃phos q̄d interp̄tatuꝫ ſonat ſctōs ſcp̄tores v'l ſctā ſcribenteſ. In lege ꝯtinent̄ q̄nq3 volumia. ſcꝫ. geneſ. exoduſ leuiticꝰ. liber numeri. deuteronomiū. Geneſis aūt a generatōe dr̄. Exodꝰ ab exitu. Leuiticꝰ a leuitis. liber Nūeri qꝛ i eo nūerant̄ filij iſrl'. Deuteronimiuꝫ ſcd̄a lex. hebrayce autē breſith. helleſmoth. vaiecra. vaiedaber elleaddaberim. In ordine pphāꝝ octo ſūt volumia. pͥmus liber Joſue q̄ et Jheſu naue. et ioſue bennun. i. filiꝰ nun. ſcd̄us liber iudicū q̄ dr̄ ſoptihim. terciꝰ liber Samuelis qui eſt pͥmꝰ ⁊ ſcd̄s regū. quartꝰ malachim q̄d interp̄tat̄ regū qui ē terciꝰ ⁊ q̄rtꝰ regum Quintꝰ Yſaias. Sextus Hieremias. Septimꝰ Ezechiel. Octauꝰ liber. xij. pphetaꝝ qui dr̄ tharealra. Hij pphetici dicunt̄ eo ꝙ prophetarū ſint etiā ſi nō oēs pphetie ſint. Propheta āt tribꝰ mōis dicit̄. officio. ḡtia miſſione. vulgo autē vſitato vocabulo magis pphete vocant̄ qui vel officio vel apta miſſiōe pphete ſunt ſicͭ in hoc loco. ſm̄ quā acceptiōem Dauid ⁊ daniel et ceteri q̄ꝫ plures pphete non dicunt̄ ſꝫ agiographi. In ordine agiog̃phoꝝ. ix. volūina ꝯtinent̄. pͥmuꝫ Job. ſcd̄m liber pſalmoꝝ. terciū ꝓuerbia ſalomōis. q̄ grece pabole. hebꝛaice maſloth dicunt̄. q̄rtū eccliaſtes q̄d hebꝛaice coeleth. latine ꝯcionatoꝛ interp̄tatur. quintū ſyraſirim. id ē. cantica cāticoꝝ. ſextū Daniel. ſeptimū paralipomenon q̄d latine ſonat verba dieꝝ. hebꝛaice dabꝛeiamin dicit̄. octauū heſdras. nonū Heſter. qui omēs. i. q̄nq3. octo nouē ſimul faciūt. xxij. q̄t lr̄as etiā alphabetum ꝯtinet hebꝛaicum. vt totidē libꝛis erudiat̄ vita iuſtoꝝ ad ſalutē q̄t litteris lingua diſcentiū ad eloq̄ntiā inſtruitur. Sunt pterea in veteri teſtamēto alij q̄dē libꝛi q̄ legūt̄ quidē ſed in corꝑe textus vel in canone auctoritatis nō ſcribūtur. vt eſt liber Thobie et Judith ⁊ machabeoꝝ. ⁊ q̄ inſcribit̄ liber

ſapientie ſalomonis ⁊ eccleſiaſtici. Nouū teſtamentū ꝯtinet euāgeliū ⁊ apl'os. patres Euangelia q̄tuor ſūt Mathei Marci Luce Iohis. Aplica ſimilr volūina q̄tuor ac tus aploꝝ. ep'le Pauli. canonice ep'le. apo calipſis. qui iūcti cū ſupiorib⁹. xxij. vet'is te ſtamēti. xxx. complēt. in qb⁹ corp⁹ dine pagi ne ꝯſūmat. Scripta patꝝ in corꝑe text⁹ nō ꝯputant q2 aliud nō adijciūt. ſ3 idipſum qd in ſupdictis ꝯtinet explanando ⁊ lati⁹ ma nifeſtiuſq3 tractando extendūt.

Explicit prologus.

Incipit liber Hugonis de ſacra mētis ad ſcdā eruditionē ſacri elo quij qui eſt fundamētum ſcientie.

Prima pars exameron in op ra conditionis.

Unū eē principiū a quo facta ſūt omnia ex nichilo. Ca. I

rduū ꝓfe

a cto ⁊ laborioſū op⁹ crebra vrā ꝑcatiōe flex⁹ aggredior vniuerſā3 dinaꝝ ſcpturaꝝ ſeriē n̄ ſolū reſtringēdo ad compendiū redigere. ſed exponēdo q3 pro funditatis ei⁹ archana in lucē euocare. Cu⁹ quidem op'is inchoatōnem pmpta deuo tiōe offero ſpe ꝯſūmationē pmitto. In pn cipio creauit d⁹ ce. ⁊ trā. Qd creatū eſt de nichilo factū eſt. Nam qd de aliq̄ factū eſt factū eſt ſed creatum nō eſt quia de nichi lo factū non eſt. Fecit ergo de⁹ celū ⁊ terrā3 non ſolū fecit ſed creauit. h' eſt de nichilo fe cit. Philoſophi gentiliū tria quedam reꝝ principia ſine pncipio poſuerūt. opificem. materiā ⁊ formā ꝑſitentes ea q̄ facta ſunt omia ex materia q̄dem in formā p opificē3 eſſe ꝑducta. S3 iſti factorē ſolū n̄ creatorē deū ꝓfeſſi ſunt. Fides aūt v'a vnū3 ſolūmō pmū pncipiū ꝯfitet qd ſperat. ⁊ pipm ſolū factū eſt vt eēt qd aliqn̄ non erat. cui⁹ oīpo tentie virtus ineffabil' ſic nō potuit aliud pter ſe hrē coeternū3 q̄ in faciendo iuuaret ita ſibi cū voluit ſuberat. vt qd voluit ⁊ qn̄ voluit ⁊ q̄ntū voluit de nihilo crearet. Oia ergo q̄ facta ſunt de⁹ nō ſolū ex materia fec ſ3 materiā oīm ipe de nichilo creauit.

Quare prius facta eſt materia quā3 forma. Ca. II.

ed nō parua que

ſ ſtio ē vtꝝ ea q̄ facta ſunt ſil' in ma teria ⁊ forma ad eē ꝓdierūt. an p⁹ p materiā quidē eēntialr ꝯdita ſunt. p⁹ mo dum formata. Scio q̄ſdā ſctōꝝ patꝝ q̄ an nos v'bi dei archana excellent' ſcrutati ſūt. quaſi aduerſa quedā ſup hac inq̄ſitiōe ſcri pta reliq̄ſſe. alijs q̄dē aſſerentibus oīa ſil' in maīa ⁊ forma fuiſſe creata. alijs aūt h' ma gis pbantib⁹ vt corporea q̄de3 oīa q̄ facta ſunt pus ſil' ⁊ ſel' materialr cōdita. poſtmo dum v'o p interualla ſex dieꝝ in formā diſ poſita fuiſſe credant. Ego puto viros ſapie in reb⁹ tam obſcuris ⁊ dubijs atq3 a ſenſu nrō remotis nec temere aſſeruiſſe qd neſcie runt. neq3 in hijs q̄ aſſeruerūt ꝑtim tanta diligentia platis errare potuiſſe. Illud ma gis crediderim ſub aſſertōis forma inq̄ſiti onis aliqn̄ ſtudiū fuiſſe. Qui ſic dicta ſctōꝝ pie interꝑtari voluerint. nec falſa credēdo errorem incidūt. nec v'a repbendēdo elatō nem. Nos ergo in nullā ꝑtem ꝑcipiti aſſer tione declināt es id cui noſter ſenſus interī magis accedit q̄ntū3 capere poſſum⁹ ape rim⁹. Qui deū3 oia ſiml' in maīa ⁊ forma feciſſe ꝯtendunt. ꝓpterea fortaſſis ſuā aſſer tionē iuſtā eſſe arbitrant' ꝙ oīpotentie crea toris indignū videat ad humane imbecilli tatis ſilitudinē op⁹ ſuū p intualla tempoꝝ ad ꝑfectiō3 pmouere. q̄q3 etiā3 q̄dam ſcptu raꝝ loca q̄dāmō idem aſſerētia inueniunt vt eſt illud. Qui viuit ineīnū creauit oia ſiml'. Ipſa q3 geneſeos ſcriptura vnde pma ad nos h⁹ rei manauit cognitio ſic ambi gue de opatione ſex dieꝝ loquit'. vt ſepe nu mero oia poti⁹ ſil' facta fuiſſe ꝓbare videat. Propter hal igit' ⁊ hmōi ratōnes aūt cre dendā eſſe miſticā illā3 in geneſi. vj. dieꝝ di ſtributionē. Rei aūt v'itate oēm creatura3 ab ipſo tpis exordio quo eē cepit talem ce piſſe taliq3 forma q̄lem nūc videt' hrē q̄ntū ad vniuerſitatis diſpoſitionē ptinet.

Quare deus voluit per tempoꝝ interualla opera ſua ad completōe perducere et prius eſſe facere quā3 pulcrum eſſe. Ca. III

obiſ autē uide

n tur excepto eo ꝙ nihil i hac re te mere diffinire volum⁹ oīpotētie creatoris in nullo derogari ſi per intualla tpis op⁹ ſuū ad ꝯſūmatōe3 pduxiſſe d'r. ita vt tn̄ indubitant' eē alit' facere potuiſſe ſi rō oīpotētis volūtatis e⁹ expoſtulaſſ3 credat. Omipotēs eteni de⁹ c⁹ volūtas ſua bōita te nunq̄3 puari pt ſic ꝓpt' rōnalē creatura3 ceta omia fec ita etiā i eis oib⁹ faciēdis illū ꝑcipue modū ſuare debuit q̄ ipi⁹ rōnal' cre ature cōmoditati ac cauſe magiſ ꝯgru⁹ fu it. Hic aūt ille erat in q̄ eidē creature rōali ſc3 nō ſolū obſequiū ſ3 etiā exēplū pararet idē. in quo illa accipet. nō ſolū id q̄ ad obſe quiū indiguit ſ3 p illd etiā qd accepit agno ſcer3 id qd fuit. ꝓpterea i ceteris reb⁹ pus informis materies facta ē ac dein formata vt eo ipo demōſtraret' ꝙ ab illo p⁹ n̄ exiſtē tia accepiſſēt eēntiā ſin̄ q̄ mō formā ⁊ ordi nem nō poterant hrē ꝯfuſa. Eodē mō ipſa rōnalis creaīa per id qd fiebat foris in ſe agnoſceret. ⁊ ab illo eē qd erat at3 ab illo ex petendū eē q̄ fuīa erat q̄tin⁹ ⁊ p eo qd acce pat in grāꝝ actō3 exurgeret. ⁊ in id qd acce ptura erat obtinendū in ipum affectū dile ctionis dilataret. Nā ⁊ ipa rōnal' creatura q̄dā ſuo mō maīa p⁹ informis facta ē p⁹ modū p ꝯuerſionē amoris ad creatorē ſuū formāda. et idcirco p⁹ foris ei demonſtra ta eſt iformis maīa. poſtea formata vt q̄n ta foret inter eſſe ⁊ pulcrū3 eſſe diſtantia di ſcerner3. ac p h' ammonita eſt ne ꝯtenta eēt eo qd p ꝯditōem a creatore eſſe acceperat. donec ⁊ pulcrū3 eē atq3 beatū3 adipiſceret quod p amoris ꝯuerſionē a creatore acce ptura erat. Q3 ſi quis q̄rat q̄ rōnal' creaīa iam tūc in ipo mūdi pmordio extiterit. cui h' exemplū ꝑponi debuiſſet facile rn̄detur. Iam tūc creatos fuiſſe āgelos q̄ h' ſcō am monerent' ſeipos agnoſcere. et vſq3 in fine3 homies futuros q̄l3 h' qn̄ factū eſt nō vide rint. tn̄ p ſcpturas edocti factū eē omnino iā neſcire nō poſſint. Si cui hec quā3 ꝓpo ſuimus ratio min⁹ ſufficiens videbit' ad cō pbandā nrām exiſtimatō3 de reꝝ creatōne ꝯcedimus. vt ſalua pace vel aliā ad idē eni dentius ꝯpbandū meliorē atq3 ſubtiliore3 exq̄rat. Aut ſi hui⁹ ꝑtis aſſertio ei nō plac3 alterā ꝓut libet aſſumat. nos autē ſcdm ꝓ poſitū cepti noſtri rē ordie ꝓſeq̄mur.

Si potuit aliquando eſſe mate ria ſine forma Ca. IIII.

eſtat enī ut ſi pri

r us materiā reru3 informē creata3 fuiſſe aſſerim⁹. vtꝝ ne aliqd ſin̄ for ma exiſtere potuerit. q̄l' ē ve eſſentia3 añ for mā indita3 habuiſſe credendū ſit oſ̄ndam⁹ et vt breuit' qd ſup hoc ſentiendū mihi vid'r aperiam. Certe nō puto pmā illam oīm re rum materiā talr informē fuiſſe vt nllam oīno formā habuerit. q2 nec aliqd tale exi ſtere poſſe oīno qd aliqd eſſe hēat ⁊ nō ali quā formā crediderim. ita tn̄ non abſurde informē illā appellari poſſe ꝙ in cōfuſione ⁊ pmixtione q̄dam ſubſiſtens: nōdū3 hanc in q̄ nūc cernit' pulcrā aptāq3 diſpoſitōem et formā recepit. ergo ante formā facta eſt materia tn̄ in forma. In forma ꝯfuſiōis añ formā diſpoſitōis. In pma forma ꝯfuſiōiſ prius materialr omia corꝑalia ſimul et ſel' creata ſunt. In ſcda forma diſpoſitōnis p⁹ modū p ſex dieꝝ interualla ordinata.

Simul creata fuiſſe omnia. i. viſi bilia et inuiſibilia. Ca. V.

ed nᵉ illud quan

ſ tum opinor abſurdū erit ſi credi mus vnū ⁊ idem ꝓſus momētū3 tempis fuiſſe quo in principio ſil' creata ſit et reꝝ viſibiliū corꝑaliū q3 materia. ⁊ inuiſi biliū in angelica naīa eēntia. ⁊ h' eſſe qd ſcri ptura refert omia ſil' creata fuiſſe ſicut ſup dixim⁹ Qui viuit in eīnū creauit omia ſil'. quia eodē momēto ſimul ⁊ viſibilium ma teria eēntialr creata eſt. ⁊ iuiſibiliū natura nichilq3 poſtea factū cui⁹ in ipo pmordio aut maīa vt in corpib⁹. aut ſilitudo vt in ſpiritibus nō preceſſerit. Nam ⁊ ſi noue ad huc q̄tidie creant' aīme noua tn̄ creaīa n̄ ſit

quia in euangelicis ſpiritibꝰ iam tūc q̄ndo
creabant̄ eius ſilitudo pceſſit. Duo autem
nūc nob̄ diſcutiēda occurrūt. pmū illa pri
me cōditionis forma informis q̄lis fuerit.
Scd̄m qualr̄ ex illa informitate ad hāc q̄m
nūc habet formā pducta ſit.

De prima informitate reꝝ omnium qualis fuit et quādiu mundus in illa permanſit. Ca. VI.

QVantū conice/
re potui ex hiis que in ſcripſis
de hac re manifeſte ſiue obſcure
repperi ſcd̄m rei geſte veritatē expſſa pma il
la omniū reꝝ moles q̄n creata eſt ibid̄ ⁊ tūc
ad eſſe pdijt vbi nūc formata ſubſiſtit Erat
q̄ȝ terreū hoc elemētuȝ medio eodēq̄ȝ imo
loco ſubſidēs. ceteris in vna ꝯfuſione pmix
tis forma meliore potiū. ſ̄ȝ hiſdē circūq̄ȝ
in modū cuiuſdā nebule obpanſis ita īuo/
lutum vt apparere nō poſſ̄ȝ q̄d fuit. Illa vo
tria in vna ſic dictū eſt adhuc ꝯfuſiōe pmix
ta ſiue potiꝰ in vna pmixtione ꝯfuſa circū
quaq̄ȝ ſuſpenſa eo vſq̄ȝ in altuȝ porrigebā
tur q̄uſq̄ȝ nūc ſummū corpee creature ptin
git. totūq̄ȝ h̄ ſpaciuȝ q̄d a ſupficie t̄re in me
dio iacentis loco vſq̄ȝ ad extremū ſupmū
q̄ȝ ambitꝰ celi limitē ptȝ illa nebula ⁊ caligi
ne replebat̄. Et q̄ nūc ſunt aluei ſiue tracho
nes aq̄ꝛ iam tūc in ipo naſcentis mūdi ex
ordio in terre corpe fuſa aq̄s receptacl̄a pa
rata erant. in q̄bus etiā mag̃ illa abiſſus de
q̄ oīa fluēta aq̄rū pducenda ſiue diriuāda
fuerāt patulo adhuc hyatu. vacuoq̄ȝ horrē
dum in pceps mane pferebat. Cui q̄deȝ de
ſup tenebroſe illius caliginis q̄ tūc tota ter
re ſupficies obuoluta erat nebula tēdebat̄.
quas vt ego arbitror tenebras ſcptura cuȝ
celū ⁊ terra crearent̄ ſup faciē abiſſi fuiſſe te
ſtatur. Talis mūdi facies i pncipio pus q̄ȝ
formā ſuſcipet aut diſpōſitōem p ſcpturaȝ
ſignat̄ cuȝ dr̄. In pncipio cre. deꝰ ce. ⁊ t̄rā. t̄.
aūt e. ina. ⁊ va. Siue vt alia trāſlatio habȝ
incōpoſita. ⁊ tenebre erāt ſup fa. ab Per ce
lū nanq̄ȝ ⁊ terrā materiā illaȝ oīm celeſtiuȝ
terreſtriūq̄ȝ h̄ loco ſignari puto de q̄ pꝰea
ſuccedēter i forma fcā ſunt q̄ in ipa pꝰ p eēn
tiā ſil' creata fuerūt. Ibi nāq̄ȝ terra erat ipſ̄ȝ
terre elemētū. ⁊ celū erat illa mobil' ⁊ leuis
cōfuſio reliquoꝝ triū q̄ in circūitu medio
iacentis t̄re ſuſpēſa ferebat̄. ⁊ hiſ duobꝰ oīȝ
corpoꝝ ſiue celeſtiū ſiue t̄reſtriū formādo
rū mat̄ia ꝯtinebat̄. Deiñ ſeq̄tur ſcptura. et
dicit. Et tenebre e. ſu. f. ab. Duo ſupius ppo
ſuerat. vcȝ celū ⁊ t̄rā. mō q̄dā alia duo ſb̄iū
git. ſ. tenebras ⁊ abiſſuȝ. alteꝝ. i. abiſſuȝ i t̄ra
alteꝝ. i. tenebras in eo q̄d celuȝ vocauerat ſi
gnās intelligēdū. Propt̄ea nāq̄ȝ ſup faciē
abiſſi tenebre erāt. q̄ꝛ abiſſus ſubtꝰ erat ⁊ de
ſup caligo tenebroſa erat. neq̄ȝ abiſſus tene
bre erat q̄ꝛ lumē futura nō erat ſ̄ȝ de ſup fa
ciē abiſſi tenebraꝝ locꝰ fuit in eo. ſ. elemento
vnde lumē poſtea venire debuit neq̄ȝ niſi
in lucis loco tenebre eē potuerūt. ppterea
tenebre erāt ſup faciē abiſſi. ⁊ ſpūs dei fere
bat̄ ſup aq̄s. Sbito aq̄s noīat cū pus i reꝝ
creatōe d̄ ſola t̄ra ⁊ celo mētionē feciſſ̄ȝ Sȝ
nō ppt̄ea aq̄s icreatas eē credēdū ē. q̄ꝛ i cre
atōe reꝝ aq̄ꝛ nomē poſitū nō ē. q̄ꝛ ipſ̄ȝ celuȝ
ipe ſunt tenebre. ⁊ ipe aq̄ celū ppt̄ leuitatem
tenebre ppt̄ lucis puatōem. aque ppt̄ mo
tum ⁊ fluctuatiōeȝ. Nā ⁊ ſi abiſſus erat in
t̄ra ⁊ tenebre erāt ſup fa. abiſſi. ergo tenebre
erāt ſup t̄rā. Sȝ q̄d erat ſup terrā. Duo in
pncipio poſita ſūt. celū ⁊ terra. Quid horū
putas ſubtus aut ſupra fuiſſe dicemus?
aut terra ſupra et celum ſubtus. aut ter/
ra ſubtꝰ et celū ſupra Sed nunq̄m creden
dū eſt in pma illa cōditione reꝝ celum ſub
tus creatum fuiſſe ⁊ poſtea in formatione
ſupra diſpoſituȝ? Fortaſſis quia prius ſcri
ptura nomiauit celum q̄ȝ terram. propte
rea celuȝ quaſi fundamentū ſubtus fuiſſe
creatum quis dicat? Ego auteȝ non ordi
nis ſed dignitatis cauſa ſic poſitum reor. ⁊
quia etiam ſermo ſequens de elemento ter
re quaſi de primo et ob hoc poſterius no
minato habendus fuit. ideo prius celum
⁊ poſtea terra nominari debuit. Sed neq̄ȝ
ipſa conditorū natura alium poſitiōis aut
locationis ordinē pateretur q̄ȝ vt pondero
ſa deorſum ⁊ ſurſum leuia diſponerentur.
ergo t̄ra deorſuȝ erat et celū ſurſū. ⁊ q̄d ſup
terram erat? celū erat. ergo celuȝ ſupra ter

ram erat. Et aq̄ vbi erant ſub celo an ſupra
celū? Nec ſub celo nc̄ ſupra celū aque erāt
ſed in ipo celo aq̄ erant. q̄ꝛ ipm celū aq̄ erāt
quia ipm celū aque erat. totū celū ⁊ totum
aque. q̄ꝛ idē aq̄ ⁊ celū. Scd̄a die factū eſt fir
mamentū ⁊ vocatū eſt celū ⁊ poſituȝ eſt vt
diuideret int̄ aquas ⁊ aq̄s. ⁊ q̄ pus aq̄ erāt
facte ſunt aque. ⁊ aq̄ aque q̄ ſb̄ celo et aque
que ſupra celū ⁊ factū eſt celū celū: ⁊ celū ce
lum ſupra celū ⁊ ſub celo celū. vſq̄ȝ hodie eē
celū eſt ſupra celū ⁊ ſub celo celum ⁊ totuȝ
ex vno celo ⁊ vnū celum. ſed anteq̄ȝ fieret d̄
illo celo h̄ celum q̄d eſt vocatū firmamētū
non erat illud celū celū ⁊ celū ſ̄ȝ celū tantū
nec ille aque aque ⁊ aq̄ ſ̄ȝ tantū aque. et aq̄
et aque ⁊ celuȝ vnū celū. ⁊ illud celū ⁊ aque
ille nec ſupra celū erāt nec ſb̄ celo ſ̄ȝ ſup t̄rā
nichilq̄ȝ erat inter celū ⁊ terrā q̄ꝛ nichil erat
pter celū ⁊ terrā ⁊ tñ aq̄ erāt ⁊ tenebre erāt
et abiſſus erat. Abiſſus in terra. tenebre et
aque in celo. ⁊ tenebre erāt ſup faciē abiſſi.
et ſpūs dei ferebat̄ ſup aq̄s. ergo ſup omia
erat ſpūs di q̄ꝛ oīa in ptāte dei erāt ⁊ in om
nibꝰ nō artabat̄ ptās dei. Fortaſſis iaȝ ſatis
eſt q̄ntū ad ppoſitū breuitatis ptinȝ. de his
hactenus diſputaſſe ſi hoc ſolū adiecerimꝰ
q̄nto tpe mūdꝰ in hac ꝯfuſione priuſq̄ȝ eiꝰ
diſpoſitio incohoaretur pſtiterit. Nam q̄ il
la pma omniū reꝝ materia in pncipio tpis
vel potius cuȝ ipo tpe exorta ſit. conſtat ex
eo q̄d dictū eſt. In principio crea. d. c. ⁊ t̄rā.
Quādiu in hac informitate ſiue ꝯfuſiōe p
manſerit ſcripſa māifeſte nō oñdit. Michi
aūt vidr̄ q̄ntum ego conijcere valeo int̄ cre
ationē ⁊ diſpoſitōem reꝝ. ordinē q̄dē tēpis
ſed nullā fuiſſe morā interiectā. ita vt vere
quidē dici poſſit h̄ poſt illud factū fuiſſe. ſ̄ȝ
inter hoc factū ⁊ illud nullā oīno dilatōem
interfuiſſe. Et vt breuit̄ quidq̄d mihi īñ ſen/
tiendum videt̄ abſoluā. Ego arbitror in p/
mo pncipio tempis vel potius cū ipo pnci
pio tpis. hoc eſt q̄n ipm tps cepit ſimul ce/
piſſe ⁊ reꝝ viſibiliū omniū materiaȝ eodēq̄ȝ
prſus momēto inuiſibiliū in angelica natu
ra eēntiam vtranq̄ȝ q̄dāmō in forma ⁊ q̄dā
modo vtrāq̄ȝ ſiñ forma. Nā quēadmoduȝ
illa formādoꝝ corpoꝝ mat̄ia q̄n pmū crea
ta eſt ⁊ q̄ndam formā hūit in q̄ ſubſiſtere ce
pit. ⁊ tamē informis erat q̄ꝛ nōdū diſpoſita
et ordinata fuit. illa ita prſus rōnal' natura
q̄n primū in ſpiritibus angelicis creata eſt
mox quidē per ſapiam ⁊ diſcretōem forma
ta ē. ſ̄ȝ q̄ꝛ illi ſummo ⁊ vo bono in q̄ beatifi
canda erat nōdū ſe p ꝯuerſionē amoris im
preſſerat q̄dammō adhuc informis pmane
bat. vtraq̄ȝ ergo natura ⁊ corporea. ſ. p ma
teriaȝ ⁊ incorpea p eſſentiā ſimt' ad eſſe pro
dijt. quia et in illa vnde facta ē ⁊ in iſta q̄d
facta eſt vno eodemq̄ȝ tempis momēto in
tempe pariter ⁊ cum tpe eē cepit. Nā ſpūal'
nat̄a cū ſimplr̄ ſit eiq̄ȝ idē ſit oīno eē q̄d eſt.
materialr̄ pus q̄ȝ pſonalr̄ fieri nō hȝ ſic cor
porea natura. ⁊ ppterea illa dum crearetur
prius q̄dem p materiaȝ ex q̄ facta ē ad eē p
dijt. Hec vero ſtatim in ipa q̄ ſubſiſtit vita
ſimplici ⁊ eēntia immortali indiſſolubiliq̄ȝ
pmū eſſe accepit. vtraq̄ȝ tñ ſil' facta ē altera
id eſt corporea in eo ex q̄ ipa eſt. altera vero
id ē. incorpea in eo q̄d ipa eſt: vtraq̄ȝ forma
ta ⁊ vtraq̄ȝ informis. ſicut dictū eſt.

De diſtinctione formationis. Ca. VII.

TE de illo quideȝ
prime cōditiōis ſtatu prius q̄ȝ in
formā natura diſpoſitiōemq̄ȝ ve
niret hec dicta ſufficere volumꝰ. Deinde ſe
quitur vt diſpoſitionē ipſam q̄liter pfecta
ſit ordine pſequamur. Sex diebuſ diſpoſu
it ⁊ ordinauit atq̄ȝ in formā redegit deꝰ cun
cta que fecerat. pfecitq̄ȝ opus ſuū die ſexta
et ſic deinde die. vij. requieuit. i. ceſſauit ab
ope. Prima die facta eſt lux. ſcd̄a die factū
eſt firmamentū. Tercia die ꝯgregate ſūt aq̄
Quarta die fcā ſunt lūinaria. Quīta die pi
ſces ⁊ volucres. Sexta die beſtie. iumenta
et reptilia. nouiſſime eadē tamē die homo
Hec primū in hoc loco lectorem āmonere
volumꝰ vt q̄tiens in his opibꝰ vicȝ ſex dieꝝ
aliq̄d fieri audierit vt vbi grā. cū dicit̄ pma
die facta eſt lux. Scd̄a die factuȝ eſt firma
mentū. Tercia die ꝯgregate ſūt aq̄. Quar

ta die facta ſunt lūinaria nō modo primuꝫ cum facta oſtendunt hec de nichilo creata fuiſſe exiſtimet. ſed potius de ipſa que ſuperius creata erat de nichilo maṫia formata intelligat. Etiam ſi aliqñ verbum creatōnis poſitum repererit vt eſt ibi. Creauit deus cete grandia ⁊ omnē animā viuentē atqꝫ motabilem non ad materiā qua eſſe ceperunt ſed ad formam qua hoc q̊d ſunt eſſe ceperunt referendum eſſe ſciat.

De miſterio lucis quare prima facta ē. Ca. VIII.

Rcipiens ergo deus opera ſua vt perficeret primum fecit lucem vt cetera omia poſtmodū faceret in luce. Signauit enim ſe nobis non amare opera que in tenebris fiunt quoniā mala ſunt. quia omnis q̄ male agit odit lucem ⁊ nō venit ad lucem vt non arguātur opera eius. quoniam mala ſunt. Qui auteꝫ facit veritatē venit ad lucē vt manifeſtentur opera eius quia in deo facta ſunt. Ipſe ergo qui veritatē facturus fuit in tenebris operari noluit. ſed venit ad lucem ⁊ fecit lucē vt ſe manifeſtaret ꝑ luceꝫ. Non enī ideo fecit lucem vt ipē videret ꝑ lucem. ſed vt opera ſua manifeſtarꝫ per lucem. quia in deo facta ſunt. et ideo vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Hoc michi interim pro reddenda ratione dicendū fuit cur deus primū luceꝫ fecit.

Qualis eadē facta eſt lux et vbi. Ca. IX.

Eo nunc supereſt vt rei geſte veritatem diligentius proſequamur. ꝑncipium ergo diuinorum operum fuit creatio lucis q̄ndo ipſa lux non materialiter de nichilo creata eſt ſꝫ de ꝑiacēti illa vniuerſitatis maṫia formaliter facta eſt vt lux eſſꝫ ⁊ vim et proprietatem lucendi haberet. Hoc opꝰ prima die factum eſt. ſed huius operis materia ante primam dieꝫ creata eſt. moxqꝫ cum ipā luce dies cepit. quia ante lucem nec nox fuit nec dies ⁊ ſi tempus fuit. Si autem queritur qualis hͨ lux fuit corporea aut incorporea. ⁊ ſi corporea cuiuſmōi corpꝰ hūit ⁊ vtꝝ vno loco circūſcripta an vbiqꝫ diffuſa. vtꝝ in motu aut immobilis? Quantuꝫ ego arbitror rectiſſime reſpondetur corꝑalibus rebus et viſibilibus illuminādis non niſi lucem corporeā cōgruere potuiſſe. Omne autem corpus quantūlibet ſubtili ⁊ ſpirituali nature approximans loco circumſcribi neceſſe eſt. Rurſumqꝫ niſi mobilis fuiſſet lux illa nequaq̄m alterna viciſſitudine dieꝫ ac noctem diſtinguere. nec tempis ſpaciū vllatenus ſine motu peragere valuiſſet. Secundaꝫ hanc itaqꝫ conſiderationem cōuenientius puto vt credamus lucem illaꝫ in principio factam ad illuminā da corꝑea ſine dubio corpoream fuiſſe. quale fortaſſe eſſe potuiſſet corpus aliquod lucidum cuius preſentia cūcta illuſtrarent queādmoduꝫ nūc in ſole videri poteſt ipſamqꝫ lucē et loco ſolis factaꝫ vt interim motu ſuo circumageretur et diem noctēqꝫ diſcerneret. Cunqꝫ quia prima dies exorta eſt ego crediderim magis illaꝫ quando facta eſt. ibidem primū apparuiſſe vbi ſol quotidiano curſu circūuectus oriens emergit. vt eodeꝫ tramite circūcurrens ac ꝑmo ad occaſum deſcendens veſperam faceret. deinde reuocata ad ortum aurorā. id eſt. mane ante ortum ſequētis diei illuſtraret. Et propterea primus dies aurorā precedentē nō habuit quoniā anteq̄ꝫ lux crearetur plene tenebre fuerunt. Mox aūt luce apparente ſuper terram plenꝰ dies. ꝑpterea q̊d a perfecto opꝰ dei inchoari debuiſſꝫ ideo dixiſſe ſcripturā Factuꝫ eſt veſpere ⁊ mane dies vnꝰ. Non enim dixit factuꝫ eſt mane ⁊ veſpere: ſed factum eſt inquit veſꝑe et mane dies vnus. quia ſicut diximus primꝰ dies mane precedens non habuit. quoniā a luce plena atqꝫ perfecta initiū ſumpſit. propterea omnis aurora precedētis diei eſt ⁊ omnis dies ab ortu ſolis initium ſumit Eſtqꝫ dies naturalis illud ſpacium tempis quod ab ortu ſolis vſqꝫ ad ortum pertranſiens nocteꝫ in ſe diemqꝫ concludit. in qua quoniā naturaliter dies noctē precedit ⁊ finem diei veſperā dicimus. finem noctis auroram. conſtat indubitanter ꝙ aurora ſemꝑ ad precedenteꝫ diē referenda ſit ergo illud primū momentum tpis quādo creata eſt illa oīm viſibilium īuiſibiliūqꝫ natura. nͨ nox fuit nͨ dies et tamē tempꝰ fuit. quia mutabilitas fuit. Poſtea vero ꝯtinuo luce facta diuiſe ſunt tenebre ⁊ lux. et tempus iam per diem ⁊ noctem diſtingui cepit.

Q, ſimul facta eſt lux viſibilis et inuiſiblilis et pariter diuiſa a tenebris Ca. X.

Tut michi uidetur eodē pꝛſus tpis momento quo viſibilr ⁊ corporaliter diuiſa eſt lux a tenebris. inuiſibiliter quoqꝫ boni angeli diſcreti ſūt a malis illis tenebris peccati cadentibꝰ. et iſtis ad lucem iuſticie conuerſis illuminatiſqꝫ a luce vt lux eēnt ñ tenebre. Sic igitur conſonare debuerūt exemplaria operum dei vt que viſibilia erāt opera corporea ſapientie inuiſibilium prouētus ſequerent. ſcdm ꝙ ipā que vtrobiqꝫ operabat ſapientia ibi iudiciū exercuit. hic formauit exemplū. Diuiſa eſt ergo lux a tenebris ⁊ erat lux viſibil' et viſibiles tenebre erant. ſimiliter ⁊ lux inuiſibil' erat ⁊ tenebre inuiſibl'es erant ⁊ vtrimqꝫ diuiſio facta eſt et ſiml' facta eſt diuiſio tenebrarū ⁊ lucis et vocata eſt lux dies ⁊ tenebre nox. Vtrūqꝫ q̊dē deꝰ diuiſit ⁊ vtrunqꝫ deus nominauit ſed vtrūqꝫ non fecit. Deus enī auctor tenebrarum non eſt ſed lucis. quia peccatuꝫ tenebre eſt ⁊ peccatū nihil ē ⁊ ſiñ ipō factuꝫ ē nihil. Lux ab ipō fcā eſt. qꝛ iuſticia ⁊ vitas lux ē. ⁊ d̓ luce audiuimꝰ qꝛ deꝰ dixit. fiat lux et ſtatī fcā eſt lux. Nuſq̄ꝫ dixit deꝰ fiāt tenebre. ſꝫ de luce dixit. fiat lux. et diuiſit lucē a tenebris ⁊ vocauit lucē diē ⁊ te. noc. ergo vtrūqꝫ nō fec̄ tñ vtrūqꝫ diuiſit ⁊ vtrūqꝫ noīauit Diuiſit ꝑ iudiciū ⁊ ꝑ meritū nomiauit. Iudicauit ⁊ diſpoſuit qꝛ nͨ apd̓ eū iudicātē inordinatū eē potuit q̊d apd̓ delinq̄ntes inordinatū fuit. vocauit lucē diē ⁊ tenebras no.

Q, lux tres dies illūinauit et quare ante ſolē facta eſt. XI

Rgo nemo dicat quō añ factū ſolē dies eē potuit qꝛ anteq̄ꝫ ſol fieret lux erat. et vidit deus lucē ꝙ eēt bonū ⁊ vocauit lucē diē ⁊ tenebras noctē ⁊ ipſa lux ipſos tres ꝑmos dies faciebat añq̄ꝫ ſol fieret ⁊ illūinaret mūduꝫ Sꝫ q̊d ſignat ꝙñ ſtatim factꝰ ē ſol. ex q̄ lucem fieri oportuit. ſꝫ vt q̄i lux eēt ꝑus q̄ꝫ lux clara ? et fortaſſis ꝯfuſio plena luce digna ñ erat. aliquā tamē lucem accepit vt videret exire ad ordinem et diſpoſitionē.

Sacramentū diuinoꝝ operum. Ca. XII.

go puto magnuꝫ hꝫ aliq̊d ſacmentū ꝯmēdari qꝛ oīs anima q̄ꝫdiu in pctō eſt q̄i in tenebris eſt q̄busdā ⁊ ꝯfuſiōe. ſꝫ ꝑt ñ euadre ꝯfuſiōeꝫ ſuā ⁊ ad ordinē iuſticie formāqꝫ diſponi niſi illūinet ꝑmuꝫ videre mala ſua ⁊ diſcernere lucē a tenebris. hꝫ eſt v̓tutes a vicijs vt ſe diſpōat ad ordīeꝫ ⁊ ꝯformet v̓itati Hͨ igit aīa ī ꝯfuſiōe iacēs ſiñ luce facere nō ꝑt. ⁊ ꝑpterea ncc̄e eſt ꝑmū vt lux fiat vt vid̓at ſemetipāꝫ ⁊ ītelligat ſiue agnoſcat horroreꝫ ⁊ turpitudinē ꝯfuſiōis ſue ⁊ explicet ſe atꝫ coaptet ad illā rōabilē diſpoſitōꝫ ⁊ ordinē v̓itatis. Pꝰ q̄ꝫ aūt ordiata fuerint oīa eiꝰ ⁊ ꝭm exēplar rōis formāqꝫ ſapīe diſpoſita tūc īcipiet ſtatim ei lucere ſol iuſticie qꝛ ſic ī repmiſſione dictū ē. Bti mūdo corde. q. i. d. v. Priꝰ ergo in rōnali illo mūdo cordis hūani creat̄ lux ⁊ illūinat̄ ꝯfuſio vt ī ordīeꝫ redigat̄ Pꝰ hꝫ cū fuerit purificata interiora eiꝰ veīt lumē ſol' claꝝ ⁊ illuſtrat eā. Nō dig̃ ei eſt ꝯtēplari lumē etnitatis donͨ mūda ⁊ purificata fuerit hñs q̊dammō ⁊ ꝑ materiā ſpēꝫ ⁊ ꝑ iuſticiā diſpoſitionē. Sic lex ꝑceſſit grāꝫ. ſermo ſpiritū. ſic ꝑcurſor ioħēſ ſaluatorē xp̄ꝫ. lux lucē. lucerna ſolē. ⁊ ipē xp̄us hūanitatē ſuā ꝑus

demonſtrauit vt poſt manifeſtaret diui-
nitateꝫ et vbiqꝫ lux lucem precedit. Lux que
peccatores ad iuſticiã illuminat. illam lucẽ
que iuſtificatoſ ad beatitudinẽ illuſtrat. Er
go facta eſt lux prius q̃ꝫ ſolis claritas mãi
feſtaret̃ et dies erat. ⁊ tres dies erant qñ lux
erat ⁊ ſol ñ erat. Quarta die illuxit ſol. ⁊ illa
dies clara erat. quia lumẽ verum habuit et
tenebre nõ erant vlle. ſic nulla anima mere
tur lumẽ ſolis accipere et ſumme veritatis
claritateꝫ contemplari niſi tres dies iſti in
ea precedãt. Prima q̃deꝫ die fit lux. ⁊ diui
duntur lux et tenebre. vocaturqꝫ lux dies ⁊
tenebre nox. Secunda die fit firmamẽtum
collocari int̃ aquas ſuperiores ⁊ aquas in
feriores et vocatur firmamentũ celuꝫ. Ter
cia die congregãtur aque que ſub celo ſunt
in locum vnũ manifeſtari aridam et veſti
ri graminibus ſuis. Omnia autem hẽ ſpiri
tualia preferunt documenta. Primum in
corde peccatoris creatur lux quãdo ſemet
ipſum agnoſcere incipit vt diuidat inter lu
cem et tenebras ⁊ appellare incipiat lucem
diem ⁊ tenebras noctẽ: ⁊ non ſit iam de qui
bus dicitur. Ve hijs qui dicunt bonũ ma-
lum et malum bonum. ponentes lucem
tenebras et tenebras lucem. Poſt hec au
tem cum ceperit inter lucem et tenebras di
uidere ⁊ diem lucem. tenebras quoqꝫ appel
lare noctem. id eſt. cum mala ſua veraciter
per iudiciũ rationis improbare. et que ſunt
bona et laudabilia lucis opere eligere cepe
rit reſtat vt fiat in eo firmamẽtum. hoc eſt
vt in bono propoſito corroboretur. Diui-
dere inter aquas ſuperiores et aquas infe
riores. id eſt. deſideria carnis et ſpiritus vt
medius ⁊ mediator duo ſibi aduerſaria nͨ
permiſceri ſinat nec tranſponi. nͨ ſimul ſit
q̊d diuidi debꝫ aut ſupra q̊d ſubter aut ſub
ter q̊d ſupra collocandũ eſt. Nouiſſime ſeq̃
tur in diſpoſitõnis ordine opus tercie diei
vt congregent̃ aque que ſub celo ſunt in lo
cum vnuꝫ ne carnis deſideria fluxa ſint et
vltra metam ſe neceſſitatis expandant vt
totꝰ homo ad ſtatũ nature reuocetur ⁊ ſᵐ
ordinem rationis diſpoſitꝰ ad locum vnũ
omne deſiderium colligat quatinus et car
ro ſpiritui ⁊ ſpiritus ſubiectus ſit creatori.
Quiſquis ſic ordinatus eſt dignus eſt lu-
mine ſolis vt mente ſurſum erecta ⁊ deſide
rio in ſuperna defixo lumen ſumme verita
tis contẽplanti irradiet. q̄ iam nõ ꝑ ſpecu-
lum in enigmate ſed in ſeipa vt eſt veritatẽ
agnoſcat ⁊ ſapiat. Sed et illud nõ negligẽ
ter tranſeundũ eſt q̊d dicit̃. Vidit deus lucẽ
ꝙ eẽt bona. et di. l. a te. ⁊ vo. l. d. et t. n. Fecit eiꝫ
et vidit. ⁊ deinde diuiſit ⁊ vocauit. Quare
vidit? noluit prius diuidere q̃ꝫ vidiſſet. Pri
us vidit ſi eſſet bonũ et tunc demũ diuiſit
lucẽ a tenebris ⁊ vocauit lucem dieꝫ ⁊ tene
bras noctẽ. Adducet eiꝫ omne opus ſuum
in iudiciũ. non ſolum alia opera que in lu
ce fecit vidit deus ꝙ eſſet bonũ. ſed ipam q̊
qꝫ lucem vidit ꝙ eſſet bonũ ⁊ diuiſit lucem
et tenebras. Nam ipe angelus malꝰ tranſfi
gurat ſe aliquando in angelum lucis ⁊ in
gerit ſe ad decipiendã mentẽ quaſi lux vera
ſed hec lux non eſt diuidẽda a tenebris nec
vocanda eſt dies ſed nox. q̄a ſpecieꝫ quidẽ
lucis habet ſed tenebras veraſ. Propterea
prius vidit deus lucẽ ſi eſſet bona vt nõ ſta
tim credamus omni ſpiritui. ſed probemꝰ
ſpiritus ſi ex deo ſint. ⁊ cum viderimus lu-
cem quia bona eſt. diuidamꝰ tunc demuꝫ
lucem a tenebris ⁊ vocemus luceꝫ diem et
tenebras noctẽ. ergo non ſolũ ſtudendũ eſt
vt lux precedat in operibus noſtris et vt in
luce fiant opera noſtra. ſed ipſa quoqꝫ lux
prius videnda eſt et conſideranda diligen
ter. et ſic poſtremo cũ viderimꝰ luceꝫ quia
bona eſt. diuidamꝰ lucem a tenebris et vo
cemus lucem diem ⁊ tenebras noctẽ.

Quare dicit ſcriptura vidit deus lucem. Ca. XIII.

Eo occurrit for
ſ taſſis quomodo vidit deus lu-
cem ꝙ eſſet bona et diuiſit lucẽ
a tenebris et vocauit lucẽ diem et tene. no.
Nam ſi cetera opera ſua vidit ꝙ eẽnt bõa
in q̃ luce vidit lucẽ ꝙ eẽt bona ⁊ diuiſit lucẽ

a tenebris. ⁊ vocauit lucẽ diẽ ⁊ tenebras no.
Nichil eni ſine luce videri pt ſꝫ nec tenebre
ſine luce videtur q̃nto magis lux nõ videt̃
ſine luce. Que fuit ergo illa lux ꝑ quã deuſ
vidit lucẽ ꝙ eſſet bona ⁊ diuiſit lucẽ a tene
bris. ⁊ vocauit lucẽ diẽ ⁊ te. n? An ꝑ ſeipſaꝫ
eã vidit ꝙ eſſet bõa an ꝑ aliã lucẽ vidit ꝙ eẽt
bona? Sꝫ quõ ꝑ ipam lucẽ vidẽre potuiſſꝫ
ꝙ bona eẽt ſi aliam lucẽ nõ habuiſſet ꝑ quã
et in q̃ ipaꝫ vidiſſet lucẽ ꝙ eẽt bõa. Nã ſi vi
dit ꝙ eſſet bona lux iſta ⁊ vere vidit. in aliq̊
vidit de cꝰ bõitate dubitari ñ potuit. Ergo
alia fuit lux increata in q̃ iſta lux creata vi
debat̃ ꝙ eẽt bona. q: illã imitabat̃ q̃ ſpẽ bo-
na. In illa ei luce cũ ipa ſolũ ſit bona videt̃
et mala ⁊ bona ⁊ nõ ſolũ mala ⁊ bona in ea
vident̃ ſed etiã mala eẽ mala ⁊ bona eſſe bo
na in ea vident̃ ꝓpterea ꝙ ipa ⁊ vere ⁊ ſum-
me ẽ bona. Qd eni ab ipa diſcordare vidẽr
malũ eſſe videt̃. et q̊d ei ſiẽe eſſe vidẽr bonuꝫ
eſſe videt̃. ⁊ vtrũqꝫ nõ niſi in ipa ⁊ ꝑ ipaꝫ vi
detur. Per lucẽ ergo ꝓbauit lucẽ q: i luce
incõmutabili vidit ꝙ lux iſta cõmutabilis
ſuo modo et ordĩe bona eẽt. et diuiſit luceꝫ
a tenebris. vocauitqꝫ lucẽ diẽ ⁊ te. n. et in ea
luce i q̃ vidit lucẽ ꝙ eẽt bõa etiã cetera opa
ſua que opatus ẽ vidit ꝙ eẽnt bõa ⁊ nihil
ſine illa luce vidit vel bonũ vl̕ malũ ſiue ex
his q̃ ipe bona fec̃ ſiue ex his q̃ nos fecimꝰ
mala. que oĩa ipe ñ male ſed bñ vidit. ⁊ ibi
vidit vbi nullũ malũ fuit. Hec ipſa lux eſt
qua et nos videre opꝫ oẽm lucẽ ſi bona eſt
nec poterimꝰ iudicare vere de luce ſi bona
eſt donec iſta luce illũinati fuerimꝰ q̃ vere
bona eſt. Spũal̕ enim dijudicat oĩa et ipe
a nemine iudicat̃. ⁊ ſi ſpũs dei vere in nob̃
hitat. non nos poterũt decipe ſpũs erroꝝ
etiã ſi in luce veniãt ad nos. q: hẽbimꝰ lucẽ
in nobis in q̃ nob̃ manifeſtũ erit de oĩ luce:
ſi bona eſt ⁊ ſic fiducialr̃ diuidemꝰ luceꝫ a
tenebris ⁊ iudicabimꝰ nõ ſolũ int̃ tenebras
⁊ lucẽ ſꝫ etiã inter lucẽ ⁊ lucẽ iudicabimus
Non ſolũ int̃ diem ⁊ noctẽ iudicabimꝰ ſed
etiã int̃ diẽ ⁊ diẽ. ⁊ iudicabimꝰ omnẽ diem.
Parum eſt eni ad profectũ inter diem et
noctem iudicare. paꝝ eſt ⁊ luceꝫ ⁊ tenebras
diuidẽre hẽ virtutes a vicijs ſequeſtrare niſi
ſciamus etiã inter diem ⁊ diem iudicare ⁊
ſciamus oẽm diem iudicare vt ſapiamꝰ q̊
ſunt illi motus qui ſub virtutũ ſpẽ quaſi
ſub luce aliena veniunt ad nos. ⁊ qui rur-
ſum iſti ſunt qui naturã lucis claritatẽ pre
tendunt. ⁊ in ipis q̊ꝫ virtutibꝰ nõ ſolũ que
bona ſint ſed que ſint etiam potiora probe
mus. Spũalis enim dijudicat omĩa ⁊ ipe
a nemine iudicat̃ quia ſpũs omnia ſcruta
tur etiã profunda dei et vnctio eius docet
nos de omibꝰ.

Que ſit cautela boni operis hic ſignata. Ca. XIIII

Ic tibi attende
h q̃nta ſit cautela bono opi adhibẽ
da. i ꝑncipio oĩm tuoꝝ opeꝝ vide
vt lucẽ habeas in te vt oĩa tua opera lucis
ſint ⁊ nõ tenebraꝝ. poſtea cõſidera diligent̃
vtꝝ ne lux tua pura ſit ⁊ non fuſcata. ⁊ cum
inueneris quia bona eſt. tũc demũ diuide
eam a tenebris et voca lucẽ diem ⁊ te. noc.
Demũ reliqua opa tua que in luce feceris
vide ſi etiaꝫ ipſa bona ſint ⁊ nullum omĩno
opus ſine iudicio pertranſeas donec agno
ſcas cuncta que feciſti. Ita geminũ eſt iudi
cium. ꝑimum in quo lux iudicatur ⁊ vide
tur ſi bona eſt vt diuidatur a tenebris. ſcd̃ꝫ
iudicium eſt quãdo ipſa opa que in luce fa
cta ſunt ad iudiciũ vocantur. ⁊ videntur
q̊ꝫ quia ipſa bona ſũt ⁊ ſic demũ requieſcit
deus. Aliqua quedã lucis miſteria interiꝫ
pro tempore tranſcurrentes ꝑſtrinximus
nũc iteꝝ ad propoſiti noſtri ſerieꝫ texendã
reuertamur.

Quid factũ ſit de luce illa primaria poſt creatum ſolem. et ſi de ipſa ſubſtantialiter ſol factus eſt. Ca. XV.

gitur deus lucem
i ꝑus facere voluit ad illũinanduꝫ
mundũ anteq̃ꝫ ſolẽ crearet ope vi
caria ꝑcurrentẽ donec veniret quod perfe
ctum eſt. ⁊ ſunt qui querãt q̊d de illa luce
factum eſt. ꝓpterea ꝙ iaꝫ nlla eius veſtigia
reperiri poſſint ex quo ſolis claritas illuxit

Alij dicunt diſperſam per ampla aeris ſpacia vim lucēdi ⁊ illūinandi amiſiſſe. ſupeſſe tñ adhuc q̄ſdā tenues reliq̄as q̄ in ambitu firmamēti extrinſecꝰ huc illucq̸ ſparſim diligentiꝰ intuētibꝰ nocte demōſtrenť. die vō maiori eaſ ne videri valeant ſolis claritate abſcondi. Sic q̄q̸ ſuas opiones ꝓut poſſibile eſt cōfingūt. Sȝ q̄s ſcit ſi ipa eademq̸ lux poſtea in lucis ſubiaȝ trāſlata ſit et amꝑliata claritate formā meliorē accepit. quēadmodū in nuptijs Jħs de aq̄s vinū fecit vt reformatōis ſtatū i meliꝰ ⁊ reſtauratōis ſacmētuȝ demōſtraret. Nā qḋ erat lux añ q̄ȝ ſol factus ē h̄ erat aq̄ priꝰ q̄ȝ in vinū mutata eſt vt nō aliud fieret qḋ poſtꝰ exhibitū eſt. ſȝ de eoipo qḋ añ viliꝰ hēbať. ita de rebꝰ dubijs nēo eſt q̄ poſſit certū aliq̄d diffinire.

Si deꝰ per ſex dies ſine interuallo operatꝰ ē ſiue alio quolibȝ modo. Ca. XVI

ſ **Olum adhuc il**lud de opatione diei ꝑme inq̄rendum reſtat ſi deꝰ lucē in ꝑmo ex ortu eiuſḋ diei. i. ꝑme creauit cū nľ eadē die aliḋ feciſſe legať q̄ȝ lucē vtꝝ ne vſq̸ ad exortū ſeq̄ntis diei q̄ñ firmamētū fec̄ ab ope ceſſaſſe credēdus ſit cū ſcripťa ſeptima euȝ die demū requieuiſſe teſteť.. Cui q̄ſtioni gemina rñſiōe obuiamꝰ. Aut eiȝ dicemꝰ deū in illľ ſex diebus opatōem ſuā ita ꝑſeuerantia ꝯtinua ꝓduxiſſe vt nullo tꝑis interuallo ab opando deſierit. aut ita ſex diebꝰ opatū vt nullū q̄dem dieȝ in opando intmiſerit. nō ꝙ nllo tempis ſpacō ceſſauerit operari. Q̄ȝ ſi q̄dē illā aſſertionē ꝓbare voluimꝰ ꝙ ꝯtinua fuerit eius opatio. dicere poterimꝰ ꝙ ꝑma die lucē in exortu ipius diei fecit. deinde vt curſu ſuo diem nocteq̸ diſtingueret ꝑmuȝ de oriente ad occaſum. ⁊ rurſum de occidente ad ortū direxit. Nec ſolū opus eiꝰ fuiſſe ꝙ lux facta ē ſȝ ꝙ directa ipo gubnāte ⁊ dirigente curſū expleuit. Eodeȝ modo de ſcḋa die diceť q̄ñ firmamētū factū ē ⁊ circūactōnis ꝑpetue ꝑceptū ſilľ ⁊ legē accepit. h̄ etiaȝ de tcia ⁊ q̄rta: q̄nta vľ ſexta die ꝓut rō dictauerit exquiret quiſq̄s hꝰ ꝑtis aſſertionē ele-

gerit. Si cui autē iſta inťpretatio nimis obſcura videbiť. maxīe ꝙ ḋ motu firmamēti nō dū rata ſit aſſertō ad illā alterā quā ꝑpoſuimꝰ recurrat expoſitionē q̄ facilior ē ⁊ ſe ꝑmptiꝰ ad intelligēdū ꝯmodat rōeȝ. Dicȝ igiť deū ſex diebꝰ opatū ⁊ ſeptima deiñ die req̄euiſſe ab ope q̄ꝛ nullꝰ īuenit de. vj. diebꝰ i q̄ opus nō fecerit deꝰ donec ſeptima dies veniret. q̄ñ deiñ ab omni ope req̄euit. Et h̄ q̄dem de operatōe ꝑme diei dicta ſunt.

De operatione ſecūde diei quando factū eſt firmamētū. XVII.

e **T** vidit deꝰ ꝙ eēt bonū ⁊ ait. Fiat firmamētum in medio aq̄ꝝ. Noluit igiť deus ad ſeq̄ns opꝰ tranſire donec dijudicaſſet ꝑmū. Cū ergo vidiſſȝ ꝑmum de luce ꝙ eēt bonū tūc ait. fiat firmamentū. Quātū ad lrām ꝑtinere videt̄ factū eſt firmamentū ſcḋa die. Prius q̄dē in illa vniuerſitatis maťia de nihilo creatū ⁊ nūc ex illa ipſa ad talē formā erutū ⁊ factuȝ firmamentū vt ambitu ſuo mediuȝ q̄dāmō intueniēs magnā illā aq̄ꝝ vniuerſaq̸ ꝯgeriem ab inuicē ſeparet atȝ diuideret ⁊ ḋ aq̄ſ faceret aq̄s ⁊ aq̄s. h̄ eſt aquas q̄s ambitu ſuo intrinſecꝰ ꝯplectereť ⁊ ſubtꝰ ſe ꝯtineret. ⁊ aq̄s q̄s extriſecꝰ ⁊ ſuꝑ giꝝ limitis ſui relinqueret.

De qua materia factum ſit firmamentū et quale factū ſit. Ca. XVIII.

m **Ulta** quidem ſunt q̄ de firmamēti natura animū q̄ſtione pulſare poſſent ſi hec humana inueſtigatio relinquēda potius q̄ȝ diſcutiēda nō videret. Nā vtꝝ ex puro igne factū ſit ſiue ex aere aut eēt ex aq̄ vľ poſtremo e duobꝰ aut tribꝰ hoꝝ ꝯmixtis ⁊ ſi ſubiaȝ ſolidā naťaq̸ palpabilē hēat q̄nta ve ſpiſſitudo eiꝰ credēda ſit. ⁊ vtꝝ ipm calidū vľ frigidū aut cꝰ alterius q̄litatiſ exiſtat merito q̄rereť ſi iñ aliq̄d certū ſciri potuiſſet. Nunc autē in inquiſitionibus harum rerum nō michi multū laborandū videť q̄s nec ratō vlla ꝯphēdit nec auctoritas cui fides adhibenda ſit probat. Solū h̄ q̄d legimꝰ credere ſine dubitatiōe dēmꝰ q̄ꝛ factū ē firmamētuȝ vt diuideret aq̄s ab aq̄s. hoc eſt vt ꝑtē aq̄ꝝ intē ambitum ſuū ꝯcluderet. ꝑtem vō extrinſecus ſegregaret.

Sacramētū ſupradictoꝝ. Ca. XIX.

q **Uare aūt factum** ſit vt firmamētū aq̄s a ſe diuiderȝ partiq̸ ſupra atq̸ infra ꝑti earundem aq̄ꝝ naťa ꝯſiſteret nō q̄rat extra ſe q̄ h̄ ꝓpť ſe facta credit. Nā eſt in illo q̄ interius fabricatꝰ eſt mūdo q̄dam huiꝰ opis hñs formā ⁊ exēplar vbi ťra q̄daȝ deorſū poſita ꝯſiſtit ſenſualľ naťa hoīs. celū aūt ſurſuȝ puritas intelligentie ⁊ q̄ſi quodaȝ īmortalis vite motu ꝑenni vegetata ratio. Duas vō iſtas taȝ diſſimiles in vno homīe naturas mag̃ q̄dā deſiderioꝝ moles hinc iñ fluctuantiū. ⁊ in ꝯ̄ria ſepe motu alterno tendētiū oberrat. q̄ꝛ ⁊ aliud ē qḋ ſbtꝰ caro ex infirmitate ꝑſſa appetit. ⁊ aliud q̄d ſpūs ſurſuȝ ꝑ ꝯtēplationē veritatis eleuatꝰ intēdit. ſȝ fit aliq̄ñ tiēs vt ꝯtrarij motꝰ ꝯfuſiōeȝ gignāt niſi rō media interueniēs diuidat ab inuicē et diſcernat volūtates et appetitus deſideria q̸ dijudiceȝ q̄d ſit videliceȝ q̄d ex carne deorſū trahit. q̄d q̄d ex ſpū i ſuꝑna inhiat. ſummū illud ⁊ īmortale bonū ambiens. Nā cū ipa rō iudicij cenſura fortiter q̄ſi q̄daȝ firmamentū in medio ſeſe collocat. atq̸ hinc ſuꝑceleſtes aq̄s. illic āt eas q̄ ſb celo ſūt ſepati diſponit nō ꝑt inferior corruptela ſuꝑiorē aīme puritatē inficere. neq̸ ipa que ſurſuȝ eſt ſinceritas ad ea que ſbtus ſunt abiecta et vilia ſiniť ſeſe inclinare.

Quare nō d̄r deus vidiſſe opus ſcḋe diei q̄ꝛ bonū eēt. Ca. XX.

ſ **Ed miruȝ eſt quare** nō vidit deuſ opus ſcḋe diei ꝙ eſſet bonū ſic in cetis oībꝰ diebꝰ vidiſſe legiť ⁊ vidit deꝰ ꝙ eēt bonū. aut ei opꝰ eius ñ fuit. ⁊ bonū nō fuit. aut ſi opꝰ eiꝰ fuit bonū fuit. Si aūt bonū fuit ⁊ opꝰ eiꝰ fuit vidit vtiq̸ q̄ꝛ bonū fuit q̄ nō potuit ignorare qḋ fuit ſiue bonū ſiue malū fuit. Quare ergo h̄ ñ dictū ē. vidit deꝰ ꝙ eēt bonū ſicē alibi vbiq̸ dictū ē. vidit deꝰ ꝙ eēt bonū. Naȝ ſi ideo alibi dictū eſt q̄ꝛ factū ē. cur etiā h̄ dici nō debuit ſi factū fuit. fortaſſis q̄ꝛ binarius ſignū diuiſiōis ē q̄ ꝑmꝰ ab vnitate diſcedit ſacramentū aliq̄ḋ hic cōmendať. Et ñ ſunt laudata opa ſcḋa. nō q̄ꝛ bona nō eēnt. ſȝ q̄a maloꝝ ſignū eēnt. Prima eni opa fecit deꝰ ⁊ illa oīa bona valde erāt q̄bus neq̸ inerat corruptio neq̸ deerat ꝑfectō. Sȝ veīt deiñ diabolꝰ ⁊ hō ⁊ fecerūt ipi opa ſua ⁊ h̄ erant opa ſcḋa poſt ꝑma. mala pꝰ bona. ⁊ noluit deus opera iſta videre quia mala erant ſed q̄ ꝑ ſapiām vidit. ꝑ iudiciū imꝓbauit.

Quō cōgregate ſunt aque in vnū locū vt appareat arida. Ca. XXI

e **Dixit deuſ con**gregenť aque que ſub celo ſunt in locū vnū. Quātū ad lrām ſpectat locus vnꝰ in q̄ ꝯgregate ſūt aq̄ que ſb celo erāt abiſſus mag̃ crediť q̄ ab ipo mđi exordio in ťre corꝑe tante capacitatis facta fuiſſe putať vt omniū receptaclm aq̄ꝝ eſſe potuiſſȝ Nā aq̄ꝝ naťa i ꝑncipio tenuiſ admoduȝ leuiſq̸ ⁊ in modū nebule cuiuſdā diſperſa. poſtq̄ȝ diuina v̄tute ⁊ iuſſiōe in vnā vt ita diximus maſſā ꝯpingi q̄dammō atȝ denſari cepit ipo ſuo pondere deorſū v̄gēs in ima collapſa a terra excepta ē ſpaciū q̸ illḋ q̄d de ſuꝑ vſq̸ ad ipȝ firmamētū occupauerat. ſerenū puꝝq̸ dereliq̄t ipaq̸ terre ſuꝑficies aq̄s omibꝰ inť alueos ſuos cōcluſis apparere cepit ꝑmo q̄deȝ lutulēta ⁊ lubrica nudaq̸ velut q̄ germina nondū vlla ꝓtuliſſȝ quibus veſtiri ⁊ ſuperduci potuiſſȝ.

Quō terra germia ꝓduxit. XXII

d **Ixit ergo deus** vt ꝓduceret ťra herbā virēteȝ ⁊ facientē ſemen lignū q̸ pomiferꝝ faciens fructū in genere ſuo. cuiꝰ ſemē i ipo eēt ſuꝑ terrā: ⁊ factū ē ita. Deinde ad irrigandā vniuerſā ťrā ab ipa mag̃ abiſſo q̄ a fonte q̄dā aq̄ interiꝰ quideȝ inť viſcera telluris ꝑ trachones occultoſq̸ meatuſ. de ſuꝑ vō in ſuꝑficie ꝑ alueos ſuos i oēs ꝑtes deducte ſūt itu ⁊ reditu mirabili ⁊ indefeſſo lege perpetua ad vnū locum.

Quare ille aque que ſupra celos ſunt

nō ſunt cōgregate in locū vnū. Ca. XXIII.

Eillis aquis que

d ſupra celū ſunt non dixit ſcriptū ꝙ ꝯgregate ſint in locū vnū queadmodū de illis q̄ erāt ſub celo. Magna ſunt in hijs oībꝰ ſacramēta nec explicabilia preſenti abreuiatōni ꝙ aque que ſub celo ſūt ꝯgregant in locū vnum ꝙ appareat arida et germina ꝓducit. ſimilqꝫ ipa aeris ſpacia cōtracta tādē caligīe ſerenant: et aq̄ꝝ tractus ad irrigandā atqꝫ infūdendā terrā ꝑ corpus illius q̄cūqꝫ ſpargunt. et nichil ſiñ cā fcm̄ eſt. hoc mirꝝ videt ꝙ aq̄ que ſb celo ſūt ꝯgregant in locū vnū. ⁊ aq̄ q̄ ſupra celū ſūt nō ꝯgregant neqꝫ eis locꝰ vnꝰ tribuit ſꝫ relinquūtur diffuſe atqꝫ expanſe q̄ſi q̄ coartari nolint vel colligi. Quid putas ħ ſibi vlt niſi ꝙ charitas dei diffuſa ē in cordibꝰ nris ꝑ ſpiritū ſanctū q̄ datꝰ eſt nob. ⁊ iſte ſunt ſupceleſtes aq̄. qꝛ adhuc excellentiorē inq̄t aplus viam vob demōſtrabo Si linguis hoim loq̄r ⁊ angeloꝝ. ſi habuero oēꝫ ꝓphetiā. ſi nouero omia miſteria q̄d eſt. nihil ꝓdeſt ſi caritatē nō habeā. Pax ait dei q̄ exupat oēꝫ ſenſum cuſtodiat corda vrā ⁊ intelligētias vrās. Jam q̄dammō videmꝰ q̄re aq̄ ille q̄ ſup celū ſunt nō debuerūt colligi ⁊ in vnuꝫ coartari q̄niā charitas āplificanda ſꝑ eſt ⁊ dilatanda. ⁊ q̄nto latiꝰ pandit tanto celſius ſublimat. Que āt ſb celo ſūt aq̄ ꝯgregāde ſunt ⁊ ꝯſtringēde in locū vnū vt inde ꝑ certos tramites ⁊ exitus ordinatos q̄cūqꝫ deducant. Quoniā affectio aīe īferior niſi certa lege ꝯſtringat nō pt apparere arida nec germina ꝓducere. ſic aplus caſtigat corpꝰ ſuū ⁊ in ſuitutē redigit ne forte cū alijs p̄dicauerit ipſe reprobꝰ efficiatur.

Q, his tribus diebus facta eſt rerum diſpoſitio. Ca. XXIIII

Lce iſta ſunt trium

e dierum opera anteq̄ꝫ ſol vel cetera luminaria facta fuiſſent. In hijs tribus primis diebꝰ diſpoſita eſt vniuerſitatis hꝰ machina ⁊ partibus ſuis diſtributa firmamento deſuper expanſo. Deinde terra reuelata atqꝫ in imo reſidente ⁊ ſuo pōdere librata collectiſqꝫ aq̄ꝝ molibꝰ intra receptacula ſua aere ſerenato q̄ttuor mūdi elemēta ſuis locis diſtincta et ordinata ſunt.

Quō tribus diebus ſequētibus ornatus eſt mundꝰ. Ca. XXV.

Einde ſeq̄batur

d ornatꝰ eoꝝ ⁊ ħ tribꝰ diebꝰ itē ſeq̄ntibꝰ factū ē. q̄rto q̄ fuit p̄mꝰ in tribus ornatū eſt firmamentū ſole et luna et ſtellis. Quinto die qui fuit ſcd̄us in tribus aer in volatilibꝰ ⁊ aq̄ in piſcibus ornamenta acceperūt. Sexto die q̄ fuit tercꝰ in tribus accepit terra iumēta ⁊ beſtias et reptilia ⁊ cetera aīmātia q̄ mouent in terra. Hō āt nouiſſimo die factꝰ ē ð terra ⁊ in t̄ra. nō tñ ad terrā neqꝫ ꝓpt̄ terrā ſed ad celū ⁊ ꝓpt̄ eū qui fecit celū ⁊ terrā. ergo factus eſt hō non q̄ſi ornatꝰ terre ſed dñs ⁊ poſſeſſor vt nō ad terrā referatur conditō eius propter quē terra facta eſt.

Si de ipſis elemētis facta ſūt que ad ornatū eoꝝ facta ſūt. Ca. XXVI.

Eornatibus ele-

d mentoꝝ ſi interroget quis vtrumnam credendū ſit ex ipis ea queqꝫ elementis eſſe condita. ad quoꝝ decorē et pulcritudinē facta ꝓbant. vt v̄bi grā q̄ ad ornatū terre facta ſūt nō niſi de terra ſumi potuerūt. Hoc ⁊ ſi in alijs verꝝ ꝯcedimꝰ nō tñ in elemēto aeris vllo mō ꝓbare valemꝰ cū manifeſte volatilia legamꝰ accepiſſe et ab aquis originē ⁊ in aere māſionem. Q̄d quare factum ſit vt nō ad ſilitudinē aliorū que ad ornamētū elemētoꝝ mūdi creata ſūt ex ipo elemēto materiā ſumerēt in q̄ locuꝫ ſortiri ð̄buerūt. forte q̄s ad ipiꝰ elemētī materiā referat ꝙ q̄ tantā aer corpulentiā nō habuerit vt aiantiū corpa que ſolidā materiā requirūt ex eo conderent. Aq̄rū aūt naturā magis terre affinē pluſqꝫ corpulētie habētē ac per ħ formandis corporibꝰ aptiorē. Sed altior in his rebus ſacramēti virtus obtecta eſt. Sacramentū q̄liter aues et piſces de vna materia facti ſūt et in vna ſede diſpoſiti nō ſūt

Capitulum XXVII.

Wo ſunt genera

d animātiū que ex vna origine ꝓdeunt. ſed nō vnā manſionē ſortiunt. Piſces in originali ſede ꝑmanēt. volatilia ſurſū tollunt ⁊ fiūt q̄ſi ſupra id q̄d facta ſunt. ſic de vna maſſa corruptibilis nāte ⁊ ſua mutabilitate defluentis vniuerſa gēnus humani ꝓpago trahitur. ſed alijs deorſū in ea qua nati ſunt corruptione iuſte relictis. alij ſurſū dono gratie ad ſortē celeſtis patrie eleuantur.

Quare opera conditionis pꝰ commemorantur deinde opera reſtaurationis. Capitulum XXVIII

Wam multa ſūt

q alia q̄ de his diebꝰ miſtica dici potuerūt. ſꝫ nos q̄ſi extra materiaꝫ nrāꝫ curſū iſta ꝑſtrīximꝰ vt ad eādē materiaꝫ tractandā q̄ſi ex p̄cedēti acceſſū ꝯuenientiorē hēmꝰ. Nos ſiq̄dē ꝓpoſitū hēmꝰ de ſacramēto redēptiōis hūane q̄d a p̄ncipio in opibꝰ reſtaurationis formatū eſt q̄ntū dñs dederit in ħ ope tractare. ſꝫ qꝛ opa ꝯditiōis tēpora fuerūt ab hijs exordiū ſmonis ſūpſimꝰ vt inde ad reliq̄ q̄ ſequēt ſuo ordine viā facerēmꝰ. Dicimꝰ nāqꝫ opa ꝯditionis creatiōꝫ vniuerſoꝝ q̄n facta ſūt vt eēnt q̄ nō erāt. opa v̄o reſtaurationis q̄bꝰ impletū eſt vel figuratū ſacramētū redēptionis q̄ repata ſūt q̄ ꝑierāt. Ergo opa ꝯditionis ſūt. q̄ in p̄ncipio mūdi. ſex diebꝰ facta ſunt. opa v̄o reſtaurationis q̄ a p̄ncipio mūdi ꝓpt̄ repationē hoīs. ſex etatibꝰ fiūt. q̄ vt breui diffinitōne ſtrigāmꝰ opa reſtaurationis eē dicimꝰ incarnatiōꝫ v̄bi ⁊ q̄ in carne ⁊ ꝑ carnē geſſit v̄bū cū oībus ſacramētis ſuis. ſiue hijs q̄ ab initio mūdi ad ipam incarnatiōꝫ figurādā p̄ceſſerūt. ſiue hijs q̄ vſqꝫ in finē ſcl̄i ad ipaꝫ enūciandaꝫ ⁊ p̄dicandā ſubſequūt. De hijs loq̄t oīs diuina ſcripta ⁊ de hijs et ꝑ hijs facta eſt oīs diuina ſcripta. qꝛ queadmodū libri gētiliū opa ꝯditōnis inueſtigāt ⁊ tractāt ſic diuina eloq̄a ad opa reſtaurationis tractanda ⁊ cōmendanda operam maxime dant

Q, in operibꝰ reſtaurationis maxime verſat tractatō Ca. XXIX

Rgo i operibus

e reſtauratiōis a p̄ncipio redēptōnis miſteriū inueſtigādū ē. ⁊ ſi ħ diligent in hijs oībꝰ ſm ſeriē tēpoꝝ ⁊ ſucceſſiones generationū ad diſpēſatiōes p̄ceptoꝝ inq̄rimꝰ ſūmā totā diuinaꝝ ſc̄pturaꝝ fident nos attigiſſe ꝓnūciāꝰ. Ħ aūt incipiendū eſt a ꝯditiōe p̄mi parentis ⁊ eruendū paulatī ꝓgredientibꝰ nob ſꝑ ad ea q̄ i ordine ſubſequūtur. Sꝫ breuit̄ in clauſula ipa ſup̄ dicta colligiꝰ ad itelligētiā dicēdoꝝ cōpandā. Opa gꝰ ꝯditionis. i. iſte mūdꝰ ſenſibil' cū oībꝰ elemētis ſuis i matia q̄dē aū oēꝫ diē in tp̄e piē ⁊ cū tp̄e facta ſūt. poſtea ſex diebꝰ in formaꝫ diſpoſita ıbꝰ p̄mis diebꝰ ordinata ⁊ ſequētibꝰ ıbꝰ ornata. Nouiſſime ſexto die factꝰ ē hō adā ⁊ eua ꝓpt̄ quē facta ſūt cet̄a oīa ⁊ ipē in ꝑadiſo collocatꝰ eſt. p̄mo māſurꝰ ibi ⁊ opaturꝰ vt pꝰ opꝰ ꝯſūmatū ⁊ obediētiā cōpletaꝫ exīde illuc ꝓueheret vbi ſꝑ erat māſurꝰ. ſꝫ qꝛ ſequētis opis ſeriē a ꝯditiōe p̄mi hoīs ðducere inſtituimꝰ iuſtū ē vt in ipo exordio li. p̄mū cāꝫ ꝯditiōis hūmane inueſtigēꝰ vt ſiml' ð̄mōſtret ⁊ p̄mū rōnabilit̄ a dō ꝯditꝰ ⁊ poſtmoð miſericordit̄ repatꝰ. ibi q̄ꝫ dū ꝯderet g̃tuito factū opꝰ rōnabile ⁊ ħ duꝫ redimeret rationabilit̄ impletū eſt opus gratie.

Quattuor eē ꝑ que ſmo ſubſequēs decurrit Caplm XXX

Wattuor igitur

q ſūt ꝑ q̄ ſmo ſbſequēs ordie decurrere dꝫ. i. p̄mū q̄re creatꝰ ſit hō. Deide q̄l' creatꝰ ſit. deide q̄lit̄ lapſꝰ ſit. poſtremo aūt q̄lit̄ ſit reparꝰ Incipit. ij. ꝑs.

De cā creatiōis hūane ⁊ de cauſ primordialibꝰ reꝝ oīm Ca. primū

Q p̄ncipio operis

q̄d vrā inſtātia mag̃ q̄ꝫ alacritate ꝓpria agreſſꝰ ſum mūdi huius ſenſibilis originem ⁊ diſpoſitionem q̄m breuiſſimo potui ſermone et qui maxime vt propoſitum

nobis fuerat introducendis ꝯueniat explicui. Nūc vero cōſequēns eſt vt creationem hoīs ꝓpter queʒ ipſe mundus factus eſt ſermone proſeq̄mur. eo ſane ordine loquendo incedentes quē creator ipſe rerū demōſtrauit operando. Prius ſiquideʒ deus opifex mundū fecit ⁊ deinde hominē poſſeſſoreʒ et dn̄m mundi vt ceteris omnibꝰ iure conditionis dn̄aretur hō ipſi a quo factꝰ fuerat ſoli voluntaria libertate ſubiectuſ. vnde ꝯſtat creationē hoīs rerū viſibiliū omniū ꝯditione poſteriorē quid tēpore ſed cā prioreʒ fuiſſe. quia qui factus eſt poſt omnia ꝓpter eū omnia facta ſunt. Cauſa ergo conditionis humane ante omnia eſt ⁊ ipſam inueſtigare oportet ſuper oīa et ante oīa que tēpore orta ſunt. ⁊ ante tēpora ordinata ſūt. Si enī deus oīa fecit propter hoīeʒ cauſa oīum hō eſt. ⁊ cauſaliter homo prior oībus eſt. Ipſuʒ vō ꝓpter qđ hō eſt factus prius homine ē. ⁊ multo ante omnia quibus homo cauſalit̄ prior eſt. Id autem propter qđ homo factꝰ eſt quid aliud erit niſi ipſe a quo factus eſt homo? Si ergo cauſa mundi hō eſt. q̄a propter hoīeʒ factus eſt mundus. ⁊ cauſa hominis deus eſt. quia propter deum factus eſt homo. ergo deus erat ⁊ mundus non erat. neqꝫ homo erat. et factus eſt propter deum hō qui non erat. et mūdus propter hominē qui necdum erat. Et quaſi eadem cauſa vidēbatur ꝙ factus eſt hō propter deum ⁊ ꝙ propter homineʒ mūdus factus eſt. nā ⁊ hō factus eſt vt deo ſeruiret propter quē factꝰ eſt ⁊ mundus factus eſt vt ſeruiret homini propter quē factꝰ eſt. ⁊ quaſi idē erant. ⁊ idē non erat. q̄a idem non erat propter qđ erat. Deꝰ perfectꝰ erat ⁊ plenus bono conſūmato neqꝫ opꝰ habuit aliūde iuuari. q̄niaʒ nꝰ minui potuit eternus nec immēſus augeri. homo vō natura egēs erat alieni auxilij q̄ vel cōſeruaret qđ mutabile acceperat vł augeret qđ non conſūmatū habebat. Ita poſitꝰ eſt ī medio hō vt ⁊ ei ſeruiretur ⁊ ipſe ſeruiret et acciperet vtriqꝫ ipſe ⁊ totū ſibi vendicaret ⁊ reflueret totū ad bonū hoīs ⁊ qđ accepit obſequiū ⁊ qđ ipendit. Voluit eniʒ deus vt ab hoīe ſibi ſeruiretur ſic tamē vt ea ſeruitute n̄ deus ſed hō ipſe ſeruiens iuuaretur. ⁊ voluit vt mundus ſeruiret hoī ⁊ exinde ſilr̄ iuuaretur hō ⁊ totū hoīs eſſet bonū. q̄a ꝓpter hoīeʒ totū hoc factū eſt. ergo totū bonū hominis erat videlicet ⁊ qđ factum eſt propter ipſum ⁊ propter qđ factus eſt ipſe. Sed aliud bonum erat deorſum ⁊ de ſubtus ſumebatur ad neceſſitatem. aliud bonū ſurſum erat ⁊ de ſuper ſumebatur ad felicitateʒ. Bonum quippe illud quod in creatura poſituʒ erat bonum erat neceſſitatis. quod vero in creatore erat bonum. bonum erat felicitatiſ ⁊ vtrūqꝫ ad hoīem ferebatꝰ. quia vtrūqꝫ hoī debebatur. quia propter aliud factus eſt hō vt illud poſſidēret ⁊ frueretur. aliud propter hominē factum eſt vt illud acciperet ⁊ iuuaretur. In tantum ergo rationalis creature cōditio ceteris omnibus que propter ipſaʒ facta ſunt excellentior eſſe probatur ꝙ omnium cauſa ipſa eſt. Cauſa vero eius alia nulla eſt niſi ipſe a quo ipſa eſt. Sicut enim ab ipſo eſt vt aliquid eſſet ſic propter ipſum eſt vt beate eēt aliud ſumēs ab ipſo. H eſt qđ eēt aliud in ipſo h eſt ꝙ beate eſſet. Sʒ diceʒ aliquis quare deus creaturā fecit ſi iuuari ipē non potuit per creaturam? cui alteri fecit quod ſibi non fecit quando alter nemo erat niſi ipſe qui fecit? Quaſi eniʒ ꝓ nihilo factū eſſe videtur ⁊ cauſā nō habuiſſe vt fieret qđ ita factū eſt. vt inde nec iuuaret ille q̄ fecit. q̄a perfectus non eguit. nec alter inde iuuaret. quia preter ipſū qui iuuari poſſet alter non fuit. Et h fortaſſis diligētiꝰ ꝯſidratū aliquē mouere poſſit. proptea cauſaʒ ꝯditiōis rationaliū quā in ſolo rerū auctore ꝯſtituimuſ non ſolum pro hominibus de quibus ſmo propoſitꝰ erat. verū etiā pro angelis q̄niam ⁊ ipſi ſicut ⁊ eiuſdeʒ nature participes ſunt. ita quoqꝫ ab eodē fōte originis cauſam trahunt generali quadam conſideratōne inueſtigare oportet q̄niaʒ in ipſa pricipiū ꝯſiſtit vniuerſorū q̄ facta ſūt.

De cauſis primordialibus et earū effectibus Capitulum II.

Erum oīm ordo diſpoſitioqꝫ a ſūmo vſqꝫ ad imū vniuerſitatis hꝰ cōpage ita ſeſe cauſis q̄buſdā rōnūqꝫ geniturīs ꝓſequitur vt omniū que ſunt nihil incōnexum aut ſeparabile natura externūqꝫ inueniatꝰ. Quecūqꝫ eni ſūt rerum omniū aut cauſe inueniunt ſubſequentiū effectuum eſſe aut effectus p̄cedentiū cauſarum. Et reruʒ quidem alie cauſe tantum ſunt nō etiā effectus ſicut p̄ma omniū. alia ſicut effectus tantū nō etiam cauſe ſicut vltima et poſtera vniuerſoꝝ. alia aūt et cauſe ſunt ad poſteriora que generant et ad priora quibꝰ generantꝰ effectus. et ſicut hijs que vltima ſunt et effectꝰ tm̄ p̄orum nihil poſterius cernitur. ſic quidem hijs que p̄ma ſūt et cauſe tantū ſubſequentiū nihil p̄us inuenitur. De medijs aūt quecunqꝫ p̄ora ſunt magis cauſe nomiantur et minus effectus Quecūqꝫ poſteriora ſūt magis ſūt effectꝰ et minus cauſe et prima cauſaliſſima. Et q̄ p̄ma ſunt poſt p̄ma p̄mi ſūt effectus. ⁊ que vltima ſūt ante vltima cauſe vltime et vltima generata et p̄ma generantia. p̄me auteʒ cauſe alie create ſunt et que ſunt in ſuo genere p̄me alie increate et q̄ vniuerſalit̄ p̄me ſūt. Que enim in ſuo genere prime ſunt ad aliq̄d p̄me ſunt ſʒ vniuerſaliter p̄me nō ſūt. quoniā ⁊ ſi ipē p̄cedunt que ſubſequuntur omīa. habēt tn̄ et ipē aliquid q̄ poſteriores inueniantꝰ quoniā non p̄cedunt omnia. In hac enim vniuerſitate rerū omniū ita cunctis cauſaliter coherentibꝰ aliq̄d p̄mum inuenitur vt ex hijs omnibus nihil poſſit eſſe p̄us. quoniā ipum ex omnibꝰ p̄mū eſt omniū et tn̄ ipo aliquid p̄us eſſe neceſſe ē. quoniā ex omnibꝰ eſt quibꝰ vniuerſaliter aliq̄d p̄us eſt. Hijs vero cauſis que vniuerſaliter p̄me ſūt nihil p̄us eſt quoniā ipē p̄me ſunt omniū nec habent alias cauſas ipē priores quoniam omnium ipē cauſe ſunt.

De generatione cauſarū primordialium. Capitulum. III.

Ec aūt ſine motu

b efficiūt ⁊ generant ſine traductione. quoniaʒ eternitas nec in ſuo ſtatu d̄ſeruit tempa ordinās nec ex ſuo ſubſtantiam miniſtrauit corruptibilia creans ſed manens qđ erat. fecit quod nō erat. in ſe continens poteſtatem faciendi nō ſumens ex ſe materiam facti. Neqꝫ enim degenerauit inferiora cōdens vt natura in ipā deſcēderet quibꝰ dedit initium. quoniā et ipſum omnipotentie eiꝰ natura cōtinebat ſine natura naturam creare qua initiuʒ ſumerent que nō erant. quoniā opus et factor natura idem eſſe nō poterant. Sicut enim in faciendis ſe nō minuit eternitas. ſic in factis ſe non auxit vniuerſitas. Sed ante facta ſine defectu plena ꝯſtitit ⁊ poſt facta ſine motu indeficiens p̄manſit nihil nouū aſſumēſ nihil antiquū amittens totum danſ ⁊ nihil abijciens. Hec p̄ma cauſa rerum omnium ſm̄ ſe et propter ſe operata eſt opus ſuum. Scđm ſe quoniam extrinſecus operis ſui formaʒ nō accepit. propter ſe quoniā aliūde cauſas operandi non habuit. fecit enim ad ſimilitudinē ſuam quod diſponebat ad participationeʒ ſuam vt et ipā eandem formam traheret que cum ipſa idem bonum poſſidere debuiſſet.

Que ſit prima cauſa conditōnis rationalium. Capitulum. IIII.

Inc ergo ſūpſit

b p̄mam creature cauſam rationalis conditio ꝙ voluit deꝰ eterna bonitate ſue beatitudinis participes fieri quaʒ vidit et communicari poſſe et minui omnino non poſſe. Illud itaqꝫ bonum qđ ipē erat et quo ipē beatus erat bonitate ſua non neceſſitate trahebatur ad cōmunicandum. quoniaʒ et optimi erat prodeſſe velle et potiſſimi noceri non poſſe.

Q, diuine voluntati et bonitas adfuit et poteſtas. Capitulum. V

Iuina etenim uo

d luntas ſola bonitate pfecta nō fuiſſet niſi pariter adfuiſſet poteſtas quoniam id quod bonitate p̄eunte voluit poteſtate ſubſequente adimpleuit. In pre-

deſtinatõne itaqꝫ creandoꝝ operata eſt bonitas. in creatõne aūt p̄deſtinatoꝝ operata eſt poteſtas. In beatificatiõe aūt creatorum poteſtas ſimul et bonitas.

De tribus perfectis et perficientibus omnia. Capitulum. VI.

e **Rant enīꝫ tria q̄**-dam et hec tria vnū erant ⁊ eterna erant tria hec. et nihil eſſe pfectum poterat ſine hijs tribus. et tñ hijs nihil diminutum. Conſtabat enī vt ſi adeſſent tria hec nihil pfectum deeſſet. et ſi deeſſet de hijs tribus vnū aliquid conſūmatū eē non poſſet. Et hec tria erant. potentia. ſapientia. voluntas. et ad omnēꝫ effectū cõcurrunt tria hec. nec aliquid abſoluitur niſi iſta affuerit volūtas mouet. ſcientia diſponit. poteſtas operatur. et ſi diſcretionē eoꝝ ꝓponas. nec eſt poſſe illud qđ ſcire neqꝫ ſcire illud quod velle. ⁊ tñ etiā đo vnū ſunt. poſſe. ſcire ⁊ velle. et diſcernit illa ratio et natura non diuidit et venit nobis trinitas indiuiſa que totum continet ⁊ ſine ipa totū eſt nihil. Quicquid de deo vere đr aut pie credi poteſt in deo hec tria ꝯtinent. poteſtas. ſapiētia. ⁊ bonitas. et plena ſunt hec tria pariter. ſi immēſum nominas. ſi incorruptū dicis. ſi eternū ſi incõmutabilem. et quecunqꝫ hoꝝ ſimilia totū h̄ poteſtatis eſt. Si ſcientem appellas. ſi prouidū. ſi inſpectorē. ſi ſcrutantem ⁊ conſiderantem et diſcernentē. totum h̄ ſapientie eſt. Si mitem. ſi manſuetum. ſi cõpatientem et benignū. vel quecunqꝫ hmõi ſimilia ſunt vocas totum h̄ bonitatis eſt. et nihil ē quod in iſtis non eſt. et quod etiam in iſtis eſt plenū eſt et conſūmatum totum. Propterea tria hec ſpecialiter diſcreta ſunt ⁊ ſuſcepit fides catholica trinitatēꝫ quā nec numero augere voluit nec extra tria aliqđ cõfiteri videretur nec natura confundere nec trium aliqđ negare conuinceretur. et inuenit in deo tria eſſe et in deo tria vnuꝫ eē nec ꝓpterea tria nõ eē. quia vnū erāt neqꝫ vnuꝫ non eſſe ꝓpterea q̄a tria erant. Et tribus admonita dixit tres ꝑſonas tria que naturaliter deus erant et vna ſubſtantia et idē vnꝰ deus. Et aſſignauit potentiam patri. ſapiētiam filio. bonitatem ſpiritui ſancto. Et confeſſa eſt trinitatem patrem ⁊ filium ⁊ ſpūm ſanctum.

Q, hec tria de deo ſcđm ſubſtantiā dicuntur. Capitulum. VII

e **T uidebatur filiꝰ** quaſi non de ſuo potens. q̄a potentia patris erat. neqꝫ pater đ filio ſapiens q̄a ſapientia filij erat. neqꝫ pater vel filius bonus de ſuo q̄a ſpūſſanctus bonitas erat. et ſi h̄ diceretur ſcandalum patiebatur veritas et vnitas ſciſſionē. nec poterat in tribus perfectus dici vnus cui propriuꝫ deeſſꝫ aliqđ qđ alī ſingulare haberet. Propterea potentia patris erat et filij erat ⁊ ſpiritusſancti erat et ſubſtantialiter erat ⁊ eq̄liter erat. Et ſapientia filij erat et patris erat et ſpūſſancti erat. ⁊ ſbſtātialit̄ erat et equaliter erat. Et bonitas ſpūſſancti erat et patris erat et filij erat. et equaliter erat et ſubſtantialiter erat. et tñ cauſa erat vt perſonaliter diſtingueretur qđ ſubſtantialiter idē erat.

Q, hec tria cum ſcđm ſubſtātiā dicantur quaſi propria ī quibuſdā locis perſonis attributa inueniuntur. Capitulum. VIII.

n **Eqꝫ his tribꝰ ſm** proprietatem fides perſonas ſignuit q̄a ſm ſubſtantiam erant ſed h̄ tria ſm neceſſariam notionē perſonis aſſignauit vt aſſererent quid ſm cõmunionēꝫ nature erant. Nominandus erat in trinitate pater et filius. et ſumpta ſunt vocabula ipa ab vſu humano cui primo data ſunt. et qđ ſm aliquid tantum ſimile erat in toto ſimiliter dicendum erat. Et cauit prudentia eloquij ſacri ne plena ſimilitudo crederetur inter diſparia ſi in diuinitate pater prior aut filius poſterior diceretur. Sic enim ſe ī omnibus natura habet vt pater eſſe non poſſit q̄ non fuerit prior filio neqꝫ filius qui patre poſterior non ſit. ideo patri potentia aſſignata eſt ⁊ ſapientia filio. non quia magis erat. ſed q̄a minꝰ eē credi poterat. Dixerat enī ſcptura ſancta q̄a deus pater eſt et audiuit h̄ homo qui hominē patrem viderat et deū patrē nõ viderat ⁊ cogitare cepit ſm hoīem quē viderat euū qđdā plixū et multitudinē ānoꝝ pteritoꝝ ⁊ ſenectutis defectū et occurrit ſcptura et dixit patrē potentē ne crederes impotentē. aut minꝰ potentēꝫ. nec ſolū potentē ſed etiā oīpotentē. Non ergo q̄ ſolꝰ h̄ eſt pater ſolus h̄ eē dicebať. ſed q̄ minꝰ h̄ eē ſolus pater putabať. Rurſū cuꝫ diceret ſcptura filiū deū ne putaret hõ qui humana nouerat. diuina non nouerat minorationē q̄ndam ſenſus et intelligētie eſſe in filio q̄i adhuc infra pfectõem etatis ꝯſūmate addidit ſapientē. nõ q̄ ſingulariter h̄ ipe erat qđ eē cõmune omnibꝰ erat. ſed q̄a ſingulariter erat de q̄ magis an h̄ eſſꝫ dubitari poterat. Vocatꝰ eſt etiā ſpūs deꝰ. et dictū eſt ſpūm habere deꝰ. et videbať h̄ q̄i nomen inflationis ⁊ tumoris ⁊ ꝯſternebať cõſcientia hūana ad deū ꝓ rigore et crudelitate et ſubſecuta eſt ſcptura et tempauit dictum ſuū ſpūm benignū nominās ne putaretur crudeliſ q̄ mitis erat. ⁊ diſtincta ſūt perſonaliter q̄ ſubſtātialiter cõmunia erāt vt hūana mens diuinoꝝ veritatē nõ ſm humana eſtimare diſceret cū ꝯtra ꝯſuetudīeꝫ humanā quedā de deo dici audiret. Deus ergo trinitas trina hac v̄tute omīa opa ſua ꝯſūmauit vt pfectū pfecta ſequereť ⁊ emularenť auctorē ſuū cūcta q̄ fecerat. Quicq̄d enī in tpe apparuit ante tpa in eternitate diſpoſitū fuit. et ipa diſpoſitio eterna coeternā habuit cauſam rerū omniū voluntatēꝫ creatoris qua factuꝫ eſt vt fieret quicquid factū eſt et ipa facta non eſt.

Q, ſapientia dei cum vna ſit in ſe diuerſa nomina ſcđm nos ſortitur. Capitulum. IX.

d **Iuina aūt ſapien**tia ⁊ ſcientia vocať et p̄ſciētia et diſpoſitio et p̄deſtinatio et prouidētia. ſcientia exiſtentiū. p̄ſcientia futurorum. diſpoſitio faciendoꝝ. p̄deſtinatio ſaluādorum. prouidentia ſubiectoꝝ. Et totū hoc in vna erat ſapientia et vna diſpoſitio et ipa eterna erat et cū ipa coeterna volūtas erat ⁊ ſcđm voluntatem ipa diſpoſitio erat. ⁊ tñ voluntate poſterior non erat.

Q, voluntas dei eterna fuit de opere temporali. Cap. X.

ſ **Ecundū volunta**tem quippe diſpoſuit quod voluntate facturꝰ fuit et volūtas eterna fuit et opus voluntatis eternum non fuit. Semper enim voluit vt faceret ⁊ noluit vt ſemꝑ faceret ſed vt aliq̄n faceret qđ ſemper voluit vt aliq̄n faceret. Sic voluntas eterna fuit de opere temporali. quoniā ⁊ ipum tempꝰ in eterna voluntate fuit q̄n fieret qđ futurum fuit. Duo itaqꝫ h̄ in creatore erāt pariter. bonitas et ſapientia. ⁊ h̄ etña erant et aderat ſimul poteſtas coeterna. Et bonitate voluit. ſapientia diſpoſuit. poteſtate fecit. Et videtur quaſi quedam eſſe diſtīctio et ſucceſſio temporaliū et demonſtrat ſe cõſiderationi p̄ma bonitas. quia ꝑ eam voluit deus. deinde ſapientia quia ꝑ eam diſpoſuit. nouiſſime poteſtas quia ꝑ eam pfecit. quoniam ordo videtur eſſe et fuiſſe voluntas p̄ma et poſt eam diſpoſitio et nouiſſime operatio ſubſecuta. niſi enī voluiſſet nõ diſpoſuiſſet et niſi diſpoſuiſſet non feciſſet. Et occurrit magna ratio quia ſemꝑ in omnibus p̄cedit voluntas ꝯſiliū ⁊ ꝯſiliū opus ſubſequitur. Sed quid facimꝰ? Nunquid audebimus inducere tempa in eternitatē? nam ſi h̄ in deo ſint queadmodū in hominibus aliquid in eo p̄us fuit aliq̄đ poſteriꝰ et non totus deus eternus eſt. Sed hoc nephas eſt conſiteri.

Q, tria in deo coeterna fuerunt Capitulum. XI.

i **Taqꝫ eterna bo**nitate ſꝑ voluit et eterna ſapiētia

ſemꝑ diſpoſuit qđ eťna ꝑtāte aliqñ facit. Et erāt ſimul ſꝑ bonitas. ſapīa. ⁊ ꝑtās. nec diuidi vel ſeparari ab inuicē tꝑe poterāt q̄ ſubſtantialiter idem erāt. Et ab hijs formā dedit operi ſuo artifex deꝰ quibꝰ ꝯſūmata ſūt oīa ab euo incboatōis et eťnitatis ꝑncipio ordinata.

Q̄, tria viſibilia mundi tria inuiſibilia dei demonſtrant.
Capitulum. XII.

Et inuenta eſt tribꝰ bis trinitas ineffabilis q̄ i creatore quidē vnū ſūt ſed ꝑ create ſpeciē diuiſim ſe ad cognitōem effundūt. Suſcepit enī formā ꝑtātis rerū imenſitas. ſapientie vō pulcritudo. bonitatis vtilitas. Et videbant̄ h̄ foris et ꝯcurrebāt cū alio ſimulacro quod intꝰ ꝑfecti9 erat.

Q̄, ſimilitudo dei in irrationali creatura perfectior eſt q̄ȝ foris.
Capitulū. XIII.

Venit enī creatura rōnalis habēs hoꝝ ꝑfectiorē ſimilitudinē in volūtate ⁊ cōſilio et potentia et cōparauit q̄ foris inuenit cum his q̄ habuit intus et ꝯiūxit duo h̄ vt ꝑ viſibilia inuiſibilia videret ⁊ vidit creatoris potentiā et ſapientiā et bonitatē a ſemetipſa ꝑ ea q̄ foris paruerūt in agnitōȝ excitata. Et hec erāt q̄i āmonitio ⁊ recordatio ꝑma trinum eē deū ſȝ nondū ꝑfecta ꝯſūmatio agnitōis q̄niā ad ſubſtantiā erāt nec poterāt ſinglariter diuidi q̄ vnū erāt. Non eī ꝑſone pris ſingulariter potentia erat q̄ filij erat ⁊ ſpūſſancti erat. neq̄ȝ ſingulariter ſapīa ꝑſone filij erat q̄ patris erat et ſpūſſancti erat. neq̄ȝ ſinglarit̄ ꝑſone ſpūſſcti erat bonitas q̄ pris erat ⁊ filij erat. ſȝ p̄dicabat̄ trinitas ex iſtiſ q̄ ſignabatur in iſtis. ⁊ tñ hec tria erant eťna et cā omniū erant et ꝑ hec facta ſūt omīa et ipa nō ſūt facta. Et aſſignauimus bonitati volūtatē. et ſapientie diſpoſitionē. et ꝑtāti operatōem. Et oboriť ꝯquiſitio grauis et inueſtigatio ꝓfunda de volūtate dei et đ ꝑſcientia ipiꝰ ⁊ ꝓuidentia et diſpoſitōe et poteſtate. Hec enī oīa in cauſis rerū ꝯſiſtunt et obijciūt queſtionē inueſtigatōi ꝓpoſite.

De ſcientia et preſcientia dei et quoniam ex ea in rebus neceſſitas eadē videtur. Ca. XIIII.

Videtur in deum neceſſitas cadere rerū faciendaꝝ q̄i creator eē non poſſet niſi creatura eſſet. Deinde ex ipa ꝑſcia et ꝓuidentia dei alia neceſſitas in rebꝰ factis vel faciēdis ꝓuenire q̄ſi fieri non poſſit vt non eueniat qđ prouiſum eſt vel preſcitū a deo q̄ vtrūq̄ȝ pari incōuenientia animū pulſat ⁊ ꝯſiderationē ꝑturbat. Primū ergo ꝯſiderandum eſt qua rōne rerū faciendarū neceſſitas in deū cadere videat̄ ex ꝑſcientia et ꝓuidentia et diſpoſitione vel ꝑdeſtinatōne eoꝝ q̄ faciēda fuerāt ab ipo. Omis quippe ſcīa et ꝑſciētia et ꝓuidentia vel diſpoſitio vel ꝑdeſtinatio ad aliqđ eſſe vident̄ et alicuiꝰ eē vident̄. omnis q̄ppe ſciētia ſic alicꝰ eſt q̄a in aliquo eſt ita alicuiꝰ eſt q̄ de aliq̄ eſt. Omis enī q̄ ſcit aliqđ ſcit et q̄ aliquid non ſcit nihil ſcit. Scientia q̄ppe q̄ de nullo ē et ipa nulla eſt. Omis ergo ſcientia de aliquo eſt q̄ ſi nihil eſſet de q̄ ſcīa eſſet ſcīa nulla eſſet. nō ergo i deo eterna ſcientia eēt vel ꝑſciētia niſi futurum aliqđ eēt de q̄ eſſet. Si ergo creatū vel creandū nihil fuiſſet nihil in creatore ſcitū vel ꝑſcitum fuiſſet. Ac ꝑ h̄ ſcientia nlla vel ꝑſcientia fuiſſet. Si āt ſcīa nulla in creatore fuiſſet maīfeſte ꝯſequeret̄ q̄niā nec ipe creator fuiſſet. q̄ vtiq̄ȝ ſn̄ ſcīa eē nō potuiſſet cui idē eſt eē q̄đ ſcire. Ut ergo ſcīa vel ꝑſcīa in creatore eē potuiſſet neceſſe erat aliqđ eē vl̄ futurū eē vñ ſcientia eē potuiſſet cū ſicut dictū eſt ſi de nihilo eēt nulla eēt. Omis enim ſcīa eſt alicꝰ ſcīa et de aliquo eſt. Si ergo ex creatis pēdet ꝑſcīa creatoris cauſalit̄ prius eſſe videbit̄ qđ creatū eſt ipo q̄ creauit illđ.

Q̄ūo oīa in deo ab eterno erant priuſquā i ſemetipſis ſubſiſterēt et eoꝝ illic nō preſcīa ſȝ ſcīa erat.
Capitulum. XV.

Adicem9 q̄ oīa i creatore ab eťno increata fuerī q̄ ab ipo tꝑaliter creata ſūt et illic ſciebant̄ vbi habebāt̄. et eo modo ſciebant̄ q̄ habebant̄. ⁊ nō cognouit aliqđ extra ſe đs q̄ oīa habebat in ſe. Nec iō ibi fuerūt q̄ h̄ futa fuerūt. nec cā illaꝝ fuiſſe credat̄ ex iſtis neq̄ȝ iō h̄ venerūt q̄ ibi fuerī q̄i eē nō potuiſſent illa ſn̄ iſtis. Nā et illa fuiſſent eī ſi iſta ex illis futa nō fuiſſent. tamen iſtoꝝ cā ñ fuiſſent ſi iſta futa nō fuiſſent

Si res future nō fuiſſent ſapiētia dei ſcīa eſſet preſcīa non diceretur.
Capitulum. XVI.

Et fuiſſet quidem ſcientia eoꝝ q̄ eſſent. ꝑſcīa āt ñ fuiſſet eoꝝ q̄ futa ñ eſſent. Nec idcirco minꝰ aliqđ in creatore fuiſſet ſi ꝑſcīa eorū q̄ futa nō eſſent nō fuiſſet q̄ ipſa q̄ ꝑſcīa ē ſcīa fuiſſet et ſi ꝑſcīa non fuiſſet quoniam futurum aliqđ nō fuiſſet.

Q̄ūo vtrūq̄ȝ eternū eſt et preſcitum eſſe et futurū eſſe. Cap. XVII.

Nunc autem quod ab eterno ꝑſcitum eſt ab eterno futurū ē ⁊ nō eternū ē ipm qđ futuꝝ eſt q̄ ſi eternū eſſet futurū nō eſſet ſȝ ꝑſens. Et nō ꝓus ꝑſcitū fuit q̄ȝ futurū fuit ſed ꝓus ꝑſcitū fuit ⁊ ꝓus futurū fuit q̄ȝ fuit. Et añq̄ȝ fuit qñ adhuc futuꝝ fuit potuit eē ſꝫm ꝯtingens qđ nō fieret et h̄ ſꝑ potuit eē q̄ȝdiu futuꝝ fuit vt nō fieret ſicꝫ ſꝑ futuꝝ fuit vt fieret. Qđ futuꝝ fuit ad h̄ ſpectabat qđ futuꝝ fuit qđ eē potuit ad h̄ ſpectabat qđ eē potuit ⁊ futurū nō fuit. Et currebāt ſimul ab eterno duo hec. quod futurum fuit ⁊ qđ eē potuit qđ futurū nō fuit.

Q̄ūo ſi rerū euentus mutaretur preſcientia tamen nō mutaretur.
Capitulum. XVIII.

Et ſi factum fuiſſet qđ eē potuit ⁊ tñ futurū nō fuit futurū fuiſſet et ꝑſcitū qđ futurū nō fuit nec ꝑſcīa hꝰ futuri mutata fuiſſet ſȝ nūq̄ȝ habita. q̄ futurū nō fuiſſet. Qđ āt ꝑdeſtinauit deꝰ facturū ſe diſpoſuit nec ꝑdeſtinauit niſi qđ facturꝰ fuit q̄ ꝑſciuit eē qđ futuꝝ fuit in q̄ quedā futura fuerī q̄ facturꝰ fuit. quedā q̄ ꝑmiſſurꝰ. ꝓpter h̄ aliqđ amplꝰ ꝑdeſtinatio hr̄e videt̄ q̄ȝ ꝑſcīa ꝑſcīa eī de alieno eſt. ꝑdeſtinatio āt niſi de ꝓpo eē nō pōt.

De prouidentia dei et q̄ duplex eſt prouidentia dei in ſuis et alienis
Capitulum. XIX.

Si aūt quis queſrat de ꝓuidentia dei. nos recte dicimꝰ q̄ ꝓuidentia ē cura eoꝝ q̄ exhibenda ſūt ſubiectis et q̄ cōmiſſis cōuenit impiri. Sc̄ptum ē quoniā ipi cura ē de oībus. Hec eſt ergo ꝓuidentia illa q̄ deꝰ curat de omnibꝰ q̄ fecit. ⁊ nihil derelinq̄t ex oībus q̄ ꝑtinent ad ipm et q̄ ſubiecta ſūt ipi. ſȝ prouidet ſinglis vt habeat vnū q̄đq̄ȝ quod ſibi debet̄ et ꝯuenit. Scđm hāc itaq̄ȝ vniuerſalē ꝓuidentiā cūctoꝝ nō ſolū ſuis q̄ bona fecit ſed alienis q̄ȝ q̄ mala nō fecit ſed ꝑmiſit qđ debitū eſt diſpēſat vt nihil in regno ſuo iuſtā ordinatōem euadat. Nam ⁊ ipa iniq̄tas ex hac ꝓuidentia ſtipem habet. et ñ potuit vl̄ ipa malicia in obliuionē venire apđ ꝓuiſorē omniū. Uis ſcire q̄ ſint iniq̄tatis et peccati ſtipendia ſcꝑtū eſt. Stipēdia pcti mors. Grā āt dei vita eťna. Stipēdia pcti mors. ſtipendia iuſticie vita. Peccato dat̄ mors. iuſticie vita. Culpe pena. virtuti glīa vnūq̄đq̄ȝ qđ ſuū eſt accipit. hec ē ꝓuidētia. vtrūq̄ȝ operat̄ in ſuo et in alieno. In ſuo q̄ fecit. in alieno q̄ ꝑmiſit. Cūcta illi ſubdita ſūt et ꝓuidet omnibꝰ ꝓſidens omnibꝰ. Creature gubernatōem. iuſticie glorificatōem malicie damnationem.

De diſpoſitōne diuina.
Capitulum. XX.

Simili modo diſpoſitio diuina dupliciter cōſideraī. Bona q̄ppe diſpoſitōem đ ſuꝑ habent vt ſint q̄ bona ſunt et vt ſic ſint q̄a ordinata ſūt. Mala vō ex diſpoſitōe ſuperna nō habent q̄ ſint q̄ mala ſūt ⁊ tñ habent

ꝙ ſic ſūt q̄r ordinata ſūt. Deꝰ ei malū nō fa-
cit ſȝ cū factū ē inordinatū eē nō p̄mittit. q̄a
maloꝝ auctor nō eſt ſȝ ordinator.

De predeſtinatione diuina. Capitulum. XXI.

PRedeſtinatio eſt
gratie p̄paratio. propoſituȝ ergo
dei in q̄ grām electis ſuis dare di
ſpoſuit ip̄m ē p̄deſtinatio. q̄ idcirco p̄deſti-
natio vocat̄ q̄niā in ea q̄d faciendū fuit di
ſpoſitū ē p̄uſq̄ȝ fuit. Poteſt āt p̄deſtinatio
generaliter aliq̄n intelligi ip̄a faciendoꝝ di
ſpoſitio vt dicat̄ deꝰ quicq̄d facturꝰ fuit ab
eterno p̄deſtinaſſe. q̄d āt facturꝰ nō fuit ſed
permiſſurus non predeſtinaſſe ſed preſci-
uiſſe ſolum.

De poteſtate dei et qꝰ dupliciter conſideratur poteſtas in deo eſſe et vtroq̄ȝ modo deū omnipotentē eē. Capitulum. XXII.

SIcut de ſapientia
dei quedā ſc̄m tempꝰ diximꝰ ita ⁊ d̄
p̄tāte eiꝰ aliqua ad eruditōem legē
tiū cōmemorare oportȝ. Poteſtas duplex
ē alia ad aliq̄d agēdū. alia ad nihil patiēdū
Scd̄m vtrūq̄ȝ deꝰ oip̄otens affirmat̄ veriſ
ſime. q̄r nec aliq̄d ē q̄d ei ad patiendū corru
ptionē poſſit inferre. nec aliq̄d ad faciendū
ip̄edimētū afferre. Oia q̄ppe p̄t facere p̄ter id
ſolū q̄d ſīn eiꝰ leſione fieri n̄ p̄t. In q̄ tn̄ n̄ mi-
nus oip̄otens eſt. q̄r ſi id nō poſſet nō oipo
tēs eſſet. Dico ergo ꝙ deus oia p̄t ⁊ tn̄ ſe de
ſtruere nō p̄t. Hẽ ni poſſe. poſſe nō eſſet. ſȝ nō
poſſe. Itaq̄ȝ oia p̄t deꝰ q̄ poſſe potentia ē. et
ideo vere oip̄otēs eſt q̄r impotēs eē non p̄t.
Cāt ergo nūc ⁊ de ſuo ſenſu glorient̄ q̄ ope
ra diuina ratōne ſe putant diſcutere ⁊ eius
potentiā ſub mēſura coartare. Cū eni dicūt
huc uſq̄ȝ p̄t et nō ampliꝰ q̄d h̄ ē aliud q̄ȝ eiꝰ
potentiā q̄ infinita ē ꝯcludere ⁊ reſtringere
ad menſurā. Aiūt eni non p̄t d̄s aliud face-
re q̄ȝ facit nec meliꝰ facere q̄ȝ facit. Si enim
aliud p̄t facere q̄ȝ facit poteſt facere q̄d non
p̄uidit. et ſi p̄t facere q̄d nō p̄uidit. p̄t ſīn p̄ui
dētia opari deꝰ. q̄r omne q̄d p̄uidit. ſe factu
rū facit. nec facit aliq̄d q̄d nō p̄uidit. Si er-
go nō p̄t ꝓuidentia eiꝰ aut mutari vt aliud
fiat q̄ȝ ꝓuiſū ē aut caſſari vt h̄ nō fiat q̄d pro
uiſū ē. neceſſe ē totū fieri q̄d ꝓuiſū ē. et nihil
fieri q̄d ꝓuiſū nō ē. Porro quicq̄d fit ꝓui-
ſum eē ꝯſtat. et quicq̄d ꝓuiſū ē fieri dubiuȝ
nō ē. Q̄ȝ ſi p̄ter ꝓuidentiā fieri aliq̄d impoſ
ſibile eſt. Omē aūt q̄d ꝓuiſum eſt eē fieri ne
ceſſe ē. aliud fieri q̄ȝ ſit nulla rōe poſſibile ē.
Ampliꝰ quicq̄d facit deꝰ ſi meliꝰ pōt facere
q̄ȝ facit in h̄ ip̄o nō bn̄ facit ꝙ optime q̄d eȝ
nō facit quod facit. Meliꝰ eni faceret. ſi q̄d
facit meliꝰ faceret. facere q̄ppe ⁊ nolle meliꝰ
facere et bonū facientiſ male ē facere. Sed
h̄ pia mens in deū dici nō ſuſtinet. Et ob h̄
primū videt̄ et ꝯſequēs. q̄r meliꝰ facere nō
poteſt q̄ȝ facit. q̄ ſic facit vt non faciat ma-
le in h̄ ꝙ ſic facit. Eiuſmodi aūt cauſis ⁊ ra-
tionibꝰ quidē inducūt̄ vt dicant deū operū
ſuoꝝ mēſura ac lege ita aſtrictū atq̄ȝ alliga
tū vt p̄ter q̄ȝ facit q̄cq̄ȝ nec aliud facere poſ-
ſit nec meliꝰ. Ac ꝑ h̄ plane illam infinitam
atq̄ȝ imenſam diuinitatis potentiā ſb̄ ter-
mino ac menſura alligare conuincūtur. q̄
vſq̄ȝ ad aliq̄d q̄d vere fineȝ ip̄m habet eam
extendunt et vltra negāt ꝓcedere. Certū eſt
eni ꝙ omne q̄d factū eſt in numero et pōde
re et mēſura legitimū terminū ⁊ finē ſuum
habȝ. et idcirco ſi ad opis mēſurā creatoris
potentia modūq̄ȝ cōponit̄ ip̄a ꝓculdubio
et fine et mēſura termiari declaratur. Qua
ꝓpter ne vel hijs q̄ vident̄ rōnes ſine cauſa
aſſenſuȝ negare videamur vel oino creduli
ſine ꝯſideratōne falſum ꝓ vero recip̄e opor-
tet pro cōpēdio p̄ſenti breuit̄ ad ea q̄ dicta
ſūt reſpondere. Primū ꝯſiderandum eſt ſi
deꝰ vlla rōne neq̄ȝ mutata neq̄ȝ caſſata ſua
ꝓuidētia aliud facere poſſit q̄ȝ facit. Cōſtat
eni ꝙ oē q̄d fit ab etno ꝓuiſū eſt eſſe futu
rum. q̄r ab etno futurū ē q̄d ip̄m tn̄ ab etno
eſt. Et dicimꝰ ꝙ poſſibile ē nō fieri q̄d futuꝝ
ē. Et ſi non fieret quod fiet et non fieri poſ-
ſibile eſt nunq̄ȝ futurum fuiſſet nec p̄uiſuȝ.

Quod quia fiet et futurum ſemper eſt ⁊ p̄-
uiſum eſt. Nulla ergo mutatio hic aut caſ-
ſatio prouidentie apparet. quia ſicut p̄uiſū
eſt et fiet. ſic ſi preuiſum non eſſet non fieret.
Sed iam inquiunt preuiſum eſſe. bene pre-
uiſum eſt quia futurum eſt. Et dicunt. Sȝ
prouidentia mutari non poteſt nec caſſari.
euentus autem impediri poteſt vt nō fiat
quod futurum eſt. Si autem impediretur
euentus rei quod fieri poteſt mutaret̄ vel
caſſaretur prouidentia quod fieri omnino
non poteſt. Sed nos ad hec reſpondemus
quia ſi mutaretur euentus quod fieri po-
teſt nec mutaretur nec caſſaretur prouidē-
tia quia hoc omnino fieri non poteſt. ſȝ po-
tius nunq̄ȝ fuiſſet prouiſum quod nunq̄m
fuerat futurum. et conſtaret prouidentia ī
eo vt nō fieret ſicut modo conſtitit in eo vt
fieret. non mutata vt poſt aliam alia eſſet.
ſed vt nunq̄ȝ alia eſſet. Ergo deus aliud po
teſt facere q̄ȝ facit. vt tamen ip̄e aliud facien
do alius non ſit. Sed ſiue idem ſiue aliud
faciat ipſe tamen ſemper idem ſit. Nunc il
lud reſtat vt diſcutiatur vtrum ne melius
poſſit facere deus q̄ȝ facit. Hi illi noſtri ſcuta
tores qui defecerunt ſcrutantes ſcrutatio-
nes nouum aliquid et vere nouum. nec tā
verum q̄ȝ nouum afferre ſe dicunt. Et di-
cunt ſingulas quidem creaturas per ſe cō-
ſideratas a perfecto minus habere. vniuer
ſitatem autem omnium rerum in tanta cō
ſūmatione boni expreſſam vt non poſſit eē
melior q̄ȝ eſt. Ubi mihi primum reſpōderi
expoſtulo cum dicunt vniuerſitatem rerū
omnium non poſſe meliorem eſſe q̄ȝ ē. qua
liter id accipiendum eſt quod dicunt eam
meliorem eſſe non poſſe. Siue ideo nō po
teſt eſſe melior quia ſumme bona eſt. ita vt
nulla omnino boni perfectio ei deſit. ſiue
ideo non poteſt eſſe melior quia maius bo
num quod ei deeſt capere ipſa non poteſt.
Sed ſi ita ſumme bona dicitur vt nulla
ei boni perfectio deſit iam opus ſuum ple
ne creatori equatur. et vel extra metam ex-
tenditur quod infra eſt. vel infra immenſi-
tatem coartatur quod ſummum eſt. quod
vtrunq̄ȝ pari inconuenientia impoſſibile
eſt. Si vero ideo non poteſt melior eē quia
bonum amplius quod ei deeſt capere ip̄a
non poteſt iam hoc ipſum non poſſe defe-
ctionis eſt. non conſummationis. ⁊ poteſt
melior eſſe ſi fiat capax maioris boni. quia
et hoc ipſe qui fecit facere poteſt. ergo in ſe
non poteſt. in deo poteſt. quia ipſa non po
teſt ſed deus poteſt. et quantum ipſe poteſt
dici non poteſt. ergo ipſe melior eſſe nō po
teſt. ſed quod fecit omne melius eſſe poteſt
ſi tamen ipſe voluerit qui poteſt et ipſe q̄d
fecit melius facere poteſt non tamen corri-
gens male factum ſed bene factum promo
uens in melius. non vt ipſe quantum ad ſe
melius faciat ſed vt quod fecit ipſe. id eſt.
operante et in eodem perſeuerante melius
fiat. Ergo ſumme potenſ eſt qui poteſt om
ne quod poſſibile eſt. nec ideo minꝰ poteſt
quia impoſſibilia non poteſt. quia impoſ-
ſibilia poſſe non eſſet poſſe. ſed non poſſe.
Itaq̄ȝ omnia poteſt deus que poſſe poten
tia eſt et ideo vere omnipotens eſt quia im
potens eſſe non poteſt. Cum ſint ergo tria
in deo. ſapientia. potentia. et voluntas pri-
mordiales cauſe a voluntate quidem diui-
na quaſi proficiſcuntur. per ſapientiam di
riguntur. per poteſtatem producunt̄. Uo-
luntas enim mouet. ſapientia diſponit. po
teſtas explicat. Hec ſunt eterna fundamen
ta cauſarum omnium et principium p̄mū
que ineffabilia et incomprehenſibilia ſunt
omni creature. Sicut enim eternitateȝ dei
non equat tempus. nec immenſitatem lo-
cus. ſic nec ſapientiam eius ſenſus. nec bo
nitatem virtus. nec potentiam opus. De
voluntate dei et prouidentia multa querē-
da reſtant. primum ſi vim facit rebus pre-
ſcientia ⁊ prouidentia dei. de quo iam mul
ta dicta ſunt poſtea de volūtate dei de qua
quedaȝ dicenda ſunt ita tamen vt prius ad
ipſum fidei oculis contemplandum reſpi-
ciamus quantuȝ poſſibile ē humane fragi
litati.

Qualiter deus ab inicio agnitus eſt. et quare vnus et trinus. Capitulum primum.

ſ Criptura dicit. deū nemo vidit vnq̄ꝫ tñ fides q̄ non vidit credit. et ex h̄ meritūꝫ fidei conſtat nō vidiſſe et credere. vñ pulcrū illud dictū eſt. Nam ſi vides nō eſt fides. Credit ergo fides qḋ nō vidit. ⁊ ñ vidit quidē qḋ credit. Et vidit tñ aliqḋ per qḋ āmonita eſt et excitata credere qḋ nō vidit. Deus eni ſic ab inicio notitiā ſuā ab homine temꝑauit vt ſicut nūq̄ꝫ qḋ eſſet totuꝫ poterat cōprehendi ſic q̄a eſſet nūq̄ꝫ proꝛſꝰ poſſet ignorari.

Quare deus nec totus ſciri nec totus ignorari poteſt. Capitulum. II.

p Ropterea quippe deꝰ a ꝓncipio nec totꝰ ꝯſcie hūane manifeſtꝰ eſſe voluit. nec totus abſconditꝰ. ne ſi totus manifeſtus eēt meritum fides non haberet nec infidelitas locum. Infidelitas eni de manifeſto cōuinceretur. et fides de occulto non exerceret. Si v̄o abſconditꝰ totꝰ eēt fides quidē ad ſciam nō adiuuaret. et infidelitas de ignorātia excuſaret. Quocirca oportuit vt proderet ſe occultū deꝰ ne totus celaret et proꝛſꝰ neſciret et rurſū ad aliqḋ proditūꝫ ſe et agnitum occultaret ne totꝰ manifeſtaret vt aliqḋ eēt qḋ cor hoīs cognitū enutriret et rurſus aliquid qḋ abſconditū ꝓuocaret.

Quibus modis cognitio dei ad hominē venit. Cap. III.

e T illud primum nunc ꝯſiderandū eſt q̄ō deꝰ primū occultus et abſconditus ⁊ latens interim a corde humano dep̄henſus ē vt ſciri potuiſſet q2 deꝰ eſt vel qḋ erat credi. Modi ſūt duo et vie due et manifeſtatōes due quibꝰ a ꝓncipio cordi humano latens proditus eſt et indicatus occultus deꝰ partim. ſ. rōne humana partim reuelatōe diuina. Et ratio quidem humana duplici inueſtigatōne deuꝫ dep̄hendit partim videlicet in ſe et partim in hijs que erant extra ſe. Similiter et reuelatio diuina duplici inſinuatione eum qui neſciebatur vel dubie credebatur et non cognitum indicauit ⁊ partim creditum aſſeruit. Nam humanam ignorantiam nunc ab intus per aſpirationem illuminans edocuit. nunc vero foris vꝉ per doctrine eruditionem inſtruxit vel per miraculoꝝ oſtenſionem confirmauit. Utrunq̄ꝫ manifeſtationis diuine modum quo vꝉ ratione humana deus ab homine cognitꝰ eſt. vel reuelatione diuina homini manifeſtatus. exponit apoſtolus dicens. Quod notum dei erat manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis reuelauit. Et deinde ſubiūgit Inuiſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea que facta ſunt intellecta conſpiciunt. Cum enim dicit quod notum dei erat. idē. quod noſcibile de deo. oſtendit nec totum abſconditum nec totum manifeſtum. Cuꝫ vero dicit manifeſtum in illis et non dicit manifeſtum eſt illis oſtendit plane quoniam non ſolum reuelatione diuina que facta illis fuerat ſed etiam rōne humana que in illis erat notum illis factum erat. Cum autem ſubiungit. deus enim illis reuelauit oſtendit quia ratio humana ad hec ſublimia et alta inueſtiganda et intelligenda infirma et inſufficiens omnino fuiſſet niſi diuina reuelatio illi in adiutoriū et firmamētum cognoſcende veritatis adiuncta fuiſſꝫ Poſtea oſtenſo eo q̄ ab intus erat inueſtigationis vel reuelatōis modo ſtatim de illo q̄ foris fit vtroq̄ꝫ ſnīaꝫ ſimul ſubiungit dicēs. Inuiſibilia eniꝫ ipiꝰ a creatura mūdi ꝑ ea q̄ facta ſunt intellecta ꝯſpiciunt. Inuiſibilia enim dei que intus erant et abſcōdita erant ꝑ ea que foris erant et nota erant viſibilia viſa ſunt vel in conditione rerū a ratione humana vel in gubernatione ⁊ adminiſtratōne viſibilia facta ſunt reuelatōe diuina.

Q. deus trinus et vnus et quid in trinitate et quid in vnitate. Capitulum. IIII.

i Ta ergo ab inicio deꝰ proditꝰ eſt ꝯſcientie humane et adiuta fides iudicijs veritatis ꝯfeſſa eſt deū eē et ipm vnū. deū etiā trinuꝫ eſſe. et in vnitate quidē ꝯfeſſa eſt eternitateꝫ et imenſitatē. in eternitate aūt incōmutabilitatem. In imenſitate v̄o ſimplicitatē. h̄ eſt eternitatē ſine tpe. et imenſitatē ſine quantitate. In trinitate v̄o ꝯfeſſa eſt cōmunioneꝫ vnitatis. equalitatē imenſitatis. coeuitateꝫ eternitatis. Ec cōmunionē q̄dē vnitatis ſñ diuiſione. equalitatē imenſitatis ſine diminutione. coeuitatē etnitatis ſñ ordine vꝉ ſucceſſiōe. h̄ eſt ſingulū in vnitate totū i imēſitate plenū. in eternitate ꝑfectum.

Explicatio propoſitaꝝ diſcretionum. Capitulum. V.

n Unc oportet per ſingula que ꝓpoſita ſūt currenteꝫ ꝯſiderare qualiter mens humana que tam longe eſt a deo tāta de deo potuit apprehendere vel rōne ꝓpa directa vel reuelatione diuina adiuta Et ꝓmum vſq̄ꝫ q̄ ipa humana ratio ex inſito ſibi lumine v̄itatis cōualuerit dignum ē ꝯſideratōne ne ſi vel totū homini deū negare ꝯuincamur grām aut ſi tollat totuꝫ ignorantiā excuſare. Itaq̄ꝫ vtrūq̄ꝫ modū humane inueſtigationis ordine ꝓſequamur. quo rō hoīs vel ꝑ ſe directa vel ab alijs q̄. extra ſe naturalia erant viſibilia admonita ad verum cognoſcendum eniſa eſt.

De illo cognitionis genere quo mens rationalis in ſe deum videre poteſt. Cap. VI.

e T primū quidem in ſe erat quoniā ⁊ h̄ illi ꝓmū erat et ꝓncipale ſpeculū ꝯtēplāde veritatis inſpiciamꝰ. In eo igit ꝓmū ⁊ ꝓncipalit̄ inuiſibilꝉ dꝫ q̄ntū ad maifeſtatōeꝫ expoſitū eſt videri poterat q̄ illiꝰ imagini ⁊ ſilitudini primū ⁊ cognatū magis factū erat. h̄ āt ipa ratio erat ⁊ mens rōne vtens q̄ ad ꝓmā ſimilitudinē dei facta erat vt ꝑ ſe inuenire poſſet eum a q̄ facta erat.

Quia ſeipſam eſſe videt mēs rationalis. Cap. VII.

n On enim ut ido loquamur qḋ ꝓmū occurrit ⁊ ſcientibus nihil minꝰ eē poteſt. ſeipſam eſſe aliqḋ ignorare p̄t cū ex his omnibus q̄ in ſe. h̄ eſt i corpore ſuo viſibilia videt nihil ſe eſſe vꝉ eſſe poſſe videt. Secernit gͦ et diuidit ſe ꝑ ſe ab eo toto q̄ḋ viſibile videt in ſe ⁊ inuiſibilem oīno ſe eē videt in eo q̄ ſe videt. et tñ videri ſe non poſſe videt. Uidet ergo inuiſibilia eē que tñ viſibiliter nō videt. q̄a ſe inuiſibilem eē videt et tñ viſibiliter nō videt.

Et q2 ſe cepiſſe intelligit. Capitulum. VIII.

c Um ergo de ſe dubitare non poſſit quoniā eſt q̄a ſe ignorare nō p̄t cogit et ex ſe h̄ credere q2 aliquando cepiſſe ſe meminit q̄niam nō ſemꝑ ē q2 ſe neſcire nō poteſt cū eſt. Cuꝫ ergo ꝑ ſe et in ſe cepiſſe et iniciū habuiſſe ſe videat nec h̄ ignorare p̄t quoniā cū non fuit ſibijpi vt eſſet iniciū et ſubſiſtentiaꝫ oīno dare non potuit.

Quia deus eſt et ſine principio ē

v T ergo inciperet qḋ nō erat ab alio factū ē qui erat. quē idcco ipꝫ ab alio ñ cepiſſe nc̄cē ē. q̄niā q̄ ab alio eē accepit ꝓmꝰ oībꝰ exiſtēdi auctor eē ñ potuit. Nō ergo ab alio accipe eē potuit q̄ oībꝰ eē dedit quē ꝓpterea ſꝑ fuiſſe ⁊ nūq̄ꝫ cepiſſe fatꝫ oportꝫ. q̄niā oē qḋ aliq̄ñ eē icepit auctorē habuit ꝑ quē cepit. Cōſtat gͦ nec dubitari vllo mō p̄t q2 ille ꝑ quē cepit qḋ ñ ſꝑ fuit nūq̄ꝫ cepit ſꝫ ſꝑ fuit. Illū āt reꝝ auctorē ⁊ ꝓmū ꝓncipiū h̄ mō rō inueſtigat ⁊ īuentē pietas venerat et adorandūꝫ fides p̄dicat deum.

Eiuſdem rei argumentū foris in creaturis. Capitulum. IX

Hec aūt ratio ui-

b uentiū in ſe probat et in hijs q̄ uidet extra ſe. q̄a ortū et occaſū habentia cuncta ſine auctore nec originem habere poſſent nec reparatōnē. Que in toto aliqn̄ cepiſſe dubiū idcirco eſſe non poteſt. q̄a in ptibꝰ ſuis ſine ceſſatione quotidie et oriri videtur quod non eſt. et p̄terire quod eſt. Omē aūt q̄d mutabile ē aliqn̄ nō fuiſſe neceſſe ē. q̄a quod ſtare nō potuit cū p̄ſens fuit indicat ſe aliqn̄ non fuiſſe ṗuſq̄m fuit. Sic reſpondent que foris ſunt hijs q̄ intus videntur ad veritatē cōprobandā ⁊ auctorem ſuū natura clamat q̄ ſe ab illo factam oſtendit.

Q, deus trinus et vnus eſt. Capitulum. X.

Ita ratio per rati

i onē deū inuenit eſſe et venit ratio alia que nō ſolum eſſe deū ſ; vnū eſſe et trinū eſſe cōprobaret. et ṗmum per ſe deinde per ea que extra ſe erant facta ꝭm ſe. vna pietas. vna deuotio. vna cultura. dn̄m vnum et deū vnum. Sic dixit ratio et comprobauit in ſe ne ſciſma mentiū fieret ī p̄la ṗncipia et non eſſet certa ſalus. Et melius eſſet cōſonū magis veritati ⁊ ꝯſentaneum nature ṗncipiū vnū et finem vnū in quem habere poſſent ꝯuerſionē que ab illo exiſterent omnia. Alioquin diſſipationē eſſe vniuerſitatis ſine capite et ṗncipio et modatore. et clamauit illi natura foris et ꝯteſtata ē ad eandem veritatem. et dixit opus vnum. auctorem vnum. et concordia vna. ꝯſilium vnū. vna adminiſtratio. prouidentiā vnā Et maīfeſtatus eſt deus vnus. creator vnꝰ. moderator vnꝰ et rector. q̄a totū vnū et ad vnum totum.

Q, eſt vere et ſumme vnus. Capitulum. XI.

Et approbauit hoc

e ratio ⁊ acquieuit ⁊ dixit q2 vnꝰ nec collectōe diuerſoꝝ ne turbā faceret. nec cōpoſitōne ptiū ne maſſam formaret. nec ſilitudine multoꝝ ne pluralitas ſupflua vl' ſingularitas impfecta appareret. Omis ei vnitas in ſimilitudine ſola ꝯſiſtens plurimoꝝ aut impfectōꝝ oſtendit in pte ſi minꝰ habēt ſingula aut ſupfluā geminationē in toto ſi pfecta ſūt vniuerſa. Et nō eſt in hijs oībus vnitas vera ſed emulant̄ ſolū hec vnitatē. q̄a quodāmodo appropinquant ei ſ; nō cōtingūt ad illā quoniā eſſe vnū non eſt et q̄d ſunt vere vnū non ſūt ſ; vniunt̄ tantū ⁊ accedūt ad ſe et fit illis ſimul eſſe. et ꝯuenire ī vnū vnum eſſe. Nec tn̄ vere vnū ſunt q̄niā eſſentialiter nō ſunt. nec eſt vnū totū q̄d ſūt Deum aūt vnū oportet eſſe ⁊ eſſentialiter vnū eſſe et imutabiliter vnū eē et ſūme vnū eſſe. Qd̄ enī eſſentialiter vnū eſt vere vnū ē Qd̄ īmutabiliter vnū ſūme vnū eſt. Qd̄ āt in vtroq; bonū eſt meliꝰ eſt vtrūq; q̄; alterū tantū. Et bonū eſt eſſentialiter vnū; eē et īmutabiliter vnū eſſe. et vtrūq; eſſe meliꝰ ē. Deus aūt eſt ſummū bonū et nō p̄t deeſſe ſūmo bono bonū; q̄d meliꝰ ē. Et ſuadet rō dare optimo q̄d meliꝰ eſt bonū;. Et idcirco fateṫ deū ſuum et auctorē ſuū ⁊ ṗncipium ſuū vnū eſſe quoniā h̄ meliꝰ eſt et vere vnū eſſe quoniā ſubſtantialiter eſt. et ſūme vnū eſſe quoniam inuariabiliter eſt.

Q, immutabilis ſit deus. Capitulum. XII.

Et aſcendit et tran

e ſit et ꝓbat q̄niā ita ē ⁊ q̄niā variari ⁊ mutari nō p̄t deꝰ oīno. Non enī augi p̄t q̄ īmenſus ē. nec minui q̄ vnus eſt. nec loco mutari q̄ vbiq; ē. nec tpe q̄ eternꝰ ē nec cognitōne q̄ ſapiētiſſimꝰ ē. nec affectu q̄ optimꝰ eſt.

Q, ratio in creatura recte conſiderata adiuuat ad deū cognoſcēdū

Et clamat creatu-

e ra foris et probat ratonē hanc ⁊ cōmendat q2 ita ē. Et demōſtrat ſūma pulcritudo opis pfectā eſſe ſapientiā conditoris et opponit ſe pſeuerātia decoris ipſius. et q̄a nō vniuntur quod inſtitutū eſt primū bonum. et dic̄ quoniam eterna ē ſapientia eius et minui omnino non poteſt. nec decreſcit aliquādo plenitudo ſenſꝰ ipiꝰ a conſūmatione. Et exit ratio cū atteſtatōe alia et videt quoniā voluntas dei eterna ē ⁊ ita ſentire bonū. Et quoniam hoc probat opus eius quod non mutatur et ordo vniuerſitatis idem pſeuerans. Et adicit ipſam rationem quoniā nihil eſt nouū deo ne illud tunc vel nūc amare incipiat q̄d ṗus nō nouit. aut obliuiſci ſicut homo dilectionis antique vt in memoriā non veniat q̄d ṗus cognitum fuerat. aut errare. exiſtimans bonum quod maluȝ eſt. vt diligat illud quod non oportet. et poſtea quaſi penitens ⁊ mutans cor ⁊ affectum varians cū ceperit agnoſcere errorem ſuū quia hec digna deo non ſunt. nec probat ratio vt ita ſentiamꝰ d̄ illo qui ſapiens eſt et bonus et pfectus. Et non inuenitur mutabilitas in eo vlla cum omnia genera mutabilitatis fuerint in cōſiderationē adducta ſiue que in corporibus inueniuntur ſiue que ſpirituū naturā ꝯtigūt.

Quibus modis corpora mutantur. Capitulū. XIII.

Mne enim corpꝰ

o aut loco mutatur aut forma aut tempore. et que forma mutātur aut augmentum ſuſcipiunt aut diminutōnem aut alteratōnem. et que alterationem quid ſuſcipiunt non illis accedere quicq̄m videṫ quod non erat aut quod erat recedere probatur. ſed quod erat tantū alteratur et aliter habetur et non fit ſine loco. hoc eſt quoniā partes locum tranſmutāt in eodē; conſiſtente toto. et non fit tn̄ niſi ꝭm locum nec tamē dicitur ꝭm locū; propter totū q̄d locum non mutat ſed apparet tantū forma alia in toto propter partes que locum mutauerunt et ideo hec mutatio ꝭm formam dicitur. quoniam h̄ in toto manifeſte videtur et non dicitur ſcd̄um locum cum tn̄ in partibus ꝭm locū n̄ fit quoniam h̄ manifeſte nō videtur. Et nō eſt forma aliqua omnino niſi diſpoſitio partiū in toto et cum h̄ mutatur quia partes locum mutant. mutatur forma in toto. q̄a diſpoſitio partium mutatur que eſt forma totꝰ. Et ita mutatio forme in toto fieri non poteſt ſine mutatione loci in partibus. ſed non d̄r mutatio loci niſi cum totum locum mutat cōſiſtentibus partibus in toto. Sic mutatio temporis ſequitur mutatōnem loci et forme et non eſt vnquā ſine ipis in corpore quoniā ꝭm has ſolum ordo ineſt et ſucceſſio que tēpus vocatur. Iterum conſiderandum eſt quoniā ex hijs tribus mutatōibus due extrinſecus fiunt. quoniā nec mutant eſſe rei ſed circa rem aliquid hec mutatio loci ⁊ tēporis. Item prima mutatio ſecundam et tertiam infert quoniam cauſa illorum eſt. Secunda autem tertiam quoniam cauſa illius eſt. tertia autē infertur tantum ⁊ non infert quoniam eſt effectꝰ ſolum. Sola autem mutatio forme intrīſeca vocatur quoniam non circa rem ſed in ipa re mutat aliquid et ipa tn̄ non fit ſine mutatione loci ⁊ temporis.

Quibus modis ſpūs mutantur. Capitulum. XIIII.

Oſt has mutatio

p nes corporum quibus ſubiacent que corporaliter mutantur omīa tranſimꝰ ad ſpūalē creaturā mutabilitatē; illiꝰ ꝯſiderātes ſi q̄ harū mutationū illi cōueniat ⁊ ſi qua alia mutatio q̄ extra naturā corpoꝝ ſit in illā; cadat. Et videmꝰ q̄a ſpūs oīno nec augmēto ptiū creſcere p̄t. quoniā corpꝰ nō ē. nec decreſcere diminutōe q̄nia; ſimplex ē naſa ⁊ tn̄ affectu ⁊ cognitōne mutaṫ ſpūs. ⁊ trāſit de h̄ in illud ⁊ variaṫ ⁊ viciſſitudinē ſuſcipit gaudij. doloris et plenitudinis et voluntatis. et creſcit ſcientia. et obliuio in eū cadit. ⁊ variat cogitatōnes ⁊ ſuccedent̄ intelligit. Et ē q̄i forme mutatio. iſta ī eo mutatio ſcīe et affectꝰ. et ſequiṫ iſtā mutatio tpalis et ſubiacet tempori ppter iſta que variantur in eo. Nec ambiguū h̄ vl'lī ē de ſpiritu creato. q̄niā tpe variatur ꝭm hec

que eadem non permanent in ipſo. De mutatione vero loci magna inter conquirẽtes ambiguitas generatur quoniã ſunt qui dicunt ſpũm nullum mutari loco poſſe. quoniam locꝰ proprie corporis ſedes ſit et capacitas corporis que determinatꝰ ſm corpus aliquãdo qd in illa eſt aliqñ in quo eſt ipſa et non eſt corpꝰ locus. quoniã locꝰ non eſt aliqd nec ponit aliqd locus ſed quaſi inane et vacuũ vbi corpus eſt vel eſſe poteſt ⁊ nõ eſt corpus ipſe et tñ nõ vocatur locꝰ niſi determinatꝰ ꝑ corpus vel qd inꝰ ipſo eſt. ſm finem dimenſionis vbi deſinit corpus et vltra non eſt. ſiue ſm corpus quod locũ continet ſm ipſiꝰ corporis circũſcptionem quoniã intra ipſm corpus non eſt. Ita nihil eſſe poſſe in loco niſi qd dimenſionẽ habet corporalem et circũſcptionẽ. quoniã locus ſm dimenſionẽ corporis conſtat et circũſcptionem et nõ poſſe vllo modo h ſpũi cõuenire qui corporalis qntitatis expers eſt. Propterea corpꝰ ſolum in loco eſſe et loco mutari et tempore. ſpũm aũt creatũ in loco nõ eſſe quoniã corpus non eſt. nec loco mutari ſed tpe. Spũm aũt creatorem nec in loco eſſe nec loco mutari quoniã corpus nõ eſt nec tempore mutari quoniaʒ inuariabilis omĩno eſt. Propterea ſoli corpi aſſignari recte et h aliquid eſſe qd diffinitũ eſt et hic alicubi eſſe quoniã circũſcptum eſt. et nũc aliqñ eſſe quoniam variabile eſt. Spiritui aũt creato cõuenire et h aliqd eſſe quoniã diffinitus eſt. ⁊ nũc aliquando eſſe quoniã variabilis eſt. ſed nõ hic alicubi eſſe qñiam circũſcriptus non eſt qui dimenſionis capax non eſt. Creatorẽ autem ſpirituũ nec h aliquid eſſe qui diffinitus non eſt nec h alicubi eſſe qui circũſcriptus non eſt. nec nũc aliquando eſſe quoniã inuariabilis eſt. pſentem tñ veraciter ⁊ eſſentialiter omni qd h aliqd eſt et omni quod h alicubi eſt ⁊ oĩ quod nunc aliquando eſt. quoniã in omnibus eſt ⁊ vbiqʒ eſt et ſemp eſt. Semper ſine tempore. vbiqʒ ſine loco. in oĩbꝰ ſine termĩo et diffinitione. Et nos quidẽ horũ cõſiderationeʒ ſublimẽ nequaqʒ falſitatis arguimus verba tñ ſupra capacitatem et poſſibilitatem minorũ et ſimplicium intelligentie fortia nimis iudicamus.

Q, ds eſſentialiter eſt et vere eſt in omni creatura ſine diffinitõne in omni loco ſine circũſcriptõe ĩ omi tẽpore ſine viciſſitudĩe vel mutatõe Capitulum. XV.

c **Enſemꝰ autem et** omĩno ita oportere approbamꝰ multo ſanius et cõmodius veraciter affirmandũ quoniã deus ſubſtantialiter ſiue eſſentialiter et ꝓprie et vere et in oĩ re ſiue natura ſiue eſſentia eſt ſine ſui diffinitione. et in omni loco ſine circũſcriptione ⁊ in omni tempore ſine mutabilitate. Nam id quod quidã inſipientes imo ſolam carnem ſapientes et que carnis ſunt ſolũ conſiderantes eſtimant quaſi corpaliũ ſordium et pollutionũ inquinatões deũ cõtingere poſſint ſi rebuſ omnibꝰ ſubſtantialiter ſiue eſſentialiter ineſſe dicatur. tam friuoluʒ eſt vt ne reſponſione ſit dignũ cum et ipſe creatus ſpũs corporeis ſordibus inquinari nõ poſſit. Si eñi ſpũs ſordes corporee contingunt. dicant ipſi quõ anima humana in carne poſita ĩmaculata eſſe poſſit. dum carnis humane ſordibus nulla inquinatio vł pollutio maior inueniri poſſit. Dicant ꝺ carne leproſi cuiꝰ etiam cõtactũ homo ſine horrore ſuſtinere non poteſt. quõ animã ſanctaʒ et iuſtam non inquinet que in tantuʒ in ea ſine pollutione viuit vt ex ea etiam a pollutione emundetur? Poſtremo reſpondeãt quid potiꝰ concedendũ de deo eſtimant vł quia nuſqʒ ſit deus. vel quia vbiqʒ ſit? Q, ſi abſurdum eſt omĩno confiteri quoniam deus nuſqʒ eſt cogantur neceſſe eſt ipſi ſuo iudicio id quod ad dictum etiã cõmodius et pulcrius ſuſcipitur ꝯfiteri quoniam alicubi eſt. Qui enim vocibꝰ ſeruire elegerũt potius qʒ veritati ⁊ id ſolum reſpuendum putant qd aures vulgaritatis abhorrent. iuſtum eſt vt in hoc quoqʒ a ſententia ſua declinent. Dicant ergo ſi h auribus efferre pſumunt quoniã deꝰ nuſqʒ eſt ⁊ nõ ſtatim ex eo conſequi arbitrentꝰ. quoniã quod nuſqʒ eſt ipſm oĩno nichil eſt. Si ergo conuenienter dici non poteſt quia deuſ nuſqʒ eſt quẽ eſſe ⁊ verius omĩbus que ſunt eſſe neceſſe eſt credi. dicant vbi eſt. Si enim alicubi ⁊ vbiqʒ non eſt. eſt vbi eſt ⁊ eſt vbi nõ eſt et iam localis deus ſit. et termĩo ⁊ fine concluditur qd omĩno impoſſibile ẽ. Fatendũ eſt itaqʒ ⁊ ſine dubitatõne ꝯfitendum quoniam diuĩa natura que pro immẽſitate ſui nuſqʒ deeſſe poteſt in omni loco veraciter ⁊ eſſentialiter nec tamẽ loco ꝯphendiꝰ vllo quoniã omĩno incircũſcriptibił eſt. Eſt ergo vbi eſt totũ que cõtinet totũ ⁊ penetrat totum. nec ſine ea eſſe poteſt aliqd ex oĩbuſ que facta ſunt ab ea q̃ nec ꝑ ſui ſimplicitate diuidi nec ꝑ ſui puritate maculari nec ꝑ ſui immẽſitate vllo modo ꝯphendi poteſt.

Quomodo ſpũs creati ſunt locales et quõ corpora. Ca. XVI.

ſ **Ane de ſpũ crea**to h ꝯmodiꝰ dicũ ⁊ ad intelligẽtiam h accõmodatiꝰ ẽẽ fatemur vt non ſolum in loco eſſe ſed ⁊ localem eſſe ſine dubitatõe ꝓnunciemꝰ. In loco quideʒ quoniã hic alicubi pſens cernitur. Localẽ vero quoniã cum ſit alicubi nõ vbiqʒ inuenitur. Omne eñi quod diffinitũ eſt ſm aliquod locale eſt qñiã in eo ipſo qd finem ⁊ terminũ habet locũ habʒ ⁊ determĩat locũ ſicut determinatũ eſt in loco. Sed corpus quod dimenſionẽ habʒ loco circũſcribitur quoniã ei ſm locũ ꝓncipiũ ⁊ mediũ et finis aſſignatur. Spiritus vo quoniã dimẽſioʒ non capit ſʒ diffinitõne ſola terminatur circumſcriptionẽ quideʒ non recipit loci. ⁊ tñ loco quodãmodo concluditur. quoniaʒ cũ h alicubi pſens ſit totus alibi nõ inuenitur. Itaqʒ corpus locale eſt quoniã loco circumſcribitur. Spũs aũt quoniã in loco ꝑ pſentiã nature ⁊ operatõnis concluditur localis ⁊ ipſe iure nominatꝰ. Spũs autem increatus quoniã omni loco preſens eſt nc̃ tñ vllo in loco concludi aut circumſcribi poteſt veraciter in omni loco eſſe diciꝰ. nec tamen localis aliqñ vlla rõne appellatꝰ. Nõ ignoro tamen q̃ſdam ab omni ſpũ locum vniuerſaliter remouere voluiſſe qñiaʒ ſm dimenſionẽ tantũ ⁊ circũſcriptionẽ corporalem locum ꝯſtare probauerũt. Sed horum vt ſupradiximꝰ conſideratio nimis a cõmuni eſtimatione ⁊ poſſibilitate receſſit. Magis autẽ ea ponenda in vſum loqndi que ſe ſponte accõmodant ⁊ nihil a latere ingerant alienũ a veritate.

Ratio qualr deus nõ ſolũ vnꝰ ſʒ et trinꝰ ſit. Ca. XVII.

n **Unc diximꝰ quo**modo ratio vera probat quoniaʒ deus vnus eſt ⁊ q̃ ad vnitateʒ deitatis ſpectant vera eſſe conſiderat. et deinꝺ etiam arguit ⁊ commẽdat. ⁊ arguit qñiam non ſolũ vnꝰ ſʒ et trinꝰ eſt deꝰ. ⁊ habet hꝰ qʒ inueſtigatõis ⁊ ꝯſideratõis hõea do exẽplaria vera. Deꝰ eñi qui in ſe videri nõ potuit in opere ſuo manifeſtus eſt. ⁊ vidit eũ ratõ humana nõ in ſe qꝛ inuiſibił fuit ſed in ſimilitudine ſua quoniã ad hoc facta eſt vt videatur in ea deus.

De verbo intrinſeco et extrĩſeco. Capitulum. XVIII.

n **Am ſicut ſapien**tia hominis non videtur niſi ab ipſo homĩe donec exeat et manifeſtetur per verbum. ita ſapiẽtia dei inuiſibilis fuit ⁊ nõ potuit cognoſci niſi ab ipſo ſolo cuius erat donc̃ manifeſtata eſt per opꝰ ſuum. Et erat ipſa ſapientia verbuʒ. ſed verbum intrinſecũ ⁊ abſconditum quod omĩno ſciri non poſſʒ niſi per verbum extrinſecum manifeſtaretur queãdmodum et cogitatio homĩs quaſi intrinſecum verbum illius eſt quod latet ⁊ abſconditũ eſt donc̃ reueletur per prolationẽ oris. et eſt ipſa platio vocis verbum ſimilr. vt verbum eſt cogitatio cordis. ſed verbum qd manifeſtum eſt ꝓdit et reuelat verbum quod eſt occultum. Sic ⁊ in deo verbũ intrinſecũ ⁊ occultum ⁊ inuiſibile verbum fuit cordis eius ⁊ ſapientia erat hoc verbum et inuiſibile do

nec manifeſtum eſt per verbum extrinſecũ
quod viſibile factum eſt quod erat opus
eius ſicut per verbum oris manifeſtatũ eſt
verbum cordis. Sic loquitur omis natu-
ra auctorẽ ſuum ⁊ indicat quod factũ eſt
opificem intelligendi ſenſuꝫ hñtibus.

Q, imago dei in rationali creatu-
ra expreſſior eſt et veſtigiũ trinita-
tis iuenitur in ipſa.

Ca. XIX

T ſũt in his ſimu-
e lacra quedã quaſi ꝺ longe ſigni-
ficantia et habentia ſimilitudi-
neꝫ pro parte. quedam vero expreſſa yma-
gine ⁊ perfecta emulatione conſignata cla-
ram demonſtratõnem efficiunt. In hijs er-
go citius quod inuiſibile di eſt agnoſcitur
in quibꝰ euidentius manifeſta declaratõe
demonſtratur. Ea nanqꝫ perfectiꝰ auctorẽ
ſuum manifeſtant que illiꝰ ſimilitudini vi-
cinius appropinquãt. hoc autẽ eſt ipſa ra-
tionalis creatura que excellenter ⁊ proprie
ad illius ſimilitudinẽ facta eſt que tunc ci-
tius creatorẽ ſuũ queꝫ ñ videt agnoſcit cũ
ſeipſam ad illius imaginẽ factam intelligit.
In hoc ergo primũ trinitatis veſtigium in-
uentum eſt cum agnoſcere cepit ipſa quod
erat in ſe ⁊ ex eo conſiderauit quod erat ſu-
pra ſe. Vidit enĩ quoniã ex ipſa naſcitur ſa-
pientia que eſt in ipſa ⁊ diligit ipſa ſapiẽtiã
ſuam et procedit amor ex ipſa et ſapientia
ſua quo amat eã genitã ex ſe ⁊ in ſe manẽtẽ
non diuidit a ſe ⁊ apparent tria q̃dã in vno
mens. ſapientia ⁊ amor. et eſt ſapĩa de men-
te. et de mente ſapiẽtia ⁊ amor. ⁊ ſurgit trini-
tas quedã ⁊ vnitas non recedit. ⁊ ſunt ſimꝰ
trinitas et vnitas ſcꝺm poteſtateꝫ ⁊ ymagi-
nis virtutẽ et conſcendit mens ab iſtis per
hec illuminata ⁊ conſiderat creatorẽ ſuum
ſapientẽ eſſe ⁊ ſapientiã hrẽ et ex ipſo eẽ ſa-
pientiã ſuã nᶜ fuiſſe vnq̃ꝫ ſiñ ſapĩa q̃niã ſp
ſapiẽs fuit. Et q2 ſemp ſapĩaꝫ ſuaꝫ ipe dile-
xit ⁊ ſemper habuit amorẽ ad ſapientiaꝫ ſu-
am ⁊ erat coeternus amor coetño ⁊ coeter-
ne ſapientie illius.

Q, tres perſone vna eſſentia ſiue
vna ſubſtantia.

Capitulum XX.

T rurſũ conſide-
e rat quia nõ poteſt in deo eſſe ali-
quid diuerſũ ab ipo ⁊ quia vnũ
eſt totũ quod ẽ ⁊ ppẽea vere eſt trinitas et
vnitas manet. Quia ei ibi eſt qui a nullo
eſt et eſt ibi q̇ ab illo eſt ⁊ pariter cuꝫ vtro-
qꝫ qui ab vtroqꝫ eſt trinitas eſt. Neqꝫ enĩ
qui a nullo eſt eſſe poteſt ille qui ab illo eſt
et qui ab vtroqꝫ vel ille q̇ a nullo eſt vel q̄
ab illo tantũ eſt eſſe poteſt. Itaqꝫ trinitas
vera eſt ⁊ vnitas manet pfecta quoniã in
deo nichil eſſe poteſt q̊d deus non eſt. Na-
tura ſiquidem indiuiſa et vnitas vera ſciſi-
onem prohibet. diſcretõ vero ⁊ proprietas
trinitatem docet.

De diſcretiõe nominũ in trinita-
te. Ca. XXI.

t poſuit nomina
e fides quibus ſignaretur q̊d cre-
ditur. ⁊ dictus eſt pater in trinita-
te. quia ab ipſo filius erat qui de ſua ſub-
ſtantia erat. Qui enĩ gignit de ſua ſubſtan-
tia gignit: ⁊ id quod ipſe eſt gignit. et ppte-
rea a quo erat qui cum ipſo erat idem q̊d
ipe erat. pater dictus eſt q2 ab ipo erat filiꝰ
Qui autẽ ab vtroqꝫ erat vtriuſqꝫ filiꝰ nõ
erat ne duo eſſent patres vnius filij et pa-
ter qui filius diceret̃ ⁊ confunderet̃ trinita-
tis diſcretio ſed ſpũſſanctus patris et filij
procedẽs a patre ⁊ filio. Et ꝓfeſſa eſt fides
catholica prẽm et filium ⁊ ſpiritumſanctũ
et eſt pater qui filium habet ⁊ filius qui pa-
trem habꝫ. ſpiritusſanctus qui eſt a patre
et filio. et eſt quidem pater ſpiritus quoni-
am deus eſt et eſt pater ſimiliter ſanctus q̊-
niam deus eſt. Sed voluit fides vnam in
trinitate perſonam diſtinguere cum dicit
et ſpiritumſanctũ. ipſe enim eſt qui ad ſan-
ctificationẽ datur cum inſpiratur ſanctifi-
candis ⁊ non tamẽ venit ſine patre ⁊ filio
q̊niã trinitas eſt indiuiſa.

Quomõ ſpũſſanctꝰ a patre et fi-
lio mittitur eterna proceſſione ab
illis et tẽporali aduẽtu ad nos.

Ca. XXII.

Eo inſpirari a
ſ patre ⁊ filio ħ eſt illi venienteꝫ
eſſe a patre et filio q̊d eternũ illi
eſt ne nomen ſit pfectionis qui datur ex tẽ-
pore et accipitur q2 temporale non eſt illi
eſſe a patre et filio. quia ẽ a patre et filio q̊d
eternum eſt ⁊ non temporale illi Sicut ſpi-
ritusſanctus donum dei eſt quia donũ eſt
pris ⁊ filij: et cũ datur ex tpe dat̃ ⁊ dat̃ a prẽ
⁊ filio. ⁊ dari a prẽ ⁊ filio. nõ aliud illi eſt q̃ꝫ
cũ dat̃ eſſe a patre ⁊ filio ex eo q̊d eternũ illi
eſt a patre ⁊ filio. et eſt in trinitate pater et
filius ⁊ ſpũſſanctus. pater a ſeipo. filiꝰ a pa-
tre ſolo. ſpũſſanctus a patre ⁊ filio Et quia
vna natura eſt ⁊ vna ſubſtantia. vna trini-
tas eſt in vna natura ⁊ vna ſubſtãtia. ⁊ cũ
mens vna que diſcreta ſũt ⁊ propria in tri-
nitate conſiderat tria inuenit ⁊ tres confite-
tur. Cum vero q̊d ideꝫ eſt tribus attendere
ceperit vnum oſtenditur.

Quare tria illa ineffabilia in dei-
tate perſone tres dicũtur et tria in
humanitate non dicuntur.

Ca. XXIII

T ſurgit rurſus ex
e aduerſo alia dubietas ⁊ pulſat mẽ-
tem profundo rerum caligantiuꝫ.
et exit queſtio ⁊ interogat ſeipam rõ quare
illa tria que in deitate reperta ſunt pſone
dicantur: cum in trinitate illa que in ſemet
ipa primũ mens reperit: tria ſimiliter inuẽ-
ta ſunt nec tamẽ tres perſone in ſe menteꝫ
rõnalem continere aut tribus perſonis cõ-
ſtare in aĩam rõnabilis conſideratio pa-
tiatur ⁊ diligenter cõquirit ratio quare ita
ſit cum nec ita eſſe dubitare liceat. nec quõ
ſit facile fieri poſſit. Et cuꝫ videt aliq̊d ex eo
ꝙ totum nõ videt nec ignorare pmittitur
quod nõ ſinitur apprehendere. videt enim
quoniã que in mẽte ſunt non vere ideꝫ ſũt
quod eſt ipa mens. Separant̃ eniꝫ a men-
te hec aliquando ⁊ cum affuerint: recedũt
et redeunt iterũ cum abierunt et variãtur
circa ipſaꝫ nec vere idem ſunt cum ipſa: ſꝫ
quaſi affectiones ſunt quedã. Et forme ip-
ſius quibus nõ ſit ħ aliquid eſſe ſed adeſſe
tantũ et quod eſt ħ aliquid. Itaqꝫ cum ſit
homo ipſe pſona: he aũt tantuꝫ affectõnes
quedã adherentes perſone et circa ipſam
exiſtentes inueniant̃: non eſt omino eius
ꝓprium eſſe perſona ſed pſone in eſſe tãtũ.
Cum autẽ que in deo ſũt aliꝺ ab ipo eẽ nõ
poſſint: nec quaſi accidentia aut affectões
quedaꝫ ex tempe mutabiles aut ſepabiles
natura incõmutabili eſſentie ⁊ cui ſit ideꝫ
eſſe totum q̊d eſt cum vere tria in eo vera-
citer p̄dicantur: ⁊ tribus vnuꝫ eſſe ⁊ ꝓpriũ
ideꝫ eſſe ⁊ eternum ⁊ pfectũ aſſeritur. et di-
cũtur tria tres perſone nõ tres eſſentie. q2
natura in tribꝰ eſt perfecta ſingulꝰ et tribꝰ
indiuiſa. ⁊ ido dicunt̃ pſone ſingule quia
deus ſunt et vnus deus tres quia vna dei-
tas in tribus.

Quare potẽtia patri attribuitur
ſapientia filio. bonitas ſiue beni-
gnitas ſpiritui ſancto.

Capitulum XXIIII.

T attribuitur pa-
e tri potentia ⁊ filio ſapientia: ⁊ ſpi-
ritui ſancto bonitas ⁊ diſcernunt̃
que cõmunia ſũt in q̊bus non dicit̃ quidẽ
quod nõ eſt: tamẽ q̊d eſt tacetur ne credat̃
quod non eſt. Dicitur enim pater potens
et eſt pater potens ⁊ nõ ſolus pater quia
potens eſt pater et filius ⁊ ſpũſſctũs: et nõ
tres potentes ſed vnꝰ potens. quia potẽtia
vna in natura vna ⁊ ſubſtantia vna. Et eſt
filius ſapiens ſed nõ ſolus quia ſapiẽs eſt
pat̃ ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus et ñ tres ſapi-
entes ſed vnus ſapiens. quia ſapiẽtia vna
in natura vna ⁊ ſubſtantia vna. Et dicitur
ſpiritusſanctus benignus et bonus, et
eſt quidem benignus et bonus ſpiritus
ſanctus ſed non ſolum ſpiritusſanctus be-
nignus ⁊ bonꝰ eſt; ſed benignus et bonꝰ

eſt pat̃ ⁊ filius ⁊ ſpũſſctũs.nᶜ tñ tres benigni
et tres boni:ſʒ vnꝰ benignus ⁊ vnus bonꝰ.
quia benignitas vna ⁊ bonitas vna in na/
tura vna ⁊ ſubſtantia vna. Sed cauit ſcri
ꝑtura conſciẽtie humane ne erraret in deo
ſuo:ſimilia hominibus que nõ erant in ipſo
arbitrans.quoniã ab hominibus ſumpta
erant vocabula quedã(non ad omnẽ ſimi
litudinez)ad ſignanda que dei erant ſupra
homĩes:⁊ erat aliquid ſimile ibi ne imita
tio aliena eſſet ſed nõ totum ne idem crede
ret ꝙ in tantũ differebat/et dictꝰ eſt in dei
tate pater quoniaʒ ibi erat a quo erat q̇ de
ſua ſubſtantia erat.ſicut qui gignit ꝺ ſua
ſubſtantia gignit/et nõ eſt qui gignit ipſe
quem gignit.ſed alter ab altero ⁊ non alte
ra natura gignentis et geniti.Et erat in h̃
ſimilitudo inter diuina ⁊ humana.propte
rea ex hoc dictus eſt pater ⁊ filius quia ge
nuit ille et iſte genitus eſt/⁊ nõ eſt qui ge/
nuit pater ille qui genitus eſt filiꝰ: et tamẽ
quia natura vna eſt gignẽtis ⁊ geniti ⁊ ſb/
ſtantia vna nõ aliud eſt gignens a genito:
quia deus eſt ⁊ deus vnus gignẽs et geni
tus/quia deitas vna gignentis et geniti.ꝑ
pterea vnũ inuenti ſunt in illo qḋ deꝰ erãt:
quia vnum erant totuʒ quod erant ſed nõ
vnus in vno qꝛ pater erat qui a nullo erat:
et filius qui a patre erat et ſpũſſanctꝰ qui
ab vtroqʒ erat/qui filius non erat.quoni
am ab vtroqʒ erat ⁊ equaliter erat. et dicte
ſunt tres ꝑſone et tria hec. quia vnũquodqʒ
trium hoc totũ erat et perſona erat. nec tñ
vna perſona quia vnum hoc totũ:ſed tres
perſone quia tria in hoc vno:⁊ h̃ vnum to
tum.et hec tria tres perſone:⁊ h̃ vnuʒ vnꝰ
deus.⁊ hec tria hoc vnũ ⁊ tres perſone vnꝰ
deus pater ⁊ filius ⁊ ſpũſſanctus Dictus
eſt ergo pater quia de ſua ſubſtantia filiũ
genuit:⁊ erat in h̃ ſimilitudo:ſʒ ne putare
tur pater prior filio ſicut ſemper in omĩbꝰ
eſt ⁊ nunq̃m aliter eſſe poteſt:niſi pater fi
lium antecedat.propterea potens dictus
eſt pater.non ꝙ ſolꝰ erat.quia potens erat
et filius ⁊ ſpiritusſanctus.ſed ſolus dicen/
dus eſt potẽs quia de ipſo ſolo magis du

bitari poterat quaſi de priore ⁊ antiquo et
annorum numeroſitate defecto. ⁊ dictꝰ eſt
filius ſapiens nõ ꝙ ſolus erat:ſed quia de
ipõ ſolo magis dubitari poterat quaſi po
ſteriore et etate adhuc ĩmaturo ⁊ ſenſu im
perfecto. Idcirco dictus eſt pater potens
ne putaretur prior filio.filius ſapiens ne
credatur patre poſterior.⁊ ſpũſſanctus bo
nus ſiue benignus ne crudelis exiſtimare
tur deus/et conſternaret̃ ad eũ conſcientia
humana.ſi ipſuʒ habere diceret̃ deus et nõ
additum fuiſſet ſanctus ſiue benignꝰ.quo
niam ſpiritus per ſe rigorẽ quendaʒ ſigna
re videtur ⁊ crudelem denotare.

Alia ratio quare illa que ſcd̃um
ſubſtantiam dicuntur et cõmunia
ſunt perſonalr̃ ſunt diſcreta.

Ca. XXV.

Reterea propter

p ſimulacrum ſuũ quo inuenta eſt
trinitas ſumma ⁊ ipſum ſimiliter
trinitatem preferebat quaſi veſtigiũ quod
dam et ymaginẽ ineffabilis trinitatis ⁊ in
ipſo hoc ita erat quoniã in mente rõnali q̃
ſi potentia quedã ⁊ vis quedã erat ex qua
eſſe poſſet quod nondũ erat et ex ea natus
eſt intellectus qui ſolum ſapientia eius
erat: et ſine ipſo mens ſapientia nõ erat.et
proceſſit nouiſſime amor ſiue gaudiũ men
tis ad ſapientiã ſuam et ipſe ſolũ dilectio
erat quoniã ſine ipſo in mente et ſapientia
dilectio non erat.Et poſita ſunt hec nomĩa
ad proprietateʒ quia vnumquodqʒ per ſe
erat ⁊ diſtincta ſunt hec tria primũ potẽtia
a qua ſapientia erat.deinde ipſa ſapĩa que
de potentia nata fuerat. Nouiſſime auteʒ
amor qui de ſapientia ⁊ potẽtia ſimul pro/
ceſſerat.⁊ diſtinguebant̃ hec quia prorſus
hic ideʒ non erant que ſepabant̃ ab inuicẽ
et non conſtabant in vno. Propterea in
mente rationali aliud potentia erat qꝛ pri
or erat ſine ſapĩa ⁊ adhuc ſapiẽtia nõ erat
Et venit poſtea ſapientia ⁊ cum potẽtia
eſſe cepit quaſi aliud in alio ⁊ erant iã duo
potentia ⁊ ſapĩa et additũ eſt tercũ ⁊ tria

eſſe ceperunt potẽtia ⁊ ſapĩa ⁊ amor ⁊ non
erat potentia de aliq̃ et de ipã ſapĩa erat.
amor auteʒ de potentia et ſapientia ꝓceſſe
rat ⁊ nõ erat potentia ſapĩa.qꝛ potentia añ
ſapiam erat.et de ipã ſapientia exierat.Ne
qʒ rurſũ amor potẽtia vł ſapientia dici po
terat q̇a ꝓceſſerat tãtũ a predictis et ipã ali
quando ſiñ ipõ extiterãt.Et erant h̃ tria di
ſcreta in anĩa ⁊ in his tribꝰ trinitas anime
inuenta eſt.⁊ aſcendit anĩa ab his ad ſũmã
trinitatẽ et inuenit ibi patrem qui a nullo
erat ſic in ſe potẽtia et filiuʒ qui a patre erat
ſicut in ſe ſapiẽtia et ſpiritũſanctũ q̇ a patre
et filio erat ſicut in ſe dilectio a potentia et
ſapiẽtia ꝓceſſerat.et ideo potentiam patri
tribuit.quia in ſe ſimilitudo fuerat illius ⁊
ſapientiã filio quia hec in ſe ymago illius
erat que a potentia orta eſt ⁊ dilectionẽ ſpi
rituiſctõ attribuit.quouiã ipe a potẽtia et
ſapientia ꝓceſſerat.ſicut ſpũſſanctus a prẽ
et filio qui dilectio eſt patris ⁊ filij.Et ſic q̇
dem diſtinxit veritateʒ ad ymaginem per
quã inuenerat veritatẽ vt qḋ hic propriuʒ
inuentũ eſt ad ſignificatõʒ illic q̇ ſingł̃are
diceret̃ ad proprietatẽ. Et quia tamẽ deo
totuʒ quod eſt eſſe vnũ eſt ⁊ non poteſt di
uerſum inueniri qḋ in ſimplici natura idẽ
eſt neqʒ vnius eſſe poteſt quod alteriꝰ nõ
eſt vbi idẽ eſt vnus quod alter eſt.Cũ eniʒ
potentia patris aliud nõ ſit q̃ʒ eius eẽntia
neqʒ ſapientia filij aliud q̃ʒ eſſentia eiꝰ. ne/
qʒ amor ſpũſſancti aliud q̃ʒ eſſentia eius
neceſſe omino eſt vbi vna eſt eſſentia vnã
eſſe potentiã ⁊ vnam ſapientiã ⁊ dilectionẽ
vnam ⁊ ꝯmunẽ eſſe ⁊ totam eſſe ⁊ ꝓprie eẽ
et equaliter eſſe. Itaqʒ potentia patris eſt
et filij eſt ⁊ ſpũſſancti eſt.⁊ proprie eſt et eq̃/
liter eſt.Et ſapĩa filij eſt ⁊ patris eſt ⁊ ſpũſ
ſancti eſt ⁊ ꝓprie eſt ⁊ equalit̃ eſt. Et amor
ſiue bonitas ſpũſſancti eſt et patris eſt et fi
lij eſt et proprie eſt et equalr̃ eſt. Et qꝛ deo
habere idem eſt qḋ eſſe ⁊ omne q̃d in deo
eſt aliud q̃ʒ deus eſſe non p̃t. pater poten/
tia eſt ⁊ filius potẽtia ⁊ ſpũſſanctꝰ potẽtia
eſt ⁊ vna potẽtia qꝛ vna eẽntia. Similr̃ pa
ter ſapĩa eſt ⁊ filiꝰ ſapĩa ẽ ⁊ ſpũſſctũs ſapiẽ
tia et vna ſapĩa qꝛ eſſentia vna.Et pater di

lectio eſt.⁊ filius dilectio eſt.⁊ ſpũſſanctus
dilectio eſt.⁊ dilectõ vna quia eſſentia vna.
Sed pater potentia eſt ⁊ nulliꝰ potẽtia eſt
quia a nullo eſt.Similr̃ ſapientia eſt pat̃
et nullius ſapiẽtia quia a nł̃lo eſt.Dilectio
eſt pater et nulliꝰ dilectio qꝛ a nullo eſt. Fi
lius autẽ potentia eſt ⁊ potentia prĩs ẽ.qꝛ
a patre eſt.⁊ filius ſapiẽtia ẽ ⁊ ſapĩa patris
quia a patre eſt.Spũſſanctꝰ dilectio eſt et
dilectõ patris eſt et filij eſt qꝛ a patre ⁊ filio
eſt.Ubi diligent̃ cauendũ eſt ne in cõmu/
nione confundat̃ quod diſtinguendũ eſt.
neqʒ in ſingularitate diſtinguat̃ quod pro
prium eſt.Hẽ eſt cum ꝑſonas in trinitate di/
ſtinguere volumꝰ ñ attribuamꝰ vni qḋ al
teri ꝯmune eſt.neqʒ cũ ſubſtãtie vnitatem
demõſtrare aſſignemꝰ alteri quod vni pro
prium eſt.

Q, veſtigium trinitatis nõ ſoluʒ
in rõnali creatura ſed etiã in corpo
rea reperitur.

Capitulum XXVI

Ece demonſtraui

e mus veſtigiuʒ aliq̃d trinitatis ſuũ
me q̃ntũ valet rõ humana de mo
dico quod ſuũ eſt ⁊ datũ eſt illi ⁊ eſt in illa
et modicũ eſt ad perfectũ totum.Tria enĩ
inuenit in ſe ⁊ ex hijs trinitatẽ deprehendit
que erat ſupra ſe.⁊ cõteſtata eſt illi natura
foris ſicut ꝺ vnitate deitatis.Et apparuerũt
tria foris ſigna trinitatis.ſed nõ ymago vt
illa que intus erant. et hec ipſa in perfecta
ſimilitudine erãt. Erat enĩ potentia intus
⁊ ſapientia ⁊ amor ⁊ tria hec ymago erant
potentie creatoris ⁊ ſapiẽtie ⁊ amoris qꝛ h̃
erant ⁊ ibi erant.ſʒ hic in ymagine ibi in ve
ritate.tamẽ vtrobiqʒ erant ⁊ ideʒ erant.qꝛ
hoc hic erat quod ibi erat. Sed quod hic
erat ymago erat.quod ibi erat veritas erat
foris aũt potentia nõ erat ſed ſignum tan
tum.neqʒ ſapiẽtia ſed ſignũ tantum. neqʒ
amor vel bonitas ſed ſignũ tantum et ipſa
ſigna neqʒ potentia erãt neqʒ ſapiẽtia neqʒ
amor ſicut intus ſed ſigna tantũ potentie
ſapientie et amoris. Potentie enim ſignũ
fuit immẽſitas rerum.ſapiẽtie pulcritudo

bonitatis vtilitas.et non erant ipſa ſigna
potentia vł ſapientia vel et bonitas ſꝫ ſolũ
ſigna horum atteſtantia hijs que intꝰ erãt
propria Et probata ẽ trinitas vera in ope
ribus ſuis.nͨ potuit ratio his adijcere qc
q̃ꝫ que perfecta erant. neqꝫ tollere aliquid
que conſtabant diſcreta . Sunt enĩ tria hͨ
que omne rõnale perficiunt.neqꝫ ſine his
perfectum eſt aliquid.Similiter ad omnẽ
effectum concurrũt tria hec quorum ſi q̃d
defuerit nichil abſoluit.et ſi aſſint pariter
omnia conſummant.hec ſunt potentia.ſci
entia et voluntas.ex quibus ſi tollas vnũ
aliquod ꝑfectioni imminuis.Si cũcta pa
riter conſtituas nihil deeſſe cõfiteris.Hijs
ergo et ipſe rerum conditor opera ſua ꝑfe
cit et conſtat ipſe perfectus. q̃niam in ipſo
perfecta ſũt que nec in parte augeri poſſũt
quoniam plena ſunt. nec in toto conſum:
mari quia perfecta ſunt .nͨ in vnitate diui
di quoniã vnum ſunt.

Q in his tribus oĩa ſint perſonalr̃
Ca. XXVII

T quecũqꝫ de de
o dicuntur et credunt̃ veraciter in
deo ad hec tria referunt̃.Et ꝯſtat
in hijs tribus in ipſo quibus vt dictum eſt
ſi quid tollas ꝑfectum non eſt quod relinq̃
tur.ſi quid adicere coneris maius non eſt
q̊d explicat̃.Si enĩ forem dicis ⁊ incorru
ptũ ⁊ inuicibilẽ ⁊ incõmutabilẽ ⁊ cetera q̃
ſimilia ſunt hijs totũ hoc potentie ẽ.Si p
uidum.ſi inſpectorẽ.ſi ſcrutantẽ cuncta vł
occulta.et intelligenteꝫ hoc totum ſapiẽtie
eſt.Si pium.ſi manſuetũ.ſi miſericordem
et patientẽ hoc totum bonitatis eſt.Et nõ
poteſt hijs adijcere veritas quicq̃m quia
totum in hijs continetur quod ꝑfectuꝫ eſt
et verum.Ideo tria hec trinitatẽ monſtra:
uerunt in ſimulacro perfecto ⁊ ꝑſuaſerunt
nichil adijciendũ tribus quia perfectuꝫ eſt
et nichil tollendũ quoniã ſic conſtat ꝯſum
matum.et tria hec in deo vnũ erant ⁊ deo
vnum erant.ſed diſtincta inuenta ſunt hic
vbi nõ erant vnum.⁊ propterea trinitatis
ymago facta ſunt et ſecuta eſt conſideratõ
ꝓprietatem inuentã huc uſqꝫ ad ineffabilẽ
trinitatẽ et diſtinguit ibi propriũ.quia pro
prium hic tantũ et differens inuentum eſt
ibi autem in vno erat totum et vnũ totuꝫ.

Recapitulatio ſupradictoꝝ.
Capitulum XXVIII.

Hinc ergo diximꝰ
n quomodo ratio humana primuꝫ
et in ſe deũ eſſe reperit et extra ſe ap
probauit ⁊ quomõ adiudicauit quoniaꝫ
vnus eſt deus ⁊ ſimplex natura ⁊ immẽſus
et eternus.Magnus ⁊ nõ quantitate.ſim
plex et nõ paruitate.Et quia trinus eſt ſiñ
diuiſione vnitatis et vnus ſine confuſione
trinitatis.Et quomõ trinitas ſũma inuen
ta eſt per eã q̃ erat ymago illiꝰ in nobis.Et
quomõ arguit nõ eſſe perſonas tria in no
bis ⁊ in deo tres eſſe ꝑſonas quia deꝰ ſunt
et quomodo tribus nihil adici poteſt.qꝛ ꝑ
fecta ſunt nec demi aliq̃d quia diſcreta ſũt
et quomodo diſtincta ſunt que in deo ſũt
ſcd̃m ea que diſcreta ſunt in nobis quoniã
ymago ſunt ad illa ⁊ demonſtrauerunt tri
nitatem.et h̃ quidem ſcd̃m rationis iudi
cium in vnũ cõlegimus: quoniã ita verita
tem approbauit.Si quid igitur additũ eſt
ex his que ſupeminent rõeꝫ et non ꝯtingit
ad ea ſufficere q̃niã ſm̃ rõeꝫ formant̃.Alia
ſunt enim ex ratiõe.alia ſcd̃m rationẽ.alia
ſupra rationẽ. et preter hec que ſunt cõtra
rationem.ex rõne ſunt neceſſaria.ſcd̃m ra
tionẽ ſunt probabilia.ſup̃ rõem mirabilia
contra rationẽ incredibilia.Et duo quidẽ
extrema omnino fidem non capiunt.Que
enim ſunt ex ratione omnino nota ſunt et
credi nõ poſſunt quoniã ſciũtur.Que ve
ro contra rationem ſunt nulla ſimiłr rõne
credi poſſunt quoniaꝫ non ſuſcipiunt vl
lam rõnem nec acquieſcit hijs ratio aliq̃n
do.Ergo que ſunt ſcd̃m rõnem ⁊ que ſunt
ſupra rationẽ tantũmodo ſuſcipiunt fidẽ.
et in primo quideꝫ genere fides rõne adiu
uatur et ratio fide perficitur. q̃niam ſcd̃m
rationẽ ſunt que credunt̃.quoꝝ veritatem
ſi ratio non compꝛehendit fidei tamen illoꝝ
non ꝯtradicit.In hijs ergo que ſupra rõeꝫ
ſunt non adiuuat̃ fides a ratione vlla.quo
niam non capit ea ratio que fides credit.⁊
tamẽ eſt aliquid quo ratio admonet̃ vene
rari fidem quã non comprehendit.Que
dicta ſunt ergo ⁊ ſcd̃m rationem fuerũt ꝓ:
babilia rationi et ſponte acq̃euit eis.Que
vero ſupra rationẽ fuerunt ex diuia reuela
tione prodita ſunt et nõ operata eſt in eis
ratio.ſed caſtigata tamen ne illa contende
ret.Nũc ergo ſequitur demõſtrare q̃ntũ
hijs q̃ in ratiocinando ꝓpoſita ſunt ⁊ con
ducta probabiliter reuelatio diuina adie:
cerit.et que manifeſta ſunt per inſpiratio
nem ⁊ que per doctrinã aſſerta ſunt ⁊ que
per miracula approbata.et ex his quantũ
videbitur ⁊ poſſibile erit.

Breuis ſũma eoꝝ que ſupra dicta
ſunt cum adiectõe quorundam.
Ca. XXIX

Nte omnem crea
a turam creator erat ſolus quideꝫ
ſed tamẽ non ſolitarius.quia cuꝫ
ipſo erat ſapientia ſua in qua omĩa ab eter
no per prouidentiã fuerunt que ab ipſo in
tempore per eſſentiam facta ſunt.Solꝰ er
go fuit quãdo preter ipſum nichil fuit.⁊ tñ
ſolitarius nõ fuit. quia aliena ſocietate nõ
eguit.quia ſibi ſufficiens fuit cui nichil de:
fuit.quoniã ſicut dictum eſt totum in ipſo
per prouidentiã fuit quod ab ip̃o per eſſen
tiam faciendũ fuit.Hec ergo duo diligẽt
et inter ſe diſtinguẽda ſunt et in ſe conſide
randa.creator ſcꝫ ⁊ creatura:ne vel creatu
ra eterna credatur vel creator temporalis
In hijs enim duobus omnis cognitio
conſiſtit veritatis.Primum enĩ conſidera
re oportꝫ que de creatore dicenda ſunt vel
credenda.Creatorẽ igitur rerum omnium
vnum ꝯfitemur ⁊ trinum.vnuꝫ in eſſentia.
trinum in perſonis.quia eſſentia deitatis
vna eſt et in eſſentia vna.perſone tres.pat̃
et filius ⁊ ſpũſſanctus.pater a nłło eſt.filiꝰ
a patre ſolo eſt.ſpũſſanctus a patre et filio
Quemadmodũ in vna anima mens eſt
et intellectus ⁊ gaudiũ.et mens quidẽ a ſe
eſt.intellectus vero a ſola mente eſt.de mẽ
te autem ⁊ intellectu gaudiũ.et hec tria ad
ſubſtantiam quidẽ vna ſunt aĩma. Ita in
corpore vno et figura vna eſt et forma et
pulcritudo tria hec.et videtur figura pri:
ma eſſe ad ſubſtãtiam. deinde forma et ex
vtroqꝫ pulcritudo et hec tria in corꝑe vno
et corpus vnum vt in vtraqꝫ natura yma
go creatoris eluceat. In prima quideꝫ ad
ſimilitudinem.in ſecunda autẽ ad ſimilitu
dinis imitatõem. Sic ergo deum confite
mur ⁊ in eſſentia vnuꝫ ⁊ in perſonis trinũ.
et in vnitate quidẽ agnoſcimus eternitatẽ
et inmenſitatẽ.in eternitate autẽ incõmu
tabilitatem.i immenſitate vero ſimplicita
tem.hoc eſt eternitatẽ ſine tempore.immẽ
ſitatem ſine quãtitate. In trinitate confite
mur communionẽ vnitatis.equalitatem
immenſitatis.coeuitatẽ eternitatis.et com
munionẽ quidem vnitatis ſine diuiſione.
equalitatem immenſitatis ſine diminutiõ
ne.coeuitatẽ eternitatis ſine ordine vł ſuc
ceſſiõe.hoc eſt ſingulis vnitate totum.im:
menſitate plenum.in eternitate perfectuꝫ.
Tres autem perſonas nichil aliud eſſe q̃m
eſſentiam vnam quia tribus eſſe vnum eſt
et vna eſſentia eſt.Quapropter tres vnum
ſunt ſed tres vnus non ſunt.qꝛ ſi tres vnũ
non eſſent.vna eſſentia trium nõ eſſet. et ſi
tres vnus eſſent tres non eſſent . Idcirco
tres vnum ſunt ne ſubſtantia diuidatur.
et tres vnus non ſunt ne perſone cõfundã
tur.Quod ergo pater eſt filiꝰ eſt quia vna
eſt natura patris et filij.Sed nõ qui pater
eſt filius eſt.quia alia eſt perſona patris et
filij.Item que de deo ſcd̃m ſubſtantiam di
cuntur equaliter dicuntur de patre ⁊ filio
et ſpũſancto. quoniã ſubſtantia patris ⁊ fi
lij ⁊ ſpiritusſancti vna eſt ⁊ equalis eſt. De
us nomen eſt ſubſtãtie et hoc deo eſſe eſt
quod ſubſtantiã eſſe. Ideo pater deus eſt
et filius deus eſt.et ſpiritusſanctus deus ẽ.
et non tres dij ſed vnus deus quoniã ſub
ſtantia vna.Et ſimiliter alia que d̾ deo ſm̃

ſubſtantiā dicunt̃ equaliter dicuntur. ⁊ de ſingulis ſingl'ariter. et equaliter ⁊ de omnibus ſimul non pluraliter ſed ſingulariter dicuntur ⁊ equaliter. que cum de ſingulis ſingl'ariter dicunt̃ non minus dicuntur. et cum de omnibꝰ cōmuniter dicuntur non amplius pronunciat̃. Cum enim dicitur pater eſt deuſ. deus nō minus dicitur q̄m cum dicitur pater ⁊ filius et ſpūſſanctus ē deus. tota eniꝫ deitas in patre. tota in filio. tota in ſpirituſancto. nec minor in patre ſolo q̄ꝫ ſimul in patre et filio ⁊ ſpirituſancto. Similiter et de filio ⁊ de ſpirituſancto intelligendum eſt. Unum nomē ſoluꝫ eſt qđ de ſingulis ſingulariter dicitur. in ſumma tamē non ſingulariter ſed pluraliter ꝓnunciatur. cum tamē ad ſubſtantiam dicūtur. Dicitur nāqꝫ pater eſt perſona et filiꝰ eſt perſona et ſpirituſſanctus eſt ꝑſona. et tñ ſimul dici non poteſt pater et filius ⁊ ſpirituſſctūs eſt perſona ſed tres perſone. Hoc eni ſolum ex hijs que ad ſubſtātiam dicuntur de ſingulis ſingulariter dicitur. in ſumma tamē non ſingulariter ſꝫ pluraliter pronunciatur. Que auteꝫ ſcđum rationem dicunt̃ ad ſe dicuntur et de ſingulis ſingulariter dicuntur. In ſumma tamē nec ſingularit̃ nec pluraliter ꝓnunciantur q̄niaꝫ ad ſe dicunt̃. et ideo ad inuicē dici non poſſunt. Itē quod eſt patrē eſſe a ſeipō eſt eſſe. quod filium eſt eſſe a patre ē eſſe. q̊d eſt ſpiritūſanctū eē ab vtroqꝫ eſt eſſe. Filius naſci habet. ſpirituſſanctus procedere. et ſolius filij naſci eſt non ſpūſſancti. Quod enim naſci eſt de alio ē eſſe nō tñ in aliud. Qđ āt eſt ꝓcedere đ aliq̊ eſt eē ⁊ aliq̊tiens in aliđ. Quod eni ſpiratur: ſpiratur ab aliq̊ et ſpiratur in aliquo. Ideo ſumpta ſunt vocabula ad ſignificandū id quod dicenduꝫ erat de deo vt ītelligi aliq̊tenꝰ potuiſſꝫ qđ comprehendi non poterat. Item ſic ab initō deus ſuam notitiam temperauit ab homīe vt nec totus manifeſtus eſſet nec totus abſconditus. Si enim totus manifeſtus eēt fides non exerceretur et infidelitas cōuinceretur. Si vero totus eſſet abſconditus fides non iuuaretur ⁊ infidelitas excuſaretur. Item quattuor modis inuiſibilis deꝰ ad noticiam homīs egreditur. duobus intus. duobus foris. Intus per rationem et aſpirationem. foris per creaturaꝫ et doctrinam. Et ex hijs duo ad naturaꝫ pertinent duo ad gratiam. Ratio et creatura ad naturam pertinent. et aſpiratio et doctrina ad gratiam. Propterea poſt hec in doctrina adipiſcenda ſunt que autoritas probat quia ratio humana niſi fuerit verbo dei illuminata viā veritatis videre nō poteſt.

Pars quarta.

De voluntate dei.

Capitulum. I.

[p] **Rima rerū** oīm cā volūtaſ ē creatoris quam nulla precedens cauſa mouit. quia eterna eſt. nᶜ ſubſequens aliqua confirmat. quoniam ex ſemetipſa iuſta eſt. neqꝫ idcirco iuſte voluit quia futurū iuſtuꝫ fuit quod voluit. ſed quod voluit idcirco iuſtum fuit quia ipſe voluit. Suum eniꝫ ac proprium voluntatis eius eſt iuſtum eſſe quod eſt. et ex eo qđ in ea eſt iuſtuꝫ. iuſtum eſt quod ex ea eſt iuſtum. quoniam ſcđm eam eſt iuſtum quod iuſtum eſt. q̊d vtiqꝫ iuſtū nō eſſet ſi ſcđum eam non eſſꝫ. Cum ergo querit̃ quare iuſtum eſt quod iuſtū eſt. conuenietiſſime reſpondet̃. Quoniam ſcđm voluntatē dei eſt que iuſta eſt. Cum vero queritur q̄re et ipā dei volūtas iuſta eſt ꝟ ſanius reſpondetur. quoniam prime cauſe nll'a cā eſt cui ex ſe eſt eē quod eſt. hec auteꝫ ſola eſt vnde ortū eſt quidq̄d eſt et ipſa non eſt orta ſed eterna.

Quot modis ſcriptura voluntatem dei accipiat.

Capitulum .II.

[b] **Ic non pretere**undum nobis eſt ꝙ ſacra ſcriptura de volūtate dei diuerſis quibuſdā modis loqui cōſueuit. ⁊ non eſt volūtas diuerſa ſed locutio diuerſa eſt de voluntate que non eſt diuerſa. Nam voluntas dei in ſacro eloquio aliquādo accipitur illa que vere eſt in ipſo ⁊ idē cum ipō et coeterna ipſi. aliquādo vero ſcđm quandam dicendi figuraꝫ voluntas eius vocat̃ que ſcđm proprietatem non eſt voluntas eius ſed ſignum volūtatis eius. Et dicitur ipſum ſignum voluntatis volūtas cuꝫ voluntas nō ſit ſed ſignum tantum. quemadmodum ſigna ire ira dicuntur. et dilectionis ſigna dilectio appellantur. Et dicitur iratus deus ⁊ non eſt in eo ira aliqua. ſed ſigna tantū que foris fiunt: quibus iratus oſtenditur ira ipſius nominātur. Et eſt figura dicendi ſcđm quam nō eſt falſum qđ dicitur ſed quod dicit̃ veruꝫ ſimilitudinis reſpectu obumbratur. Et ſcđm iſtos modos figurarum quāuis diuerſe volūtates deo attribuunt̃. quia diuerſa ſunt illa que per figuram dicuntur volūtas eius cum ea que ſcđm proprietatē dicitur vna ſit voluntas ipſius.

Prima beneplacitum dicitur.

Ca. III.

[i] **Gitur que primū** et principaliter voluntas dei dicitur illa eſt que vere eſt voluntas. et hec vna eſt nec multiplicitatem recipit nec mutabilitatem.

Scđa operatio, tercia permiſſio.

Ca. IIII.

[d] **Einde ſequūtur** due voluntates. et duo que dicuntur volūtates. et hec duo de deo dicuntur ⁊ dei voluntates dicūtur. q̊a ſigna ſunt voluntatis eius. Harū voluntatum vna permittens vocatur. alia faciens. hoc eſt permiſſio et operatio. quia permiſſio eius dicitur voluntas eius ⁊ operatio eius dicit̃ voluntas eius. quia ſcđum eius volūtatem fiunt et ſigna ſunt voluntatis eius. et ſunt duo iſta quaſi conſequētia volūtatis ſumme et quaſi explicatio et effectus eius et paria illi non tamen coeterna. Quidquid enī in illa ſemper ē in iſtis aliquādo eſt. et quidq̄d in hijs aliquando non eſt in illa nunq̄m eſt. Omne enim q̊d eſt in illa ſemper eſt. et omne q̊d eſt in iſtis aliquando eſt quia nec aliq̊d eſt preter eiꝰ voluntatē nec aliquid fieri poteſt extra eiꝰ operatōnem ſiue permiſſionē. Et ſequunt̃ duo vnam et vna in ambobus inuenitur quoniā nec nolens operatur. nec permittit niſi volens. et cum fit aliquid dicit̃ hoc voluntas dei quia volūtate dei factum eſt vt hoc fieret vel permiſſum. et voluntate fecit quod fecit et bene fecit et bonuꝫ fecit quod fecit et voluntarie ꝑmiſit quod permiſit et bene permiſit ⁊ bonuꝫ fuit ꝙ permiſit. etiā ſi id bonū non fuit quod ꝑmiſit.

Q, deus bona fecit mala permiſit.

Ca. V.

[b] **Ona enim fecit** et bene fecit et mala permiſit ⁊ non fecit et bene fecit. quia vtrūqꝫ bonum fuit. et idcirco vtrūqꝫ voluit. q̊a vtrunqꝫ bonum fuit. ⁊ fuerūt bona bona. et mala mala. nec bona fuerunt mala nec mala bona. ſed bonum fuit eſſe et mala et bona. Et voluit vtrunqꝫ eſſe deus quia vtrunqꝫ eſſe bonum fuit. et vtrunqꝫ bonuꝫ non fuit. quia malum bonum non fuit. Et idcirco non voluit deus malum cū voluit vt eſſet et malum. quod tamen non fecit in eo quod fecit bonum ſed permiſit vt eſſet. quia bonum fuit quod voluit.

Neqȝ id bonum malum fuit ſed ex malo
fecit bonum quia malis ⁊ bonis vti nouit
ad bonum.

Quare deus mala permiſit.

Ca. VI.

E fuit maius bo

num eſſe bonū ex malo ⁊ bono q̄ȝ
ex bono ſolū pro quo voluit ſummū bonū
vt eſſet hoc bonum. et quod voluit fuit bo
num. Sicut ergo eterne ſapientie illius ig
notum eſſe non potuit omne quod futuꝝ
fuit. ſic coeterne voluntati eius diſplicere
non potuit omne quod bonū fuit. Et vidit
omne quod futurum fuit et bonum eſſe ħ
totum vt eſſet totum. ⁊ voluit vt eſſet totū
quia bonum fuit vt eſſet totum. Et vidit
mala que erant futura procul cum bonis
prius q̄ȝ erant et conſiderauit quia malis
adiūcta bona commendarētur et pulcrio
ra fierent cōparatione malorum. et bona
eſſent mala inſ bona que non erant bona
quoniam ex eis ornarentur bona ⁊ ꝯmen
darent. et amplius bonum acciperent ad
decorem ⁊ pulcritudinē vniuerſorum. ⁊ re
ſpexit cūcta in ordine ſuo et vidit bona ibi
et que ſibi bona non fuerūt ⁊ voluit ſic eſſe
omnia vt bonuȝ fuit quia ita bonum fuit.
et vidit ⁊ voluit quod futurum fuit. et pen
ſauit equo iudicō vniuerſa que vidit in cō
placito vno quod bonū fuit ⁊ iuſtum totū
eſſe et nichil aliud eſſe ⁊ voluit totum eſſe.
et aliud non eſſe. Et hac voluntate poſtea
fecit vt bona eſſent que eſſe bonum erat. ſi
cut viderat ⁊ voluerat. ⁊ ꝑmiſit vt mala eſ
ſent que eſſe bonum erat que cuȝ bonis fu
tura eſſe preuiderat et vt eſſent cum bonis
voluerat quia bonum erat. Et erat quidē
voluntas eius eterna et de bonis et de ma
lis que voluit vt eſſent ſed non erat notuȝ
hominibus donec complerentur et fierēt de
quibus bonis ⁊ malis voluntas eius erat
vt eſſent.

Quare operatio et permiſſio dei voluntas eius dicūtur.

Capitulum VII.

Um autem fecit

bonum et permiſit malum appa
ruit nobis voluntas eius de illo quoniaȝ
eſſe vult quod facit vel permittit vt ſit ⁊ nō
non incipit tunc cum illo quod ſit volun
tas eius que eterna eſt. ſed oſtenditur ex il
lo quando fit que occulta eſt. Et ideo ipm
quod fit dicitur voluntas eius. quia ſignū
eſt voluntatis eius et apparet quaſi alia et
alia voluntas. quia ſigna ſunt alia vnius
voluntatis.

Q, duplex ſit diſcretio volūtatis dei in beneplacito eius et in ſigno beneplaciti eius.

Ca. VIII.

E exit inde no

bis diſcretio ꝯgnoſcēde volun
tatis dei in beneplacito eius ⁊
in ſigno beneplaciti ipſius. et dicim⁹ quia
beneplacitū ei⁹ eſt voluntas eius. et ſignū
beneplaciti eius vocamuſ voluntatē eius
et verum eſt vtrūqȝ ⁊ vtrunqȝ vere dicitur
Sed beneplacitum eius eternum eſt. nec
poteſt non eſſe quidq̄d in eo eſt et quidq̄d
in illo non eſt eſſe nō poteſt. Nec cōtra ip
ſum nec extra ipſum nᶜ ſine ip̄o aliquid eſt
in omni quod eſt et cōſtat ipſum ⁊ ratum
eſt nec caſſari poteſt aliquādo quod in ip
ſo eſt. Omnia quecūqȝ voluit fecit. in hoc
probatum eſt quia non caſſatur volūtas
eius. et voluntati eius quis reſiſtit? in hoc
probatum eſt quia non impeditur bene
placitum ipſius. Ita ꝯſonat rerū effectib⁹
beneplacitum ipſius et ipſi effectus reruȝ
non diſcordant ab illo. Fit enim omne qđ
vult ⁊ omne quod nō vult non fit. ⁊ omne
qđ vult ſemꝑ vult vt fiat qđ nō ſꝑ eſt aliq̄n
qđ vult. Et ħ bn̄placitū vniuerſale qđ eīnū
eſt. ⁊ omia que fiunt temporib⁹ ſuis pariē

ſimplici nutu iuſticie ſue approbat. vt ad ef
fectū procedant ⁊ viā ꝑficit et conſummaſ
et manifeſtatur duobus hijs que ſubſeq̄n
tur in temꝑe. permiſſiōe ⁊ operatōe diuia
que et ipſa rerum omniū que effectum ca
piunt vel ſubſiſtunt vniuerſitateȝ comple
ctuntur ⁊ reſpondent illi quod vnuȝ eſt in
vtroqȝ. et indiſſimile ad diſſimilia omnia
beneplacitum creatoris. Et ꝓpterea etiaȝ
ipſa duo volūtates dicuntur. et eſt volun
tas dei beneplacitum eius. ⁊ volūtas eius
operatio eius. et voluntas eius ꝑmiſſio
eius.

Quarta eſt in preceptione quinta in prohibitione.

Ca. IX.

E ſequitur adhuc

preceptum eius ⁊ prohibitio eius ⁊
dicif vtrunqȝ voluntas eius. quia cuȝ q̄d
fit fieri precipit monſtrat ſe velle vt fiat. et
cum quid fieri prohibet monſtrat ſe velle
vt non fiat. et idcirco dicif ſimiliter. hec vo
luntas eius quia ſigna quedā ſunt volun
tatis eius ſicut operatio ei⁹ ⁊ permiſſio ei⁹
ſed diſſimiliter ⁊ alio q̄dā modo ſignantia
voluntatē eius ⁊ ſigna ex parte.

Q, nō ſimilia ſigna ſunt eterni beneplaciti preceptio et prohibitio ſicut operatio et permiſſio.

Ca. X.

On enī ſicut ope

ratio eius ⁊ permiſſio eius ꝑ om
nia tendūtur. quia ſine hijs non
fit aliquid ſic ⁊ preceptū ei⁹ ⁊ prohibitio e⁹
ſed ad rationalē creaturam dirigūtur iſta
duo tantum que ſola capax eſt precepti et
prohibitionis cauta ſꝫm inſitam rationem
ad vtrunqȝ. Itaqȝ ſigna ſunt ex parte hec
que nō pertinent ad omnia neqȝ vniuerſa
liter ſummā voluntatem et que in ea ſunt
omnia educunt ad manifeſtationē ſicꝰ ope
ratio et permiſſio. ſed ea tantum que ad ip
ſos ſpectant quib⁹ fiunt hec. hoc eſt prece
ptum ⁊ prohibitio ſignant quoniam ſunt
in ſumma voluntate ⁊ beneplacito eterno
Neqȝ enī ſimilia ſigna ſunt hec queādmo
dum operatio ⁊ permiſſio ei⁹ certa ſunt et
vera ſigna beneplaciti eterni. hic autē hoc
eſt preceptum ⁊ ꝓhibitio non omino certū
faciūt quod ſit in bn̄placito eterno donec
operatione vł permiſſione probetur cum
factuȝ fuerit. Tunc eiȝ certū eſt cum ħ fece
rit de⁹ ſiue ꝑmiſerit vt fiat ⁊ factū fuerit. q̊
niam in beneplacito eīno ita fuit vt eſſet vt
factum eſt. ſꝫm quod voluntarie fecit vł ꝑ
miſit vt fieret qđ factum eſt. quoniā ita bo
num eſt eſſe vt eſt. Cum aūt preceptuȝ fue
rit vel prohibitū aliquid nondum conſtat
adhuc q̊d de ip̄o diffinituȝ ſit in bn̄placito
eterno donec illud reꝝ effectus in euidētia
educat ſiue operatiōe ſiue permiſſione vt
bonum eſt eſſe et beneplacituȝ quod futu
rum eſt anteq̄m eſt. Preceptum autem ⁊
prohibitō innuūt tantuȝ quoniā ita eſt in
voluntate iubentis vt fiat ſiue nō fiat ⁊ de
monſtratōem faciunt qua iuſtum et piuȝ
eſt non aliud credere illi cui fit etiam ſi ali
ud eſt in illo a quo fit. Et precipitur ſepe vt
fiat quod futurum nō eſt. nec fiet ⁊ prohi
betur ne fiat quod futurum eſt et fiet ⁊ nō
eſt in beneplacito niſi hoc ſoluȝ vt ſit q̊d fi
et. q̄niā bonū ita eſt eſſe ⁊ non aliud q̄ȝ fiet
ſiue operatione dei quod bonum eſt. ſiue
permiſſione quod maluȝ eſt quod totum
eſſe bonum eſt. Et non reſpondet preceptū
eius ⁊ prohibitio eius beneplacito eius ſi
cut operatio eius ⁊ permiſſio eius. ſed pro
cedunt ex aduerſo et diſſimiliter ordinanſ
et nō conſentiūt aliquotiēs ſcꝫm id quod
futurum eſt et fiet.

Quomō fallere videtur deus preceptōne vel prohibitōe aliud innuens q̄ȝ ſit in beneplacito ſuo.

Ca. XI.

E uidentur pre

cepta dī fallacie obnoxia et mēti
ri de vītate cū aliđ ſignt de volun
te eius et affirmāt nob aliena q̄dā et extra
nea et q̄ ꝯducta nō ſunt neqȝ ꝯſtāt ſꝫm bn̄

placitū ipiꝰ. qđ ratum eſt hijs que fiēt omnibꝰ. et grauit̄ colluctatur conſcīa hūana in duobus aduerſantibus que nō conueniunt. vel quare precepit deus quod noluit. vl̄ quare factum nō eſt quod voluit. Si enī vitas eſt in p̄cepto videt̄ oīno voluiſſe quod iuſſit. ⁊ ſi omnipotentia eſt in bn̄placito videtur factū eſſe quod voluit. Nō eſt autem factū quod iuſſit ⁊ factuꝫ eſt quod prohibuit. Quid ergo conſequit̄ ad hoc niſi eum vel voluiſſe id quod precepit vl̄ nō potuiſſe quod voluit? Quod enī factum ē a deo factum eſt. et ſi factum nō eſt tamen permiſſum eſt. et ſi factum eſt voluntarie factum eſt. et ſi permiſſum eſt voluntarie permiſſuꝫ eſt. q̄a neqꝫ ad faciendū ꝯtra voluntatē eius compelli potuit neqꝫ ad permittendū ſine voluntate cogi. Igitur q̄d factum eſt voluntate eius factuꝫ eſt. etiam ſi propter voluntateꝫ eius factum non eſt quoniā alia factū eſt voluntate que voluntati eius amica nō eſt. Tamen oīno voluit quod factū eſt q̄niam bonū eſt ſic factum eſſe vt factum eſt ⁊ ſic eſſe vt eſt. Quare ergo precepit vt aliter eſſꝫ. et prohibuit ne ſic eſſet cū bonū ſit ita eſſe ⁊ ita futuꝝ fuit priꝰ q̄ꝫ fuit et beneplacitū quia bonū fuit ita eē et aliter non eſſe.

Utrunqꝫ duruꝫ ſonare vl̄ quia deus precipiat quod nolit vl̄ quod nolit fieri permittat. Ca. XII.

Tali queſtione coartamur et ducimur ī ambiguū vt nō facile audeamꝰ hoc vl̄ hoc aliquod affirmare. quia deus p̄cepit fieri quod voluit et q̄d noluit fieri p̄miſit. et tamen ex duobus vnū facilius approbamus quia voluit quod precipit bonuꝫ q̄ꝫ malū quod permiſit. cum tamen quod p̄cipit factum nō ſit bonum ſed malū quod permiſit. Leue etenī eſt ⁊ ſine cōſcientie ſcrupulo dicitur. deus vult bonum et cuꝫ dicitur bene ſonat deus vult bonū Si enim dicitur deus vult maluꝫ graue eſt auditu et non facile recipit hoc pia mēs đ bono quia malum vult. Videtur enī hoc ſolum dici cum dicitur deus vult malum quia bonus malum diligit et approbat quod prauum eſt et amicam ſibi reputat iniquitatē et gaudet quaſi de conſimili et bonum putat quod malum eſt. et ideo refutat h̄ mens pia. nō quia q̄d dicitur non bene dicit̄. ſed q̄a qđ bene dicit̄ non bn̄ intelligitur.

Ꝙ deus non vult mala quāuis velit vt mala ſint q꞉ hoc bonū eſt. Ca. XIII.

Non enim hoc ſolum dicitur ſed in eo quod dicit̄ aliud intelligitur quod non dicitur. quoniā malum eſſe vult et malum nō vult Ꝙ ſi hoc ſolum intelligendū eſt in eo ꝙ dicitur vult deus malum. dicendū omnino non eſt quoniam non approbat illđ prorſus neqꝫ eſtimat bonuꝫ ſed contrariū iudicat ſibi bono malum et a ſuo alienum et nō deſiderat illud q̄ſi ꝯueniens ⁊ cōcordiam habens cum eo quod ipſe eſt et cum eo q̄d ſibi ſimile eſt ſed extraneū ⁊ longinquū et in omni diſſimilitudine conſtitutū. Et tamē vult eē malum et in eo nō niſi bonum vult: quia bonum eſt eſſe malum. ⁊ non vult ipſum malum. q̄a bonum nō eſt malum ipſum. ſed vult bonum tantū et diligit et delectat̄ in eo quaſi in ſuo ⁊ amico ⁊ cognato et ꝓximo. Et propter hoc bene ſonat ⁊ libenter accipimꝰ cum dicitur deus vult bonum. quia illud tantum diligit ⁊ nō maluꝫ cum quo ſibi participatio nulla eſt. neqꝫ ſimilitudo ſine hijs que ſunt ab ipſo et que habent ſimilitudinem cuꝫ ipſo. Itaqꝫ vult deus bonum et nō vult deus malum et vult omne bonū ⁊ omne malum nō vult. ⁊ hoc totum ſuſcipimꝰ ⁊ approbamus. et dicimꝰ q꞉ verum eſt totū hoc q̄niā diligit q̄d ſuū eſt totum. et nō diligit q̄d a ſe eſt alienū. Et nō diligit niſi q̄d ſuū eſt. et nō odit niſi q̄d ſuum non eſt. ⁊ totum ſuum diligit. ⁊ odit totum non ſuum. Et ideo voluit bonum

quod precepit ⁊ nō voluit maluꝫ qđ p̄miſit quia ſuum fuit bonū ⁊ de ſuo ⁊ amicū ſibi et ſuo. Et dilexit ſuū ⁊ approbauit ⁊ cōcupiuit ad ſe ⁊ amauit in ſe deſiderio eīno Et malum qđ ſuum nō fuit in ſe nō dilexit neqꝫ ad ſe concupiuit. ſed reprobauit ⁊ renuit animo dilectiōis ⁊ nō ſuſcepit conſenſu charitatis vt locum illi daret in bn̄placitis ſuis.

Ꝙ ſemper īpletur volūtas dei. Ca. XIIII.

Sed dicis mihi ergo ſi bonum voluit imo quia voluit bonum q̄d precipit et maluꝫ quod permiſit nō voluit. factuꝫ eſt quod noluit ⁊ q̄d voluit factū nō eſt quoniam factum non eſt quod p̄cepit. ſed q̄d prohibuit factum eſt quod permiſit. Itaqꝫ factū non eſt quod voluit ſed qđ noluit factuꝫ ē. Imo factū eſt quod voluit ⁊ non factuꝫ ē niſi quod voluit. quoniā ſic voluit fieri. et ſic eſſe vt factū eſt q̄niaꝫ bonū erat ſic fieri et ſic eſſe vt factuꝫ eſt ⁊ nō aliter eſſe et ſic eē bonum erat etiā in eo quod bonuꝫ nō erat Et ipſum quod bonū non erat ſed eſſe ipꝫ voluit. quoniam id bonū erat. et cuꝫ factū eſt id factū eſt quod voluit. quoniā bonuꝫ erat ⁊ h̄ voluit. Tamē dicis minus habuit voluntas eius ⁊ minꝰ adepta eſt et minus impleta ⁊ imꝑfecta remanſit. quia factum nō eſt bonū quod voluit et q̄d noluit malum factū eſt. Non ergo conſideras quoniam ſicut malū non habet ꝙ factum eſt quod noluit. ita nec bono caret ꝙ factum non eſt qđ voluit. Quod vult enim ⁊ diligit habet ⁊ q̄d non vult et odit nō habet. et quod vult eſſe adipiſcit̄ quia ſit. et qđ vl̄t non eſſe ſimilit̄. quia nō ſit. ⁊ nunq̄ꝫ caſſa ē voluntas eius vt non fiat quod vult. neqꝫ infirma aliq̄n vt fiat q̄d non vult.

Quō mali excuſabiles non ſunt quāuis per eos volūtas dei impleatur. Ca. XV.

Sed fortaſſis iterū mali excuſabiles videantur cum mala faciunt quoniam volūtas dei implet̄. etiā in malis q̄ faciūt Sed volūtate ſua mali iudicant̄. q꞉ dei volūtati ꝯtrarij ſunt nō quidē voluntati eiꝰ reſiſtēdo vt fiat qđ nō vl̄t q꞉ nō poteſt. ſed reſiſtere volendo q꞉ mali ſunt. Et ip̄a mala volūtas culpa ē qua aliud volūt. facultas aūt iuſta q̄ aliud nō p̄nt Et cū volunt q̄d deus vult non ideo boni ſunt. q̄a non ꝓpter hoc volūt quia deꝰ vl̄t. et quod volūt ip̄m deus nō vult. q̄niā malum volunt ⁊ deus malū non vult. Approbant enī ⁊ diligūt q̄d deus odit. ac ꝑ h̄ deo ꝯtrarij ſunt ⁊ mali ⁊ pc̄tōres ⁊ rei. nō q̄deꝫ faciendo qđ deꝰ iuſte fieri nolit ſꝫ amādo ⁊ approbando q̄d deus non diligit. Nō igitur in eo q꞉ fit qđ fit voluntatē dei impediunt. ſed in eo q̄d fit a dilectōne recedunt. et mali ſunt nō efficiendo ꝯ̄rium ipſiꝰ voluntati. ſꝫ amādo ꝯtrarium eius dilectioni. Et ſic q̄dem volūtas dei ſemꝑ impletur. et nō excuſant̄ mali propterea q̄niam in eis ⁊ ꝑ eos voluntas dei implet̄. quoniam nō ſua voluntate ad implendā dei voluntatē diriguntur. ſed occulta eiꝰ diſpoſitōe qua aliđ nō poſſūt ad implēdam eius voluntateꝫ cōducunt̄. Sed dicis iterum. Si deus voluit ita eſſe totum vt factum eſt. quoniam bonum eſt ita eſſe totum ⁊ non aliter eſſe q̄ꝫ factum eſt. Cur ergo precepit quod factum non eſt. ⁊ prohibuit quod factum eſt cum bonum ſit vtrunqꝫ ⁊ factum non eſſe quod factum nō eſt. et factum eſſe quod factum eſt. Quare non potius precepit vt h̄ ſolum non fieret quod non eſſe bonū erat ſimiliter.

Quare precipit deus omne qđ precipit. Capitulum XVI.

Sed hic altiꝰ cauſam ⁊ modū precepti ꝯſiderare opꝫ ⁊ ꝓhibitōis ſm̄ eūdē modū Omne enī preceptum vl̄ ꝓhibitio aut ꝓpt̄ ipſum fit cui fit. aut propter ip̄m a quo fit. vel propter alium pro quo fit. Tota auteꝫ

precepti vtilitas ⁊ bonitas ſiue in eo qđ fa
ciendum precipitur. ſiue in eo q̄d cauendū
mandatur ad eum ſoluꝫ refertur pro quo
fit ſiue idē ſit ille ſiue alius ab eo cui fit. vel
ab eo a quo fit. Finis auteꝫ mādati fruct⁹
eſt ⁊ vtilitas ⁊ cauſa et bonuꝫ quod conſe
quit̄ poſt conſūmationem precepti. ⁊ hoc
bonum ad eum tantū refertur pro quo fit
preceptū ⁊ illius bonum eſſe debet imple
tio precepti.

Omne qđ bonū dicitur vel ſcđꝫ
ſe vl̄ ad aliquid bonum dicitur.
Ca. XVII.

Terū conſideran
i dum eſt quoniā omne quod bonū
dicitur. aut ſcđm ſe bonum dicitur
aut ad aliquid. Quod ſcđm ſe bonum di
citur ſubſtantialiter bonū dicitur. quia ip
ſuꝫ bonū eſt. Qđ vō ad aliqđ ⁊ ñ ſm ſe bo
num dr̄ non ſubſtantial̄r bonū dr̄ quia ip
ſum bonum nō eſt ſed accidentaliter et de
nominatiue. quoniam ex ipō eſt bonum.
Quoddā vero bonum bonū eſt. quoniā
ipſum bonum eſt. aliud autem bonum eſt
quia alicui bonum eſt. ⁊ ipſum bonū non
eſt. Qđ ergo bonū eſt ⁊ ſibi bonū eſt ⁊ alij
bonum eſt in toto bonum eſt. Quod aūt
bonum eſt ⁊ ſibi bonum eſt ⁊ alteri bonū
non eſt ex parte bonum eſt. ſicut quod bo
num eſt ⁊ alteri bonum eſt et ſibi bonum
non eſt ex parte bonum eſt.

Q, ſcđm ſe bonū dicitur et vni
uerſal̄r dr̄ vere et ſūme bonū eſſe.
Ca. XVIII

St adhuc aliud
e bonum et excellſius alijs bonis
quod vere bonum eſt. quia in ſe
bonum eſt. ⁊ vniuerſaliter bonuꝫ eſt. quia
ad omnia bonum eſt et omniū bonum ē.
Quod enim in ſe bonum eſt vere bonuꝫ ē
et quod omniuꝫ bonum eſt vniuerſale bo
num eſt. ⁊ omne bonū ipſum eſt. quoniaꝫ
omnium bonū ipſum eſt nec extra ipſum
bonum eſt. Quod autem ad ſe bonuꝫ nō
eſt non vere bonum eſt. nec verum bonuꝫ
eſt. ſed bonum tantuꝫ dicitur non quia ip
ſum bonum eſt. ſed quia ex ipſo bonuꝫ eſt
et prodeſt.

De tribus generibus boni.
Caplm XIX

St ergo ſummū
e bonum quod ipſum bonuꝫ eſt.
et ad omne bonum bonum eſt.
Medium vero bonum eſt quod ipſum
bonum eſt et ad aliquid bonuꝫ eſt. Bonū
infimū quaſi extraneum et denominatiue
ſolum ⁊ conductum ⁊ nō proprium bonū
quod ad aliquid bonum eſt et ipſum bo
num non eſt. Quod enim ipſum ē bonū
non eſt ſed quod ex ipſo eſt bonum eſt. et
ideo ſcđum aliquem modum ⁊ ipſum bo
num eſt quod ex ipſo bonum ē et prodeſt.
Et ex eo bonum eſt eſſe etiam quod bonuꝫ
ipſum nō eſt. quia niſi eſſet ipſuꝫ quod bo
num non eſt nō eſſet quod ex ipō bonum
eſt. Neqꝫ idcirco preſtant mala quoniaꝫ
ex ipſis bonum ē ſed ſeruiūt preſtanti ⁊ lar
gienti. quia per ipſa non eſt quod ex ipſis
eſt.

Maius bonū eſſe illud ex quo
maius bonum eſt. Ca. XX.

Um autem con
c currunt duo ad vnū. quod bo
num eſt et alicui bonuꝫ nō eſt
et qđ bonū eſt et alicui bonū ē ⁊
vtrunqꝫ eſſe non poteſt ſed ex duob⁹ alteꝝ
eſſe ſolum neceſſe eſt mai⁹ bonum eſt hoc
eſſe q̄ bonum eſt alicui. etiā ſi ipſuꝫ bonuꝫ
non eſt q̄ꝫ qđ bonum eſt ſolū ⁊ alicui bo
num nō eſt. Ex eo eniꝫ qđ bonū non ē et ali
cui bonū eſt illđ etiā ſequi nc̄c̄e eſt q̄ bonū
eſt et alicui bonū eſt quod maius omino
bonū eſt q̄ꝫ q̄d ſolū bonū ⁊ alicui bonum
nō eſt. Nō ei bonū ē et q̄ bonū ñ eſt ⁊ alicui
bonū eſt niſi ex eo eſſꝫ qđ bonū eſt et alicui
bonuꝫ eſt. Itaqꝫ q̄d bonū eſt q̄niā ipſum
bonum eſt. bonū non eſt alicui. quoniā ex
ipſo bonum non eſt. et quod bonum non

eſt quoniā ipm̄ bonū nō eſt. bonū ē alicui
q̄niam ex ipō bonuꝫ ē. Et ꝯtingit h̄ aliqn̄ ⁊
in fine ſuo omnia iudicant̄ ſiue bona ſint
ſiue mala. quoniā ſcriptura manifeſte oñ
dit. quia bonū vnum ⁊ bonū ipſum eſt ali
is odor vite in vitam. alijs odor mortis
in mortē. quoniā ex bono malum ⁊ ex ma
lo bonum. ⁊ bonum malis ad malū ⁊ ma
lum bonis ad bonū. et quod bonū in toto
eſt maius eſt q̄ꝫ quod in parte eſt ſolū. et h̄
probatur in hunc modū. Omne eniꝫ vni
uerſale bonū maius eſt q̄m id q̄d in parte
conſtat. ⁊ quod conducit magis ⁊ expedit
maius ipm̄ merito nominat̄. Nunc auteꝫ
ꝯgregemus in vnū ⁊ colligam⁹ que dicta
ſunt quoniā impletio omnis mādati bo
num illi ē propter quē factū eſt ipſuꝫ man
datum. ⁊ quoniam eſſe bonū aut per ſe bo
num eſt aut ad aliquid. et q̄d per ſe bonuꝫ
nō eſt et alicui bonum eſt maius eſt bonū
q̄ꝫ quod p ſe ſolū eſt et alicui non eſt bonū
et quod maius cōducit ⁊ expedit vite ſem
per mai⁹ eſtimatur bonum. quoniam in
fructu ſuo eſt omne bonū. et eſt tantuꝫ om
ne quantum eſt bonū.

Q, deus ꝓpter ſe id ē pro vtilita
te ſua vl̄ commodo nichil precipit.
Ca. XXI.

Unc ergo uide
n amus omne quod precipit deus
ſi propter ſe precipit aut propter
illum cui precipit. ſi ꝓpter ſe precipit ad bo
num eius eſt q̄d precipit. ⁊ bonum illi eſt
precepti ſui impletō. Sed quomō precipit
propter ſe qui profectu nō indiget in ſe ne
qꝫ bono alieō adiuuari poteſt qui melior
eſſe non poteſt. Clamat ſcriptura hic ⁊ pro
fectior mādati in ſcriptura. Deus me⁹ es
tu quoniā bonorum meoꝝ non eges. ergo
propter ſe non p̄cipit deus q̄d precipit. ſed
propter illum cui precipit. quoniā bonum
eſt illi quod p̄cipit cui bonum p̄cipit.

Q, deus hec vnicuiqꝫ precipere
hꝫ q̄d bonū ē ipſi an precipit etiaꝫ
ſi bonum oim̄ nō eſt. XXII.

Rgo quoniam
e propter illum mandatū fit cui
fit ipſum mandatū bonuꝫ ipſi
us eſſe debet cui mandatur mandatum.
Neqꝫ aliud mandare debuit niſi q̄d bonū
eſt illi cui mādatur mandatum. Fruſtra
enim mandatū fieret ſi illi ꝓpter quem fie
ret bonū non eſſet. Maxime cum a bono
mandatū eſſet qui nihil propter bonū mā
dare deberet. Neqꝫ enī creature ſue de⁹ au
ctor mali eſſe debet neqꝫ cauſatiōem ipſi⁹
aſſumere ſibi q̄i docendo corruperit quod
creauerit incorruptū. Non itaqꝫ habꝫ aliđ
illi precipe niſi ſolum q̄d bonum eſt illi a q̄
habet ille totū q̄d bonum eſt ⁊ quod malū
habet nichil. Quoniam igit̄ creator nulli
creature ſue auctor mali eſſe poteſt hoc ſo
lum illi precipere habet quod bonū eſt illi:
vt ſincera ſit ei⁹ inſtructio quemadmodū
conditio incorrupta fuit.

Q, bonū vniuerſitatis deus im
pedire non habꝫ etiā ſi illud alicui
bonum non eſt. Ca. XXIII

Ontingit autem
c quod bonū eſt alicuius: bonuꝫ
eſſe illiusꝫ non eſſe bonū ad om
nia. Et iterum q̄d malū eſt alicuius: malū
eſſe illiusꝫ bonū oim̄ eſſe quoniā ex eo bo
nū eſt oim̄. ⁊ qđ bonum eſt ⁊ alicui bonuꝫ
eſt min⁹ eē bonum q̄ꝫ qđ malū eſt ⁊ alicui
malū. q̄niā ex ipō mai⁹ bonū ē ex q̄ oim̄ bo
nū eſt. ⁊ mai⁹ bonū ē eſſe illđ a q̄ mai⁹ ē bo
nū. etiā cū illđ alicui bonuꝫ ñ eſt. q̄niā ī to
to bonū ē. Nō dꝫ aūt in cōpenſatione mio
ris boni ipediri qđ mai⁹ ē bonū ab eo qui
optim⁹ ē. Et diximus q̄niā mai⁹ bonū ē ex
malo et bono eē bonū q̄ꝫ ſolo bono. Per
mitti itaqꝫ mala debuerūt vt eēnt: q̄niā vt
eſſent id bonum erat ex q̄bus bonū futuꝝ
erat. Precepit itaqꝫ de⁹ q̄d bonū erat ſin
gul̄ ⁊ ꝑmiſit qđ bonū ē vniuerſ̄ q̄niā ⁊ ma
ius erat bonū vniuerſitatis qđ ipedire nō
debuit. et non bonū erat quod malū erat
alicui: cuius auctor eſſe non potuit. ideo
precepit vnicuiqꝫ qđ bonum erat ⁊ quod

Illi bonū erat. ⁊ ꝑcipiendo illud ſigūit ſe vel
le illud et ſunt ſigna voluntatis eius ꝑce
pta eiꝰ. ⁊ vocant volūtas eius qꝛ ſigꝫ ſūt vo
luntatis eius. quoniaꝫ vult ⁊ approbat ⁊ di
ligit ⁊ amica ſibi iudicat bona que precipit
et mala ꝙ̄ probibet odit ⁊ deteſtatur. ⁊ non
inuenit concordiā ⁊ amiciciā in illis. ⁊ vult
tamen ipa eſſe mala que non vult ꝓpt̄ ma
ius bonū quod ex illis eſt q̊d magis vult.
Sed non ꝑtinet ad nos neqꝫ exigitur a no
bis niſi quod noſtruꝫ eſt et quod bonum
noſtrum eſt tantum: vt faciamus et ap
probemus ⁊ diligamus in nobis. ſic̄ et de
us diligit ⁊ approbat bonū noſtrum tantuꝫ
in nobis. vt ei ſimiles ſimus in diligendo ⁊
bona faciendo ſic̄ ⁊ ip̄e bona tantuꝫ diligit
et facit. Et cuꝫ ꝑcipit nobis qđ noſtꝝ bonū
eſt ſignat nobis qđ deus hoc vult ⁊ pertinꝫ
ad nos ita ſentire ⁊ ita credere quoniā deꝰ
hoc vult quod precipit nobis vt faciamus
Et non fit tñ̄ niſi quod ip̄e vult fieri. ſiue fa
ciamus ſiue nō faciamꝰ qđ precipit nobis.
et ſi facimus bonū h̄ voluit ⁊ precipit deus
et voluit quia factum ē hoc et approbat qđ
factum eſt. ⁊ quod factū eſt vult q̄a factum
eſt. et bonum eſt. Et ſi facimus malum vlt
ꝙ non facimus bonū ⁊ approbat illđ q̄niaꝫ
bonū eſt ⁊ nō approbat malū quod facimꝰ
quoniaꝫ malum eſt. ⁊ tamē vult q̊d factuꝫ
eſt. quia id bonuꝫ ē vel quia quod eſt factū
et vult ip̄e quod bonum eſt. Et conſtat om
nipotens voluntas eius certa ⁊ firma in be
neplacito ſuo approbans bona ⁊ permittēs
mala ꝓpter bona que nō poteſt impediri
vt nō fiat quod in ipa eſt. neqꝫ infirmari ali
quando vt fiat q̊d in ipſa non eſt.

Q, operatō et permiſſio dei ſigna
ſūt quid eē bonū ſit etiā ſi illđ bonū
nō ſit. preceptō et prohibitio ſigna
ſunt quid bonū ſit etiā ſi illud eē bo
nū non ſit. Ca. XXIIII.

T ſequitur poſt
e ipſam ſigna eius permiſſio eiꝰ ⁊
opatio eiꝰ et oſtendunt quod in
illa eſt quoniam in ipis idē eſt. Et addunt
precepta et prohibitōes. ⁊ ſunt q̊ꝫ ipa ſigna
et demonſtratōes voluntatis ſumme ⁊ cō
placiti eterni per approbationē ⁊ dilctōneꝫ.
non ſimilia q̄dem ſigna ꝓorbus ſed demō
ſtrationes tantū ⁊ approbatōis ſignificatō
nes et complaciti in eo q̊d bonum ſit. ⁊ nō
in eo q̊d eſſe bonum ſit ſiue bonū ip̄m ſiue
malum ſit. Et ideo ſignant ipſa nō h̄ quidē
quod in ſumma ſit voluntate vt fiat ſed q̊d
in complacito et approbatione ſit ſi fiat. et
tamē vtrūqꝫ volūtatis eſſe ⁊ h̄ bonū eē etiā
ſi non fiat. illud autem ſit bonū eſſe vt fiat.

Beneplacitū dei aliquādo eē ad
reꝫ aliquādo ad actū rei.
Ca. XXV.

Vicūqꝫ ergo di
q ſtinctionē facere voluerit loquēs
de voluntate dei hoc dicere poteſt.
Diligenter conſiderandū eſſe q̊modo q̄dē
deus in alio hoc vult quod ip̄m eſt. in alio
autem ſolū hoc quia ip̄m eſt: ⁊ in eo quidē
quo vult ipſum q̊d eſt rem approbat. in eo
vero quo vult ipſum eſt actuꝫ rei. In eo au
tem quo approbat rem ⁊ nō actum rei: vult
aliquid: ⁊ nondū adhuc eſſe vult quod vlt.
In eo vero qđ approbat actum rei ⁊ nō ip
ſam rem: aliq̊d eſſe vult ⁊ nō dū tñ̄ vult ipſ
quod eē vult. Neqꝫ enim bonū eſt eſſe om
ne q̊d ipſum bonū eſt queadmodum ali
q̄ndo quod malū eſt eſſe ip̄m maluꝫ nō eſt.
Et non vult deus niſi q̊d bonum eſt et tñ̄
ipſum eſſe bonū non eſt. ⁊ non vult eſſe niſi
quod eſſe bonū eſt etiā cum ip̄m bonū nō
eſt. Et cum vult aliq̊d qꝛ bonū eſt ⁊ ip̄m eē
non vult. q̄a bonū nō eſt ꝑficitur volūtas
eius ⁊ nō remanet ſine effectu. etiā cū res ñ
perficit qꝛ ſic vult ⁊ bonū eſt q̊d vlt. et cum
non vult aliq̊d: q̄a malū eſt ⁊ ip̄m eſſe vult
quia bonū eſt. ꝑficit volūtas cū res ꝑficitur
quia ſic vult ⁊ bonū eſt q̊d vult ⁊ ſemꝑ im
pletur voluntas eius ⁊ nunq̄ꝫ caſſum eſt
beneplacitum eius quia bonū eſt ſemper
quod vult ⁊ eſt ſemper vt vult. Et hec ſunt
q̄nqꝫ ꝓpoſita. bñ̄placitum. ꝑmiſſio. opatio
et ꝓhibitio et preceptio. Et diſtinguit bene
placitum in eo ꝙ res nō approbat et in hꝙ
approbatur actus rei ⁊ diſtinguitur opatō

in eo qđ operatur et ī eo qđ cooperatur. qꝛ
alia facit deꝰ operando que ſolus facit. alia
cooperando que ſolus non facit. Et diſtin
guitur ꝑceptio in eam que fit exterius per
ſermonem ⁊ in eam que fit intrinſecus per
aſpirationē. Et conſtat in hijs omnibus q̄
de voluntate dei dicenda fuerāt qđ ē bene
placitū eiꝰ ⁊ ſignum beneplaciti ipiꝰ. Pro
pter qđ et multe dicunt volūtates eiꝰ cū ſit
vna voluntas ipſiꝰ. quia ſunt multa ſigna
voluntatis ipiꝰ. ſicut ſcptum eſt. Magna
ſunt opera dñi exquiſita in omēs volunta
tes eius. Propter ea que ex ipa et ſm̄ ipam
ſunt multa. hec de volūtate dei diximꝰ quo
niaꝫ ipa eſt pma cauſa rerum omniū ſicut
nobis ꝓpoſitum fuerat et ſm̄ intelligentiā
proſecuti ſumus. et ſunt alia multa fortaſ
ſis que cōprehendi non poſſunt et fugiunt
ab intelligentia et ſermone noſtro.

De rerum ordine in primis et ſe
cundis et tertijs.
Capitulum. XXVI.

Ic ergo conſtat
ſ ordo rerum vt poſt pma poſte
riora ſequant pma omniū eſt vo
luntas creatoris quoniā ex ipa ſūt omnia.
poſt ipam ſequent que ſunt ex ipa. Prima
ſunt que in ea ſunt. Secūda que ex ea ſunt
Que in ea ſunt eterna ſunt nec gradum ha
bent nec ſucceſſionē quoniā in vnitate con
ſiſtunt et in eternitate non tranſeunt. Que
ex ea ſunt creata ſunt per eam que cauſam
ſumpſerūt ex ipa. nō ſubſtantiā in ipa. qꝛ na
tura diuina ſubſtantialiter ex ſe nō genuit
q̄ cauſaliter creauit. qꝛ nō poteſt naturali
ter idem eſſe qui fecit et q̊d factum eſt. Que
igitur facta ſunt vnū non ſunt et in hijs q̄
dam pma ſūt quedam ſecūda. non pma ad
pma ſed ad ſecunda pma. Que enī ad pma
ante ſe ſcđa ſūt ad ſcđa a ſe tūc pma et ſcđa
ab ipis ſunt tertia ad pma. Que in volūta
te dei eterna ⁊ inuiſibilia ſunt pma omniū
ſunt que ex voluntate dei tpalia et inuiſibi
lia ſunt ſcđa ſunt poſt pma. Que tpalia et
inuiſibilia tertia poſt ſecunda. Et in ipis vi
ſibilibus que rōnalia ſunt ꝓpinquiora ſūt
inuiſibilibꝰ q̄a in ipo inuiſibilia ſūt que ra
tionalia ſunt. Ponunt ergo in pmo loco
cauſe pmordiales et inuiſibiles et increate
creandoꝝ omnium in mente diuina. Se
cundo loco angelica natura inuiſibilis qui
dem ſed creata. Tertio loco humana viſibi
lis et creata. ſm̄ aliq̊d viſibilis ⁊ ſm̄ aliquid
inuiſibilis. Quarto loco creata corporea in
toto viſibilis et tempalis in toto. Poſt pri
mas ergo cauſas increatas ⁊ inuiſibiles exi
bit conſideratio et ꝓcedet ad angelicam na
turam rōnalem et inuiſibilem. Deinde ad
humanā viſibilem et rōnalem de qua pro
poſitum pmum fuit vt ꝯſūmetur. Nam de
viſibilibus quidem que poſtrema ſunt id
circo pmā ꝓpoſitōꝫ fecimus vt de hijs que
apparent ad latentium cognitōem hūanaꝫ
mentem cōmodius duceremus.

Incipit quinta pars de creatiōe
angelorum et de libero arbitrio et
de ceteris que ſpectant ad naturaꝫ
angelicam ſiue ad officium et ordi
nationem. De creatiōe angeloꝝ.
Capitulum primum.

E angeloruꝫ
d natura poſt alia q̄ dicta
ſunt de mūdi exordio id
circo p̄miſſa ſunt vt đ vi
ſibilibus ad inuiſibilia cō
tendamus. Queſtioneꝫ
ꝓponimus quando creati ſunt angeli ⁊ q̄
les facti ſunt dum ꝯderent pmum. Hec de
inde quales effecti ſunt dum diuiderentur
auerſione et conuerſione. et q̄uo diſpoſiti
ſunt dum iudicarent damnatōne ⁊ glorifi
catione. et de numero et de ordinibus et de
excellentia ⁊ differentia donoꝝ ⁊ de officijs
et de noibꝰ. et de moderatōne et guberna
tione dei in illis et multa alia que cōſequū
tur ad illa et que ꝯtinentur in illis. ꝓpterea
nos oportet de multitudine rerū latentiuꝫ
ſm̄ noſtrā poſſibilitatē doctrinaꝫ formare.
et non ꝑmittere quod conſequi non poſſu
mus.

Q, in principio creati ſūt angeli
Capitulum.II.

Criptura dicit q2
ſ p̄mo omniū creata eſt ſapientia. ⁊
intelligimꝰ ſapientiā creatā dici ra
tionalē creaturā quoniaꝫ ⁊ ip̄a ſapia eſt. ſic
lumen eſt lucēs a lumine non lumē illumi
nās. Nam illa ſapia q̄ ſapit ſapia iſta crea:
ta nō eſt nec creatura eſt nec aliūde eē habꝫ
ſic aliūde ſape nō hꝫ. Iſta āt q̄ de ſemetipſa
ſape non habet neqꝫ eſſe habet a ſemetip̄a ⁊
ip̄a creata eſt ⁊ iniciū hꝫ. Et dic ſcp̄tura quā
do facta eſt ſapiētia iſta quoniā p̄mo om:
niū facta eſt ſapientia Et rurſū alia ſcp̄tura
dicit. In p̄ncipio cre. d. ce. ⁊ ter. Et videntur
quedā ꝯtraria ozīri ex aſſertōnibꝰ iſtis. Nā
ſi p̄mo omniū creata eſt ſapientia oīa poſt
ip̄am facta ſūt et facta ſūt poſt ip̄am celū et
terra et ip̄a facta eſt ante celū et terrā. Item
ſi in p̄ncipio crea. d. ce. ⁊. t. nihil factuꝫ ē ante
celū ⁊ terrā. nec facta eſt ip̄a ſapia añ celū ⁊
terrā. q̊d ſimul ſtare nō p̄t. propter h̄ ne di/
uinaꝝ ſcp̄turaꝝ teſtimonia ꝯtraria eſſe vi/
deant̄ q̊d nō oīno fas eſt ſentīte requirimꝰ
intelligentiā veritatis. q̊niā in veritate non
repugnat quod verum non eſt.

Q, rationalis creatura prima
omniū facta eſt dignitate quoniaꝫ
ad ipſam refertur conditio reliquo:
rum ſicut ipſius conditio ad deum
refertur quoniam ad ſimilitudineꝫ
dei facta eſt ſola.
Capitulum.III.

icimꝰ q꞉ creatura
d rōnalis p̄or facta ē. et poſt eā fcā
eſt corporea creatura nō tñ t̄peꝫ
cā ſolū ⁊ reſpectu ⁊ dignitate. nam ipiꝰ crea
ture ꝯditio corporee ad ip̄aꝫ referi creaturā
rōnalē ⁊ ſm ip̄aꝫ ꝑfecta ē ſic ipiꝰ cōditio ad
ſolum creatoreꝫ refert. q̊niā ſm ip̄m facta ē
ſola. Sola quippe rōnalis creatura ad ſili/
tudinē dei facta legit̄ ⁊ nō dr̄ quoniam alia
creatura aliq̄ p̄ter ſolā rōnalē ad ſilitudieꝫ
dei facta ſit, ſꝫ oīs creatura in rōne diuina ⁊

ꝓuidentia eīna ipiꝰ cām ⁊ ſimilitudinē ha/
buerit ex q̄ ⁊ ſm quā ꝑfecta ſit in ſubſiſtētia
ſua. Sed magna diſtātia eſt ⁊ dr̄ā magna
ſimilitudinē in deo hr̄e et ip̄m deū hr̄e ſimi:
litudinē. Quāuis eī in deo nihil eē poſſit q̄i
minꝰ aut diuerſū aut aliud a d̊o eē, lōge tñ
aliud eſt factū eē aliq̄d ad ſimilitudinē ipiꝰ
q̊d in deo ē ⁊ in rōne eiꝰ ⁊ ꝓuidētia ipiꝰ ⁊ fa
ctū eē ſimilitudinē dei et deo ſimile eē. Naꝫ
in deo q̊d ē oīa erāt anteq̄ꝫ eſſent in ſe ſm ra
tionē ⁊ cām et ꝓuidentiā ex q̄ futura erant
ſed q̄i minꝰ erant ſingl'a ꝑfecta et vnū q̊dqꝫ
h̄ aliq̄d et nō totū ſm rōnem et diſcretōem
vniuſcuiuſqꝫ que rō oīa ꝯtinebat ⁊ maior
erat in toto et q̄i ſuperabundabat ſingulis
Et ideo nō erant ſingula h̄ totū ſed in toto
erant ſingula. quoniā totū ad totū ⁊ ſingl'a
ad ſingula. et tñ deo in p̄te nihil minus erat
q̄ꝫ in toto q꞉ pars et totū vnū erat ſꝫ rōne ⁊
ꝓuidentia vna diſcreta ſunt q̄ futa erant in
parte et toto et minꝰ futura erant in parte
q̄ꝫ in toto. Ideo et ip̄a in rōne minꝰ habue/
rūt q̊niā ī rōe minꝰ futa fuerūt. tñ d̊s minꝰ
nō habuit q̄ in toto totus fuit ⁊ ꝑfectus et
vnꝰ. Propter h̄ ergo ratōnali creature nō
vnū aliq̄d aut h̄ aut illud in rōne diuina ꝑ
exēplari ſufficere potuit ad cuiꝰ ſimilitudi:
nē formaret̄ ſed q̄i totū aſſūpſit deū vt eius
ipiꝰ ymago fieret ⁊ expreſſa eſt ad totū emu
lans ꝑfectōnem. vt ſic deꝰ ſp̄us erat ⁊ vnus
erat et in ip̄o totus erat ſm rōnem et proui
dentiam et p̄ſcientiam et cauſam. ſic ip̄a ſpi
ritualis eēt capax in vno p̄ſcientie. ꝓuiden:
tie et rōnis et intelligentie omniū. Et eluxit
ymago ꝑ facta imitans auctorē ſuū. et ap:
paruit quaſi ip̄m in altero et idem vnū. Et
inuenta ſūt in ſecundo q̊ꝫ que ⁊ in p̄mo ſm
emulatōem. ⁊ imitatiōem et ymaginē et ſi:
militudinē rōnes. et cauſe ⁊ ſimilitudies. et
forme et diſpoſitōes. et ꝓuidentie futuroꝝ
q̄ facienda fuerant. Et cū facta ſūt illa q̄ fcā
ſūt ad ſilitudinē hoꝝ facta ſūt q̄ erāt in ſcd̊o
facta ſic facta ſūt ad ſimilitudinē illoꝝ q̄ in
p̄ncipio erāt nō facta. Scd̊m hm̄oi ratōeꝫ
⁊ ꝯſideratōꝫ corporea creata pꝰ ſcd̊aꝫ tertio
loco creataꝫ rōnalē ē. q̊niā ad eā fcā ē ſic ip̄a
rōnalis ad p̄mā facta ē increatā naturā

Q, in principio primo facta ſūt
ſimul et corporea omnia ī materia
et incorporea in angelica natura.
Capitulum.IIII.

Vantū uero per
q tinet ad momenta temporꝝ et in
terualla et ſpacia. h̄ interim com
modiꝰ et veritati vicinius ꝓhtemur. q̊niaꝫ
ſimul in temp̄e vno et in p̄ncipio temporis
q̄ñ t̄pa ip̄a ceperunt facta eſt ſiue creata pa
riter rerū omniū viſibiliū materia ⁊ īuiſibi
lium in creatura angelica et ſp̄ūali natura.
Nec fuiſſe in temp̄e nec cepiſſe alteraꝫ ſine
altera nec p̄us vnam q̄ꝫ alteram ſed vtrāqꝫ
ſimul in t̄pe et cuꝫ t̄pe et tñ p̄orem fuiſſe ad
quā facta eſt altera et in qua fuerūt exēpla:
ria ſapientie quoꝝ effectꝰ ſunt et exp̄ſſiones
que viſibilia ſunt condita. Et h̄ mō primo
omniū eſt creata ſapientia. Qui aūt dicūt
ante celum et terrā angelos creatos et ſub/
ſtitiſſe ante omīa que mutabilia facta ſūt et
cōputant ſpacia et annos et ſecula quibus
ante mūdi ꝯſtitutōem deo ſeruierūt. et aſ/
ſerunt quoniā cū mundo tempꝰ cepit ⁊ nō
fuit tempꝰ ante mundū. quoniā mutabili/
tas non fuit et tñ fuiſſe angelos īmutabilit̄
et intemp̄aliter anteq̄ꝫ mundꝰ factꝰ ē. Et cū
mundus cepit tunc p̄mū cepiſſe tēpꝰ q̊niaꝫ
mutabilitas cepit et factū mundū in p̄nci/
pio temporis. Sed nos interim magis ap
probamus q̊d dictum eſt pro captu intelli:
gentie noſtre ſalua reuerētia ſecretoꝝ ī qui:
bus nihil temere aſſerendū putamꝰ. Et ad
hunc modū interim diffinimꝰ quoniam ſi:
mul facta ſunt omīa ⁊ inuiſibilia ⁊ viſibilia
ſicut ſcp̄tura dicit. Qui viuit ineternū crea
uit omnia ſimul.

Q, corporea et incorporea natu
ra ſcd̊m aliquid informis facta eſt.
et ſcd̊m aliquid formata.
Capitulum.V.

mnia quippe tem
o pore ſimul cōdita ſunt q̊niā vno et
eodē t̄pe pariter cepiſſe credimꝰ. ⁊
viſibiliū omniū materiā ⁊ inuiſibiliū nat̄aꝫ
vtrāqꝫ informē ſm aliq̄d. ⁊ vtrāqꝫ ſm aliq̄d
formatā. Sic enī viſibiliū et t̄paliū omniū
materia in exordio illo ꝯditōnis p̄marie et
formā ꝯfuſionis habuit ⁊ nō habuit formā
diſpoſitōis donec poſtea formaret̄ ⁊ ad or:
dinē ꝯſcenderet ac diſpoſitōem. ita ſp̄ūal' et
angelica natura in ſua ꝯditōe ꝑ ſapientiaꝫ
et diſcretōnem ſm habitū nature formata
fuit. et tñ illā quā poſtea ꝑ amorē et ꝯuerſi:
onē ad creatorē ſuū acceptura erat formaꝫ
nō habuit ſꝫ erat informis ſine illa forman:
da ab illa.

Quales fuerunt angeli quando
primum facti ſunt. Cap.VI.

mpliꝰ adhuc pro
a eo quales facti ſunt angeli diligen
tius inueſtigatā rōnem ꝓponimꝰ
Nam diximus q̄ñ facti ſunt et q̄a facti ſūt
in p̄ncipio et p̄ma creatura anteq̄ꝫ nihil fa:
ctum eſt ſed q̊niā factuꝫ eſt et q̊d ē factū eſt
cū ip̄a. vnde et ſm aliq̄d ante omīa facta eſt
ip̄a que forma eſt omniū et cauſa. Deinde
aūt oportet oſtendere quales facti ſunt an
geli tūc in ipſo p̄mordio et p̄ma ſubſiſtētia
et inicio conditōnis ſue in eo q̊d p̄muꝫ eſſe
ceperunt et quale illud fuit q̊d p̄mum fuit
in eis conditū eē.

Q, non facti ſunt de materia pre
iacente ſicut corpora.
Capitulum.VII.

On enim in mate
n ria p̄iacente creata eſt ſp̄ūalis na:
tura queadmodū corporeaꝫ dixiꝰ
conditā fuiſſe q̊niam nō ita ē. neqꝫ ſilis ip̄a
cuiꝰ ſimplicis ſubſtātie non aliud eē poteſt
id q̊d eſt ⁊ id de q̄ eſt q꞉ vnū et ſimplex ⁊ in
diuiduū et īmateriale eſt totū q̊d eſt ſꝫ fcā
eſt in ſua natura et eē ſuo q̄ntū ad ſubſtan:
tiā ſp̄ūaleꝫ ꝑfecta. nō vt maſſa aut materia
cōfuſa aut rudis moles aut acerꝰ aut con
gregatio cumulata aut aliq̄d ex hijs quod
illā nō ꝯtingit ſꝫ ꝑſonaliter diſtincta ⁊ exp̄ſ:
ſa et ꝯſignata numero ſp̄ūal' et ītelligibilis

diſcretōis vt multitudo rōnalis ⁊ itelligibi
les ſpūs ſubſiſtētes hñtes ingenitã rõnem
et formã ſapie cõcreate et qualitatē ſpūalez
intelligentie capacis ſcḋm modū ⁊ menſuraꝫ
ꝯditionis pfect⁹ ſublimioris ⁊ illuſtratōis
ſuꝑuenture in ipos. Liberū ꝗꝫ arbitriuꝫ in
ipo mox exordio inſitū innatūqꝫ parit' poſ-
ſidētes quo poterant ſine violētia ad vtrū
libet ppa volūtate deflecti in altero adiuti
ſñ coactione. i altero derelicti ſñ oppreſſiōe.

De quattuor proprietatibus nature angelice. Capitulū. VIII.

Si qs igitur que-
rat qualis in exordio ſuo facta ſit
vel cõdita ſpūalis natura ꝗttuor
ſunt iſta ꝗ ꝓpoſuim⁹ vt dixim⁹ angelis in
conditōe ſua attributa. Ꝥ eſt pmū ſubſtātiã
ſimplicē et īmaterialem. ⁊ ſcḋm diſcretionem
pſonalem. et tertiū formã ſapie ⁊ ītelligētie
rõnalis. quartū vero ſiue ad bonū ſiue ad
malū liberam inclinãde volūtatis et electi-
onis ppe poteſtatē. Et ſequit' poſt ꝥ cõſide
ratio magna et neceſſaria ad intelligentiaꝫ
veritatis. de ſpūali ſubſtãtia eoꝝ et de ſapia
illoꝝ et de libertate arbitrij et de ceteris que
circa iſta cõſiſtunt ſi omnib⁹ equalia erant
que equaliter omnibus inerant. Equaliter
enī oīb⁹ inerant ꝗ cõmunia omnib⁹ erant.
de quib⁹ nihil excipiebatur qḋ non erat in
omnibus ſed nondū conſtat ſi equale erat
quod equaliter inerat. Et ꝥ pmū querēdū
ē de ſubſtãtia. poſtea de forma ac deinde ḋ
poteſtate. In pſonis enī ſubſtãtia ē. in ſapi-
entia forma. in arbitrio poteſtas. Et ad ſub
ſtantiã quidem ptinet nature ſubtilitas. ad
formã aūt intelligentie claritas. ad ptātem
vō motus intelligibilis et appetitus et volū
tatis rationalis habilitas.

De differentia ſubſtãtie ſpūalis. Capitulum. IX.

Hic ergo queritur
ſi eſſentie ille rõnales ꝗ ſpūs erant
et natura ſimplices et vita imorta
les vni⁹ ſubtilitatis vel puritatis ſiue vigo
ris eiuſdē vel quolibet alio noīe ſignanduꝫ
ſit quelibet eſſētia bona ſiue alia melior aut
decētior forma iure appellat' create ſūt. Sic
enī corpoꝝ natura ſe demõſtrat. et ſūt que-
dam ſolida corpora magis et firma. et alia
puriora apparent et exterſa magis ⁊ mūda
et clara. et quaſi meliorē et digniorē ſubſtã-
tiam vel eſſentiã vel formã habentia. ⁊ alia
leuia et coaptata et ppria et integra ⁊ incor-
rupta magis. et alia fragilia et corruptioni
ꝓxima et infirma. et feculenta ⁊ vilia et pon
deroſa et incõgrua. Et eſt tñ pulcra in vni
uerſitatis cõpage et ordine iſta diuerſitas
in ꝗ min⁹ bonū malū non eſt. et differens
bonū mai⁹ bonū non eſt. Ad hūc ergo mo
dū rõnabile eſt illas ꝗꝫ ſpūales naturas ꝗ
vniuerſaliter bñ ꝯdite ſunt cõuenictes ſue
puritati et excellētie. ſiue nõ indignas et in
eſſentia et in forma differentias et grad⁹ in
ipo mox exordio ꝯditionis ſue accepiſſe ꝗ-
bus alijs ſuꝑiores alij inferiores poſſent cõ
ſtitui ſcḋm moderamē ſapie cuncta bona cre
antis et bene ordinantis dei.

De differentia cognitionis. Capitulum. X.

Qui enim natura
ſubtiles magis ⁊ ſapia amplius
perſpicaces creati ſunt. hij meri-
to dignitatis ſuꝑiores ſūt ꝯſtituti. Qui vō
⁊ naťa min⁹ ſubtiles ⁊ ſapia min⁹ pſpicaceſ
ꝯditi ſūt merito dignitatis inferi⁹ ſūt ordi-
nati. ita tñ vt hij ꝗ excellētiores cõſtituti ſūt
ſine ſuꝑbia prelati eſſent. et ꝗ inferiores po-
ſiti ſūt ſine miſeria ſubiecti.

De differentia liberi arbitrij. Capitulum. XI.

Sed et ipam liber-
tatē arbitrij ſcḋm differentē naťe vir
tutē ⁊ ſapie ⁊ cognitōis ⁊ ītelligen
tie vim ſi ꝗs differentē aſſigňre voluerit nõ ē
ꝗ ex rõne occurrat. Quia ſic differēs vigor ⁊
ſubtilitas nature infirmitatē non adducit.
minorqꝫ cognitio ſapie ignorantiã non in-
gerit. ſic libertas inferior nullã arbitrio vo-
lūtatis neceſſitatem imponit.

In quo ſimiles conditi ſunt et i quo diſſimiles. Capitulum. XII.

Quod ergo ſpirit⁹
erant. ꝗ vita erant. ꝗ indiſſolubi-
les vel imortales erãt. equales om
nib⁹ erant. Qꝫ aūt natura potētes erant. ꝗ
eſſentia ſubtiles erant. ꝗ intelligētia ſapien
tes erãt. et libertate volūtatis prompti ad
vtrūlibet et habiles. non equale oībus erat
et tñ ſufficienter erat. Iſtas diſcretōes inui-
ſibiles inuiſibiliū et intelligibiliū naturam
ſolus ponderare potuit ⁊ vniuſcuiuſqꝫ mē
ſuram et modū et terminū ſapia ſua cõpre
hendere. cui⁹ potentia conditū erat totuꝫ et
prouidentia ordinatū. Nos vō caligãte in
telligentia timide incedim⁹ ad illa ⁊ palpa-
mus ſenſu cognitōnis infirme ꝗ v'tute non
cõprehendim⁹. Que igit' vis et quanta po-
tentia fuerit inuiſibiliū eſſentiaꝝ. ꝗ ve ſapi-
entia. qualiſqꝫ libertas et ꝗntum in hijs cõ
mune oībus et ꝗḋ ſingulis ꝓpriū vel ſingu
lare ad differentias datū ſit valde ineffabi-
le eſt et a ſenſu humano remotū. Sola enī
diuina poteſtas et ſapia diuina nec termīo
nec menſura ꝯcluditur. et arbitrij libertas
eterni. atqꝫ incõmutabilis voluntatis com
placitū nulla vnꝗꝫ minoratõne ſiue neceſ-
ſitatis anguſtia coartať. ſed abſolutum eſt
et dominans et ſupercellens et efficax et in-
tus ſui libertate ſingulariter pfectū. atqꝫ p-
pria poteſtate plenū. Omne aūt quod crea
tum eſt ex parte ē et ex pte potēs eſt et ſapi-
ens et liberū ex parte. qꝛ nec omīs effectus
poteſtati creature ſubijcitur nec oē occul-
tum ſapientie manifeſtať. nec oīs euentus
electōem ſequit' aut volūtati famulať. ſꝫ ſcḋm
aliqḋ tantū poſſunt et ſapiunt ſcḋm aliquid
et liberi ſunt. Et ꝓpterea determinanda eſt
poteſtas earū et determinanda eſt ſapien-
tia. et determinanda eſt libertaſ. Poteſtas
aūt ad operatōeꝫ ptinet. ſapia ad cognitōꝫ.
libertas ad voluntatē.

De triplici poteſtate illorum. Capitulum. XIII.

Erit primū tri-
plex diſcretio poteſtatis illorum
quoniam alia poteſtas erat ꝗm
acceperãt ad ſe. alia ꝗm accepant adinuicē
inter ſe. alia ꝗm acceperãt ꝗ ꝯditōe ordina
ta fuerant ſub ſe. Prima poteſtas virtutis
erat. ſecūda dominatōnis. tertia admīſtra-
tionis. In ea poteſtate ꝗm acceperant in ſe
omnes differentes erant. In ea vero ꝗm ac
ceperãt iter ſe quidē excellētes. In ea ãt ꝗm
accepãt ſub ſe ⁊ differētes ⁊ excellētes. In ea
ptāte ꝗm in ſemetipſis ſinguli acceperant
vnicuiqꝫ ad effectum famulabať natura p-
pria. In ea vero ꝗm ad ſeinuicem habebãt
quibuſdaꝫ ſubiecta erat obedientia aliena
In ea aūt ꝗm ad inferiora poſſidebant po-
teſtatē vnicuiqꝫ ſcḋm v'tutem nature ⁊ digni
tatem officij miniſteriū exhibebat ſubiecta
creatura. Hec de potentia pma rõnalis na-
ture dicta future inueſtigatõni pmam oc-
caſionem exponunt.

De triplici cognitione illorum. Capitulum. XIIII.

De ſapientia quo-
qꝫ illoꝝ in pma ꝯſideratiōe triplex
nobis diſcretio occurrit quoniaꝫ
illuminabanť tripliciter vel ad tria ſimpli-
citer erãt et erat trina cognitio ī eis vt agno
ſcerent qḋ facti erãt. ſimiliter ⁊ a ꝗ facti erãt
et cū ꝗ facti erant. In eo qḋ facti erant mali
et boni cognitōem accepant vt intelligerēt
ꝗḋ appetendū illis foret vel reſpuenduꝫ ſcḋm
potentiã v'tutis in ſe ⁊ libertateꝫ volūtatis.
ſꝫ ⁊ ipi⁹ a ꝗ facti erant cognitōem accepant
vt ītelligerent ⁊ ſcirēt pncipiū et finē ſuū a ꝗ
ꝯditõne ꝓceſſerant et ad ipm debuerant in
tentione conuerti. Illi⁹ vō cū ꝗ facti erant
cognitōeꝫ acceperant vt ſcirent ꝗḋ vel ſibi-
inuicē p diuina diſpoſitōe et ordinatiōe de
berēt. vel ꝗntū in hijs ꝗ cõditione ſibi ſūpta
fuerant p ꝯceſſa ptāte diuinit⁹ ſine pſūptio
ne valerent. Et in hunc modū ſapientes cõ
dite ſunt et diſcernētes ⁊ ītelligētes ſpūales

Pars V

ille ſubſtantie et tantum in hijs omnibꝰ ſapientes quantum incipienti nature congruum fuit vel pro merito virtutis adipiſcendo neceſſarium.

Si perfecti facti ſunt angeli an imperfecti.
Capitulū. XV.

Vlti enim neſci/

m unt et ignorant eſtimanteſ ſup: effluētem quandā ſapiaꝫ eoꝝ q̄ ad rem non pertinent cognitōnem et prouidentiam et preſcientiam futurorum ⁊ eorum que circa ſe ventura erant fuiſſe in illiſ et aliter imperfectos et ignorantes et non ſicut oportuit conſūmatos et plenos qualia facere omnipotentem non decuit et perfectum ⁊ bonum. Sed non diſcernūt quia ad perfectionem aliquid facere vt perficiatur quod eſt imperfectum et iterum perfectum vt ſit primo imperfectum. Deide autem perfectuꝫ et vt ab eo perficiatur a quo imperfectum factum eſt. vt perficiatur nō ē imperfectio faciētis neqꝫ turpitudo facti quoniam et aliter facere potuit qui fecit et non aliter fieri debuit quod factū eſt. Sed ẞ dicendum quoniaꝫ perfectum eſt ſm aliquid habens totum quod habere debet et ſi non habet quod habiturū eſt totum.

Q, tribus modis perfectum dicitur. Capitulum. XVI.

Am tribꝰ modis

i hijs perfectio conſtat et noiatur convenienter. perfectum eſt eniꝫ ſm tempus perfectum. et eſt ſm naturam perfectum. et vniuerſaliter perfectum. Primū perfectum eſt et quaſi inicium faciens perfectōis ſm tempꝰ ꝑfectum. Et ſequit̄ qđ maius eſt ſm naturā ꝑfectū ⁊ tertiū ē ⁊ maximū ⁊ ſupexcellēs ⁊ vniuerſaliter ꝑfectū.

Secundum tempus.
Capitulum. XVII.

Ecundū tempus

ſ perfectum eſt quod habꝫ quicq̄d tempus requirit et ꝯuenit ſm tēpus haberi.

Scđm naturam.
Capitulum. XVIII.

Ecundū naturaꝫ

ſ perfectum eſt quod habet omne quod vel datum eſt nature ſue vł debitum.

Uniuerſaliter. Cap. XIX.

Niuerſaliter per/

v fectum eſt cui nihil deeſt. ꝑma perfectio ē nature cōdite. ſcđa ꝑfectio eſt nature glorificate. tertia perfectio et vera eſt increate nature.

Q, perfecti conditi ſunt ſcđum primam perfectionem.
Capitulum. XX.

T ad hūc modū

e non mirabile eſt neqꝫ in queſtione adducendum quare non fuerunt angeli perfecti conditi quia in prima perfectione creati ſunt et ad ſcđam ſub tertia quoniam ſicut nō poſſūt ad tertiaꝫ pertingere ſic neqꝫ a ſcđa incipere debuerunt. Alioq̄n perficiendi locuꝫ adituq̄ꝫ inuenire nō valuiſſent eundi in melius niſi reliquuꝫ fuiſſet poſt ꝑma dona nature q̄ creſcere potuiſſent vel deficere.

Si preſcij fuerunt futuri euentus ſui. Capitulum. XXI.

Jc queritur ſi pre

h ſcij fuerūt futuri euentꝰ ſui ⁊ ſi ſapia data cognouerint q̄d futurum eēt ſup eos. Videt̄ eni vtriqꝫ aliq̄d incōuenies occurrere. Si eni q̄ futi erāt mali lapſū ſuū ꝑſciuert. penāqꝫ cognouert q̄ ruinā ſeq̄ debuerat ⁊ finiri nō debuerat ⁊ tāta ſibi mala iminere ꝓuidentes aut vitare voluerūt ſed nō potuerūt et erant miſeri. aut potuerūt et noluerūt et erāt ſtulti et maligni. Si aūt neſcierūt ceci erāt neqꝫ cognouert q̄ ꝑgerēt et in cōtingēs ac fortuitū miſerunt pedē vt vltra ꝓcederent q̄ neſciebant. Et videt̄ q̄ aliquid abſurditatis afferre ſi ẞ dicat̄. ⁊ meliꝰ ſedere et aptū eē magis vt ſcientes dicātur eoꝝ q̄ futura fuerant. Et repugnat iteꝝ alia ratio q̄m ꝯtra poſuimꝰ et poteſt facile mentibꝰ infirmis ſcandalum naſci in alterutrū niſi ꝯueniat. Propter ẞ dicimꝰ ꝙ nō erant ꝑſcij euentꝰ ſui neqꝫ eis data eſt cognitio eorum q̄ futura fuerant ſup eos q̄niā n̄ oportuit ita vt liberā haberent electōem voluntatis ſue ſine terrore et ſpe in vtroqꝫ. Propterea monſtratū eis eſt q̄d faciendū eſſet non q̄đ eſſet futurū vt nulla neceſſitate prouidentie impelli viderent̄ ſꝫ rōne dirigi ⁊ ꝓpria deflecti volūtate in ambobus. ⁊ ita bonum fuit et ꝯueniens et nō eſt ſic repħēſione dignum opus dei quia ita fecit vt bonū fuit.

Quales conditi ſunt boni vł mali. iuſti vel iniuſti. beati an miſeri.
Capitulum. XXII.

Eo et multa alia

ſ querunt̄ de illa natura ſpūali q̄ curioſitas humane mentis quieta eſſe nō ſinit. Interrogant ſi boni fuerūt vel mali creati angeli. iuſti vel iniuſti. beati aut miſeri. et fortaſſis q̄daꝫ alia his ſimilia Et quia multa ſunt alia q̄ in queſtione coaceruant̄. nec poſſumꝰ nos ad omia prolixa reſponſione occurrere. ſed breuiter diffinimus quoniā tunc in illo ꝑmo ꝑncipio ⁊ exordio incboatōnis q̄đ humana ꝯſideratō ita breue et momentaneū ſimpliciſqꝫ inſtātis ſine mora et interuallo ꝑme ſubſiſtentie de nihilo in aliquid apparentis accipiat vt id q̄đ primū omniū illis erat intelligat. hoc ſolum in conditis inuenitur quod natura contulit conditionis. Quod enim ceperūt totum acceperunt. et non poterat in illis ex illis quicq̄ꝫ eſſe. quoniam omne q̄đ ex illis eſt poſterius eſt illis. Itaqꝫ omne quod facti ſunt non fecerunt ipſi ſed tamē facti ſūt et quod facti ſunt boni facti ſunt totuꝫ. Si eniꝫ ꝙ facti ſunt mali facti ſunt culpa eſt facientis non facti quia aliud eſſe non potuerunt neqꝫ facere ipſi cum facti ſunt tunc vt aliud eſſent q̄ꝫ facti ſunt. Itaqꝫ ex faciente erant quando primum erant totum quod erant et acceperant totum quod erant et a ſe nihil habebant qui et hoc quod erāt erāt ex nihilo. et a creatore acceperant q̄đ erant. Non potuit autem creator optimus auctor mali eſſe ⁊ ideo totum bonum erat q̄đ ex ipſo illis erat. et totum bonuꝫ erat quod ex ipſo totum erat. Hoc modo probamus quoniam boni erant angeli quando ꝑmū facti ſunt et ꝙ boni facti ſunt omnes quoniam a bono facti ſunt qui malum facere non poteſt. Sic itaqꝫ boni erant et nō mali. et quemadmodum boni erant ita et iuſti et beati erant. ſed ea bonitate et iuſticia et beatitudine q̄m natura incipiens acceperat. non quā fecerat ipſa vel meruerat faciendo. Si enim boni dicuntur boni erant quemadmoduꝫ bonum erat quod bonus fecerat totum. Et ſi meliores erant ſic erāt meliores erant pro eo q̄đ facti erant nō pro eo q̄đ fecerant ipſi vel faciebant. Similiter et q̄đ iuſti dicuntur. ſolum hoc illis erat in iuſtos non fuiſſe. et q̄đ btī. non miſeros extitiſſe. Veruntamen neqꝫ iuſti ad meritūꝫ. neqꝫ iniuſti ad culpā. quēadmodum neqꝫ ad glorificationem vel conſummationem beati. vel ad tormentum aut penam miſeri veriſſime affirmantur. Et forte expreſſius et ad intelligentiam euidentius fit nec bonos nec malos. nec iuſtos nec iniuſtos. nec conuerſos nec auerſos. nec beatos nec miſeros conditos aſſerenti. Nam qui bonos dicit ſignat virtutem. qui iuſtos meritum. qui ꝯuerſos dilectōem. q̄ btōs glorificatōꝫ.

Vide bm̄ Thomā in pri. q̄ne. 62. ar. 3o ubi tenet eē creatos in grā gratū facente.

De libero arbitrio illorū in primo conditionis principio quando ſubſiſtere ceperunt.
Capitulum. XXIII.

N illis aūt quod erat ꝑmū accipe/velle nō erat/aut facere:qui ad volendū ⁊ faciendū tantū facti erāt:nō volentes aut faciētes. Velle eī aut facere motū hꝫ et de ħ in illud ⁊ ſucceſſū et morā. qđ incipiētis ꝑncipij eſſe nō ꝑt qđ incipit tantū ⁊ amplius nō eſt adhuc:ſꝫ ꝑmū eſt ⁊ nō deinceps. Velle āt volūtate eſt velle cū mouetur volūtas et opaꝰ iam aliqđ. ⁊ ē ibi ħ et illud. et de ħ in illud qđ ꝓceſſit voluntas ex q̄ velle erat cū adhuc velle nō erat. ſꝫ volūtas erat tantū. vt ex ea velle eſſet qđ incipientis nō erat aut facere. Non ergo ſic itelligēdū eſt ſimplex ꝑncipiū et ꝑma origo naſcentis nature ſꝫ vnū ipm ⁊ ħ tantū et nō amplius ſine ſpacio et motu ⁊ mora q̄ oia ſubſequūtur. poſtea in quibꝰ velle conſtat et facere ⁊ ꝓceſſus motuū ⁊ actionū poſt ꝑmū ꝑncipium. Ex q̊ aūt volūtas mouebat velle erat q̄ libere mouebat. q: ꝑ ſe mouebat et non impulſu alieno. et ħ ipm meritū erat: ⁊ vocabatur bonū vel malū: q: liberū erat ⁊ ex ſe erat. Et ex tūc mereri ceperūt ex q̊ volūtate moueri ceperūt. ⁊ ħ poſt ꝑmū ꝑncipiū erat: et a ꝑmo ꝑncipio erat ⁊ non in ipo quoniā ab ipo tantū erat. Ex q̊ aūt volūtas erat libertas erat. q: volūtatis eſt libertas. q̊niā potēs erat ꝑ ſe moueri vt vltra iret huc vel illuc ſī coactōe/vel adiuta vł derelicta. quoniā libertas eſt volūtatis ex q̊ eſt voluntas ipa in ipo ꝑmo ꝑncipio. Propter ħ erat liberū arbitriū in illis quoniā volūtas ī illis erat potens moueri et ferri ſuo appetitu in vtrūqꝫ.

Quid ſit liberum arbitrium. Capitulum. XXIIII.

Q uoniam ſponta neus motꝰ vł volūtariꝰ appetitꝰ liberū arbitriū ē. liberū quidē in eo q̄ ē volūtariꝰ. arbitriū in eo q̄ ē appetitus. Sed ⁊ ipa ptās et habilitas volūtatis libertas eſt qua mouet̄ ad vtrūqꝫ. et liberū arbitriū dr̄ volūtatis. volūtarie āt moueri ⁊ ferri ſpōtaneo appetitu ħ ē ptāte eligē et libertate iudicare. in quo cōſtat liberū arbitriū. et ꝓpter hoc facti ſūt liberi arbitrij vt volūtario appetitu mouerent̄ ſm̄ electōe volūtatis et inclinatōem deſiderij ſui ſī coactione. Verūtamen qđ ꝑmū erat in illis incipe moueri nō erat neqꝫ eligere neqꝫ ꝯcupiſcere quoniā ſimplex erat ⁊ ꝑncipiū ꝑmū ⁊ tn̄ liberū arbitriū iam tūc erat quoniā volūtas erat cui inerat ħ et ex qua ħ ſubſeq̄bat̄. quoniam ex hoc mota eſt ſtatim et ſpontaneo appetitu ducta in electōnem ꝓpriam.

Q, ſemper liberum arbitriū nō ad preſens ſpectat ſed ad futurum nec ad omne ſed ad cōtingēs tātū. Capitulum. XXV.

Eo et hic ſciendū ſ quoniā liberū arbitrium qđ diximus ꝑmi principij eſſe ꝓpter voluntatem que erat in primo ꝑncipio. ħ ipm ad primum principiū non erat quoniam liberum arbitrium ad preſens tempꝰ non refertur. ſed ad ea que futura ſunt poſtea in contingenti. Omne enim quod eſt determinatum eſt. nec poteſt aliud eſſe q̄m eſt dum ipſum eſt. et ſi poteſt aliud eſſe poteſt aliud eſſe poſtea et non aliud eſſe tūc quando eſt ħ quod eſt ſed poſtea vt deſinat hoc eſſe quod eſt et incipiat aliud quod nō eſt. Quod enim pōteſt in preſenti quidem poteſt. ſed de preſenti non poteſt. et ſi de preſenti poteſt non niſi ad futurū poteſt. Qđ igitur primum facti ſunt ipi non eſſe nō potuerunt quia facti ſunt ħ totum. et non fecerunt ipſi et non potuerunt non eſſe hoc cum primū erat quoniam tunc ipſum erāt et eſſe ceperunt ſolummodo. Et ſi poteſtas illis erat vt aliud eſſent quia liberum arbitrium erat. non erat tamen poteſtas illis vt tunc aliud eſſent q̄a hoc erant ſed vt hoc eſſe deſinerent quod tunc erant. ⁊ aliud eſſe inciperent quod non erant. Non enim eē poterant quod non erant niſi prius eſſe deſinerent qđ erant et tūc deinde eſſe incipent quod non erant. quoniā liberū arbitrium de ꝑſenti eſſe non poteſt. et ſi ipm in ꝑñti eſt ſed ſpectat ſemꝑ ad futuros euentus. ⁊ eos ſolum q̄ in contingenti ꝯſiſtunt. futa quippe q̄ ex neceſſitate futura ſūt liberū arbitriū non ſequunt̄. ſed conſtat imobiliter ad vnū tantū nec recipiūt vtrūlibet contingentis. Sic igitur liberū arbitriū tūc in iſtis erat non quidem vt tunc aliud eſſent q̄z erāt. ſꝫ poteſtate quā habebant in eo qđ erāt vt ħ eſſe deſinerent et aliud eſſe inciperent quod nō erant. Et ſic quidē ſtudioſius inquirētibus ratio occurrit de ſtatu ꝑmo angeloꝝ ⁊ de ꝑmordio exiſtentie illoꝝ quales fcti ſūt ꝑmum. et de natura et de ſapientia et de arbitrij libertate propoſita.

De auerſione et lapſu malorum et de cōuerſione et cōfirmatōne bonorum. Capitulum. XXVI.

Oſt hec cōſidera p tio adducit inquirere quales facti ſunt dum diuiderent̄ auerſione et conuerſione. Qđ enī ꝑmū erant ſm̄ aliqđ vnum erant. quia omēſ boni erant ⁊ quod boni erant non facientes ſed facti erāt. In ħ ergo vnum erant q̄ boni facti erant ⁊ nō dum adhuc aliud erant: q̄z facti fuerant. q: tunc ꝑmum facti erant et non ante quicq̄z fecerant Ceperunt aūt diuidi ab eo qđ facti erant vt aliud iam eſſent vł proficientes ſupra illud vt boni eſſent vel ſub illo deficientes vt mali eſſent. Hec eſt conuerſio ⁊ auerſio qua diuiſi ſunt qui vnū erant ⁊ boni natura. vt ſint alij ſupra illud boni ꝑ iuſticiā. alij ſub illo mali ꝑ culpam. Conuerſio enī iuſtos fecit. ⁊ auerſio iniuſtos. vtraqꝫ eī volūtatis fuit et volūtas vtriqꝫ libertatis. ⁊ propterea vtraqꝫ merito imputat̄ ⁊ vtraqꝫ merito iudicat̄ ſiue pro bono merito ad glīam ſiue pro malo merito ad penam.

Q̄uō in labentibꝰ culpa gratiam auertit. in ſtantibꝰ gratia meritū adiuuit. Capitulum. XXVII.

Vi aūt ad bonū cōuertebant̄ voluntarie mouebant̄ gratia cooperante ſine coactione. Qui autē a bono auertebantur ſponte precipitabantur gratia deſerente ſine oppreſſione. et qui conuertebantur idcirco bene mouebantur q̄a gratiam cooperantem habuerunt. Sed q: auertebantur non idcirco precipitabantur quia gratiam cooperantē non habuerūt. ſed idcirco a gratia deſerebantur q: auertebantur et precipitabantur. et qui auertebantur non prius auertebantur et poſtea deſerebantur. quia cum gratia non ceciderunt. et qui conuertebantur non prius cōuertebantur et poſtea aſſumebantur. quia ſine gratia non profecerunt. ſed qui auertebantur in eo ipo deſerebantur. et qui conuertebantur in eo ipo aſſumebātur. ꝑ auerſione deſerti et ad ꝯuerſionem aſſumpti.

Q, in ſola voluntate iuſticia eſt et iniuſticia. Capitulū. XXVIII.

unc uero ī motu t voluntatis rōnalis iuſticia parit ⁊ culpa inuēta ē q: motu voluntatis factū ē vt mali fierēt auerſi a bono ī q̊ erāt. ⁊ ſilr motu volūtatis factū eſt vt boni eēnt ꝯuerſi a bono in q̊ erāt ad bonū ī quo nondū erāt. ꝓpterea ī motu rōnalis voluntatis omē meritū ꝯſtabat q̊ vł boni vł mali erāt. Illic ergo ⁊ bonū ⁊ malū querendū ē vbi iuſticia et culpa ē q: iuſticia bonū eſt ⁊ culpa malū. ⁊ ipa culpa nec volūtas erat. q̊niā volūtas malū nō erat. q̊niā a deo data erat. nec motꝰ volūtatis malū erat q̄ ex volūtate erat ⁊ volūtatis erat. ⁊ moueri voluntas a deo acceꝑat. nec id a q̊ quidē motꝰ volūtatis erat malū erat. q̊niā aliqđ erat et oē qđ aliqđ erat a deo erat et bonū erat.

Q, peccatum nec ſubſtantia eſt nec de ſubſtantia ſꝫ priuatio boni. Capitulum. XXIX.

Vid gꝰ illic malū q erat niſi q: motꝰ volūtatiſ ñ erat ad qđ eē dbuerat ⁊ iō ñ erat q: ad aliđ erat ad qđ eē non debuerat. nec tñ ad ħ eſſe ſed ad illud non eſſe peccatum erat. quia ſi

illud nō eſſet etiā ſi h eſſet peccatū non eſſet. Mens itaqʒ ratōnalis ſicut volūtatē acceperat et moueri volūtate acceperat ſic ⁊ ad q̄ licite moueri volūtate poſſet acceperat ⁊ ad illa moueri erat ſm menſurā moueri. et moueri ſm menſurā erat moueri ſm iuſticiā. Et ſi ad illa tantū mota fuiſſet ſm iuſticiam mota fuiſſet et fuiſſet iuſta volūtas. q̄niam ſm iuſticiam mota fuiſſet. Q̄n autez ad ea mota eſt que ꝯceſſa non fuerūt extra menſurā mota eſt. et in eo ſm menſurā mota non eſt. et ibi malum illi erat ſm menſurā non moueri. neqʒ illi malū erat moueri ad quod mota eſt. ſed ſm menſurā ñ moueri ad quod mota non eſt. q2 ſi ſm menſuram mota fuiſſet etiā ad h mota peccatuz non fuiſſet. Extra aūt menſurā moueri voluntate erat appetere quod conceſſum nō erat in quo ſm menſuram nō moueri erat et idipm malum erat ⁊ occaſio mali. Quia etenim extra menſuram voluntas mota eſt ſm menſuram mota non eſt. nec tñ maluz erat illi moueri ad quod mota eſt ſʒ ſm menſuram non moueri ſm quod mota non eſt et h ſi mota non fuiſſet maluz nullū fuiſſet h itaqʒ malum factum eſt voluntati auertenti ſe et tranſgredienti menſurā quod turpis facta eſt et praua et inordinata effluens et non tenens modum et legem pulcritudinis ſue. Que autem recte mouebatur et ſm creatoris voluntatē ꝯfirmabat cōuertebatur ad eum a quo regebatur et illi bonum erat extra illius voluntatem non moueri a q̄ erat.

Q̄uo deus omnez voluntatez et poteſtatem angeloꝝ ad ſue volūtatis ordinē et diſpoſitōez intorquet. Capitulum. XXX.

Onſiderandum

c etiam hic eſt q̄uo inuiſibiles illas ⁊ ſp̄uales naturas moderat deꝰ. Si ei liberi arbitrij ſūt faciūt qḋ volūt ⁊ ſi faciūt qḋ volunt quo ex ſnia dei pendet qḋ faciunt. Nam ſi dicimꝰ q̄niaʒ idcirco h faciūt qḋ vult deꝰ. q2 non aliud volunt aut velle poſſunt q3 qḋ vult deꝰ. q̄ et ipm velle tribuit ſicut poſſe concedit. h et ſi de bonis aliquo modo concedit. de malis nulla ratione approbatur. Malis ſiquidē deꝰ poteſtatem tribuit ſolā nō voluntatez. q2 licet ex ipius ꝑmiſſione ſit q2 malum poſſunt. ex inſpiratōne tñ eius nō eſt q2 malum volunt. Malorum eni voluntatum ordinator eſt deus nō creator. q̄uo ergo nō faciūt niſi qḋ deus vult qui nunq̄ʒ volunt niſi qḋ deꝰ nō vult. q2 ſp malū volūt qḋ nūq̄ʒ deus vult. Si eni faciūt qḋ volunt et volunt qḋ deus non vult. q̄uo faciunt q̄d deus vult? Rurſus ſi deus non vult quod faciūt quare ꝑmittit vt faciant quod non vult cuʒ fieri nō poſſit niſi eo permittente nec ꝑmittit niſi eo volente? Hinc coartamur diligentiꝰ inueſtigare quomodo rationalem naturā precipue illam que voluntate iniuſta a diuina volūtate diſcordat iuſta dei moderatio gubernat. Hinc conſideramus quattuor generales modos gubernatōnis diuine i ipiſ quibus diſponuntur et ordinantur in omnibus que agunt vt et ipa mala que agunt que contra voluntatē dei ſunt q2 ſunt. quia non approbantur a deo q2 mala ſunt. extra eius diſpoſitionem non effluant in quibuſ hoc bonuʒ eſt et placet quod ordinata ſint. Moderatur ergo deus et regit ſm ſuā voluntatem eos qui praua ac iniuſta voluntate ꝯtra ſuā nituntur voluntatē vt conducantur et diſponantur ſm ipam qui ſurgūt contra ipaʒ ad ꝑficiendum qḋ illi fieri placet. voluntate que illi diſplicet.

Q̄ʒ quattuor modis deus cohercet voluntatez et poteſtatem malorum angelorum. Capitulum. XXXI.

Oc autem mode

b ramen quattuor vt diximus modis ꝑficitur. aut termino naturalit̄ collate poteſtatis. aut miraculo temporaliter illate impoſſibilitatiſ. aut obſtaculo extrinſecus ac hibite difficultatis. aut iudicio intrinſecꝰ opantis diſpoſitōis. Terminꝰ naturaliter collate p̄tātis eſt q̄ntuʒ naturalit̄ poſſe ꝯceditur. Miraculū tēpaliter illate impoſſibilitatiſ eſt q̄n idipm natale poſſe ſubita ⁊ occulta v̄tute diuine p̄ſentie ſn̄ exteriori ipedimēto cōpmit. Obſtaculū extrinſecꝰ adhibite difficultatis eſt q̄n nutu diuino p alias poteſtates extrinſecus obuiantes aliarum volūtates ne ad effectum venire poſſint impediunt. Iudiciū intrinſecꝰ opantis diſpoſitōis ē q̄n ipa vis diuina q̄ ab intus omni creature p̄ſidet illas etiam volūtates q̄ ꝯtra voluntatē ſuā orte ſūt ad ꝑficiendaʒ ſuā volūtatē intorquet. His aūt quattuor modis prauas voluntates angeloꝝ et hominum deus ad imperium ſue volūtatis diſponit vt in eo et in q̄ diſplicet id q̄d eſt q2 malū eſt placeat q2 eſt qḋ ordinatū eſt.

De occulta diſpoſitōe dī qua malas voluntates etiam ad ſuam voluntatē intorquet et diſponit ſcḋm ſuam voluntatem. Cap. XXXII.

Eillo aūt modo

d diuine moderatōis q̄ malas etiā volūtates p̄ſidēs occulta ⁊ inuiſibili operatōe ad ſuū arbitriū tempat ⁊ inclinat. h ſentiendū ē vt credat de malis volūtatibꝰ nō dare corruptōez ſed ordinē. Omnis eni voluntas ꝑus eſt q̄ʒ velle. et velle q̄dem ſemꝑ ad aliq̄d eſt. quia omnis q̄ vult ſemper aliquid vult. voluntas autem non ſemꝑ ad aliquid eſt donec velle eſt. quia nō omnis qui voluntatem habet ad aliq̄d hʒ donec ipa voluntate velle incipit et aliquid velle. Sicut nō oīs q̄ viſionem habet ad aliquid habet ſtatim donec ipa viſiōe videre incipit et aliquid videre. viſionē eni habere aliq̄s et in tenebris poteſt quādo nō videt. videre aūt nō poteſt niſi in luce q̄n aliq̄d videt. Sic et voluntatē hrē aliq̄s p̄t ⁊ nondū ad aliq̄d. velle aūt non poteſt niſi ad aliq̄d. Omis ergo voluntas alicuius eſt. ſed non ſemꝑ ad aliq̄d eſt donec velle incipiat. velle aūt omē et alicꝰ eſt q2 in aliquo eſt. ⁊ ad aliq̄d eſt q2 de aliq̄ eſt. Omnis aūt voluntas aut bona eſt ſi nihil ex natura eſt l' ſm iuſticiam. aut mala eſt ſi preter naturam eſt vl' contra iuſticiam. Voluntati ergo male vicium eſt ex ipa quo mala eſt. Ordo autē ex deo eſt quo per velle ſiue ad h ſiue ad illud eſt. In volūtate ergo iniciū eſt ⁊ ipm malū eſt. et ex ipo volūtas mala eſt. in velle autez et inicium eſt inquantum velle ex volūtate mala eſt. et ordo eſt inquantuʒ ad h vel ad h ex diſponente eſt. Et cum ipm velle ad h aliquid eſt maluʒ eſt quod ad hoc eſt. quia mala voluntate eſt. quod autem potiuſ ad hoc q̄ʒ ad illud eſt bonum eſt quia ordo eſt et ex bene diſponente eſt. Poteſt ergo voluntas mala in ſe corrumpi et reſolui p ꝓprium vicium quod ei aliunde non datur ſed non poteſt per velle extra ſe precipitari niſi qua ei via aperitur et quia p̄cipiti q̄ vult ad ruinam viam aperit quodāmodo ipam inclinat non tamen impellendo ſed permittendo ⁊ non tenendo. nec auctor illi eſt ruendi ſed incedendi ordinator. Dominus inquit dauid p̄cepit illi vt maledicat. et ego ait vocaui ſeruuʒ meum nabuchodonoſor vt diſperderet terram. et in die illa ſibillabit dominus muſce q̄ eſt in extremo fluminis egipti. ⁊ api que eſt in terra aſſur et venient et requieſcent omnes in torrentibus vallium et cauernis petrarum. In quibus omnibus manifeſte oſtenditur deus ad iudicia ſua iuſta cōplenda malas volūtates hominum ſiue demonum quibꝰ ipſe vult modis et occaſionibus ſiue intus ſiue foris et excitare ad volenduʒ et dirigere ad perficiendum. et ordinare ad ſubſiſtenduʒ. in quibus q2 ſint male dei non eſt ſed q2 ſint ordinate. Hec autem interna diſpoſitio inuiſibiliter preſidēris tam occulta eſt vt etiā ipſas voluntates malas in quibus fit lateat que putant ſuo ſe ſolum arbitrio dirigi. quia ſe ſentiunt preter coactōnem proprio appetitu moueri. Quia eni non impelluntur nequaq̄ʒ intelligunt q2 diriguntur. ⁊ neſciunt ſe habere coram precedentem vt ordinentur quia non ſentiunt retrorſum impellentem vt precipitentur. De alijs modis diuine gubernatōnis non multa hic diſputare volumus. quia ꝑ ſe magis patēt nec tantā queſtionē adducunt.

De ordinib⁹ angeloꝝ quot i prin-
cipio a deo conditi ſunt.
Capitulum. XXXIII.

E ordinib⁹ ange-

d loꝛ hec auctoritas ꝓmulgauit.ix. in ꝑncipio a deo conditos ordineſ angeloꝝ.id eſt.angelos.archangelos.prin-cipatus et poteſtates.virtutes ⁊ dñationes thronos.cherubin ⁊ ſeraphin.vt addito homine denari⁹ conſummaret ꝑfectõnis celeſtis. Non eni vt quidã putant ꝯditio hoīs ita ad reſtauratõem angeloꝝ ꝓuiſa eſt q̃ſi homo fact⁹ non fuiſſet niſi angel⁹ cecidiſſet ſꝫ idcirco ad reſtaurandũ ⁊ ſupplẽdũ lapſo-rum numerũ angeloꝝ homo fact⁹ dr.qꝛ cũ hõ poſtmodũ creat⁹ illuc vnde iſti cecide-rant duct⁹ eſt illi⁹ ſocietatis numer⁹ q̃ in cadentib⁹ diminut⁹ fuerat ꝑ hoīem reparat̃. Nouẽ ergo ordies ãgeloꝝ ab inicio cõditi ſũt et ex illis q̃ ceciderũt qꝛ in vna ſimul oẽs malicia ꝯſenſerũt.quaſi vnũ ex ſe ꝑuerſe ſocietatis ordinẽ effecerunt. Habet autē tra-ditio ex ſinguliſ aliq̃s ordinib⁹ cecidiſſe.vñ et paulus ap̃lus cũ de malignoꝝ ſpirituuꝫ tyrannide mentionem faceret ꝑncipatus ⁊ poteſtates tenebrarum nominauit vt vi-delicet oſtenderet quia idem nunc quiſqꝫ in malo miniſterium ex ꝑuerſitate exercet quod ad bonum ꝑficienduꝫ ex conditione accepit. Nuſqꝫ tamẽ ĩ ſcp̃tura neq̃m ſpũs ſeraphĩ appellatoſ inuenio qꝛ licet cetera dona poſt ruinam adhuc in malo poſſideant caritatem tñ in dilectione dei nequaq̃ꝫ ha-bere poterunt.

Si plures remanſerunt q̃ꝫ ceci-derunt. Capitulum. XXXIIII.

E numero autem

d lapſoꝝ nulla certa auctoritas ĩue-nitur.oĩno tñ ꝓbabile videt̃ pluresſ remanſiſſe q̃ꝫ cecidiſſe. Propheta eni cum demonſtraret currus igneos cõſolans ait Plures ſunt qui nobiſcũ ſunt q̃ꝫ qui cũ ill' hinc conicimus plures eẽ electos angelos q̃ꝫ reprobos. Sunt q̃ dicũt tot electos ex hominibus ad numeruꝫ angeloꝝ aſcenſuros quot ibi cõſtat remanſiſſe electos angelos propter ſcp̃turam que ait. Statuit termi-nos ꝑploꝝ iuxta numerũ angeloꝝ dei. Qđ ſi verum eſt cũ multo plures in hominibuſ ſint reprobi q̃ꝫ electi plures inueniũt̃ hoĩes reprobi q̃ꝫ electi angeli. Si aũt hoĩes reprobi plures ſint q̃ꝫ electi angeli cũ electi ange-li plures ſint q̃ꝫ reprobi plures erunt hoĩes reprobi q̃ꝫ reprobi angeli. Quõ ergo veruꝫ eſt qđ dr vnũquẽqꝫ hominũ duos angeloſ habere deputatos ſibi vnũ malum ad im-pugnatõem.et vnũ bonũ ad defenſionem. cum numerus hominũ tranſcendat numerum angeloꝝ. Si enĩ in hoĩb⁹ plures mali ſint q̃ꝫ boni ⁊ in angelis plures boni q̃ꝫ mali cum poſituꝫ ſit tot electos futuros hoĩes quot ſunt angeli boni.conſtat ſñ vlla dubitatione plures eẽ homĩes bonos q̃ꝫ angeli mali.multoqꝫ plures hoĩes malos q̃ꝫ ãge-los malos quia plures ſunt homines mali q̃ꝫ boni cum plures ſint homines boni q̃ꝫ angeli ſint mali. Niſi forte dicatur idcirco quia ſimul non ſubſiſtit genus humanuꝫ ſed ꝑ tempoꝝ ſucceſſionẽ alij poſt alios ſe-quunt̃ poſſe eos qui in homĩb⁹ ſimul ſubſiſtunt angeli cõparari numero licet vniuerſitate ꝓcedant. Quod tñ quia certum eẽ nõ poteſt melius inter occulta deputatur.vbi ignorantia nõ culpatur ꝓ̃ſumptio arguit̃.

De diſcreta cognominatione angelorum. Capitulum. XXXV.

E cognominatio

d ne ſpirituũ.ħ hic ꝑcipue cõmemorandũ putamus.qꝛ noĩa illis non ꝓpter ſe ſed ꝓpter nos data ſunt. Qui enim ſibi noti ſunt ꝯtemplatione nobis innote-ſcunt cognoĩatione. Illa ergo dona gratia-rum in ſingulis denotant̃ ex noĩe.non que ſingulariter ſed que excellenter data ſunt ĩ participatõe. In illa enim celeſti patria vbi plenitudo boni eſt licet quedam data ſint excellenter nihil poſſidet̃ ſingulariter. Omnia eniꝫ in omnib⁹ ſunt.non quidem equa-liter.qꝛ alij alijs quedaꝫ ſublimi⁹ poſſident

ſed communiter.qꝛ omnes omĩa habent. Iteꝫ ſciendũ qꝛ omĩa dona g̃tiaꝝ ſuꝑiores ordines ſublimi⁹ et ꝑfecti⁹ ꝑceperunt ⁊ tñ ex ꝑ̃cipuis tantũmodo nomĩa ſortiẽdo cetera ſeq̃ntib⁹ poſt ſe ordinib⁹ ad cognomi-nationẽ relinquũt. Ut verbi grã: ſeraphin qui ordo excellentiſſim⁹ omniũ eſtimatur. tam dilectionẽ q̃ꝫ cognoĩationẽ diuitatis et cetera v́tutũ dona ceteris omnib⁹ ſublimius percipit.et tamẽ ab excellẽtiori dono id eſt.charitate vocabulũ trahenſ cetera ſequentib⁹ poſt ſe ordinibus ad denominationem reliquit. Primus poſt hunc ordo a proximo dono.id ẽ.cognitõne veritatis cherubin appellatuſ eſt q̊d plenitudo ſcientie interpretat̃.ſicut ſeraphin ardens vel ſuccendens dicit̃ ꝓpter ignẽ dilectiõis. Ad hunc modũ etiam de ſeq̃ntib⁹ intelligẽdũ eſt ordinib⁹.

Utrꝫ omẽs ſpũs celeſtes mittantur. Ca. XXXVI.

Veritur et hoc

q vtrum omẽs illi celeſtes ſpũs ad exteriora nunciãda mittantur. Quidã putant alios eſſe in illa multitudine q̃ foras ex officio ad exteriora nunciãda exeunt.alios qui int⁹ ſemꝑ aſſiſtũt Sicut ſcriptũ eſt. Milia miliũ miſtrabãt ei et decies milies centena milia aſſiſtebãt ei. Ap̃lus autẽ excellentiã filij cõmendans pre angelis omẽs adminiſtratorios ſpũs eſſe.in miniſteriũ miſſos ꝓpter eos qui hereditatem capiũt ſalutis ꝯfirmat. Hinc q̃-ſtio naſcitur quõ omẽs mittũtur.ſi q̃dam ſemper aſſiſtũt.et ſi omẽs nuncij ſunt quõ quidam ſemꝑ aſſiſtere dicunt̃: Si eni omnes nuncij ſunt oẽs angeli ſunt.⁊ ſi omẽs angeli ſunt quomõ vn⁹ tantũ inter noueꝫ ordines hoc nomĩe cenſet̃: Quidaꝫ putãt in illa celeſti curia omnes quidẽ mitti.ſed alios ex officio qui ꝓprie angeli ſiue archãgeli nominãtur.alios ex tẽpe ⁊ cauſa extra cõmunẽ diſpenſationẽ oborta.qui et ipi q̊ q̊ꝫ cum angeloꝝ miniſteriũ ex tempore ſuſcipiunt nomẽ in miniſterio aſſumũt. Sic ſcriptuꝫ eſt.qui facit angelos ſuos ſpirit⁹. quia videlicet qui ſemꝑ natura ſpũs ſunt pro tempe et officio aliq̃ñ angeli.id ẽ.nuncij fiunt. Alij dicunt tres ordines ſuꝑmos id eſt.cherubin.ſeraphin ⁊ thronoſ ad ſola diuina ⁊ interna ꝯuerſioneꝫ hrẽ ſemꝑqꝫ creatori aſſiſtere. Inferiores autẽ tres ad exteriora agenda ⁊ nunciãda mitti. Tres autẽ medios nõ ſolum dignitate vel loco ſꝫ officio etiã inter vtroſqꝫ conſiſtere qui preceptum diuinũ a ſuꝑioribus accipiunt ⁊ deferunt ad inferiores.ac per hoc cum ſupremi medijs.medij imis.atqꝫ hij nobis ꝑceptum diuinũ nunciãt omẽs merito angeli nominantur.

De miniſterijs angelicis.
Ca. XXXVII.

Miniſteria ange-

m loꝝ ⁊ officia quidã ita interꝑtantur vt totũ mundũ.id eſt nõ ſolũ vitam humanã ſꝫ omĩa q̃ ad vitã hũanaꝫ ꝑtinent ſcđm dei diſpenſationẽ ab angelis adminiſtrari putãt ſub deo ⁊ ſcđm deum Malos aũt ex officio ptãtem nõ habere ſed aliq̃ñ ex permiſſione ptãtem accipe.

Sexta pars de creatõne homĩs et de ſtatu eius ante peccatũ.

Quare deus hominẽ ex corpore et anima fecit.
Capitulum I.

Ve in prima

q parte hui⁹ operis de conditione homĩs ꝓſeq̃nda diſtinximus ordine nũc ſuſcipimus explananda. Quattuor eni erant in principio ꝓpoſita. Primũ q̃re creatus ſit homo. Secũdum qualis creatus ſit et qualr inſtitut⁹ homo Terciũ qualiter lapſus ſit. Quartuꝫ q̃liter reparatus ſit. Horum q́dem q̊d ꝑmuꝫ poſitum eſt.id eſt.cauſa creationis hũane ſuperius iam ſɱ poſſibilitatẽ noſtrã tractauimus.et idcirco nũc ſupeſt vt ad ſecundã partem in q̃ ꝓpoſitum eſt qual' creatus ſit

homo ⁊ qualiter diſpoſitus diſcutiendam
tranſeamus. Deus omnipotēs cuius bea
titudo nec augeri poteſt omino quoniaꝫ
perfecta eſt. nec minui quoniam eterna eſt
ſola charitate nulla ſui neceſſitate rationa
lem ſpiritū creauit vt eum illiꝰ boni quod
ipſe erat ⁊ quo ipē beatus erat participem
faceret. verum quia hoc ad felicitatis illiꝰ
augmentū pertinuit vt gratiā conditoris
ſui per quem glorificandꝰ erat agnoſceret
voluit ipē conditor prius ei in ſua conditi
one oſtendere quod poſtmodū in ipſo fa-
cturus erat ex dignatione. Creaturaꝫ ergo
rationalē quaꝫ fecerat iuſſit partim in ſua
puritate perſiſtere. partim eam corporeis
indumētis et terrenis manſionibus copu
lans luteam materiaꝫ fecit ad vite ſenſum
vegetare. Hoc ſiquideꝫ pro exemplo futu
re ſocietatis que inter ipm̄ ⁊ ſpūm rationa
lem in glorificatione eiuſdem perficienda
fuerant propoſito vt videlicꝫ oſtenderetur.
quia quod tunc erat in conditione corpꝰ
ſpiritui. hoc ſcd̄m aliquid poſtmodum fu
turus erat ex dignatōne aſſumptus ſpiri
tus ſibi. Cōprobauit ergo deꝰ potētiam ſu
am et grām oſtendit p̄mum fingendo ho
minem quem poſtea exhibiturus erat ho
minem glorificando vt ſciret homo quia ſi
potuit deus tam diſparem naturā corpis
et anime ad vnaꝫ confederatōem atqꝫ ami
ciciam coniungere. nequaq̄m ei impoſſibi
le futurum rationalis creature humilita-
tem licet longe inferioreꝫ ad ſue glorie par
ticipationē ſublimare. Rurſum ſi tantum
gaudiuꝫ ē et tanta iocūditas vita iſta mor
talis que conſtat ex preſentia ſpiritꝰ in cor-
pore corruptibili. quāta iocunditas foret
et quantum gaudiū vita illa immortalis
ex preſentia deitatis in ſpiritu rationali ?
Quia ergo in pte pro exemplo vniuerſita
tis hūiliatus eſt rationalis ſpiritꝰ vſqꝫ ad
conſortiuꝫ terreni corporis. ne forte hoc ip
ſum ad depreſſionē eius pertinere videret̃
adiunxit prouidentia dei vt poſtmodum
cum eodem corpe glorificato ad conſortiū
illorum qui in ſua puritate pſtiterant ſub
limaretur. vt quod minus ex diſpenſatōne
creatoris ſui acceperat conditus. poſtmo-
dum per gratiam eius accipet glorifican
dus. Sic ergo conditor deꝰ rationales ſpi
ritus quos fecerat varia ſorte pro arbitrio
omnipotentis ſue volūtatis diſpoſuit. illis
quos in ſua puritate reliq̄rat ſurſū in celo
manſionē conſtituēs. illos vero quos cor
poribus terrenis ſociauerat deorſuꝫ in ter-
rena habitatione diſponens. vtriſqꝫ reglaꝫ
proponens obedientie. quatinus et illi ab
eo vbi erant nō caderent. et iſti ab eo vbi
erant ad id vbi non erāt aſcenderent. vt cū
iſti perueniſſent et illi non diſceſſiſſent ſup
id quod facti erant ad id ad q̊d facti erant
pertingerent. vt cum eo eſſent a quo facti
erant. Fecit itaqꝫ deus hominem ex dupli
ci ſubſtantia. corpus ſcd̄m materiā de ter
ra ſumens. aīam vero ſiñ materia de nichi
lo fingens.

Qualiter homo ad ymaginem et ſimilitudinē dei factus ſit. Capitulum II.

f **Actus eſt autem**
homo ad ymaginem et ſimilitu
dinem dei. quia in aīma que po
tior pars hominis erat vel potius ipſe ho
mo erat fuit ymago ⁊ ſimilitudo dei. Yma
go ſcd̄m ratōnem. ſimilitudo ſcd̄m dilectō
nem. ymago ſcd̄m cognitionem veritatis
ſimilitudo ſcd̄m amorē virtutis. Vel yma
go ſcd̄m ſcientiā. ſimilitudo ſcd̄m ſubſtan
tiam. Ymago q̊niā omīa ī ipā ſm̄ ſapiam.
ſilitudo q: vna ⁊ ſimplex ipſa ſm̄ eēntiam
Ymago q: rōnal'. ſilitudo q: ſpūalis. Yma
go enim pertinet ad figurā ſimilitudo ad
naturam. Hec autem in anima ſola facta
ſunt quia corpea natura ſimilitudinē diui
nitatis capere nō potuit que ab eius excel
lentia et ſimilitudine in hoc ipō longe fuit
quod corporea fuit.

De creatione et origine anime. Capitulum. III.

q **Veruntur auteꝫ**
q̄mplurima de origine anime:
quando creata fuit ⁊ vnde crea
ta ſit et qualis creata ſit. Nos vero in pſñti
abbreuiatione tam mulplices opiniōes
proſequi ſuperuacuū ⁊ infructuoſum eſti
mamus. et hoc ſoluꝫ nobis ſufficere puta
mus. ſi ea tantū que ſentienda ⁊ aſſerenda
ſūt pponimꝰ. In hijs ergo fides catholica
ꝫ potius elegit ⁊ veritati magis cōſenta
neum iudicauit vt credamus animaꝫ pri-
mi hominiſ quando facta eſt nō de p̄iacen
ti aliqua materia factā ſed de nichilo crea
tam neqꝫ factaꝫ a principio quando ange
li facti ſunt ſed poſtea cū corpuſ ipſum cui
infundenda fuerat formatū eſt ab ipſo cre
atore ſimul et factam et corpori ſociatam.
Utrum vero in corpe vel extra corpus cre
ata ſit quanto difficilius eſt ſcire tanto mi
nus eſt periculoſum ignorare. Neqꝫ vero
in hoc ingeniū hominiſ approbandum eſti
matus ſi hijs que difficilia ſunt ptinaciter
inſiſtit. ſed potius ſi ea que ſcienda ſūt pru
denē diſcernit. Equalis eni ſtulticie eſt pre
ſumere in hijs que non poſſunt ſciri ⁊ de-
ficere in hijs que nō debent ignorari Pro
pterea quantum ſane fidei ſatis eſt quera
mus agnoſcere et ea q̄ curioſitas ſola ſcru
tari ſuadet deſiſtamꝰ inueſtigare. Creauit
deus animam primi hominis de nichilo
et inſpirauit eam corpori de terra per ma
teriam ſumpto ⁊ formato dans ei ſenſum
et diſcretionē boni et mali vt corpus ipſuꝫ
ſibi ſociatum per ſenſuꝫ viuificaret. per ra
tionē regeret et in ipſo homine ſenſus eſſꝫ
rationi ſubiectus. ratio creatori. vt ſcd̄um
rationem corpus moueretur per ſenſum.
ratio autem libero arbitrio moueretur p
deum.

De libero arbitrio. Capitulum IIII.

p **Oro tres ſunt**
motus in homine. motus men
tis. motus corporis. motꝰ ſen
ſualitatis. Motus mentis in voluntate ē
motus corpis in ope. motus ſenſualitatis
medius in dlectatōe. In motu mētis ſolo
liberum arbitriuꝫ eſt. In motu corporis ⁊
ſenſualitatis illa ſunt que ſequūtur liberū
arbitrium. Sic enim prima fuit diſpoſitō
nature. Nam motus mentis voluntariꝰ
eſt appetitus. in voluntario liberum. in ap
petitu arbitrium. Mens igitur per ſe mo
uetur. ⁊ eſt primꝰ voluntatis motus. Mo
tuꝫ volūtatis ſequit̃ motꝰ corpis. Mens
itaqꝫ ſicut dixi per ſe moueri habet. ſed ſm̄
ſe moueri non debet. ymo ſcd̄m voluntatē
creatoris ſui. que forma illi eſt ⁊ exemplar
et propoſita regula quā ſequat̃. Et propte
rea ꝫ ſi ſm̄ deū mouet̃ hoc ē iuſticia. ſi p̄ter
deum mouet̃ vel contra deum hoc eſt iniu
ſticia. Ergo motus mentis iuſticia ſemp
eſt vl' iniuſticia. motus autē corporis ſem
per eſt obedientia. Q̄ꝫ enim mens mouet̃
libertate mouetur. quia voluntarie moue
tur et per ſe mouet̃. et eius eſt quod mouet̃
vel ad meritum ſi bene. vel ad culpā ſi ma
le. Q̄ꝫ autem corpus mouetur neceſſitate
mouetur. quia ab alio mouetur hoc eſt a
mente. nec ſuum eſt ꝙ mouetur ſed illius a
quo mouetur. ſiue ad meritum ſi bene. ſi-
ue ad culpam ſi male. Ita motus mentis
dominatur motui corpis lege nature ſub
iecto. et quādo abutitur illo vicium eſt im
perantis debitum obedientis. Nec culpa
tur qui ducitur quia neceſſitate ducit̃. ſed
culpatur qui ducit quia in ſubiecto liberta
te abutitur. Porro voluntas ſi iuſticiam
tenuiſſet haberet non ſolum motū corpis
obedientem ſed motum ſenſualitatis con
ſentientem. Nunc vero quoniaꝫ rectitudi
nem ſuam ipſa non tenuit. habet q̊dem ad
huc ex indulgentia creatoris motū corpis
obedientem. Ex vindicta autem motū ſen
ſualitatis contradicentē. cuiꝰ violentiam
aliquando infirmata ſequitur. aliq̄ndo au
tem roborata cohercet ⁊ modratur Si au
tem motus ſenſualitatis dominatur mo
tui mentis dominatur et motui corporis
qui ſubiectꝰ eſt illi. ⁊ tunc peccatū regnare
incipit in noſtro mortali corpore. ſi autem
non dominatur vtitur mens ſeruicio cor
poris ſui ⁊ exhibet membra ſua arma iuſti
cie. et ſunt ſimul motus mentis et motus

corporis, ſeorſum motus ſenſualitatis et perficitur iuſticia. ⁊ iniquitas cohibetur.

De duplici ſenſu anime. Capl'm. V.

Prima autē rationalis idcirco duplici ſenſu inſtructa eſt vt et viſibilia foris per carnem caperet ⁊ inuiſibilia intus per rōeꝫ. quīnꝰ viſibilia et īuiſiblia ad laudē creatoꝛiſ illā excitarēt. Neqꝫ enim in omnibus operibus ſuis deus a rationali creatura laudaretur ſi non omnia opera dei a rōnali creatura cognoſcerentur. Ut ergo perfecta eſſet laus dei monſtrata ſunt rationali creature opa dī vt eum intus et foris miraretur et per ammirationē proficeret ad dilectionem facta eſt creatura vna cuiꝰ ſenſus totus intꝰ erat et creatura alia facta eſt cuius ſenſus totus foris erat. Senſus angeloꝝ totus intꝰ erat. et ſenſus brutoꝝ animaliuꝫ foris erat. angeli quorum ſenſus intus erat contemplabantur que intus erant ⁊ per ea que foris erant. Bruta aimalia quorum ſenſus foris erat contingebant viſibilia que foris erant ſed nō per ea ſimiliter inuiſibilia que intus erant. quoniā qui inuiſibilia vident in ipſis viſibilia vident quoniā viſibilia in īnuiſibilibus cognoſcūtur. ſed non eque q̄ viſibilia vident inuiſibilia in eis vident. qꝛ ſenſus quo inuiſibilia percipiūtur in ſummis infima comprebēdit. ſed ſenſus q̄ continguntur viſibilia in infimis ſumma non capit. Sic itaqꝫ vna creatura erat vnꝰ ſenſus totus intus erat. et alia creatura erat cuius ſenſus totus foris erat. ⁊ poſitus eſt in medio bomo. vt intus ⁊ foris ſenſuꝫ baberet. Intus ad inuiſibilia. foris ad viſibilia. Intus per ſenſum rationis. foris ꝑ ſenſum carnis. vt ingrederetur et contemplaretur. et egrederetur ⁊ contemplaret. Intꝰ ſapientiā. foris opera ſapientie. ⁊ vtrunqꝫ contemplaretur ⁊ vtroqꝫ reficeret. videret ⁊ gauderet. amaret ⁊ laudaret. Sapientia paſcua intus erat. opera ſapientie paſcua foris erat. et admiſſus eſt ſenſus bominis vt ad vtrunqꝫ iret ⁊ in vtroqꝫ refectionem inueniret. Iret per cognitionē. reficeretur per dilectonem. Sapientia liber erat ſcriptus intus. opus ſapientie liber erat ſcriptꝰ foris. Uoluit autēꝫ poſtea adbuc aliter foris ſcribi ſapientia vt manifeſtius videretur ⁊ perfectiꝰ ꝯgnoſceret. vt oculus bominis illuminaret ad ſcripturā ſcdaꝫ quā caligauerat ad primā. Fecit ergo opus ſcd̄m poſt primū. et illud euidentius erat. quoniam non ſolū demonſtrauit ſed etiā illuminauit. aſſumpſit carnē non amittens diuinitatem et propoſitꝰ eſt liber ſcriptus intꝰ et foris. foris in bumāitate. intus in diuinitate vt foris legeretur per imitationem. intus per contemplationem. foris ad ſanitatem. intus ad felicitateꝫ. foris ad meritū intus ad gaudiuꝫ. Intus in principio erat verbum. foris verbū caro factū eſt et babitauit in nobis. Liber ergo vnus erat ſemel intus ſcriptus et bis foris. foris primū per viſibilium conditionē. ſecundo foris ꝑ carnis aſſumptionē. primū ad iocunditateꝫ. ſecundo ad ſanitatem. primo ad naturam ſecūdo contra culpam. primo vt natura foueretur. ſcd̄o vt vicium ſanaretur et natura beatificaretur.

De duobus bonis bominis. Ca. VI.

Quia uero bomo ex duplici nat̄a ꝯpactꝰ fuerat vt totꝰ beatificaretur. duo illi bona ſuus conditor a principio ꝑparabat. vnuꝫ viſibile alterum inuiſibile. vnum corporale. alterum ſpirituale. vnum tranſitoꝛiū alterum eternum. vtrunqꝫ plenum ⁊ vtrūqꝫ in ſuo genere perfectum. vnū carni. alterum ſpiritui. vt in vno ſenſus carnis ad iocunditatem foueret. in altero ſenſus mentis ad felicitatem repleretur. carni viſibilia ſpiritui īuiſibilia. carni ad ſolatiū. ſpiritui ad gaudium. ex bis bonis vnū dedit aliud promiſit. vnū vt gratis poſſideretur. alteꝝ vt per meritum quereret. Quod viſibile erat bonum gratis dedit. quod autēꝫ inuiſibile erat merito querenduꝫ propoſuit. vt ex dono gratuito probaretur et excellentia promiſſionis et fides promittentis. Si enī tale et tantū eſt quod gratis dedit quale ⁊ quantum eſſe putanduꝫ eſt illud pro quo ſeruitiū querit? Ruſum ſi tanta bonitas illi inerat vt nicbil meritis tam mlt̄a daret quomō malicia illi ineſſe potuerit vt ſeruientes nō remuneret? Ad boc ſpectabat ꝙ viſibilia omnia gratis data ſunt bomini. et continuo creatus dominus rerum conſtitutus eſt. Poſtea vero obedientia iniūcta eſt illi et preceptum datum vt primuꝫ mereretur deinde remuneraret. Nō remuneraretur in bijs que iam data fuerant in dono ſed in bijs que propoſita fuerant in premio. Neqꝫ vero idcirco ſeruitium ab bomine queſituꝫ eſt ꝙ omnipotens conditoꝛ bominis a ſe facti ſeruitiō indigeret. ſed vt ipſe bomo vera bona merito acquiſita glorioſius poſſideret. Et quia plus erat ſūme bonitati ⁊ meritū dare et premiū q̄m ſine merito ſoluꝫ premium. Pro temporalibus autem et tranſitorijs bomo ſeruire non debuit ne dignitas bumane conditionis ad vilitatē deduceretur ſi pro bijs que ſubiecta illi fuerant ſeruire cogeretur. propter boc inuiſibilia quaſi vera bene ſeruienti poſt meritū promittunt. Iſta autēꝫ quaſi modica ⁊ tranſitoria gratis intermerendū adijciūtur. Iſta interim ad ſolatiuꝫ illa poſtea ad gaudium. iſta ad ſuſtentatōnem. illa ad glorificationē. Sine illis non poteſt bomo beatificari in patria. ſiñ iſtis non poteſt ſuſtentari in via. Propter qđ et talis factus eſt bomo vt interim nūc ad tempus iſtis indigeret quatinus per iſta indigentiā ſuaꝫ in illis agnoſceret et vt intelligeret quia quod ipſe erat bonum ſibi ſufficiens non erat niſi ⁊ illud quoqꝫ mereretur babere bonū a quo erat. boc autem bonum illi fuit ꝙ ipſe ſibi ſufficiens non fuit. Magna quippe dignitas bumane conditionis ꝙ talis facta eſt: vt nulluꝫ ei bonū preter ſummū ſufficeret. Et ruſuꝫ magna libertas ꝙ interim arbitrio ſuo dimiſſa eſt: vt ad ipſum bonū ſummū cogi non poſſit: quatinus ſola voluntate ad illud iret: q̊d ſola dilectione poſſidere deberet. vt ergo interioris vite bonum querere addiſceret: exterioꝛ vita eius talis facta eſt: vt ad tempꝰ per ſe ſtare non ſufficiens alio preter ſe ⁊ extra ſe bono ſuſtentāte indigeret.

De duobus preceptis nature et diſcipline. Capl'm. VII.

Bonum bomini a deo vel datum vl' promiſſuꝫ nibil profuiſſet niſi ⁊ ad illud quod datum fuerat apponeret cuſtodia ne amitteretur: et ad illud q̊d promiſſum fuerat aperiretur via vt quereret ⁊ inueniretur. Propterea ad bonum datum poſita eſt cuſtodia preceptum nature: et ad bonum promiſſum aperta eſt via preceptū diſcipline. Duo iſta ꝑcepta data ſūt bomī: preceptū nature; ⁊ preceptum diſcipline. Preceptuꝫ nature fuit quod intus aſpiratum eſt per naturam. Preceptum vero diſcipline eſt: quod foris appoſitum eſt ad diſciplinam. intus per ſenſum: foris per verbuꝫ. In bis duobus mandatis totum cōtinetur quid quid bomini vel faciendū vel cauendum precipitur. In precepto etiam nature tria ſunt: ſalicꝫ preceptio. probibitio. conceſſio. Preceptum autē nature nos nibil intelligimus aliud q̄ꝫ ipſam diſcretionem naturalem que intrinſecus aſpirata eſt: vt per eam bomo erudiretur de bijs que ſibi vel appetenda vel fugienda fuerant. Quaſi enī quoddam ꝑceptum dare erat diſcretioneꝫ et intelligentiā agendi cordi bominis aſpirare. Quid ergo cognitio faciendorum fuit niſi quedā ad coꝛ bomīs facta preceptō? Et q̊d ruſus cognitio vitandorum fuit niſi quedam probibitio? Quid vero cognitio eorum que media fuerūt eſtimanda ē? niſi quedā conceſſio vt illic bō ſuo arbitrio

relinqueretur vbi quācunqꝫ partē elegiſſꝫ non lederetur? Deo igitur precipere erat docere hominē que ſibi forent neceſſaria. prohibere autem demonſtrare noxia. concedere vero inſinuare ad vtrūlibꝫ ſe habentia.

De tribꝯ generibus rerum. Ca. VIII

i **N rebus enim vi**ſibilibꝯ que propter inferiorem vitā hominis condite ſunt tria reruꝫ genera creata inueniūtur. quedam ſcilicꝫ ad vſum ipſius vite neceſſaria in tantum vt ledatur ſi eis non vtatur. quedam vero noxia quibus ſi vtitur ledit. Alia autē media ſunt quibus vti et non vti ſine leſione poteſt. Naꝫ quia vita iſta inferior ſuperioris vite ymago eſt congruū erat vt in illis que ad hanc vitam facta ſunt eorum que ad ſuperiorem vitaꝫ ſpectant documentū homini ꝑponeretur. Sunt autē q̄ per iſta foris demonſtrari debuerūt. quedam intꝯ noxia vite ſpirituali quibus ipa ſimiliter vti ſine leſione nō poteſt. vt ſunt vicia omnia que aīme corruptionē adducūt. Sūt item intus q̄dam ſalubria ⁊ neceſſaria quibus ſiñ leſione carere nō poteſt. qualis eſt cognitio dei ⁊ cognitio ſui. et vtutes oēs q̄ ſanitatem aīme operantur et nutrimentū preſtant. Sunt item alia q̄ adeſſe et abeſſe ſine leſione poſſunt. et hec ad vtrūlibet ſe habent quia ſaluteꝫ non impediūt quaſi noxia nec velut neceſſaria operanť. qualis eſt cognitio rerum extrinſecaꝝ ⁊ alia quedaꝫ huiuſmodi. Ad neceſſaria ergo et ſalubria pertinet preceptio. ad noxia prohibitio. ad media conceſſio.

De gemina cuſtodia vite inferioris. Capl'm IX.

d **Ata eſt homini** ratio et prouidētia per quā hāc vitam ſuā inferioreꝫ cuſtodiret eadem prouidentia naturali fugiendo noxia. ſalubria appetendo. medijs ad vtrumlibet vtens. Hac ergo cuſtodia munitus negligentiam vitare potuit ſed violentiaꝫ repellere nō potuit. In prouidentia enim hominis erat omneꝫ negligentiā cauere ſꝫ n̄ eque in poteſtate hominis erat omnē violentiam repellere. propterea rationi humane adiuncta eſt prouidentia diuina quatinus ratio humana in parte vna vigilaret contra negligentiam, prouidentia diuina in parte altera ſtaret contra violētiaꝫ. Hac itaqꝫ gemina cuſtodia munita ciuitas vite humane nullis aduerſis lederetur quia ſi ratio humana non tepuiſſꝫ aduerſus negligentiam prouidentia diuina nunquaꝫ in homine violentie locum dediſſꝫ. Quia vero ratio primū per negligentiam locuꝫ ſuum deſeruit diuina poſtmodū prouidētia iuſte ſe a cuſtodia ſua ſubtraxit vt iam in vita hominis nonnunq̄m violentia preualeat. et ratio ipſa nunciam etiam inuita cogatur ſuſtinere quod prius ſponte cauere neglexit.

De tribus ſtatibus hominis. Ca. X.

ſ **Ed forſaſſis ali**cui querendū videatur qualiť homo ante peccatuꝫ violentiā aliquam pati potuiſſet qui ſi non peccaſſet ſicut videť pati omnino non potuiſſet. Si ergo omnino pati non potuit violentia et nocere non potuit neqꝫ opus habuit cuſtodia ne violentiam pateretur qui q̄dcunqꝫ ſibi illatum fuiſſet nichil omnino pateretur. Nam ſi violentiā pati potuit quomodo etiam mori non potuit. ſi autē mori potuit quomō immortalis fuit? Propter huiuſmodi ratōnes ſoluendas que ab hijs qui diligentius ſecreta ſcrutari ſolent obijciūtur tres ſtatus vite hūane. Prima conſideratione diſtinguimꝯ. et in his qualis homo fuerit ſiue in corpore ſiue in anima quātumcunqꝫ ab eo q̄d primū factus eſt mutatus ſit aut in quo ideꝫ perſtiterit neceſſario determinandū putamꝯ. primus ſtatus hominis fuit ante peccatuꝫ in eo q̄ fuit conditus. ſecūdus ſtatus eſt poſt peccatum ſi tamē ſtatus dicendꝯ eſt ⁊ non potius ruina: in quē per peccatū et per penā peccati pꝯ pc̄tm ſeq̄ntē eſt lapſus. Terciꝯ ſtatus erit pꝯ reſurrectōnē a mortuis quā do plene ⁊ perfecte tam a peccato q̄m a pena peccati liberabitur. ⁊ non ſoluꝫ in id in quo fuit conditus: ſed ſupra id ⁊ vſqꝫ ad illud ad quod conditus fuit reſtituet. In pmo ſtatu diuiſit deus ⁊ homo. in ſecundo ſtatu diuiſit dyabolꝯ ⁊ homo. in tercio ſtatu totū deus accipiet. In primo ſtatu laus dei erat et aliquid preter laudem; nichil tñ contra laudem dei. in ſecundo ſtatu nichil ad laudem ſed totum contra laudem dei. in tercio ſtatu totum ad laudem nihil preter laudem nec contra laudem dei. ad laudem dei charitas. preter laudeꝫ dei neceſſitas. contra laudeꝫ iniquitas. In primo ſtatu charitas et neceſſitas. in ſecundo ſtatu neceſſitas ⁊ iniquitas. in tercio ſola charitas.

De primo ſtatu ante peccatum. Capl'm XI.

q **Verūtur autem** plurima de primo ſtatu hominis ante peccatum qualis fuit homo anteq̄m peccaret: et qualis futurus fuiſſet ſi non peccaſſet. et in corpore et in anima: mortalis an immortalis. paſſibilis an impaſſibilis. de termino inferioris vite et de tranſitu ad ſuperiorem. de qualitate ⁊ modo viuendi. de propagatōne filiorum. de vita et de meritis naſcentium ab ipſo et ſequentium poſt ipſum et multa alia que licet aliquando curioſitate queruntur vtiliter tamen ſciunť ſi cū diſcretione diſcutiantur. Nos vero in tam multis precipue que a noſtra intelligentia et capacitate remota ſunt reſponſioneꝫ noſtrā moderari oportet. et ab hijs que dubia non ſunt ea que probabiliter dicūtur tantum diſtinguere. Ita periculum diligentis inquiſitionis nulluꝫ erit ſi preſumptio temerarie aſſertōnis nō fuerit.

De ſcientia hominis ante peccatum. Ca. XII.

ſ **I ergo queratur** de primo homine qualť ante peccatum fuerit? ſcdm animam quidem rationalis fuit habens diſcretionem mali et boni. Scientiam quoqꝫ rerum q̄ntum ad principiū conditiōis pertinuit perfectam. Nam ſicut quantum pertinet ad perfectionem ſtature ⁊ etatis humani corporis primum hominem perfectum factū credimus. ita quoqꝫ quantū ad animaꝫ cognitōnem veritatis ⁊ ſcientiam eam dumtaxat que prime perfectioni ꝯgrua fuit perfectam mox conditam accepiſſe putamus et ad illam non ſtudio aut diſciplina aliq̄ per interualla temporis perfeciſſe ſed ſimť et ſemel ab ipſo ſue conditōis exordio vna ac ſimplici diuine aſpiratōnis illuminatōne illam percepiſſe. Triplici autem cognitione primum hominē eruditum conſtat: ꝯgnitōe ſcꝫ creatoris ſui vt agnoſceret a q̄ factus erat: ⁊ cognitione ſui vt agnoſceret quod factus erat et quid ſibi faciendū erat. deinde cognitōem quoqꝫ illius q̄d ſecum factum erat: et quid ſibi de illo et in illo faciendum erat.

De cognitione reꝝ viſibilium. Capitulum XIII.

r **Erum enim viſi**bilium omniū que cuꝫ homīe et ꝑpter hominē facte erant perfectam cognitiōem homīeꝫ accepiſſe dubium eſſe nō debet/ quantum videlicꝫ ſiue ad anime eruditionē ſiue ad corporalis vſus neceſſitatem pertinere videbatur. Nam et idcirco ipe creator nō a ſe aut ab aliquo an

gelo ſingulis quibuſqꝫ animalibꝰ: ſed ab
homine nomina formari voluit: vt mani
feſte oſtenderet ꝙ ſingulorꝫ naturam et
vſum ⁊ officia ex inſita ſibi homo ratõne
agnouit. Que enim propter illum creata
erant ab illo regenda et diſponenda erant.
et idcirco horum omniũ deus illi ⁊ ſcienti
am tribuit ⁊ prouidentiã reliquit. Ait nan
qꝫ apłus. Nunqd cura eſt deo de bobuſ ?
Curam etenim boum aĩalium qꝫ ceterorꝫ
⁊ prouidentiã deus homini reliquit: vt do
minationi illius ſubijcerentur: ⁊ ratione il
lius regerẽtur: vt a quibus debuerat obſe
quium accipere: ſciret etiaꝫ in illis neceſſa
ria prouidere. Hanc autẽ ſcientiaꝫ quẽad
moduꝫ et illam qua carnis cõmoda et ne
ceſſaria ꝑuidere debuerat: quia homo pec
cando non perdidit: idcirco deus poſtmo
dum illũ per ſcripturas ſuas de huiuſmo
di erudire nõ curauit. De ſcientia vͦo anie
ſola idcirco homo cũ reparabatur erudiẽ
dus fuit: quoniã ſolam illã prius peccãdo
amiſit.

De cognitione creatoris.
Capitulum XIIII.

Cognitionem ue-
ro creatoris ſui primũ hominẽ
habuiſſe dubium nõ eſt. quoni-
am ſi pro vita temporali ſeruanda in rebꝰ
tranſitorijs tam magnã ſcientiam accepit:
multo magis pro vita eterna adipiſcenda
excellentiorẽ et abundantiorẽ in celeſtibꝰ
cognitionem habere debuit. Cognouit er
go homo creatorem ſuum: nõ ea cognitio-
ne que foris ex auditu ſolo percipitur: ſed
ea potius que intus per aſpirationem mi
niſtratur. non ea qua deus modo a credẽ-
tibus abſens fide queritur: ſed ea qua tũc
per preſentiam contemplatiõis ſcienti ma
nifeſtus cernebatur. Sciendum tamẽ eſt
ꝙ illam primã cognitõnem hominis quã
de creatore ſuo habuit ſicut maiorem ⁊ cer
tiorem illa cognitione que nũc in ſola fide
conſtat veraciter dicimꝰ: ita etiam illa que
poſtmodũ in excellentia contemplationis
diuine manifeſte reuelabit minorem neceſ
ſe eſt confiteamur. Cognouit ergo creato
rem ſuum homo non tñ ita excellẽter ſicut
poſtea cognoſcere debuiſſet ſi perſtitiſſet.
Sicut eni inobedientia hominis per ſbſe
quentem ignorantiã prime cognitõni mł-
tum abſtulit. ſic eidem cognitõni ſi in obe
dientia homo perſtitiſſet per ſubſequentẽ
reuelationeꝫ plurimum addendum fuit.
Modũ vero diuine cognitionis quã pri
mus homo habuiſſe creditur explicare dif
ficile eſt. excepto eo qđ diximuſ quia per in
ternam aſpiratõnem viſibiliter edocꝰ nul
latenꝰ de ipo creatore ſuo dubitare potuit.

De cognitione ſui.
Capitulum XV.

Pro cognitiõꝫ
ſui eundem hominẽ a prima cõ
ditione ſua talem accepiſſe cre-
dimus: vt et debitum obedientie ſue gr̃a
ſuperiorem agnoſceret: et debitũ prouidẽ
tie ſue gr̃a inferiorẽ non ignoraret. hoc ſiq
dem erat ſemetipſũ agnoſcere/conditionẽ
et ordinem et debitum ſuũ ſiue ſupra ſe ſi
ue in ſe ſiue ſub ſe nõ ignorare. Intelligere
qualis factus eſſet et qualit̃ incedere debe
ret. quid agere. quid cauere ſimiliter ħto-
tum erat ſemetipm agnoſcere. Si horum
cognitionẽ et diſcretionem homo non ha
buiſſet ſemetipſum non cognouiſſet: neqꝫ
per preuaricationes horũ poſtmoduꝫ exti
tiſſet reus ſi prius ad horum cognitõnem
non fuiſſet illuminatus. Si autẽ queritur:
vtrum homo iam tunc a ꝓncipio cognitio
nem eorum que circa ipſuꝫ futura fuerunt:
id eſt lapſum ſuuꝫ et ruinã preſcierit. et ce-
tera mala omnia que primũ in ipſum po
ſtea per ipſum in omnes qui fuerũt ex ipo
tranſierunt. et ſimiliter ſi preſcierit bona q̃
habiturus fuiſſꝫ ſi in obedientia perſtuiſſꝫ:
illud omino probabile et conſequens eſſe

videtur: ꝙ ad inſtitutionẽ et formam recte
viuendi ſpectabat magis: vt et facienda in
dicerentur: potius q̃ꝫ vt futura ꝑdicerẽtur.
Illud nanqꝫ ⁊ arbitrij libertatẽ et obedien
tie puritatẽ minuere omnino videretur: ſi
ipſe homo ante meritũ futurorum preſcıꝰ
diceref. quia nec bona ſperare cuꝫ preſcien
tia malorꝫ potuiſſet: nec cũ preſciẽtia bono
rum mala futura timuiſſet. Propter hoc
igitur magis conueniẽs iudicatur primũ
hominẽ eorum quidem que facienda fue
rant ſcientiã ⁊ preceptum accepiſſe/ſed eo
rum que futura erant ꝑſcientiam non ha
buiſſe/ vt liberum ad vtrãqꝫ partẽ arbitriũ
ſtaret. Et hec quidem de ſcientia hominis
quantũ ad primum pertinet ſtatum dixiſ-
ſe ſufficiat.

De qualitate liberi arbitrij per tres ſtatus.
Capłm XVI.

De arbitrii uero
libertate quantũ ad eundẽ ſta
tum ſpectat in ꝑſenti adijcimꝰ:
Liberum arbitrium hominẽ ante peccatũ
habuiſſe: nullatenꝰ ambigendũ eſt. ea ſane
libertate qua poterat ſiue ad bonũ ſiue ad
malum voluntatis ſue appetitum inclina-
re: ad bonũ quidem gratia adiuuante. ad
malũ vero ſolum permittente non cogen
te. Prima ergo libertas arbitrij fuit poſſe
peccare et poſſe non peccare. ſicut vltima
erit libertaſ poſſe nõ peccare et non poſſe
peccare. Prima libertas quidẽ adiutoriũ
ad bonuꝫ habuit: ſed ad malum infirmita
tem non habuit. ſic tamẽ vt nec ad bonuꝫ
cogeretur nec ꝯtra malũ teneref. Ultima
libertas in bono grãꝫ habebit. in malo in
firmitatẽ non habebit. nec ſolum gratiam
in bono adiuuantẽ: ſed etiaꝫ contra maluꝫ
confirmantẽ. adiuuantẽ vt ſit poſſe nõ pec
care: confirmantẽ vt ſit non poſſe peccare.
Media libertas poſt peccatũ quidẽ ante
reparationẽ gratiam nõ habet in bono: ſꝫ
infirmitatẽ in malo. et idcirco in ea eſt poſ
ſe peccare nõ poſſe nõ peccare. poſſe pecca
re: quia libertatem habet ſine gratia confir
mante. non poſſe nõ peccare: quia infirmi
tatẽ habet ſine gratia adiuuante. Media
libertas reparatõnem ante confirmatio-
nem habet gratiã in bono: infirmitateꝫ in
malo. gratiã in bono adiuuãtem propter
libertatem: et gratiam contra malum ad
iuuantem propter infirmitateꝫ: vt ſit in ea
poſſe peccare propter libertateꝫ et infirmi
tatem: ⁊ poſſe non peccare propter liberta
tem et gratiã adiuuantem. nondum tamẽ
non poſſe peccare propter infirmitateꝫ ad
huc perfecte non ablatam/ et ꝓpter gratiaꝫ
confirmantem adhuc perfecte non conſũ
matam. Cum autem infirmitas tota e me
dio ſublata fuerit et gratia cõfirmans fue
rit conſummata: erit non poſſe peccare. nõ
quia vel tunc aut arbitrij libertas aut na
ture habilitas deſtruatur: ſed ꝙ gratia con
firmanſ qua preſente peccatum nequaq̃m
ineſſe amplius ꝑt: non auferatur.

De virtute hominis ante peccatum.
Capitulum XVII.

Si autem queri-
tur an vͭtutes aliq̃ in ipſo ꝓmo
homine ante peccatuꝫ fuerint:
⁊ ſi in ipſo virtutes fuerint: vtrum in eis ali
quid meruerit: cum certe videãtur virtu
tes ſine merito eſſe non poſſe. Nos quideꝫ
duplicit̃ virtutes haberi reſpondemus: ſe-
cunduꝫ naturam: ſcđum gratiam. Uirtus
namqꝫ nichil aliud eſt q̃m affectus men-
tis ſcđm rationeꝫ ordinatus: qui ſcđm va
rias eiuſdem mentis applicatões plurimi
eſſe dicuntur: vnam tamẽ radicem et origi
nem hñtes voluntatem. Una eniꝫ volun
tas ſcđum ꝙ ſe ad varia vel appetendo vel
fugiendo inclinat: varios format affectus

Virtus

et diuerſa ſcōm eoſdeꝫ affectus noĩa ſortiũ:
cuꝫ tamē omĩa hec in vna ſunt voluntate
et vna voluntas. Voluntas autem aliqñ
do per naturam ſurgit/aliquãdo excitatur
per graciam. ⁊ eſt quidem ipſa natura per
gratiam. ſed alia eſt gratia creatrix: alia ſal
uatrix. per gratiam creatricem facta ſunt q̄
non erant. per gratiã ſaluatricem reparan
tur que perierant. Gratia creatrix primuꝫ
nature condite quedam bona inſeruit. gra
tia ſaluatrix et bona que natura primũ cor
rupta perdidit reſtaurat: ⁊ que imperfecta
nonduꝫ accepit aſpirat. per prima bona li:
berum arbitriũ reparatur: per ſecunda bo
na liberum arbitrium operatur. In p̄mis
bonis deus in homine operatur. in ſecun
dis bonis deus homini cooperatur. Pri
ma bona donum dei ſunt: non meritũ ho
minis. Secunda bona ⁊ dei ſunt per donũ:
hominisq̄ꝫ per meritũ. Prima bona gr̃ia
ſunt: ſecunda bona gratia pro gr̃ia. Quan
do vero voluntas homĩs ſcōm naturam
ſolam mouetur: extra naturã nõ meretur.
Quando vero ſcōm deum mouetur: ſup̄
naturam meretur. quoniam illum meret̄:
per quē et propter quē mouet̄. Omis eni
qui vult aliq̄d vult ⁊ ꝓpť aliq̄d vlt q̄d vlt.
Quicunq̄ꝫ ergo vult aliquid ⁊ propterea
ſolũmodo vult quod vlt/quia natura hoc
vult: velle habꝫ a natura. qui auteꝫ aliquid
vult ⁊ propterea vult quod vult: quia deꝰ
hoc vlt: velle habet a gratia. ⁊ ita hoc meri
tum hominis eſt: ꝙ propter deum vult q̄d
vult: et propter deuꝫ facit quod facit. Hoc
nanq̄ꝫ deus reddere habet: quod propter
ipſum fit/ſiue voluntate ſola in volendo: ſi
ue etiam voluntate et ope in faciendo. Bo
na igitur nature ⁊ affectus ordinati ſcōm
naturam virtutes ſunt naturales: que et ſi
laudabiles ſunt: quia bone ſunt et a natura
ſunt: non ſunt tamen digne merito illo
quod eſt ſupra naturam. quia nichil in ſe
habent preter naturam. Nichil tamen me
reri etiã hmõi virtutes nõ mihi ꝯuenienter
dici poſſe videtur: q̄muis extra bona hec
que propter naturam condita ſunt nichil
mereantur que ex ſola ſunt natura. Virtu
tes autem quas gratia reparatrix nature
ſuperaddita format: quia in merito aliq̄d
ſupra naturam accipiunt/in premio etiam
ſupra naturam remunerari digne ſunt: vt
quibus amor dei cauſa eſt in opere p̄ſen
tia dei premium ſit in retributōne. Sed in
hijs virtutibus que per gratiam reparatri
cem ſunt: p̄mum ſpiritusſanctus bonam
voluntatem operatur: deinde bone volun
tati mouēti ſe ⁊ opanti cooperat̄. Primũ
bonã voluntatē aſpirat vt ſit. deinde bone
voluntati inſpirat vt moueatur et operet̄
vt vacua non ſit. primuꝫ operatur eam: de
inde operatur per eam. Bona voluntas
enim inſtrumentuꝫ eſt: ſpiritusſanctus ar
tifex. Quemadmodũ autem artifex p̄muꝫ
inſtrumentũ operatur: deinde per inſtru
mētum operatur: ⁊ ꝙ inſtrumentũ operat̄
primum ſolus ipſe operatur: Quod vero
poſtea per inſtrumētum operatur non ſo
lus ipſe operatur: ſed inſtrumentum etiaꝫ
ipſum per quod ipſe operatur. ſic ſpiritus
ſanctus qui primum bonam voluntatem
in homine operatur: ſolus ipſe operatur.
quod vero poſtea per bonam voluntateꝫ
operatur: non ſolus ipſe operatur: ſed vo
luntas etiam per quam operatur. tamen
opus bonum ex ſpiritu eſt qui operat̄/non
ex voluntate hominis per quaꝫ operatur.
In ipſa quidem eſt bonuꝫ: ſed ex ipſa non
eſt. Ex ipſa non eſt quoniã aliunde accepit:
in ipſa tamē eſt/quoniam habet quod ac
cepit. Et idem ipſuꝫ ⁊ ſuum eſt in quantuꝫ
hꝫ et non ſuũ in quantũ a ſemetipſa nõ ha
bet. Tali igitur diſtinctione facta quia ſcili
cet quedã virtutes ex ſola natura ſunt: que
dam ex gratia: ſi queritur vtrum primus
homo in illo primo ſue conditionis ſtatu
virtutes aliq̄s habuit nullatenꝰ ambigen
dũ putamꝰ affectꝰ bonos ⁊ ſm̄ iuſticiã or
dinatos nature illius a ſua prima origine in:
ſertos/per quos ad bonitatem ⁊ iuſticiam
exequendaꝫ naturali appetitu trahebat̄. Et

in hijs quideꝫ affectibus bonis naturales
virtutes conſtitiſſe/quibꝰ a principio natu
ra hominis formata eſt ⁊ inſtructa. De il:
lis autem virtutibus que voluntate bona:
et eo amore diuino mota perficiuntur: ni:
chil temere cõtra ip̄m quãtum ad primuꝫ
ſtatum illum pertinet diffinire volumus.
Precipue cum de ope charitatis nullum
ſiue ex autoritate ſiue ex ratione argumen
tum certum habeamꝰ. Et ſi quidem ama:
re creatorem ſuũ cepit: Hoc tamen omino
laudabile non fuit: quia non perſeuerauit:
quia motus incipientis virtutis extinctꝰ
eſt ⁊ abolitus per teporem culpe ſubſeq̄n
tis.

Qualis creatus ſit primus homo ſcōm corpus. Capitulum XVIII.

n Nunc ſupereſt ut
conſideremꝰ etiam qualis pri
mus homo ſcōm corpus fac
tus ſit. hoc eſt mortalis an immortalis. paſ
ſibilis an impaſſibilis/et cetera que de ſta
tu corporis humani querēda vident̄. Pri
mus igitur homo quantum ad naturam
corporis terreni: et immortalis factus eſt
ſcōm aliquid: quia potuit non mori: et ſm̄
aliquid mortalis quia potuit mori. Sicut
eniꝫ in illo primo ſtatu habuit poſſe pecca
re/et poſſe nõ peccare/quia hec fuit prima ar
bitrij libertas. ita etiam in eodeꝫ ſtatu ha
buit poſſe mori et poſſe non mori. que iſta
fuit prima corporis humãi immortalitas.
In ſecundo ſtatu habet poſſe mori et non
poſſe non mori: ſicut ⁊ poſſe peccare ⁊ non
poſſe nõ peccare habet. quoniã in hoc ſta:
tu eſt et moriendi ⁊ peccãdi ncc̃itas. Mo
riendi neceſſitas q̄mdiu adeſt vita. Pec
candi neceſſitas q̄mdiu abeſt gr̃a. In ter
cio ſtatu hēbit poſſe nõ mori et non poſſe
mori ſicut ⁊ poſſe non peccare et nõ poſſe
peccare. quoniã ad hunc ſtatum pertinet
et moriendi ⁊ peccãdi impoſſibilitas. ptra
q̄ꝫ tamē ex gratia nõ ex natura. quia ſi grã
non adeſſet in altero moriēdi: in altero pec
candi nature poſſibilitas nõ deeſſet. Si er
go vltima immortalitas ex gratia erit vbi
moriendi poſſibilitas non erit: quanto ma
gis prima imortalitas ex natura non fuit:
vbi moriendi poſſibilitas fuit. Ergo p̄mꝰ
homo ante peccatũ immortalis fuit: q̄nĩa
in corpore eius corruptō et infirmitas nul
la fuit. ⁊ extrinſecus p̄ter cetera fomenta ci
borum quibꝰ corporalem vitam nutrire et
ſuſtētare debuit ſpirituale in ligno vite me
dicinã acceperat/qua eandē vitam contra
mortis defectum ſanã atq̄ꝫ incorruptam
potuit conſeruare: donec ad veram immor
talitatem vbi iam mori non poſſet tranſ
ferretur ⁊ trãſlatus confirmaret̄. Sicut er
go immortalē non dicimꝰ p̄mum hominē
fuiſſe ante peccatũ: vt mori omino nõ poſſꝫ:
ſic etiam nequãq̄ꝫ impaſſibilē fuiſſe crede
re debemus: quaſi nihil omino pati potu
iſſet: quia naturam in ſe paſſibilem habuit.
Sed tamē ſi non peccaſſet ſicut nõ mortu
us ita etiam ſiue ad moleſtiã volũtatis in
mente/ſiue ad corruptōꝫ integritatis in cor
pore paſſus omino aliquid nõ fuiſſet. Nã
ꝙ primus ille homo nõ ſcdum qualitatem
corporis terreni: ſꝫ ex beneficio vitalis edu
lij nõ mori potuit: ſcriptura manifeſte oſtē
dit/vbi eum ab eodem ligno eiectum ne vi
tam ipſam perpetuam conſeruare potuiſ
ſet teſtatur dicens. Ecce adam quaſi vnuſ
ex nobis factus eſt ſciens bonum et malũ.
Nunc ergo ne forte mittat manuꝫ ſuam:
⁊ ſumat etiam de ligno vite ⁊ viuat ineter
num/eiecit dominꝰ deus adam de loco vo
luptatis. Qui ergo ď ligno vite eiectus di
citur ne ſemper viueret: manifeſte oſtendi
tur ex ip̄ius ligni beneficio hoc habiturus
ſi ſemper viueret. Sic itaq̄ꝫ primus homo
ante peccatum natura mortalis et paſſibi
lis fuit: qui tamē ex beneficio creatoris pre
cedente et proprio ſtudio ſubſeq̄nte facere
potuiſſet vt nec moreretur: nec in vita cor
ruptōnem pateretur. Quia igitur naturã

paſſibilem non habuerit contra paſſionē
ei cuſtodia neceſſaria fuit. vt videlicꝫ per
rationē propriam contra negligentiam ca
uendam excitaretur: ⁊ per prouidētiam di
uinam contra violentiam omnem illeſus
ſeruaretur. et ſic vtrimqꝫ munuꝰ neqꝫ mo
reretur nec pateretur.

Quamdiu homo ſi non peccaſſꝫ in hac vita inferiori manere debu-iſſet.

Capitulum XIX.

Uamdiu autem
q in hac vita terrena homo mane
re debuiſſet: argumētum aliud
haberi non poteſt niſi quia probabile om
nino eſt: ꝙ poſt peractam obediētiam ſi in
ipſa obedientia perſtitiſſꝫ ſtatim ad premi
um ipſius obedientie transferri debuiſſet.
quatinus ſine mortis interpoſitōne de pri
mo ſtatu vbi habuit poſſe non mori ad
alium ſtatum tranſiret: vbi amplius mo-
ri iam omnino nō poſſet.

De alimento eius.

Ca. XX.

Nterim uero uitaꝫ
i terrenam fructibus terrenis nutri-
ret donec ad illam vitam transferre
tur vbi nullis prorſus alimētis indigeret.
Sicut ſcriptum eſt. Factus eſt primus ho
mo in animam viuentē: ſecundus in ſpiri
tum viuificantē. Quia enī quod viuit vitā
habet: quod autem viuificat vitā dat/ plus
eſt omnino viuificare q̄m viuere. propter
quod quia vita prima ſtare nō potuit per
ſe: vita autem nouiſſima aliunde ſuſtenta
ri opus nō habebit. primus homo in ani-
mam viuentem factus dicitur: que vitam
quidē in ſe habuit ſed corpori per ſe ſolam
vitam dare non potuit. Secundus autēꝫ
in ſpiritum viuificantē/ qui et vitam habe
bit in ſe ⁊ corpori dabit ꝑ ſe.

De ſtudio humane vite ante pec
catum.

Capitulum XXI.

I autem queri-
ſ tur quomodo ſtudio vita hūa
na ſi homo non peccaſſꝫ colen
da ⁊ exercenda fuiſſet nō incōuenienter di
citur preter interna ⁊ ſpiritualia ſtudia ſa-
pientie et diuine contemplatiōis. foris etiā
in terre culturas ſiue in arando ſiue ī ſemi-
nando. ſiue in plantando et ceteris huius
operibus quibus natura bona exculta ꝑ-
fectum capit in meliꝰ primum hominem
non ad laborēꝫ ſed ad delectationē exercen
dum. vt et opus eſſet ad delectationē et exē
plum ad eruditionē. Sic nāqꝫ exterior ho
mo exercendꝰ erat vt ab ipſo ſtudio exterio
ris operis forma ſumeret ſtudij interioris:
et in eo qđ foris faceret/ agnoſcerꝫ quid ſibi
intus faciendum eſſet. Nam et intus ſimi
liter quedā terra erat que bona quidē crea
ta erat: et tamē ſi bene excoleretur adhuc
melior eſſe poterat. que culta fructus bo-
nos daret: neglecta vero mala et noxia ger
mina proferret.

Si non peccaſſet homo qua
les filios genuiſſet.

Ca. XXII.

Oſt iſta que iam
p dicta ſunt etiam querendū illud
videtur qualiter homo filios ꝓ
creare potuiſſet ſi non peccaſſꝫ qualeſqꝫ fu
turi eſſent. qui ex eo naſcituri eſſent. In hu
iuſmodi ergo ſicꝫ iam ſepe diximꝰ diligenē
conſiderare oportet vt ab hijs que dubia nō
ſunt ea que probabiliter tātū dicunē diſcer
namus. Que enī nec autoritas probat nec
ratio arguit manifeſta/ ſinē dubia relinquū
tur. tamē etiam iſta nō inutiliter aliquādo
in queſtionē admittunē vt vel inueniatur
quod verum eſt vel ſaltem quod falſum ē
non credatur.

Utrꝫ iuſti an iniuſti naſcerentur.

Capitulum XXIII.

Uia ergo coniu
q gium inter maſculū et feminam
ante peccatuꝫ a deo inſtitutum:
eiſqꝫ vt creſcerent et multiplicarētur dono
benedictōnis conceſſum atqꝫ iniūctum le
gimus: commixtionē carnis in prolis gene
rationem ſine turpitudine et concupiſcen
tia futuram nullatenꝰ dubitare debemus.
Qui ergo ſine peccato generarentur: cōſe-
quens omino eſt ꝙ etiā ſine peccato naſce
rentur. Quemadmodū hij qui modo ge
nerantur cum concupiſcentia: quaſi ex ip-
ſo radicis ſue vicio corruptionē trahētes
naſcuntur cum culpa.

Si paterne iuſticie heredes.

Ca. XXIIII.

Lud etiam dignū
i inquiſitione videtur ſi paterne obe
dientie meritum per incorruptam
originem ad poſteros omēs trāſire debue
rat. quemadmodū nūc inobedientie illiꝰ
culpa per eandē originem viciatam. in vni
uerſos ſe effundendo dilatat. Quod ſi ve
rum eſt ita tunc in naſcentibꝰ foret ex meri
to parentum originalis iuſticia ſicut nunc
inuenitur in eiſdem ex ſolo paterne tranſ-
greſſionis reatu originalis culpa. Idcir-
co tamen temere aſſerendum non eſt:
quia ſimiliter non videē ꝙ quemadmo-
dū nunc natura per inobedientiaꝫ ad cor
ruptōem mutata cernitur ita etiam nunc
per obedientiam obſeruatam niſi vſqꝫ ad
tempus prediffinitū a deo ſeruata fuiſſet
ad incorruptionē mutaretur. Semel enīꝫ
tranſgredi plena inobedientia fuit. ſed nō
ſimiliter perfecta obedientia fuiſſet ſi in ip
ſa obedientia homo vſqꝫ in finem non per
ſtitiſſꝫ. Propterea ſicꝫ inobediētia vno tp̄e
conſummata naturā ad corruptōem mu
tauit ita etiaꝫ obedientia naturā ad incor
ruptionem nō mutaſſet donec ſuo tempo
re vſqꝫ in finem ſeruata ꝑfecta fuiſſet. Qui
autē interim generarent a natura nondūꝫ
ad veram adhuc incorruptionem transfor
mata ſeminarenē neqꝫ naſcēdo originalis
iuſticie meritum acciperent. quoniaꝫ et ip
ſi a quibus naſcerenē nondum adhuc per
fecte obedientie haberent iuſticiam. Non
autem potuit natura naſcētibꝰ dare quod
in generantibuſ nondū poſſidebat quēad
modum ⁊ hi qui nunc in peccato generan
tur non aliud naſcendo trahunt q̄ꝫ viciuꝫ
quod a natura a qua ſeminanē accipiunt
ſic itaqꝫ primus homo tempore obedien-
tie ſue caſto coniugio ad propagationē po
ſteritatis inſtitutioni diuine deſeruiens fi
lios generaret ſine peccato quidem quoni
am ex natura ab omni vicio libera. ſed non
ſimiliter paterne iuſticie heredes quoniaꝫ
ipſa natura nondū foret ad incorruptōis
premium quod niſi poſt peractā obedien
tiam dandū non erat transformata. Poſt
q̄m autem a vita terrena ad celeſtem ⁊ ſpi
ritualem ſtatum transformatus fuiſſꝫ am
plius generare nō debuerat ſicꝫ mō ꝑ inobe
dientiaꝫ mortalitati ſubiectus a carnis tn̄
ꝓpagatōe nō ceſſat. Propterea igitur nō
videtur vna eſſe vtrobiqꝫ conditio quia ra
tio eadē vtrimqꝫ nō apparet. Sunt tn̄ qui
credunt veraciter aſſerendum ꝙ primꝰ ho
mo ſi non peccaſſet nullos niſi bonos fili-
os genuiſſet et nemo omnium qui ex eius
carne naſceretur damnaretur tamen illud
merito quare ſi ſola primi hominis obedi
entia probata omnibus poſteris ex eo na
ſcituris ad meritum ſufficere debuiſſꝫ. aut
ſi ſinguli quiqꝫ poſteri temporibꝰ ſuis quē
admodum ipſe primus probatus eſt ſiue
eiuſdem ſiue alterius cuiuſlibet mandati
obſeruantia probandi fuiſſent. Et poteſt for
taſſis non abſurde credi ꝙ idem mandatū
quod primo homini datum eſt. poſteri q̄ꝫ
illiꝰ obſeruare debuerūt vt ſinguli propria
obedientia probarentur ⁊ ſinguli pro ſuis
meritis digna retributione glorificarētur.
primā tamē obedientiam obſeruatā cauſaꝫ

fore gratie adiutricis ad omnes ſequẽtes et ipſam obedientiam obediendo imitantes.

Utrꝫ ſimul transferendi fuiſſent an per ſucceſſiões.

Ca. XXV.

De termio huiꝰ uite inferioris in quã vſqȝ ad tempus diffinituȝ homo manere debuerat donᶜ celeſti ac vere immortali vita ſuperinducerẽt. ⁊ poſt pactam obedientiã ad premiũ obedientie ſine mortis interpoſitione transferrẽt. hoc magis rationi conſentaneum et fidedignũ videtur ꝙ ſicut in hac vita mortali alijs per mortem decedentibus. alij per natiuitatẽ victuri ſuccedũt. ita quoqȝ tunc precedentibus poſt terminum huius vite temporalˀ ad vitaȝ eternã tranſlatis hijs qui ex eis nati fuiſſent decedentibus ſuccederent. ipſi quoqȝ tempora ſua impleturi et obedientiam ſeruaturi donec tandem numerꝰ ad vitã predeſtinatorum impleretur et tempus huic inferiori vite in genere humano deputatũ conſummaretur.

Utrum perfecti naſcerentur ſtatura et ſcientia.

Ca. XXVI.

Si uero queritur quales homo filios generare debuiſſet ſi non peccaſſet. vtrum ſcilicet queãadmodum ipſe primus homo et ſcd̃m ſtaturam corporis ⁊ ſcd̃m ſenſũ mentis perfectus mox conditus eſt. ita quoqȝ qui ex eo naſcituri fuiſſent tam corpore q̃ȝ ſenſu in ipſo mox natiuitatis ſue exordio ꝑfecti eſſe deberent. Nos ſcd̃m eſtimationẽ noſtram id magis approbamus vt primꝰ homo quidem vt diximus et de corpore et ſenſu perfectus mox factꝰ fuiſſe credatur. illos vero qui ex eo naſcerenẽt eadem lege qua nunc ⁊ natiuitatẽ humanam ordinatam cernimus paruos naſcituros ac deinde per interualla temporum tam in ſenſu animi q̃ȝ in ſtatura corporali incrementa accepturos. Sic enim in omni genere reꝝ aliam legem primaȝ conditionẽ habuiſſe credimus atqȝ aliam ſubſequenteȝ propagationem. Prima enim omnia perfecta facta ſunt. cetera autẽ omnia que ex ipſis oriuntur. et poſt ipſa ſubſequũtur niſi per interualla temporum creſcendo ad perfectionem venire nõ poſſunt. Hoc in arboribus et plantis et germinibꝰ cunctis vel ceteris. hoc in beſtijs et cunctis viuentibus cernimus. quia a modico vniuerſa incipiunt. ac deinde paulatim per incrementa ordine ad perfectioneȝ euadunt. Quocirca nequaq̃m pro vicio humane nature deputandũ eſt ſi in ꝑncipio ſuo a perfecto inchoata per ſubſequẽtem propagationem a modico ad maiora et meliora proficiat. Et de corpore quidem humano fortaſſis difficile non erit. neqȝ incõueniens videbiẗ ħ in eſtimatõeȝ recipe. Uerꝫ de ſenſu ⁊ cognitione vitalis fortaſſe minꝰ ꝓbabile videbiẗ. ꝙ ſcilicȝ hij qui ſine peccato naſcerẽtur ſenſu ⁊ intelligentia mentis imperfecti naſcerenẗ. propterea ꝙ omnis ignorantia in rationali creatura nõ niſi ex pena peccati eẽ videatur. Sed ſi hij qui hoc dicunt non ſatis diligenter conſiderãt: quia non omnis qui aliquid neſcit aut aliqđ minus perfecte ſcit ſtatim ignorãtiã habere ſiue in ignorantia eſſe dicendus eſt. quia ignorãtia nõ dicitur niſi tunc ſoluȝ cum id qđ ignorari non debuiſſet neſcitur. Talis itaqȝ ignorãtia non niſi ex pena peccati ineſſe cognoſcitur cum mens a lumĩe veritatis excecata ne ea que ſcire deberet cognoſcere valeat proprio vicio obſcuratur. Illam vero que in naſcentibꝰ cunctis ⁊ nunc a principio ineſſe videtur. et tunc quoqȝ ineſſe debuiſſe creditur ſenſus ſiue cognitionis imperfectionem nature eſſe non culpe. Et ex hoc manifeſte liquet. quia dominus in euangelio. cum ſub typo anime ſamaritanam de occultis ſuis conueniret. Primũ eam quinqȝ viros habuiſſe. ac deinde quem nunc habet virum eius non eſſe teſtatus eſt dicens. Quinqȝ enim viros habuiſti et hic quem habes non eſt tuus vir. Qui ſunt enĩ q̃nqȝ viri quibus aĩa rõnalˀ ꝑmũ legitime copulata dr̃ niſi. v. ſenſus corporis ſcd̃m quos prima etas vite humane ſine rationis diſcretõne gubernatur. Scd̃um quorum ſcilicet ſenſuum affectus incedere ſi illi etati non natura ſed vicium eſſet nequaq̃ȝ ipſi ſenſus viri ſed adulteri potius appellati fuiſſent. Propterea cum poſtea ſubiunctũ eſt quia ille quem habebat vir eius nõ eſſet. manifeſtuȝ eſt quia hij quos prius habuerat q̃nqȝ eius. hoc eſt legitimi et nõ alieni fuiſſent. Naturale ſiquidẽ humane nature eſt in prima etate ſcd̃m ſolos ſenſuũ affectus moueri atqȝ incedere. Cuȝ vero ad annos diſcretõnis ꝑuenerit ſi relicta veritate errorẽ ſequiẗ ipſe ei error tunc non maritꝰ ſȝ adulter appellatur. Qđ aũt prius ſm̃ ſolum ſenſuũ motũ incedẽs operatur nec maluȝ ei ad culpam nec bonum ad meritũ reputatur. Non igiẗ infantibꝰ etiã in peccato natis vicium eſt ſine cognitõne naſci. ſed hoc eis viciũ eſt cum tali. ſcȝ vicio naſci vnde poſtmoduȝ cum ad annos diſcretionis ꝑuenerint contingat eos ſi gratiam adiuuantẽ non habuerint a cognitione veritatis illa dũtaxat que ad ſalutem ꝑtinet prepediri. Qđ ſi veruȝ eſt neqȝ vicium fuiſſet illis qui ſine peccato naſcerentur ſine cognitiõe etiaȝ naſci quia nihil in ſe naſcendo haberent vnde poſtea cum ad tempus ꝯgnoſcendi ꝑueniſſent potuiſſent a cognitõe veritatis prepediri. Et nos quidem ſcd̃um hunc modum in rebus occultis ea que magis probabilia nobiſ videbantur elegimus. ita tamẽ vt in nulla parte dubia ꝓ certis aſſerere p̄ſumamus. pro eo autẽ ꝙ propoſitum nobis fuit qualis primus homo conditus eſt ħ preſenti abbreuiationi ſufficere volumus nunc reſtat vt id etiã quod ſequiẗ. ſcȝ qualˀr inſtitutus ſit a deo quantũ interim animo occurrerit et propoſito noſtro conuenire videbitur explicemus.

De inſtitutione primi homĩs.

Ca. XXVII.

Qualiter primus homo inſtitutus ſit a deo et ad recte viuendũ informatꝰ vt plenius valeamus agnoſcere. quedam nos oportet ſuperiꝰ iam dicta ad mediuȝ reuocare. Diximus nanqȝ ſuperius duo bona a pricipio homini a deo p̄parata vnũ corporale alterũ ſpirituale. vnum viſibile. alterum inuiſibile. vnum tranſitoriũ. aliđ eternum. vnũ corpori. aliud ſpiritui. vnuȝ vite ſuperiori. aliud vite inferiori. vt vtraqȝ vita iocunditatẽ ſuam haberet. alia ad fomẽtum. alia ad gaudiũ. alia ad felicitateȝ. alia ad neceſſitatẽ. alia ad vſuȝ temporis. alia ad fructum eternitatis. Horꝫ itaqȝ bonorum que ad vtranqȝ vitaȝ ꝑtinebant ſpiritui q̃ ipſi carni in homine preſidebat cura iniuncta eſt. quatinus ſcilicȝ alterum hoc eſt corporale bonũ ad vſum inferioris vite ꝑ prouidentiam diſponeret. alterum vero ſcilicȝ ſpirituale bonũ ad fructum ſuperioris vite per obedientiã quereret. vtrũqȝ ergo ad ſpirituȝ rationalẽ pertinuit. vt et carni ſue prouideret. et ſibi. Carni quidẽ ſue ĩ bono quod ſibi ad vſum euiſdẽ carnis erat ſubdituȝ. ſibi autem in bono illo qđ non ſoluȝ carni ſed ipſi quoqȝ qui in carne ſupior fuit extitit dignitate p̄latum. Quapropter ad inferius quidẽ bonũ conſeruandũ prouidentia pertinuit. ad ſupius autem bonum obtinendũ obedientia neceſſaria fuit. prudentia ex ratione. obedientia ex preceptõe prouidentia in precepto nature. obedientia in p̄cepto diſcipline. Sic itaqȝ ꝑmꝰ hõ inſtitutꝰ eſt vt inferioris vite bonuȝ ꝑ prudentiã cuſtodiret. vite ſupioris bonũ ꝑ obedientiã q̄reret. Si ergo ſm̃ hãc inſtitutõeȝ ꝓceſſiſſet ꝑfecte iuſticiã tenuiſſȝ. ⁊ ſic alienꝰ fuiſſet a culpa ita etiã liber ⁊ ĩmunis ꝑmãſiſſet a pena. Ut aũt hꝰ inſtitutiõis moduȝ vtriqȝ ꝑfectiꝰ agnoſcamꝰ. vtriuſqȝ vite rõȝ et formã ⁊ ea q̃ ad vtranqȝ vitã videnẗ ſpectare bona eorꝫqȝ vſum diligentius nos conſiderare oportet.

De inſtitutione hominis ſcd̄m inferiorem vitam.
Ca. XXVIII.

Wo igitur bona
d que ſupius diſtinximꝰ deus ho-
mini ab initio preparauerat. alterꝫ
temꝑale. et alterum eternū. vtrūqȝ plenū ⁊
perfectuȝ. Alterꝫ. id ē. temꝑale bonū plenū
ſtatim condito appoſuit. Alterꝫ. id ē. eternū
bonum plenū poſt meritū dandū propo
ſuit. Illi qd̄ deberat cuſtodiam appoſuit cū
prouidentia ſua p̄ceptuȝ nature ad aliud
quod propoſuerat viam aperuit cuȝ gr̄a
ſua preceptum diſcipline. Preceptum au
tem nature tria continet preceptioneȝ. pro
hibitionem. cōceſſionē. Preceptō natura
lis eſt diſcretio naturalis per quam inſpi
ratum eſt homini que ſunt nature ſue ne
ceſſaria. Prohibitio v̄o eſt per quam inſi
nuatum eſt illi que ſunt noxia. Cōceſſio au
tem eſt illorum que ſunt media diſcretio. i.
quibus vti vel non vti ſine periculo vel in
cōmodo poteſt. Si ergo homo per natu
rale preceptū inſtructus negligentiā caue
re voluiſſet. diuina prouidentia nulla euȝ
violentia opprimi vel noceri ꝑmitteret.

De inſtitutione homis ſcd̄um ſu
periorem vitam.
Ca. XXIX.

Oterat itaqȝ hō
p per preceptum nature ꝯſeruare
bonum naturale quod habuit.
ſed per illud non potuit illud eternum bo
num quod nondū habuit adipiſci. Neqȝ
enim ad vitam ſupiorem obtinendā meri
tum illi foret ſi aut vitaret vite huius noxia
aut que ſalubria ſūt appeteret ſiue ad vtrū
libet mediis vteretur quoniā in his omni
bus non tam p̄cipientis affectum q̄ȝ com
modum obedientis attenderet. Itaqȝ vt
homo ſuper hanc vitaȝ aliquid mereretur
neceſſariū fuit vt precepto nat̄e p̄ceptum
diſcipline adderetur. et vt in ipſiꝰ precepti
executiōe homo nō tam precepti vtilitatē
q̄ȝ precipiētis dilectionē amplecti probare
tur. Sed quid erit amplius quod ad expe
riendam homis obedientiaȝ illi precipiat̄
cum totū quod ad vitā humanā pertinet
in precepto nat̄e contineat̄. Quecunqȝ eni
propter hominē facta ſunt aut neceſſaria
ſunt vite humane. et pertinent ad p̄ceptio
nem. aut noxia ⁊ pertinēt ad prohibitōem
aut media ⁊ ꝑtinent ad conceſſionē. Man
datum autē diſcipline neqȝ de preceptōne
neqȝ de prohibitione nat̄ali ſumi poterat
ne ſi vel eadem p̄ciperet deus auteȝ prohi
beret que priꝰ precepat et prohibuerat me
ritum vt dictum eſt ad vitā obedienti nō
eſſet. Si vero in vtrolibȝ mutaret manda
tum vt vl̄ neceſſaria prohiberet. aut noxia
preciperet naturaȝ a ſe factam iniuſte lede
ret et in repugnantia mādatorum ſuoruȝ
quecūqȝ pars ad effectū duceretur homi
nem in neceſſitatē preuaricatōnis precipi
taret cum e duobus contrariis alterū ſine
alterius tranſgreſſione impleri non poſſet
Oportuit ergo vt de conceſſione naturali
preceptum diſcipline ſumeret̄ quia ſolum
modo meritū eſſe potuit vbi liberum arbi
trium fuit. ⁊ vbi homo ad vtrunlibȝ ſe pro
voto inclinare potuit. Sic tamen oꝑtebat
vt de ipſa conceſſiōe preceptum diſcipline
ſumeretur. quatinus per p̄ceptum ꝯceſſio
ipſa nō mutaret̄. id eſt. vt preceptū naturā
rei de qua fieri debebat non corrumperet.
neqȝ contra inſtitutū primum vite hūane
noxiam faceret. quatinus ſola inobediētia
preuaricatori nō ipſius in qua p̄uaricaba
tur rei natura noceret. Cum autem de con
ceſſione naturali p̄ceptuȝ diſcipline formā
dum fuiſſet congruū fuit magis vt ſcd̄um
prohibitionē hoc fieret nō ſcd̄m preceptio
nem ne dyabolus poſſet obedientiā homi
nis calumniari et in vno tantum non in
pluribus ne inobedientia ipſa valeret ab
homine excuſari. Si eniȝ dixiſſet deus ho
mini vt de ligno ſcientie boni ⁊ mali mādu
caret haberet diabolus aduerſus hominē
aliquid quod dicere poſſet. quia videlicet
in executione mandati magis cōmodum
ſuum q̄ȝ preceptuȝ creatoris ſui reſpexiſſȝ
et ad perficiendū id q̊d p̄ceptū fuerat non

amore dei ſed delectatione cibi fuiſſet addu
ctus. Rurſus ſi multa de hiis que natura-
liter conceſſa fuerant deus homini prohi-
huiſſet et pauca conceſſiſſet preuaricatiōis
ſue homo excuſationem aduerſus deū ha
bere videretur. pro eo ꝙ neceſſitate magis
q̄ȝ voluptate ad preuaricatōem impulſus
demōſtraret̄. Propterea deus hominē ad
experiendam obedientiam mandato infor
mans multa conceſſit et pauca prohibuit.
vt ipa obedientia eſſet libera et que prohi-
buit idcirco prohibuit potiꝰ q̄ȝ precepit vt
obedientia ipa eſſet pura. De omni inquit
ligno paradiſi comede. de ligno vero ſcie
boni et mali ne comedas vt ſcȝ prius infir-
mitatem ſenſus humani per cōceſſionem
conſolaretur. ne forte poſtea ad prohibitio
nem traheretur. Si ergo homo in hac obe-
dientia perſtitiſſet poſt tempus diffinitum
a deo ad illud bonum quod ei in celis pre-
paratum fuerat ſine mortis dolore traſfer-
ri debuiſſet cum omni prole ſua poſt ipum
ſubſequente in conſortio beatorum ange-
lorum vita celeſti ſine fine victurus.

De loco in quo poſitus eſt pri-
mus homo.
Capitulum. XXX.

Lantauerat aũt
p dominus deꝰ ſicut dicit ſcriptu-
ra paradiſum voluptatis a p̄n-
cipio in quo poſuit homineȝ quem forma
uerat. Qualis autem paradiſus fuerit vbi
homo probandus et exercendus poſitus ē
ſubſequitur ſcriptura et dicit. Produxitqȝ
dominus deus de humo omne lignū pul-
chrum viſu. et ad veſcendum ſuaue. lignuȝ
etiam vite in medio paradiſi. lignumqȝ ſci-
entie boni et mali. et fluuius egrediebatur
de loco voluptatis ad irrigandum paradi-
ſum. qui inde diuiditur in quattuor capita
patet ergo quante amenitatis locus ille fu
it in quo natura hominis adhuc a corru-
ptione aliena foueri ac nutriri debuit q̄ fon
tibus ac fluminibꝰ irriguis arboribus om-
nis generis frondoſus ac nemoroſus fru-
ctu tam pulcro ad videndum q̄ȝ ſuaui ad
veſcendum refertus predicatur.

De ligno vite.
Capitulum. XXXI.

Bi iter cetera dei
v dona ad iocunditateȝ vite huma-
ne preparata etiam illud mirandū
cōmemoratur ꝙ lignum ibi vite eſſe dicit̄.
cuius virtus tam mirabilis eſſe perhibetur
vt certis temporibus ſumptum vitam cor
poralem in homine quādiu ipe homo ipo
vteretur non ſolum a morte ſed ab omni et
defectu illeſam cuſtodire valuiſſet.

De ligno ſcientie boni et mali.
Capitulum. XXXII.

Ignum etiaȝ ſci-
l entie boni et mali ibi fuiſſe narra
tur quod non ſimiliter quidem ex
natura ſua ſcientiam boni et mali homini
dare potuit queādmodum lignum vite vi
tam in homine corporalem ex natura ſua ⁊
virtute ſibi indita a deo potuit conſeruare
ſed idcirco tantum lignum ſcientie boni ⁊
mali dicitur. quia ad probandā obediētiā
hominis ſiue inobedientiam experiendam
parabatur. Erant enim quedam bona que
necdum homo per experientiam cognoue
rat. Et erant ſimiliter quedā mala que non
dum homo ꝑ experientiā ſciuerat. et poſi-
tum eſt quaſi in medio lignū ſcientie boni
⁊ mali. vt ꝑ illud hō vel obediēdo ad bona
guſtanda et cognoſcenda tranſiret. vl̄ non
obediendo ad mala ſentienda ⁊ ꝑcipienda
ꝑtingeret. Sic ergo in loco iſto ſiue boni ſi
ue mali cognoſcendi occaſionem accipere
debuit. nō tñ ex natura ligni q̄ h̄ homini ex
ſedare non potuit. ſed q̄a in eo ne vel boni
obediendo vel mali inobediendo pro debi-
ta remuneratione occaſionem accepit. Si
v̄o aliter vim huiꝰ nōis interp̄tari volueri-
mus dicere poterimꝰ. q2 adam ante pecca-
tū bonū et malū ſciuit. bonū quidē ⁊ ꝑ ſciaȝ
et ꝑ experientiā. malū v̄o ꝑ ſolā ſciaȝ. poſtq̄ȝ

aũt lignũ vetitum tetigit. malum iam etiaʒ ꝑ experientiã cognoſcere cepit. atqꝫ ꝑ experientiam ipiꝰ mali bonum qꝫ qđ ſtricte fuerat tenendũ agnouit. Sic igiť lignũ iſtud ꝑ virtutẽ obedientie vľ ꝑ inobedientie culpã prodeſſe aut nocere homini potuit. Quantũ aũt ſpectabat ad naťam ipius tale fuiſſe credit vt ſiue ederet ſiue non ederet homo fructũ eiꝰ nõ lederetur. Cõueniẽter autẽ lignũ vite ex ſua natura ṽtuteʒ tribuit. lignũ ṽo ſciẽ boni et mali ṽtutis tantũ occaſionẽ ꝯſtitit. qꝛ bona inferioris vite ex natura ſũt. bona vero ſuꝑioris vite ex gratia.

Q, homo in paradiſo poſitus ẽ nõ creatus. Capitulum. XXXIII

N tali ergo loco

i ⁊ talibꝰ delicijs referto poſitus eſt homo nõ creatꝰ quatinꝰ bñficiuʒ dei nõ nature imputaret ſʒ grẽ ſicut ſcꝑtuʒ eſt. Tulit dñs deꝰ hoiem et poſuit eũ ĩ paradiſo voluptatis. Quẽ eniʒ tuliſſe et poſtea poſuiſſe in paradiſo dŕ. quoniã alibi creatꝰ ſit ⁊ vt hic poneret aliũde aſſũptꝰ manifeſte demonſtrať.

Quare vnus primũ creatus eſt. Capitulum. XXXIIII.

Reauit ergo deꝰ

c hoieʒ ṗmũ vnũ vt vnũ eſſʒ hũani generis ṗncipiũ q̃tinꝰ in hꝫ ⁊ dyaboli ſuꝑbia ꝯfunderet. ⁊ hũane naťe hũilitas diuine ymaginis ſiĺitudine glorificaret. Dyabolꝰ nãqꝫ aliud ṗncipiũ eẽ a deo cõcupierat. ⁊ idcirco vt eiꝰ ſuꝑbia magis ꝯfũderet hꝫ hõ in donuʒ accepit ꝙ ille ꝑuerſe rapere voluit ⁊ obtinere nõ potuit vt ĩ hꝫ et imago dei in hoie appareret. ꝙ ſic deꝰ in oĩbꝰ rebus creatõis ṗncipiũ extitit. ita iſte oĩbꝰ hoibus ṗncipiũ eẽt generatõis. ⁊ omẽs hoies dũ ſe ab vno ⁊ vnũ eẽ cognoſcerẽt oẽs ſe q̃ſi vnũ amarent.

Quare mulier de viro facta eſt et quare de latere. Cap. XXXV.

Oſtea uero in adiutoriũ generatõis de ipo viro mulier fcã ẽ quoniã ſi aliũde fieret. vnũ ꝑfecto omniũ hominũ ṗncipiuʒ nõ eẽt. facta ẽ aũt de latere viri vt oſtenderet qꝛ in cõſortiũ creabať dilectõis. ne forte ſi fuiſſet de capite facta preferenda videreť viro ad dñatõnem. aut ſi đ pedibꝰ ſubijciẽda ad ſeruitutẽ. qꝛ ergo viro nec dña nec ancilla parabať ſʒ ſocia. nec de capite nec de pedibꝰ ſed de latere fuerat producenda vt iuxta ſe ponendaʒ cognoſceret. quã de iuxta ſumptã didiciſſet.

Quare dormienti viro coſta abſtracta eſt. Capitulum. XXXVI.

Ane dormienti ui

ſ ro potiꝰ q̃ʒ vigilanti coſta de q̃ mulieris corpꝰ fabricareť ſubtracta ẽ. ne in eo penã aliquã ſenſiſſe putareť ⁊ diuine ſimul potentie opus mirabile ꝓbaretur que hoĩs dormientis latꝰ aperuit et eum tñ a quiete ſoporis ſui minime ſuſcitauit. Quantũ ṽo ꝑtinet ad ſpũalẽ intelligentiã idcirco ṗmꝰ homo adam dormiendo materiã vnde illi ſponſa creareť de latere ſuo ꝑſtitit. quoniã ſecundꝰ adam poſtea ĩ cruce ſomno mortis ſoporatꝰ vt ſpõſa illiꝰ eccĺia formareť ſanguinẽ cũ aqua de latere fũdendo ſacramenta miniſtrauit. Porro ꝙ đ coſta viri mulieris corpꝰ factũ eſſe dicit. ita ĩtelligendũ eſt. vt de ſola ipiꝰ coſte ſubſtãtia ſine omni extrinſeco additamẽto ꝑ diuinã potentiã in ſemetipa multiplicata ideʒ corpus factũ credať. eo ſane miraclo q̊ poſtea de q̃nqꝫ panibꝰ in manibꝰ ieſu celeſtis bñdictõne multiplicatis. q̃nqꝫ ſũt hominum milia ſaciata.

De ſex modis operandi. Capitulum. XXXVII.

Ane ſex ſunt ope

ſ ra quibꝰ oĩa q̃ ſũt ad effectũ ꝓducunť. Primũ opus ẽ de nihilo aliq̃d facere. Scđm opꝰ ẽ de aliq̊ aliq̃d facere ſ̃m ſubſtantiã ⁊ q̃ntitatẽ in maiꝰ. Tertium opus ẽ de aliquibꝰ aliq̃d facere ſ̃m ſubſtantiã ⁊ q̃ntitatẽ in minꝰ. Quartũ opus eſt de aliquibꝰ aliqua facere nõ tñ ſ̃m ſubſtãtiã ⁊ q̃ntitatẽ in maiꝰ. Quintũ opus ẽ de aliquibus aliq̃d facere nõ tñ ſ̃m ſubſtantiã ⁊ q̃ntitatẽ in minꝰ. Sextuʒ opꝰ eſt de aliq̊ nihil facere. Ex hijs ſex opibꝰ q̃ttuor ſoli deo ſũt poſſibilia. duo reliq̃ tantũ creature poſſibilitati ꝯueniũt. de nihilo eñi aliq̃d facere. ⁊ đ aliq̊ aliqua facere in maiꝰ. et de aliq̃bꝰ aliq̃d facere in minꝰ. ſiue de aliq̊ nihil ſolꝰ đs pt. Duo reliq̃. i. de aliq̊ aliq̃ nõ in maiꝰ ſicut cũ totuʒ in ꝑtes diuidiť. vel de aliq̃bꝰ aliq̃d nõ in minꝰ queadmodũ ꝑtes vniunť in toto creatura facere poteſt. Cuius opꝰ recte ꝓpterea nihil eẽ dŕ qꝛ ꝑ eiꝰ opus eſſentijs reꝝ ſiue in ꝯiũgendo diuiſa ſiue in diuidẽdo cõiũcta nihil tolliť nihil ꝯfert. vbi aũt đ nihilo aliq̃d fit aliq̃d fit. qꝛ hꝫ ipm aliq̃d vt ſit ĩ eo fit qđ niſi fieret id ipm q̊d ẽ aliq̃d nõ eẽt. Rurſum cũ de aliq̊ plus fit aliq̃d fit. qꝛ niſi in eo q̊d iam aliq̃d eſt aliq̃d fieret. ipm qđ poſtea plus ibi eſt non eẽt. Rurſum cũ de aliq̃buſ aliq̃d fit aliq̃d fit. qꝛ niſi illud qđ ṗus ibi plꝰ fuit aliq̃d factũ eẽt in eo qđ minꝰ modo eſt illud oĩno non eſſet. De nihilo aliq̃d factuʒ eſt qñ id qđ nihil ṗus erat vt aliq̃d eſſet factum eſt. Cũ aũt poſtea id qđ ṗus paruuʒ factũ erat maiꝰ factũ eſt de aliq̊ aliq̃d ĩ maius factũ eſt. Cum ṽo qđ magnũ factuʒ minus aliq̃ñ fit de aliq̊ aliq̃d in minꝰ fit. Primũ eſt opus creatõis. Scđm ẽ opꝰ multiplicatõis. Tertiũ eſt opus vnionis ſiue collectionis. In ṗmo ope fit aliq̃d ⁊ de nihilo. In ſcđo ope fit aliq̃d et de aliquo. In tertio ope fit aliq̃d quidem ſed nõ de nihilo. qꝛ qđ fit hʒ materiam neqꝫ đ aliquo qꝛ cũ fit ipm habet in materia formã. ſed cũ duo ſũt vnũ fit aliud et trãſit in illud vt ſit illud ⁊ deſinit quidẽ eẽ qđ eſt et tñ nõ deſinit eſſe. qꝛ ĩcipit eſſe quod nõ eſt. et cũ fit illud qđ eſſe incipit aliq̃d fit qꝛ illud aliq̃d eſt quod eſſe incipit. et qđ fit ⁊ tñ non de nihilo illud fit quod fit. qꝛ ṗuſq̃ʒ hꝫ fieret aliq̃d fuit. Nec rurſum de aliquo illud fit quod fit. qꝛ deſinit eẽ quod ṗus fuit. qñ incipit eẽ hꝫ qđ ṗus nõ fuit. Qđ dicimꝰ ꝑ exemplo ĩ aliquo exṗmamꝰ. Omẽ qđ eſt vnũ eſt. et omne quod vnũ eẽ deſinit in hꝫ ipo etiã eẽ deſinit quod vnũ eẽ deſinit.

Ita ſine vnitate nihil ſubſiſtere poteſt. Verum ex hijs q̃ ſũt ⁊ vnũ ſunt alia vnitatem ſuam ex multis colligũt qualia ſunt cõpoſita et ex partibꝰ ꝯſiſtentia q̃ vnũ quidẽ eſſe habent. ſed ex vno nõ habẽt. qꝛ ꝯſtãt ex pluribus. Alia vnitatẽ ſuã ex vno habent et in vno habent. qꝛ vnũ et idem eſt ipm ex q̊ ſũt et ipm quod ſũt. qualia ſũt ſimplicia omĩa et ex partibꝰ non ꝯſiſtentia. Cõpoſitis ergo vnũ eſſe aliud non eſt q̃m vnita eẽ et ido ṽe vnũ eſſe non eſt. qꝛ ex multis et in multis ẽ. Quibus aũt ſimplex eſſe eſt vere vnũ eẽ eſt q̊d vnũ eſt totum et q̊d eſt et ex q̃ eſt. Sʒ ex his rurſum que ſimplicitate vnum ſũt alia virtutẽ ſuam ex multis nõ colligũt q̃a non ſunt compoſita nec vnitatẽ ſuam in multa effundũt q̃a multiplicari non poſſunt neqꝫ eſſe materia quales ſunt incorporei ſpũs q̃ neqꝫ ex materia ſunt. q̃a ſimplices ſũt. neqꝫ materia eẽ poſſunt. q̃a corporei nõ ſũt. Alia q̃ vnitatem ſuã ſimiliter ex multis non colligunt q̃a ſunt ſimplicia ſed tñ vnitatẽ ſuaʒ in multa effundũt. q̃a multiplicanť et fiunt materia. qualia ſũt corpora ſimplicia quoſ athomos dicimꝰ. q̃ quideʒ ex materia non ſũt quia ſimplicia ſũt. ſed tñ materia fiũt. q̃a in ſemetipis multiplicanť et in augmẽtum excreſcunt. Quando ergo ſimplex materia ſiue athomꝰ ſimplex factus eſt de nihilo aliquid factuʒ eſt. Qñ ṽo ad ipm ſimplex corpus in ſemetipo multiplicať et in plura excreſcit fit aliq̃d de aliq̊ in maius. Quod licet mirabile videatur maius tñ ẽ de nihilo aliq̃d facere q̃ʒ de aliq̊ plus facere. Hoc mõ operãdi de ſubſtantia coſte in ſe diuina virtute abſqꝫ extrinſeco additamento mltiplicata corpus mulieris factum eſt. Neqꝫ eñi ꝯuenit vt coſtã illam extrinſecꝰ additamentum accepiſſe dicamus q̃tinus in eam q̃ntitatem excreſceret q̃ corpori mulieris formando ſufficere potuiſſet. Quoniã ſi hꝫ verum eſſet non de coſta quideʒ ſed de illo q̊d ꝓpter coſtam additum eſt. quod vtiqꝫ multo maius fuit corpꝰ mulieris factũ eẽ conuenientius dici debuiſſet. Hoc ſiquideʒ in materia maius et ṗncipaliꝰ fuiſſet et ṗncipalis materia vocari debuiſſet. Non itaqꝫ

coſte illi extrinſecꝰ aliquid additū ē ſꝫ ipſa ex ſemetipſa diuina virtute operante multiplicata eſt quemadmodum poſtea naturam humanā a primis parentibus in ſubſequentem generationem ſeminataꝫ a modico iam in tantum multiplicatam cernimus vt multa hominū milia ex ea iam excreuiſſe videamꝰ. et h̄ totum ad ſm̄ opus pertinet q̄ñ de aliq̄ fiunt aliqua in maius. Cū aūt ꝑ collectōem ⁊ vnionē multa in ſimplicem eſſentiam redeant ſicut ꝑus creſcendo ꝑ multiplicationē a ſimplici eſſentia plurima exierunt tertiū opus eſt. quod vtrum in occulto nature ſinu circa aliq̄s eſſentias diuina potentia operet̄. vt ſcꝫ aliqua a multiplicitate ad ſimplicitateꝫ reducat q̄ ꝑus a ſimplicitate ad multitudinē ꝓduxerat ſicut ſcire nō poſſumꝰ ita etiam ꝑtinaciter negare non debemꝰ. Hoc tñ ꝯſiderandū eſt q̄a aliud opus eſt cū ſimplex eſſentia multiplicat̄. aliud cū multiplex in ſimplicitatē reducitur. Poſt iſta tria opa q̄ ſoli deo poſſibilia ſunt ſequit̄ quartū et q̄ntum opus q̄ et creature conueniūt. in quibꝰ nihil aliud eſt facere q̄ꝫ vel ꝯiuncta diſiungē vel ſeparata ꝯiungē. Sextum opus eſt ſꝫ aliq̄d in nihilum redigere ſoli deo poſſibile eſt et ſiue aliquando faciat ſiue nō faciat deꝰ. h̄ tñ oīno certū eſt q̄a q̄ potuit de nihilo oīa creare poſſet etiā ſi vellet oīa creata in nihiluꝫ redigere. Poſt ſenariuꝫ operibꝰ deputatum ſeptenariꝰ ſequit̄ cui nō opus ſed quies debetur. Hec opa idcirco diſtinximꝰ ꝓpt̄ eos q̄ mirari ſolent vel potiꝰ dubitare q̄uō d̄ coſta viri mulier facta ſit. et q̄uō d̄ modico paterno ſemine tam numeroſa proles excreſcere poſſit.

Pars Septima.

De lapſu primi hominis. Capitulum. I.

d Domino igitur mundi homine prouidentia diuina in loco deliciarū quaſi in parte potiori ꝯſtituto et ad cōſeruanda bona q̄ habebat eadē dei ꝓuidentia rōni humane adiuncta munito. atq̄ꝫ ad illa bona q̄ habiturꝰ erat querenda et obtinenda ꝑcepto obedientie. cum gratia operante inſtructo vidit dyabolus ⁊ inuidit q̄ homo illuc ꝑ obedientiā aſcenderet vñ ipſe ꝑ ſuꝑbiam corruiſſet.

Quare dyabolus i forma aliena ad hominem venit. Capitulum. II.

q Uia uero illi per violentiam nocere non potuit ad fraudem ſe ꝯuertit vt dolo hoīem ſupplantaret quē v̄tute ſuperare non poſſꝫ. Ne autē fraus illiꝰ oīno mala eēt ſi nimis manifeſtaret̄ in ꝓpria forma venire non debuit ne manifeſte cognoſceret̄ et nullatenꝰ reciperet̄. Item ne nimis violenta fraus eiꝰ eſſet ſi prorſus occultaret̄ et homo ſimul ſi deus cū tali fraude q̄ caueri non poſſet decipi ꝑmitteret iniuriā pati videret̄ in aliena quidem forma venire ꝑmiſſus eſt. ſed tali in qua eiꝰ malicia prorſus non celaret̄. Ut igit̄ in ꝓpria forma nō veniret ſua voluntate factū eſt. vt aūt aliam formā niſi talē que ſue malicie ꝯueniret habere non poſſet diuina ordinatione diſpoſitum eſt. Uenit ergo ad hominē in ſerpente callidꝰ hoſtis qui fortaſſis ſi ꝑmiſſus fuiſſet in forma columbe venire maluiſſet. Sed h̄ vas ſibi ſpiritusſanctꝰ reſeruauit. q̄a profecto dignum non erat vt ſpūs malignꝰ illā formā homini odioſam faceret in q̄ poſtmodū eidē ſpiritusſanctꝰ apparere debuiſſet.

Quare prius ad feminā venit. Capitulum. III.

ſ Eo libet cōſiderare q̄ꝫ timida fuerit in principio ad temptandā v̄tuteꝫ huiꝰ hoſtis malicia. Quaſi eni parū de ſuis viribus preſumens humanam naturam in ea parte vbi debilior videbatur agreſſus eſt. vt ſi forte illic aliquatenꝰ ꝑualere potuiſſet. poſtmodū cū maiori fiducia ad alteraꝫ q̄ robuſtior fuit pulſandā aut potiꝰ ſubuertendaꝫ accederet. Sciens ergo q̄a verū eſſet q̄ꝫuis adhuc dictum non eſſet. ve ſoli. q̄a cū ceciderit non habet ſubleuantē. Et ſi quiſpiā preualuerit aduerſus vnū. duo reſiſtunt ei. Primuꝫ diligenter ſolitariā feminā explorauit et inueniens in ea ꝑmū hominē ſue temptationis conatum experiri diſpoſuit.

Quare ab interrogatōe exorſꝰ ē. Capitulum. IIII.

v Idete aūt quanta ſit cōfuſio ⁊ timiditas neq̄cie in ꝯſpectu v̄tutis. Stans corā femina hoſtis ſuꝑbꝰ ex ſola malicia cogitata nōdū dicta ꝯfundit̄. ⁊ q̄ ſe iam ꝑuſq̄ꝫ et loqueret̄ dep̄henſuꝫ metuens nō audet exire in v̄ba ꝑſuaſiōis donec animū tēptande iterrogatione ꝑſentiat. Cur inq̄t ꝑcepit deus vobis ne comedetis de omni ligno paradiſi? Cui rñdit mulier. De fructu lignoꝝ q̄ ſūt in paradiſo veſcimur. de fructu v̄o ligni q̄d eſt i medio paradiſi ꝑcepit nobis deꝰ ne comederemꝰ. et ne tangeremꝰ illud ne forte moriamur. Dixit aūt ſerpens ad mulierē. neq̄q̄ꝫ morte moriemini. Cōſiderate incrementa ꝑditionis. ꝑmum dixerat deꝰ. In quacūq̄ꝫ die comederis ex eo morte morieris. Deinde mulier dixit. Ne forte moriamur. Nouiſſime ſerpens dixit. Nequaq̄ꝫ morte moriemini. Deus affirmauit. Mulier dubitauit. Dyabolꝰ negauit. Nequaq̄ꝫ āt dyabolus corā muliere v̄ba dei negare ꝑſūpſiſſet ſi nō ꝑus ipſam mulierē dubitantē iueniſſet. Que ergo dubitauit ab affirmāte receſſit ⁊ negāti appropinquauit. Ipſa igit̄ ſm̄ aliq̄d inchoauit maliciā q̄ temptatori inique ꝑſuaſionis dedit audaciam.

Q. non ſoli viro preceptuꝫ datum ſit. Capitulum. V.

ſ Ane hic conſiderandū q̄ non quēadmodū ſuꝑiꝰ videt̄ ſoli viro ꝑceptū datū ē. Ipſa eni mulier hic teſtat̄ ſibi q̄ꝫ mandatū vt lignū ſcientie boni ⁊ mali nō tangēt. Sꝫ voluit ſcp̄tura oſtendere quia mulier que viro ſubiecta fuit diuinum mandatum non niſi mediante viro accipe debuit vt ſermo dei q̄ſi ꝑmū imediate ad virū fieret. deinde mediante viro ad mulierē q̄ꝫ q̄ viro ſꝫiecta fuit ⁊ ꝯſilio viri ꝯſtituēda ꝑueniret.

De modo temptationis. Capitulum. VI.

h Dc auteꝫ diligenter ꝯſiderandum q̄ꝫ callide hoſtis ꝑmū q̄d mulier timuit malum negando remouit. ac deinde q̄d ipſe intendit malū libere ꝑſuaſit. Nouiſſime āt ad ipſam ꝑſuaſionē ſuffulciendā ꝓmiſſionē adiūxit. et vt eadē ꝑſuaſio citiꝰ reciperet̄ ꝓmiſſionem duplicauit. Qui eni vnā tantū comeſtionē ſuaſit ꝓ vna duo reponens in ꝑmio ſimilitudinē dei ſciamq̄ꝫ boni et mali ſpopondit. In ꝑſuaſione igit̄ cibi homīem temptauit gula. in ꝓmiſſione deitatis et cognitōis vana gloria et auaricia. Immoderata nāq̄ꝫ edendi concupiſcentia gula eſt. Deſiderū autem inordinatuꝫ excellendi vana gloria. Nimius aūt appetitus habendi vel poſſidēdi auaricia.

Gula
vanagloria
Auaritia

Que mala fuerunt in originali peccato. Capitulum. VII.

i Noriginali igitur peccato tria vicia fuerūt. Inobedientie due et peccatū vnū ⁊ vicia tria fuerunt. Superbia. auaricia. et gula. Due inobedientie. vna in precepto nature. altera in ꝑcepto diſcipline. et hec omnia q̄a vno actu ſunt completa vnum peccatum

dicuntur. In vicijs prima fuit ſuperbia. ſe-
cunda auaricia. tertia gula. In ſuperbia et
auaricia inobedientia fuit de precepto na-
ture. In gula ſola inobedientia fuit de pre-
cepto diſcipline. Nuſqꝫ enim legitur deum
prohibuiſſe homini ne ſimilitudinem diui-
nitatis vel ſcientiā boni ⁊ mali ꝯcupiſceret.
Quia tamen inordinate hec concupiſcens
contra rationē ſuam fecit quodāmodo na-
turalis precepti preuaricator extitit. De ſo-
lo ligno ſcientie boni et mali legimus quia
prohibuit deus homini ne illud continge-
ret. et idcirco dum mulier illud appetendo
tetigit de precepto diſcipline inobedientie
reatum incurrit.

Q, mulier delectatione promiſſionis perſuaſione aſſenſum dedit. Capitulum. VIII.

i Idcirco autem ſu-
perbiam et auariciam in origina-
li peccato prius qꝫ gule viciū mē-
tem hominis deceptam obtinuiſſe dicimꝰ.
quia niſi prius mulier id quod promitteba-
tur appeteret nequaq̄m poſtmodum in eo
quod ſuadebatur aſſenſum prebuiſſet. Sꝫ
quia prius peruerſe delectata eſt in promiſ-
ſione poſtmodum ſtulte aſſenſum prebuit
in perſuaſione. primum enim promiſſam
excellentiam per ſuperbiam appetijt. deinde
promiſſam habūdātiaꝫ et qualis talem ex-
cellentiam decebat per auariciam concupi-
uit. Poſtremo vt hec duo pro voto obtine-
re mereretur cibum vetituꝫ gule vicio cor-
rupta guſtare conſenſit. Primū quidem
conſenſit propter alia que dilexit. poſtea re-
ſpiciens et concupiſcibile videns tantuꝫ in
concupiſcentiam exarſit vt iam etiam ſi p̄-
mium nullum eſſet propter ſe tamen place-
ret quod vidit. Primum igitur quaſi pre-
cio conducta eſt ad conſenſum. poſtea pro-
pria delectatiōe attracta deſcendit ad actū.
In ſuperbia et auaricia precij cupiditate al-
lecta ſe vendidit. in gula autem poſtea de-
lectata libēter iam gratis ſeruire cepit. Nā
cum amore promiſſionis prius mens ſtul-
ta flecteretur. Uidit inquit ſcriptura mu-
lier lignum ꝙ eſſet pulchrum viſu et ad veſ-
cendum ſuaue. et tulit de fructu eius et co-
medit. Primum per ſuperbiam et auari-
ciam videre conſenſit. poſtea in viſu ſpeciē
agnouit. deinde in ſpecie ſuauitatem dep̄-
hendit. per ſuauitatem autem in concupi-
ſcentiam gule exarſit. nouiſſime per concu-
piſcentiam deuicta accepit ⁊ comedit. Sic
ergo primum pro precio ad ſeruiendum
peccato ſe vendidit. poſtea vero propria de-
lectatione euicta libenter iam etiam gratis
ſeruire cepit. Ita nōnunquam mens iuſta
in ſua īperfectione primum quodam pro-
poſito premio ad ſeruienduꝫ deo excitatur
deinde cum in amoreꝫ bonitatis excreſcere
ceperit in eius ſeruitute ſola voluntaria di-
lectione tenetur.

De duobus generibus temptationum. Capitulum. IX.

p Pro ſciendū eſt
duo eſſe temptationum genera.
vnum exterius alterum interius
Exterior temptatio eſt quando nobis ex-
trinſecus malum ſiue viſibiliter ſiue inuiſi-
biliter faciendum ſuggeritur. Interior tem-
ptatio eſt quando ex motu praue delecta-
tionis intus animus ad peccandum ſolli-
citatur. hec autem temptatio difficilꝰ vin-
citur. quia interius oppugnans de noſtro
contra nos roboratur. Propterea dyabo-
lus veniam non meruit quia ſine vlla tem-
ptatione peccauit. homo vero quia ſola ex-
teriori temptatione pulſatus cecidit. tanto
grauius plectendꝰ erat quanto leuiori im-
pulſu proſtratus fuerat. Et tamen quia ali-
quam q̄zuis modicam ad cadendum occa-
ſionem habuit idcirco hunc tandē dei gra-
tia ad veniam erexit. Nos vero quāto gra-
uiorem in peccando temptationis violen-

tiam patimur tanto leuiori piaculo ad gra-
tiam amiſſam renouamur.

Quis plus peccauerit adam an eua. Capitulum. X.

q Querunt etiam q-
dam quis plus peccauerit. adam
an eua. Sed ſicut dicit apoſtolus
Mulier ſeducta eſt non vir. Eua quippe ſe-
ducta eſt. quia verum credidit quod dya-
bolus dixit. et idcirco non ſolum inordina-
te ſimilitudinem dei cū ſcientia boni et ma-
li appetijt. ſed in tantam etiaꝫ prolapſa per-
uerſitatem veriſimiliter putatur. vt deuꝫ ex
inuidia lignum ſcīe boni ⁊ mali hōi vetuiſ-
ſe crederet. ne ipē homo ex eo guſtando ad
equalitateꝫ ipſius proficere potuiſſet. Hec
eſt enim illa peruerſa ſimilitudo que crea-
ture nō conuenit que ex imitatione nō que-
ritur ſed ex cōparatione. hanc ergo mulier
in ſuperbiam elata appetijt et ne hanc habe-
re potuiſſet ipſum creatorem inuidia tactū
lignum hoc vetuiſſe putauit. Uoluntaria
ergo malicia ſe contra creatorem ſuū erexit
peruerſe contra ipſum volendo et impie d̄
ipſo ſentiendo. Adā vero non eſt ſeductus
quia quod dyabolus promiſit falſum eſſe
ſciebat. neqꝫ idcirco pomuꝫ vetitum come-
dit quaſi per illam comeſtionem deo pari-
ficari ſe poſſe crederet vel etiam parificari
vellet. ſed tantum ne mulieris animuꝫ que
ſibi per affectum dilectionis ſociata fuerat
eius petitioni et voluntati reſiſtendo cōtri-
ſtaret. maxie quia putauit ſe et mulieri mo-
rem gerere ⁊ poſtea per penitentiā et venie
poſtulationem creatori poſſe placere. Ue-
re igitur dictuꝫ eſt quia vnus peccauit qui
de pn̄ia et miſcd̄ia cogitauit. peccauit tn̄
quia peccanti conſenſit et peccantem non
correxit. et idcirco que in peccato originali
eſt culpa q̄zuis diſſimiliter ad vtrūqꝫ tamē
tota redundat. in illam quidem quia pecca-
uit. in iſtum vero quia peccanti conſenſit.
et peccatum illius conſentiendo ſuuꝫ fecit.
et hoc modo quidem primus homo a dya-
bolo ſeductus eſt vt peccaret. Si autem in-
timus conſiderare voluerimus quomodo
peccatum in eum venit. aut etiam quid ſit
ipſum peccatum quod naturam bonaꝫ vi-
ciat et tollit pulchritudinem et integritateꝫ
illius quedam de interioris hominis qua-
litate que ad hanc conſiderationem neceſ-
ſaria videbuntur in medium proponere
oportet.

De appetitu iuſti et appetitu commodi. Capitulum. XI.

b Duo quedaꝫ pro-
poſuerat deus in homine a princi-
pio quibus natura illius tota rege-
retur et conduceretur ad conſummatōneꝫ
ſui finis. Duo hec erant appetitus iuſti et
appetitus commodi. vnum. id eſt. appetitū
iuſti deberat vt ineſſet ad voluntatem. al-
terum. id eſt. appetitum commodi deberat
vt ineſſet ſecundum neceſſitateꝫ. vnum vo-
luntarium alterum neceſſarium. Appetitū
iuſti propterea voluntarium eſſe voluit vt
in eo promereretur homo ſiue bonuꝫ ſi vi-
delicet eum retineret cum poſſet deſerere.
ſiue malum ſi eum deſereret cum poſſet re-
tinere. Appetitum autem commodi pro-
pterea neceſſarium voluit eſſe deus quati-
nus in eo remuneraretur homo ſiue ad pe-
nam. ſiue ad alteruꝫ: id eſt. appetitum iuſti
deſereret ſiue ad gloriam. ſi eundem appeti-
tum ſcilicet iuſti retineret. In appetitu igi-
tur iuſti deus merituꝫ hominis conſtituit.
in appetitu vero commodi premium. Pro-
pterea appetitum iuſti ſolum voluntati ho-
minis ſubiecit quia niſi in voluntate ⁊ libe-
ro arbitrio meritū eſſe non potuit. poſt hoſ
duos appetitus duo effectus illorum ſeque-
bantur iuſtum et commodum. diſſimiliter
tn̄ et ordine contrario. appetitus quippe iu-
ſti. ſiue affectus ſeparabilis eſt quia ſcd̄um

voluntatem ineſt. ſed effectus illius. id eſt iuſtum ſiue iuſticia inſeparabilis eſt ab illa. quia appetitus iuſti ſine iuſticia eſſe non poteſt. Ipſam enim iuſticiam appetere ſecundum aliquid iuſticiam habere eſt. affectus ergo iuſti a voluntate ſeparari poteſt: ſed effectus eius: id eſt. iuſticia ab affectu ipſo ſeparari non poteſt. Rurſum appetitus commodi inſeparabilis eſt quia ſecundum neceſſitatem ineſt et a voluntate rationali nunquam ſeparari poteſt. Effectus autem eius. id eſt. cõmodum ſeparabilis ẽ ab eo. quia deſiderari commoduꝫ etiã cum non habet̃ poteſt. et in hoc ſũma conſtat pena cuꝫ creatura pene adiecta neqꝫ cõmoduꝫ ſuum faſtidire poteſt propter immutabilem naturaꝫ. neqꝫ habere poteſt propter irremiſſibilem culpaꝫ. Propterea igitur deus affectũ iuſticie hominis ſeparabilem dedit et ipi affectui cum ineſſet effectum ſuum. hoc eſt iuſticiam inſeparabiliter adeſſe conſtituit. Affectuꝫ commodi inſeparabilem tribuit et effectum illiꝰ. id eſt. cõmodum non eque inſeparabiliter adeſſe precepit. quatinus homo vel illo ſolo ſcilꝫ appetitu iuſti amiſſo huius ⁊ illius effectuꝫ perderet vel illo ſolo retento vnius et alterius effectum retineret. Sed homo ſoluꝫ q̊d potuit fecit. et quia appetitum iuſti ſponte reliquit idcirco merito et iuſticiam et commodũ perdidit. ſolum appetituꝫ commodi ad augmentum infelicitatis retinens. Sicut enim augmentum glorie fuiſſet in iuſticia perſeueranti non poſſe ab amore et deſiderio habiti boni tepeſcere. ita cumulus miſerie eſt ab appetitu boni nõ poſſe ſeſe q̃ꝫ nis adipiſci nequeat cohibere.

Utrum homo volens aut nolens appetitum iuſti perdidit. Capitulum. XII.

ſ **Eo mirum uide**tur ſi homo prius appetitum iuſticie habuit. quomodo poſtea illum amiſit. vtrum videlicet volens an nolens illum deſeruit. Si enim nolens deſeruit vel potius ſi nolens perdidit neceſſitatem paſſus eſt. iniquitatem non fecit. neqꝫ violentia patientis culpa dicenda eſt ſed inferentis. Si autem voluntas in eo preceſſiſſe dicitur. quia iuſticie affectum ſpontanea quadam deliberatione abiecit iam ipſa iuſticie deſertio primum peccatum negatur fuiſſe. quia voluntas mala ipãꝫ preceſſit per quam facta eſt. Nec poteſt inueniri vnde voluntas talis homini aduenerit qua velleꝫ bonum quod habuit deſerere quoniam neqꝫ a ſemetipſo velle habere potuit. neqꝫ a deo quicq̃ꝫ preter commodum et iuſtum velle accepit. Sed conſiderandũ eſt quia cum iuſtuꝫ appete nihil aliud ſit q̃ꝫ iuſticiam velle. appetitum iuſti deſerere idẽ eſt q̊d iuſticiam velle deſinere. Qui autem velle deſinit non volendo velle deſinit ſed a voluntate ceſſando quemadmodũ ille qui aliquid facere deſinit non faciendo deſinit ſed ceſſando tantum et quieſcendo ab eo quod facit. Quia igitur homo appetituꝫ iuſti deſerens non velle cepit quod prius voluit ſed tantũmodo quod prius voluit velle deſinit. non neceſſe eſt vt hoc aut volens aut nolens feciſſe dicatur. Uoluit tamen aliquid quod quia cum iſto velle non potuit. deſijt iſtud velle quod voluit. Nec ideo illud voluit quia iſtud velle deſijt. ſed potius ideo iſtud velle deſijt. quia illud voluit. Peccatuꝫ tamen et iniquitas eius propterea non ex eo pendet. quia illud voluit ſed quia iſtud velle deſijt. quoniam ſi hoc velle non deſineret ſiue illud ſiue aliud volendo nunquam peccare potuiſſet. Quid autem illud fuiſſe dicetur quod volendo iuſtum velle deſijt. niſi quia aliquid extra menſurã voluit. in qua ſola iuſticia fuit? Quicquid enim extra menſuram eſt iuſtum eſſe non poteſt. Sed que fuit iſta menſura in qua voluntas ipſius hominis eſſe debuerat vt bona eſſet et malum in ea non eſſet? hoc diligenter conſiderare oportet.

Q, iuſticia ſit menſura. Capitulum. XIII.

d **Uo bona prepa**rauerat deus homini. vnũ temporale et aliud eternum vt temporali vteretur. eterno frueretur. Sed quia bonis vti aut frui laudabile non eſt niſi bene vtaris aut fruaris definita eſt homini menſura ſcḋm q̃m bonis ſuis temporalibus bene vteretur. bonis ſuis eternis bene frueret̃.

De menſura inferiori. Capitulum. XIIII.

m **Odus aũt menſu**re i vſu inferioris boni quadripertitus conſtabat. Primo vt vteretur hijs tantum quibus vti deberet. Scḋo vt qualiter deberet. Tertio vt q̃ntũ. Quarto vt quando. horuꝫ quodcũqꝫ homo preteriret menſuram amitteret.

De menſura ſuperiori. Capitulum. XV.

m **Odus aũt men**ſure in fructu ſuperioris boni bipertitus tantum inueniebatur. Primo vt ſciret homo qualiter illo bono frui deberet. Secundo vt etiaꝫ quando euꝫ illo bono frui conueniret agnoſceret. Naꝫ quo bono ibi fruendum eſſet idcirco querenduꝫ ñ erat. quoniam non niſi vnum bonum ſolum ibi erat. Similiter ⁊ quantum illo bono fruendum eſſet omnino querendum non erat cum ſine dubitatõne conſtaret q̊a quanto magis illo frueretur q̊s tanto vtiqꝫ felicior eſſet. Illic autem tantũ menſura quantitatis querenda eſt vbi parum aut nimium eſſe poteſt. Fructus aũt huius boni ita ſe habet vt i eo qui minus poſſidet plenum ſit et qui amplius non ſit ſupfluũ. In hoc igitur ſolo menſura conſtabat vt agnoſceretur qualiter illo bono frui deberet ne inordinate illud non quod ad imitationem ſicut creature ꝯuenit. ſed ad equalitatem quod creature poſſibilitatẽ tranſcẽdit poſſidere concupiſceret. Similiter vt attenderet ne illud ante tempus p̃ripere feſtinaret cum illud priuſq̃ꝫ obedientiam cõſũmaſſet accipere non deberet. Sicut igitur in hijs bonis commoduꝫ hominis conſtitutum erat. ſic in menſura vtendi vel fruendi bonis hijs iuſticia eius eſſe debuerat. Et quemadmodum voluntas ei data fuerat qua bona ſua et in bonis ſuis commoduꝫ ſuum appeteret ita etiam voluntati eius inſituꝫ fuerat vt ipſa ei menſura ſcḋm q̃m bonis eiſdem ſuis vti vel frui debuerat nõ diſpliceret. ¶ In eo igitur ꝙ bona ſua amauit conſideramus appetitum commodi. In eo autem ꝙ menſuraꝫ in bonis ſuis dilexit intelligimus appetitum iuſti. Si ergo menſuram homo ſemper dilexiſſet appetituꝫ iuſti non amiſiſſet. Menſuram dilexiſſet ſi extra menſuram nihil voluiſſet. Ex quo autẽ extra menſuram aliquid velle cepit menſuram velle ceſſauit. Poſtq̃ꝫ autem menſuram velle ceſſauit deſtitit amare iuſticiam et in ipſo iuſticiam perdidit quo ipſum iuſticie amorem amiſit. Sicut enim iuſticiã amatori ſuo deeſſe non poteſt. ita illi a quo non amatur nullatenus adeſſe poteſt. In hoc igitur iniuſticia hominis fuit ꝙ appetitum ſuum extra menſuram extendit. et ſcḋm qualitatem creatori ſuo parificari voluit. ⁊ ſcḋm tempus ante meritum premium precipere feſtinauit. Cum igitur ſummuꝫ bonũ appetijt bonum appetijt ſed non bene appetijt. quia illud et immoderate et intempeſtiue apprehendere concupiuit.

Appetitũ iuſti et [illegible] / de declarat dilige

Quod malum fuit in homine. Capitulum. XVI.

v **Idete ergo quod** malum ibi fuit. nam bonũ quod appetebat̃ malũ nõ fuit. ⁊ volũtas qua appetebatur ſimiliter inq̃ntũ fuit volũtas ⁊ inq̃ntũ ad bonũ fuit malum nõ fuit. ſed ꝙ ſine menſura appetebatur hoc ſolum

malũ fuit.ergo volũtati hoīs nec hͻ malum
eſt ꝙ volũtas eſt.q̄a aliq̄d eſt et omē q̊d ali
quid eſt bonũ eſt.nec hͻ malum eſt ad q̊d ē
q̄a ſimiliter aliq̄d eſt.et omne q̊d aliq̄d ē bo
num eſt.Hͻ enim eſſe nō eſt aliq̄d eſſe.ſed eſt
aliq̄d non eſſe q̊d eſſe deberet.et ideo malũ
nihil eſt cũ id q̊d eſſe deberet nō eſt. Hoc er
go malũ.i.non eſſe q̊d eſſe deberet cum alibi
vel pena ſit vel ad penā ſit in rōnali volũta
te culpa eſt q̄a q̄tiens in ip̄a eſt ex ip̄a ⁊ per
ip̄am eſt.Ex ip̄a quidem q̄a lib̄o.per ip̄am
q̄a arbitrio ip̄ius factum eſt.In quo q̄dem
a ſimilitudine dei ꝑuerſa quadā imitatiōe
recedit.ex q̊ et ꝑ quē et in q̊ eſt omne q̊d eſt.
q̄a cũ praua efficitur ex ip̄a et ꝑ ip̄am ⁊ i ip̄a
hͻ ſolũ eſt q̊d nihil eſt. Et hͻ illi peccatũ ē et
iniuſticia et culpa ex q̊ turpis apparet et re
ꝓhenſibilis et digna reprobatōne.q̄a nō ha
bet formā ſuā nec decorē nec pulcritudineꝫ
ꝑ quā amari debuiſſet ⁊ adduci ad gloriaꝫ.

Q͛ homo in appetitu iuſti pecca uit in appetitu aũt cōmodi punit⁹ eſt. Capitulum.XVII.

Q Uia ergo homo
appetitũ iuſti deſerens peccauit
in retento appetitu cōmodi puni
tus eſt. Nam ⁊ ille ꝓpterea ſic dat⁹ eſt vt in
ſeparabiliter rōnali volũtati adeſſet q̄tin⁹ i
eo vel puniret̄ ſi a iuſticia recederet vel re
muneraret̄ ſi i iuſticia ꝑmaneret.cũ vtiqꝫ oi
no penā pati n̄ poſſꝫ ſi cōmodũ nl'lm appete
ret. Incōmodũ q̄ꝺeꝫ nihil eſſe conſtat aliđ
niſi q̊d volũtati ſiue appetitui cōtrariũ eē ꝓ
batur. Quia igit̄ hō appetitum iuſticie deſe
ruit appetit⁹ cōmodi ſol⁹ illi ad penā remā
ſit.in q̊ q̄dem dupliciť punit̄.ſiue cũ ab his
q̄ ordinate appetit reſtringit̄.ſiue cũ ad alia
cōmoda q̄ ordinate appeti non poſſũt appe
tenda relaxat̄. In altero eni eſt pena.i altero
pena et culpa. Menſura eni ſuperioris appe
titus in libero arbitrio poſita fuerat. Men
ſura v̊o inferioris appetitus ꝯceſſa in dono.
Quapꝓter illam tenere velle v̊tutis fuiſſet
Iſtā āt retinere poſſe felicitatis. Vñ ſic cul
pa fuit illam non tenuiſſe.ita pena facta eſt

iſtam amiſiſſe. In qua tamen pena etiam
culpa fuit.q̄a et hic quoqꝫ menſurā nō te
nere ꝯtra iuſticiam fuit.hec autem culpa ꝑ
cedentis culpe pena fuit q̄a niſi ſpiritus in
appetitu ſuo menſuraꝫ deſeruiſſet caro ſub
iecta ſpiritui aduerſus ipſum ſpiritum in
ſuo appetitu terminum menſure non tran
ſiſſet.

Quare inferior appetitus menſuram non tenet. Capitulum.XVIII.

D Eus eteniꝫ primi
hominis corpus ſanum et inte
grum condiderat. Sanum quia
nihil illi inerat ad corruptionem. Integruꝫ
quia nihil illi deerat ad perfectioneꝫ. Sed
in vtroqꝫ talem conditionem poſuerat . vt
nec integritas nec ſanitas ſine adminiculo
poſſet conſ͛uari. Itaqꝫ in rebus creatis fo
rinſecus quedam ordinauit que ad conſer
uandam atqꝫ tuendam incolumitateꝫ ſiue
integritatem eius valere potuiſſent.

Q͛ ſpiritui carnis cura iniuncta eſt. Capitulum.XIX.

P Rouidendorum autem pro
uidendorum curam et officiũ ſpi
ritui qui corpori preſidebat iniun
xit. Nam ſicut deus preſidebat ſpiritui ita
et ſpiritus preſidebat carni et ipſa caro iu
mentum ſpiritus erat . propterea ad ſeſſo
rem pertinebat vt iumento ſuo pabulum
prouideret ne deficeret. Et hoc ſolum tunc
fortaſſis ſufficere potuiſſet.nam modo pre
ter pabulum etiaꝫ freno et calcaribus neceſ
ſe habet.freno quidem vt feruentem q̄dem
et precipitem a malo cohibeat .calcaribus
autem vt ad bonum faciendum excitet pi
grum . Tunc ergo ſolum pabulum mini
ſtrans ſine freno et calcaribus ſuauiter
portaretur . et ſi forte frenum ibi eſſet quo
per ſe neſcia incedere regeretur. neqꝫ pun
gi tamen opus haberet . quia non eſſet

pigra.nec cohiberi.q2 non eſſet impetuoſa.
Quia igitur ſpũs ſeſſor erat iniũctuꝫ eſt ei
officiũ vt iumēto ſuo pabulũ ꝓuideret. Ne
v̊o in illo exequēdo ſi ſola hͻ ꝑceptōne nō et
ex amore impleret ſeruili ꝯditōe ꝓmereretur.
dedit ei de⁹ affectũ quo corpus ſuũ amaret
vt ſicut ei⁹ integritatē et ſanitateꝫ diligeret.
ſic et oīa q̄ ad illā ꝯſeruādā valerent libent̄
ꝓuideret. Rurſũ ne vel in illis querēdis la
bor eſſꝫ.vel in ſumēdis ꝑiculũ indigentiam
ſimul et appetitũ carnalē certa mēſura tēꝑa
uit q̄tin⁹ ei ad fomentum ⁊ pauca ſufficere
potuiſſent ⁊ ad ſacietatē modica. Itaqꝫ pro
uidētia carnis nō tam labor q̄ꝫ oblectamē
tũ et exercitatio futura foret ſi homo iuſtici
am tenuiſſet. Sed q2 ſpũs ſupra ſe elat⁹ ap
petitũ ſuũ intra menſurā cohibere noluit.
idcirco ad laborē illi⁹ et miſeriā factũ ē vt iā
in appetitu carnis ſue menſurā tenere n̄ poſ
ſet. Propter peccatũ eni ſpũs puniendum
de⁹ fregit mortalitate integritatē corpis hu
mani et ob hͻ plurib⁹ iam fomentis indiget
q̄ꝫ ꝓus cauſa ad reparandā incolumitateꝫ
q̄ꝫtum petijt q̄ꝫ ad ꝯſeruandā q̄ntũ reman
ſit.hinc illa dira neceſſitas gignit̄ vt extra or
dinē ꝓme diſpoſitōis neceſſario appetitum
extendat.q̄tin⁹ ſcꝫ nō ſolũ naturā cuſtodi
at ſed vt ei ip̄i⁹ nature viciũ ⁊ corruptōeꝫ ex
pellat. Spũs eni ſicut ei naturaliť datũ eſt
cōmodũ carnis ſue dilig͛e ſic naturaliť etiā
habet vt ei⁹ incōmodũ nō poſſit amare.

Q͛ neceſſitas concupiſcendi nō excuſat quia voluntate venit. Capitulum.XX.

S Ciendũ uero eſt
quoniā hͻ neceſſitas ꝯcupiſcendi
nō id culpa n̄ ē q2 neceſſitas ē.q2
vt eēt hͻ neceſſitas nō neceſſitas cā fuit ; ſed
volũtas. Sꝫ q̊d dicem⁹ ſi hͻ naťaliť hꝫ hō vt
incōmodũ ſuũ amare n̄ poſſit.neqꝫ cōmo
dũ ſuũ faſtidire.ergo quicq̄d appetit cōmo
dũ illi ē.⁊ n̄ appetit niſi cōmodũ ſuum vnq̄ꝫ
Q̊d ſi verũ ē quare rep̄hendit̄ aliq̄n vel ac
cuſat̄ ꝑ eo q̊d appetit.cũ nō appetat vnq̄ꝫ ni
ſi cōmodũ ſuũ.et hͻ ei appete naťaliť datũ eſt

intantũ vt ip̄a natura in eo q̊d facta ē im
mobiliter ꝯſiſtente aliud omnino ꝑter cō
modum ſuũ appetere non poſſit.

Q͛ cōmodum et ordinatum appetendum ſit. Capitulum.XXI.

S Ed aliud eſt id
q̊d aliq̄ modo cōmodũ eſt appe
tere eo modo q̊ cōmodũ nō eſt:
atqꝫ aliud id quod cōmodũ eſt deſiderare
eo modo q̊ cōmodũ ē. Omē eni q̊d cōmo
dũ eſt aliq̊ mō cōmodũ ē. et ſimiliter oē q̊d
incōmodũ eſt aliquo modo incōmodum
eſt et nō vniuerſaliter. Qui ergo appetit q̊d
aliquo modo cōmodum eſt et non appetit
eo modo quo cōmodum appetendũ eſt : tñ
putans cōmodum eſſe eo modo quo ap
petit iſte non niſi cōmodum appetit ; q̄ꝫuis
cōmodum non ſit illud quod appetit . quia
propter cōmodum appetit q̊d appetit. ⁊ pu
tat cōmodũ ſuũ eē in eo quod appetit. Non
ergo decipitur in eo ꝙ cōmodum ſuuꝫ ap
petit.quia ſcit cōmodum ſuum eſſe q̊d appe
tit.ſed decipitur in eo ꝙ cōmodum ſuũ eſſe
putat vbi non eſt in illo videlicet quod pro
pter cōmodum ſuum appetit. Qui aũt ap
petit quod cōmodum eſt : et eo modo appe
tit quo ꝑ cōmodum eſt ordinatum tñ non
eſt non in eo malum conſtat quod appetit
quod commodum eſt ſed in eo quod ordi
natum non eſt . Sicut enim illi datum eſt
quod commodum eſt appetere ita etiā pro
hibitum eſt illi appetere quod eſt inordi
natum . Cum igitur in vnum concurrunt
quod aliquo modo commodum eſt et q̊d
inordinatum eſt : ſi appetitus eſt ad com
modum in affectu quia hͻ nature eſt inſitũ:
refrenandus tamen eſt ab effectu propter
debitum rationis cui ad inordinata ire nō
eſt conceſſum. In hoc enim pulcritudo ap
paret et dignitas rationis : ꝙ affectum ſuũ
ab inordinatis cohibet q̄niaꝫ idcirco plu
ra commoda eſſe debuerunt a quib⁹ dum
ratio preſidens affectum quantũ in ſe erat
effluentem reſtringeret quanta foret digni
tas et excellentia illi⁹ appareret.

Q, nihil appetitur niſi cõmodū. Capitulum. XXII.

I ergo dicimꝰ qꝛ

ſ nihil oĩno natura appetere poteſt ꝑter cõmodum. non ideo falſum eſtimandū eſt quia quedam appetit in quibus cõmodum eius non eſt qn̄ decipit̄. vel etiā quia quedaʒ appetit in quibꝰ aliquod cõmodū eſt ſed ordinatum non eſt qn̄ preuaricatur. Videmus qn̄ infirmꝰ appetit potionem vel ſectionem nõ tñ amaritudineʒ appetit vel dolorem. ſed ſanitatē. Et ſūt quedam dulcia que appetunt̄ et male appetunt̄ quia inordinata ſunt. nec tñ mala ſūt quia dulcia ſunt ſed quia inordinata ſūt. Et rurſum ſunt quedā amara que appetunt̄ et bene appetuntur quia ordinata ſunt nec tñ bona ſunt quia amara ſunt ſed quia ordinata ſunt. et ſic nõnunqʒ vt ea que dulcia ſūt aliquid boni in ſe habeant ⁊ multū mali generent ex ſe. ⁊ fit bonū paruū in illis ⁊ magnū malum ex illis. Et rurſum fit vt ea q̄ amara ſunt aliquid mali habeant in ſe et multum boni generent ex ſe. et fit paruū malū in illiſ et bonū magnum ex illis. Et ꝓpterea imprudentes qui preſentia vident futura non preuident: parua mala fugiunt et magna icurrunt. et parua ſimiliter bona eligunt ⁊ magna perdunt. Et in hiis omnibꝰ non niſi cõmodum appetit̄. qn̄ ordinate quidem bene: qn̄ vero inordinate male. nec tamē idcirco male qꝛ cõmodum: ſed ideo male quia inordinatum.

Quomodo neceſſitas ex volūtate venit. Capitulum. XXIII.

I autez excuſabi

ſ lis videtur homo ꝓ eo ꝙ natura infirmitate mortalitatis corrupta affectum ſuū iam ex neceſſitate vltra menſuram effluentem ꝑ ſe cohibere non poteſt: cõſiderandū eſt quia non poteſt excuſare illa neceſſitas quā ꝑcedens operata eſt voluntas. Culpa eniʒ voluntaria penam meruit. Pena aūt operata eſt infirmitatē. Infirmitas aūt induxit neceſſitatem. ⁊ idcirco quia neceſſitatem operata eſt voluntas: ipaʒ voluntatem non poteſt excuſare neceſſitas. Tranſgreſſioneʒ ergo ſuperioris appetitus (que ſolum fuit culpa) ſubſecuta eſt trāſgreſſio inferioris que ē et pena et culpa. In ſpiritu ſola culpa. in carne culpa et pena. Concupiſcentia ſpūs inordinata culpa. Concupiſcētia carnis et culpa et pena pena ꝑcedētis culpe et culpa ſubſequētis pene.

Quid generati trahimus. quid regenerati amittimus. Capitulum. XXIIII.

Q Vando ergo ca

q ro mortalis ꝑ coitum ad generādam prolem ſeminat̄ in concupiſcentia ad naſcituram prolem in carne per concupiſcentiā tranſit pena et culpa. Quādo vero ꝑ ſacramentum redemptionis regenerantur qui generati ſunt pena ⁊ culpa emundandis ꝑ ſpūm regeneratõnis ĩ ipo originali initio tollitur nõ pena ſed culpa. Culpa quippe idcirco tollitur vt iuſtificent̄: pena vero idcirco remanet vt exerceantur.

De originali peccato. Capitulum. XXV.

D E originali pecca

d to multe ac difficiles obiiciuntur queſtiones que vtrū credendo melius qʒ diſcutiendo ſi tamen diſcuſſionē aliquam admittunt q̄ ſolutõnem plenā habere non poſſūt tractent̄ ignoro. Primū queritur q̄d ſit originale peccatuʒ. deinde q̄uo a patribꝰ ꝑcipue ab hiis in quibus ꝑ ſacramentum regenerationis ſolutū eſt in filios traducatur: vtrum per ſolam animaʒ ſiue per ſolam carnem ſiue per animam ſimul et carnem: et ſi per ſolam animam: vtrū per creationem vel per traductionem. Si aūt per ſolam carnem quare in animam redūdat quod nõ eſt ex anima.

Quot modis dicatur originale peccatum. Caplm XXVI.

O Riginale pctūm

o dupl'r intelligi poteſt. ſiue videlʒ ⁊ ꝑma illa inobediētia hoīs q̄ prima omniū peccatoꝝ fuit ⁊ ſubſeq̄ntiū oīm origo extitit ſiue viciū illud cū quo ab illo traducto vniuerſi oriunt̄ qui ab illo ꝑ carnis propagationē traducunt̄. Hoc autem viciū originis hūane duplici corruptõne naturā inficit. ignorātia ſcʒ mentē. ⁊ ꝯcupiſcentia carnē. Hec duo mala in ꝑmo q̄dē ꝑente pena fuerūt ꝑcedentis culpe ⁊ culpa actualis. in nobis auteʒ culpa ſubſeq̄ntis pene ⁊ culpa ſimul ⁊ pena originalꝭ. Quando ergo originale peccatū quātū ad ꝑmū hominē dicimꝰ intelligimus ꝑmā culpaʒ inobedientie illius q̄ illi quidē originalꝭ dr̄. non ꝙ ab illa vel cū illa originē accepit natura illiꝰ. ſed ꝙ ex illa q̄ſi ꝑma omniū poſtmodū orta fuit: et exierūt ſubſeq̄ntia oīa mala illius. Qui aūt in illo a ꝑma origine nullum peccatū deſcendit: illd etiā pctūm q̄d in illo originale dicit̄ actuale illiꝰ fuit. qꝛ ꝑfecto qui naſcendo peccatū nõ traxit: peccatū nõ habuit niſi q̄d agēdo perpetrauit.

Q, primo homini actuale fuit hoc nobis eſt originale. Ca. XXVII.

N Os uero qui ab

n illo naſcendo originē traximus: q̄d illi actuale fuit origiale hēmꝰ: quia in nos ꝑ ſolā natiuitatē deſcendit: q̄d in illo ꝑ actionē fuit. Natura eī noſtra corruptõnem quā in illo per illiꝰ actionē concepit per noſtrā ſoluʒ ad nos natiuitatem tranſduxit. et ideo nos naſcēdo pctūm ꝯcipimus q̄d ille nõ naſcendo: ſʒ agendo hūit a quo per natiuitatē venimꝰ. In illo q̄ppe ſpūs per ſupbiā ꝯtra creatorē tumens obedientiā non tenuit. et idcirco creator ad vlciſcendam iniuriā ſuā: ſpūm q̄dē ignorantia: carnē vero ꝯcupiſcentia damnauit. vt in ſe bonū agendo nõ videat. in carne autē ſua malū agere ꝯcupiſcat. Hec duo vicia ad puniendā ſupbiā homis iuſte in ipo cõfirmantur. Ignorantia quidē dū ab aīmo ſubtrahit̄ lumen vitatis. Concupiſcētia vo dū caro ꝑcutit̄ pena mortalitatiſ. Hāc igit̄ originalē corruptionē nata primū viciata: ad poſteritatē tranſducit. Ignorātiā aīme: carni vo ꝯcupiſcentiā ad corruptionē miniſtrans.

Quid ſit originale peccatum. Ca. XXVIII.

I ergo queritur

ſ quid ſit originale peccatū in nobꝭ intelligit̄ corruptio ſiue viciū q̄d naſcendo contrahimꝰ ꝑ ignorantiā in mēte. per concupiſcentiaʒ in carne.

Quomõ originale peccatū a patribus in filios tranſeat. Ca. XXIX

P Oſtquam igitur

p demõſtratū ē quid ſit peccatū originale ꝯſequens eſt vt etiam inueſtigemꝰ qualꝛ a patribꝰ tranſducat̄ ad filios. id ē. ſiue ſm̄ ſolam animā ſiue ſm̄ ſolā carnē ſiue ſcd̄m vtrunqʒ Quidā originale peccatū non ſolum per carnem ſed etiam per animam a patribus in filios deſcendere putauerūt. quoniā non ſolū carnē ſed animā quoqʒ ex traduce materia eſſe crediderunt. Sicut eniʒ in generatione ꝓlis de carne paterna ſubſtantialꝛ caro trahitur. ita etiam de gignentis anima. anima geniti eſſentialꝛ deduci ab hiis exiſtimat̄. ꝓpter quod ſic de corrupta carne caro corrupta ſeminatur. ita etiam de anima peccatrice. anima peccatrix corruptiõe originali infecta trahitur.

Q, aīma nõ ſit ex traduce. Ca. XXX

H Is aūt quidam

b doctorū multas hinc inde rõnes ⁊ autoritates oppoſuiſſe inueniuntur. quibꝰ nõ animā ſed ſolam carnem ex traduce eſſe aſtruere conati ſunt. Et hʒ q̄dē

ratio prima eſt ꝙ ſpūali nature nō ꝯuenit
neqꝫ ex materia eſſe. quoniā eſſentialr̄ ſim
plex ē. ſꝫ neqꝫ materiā eſſe. q̄niā in vnitatis
ſue ſimplicitate indiuidue ſemꝑ ꝯſiſtēſ au
geri vł multiplicari oīno non p̄t. Simplex
enī nał̄a ꝓpagatōem non facit vbi ad illō
quod ꝓpagandū eſt. ex eo a q̄ ꝓpagandū
eſt ꝑs ſumi non p̄t niſi totū tranſierit. Qđ
ergo vnū eſt int̄ duo ſi totū tranſierit nihil
ex eo remanet illi a quo eſt. Si autē totum
ꝑmanet nihil ꝯfertur illi ad q̄d eſt. Si gigiť
anima ex aīa gigniť ſicut caro ex carne. di
cant quomō illa ſimplex ſubā aut tota in
gignēte remaneat ſi in genitū trāſierit. aut
tota in genitū tranſeat ſi in gignēte reman
ſerit niſi forte omnes aīas ꝯſubſtātiales di
cere velint. et illam naturā ſimplicē in ꝓpa
gatione filioꝝ ꝑſonalr̄ quidē multiplicari
ſed eſſentialr̄ non diuidi. Nō attendentes
q̄nta incōuenientia hāc aſſertiōem ſeq̄ntur
ſi vna ⁊ eadē eēntia ſiť btitudini et dānatō
ni pene ⁊ glorie addicta credatur. Poſtre
mo cū dicat autoritas. Reuertať puluis ī
terrā de qua ſumptꝰ eſt et ſpūs redeat ad
dn̄m qui dedit illū. māifeſte oſtendiť. quia
non ſpūs de ſpiritu. ſꝫ caro de carne matia
liter traducať. Quāuis enī noſtra corꝑa
ꝑmo loco materialr̄ de terra ſumpta nō
ſint idcirco tamē nō incōueniēter de terra
ſumpta eſſe dicunť. qꝛ ꝑmi hoīs corpus
a quo noſtra corꝑa materialr̄ dſcenderūt
de terra ꝑ materia ſumptū eſt. Qđ licet ſb̄
eodeꝫ intellectu de ſpiritibꝰ q̄ꝫ noſtris etiā
ſi de traduce eē crederenť dici poſſet ꝙ a do
dati ſunt in eo ꝙ a dn̄o datus eſt primus
ille ſpiritus a q̄ ꝑ materiā deſcenderunt. tn̄
in hoc ꝓbabilꝰ ꝯſtat aīmas ex traduce nō
eſſe. ꝙ ſic in ꝑmo hoīe corpꝰ de t̄ra ſūptū
ſpūs v̄o a dn̄o datus legiť ita etiā rō expo
ſtulat vt in ſeq̄ntibus q̄ꝫ hoībꝰ caro q̄dē
de carne dſcendere. ſpūs aūt a dn̄o venire
credať. Uerū tamen cū ſpūm rōnalē a dn̄o
datū eſſe ſiue inſpiratū legimꝰ nequaq̄ꝫ eū
quaſi materialr̄ de diuīa eēntia ſiue ſubā
ſumptū credere dēmꝰ. Sꝫ qꝛ corpꝰ ꝑ mate
riā de terra veit. ſpūs aūt ſin̄ ꝑiacente ma
teria ꝑ ſolā creatoris potentiā eē accepit ſi

cut corpus ab illo eſt a quo materiaꝫ traxit
ſic ſpūs ab illo eſt per quē ⁊ a q̄ eſſe accepit
per illū videlicꝫ cū fecit. ab illo aūt cū dedit
Dicit rurſū pſalmiſta. Qui finxit ſingilla-
tim corda eoꝝ. Corda quippe. id ē. rōnales
ſpūs ſiue aīas deꝰ ſingillatim finxit. qꝛ ea
non alia ex alijs queadmodū in nał̄a appa
ret corꝑali. ſed ſingła per ſe de nichilo crea
re ꝑhibetur Preterea cum in lege ſcptum
ſit. Si q̄s ꝑcuſſerit mulierē pregnantē ⁊ il
la abortiuū fecerit ſi nō fuerit formatum
multetur pecunia. ſi āt formatū fuerit red-
dat animā pro aīma aperte declarať. ꝙ cū
caro ex carne ſeminať anima ſilr̄ ex aīma n̄
trahiť. Si enī cum carne anima ſemiatur:
quare ī abortiuo ⁊ nō formato aīa ꝓ aīa n̄
redderet? Cum ergo in abortiuo tantū for
mato anima ꝓ aīma reddi iubetur q̄d niſi
in eo q̄d nondū formatū eſt animā adhuc
non eſſe oſtendiť. vt videlicet queadmodū
in primo hoīe prius corpus formatum
deinde animā infuſam legimus. ita etiam
in ſubſeq̄ntibus omnibꝰ ꝑus in vulua hu
manū corpꝰ formari. deinde animā infun
di credamꝰ. Qđ ſi cui forte mirū videatur
quomodo paternū ſemē in vulua an̄ ani-
mationē vel creſcere poſſit vł vegetari vel
etiam vſqꝫ ad ipſam hūani effigiem corpo
ris promoueri videat quomō arbuſta et
plante ⁊ germina vniuerſa huiōi animaꝫ
non habētia ſola viriditate vegetanť et cre
ſcunt ⁊ motu ſuo in formā proprio generi
conuenientē ꝑducunť. His igitur ⁊ hmōi
rationibꝰ ꝓbabile factum eſt aīmas ex tra
duce nō eſſe. ſed nouas de nichilo creatas
nouis quotidie corꝑibus de paterno ſemi
ne in vulua formatis ad viuificatōꝫ infun
di. In quibus tamen omnibꝰ nulla vnq̄m
ratio ſiue autoritas in tantuꝫ preualere po
tuit vt dubietatē tollerꝫ queſtiōis excepto
eo ſolo ꝙ fides catholica magis credendū
elegit aīmas quotidie corꝑibus viuifican
dis ſociandas de nichilo fieri q̄ꝫ ſcđm cor-
poris naturā et carnis humane ꝓprietatē
de traduce propagari. Si autem anime ex
traduce eſſe crederentur nō tanta queſtio
eſſet. quia manifeſtior iuſticia eſſet in eo ꝙ

peccatum originale a patribꝰ in filios trāſi
re dicitur. Sed nos ſi occulta dei iudicia
ratōne compꝛhendere nō poſſumus tamē
pro ſoluendis dubijs dubia alia aſſerere
non dēmus. Queriť eī ſi anime ex traduce
non ſunt quomō peccato parentuꝫ filij ob
noxij efficiuntur. Qđ enim in parente pec
catum eſt per illam vtiqꝫ naturam ſolam
in filium deſcendit que ſola per generatio
nem a patre in filiuꝫ tranſit. Si ergo ſola
caro ſeminatur per ſolam vtiqꝫ carnē pec
catum originale tranſducitur. Qđ ſi verꝝ
eſt duo nobis querenda occurrūt vnum
ſcꝫ quomodo per ſolā carnem ſine anima
peccatum a patre in filium tranſeat. alterū
quomodo anima illius peccati q̄d ꝑ ſolaꝫ
carnem et in ſola carne deſcēdit particeps
fiat. Nam caro ſine anima quomō pecca
tum habere poteſt que ſine anima omino
peccare non poteſt? Si ergo in carne ſine
aīma peccatū non fuit. quomodo per car-
nem aut in carne ad animā peccatū tranſi
re non potuit? Quod enī aliquādo in car
ne nō fuit ex carne illud poſtmodū non ac
cepit.

Quomodo peccatum tranſit per carnem ad animam. Capitulum XXXI.

d Uo uicia huma
na natura a prima ſui corruptō
ne concepit a quibus ſubſequen-
tium maloꝝ omnīū poſtmoduꝫ propago
pullulauit. Hec autē erant ignorantia bo
ni ⁊ concupiſcentia mali. quorū vnum. id
eſt. ignorantia mentē infecit. alterum. id ē.
concupiſcentia carnem maculauit. Igno-
rantia pena fuit elationis. concupiſcen-
tia effectus mortalitatis. Ita eniꝫ quattu
or mala in homine apparent. ſuꝑbia. igno-
rantia. mortalitas. ꝯcupiſcentia. Suꝑbia
mentis culpa tantuꝫ. mortalitas carnis pe
na tantum. Ignorantia et culpa ⁊ pena in
mente. ꝯcupiſcentia et pena et culpa in car
ne. Propter elatiōem animꝰ obſcuratus
eſt per ignorantiā. propter mortalitateꝫ ca

ro emollita per concupiſcentiā. Quia eniꝫ
animꝰ contra dominū per elatiōem tumu
it ignorātia percuſſus lumē veritatis ami
ſit. Quia vero mortalitate caro percuſſa ē
ipſa ſui languoris infirmitate diſſoluta ex
tra menſurā prime diſpoſitionis deſideria
ſua extendit. Hec eſt enim ipa que carnis
concupiſcentia vocať naturał. ſcꝫ. appetitꝰ
ſiue affectꝰ ordinē tranſgrediens ⁊ mēſurā
trāſcendēs. Ordinē trāſgrediēs qn̄ moueť
ad ea q̄ non dꝫ. Menſurā tranſcēdens qn̄
moueť aliter q̄ꝫ debet. Ordinē enī appetitꝰ
trāſgrediť qn̄ ea appetimꝰ q̄ appetere n̄ dbe
mus. Menſurā enī appetitus nō tenꝫ: qn̄
etiam que appetenda ſunt aliter appetimuſ
q̄ꝫ debemus. Sic igitur ꝑma culpa ⁊ pena
vltima duo media orta ſunt culpa ⁊ pena
Ignorantia boni. culpa et pena in mente.
Concupiſcentia mali culpa et pena in car
ne. In quibuſ peccati originalis radix con
ſiſtit. Quia igitur caro humana a paren
tibus cum mortalitate ſeminať in eo ipſo
ꝙ ſeminata ſubiacet mortalitati viuificata
poſtmodū carnalis ꝯcupiſcentie ſubiecta
inuenitur neceſſitati. qꝛ ipa mortlitatis in-
firmitas cauſa eſt quā conſequiť concupi
ſcendi neceſſitas. Caro igitur que in cōcu
piſcentia ſeminať cuꝫ mortalitate concipi
tur. cum neceſſitate concupiſcendi naſci
tur. in eo a quo ſeminatur culpam habet ⁊
actum culpe. in eo quod ſeminať. nͨ culpā
habet nec actum culpe ſed cauſaꝫ. In eo ꝙ
naſcitur cauſam culpe ⁊ culpaꝫ habet. ſed
actum non habet. Cauſa culpe corruptio
mortalitatis eſt. Culpa concupiſcentia eſt.
actus culpe concupiſcere eſt. Cauſa culpe
radix eſt. Culpa ipſa arbor. actus culpe fru
ctus. In eo itaqꝫ ꝙ ſeminať corruptō mor
talitatis eſt In eo aūt ꝙ naſcitur viciū con
cupiſcentie eſt. In eo autē ꝙ mouetur per
concupiſcentiā actus qui a motu volūta
tis inchoať motus opis perficiť. Nō itaqꝫ
naſcentes propterea ſine vicio eſſe eſtimē
tur quia nō concupiſcūt. quoniā radicatū
viciū ꝯcupiſcentie in ipſis eſt ꝑ q̄d poſtea
cum operanť concupiſcunt.

Quomodo ignorantia viciū ſit. Capitulum XXXII.

Gnorantia autē non propterea in eis vicium eſt. quia cum naſcūtur veritatem non cognoſcunt quando non debent. ſed quia tunc cū naſcuntur vicium in eis eſt quo poſtea impediuntur ne veritatem cognoſcant quādo debent. Naſci quippe ſine cognitione natura eſt nō culpa. Sed in eo vicio naſci quo poſtea a cognitōne veritatis impediant̄ culpa eſt non natura. Hoc aūt viciū in corruptione carnis eſt ⁊ in corruptione ſenſus carnal'. qui ſenſus ſi integritatem ſuam haberet ꝑuectus ⁊ exercitatus iudicium veritatis per ea que foris viderētur ammonit⁹ anima intus ſiñ labore conciperet. q2 vero ex carne corrupta integritate ſua priuatus eſt purā ſine cōfuſione erroris veritatem haurire non poteſt.

Q, angeli facti ſunt vt abint⁹ erudirentur homines a foris. Ca. XXXIII.

Ngeli quippe q2 perfecti ſunt ab intus eruditi ſūt. Homines autem excepto dumtaxat primo illo qui ſicut ſuo modo ꝑfect⁹ factus. ita et ipſe quoq3 ab intus eruditus eſt q2 ꝑ interualla tēporū ad ꝯgnitōz ꝓmoueri debuerūt ꝑ ſpēs rerū ꝯpaliū ⁊ viſibilium foris ad cognitōnem veritatis excitandi et erudiendi fuerunt. Que tamē excitatio et eruditio naturaliter et ſine labore homini adeſſet ſi ſenſus hoīs in carne mortali ꝑ peccatum corruptus nō fuiſſ3. vt tunc ei⁹ plenum ac ꝑfectū conſtaret quod ait apoſtolus. Inuiſibilia enim ei⁹ a creatura mūdi per ea que facta ſunt intellecta conſpiciuntur.

Unde concupiſcentia naſcitur et vnde ignorantia. Ca. XXXIIII

N carne igitur mortali ex ſenſualitate corrupta naſcit̄ vicium ꝯcupiſcentie. ex ſenſu corrupto viciū ignorantie ibi quia appetitus querende neceſſitatis vltra menſurā ſe extendit. Hic autem quia inſtrumentū concupiſcende veritatis ab integritatis vigore deficit. Hoc āt difficultatem queſtiōis maximā adducit ꝙ originale peccatū nō niſi in ſolo carnalis corruptōnis vicio aſſignare videmur. ꝙ tamē vſq3 ad participatōnem anime rationalis extendi neceſſe eſt ꝯfiteamur.

Quō anima peccati originalis particeps fiat. Caplm XXXV.

Uomodo autē anima que munda ac ſine vicio creatur particeps fiat illius vicij quod per ſolam carnem adducitur dignū inquiſitōne eſſ3 ſi aliqua hoc diligentia inueſtigari potuiſſet. Nunc autē quia ſcientie humane expoſitū non eſt ad cognitōez fide a nobis credendū eſt non curioſitate inquirendum. Nam ſi dixerimus animā quando corpori commiſcet̄ volūtate quadā ad delectationē culpe inclinari iam nō originali tantum ſed actuali quoq3 peccato obnoxiam eſſe demonſtram⁹. Si vero neceſſitate aliqua ad conſortiū corporis et ad contagiū vicij corporalis detruſam confitemur ex ipa neceſſitate a reatu abſolutam eſſe oſtendim⁹. Quod eni omnino neceſſitatis eſt imputabile non eſt. Quod autem volūtatis eſt originale non eſt ſed proprium. Conſtat igitur ꝙ ratiōalis anima corpori humano infuſa nec voluntate corrumpit̄ ne peccatum ſit actuale nec neceſſitate corrumpitur ne viciū ſit nō imputabile. Non itaq3 malū illi eſt aut mala voluntas quia nōdum velle accipit. aut op⁹ malum quia nōdum adhuc bene vel male agere potuit. ſ3 malum illi eſt ꝙ talis eſt q2 niſi per gratiam adiuuetur neq3 ꝯgnitōez veritatis accipe. neq3 cōcupiſcentie carnis ſue reſiſtere poſſit. Hoc autē illi ineſt non de integritate conditionis ſed de ſocietate carnis corruptibil'. Que vicz corruptio q͛a a primo parente in omnē poſteritatē ꝑ carnis propagatōnē tranſducitur peccati originalis macula in vicio ignorantie ⁊ cōcupiſcentie ad vniuerſos dilatatur. Quod ſi queritur qua iuſticia anime imputetur quod neq3 ex creatōne accepit neq3 voluntate ꝑpetrauit. ſed ex ſola carnis ſocietate contraxit. quā tamen ſocietatem non ipſa ſuo arbitrio mendicauit. ſed ꝑcepto et diſpoſitōne creatoris ſui ſuſcepit. Nos tandem id q̄d verum eſt ꝯfiteri oportz iuſticiam diuinā in h irreprehenſibilē quidē eſſe ſed comp̄henſibilē non eſſe.

Ratio de animabuſ incorporandis. Capitulum XXXVI.

Am hi qui dicūt deum a principio ꝓpoſuiſſe animas corporibus viuificādis ſociare ⁊ corporū quidem generandorū homini officium iniūxiſſe. animarū autē creandarum poteſtatē ſibi retinuiſſe. vt hō iuſt⁹ corpora mūda generaret. deus iuſtus animas iuſtas crearet mundas. et corꝑibus ſociaret. et ſi homo opus ſuū corrupit de⁹ propoſitum ſuū mutare nō debuit. Propterea q3 deū ſcdm ꝓpoſitum bonum animas creare mūdas et corꝑibus ſociare in quibus dum corruptionē inueniunt ⁊ corruptionē trahunt non hoc ex deo eſſe qui ſine corruptōne illas facit ſed ex homine q corporū naturam corrupit. Qui ergo hoc dicunt rationē diuine iuſticie nō exponūt. quia ſicut ad diuinā voluntatē vel bonitatem nō ꝑtinuit vt eas malas faceret. ſic neq3 conuenire videbatur vt proponeret illic collocare vbi malas fieri neceſſe eſſet. Nō igitur magno opere inſiſtendū eſt vt rōne inueſtigetur q̄d fide magis q̄m ratōe ſcrutari oportet.

Quomō a patribus iuſtis peccatores filij naſcuntur. Capitulum XXXVII

Ueritur tamen q̊modo originale peccatū cōtrahūt qui generant̄ ab his qui originalis peccati ſiue per ſacramēta fidi ſiue ſola fide remiſſiōez acceperūt. Quomodo eniz a patribus in filios tranſire poteſt q̄d in ipſis patribus nō eſt? Sed ſciendū eſt ꝙ originale peccatū quod a patribus per carnis generationē ad filios tranſducitur quāuis in hijs qui gignūt quantū ad culpam remiſſum ſit q̄ntum ad penam tamē remanſit. Quantum ad culpam dimiſſū quia non imputatur. quantū ad penā retentum quia non tollitur. Hoc eſt eniz q̄d dicit apoſtolus. Jam nichil damnationis eſt hijs qui ſunt in chriſto ihesu. vt videlicz oſtenderet quia his qui ſunt renati in xp̄o hieſu quāuis infirmitas originalis corruptionis non tollitur interueniēte tñ regenerationis ſacramēto ad damnatiotionez non imputat̄. Quibus fomes quidem peccati ineſſe poteſt. ſed peccatū domiari nō poteſt. quia quādiu libertatem ſuā cuſtodiunt ⁊ ſpiritū adoptionis voluntarie peccando non amittūt. Liberati quidē a ſeruitute peccati ſub corruptione quidē mortalitatis neceſſitate tenemur. ſed dñio peccati nō niſi volūtate ſubijcimur. Propter quod idem Ap̄lus dicit. Non regnet peccatum in veſtro mortali corꝑe. Corp⁹ q̄dē noſtrū mortale neceſſitate in ipſa corruptionis radice fomitē peccati portat. ſed vbi ſpiritus libertatis eſt peccatū ip̄m ad regnandū ſurgere non poteſt. Sic itaq3 originale peccatū q̄d in patrib⁹ ꝑ generationē deletum eſt q̄ntū ad culpā. quia tñ ad penam remanet ad eos q̊ generant̄ trāſiens nō ſolum ad penā ꝯſtat ſed etiā imputat̄ ad culpam donec ꝑcepto lauacro regeneratōis in ipſis q̊q3 culpa deleatur etiam ſi pena remaneat.

Utrū omnia peccata precedentium patrū ad filios tranſeāt. Caplm XXXVIII.

q

Ueritur autem

vtꝝ omnia peccata ꝑcedentiuʒ patrũ ad filios tranſeant ſicut illud primi parentis delictũ in omnes qui ex ipo nati ſunt redundaſſe videmꝰ. Qđ ſi verũ eſt q̃nto poſteriores tãto vtiqʒ ſũt miſabiliores. Nec equa vidr conditio vt tpꝰ preiudicet vitati vbi forte natã q̃nto mag corrumpit̃ tanto deterior ſeminat̃ Cũ eiʒ dicat ſcriptura. Reddã pctã patꝝ in filios vſqʒ in terciam ⁊ q̃rtam generatõem. Manifeſte oſtendit ꝙ a filijs pctã patꝝ requirant̃. Sʒ q̃re vſqʒ in terciam ⁊ q̃rtaʒ generatiõʒ ⁊ nõ vſqʒ q̃qʒ non facile eſt demonſtrari niſi forte ea que per iuſticiã in omnẽ generatiões exquiri potuerũt ꝑ miſicordiaʒ in tercia et quarta generatiõe terminant̃ ne forte iudicium importabile fieret ſi cũcta ꝑcedentiũ peccata in ſubſequẽtibꝰ vltio diuina puniret. Quod aũt in alio loco dicit̃. filius non portabit iniquitatem patris. ⁊ p. n. p. i. f. de illa veraciter iniq̃tate intelligit̃ quaʒ ꝑſonaliter diſcreti ⁊ eſſentialiter diuiſi ab inuiceʒ pater ⁊ filius operant̃. Ex q̊ eniʒ filius a patre et pat a filio aliđ in perſõa effectus eſt ſicut vterqʒ proprio arbitrio operari habet. ſic quod alter facit deinceps alteri imputari non debet. Quod ergo dictũ eſt. Reddam peccata patruʒ in filios de illis peccatis intelligi oportʒ que patres ꝯmiſerũt prius q̃ʒ de ipſis naſcerentur hij ad quos peccata eorũ redundare debuerũt. Quare ergo vſqʒ in quartaʒ generatõnem niſi quia vl' per miſericordiã rigor iuſticie temperatur. vel ꝑ terciã et q̃rtam generatõem omĩs generatio intelligit̃. vel qđ magis ꝓbabile videtur eouſqʒ peccata patruʒ in filijs puniri dicunt̃ quo ipſi filij eorũdẽ patꝝ peccata videntes imitant̃ vt intelligamꝰ filios nunquã in peccatis parentũ fieri participes. niſi prius fuerint peccando effecti imitatores vt ſuo quiſqʒ peccato nõ alieõ damnetur dum alienum ſuum facit quod amando et ſequẽdo imitatur. Sic eniʒ generaliter dictum conuenientius intelligitur filius non portabit iniquitatẽ patris. ⁊ p. n. p. i. f. vt nunquaʒ peccata aliena noceant niſi hijs qui ea peccando imitantur. Cum eiʒ contra id quod dictũ fuerat patres comederunt vuã acerbam. et dentes filiorũ obſtupeſcunt oppoſitum ſit. filius non portabit. i. pa. n. p. i. f. Anima que peccauerit ipſa morietur. neceſſe ẽ vt ſimplicior ſentẽtia precedentiũ patrum peccata ad ſubſequẽtes filios tranſire ſignatũ accipimꝰ in ſubſequenti aſſertiõe ſuo quenqʒ peccato teneri neqʒ precedentiũ peccata patrum ad ſʒ ſequentes filios redundare intelligamus. Quod ſi verũ eſt conſtat quia peccata patrum actualia ad filios non tranſeunt. ſed originale ſoluʒ quod omibus ceteris tanto maius fuit quãto pre omibꝰ ceteris naturam ipſam mutare potuit Quod quidẽ in ea corruptione ſeminatũ ad poſteritatẽ pertranſit qua in ꝑma radice ſua naturaʒ humanã corruptã infecit.

Pars octaua.

De eo ꝙ tria conſideranda ſunt circa reparatõem hominis.

Capl'm I.

p

Rima culpa

hominis fuit ſuperbia q̃m triplex pena ſubſecuta ẽ. Una que pena eſt tantũ id eſt. mortalitas corpis. due relique q̃ ⁊ pene ſunt ⁊ culpe. Quaruʒ vna ẽ ꝯcupiſcentia carnis. altera ẽ ignorantia mẽtis. Qꝛ igit̃ homo tali pena ꝑcuſſus eſt ꝑ quã culpa non purgaret̃ ſʒ augeret̃ niſi per grãm poſtmodũ liberatꝰ fuiſſʒ. ꝑ penam tpalem ad penã eternam deſcenderet Ne aũt damnãdus inueniret̃ ſi ſtatim iudicaret̃ dilatũ eſt iudiciũ eiꝰ. ⁊ qꝛ eum diuina miſcđia ad ſalutẽ preordiauit. in hꝫ tẽpe expectationis et dilatõis locũ ei pnĩe ⁊ correctiõis aſſignauit. q̃tinꝰ eũ interim ꝑ gratiam ſuã talẽ efficeret quẽ tandẽ nõ miſericorditer ſolum ſʒ etiã iuſte ad ſaluteʒ iudicare valeret. Tria ergo hec in reparatione hoĩs primo loco ꝯſideranda ocurrũt. tempus. locuſ. remediũ. Tempus eſt pñs vita ab initio mũdi vſqʒ in fineʒ ſeculi. Locus ẽ mundꝰ iſte. Remediũ in tribus ꝯſtat. in fide, in opibꝰ bonis. in ſacramẽtis. Tempus longũ ne imparatꝰ ꝑoccupet̃. Locꝰ aſper vt ꝑuaricator caſtiget̃. Remediũ efficax vt infirmus ſanet̃.

De quinqʒ locis.

Capl'm II.

q

Uinqʒ ſunt loca

vnus in quo eſt ſolum bonũ et ſummũ bonuʒ. vnus in q̊ eſt ſolum malũ ⁊ ſũmũ malũ. Poſt hꝫ alia duo alter ſub ſummo in q̊ eſt ſolũ bonũ ſed nõ ſummũ. alter ſup̃ imũ in q̊ eſt ſolũ maluʒ ſed nõ ſummũ. In medio vnꝰ ĩ quo ẽ ⁊ malum ⁊ bonũ. neutꝝ ſummũ. In celo eſt ſummum bonũ ⁊ ſolũ. In inferno ẽ ſummuʒ malũ ⁊ ſolũ. In ꝑadiſo eſt ſolum bonũ nõ ſummũ. In igne purgatorio ſolũ malũ nͨ ſũmũ. In mũdo eſt bonũ ⁊ malũ neutrũ ſummũ. Paradiſus eſt locus incohantiũ et in melius ꝓficientiũ. et ideo ibi eẽ ſolum bonũ debuit qꝛ creatura a malo initianda non fuit. Non tamẽ ſummũ eſſe debuit. qꝛ ſi ſummũ ibi eſſʒ bonũ illic poſitis ꝓfectus non eſſet. Celum locus eſt ꝯfirmatoꝝ bonorum et ꝑ diſciplinam ad ſummũ ꝓfectũ pertingentiũ. Unũ ſolũ ſummũqʒ bonuʒ in eo collocatũ eſt. Infernꝰ locꝰ eſt cõfirmatoꝝ maloruʒ ⁊ diſciplinã irrecuperabiliter deſerentiũ. et ideo ibi ſolũ ⁊ ſummũ maluʒ poſitum eſt. Purgatoriꝰ ignis eſt locꝰ in prima correctione minus correctoꝝ ⁊ in ſecunda ꝓficiendoꝝ. et ideo ſolũ maluʒ habere debuit vt priore peior eſſet vbi bonuʒ et malum ſimul ꝯſiſtit. Mundus eſt locus errantiũ et reparandoꝝ. et ideo ſiml' bonũ et maluʒ in eo ordinatum eſt. vt per bonũ quidem conſolatõem accipiant. per malũ vero correctionem. Non tamẽ ſummum bonum aut ſummũ malũ ibi eſt vt ſit quo ⁊ perſiſtẽtes in malo deficere. recedẽtes a malo proficere poſſint. Sic ergo celum in ſummo eſt. poſt celũ paradiſus. pꝰ ꝑadiſũ mundꝰ. poſt mundũ ignis purgatoriꝰ. pꝰ ignẽ purgatoriũ infernus. Dyabolꝰ ergo qꝛ a ſummo ceciderat in imo detruſus eſt. ꝓpterea qꝛ reparãdus nõ erat. Homo aũt quia a ſummo nõ corruit nõ eſt poſitus in imo. ſʒ in medio collocatus vt ei locꝰ eſſʒ q̊ aſcendere poſſʒ ꝑ meritũ iuſticie vel deſcẽdere per reatum culpe.

Quõ diſpoſitus eſt homo ad penitentiam.

Capl'm III.

q

Oſitus eſt ergo

in mundo iſto in loco penitẽtie ſpacio penitendi indulto vt mala corrigeret. bona repararʒ vt tandẽ correctus ad iudiciũ veniẽs nõ ꝓ culpa penaʒ. ſed ꝓ iuſticia gl'iam ſibi preparatã acciperet. Reſtat ergo vt dũ tempꝰ eſt ꝯſiliuʒ exq̊rat et auxiliũ requirat correctõis et liberatõis ſue. Sed qꝛ ꝑ ſe ad neutꝝ ſufficiẽs inuenit̃ neceſſe eſt vt ille qui per grãʒ ſuam differt iudiciũ interim ꝑ eandẽ grãm oñdat euadendi ꝯſilium ⁊ poſt ꝯſiliũ ꝯferat auxiliuʒ. Sic itaqʒ oportet vt interim deponat ꝑſonam iudicis et aſſumat perſonã prius ꝯſiliatoris. poſtea auxiliatoris. ita dumtaxat vt primo hominẽ totuʒ ſibi dimittat q̃tinꝰ et ipe homo ⁊ ignorantiã ſuã experiat̃ ⁊ intelligat ſe indigere ꝯſilio. deiñ etiã defectũ ſuuʒ ſentiat ⁊ agnoſcat ſe opus habere auxilio. Tali ergo ratõne in tpe natural' legis totus hõ dimiſſus eſt ſibi. poſtea in tempe ſcripte legis cognoſcenti ignorãtiaʒ ſuam datũ eſt cõſiliũ. Poſtremo in tpe grĩe cõſiteri defectũ ſuũ preſtitũ eſt ei auxiliuʒ. Cõſiliũ erat ĩ rõe ſatiſfactõis. auxiliũ erat ĩ effectu redẽptõis. vt ergo rõeʒ ſatiſfactõis quã pro pcto ſuo hõ creatori ſuo ꝑſoluere debebat euidentiꝰ agnoſcere poſſimꝰ cauſã hominis prius neceſſe pauliſper attentiꝰ ꝯſideremus. Cauſa vero hec inter tres perſonas agenda formatur. id eſt. deũ homineʒ et dyabolum.

De cauſa homīs aduerſus deū et dyabolum. Ca. IIII.

I ergo tres ī cau
ſam veniūt. homo. deus ⁊ dyabo
lus. dyabolꝰ deo iniuriā feciſſe cō
uincatur. q2 ſuū eius hoiem ⁊ fraudulēter
abduxit ⁊ violenter tenuit. Homo ſiliṙ deo
iniuriā feciſſe ↄuicit q2 ⁊ ↄtempſit ꝓceptū
eius. ⁊ ſe ſub manu aliena ponēs ſue ſuitu
tis damnū illi intulit. Item dyabolꝰ homi
iniuriā feciſſe ↄuincit q2 illū ⁊ ꝓus bona ꝓ
mittendo decepit ⁊ poſt mala inferēdo no
cuit. Iniuſte ergo dyabolꝰ tenet hoiem ſed
homo iuſte tenet. q2 dyabolꝰ nūq3 meruit
vt hoiem ſibi ſubiectū ꝓmeret ſ3 hō meru
it ꝑ culpā ſuā vt ab eo ꝑmitteret. Lic3 enim
ignoraret falſū eē qd diabolꝰ ꝑmiſit tñ nō
ignorauit. q2 etiā ſi vex eēt ↄ volūtatē crea
toris ↄcupiſcere nō debuit. Iuſte ergo ſub
iectꝰ eſt hō diabolo q̄ntū ꝑtinet ad culpā
ſuā. iniuſte aūt q̄tū ꝑtin3 ad diaboli fraudu
lentiā. Si ergo hō talē patronū hr̄et cuius
potētia dyabolꝰ in cām poſſ3 adduci iuſte
dominio eiꝰ ↄdiceret q2 nullā diabolus iu
ſtam cām hūit q̄re ſibi ius in homīe vendi
care debuerit. Patronus aūt nullꝰ talˀ in
ueniri poterat niſi ſolꝰ deus. S3 deꝰ cām
homīs ſuſcipe noluit. q2 homi adhuc ꝑ cul
pa ſua iratꝰ fuit. Oportuit ergo vt hō deū
ꝓus placaret et ſic deinde deo patrocināte
cū diabolo cām iniret. S3 deum rōnabilr̄
placare ñ poterat niſi ⁊ dānū qd intulerat
reſtauraret ⁊ d ↄtēptu ſatiſfaceret. Hō vō
nichil hūit qd digne deo ꝑ oblato damno
recōpenſaret. quia ſi qd de irratōnali crea
tura redderet ꝓ rōnali ſblata creatura mi
nus eſſ3. Sed nc̄ hoiem ꝓ homīe reddere
potuit. q2 iuſtū ⁊ innocētē abſtulerat et ne
minē niſi pctōrem inuenit. Nichil ergo hō
inuenit vnde deū ſibi placare poſſ3. q2 ſiue
ſua ſiue ſeipm daret digna recompenſatō
nō eſſet. Vidēs ergo deus hoiem ſua vtu
te iugū dānatōis euadere nō poſſe miſertꝰ
eſt eius. ⁊ ꝑmu3 g̃tuito ꝑuenit eū ꝑ ſolā mi
ſericordiā vt deinde liberaret ꝑ iuſticiā3

hoc eſt q2 hō ꝑ ſe iuſticiā euadēdi nō hūit
deus homini ꝑ miſcdiam iuſticia3 dedit
neq3 ei3 ereptio hoīs ꝑfecte rōnabiliˀ eēt niſi
ex vtraq3 ꝑte iuſta foret. H eſt ſic deus iuſti
ciam hūit hoiem req̄rendi. ita etiā hō hr̄et
iuſticiā euadēdi. Sed hāc iuſticiā hō nun
q̄m habere potuiſſ3 niſi deus illi ꝑ miſcdiā
ſuā illam tribueret. Ut ergo deꝰ ab homīe
placari poſſet deus g̃tis homi dedit qd hō
ex debito deo redderet. Dedit igiṫ homini
hoiem quē hō ꝑ hoīe redderet q̄ vt digna
recōpenſatō fieret ꝑori nō ſolu3 eq̄lis. ſed
maior eſſet. Ut ergo pro hoīe redderet hō
homīe maior ↄfactꝰ ē deꝰ hō ꝑ hoīe. ⁊ dedit
ſe hō homi vt ſe aſſumeret ab hoīe. Incar
natus eſt deꝰ dei filiꝰ et datus ē homībus
deuſ homo Xp̄us. ſicut Yſaias ait. Puer
natus eſt nob et filiꝰ datꝰ eſt nobis ⁊c. Qd
ergo homini datꝰ ē xp̄us dei fuit miſcdia
q2 ab homīe redditꝰ ē xp̄c: fuit homīs iuſti
cia. In natiuitate eni xp̄i placatꝰ eſt iuſte deꝰ
homini. quia talis hō inuētuſ eſt ꝑ hoiem
qui nō ſolum vt dictu3 eſt par. ſed etiā ma
ior hoīe eſſet. Ideo in natiuitate xp̄i ange
li mūdo pacem nunciāt dicētes. Glia in ex
celſis deo: et i t̄ra pax ho. bo. vo. S3 adhuc
ſuꝑerat homi vt ſicut reſtaurādo placaue
rat iram. ita q̊q3 ꝑ ↄtemptu ſatiſfaciendo
dignus fieret euadere penā. ſed h ↄuenien
tius fieri non poterat niſi vt penam quam
nō debebat ſponte ⁊ obedienter ſuſciperet
vt de pena quā per obedientia3 meruerat
eripi dignꝰ fieret. Hanc autem penam ho
mo pctōr ſoluere nō poterat qui quācun
q3 penam ſuſciperet nō niſi digne et iuſte
propter contemptꝰ primi reatum ſuſtine
ret. Ut ergo homo iuſte penam debitam
euaderet. neceſſe fuit vt talis homo pena3
ſuſciperet pro homine qui nichil pene de
buiſſet. Sed talis nullus inueniri poterat
niſi xp̄us. Xp̄us ergo ⁊ naſcendo debitum
hominis patri ſoluit ⁊ moriendo reatum
hominis expiauit. vt cum ipſe pro homi
ne mortem qua3 non debebat ſuſtiner3 iu
ſte homo propter ipſum mortē quam de
bebat euaderet et iam locum calumniādi

dyabolus nō inueniret q2 ipſe ⁊ homini do
minari non debuit ⁊ homo liberari dignꝰ
fuit. Idem itaq3 ⁊ iudicium noſtꝝ ⁊ cauſa3
noſtram fecit ſicut ſcp̄tum eſt. Quoniam
feciſti iudicium meū ⁊ cauſam mea3. Cau
ſam noſtram pro nobis fecit quia debitu3
patri abſoluit ⁊ moriēdo reatum expiauit.
Iudicium vō q2 deſcēdens ad inferos et
portas mortis frangens captiuitatem que
ibidem tenebatur liberauit. Iudicium vō
diaboli aduerſus deū factu3 eſt ſtatim ab
initio ſecli. Iudicium homīs aduerſus dy
abolum in paſſione chriſti. Iudiciu3 homi
nis aduerſus deu3 differtur vſq3 in conſū
mationem ſeculi. ⁊ ideo homo ſi prius per
chriſtum deo reconciliari voluerit poſt iu
dicium ſuum ſine timore damnationis ex
pectabit.

De diſcretione iudicioꝝ. Caplm V.

Q uattuor ſunt iu
dicia ſcdm preſcientiam. ſcdum
cauſam. ſcdm opatione. ſcdm re
tributionem. Scdm preſcientiam iudicati
ſumus prius q̄3 eſſemus. Scdm cauſa3 iu
dicamur ex quo eſſe incipimꝰ quando bo
ni vel mali ſumus. Scdum operationem
iudicamur quādo opibus foris oſtendi
mus quales intus apud nos ſimꝰ Scdm
retributionē iudicabimur quādo in ꝑcipi
enda mercede opeꝝ cognoſcemus quales
ab eterno apud deū ꝑuiſi fuimus. Ex hijs
quattuor iudicijs duo ſunt occulta iudici
um ſcdm preſcientiā ⁊ iudiciū ſcdm cauſā
et ideo in eis iudiciū hūanū non recipitur.
duo manifeſta. id ē. iudicium ſm opatōe3
et iudiciū ſm retributōem. in quoꝝ altero
id eſt. iudicio ſcdm operatione omnibus
a deo in ꝓſenti iudicandi ptās daṫ. Alteꝝ
vero hoc eſt iudiciū ſm retributione non
ab omibꝰ ſ3 a deo corā hominibꝰ iudicabiṫ
Sed iudiciū ſm ꝓſcientiam occultū eſt et
immutabile. Iudiciū ſcdm cām occultu3 ē
et mutabile. Iudiciū ſm opatōem manife
ſtum ⁊ mutabile. Iudiciū ſm retributōe3

manifeſtū ⁊ immutabile. Iudiciū ſm opa
tionem ymago quodāmō eſt ⁊ ſacramen
tum iudicij ſm retributōem. q2 illud mani
feſtat cām ⁊ ꝓſcientiā innuit. hoc vō mani
feſtabit cām ⁊ preſcientiā ↄfirmabit. Item
ↄſiderandū q̄ iudiciū aliter fit vbi ſentētia
dictatur. aliter vbi ꝓfertur. In dictanda q̄
dem ſententia omnis iudicij iudicat ſimul
pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſctūs. In ꝓferenda aūt
iudicat filiꝰ ſolus. q2 cum in diuinitate ſua
cum patre et ſpūſſancto omīs iudicij ſentē
tia3 dictare habuit in hūanitate ſua omīs
iudicij ſniam proferre ſolus accepit. Pro
pterea humānitas que ſententiā dictare nō
habet q̄ntum ad dictandam ſententia3 di
xit. ego non iudico quenq̄3. et tamen quia
proferre habet ſcdm hoc qd dictata eſt ſub
dit. ſicut audio iudico. Quod ei3 intus au
dit vbi ſententia dictaṫ foris iudicat vbi ꝓ
fertur. Hijs itaq3 breuiter de diſcretione iu
dicioꝝ propoſuis. nunc ad ipſam narratō
nis noſtre ſeriem reuertamur.

Cur deus homo. Caplm VI.

F actus eſt itaq3
deꝰ homo vt hoiem quē fecerat
liberaret vt ide3 eſſet creator ho
minis ⁊ redemptor. Miſſus ē itaq3 filius
vt in adoptione patna aſſenſu3 ſuū demō
ſtraret. venit ſapientia vt vinceret maliciā
vt hoſtis q̄ aſtutia vicerat prudētia vince
retur.

Quid ad nos pertinuit paſſio chriſti. Ca VII.

S uſcepit de natu
ra hoſtiā ꝑ natura vt de noſtro eſ
ſet olocauſtū offerendū ꝓ nob. vt
in hoc ipo ꝑtineret ad nos redemptō q2 de
noſtro ſūpta erat imolatio. Cuiꝰ q̄dem re
demptōis ꝑticipes efficimur ſi ipſi redem
ptori ꝑ carnē nob ſociato per fidē vnimur.
Natura q̄dē hūana tota ꝑ pc̄m corrupta
fuerat ⁊ tota ꝓpē pc̄m dānatōi debita fue
rat. ⁊ idcirco ſi tota dānata fuiſſ3. iuſticia ñ
fuiſſ3. Venit aūt grā et elegit quoſdam de

maſſa vniuerſitatis p miſcdiam ad ſalutez
quoſdam autem per iuſticiam deſeruit ad
damnatōnem. et quos per miſericordiam
ſaluauit non ſine iuſticia ſaluauit. quia in
eius poteſtate erat vt h facere iuſte poſſet.
quos tamē ſi non ſaluaſſet iuſte feciſſet. q̇a
in eorū merito erat vt ſi hoc facerz iniuſtū
non eſſet.

De iuſticia poteſtatis et equitatis. Capitulum VIII.

Iſticia enim alia
i eſt ſcd̄m debitum facientis. alia ſm
meritum patientis. Juſticia ſcdum
debitum facientis eſt poteſtatis. Juſti-
cia ſcd̄m meritum patientis eſt equitatis.
Juſticia eſt poteſtatis qua ſiñ iuſticia licz
faciēti ſi velit quod eius poteſtati debetur
Juſticia equitatis eſt qua retribuitur pa
tienti etiam ſi nolit quod eiuſ merito debe
tur. Cum ergo de⁹ punit peccatorem iuſte
facit. quia poteſtati debetur vt hoc poſſit
ſi velit. et iuſte punit qui patitur. quia ſcd̄z
meritum ſuū ei retribuitur quod eius me
rito debetur. et eſt illic poteſtas iuſta qua
deus iuſte facit ⁊ ipe iuſtus eſt. et hec retri
butō equa qua peccator iuſte patit̄ qua ta
men ipſe nō eſt iuſtus ſed pena eius iuſta
eſt. Cum vero deus iuſtificat peccatorem
iuſte agit et iuſtus eſt iuſticia poteſtatis
qua hoc ei licet. Qui vero iuſtificatur iu
ſtus eſt iuſticia quaz accepit ſz nō in eo ꝙ
contra meritū ſuum accipit. ſed tamē iniu
ſtus non eſt quia non facit ipſe quod acci
pit q2 per ſe nō accipit ſed patitur tantū ꝙ
accipit. et eſt qui fac̄ q2 facit et iuſticia qua
facit. et ē iuſt⁹ qui accipit iuſticiam q̄m ac
cipit. non tamē quia accipit quia ſine iuſti
cia ſua per ſolam gratiam iuſticiam acci-
pit.

De iuſticia patiente et cogente. Capl'm IX.

Tem ſciendum ꝙ
iuſticia alia patiēs eſt alia cogēs. Juſticia
patiens eſt qua ſi fiat aliquid iuſtum eſt.
ſi non fiat iniuſtū nō eſt. Juſticia cogens
eſt qua ſic aliquid iuſte fit vt ſi non fieret:
iniuſtum eſſet. Propter quod iuſticia pa
tiens diſpenſationem habet. iuſticia cogēs
neceſſitatem. Sic igitur deus de maſſa ge
neris humani quoſdā ad ſaluatōnem aſſu
mens iuſticia vtit̄ debite poteſtatis. quoſ
dam vero ad perditionem deſerens iuſti
cia vtitur licite eq̇tatis. Illic de debito ſuo.
hic de merito noſtro. Si vero eos quos
ad ſaluationē nunc aſſumit deſereret iniu
ſticia non eſſz. quoniā ſcd̄m merita ſua re
ciperent iuſticiam equitatis. Si autē eos
quos nunc deſerit aſſumeret ſimiliter iniu
ſticia non eſſet. quia in eorū ſaluatōne vte
retur iuſticia poteſtatis. Siue igitur i his
qui ſaluantur ſiue in hijs qui damnantur
iuſticia paciens eſt per quam illud quod
ſic iuſtum eſt vt etiam ſi aliter fieret iniu-
ſtum non eſſet. Nam ⁊ hij qui ſcd̄m meri
ta ſua iuſte damnātur per gratiam dei iu
ſte ſaluari potuiſſent ſi deus voluiſſet. Et
rurſum qui per gratiam dei iuſte ſaluant̄
ſcd̄z merita ſua iuſte damnari potuiſſent.
ſi deus eos ſaluari noluiſſz. Sic ergo q̄d
voluit vtrunqz iuſtum fuit vt etiā ſi aliter
voluiſſet iniuſtum nō fuiſſz. quia poteſtas
eſt in voluntate eius qua ſine iniuſticia fa
cere illi licet quodcunqz voluerit.

Q, aliter redimiſſe poſſet deus hominem ſi voluiſſet. Capitulum X.

Ropter quod
p veraciter profitemur ꝙ redem
ptionem generis humani alio
etiam modo deus perficere potuiſſet ſi vo
luiſſet. Sed ideo hoc modo q̇a iſte noſtre
infirmitati conuenientior fuit vt deus hō
fieret. ⁊ p hoīe mortalitatē aſſumēſ hoīs ad
ſpez ſue imortalitatis hoīez reformaret vt
ñ diffidat iā hō ſe ad hōa illi⁹ poſſe aſcēdre

quem ad ſua mala toleranda videt deſcen
diſſe ⁊ vt in deo hūanitas glorificata exem
plū eēt glorificatōis hoīb⁹ vt i eo q̄d paſſ⁹
eſt videāt quid ei debeāt retribuere. in eo
ꝙ glorificatus eſt ꝯſiderent q̄d ab eo debe
ant expectare vt ipē ⁊ via ſit in exemplo et
veritas in pmiſſo et vita in premio.

Qua ratione inſtituta ſunt ſacramenta. Ca. XI.

Oſtquaz primus
p parens humani generis ppter in
obedientie culpā a padiſo exulās
in hunc mundū venit dyabol⁹ ius tirāni-
cū in eo exercens ſic̄ eum pus fraudulēter
ſeduxerat. ita poſtmodū violenter poſſide
bat. ſed dei puidentia que hūc diſponebat
ad ſalutem ſic iuſticie rigorē per miſcdiam
temperauit vt eū ad tempuſ quidē ab illo
premi permitteret et tamē ne ab illo in eter
num pmeretur ex ipſa ei pena remedium
prepararet. Itaqz iam tūc ab illo mdi exor
dio ſacramenta ſalutis ſue homini propo
ſuit quib⁹ eū ſub expectatione future ſan
ctificatōnis conſignaret. q̄tinus ea quiſq̇s
fide recta et ſpe firma propter obedientiaz
inſtitutiōis diuine perciperet et ſub iugo po
ſitus ad conſortium libertatis pertineret.
Propoſuit itaqz edictum ſuū informans
hominez et erudiens, vt quicunqz eum ſal
uatorem atqz liberatorē expectare eligeret
eiuſdem ſue electionis votū in perceptiōe
ſacramentorum eius approbare debuiſſet.
Propoſuit ⁊ dyabol⁹ ſacm̄ēta ſua q̄b⁹ ſu
os ſibi alligaret. q̄ten⁹ ab illis qui eius im
periū detractabāt q̄nto eos manifeſti⁹ di
ſcerneret tanto ſecuri⁹ poſſideret. Cepit er
go humanū gen⁹ mox in ptes ꝯtrarias di
uidi alijs ſacramēta diaboli ſuſcipientib⁹
alijs vero ſuſcipientib⁹ ſacramēta chriſti ⁊
facte ſūt due familie. vna xpi altera diabo
li. Quid enī verbū incarnatū dixerim niſi
regem qui hūc mundū intrauit paſſūptā
hūanitatē cum diabolo pugnatur⁹. ⁊ cum
ex inde quaſi tirannū ⁊ violenter in alieno
dn̄antem repulſurus? Et quid omnes po
res ſanctos qui ante incarnatōez ab initio
electi fuerunt appellauerim niſi milites q̄ſ-
dam optimos regem venturū in acie pcedē
tes ipſis quibus tunc ſanctificabant̄ ſacra
mētis quaſi quibuſdā armis muniti atqz
precincti Quid item eos q̇ poſt incarnatō
nem vſqz in finē electi ſubſequunt̄ niſi mi
lites alios non tn̄ alium ſed ipſum regem
ſuum pcedentē vnanimiter atqz alacriter
ſubſequētes. habentes ⁊ ipſi arma noui no
ua tamē ab eodem armati et ꝯ eundez pu
gnaturi? Siue igitur ſubſeq̄ntes ſiue etiam
pcedentes vni⁹ regis ſacramenta portāteſ
vni regi militātes ⁊ vnum tirannū ſuperā
tes. illi venturum pcedentes. iſti preceden-
tem ſubſequētes. Unde patz quia ab initiō
et ſi non nomie re tamē chriſtiani fuerunt.
Tria enī ſunt tpa per que preſentis ſeculi
ſpacium decurrit. Primum eſt temp⁹ na
turalis legis. ſecundū temp⁹ ſcripte legis.
tercium temp⁹ eſt g̃tie. Primū eſt ab adā
vſqz ad Moyſen. Scd̄m a moyſe vſqz ad
chriſtum. Terciū a xpo vſqz in finez ſeculi.
Similr̄ tria ſunt genera hominū. id ē. ho-
mines naturalis legis. homines ſcripte le
gis. homīes gratie. Homineſ naturalis le
gis dici poſſunt. qui ſola naturali ratōne
vitam ſuam dirigūt. vel potius naturalis
legis homines dicuntur qui ſcd̄m concu-
piſcentiam in qua nati ſunt ambulāt. Ho
mines ſcripte legis hij qui exterioribus pre
ceptis ad bene viuendū informant̄. Ho-
mines gratie ſunt hij qui per aſpirationez
ſpiritusſancti afflati et illuminantur vt bo
num quod faciendū eſt agnoſcant. et inflā
mantur vt diligant. et corroborātur vt pfi
ciant. et vt idem manifeſtiori diſtinctione
ſignemus. Homines naturalis legis ſunt
aperte mali. homines ſcripte legis ficte bo
ni. homines gratie vere boni. ficte boni ſūt
tecti. aperte mali ſunt detecti. qui per gog ⁊
magog ſignati ſunt. quod interpretatur te-
ctus et detectus in perſecutōez populi dei
predicantur venturi. quia hec duo genera
hominum ſemper vere bonos perſequun-
tur. In primo genere ꝯtinent̄ pagani. In
ſcd̄o genere iudei. in tercio xpiani. Iſta tria

genera hominū ab initio nunq̄m vllo tēpe
defuerunt.tñ tempꝰ naturał legis ad apte
malos ꝑtinet.qꝛ illi tunc ⁊ numero pl'es et
ſtatu excellentiores fuerūt.Tempus ſcpte:
legis ad ficte bonoſ qꝛ tūc homīes in timo
re ſuientes opus mūdabant non animuꝫ.
Tempuſ gratie ad vere bonos ꝑtinet.qui
modo et ſi nūero plures non ſunt tñ ſtatu
excellētiores ⁊ dei gratia publice anteferūt
etiam ab hijs q̄ eis morbꝰ contradicunt.
Scias ergo q̄cunqꝫ tꝑe ab initio mūdi vſ:
qꝫ in finem nullū fuiſſe vł' eſſe vere bonuꝫ
niſi iuſtificatū per grām.Gratia aūt nūq̄ꝫ
aliq̄d adipiſci potuiſſe niſi per xp̄m.ita vt
omnes ſiue p̄cedentes ſiue ſ{b}ſeq̄ntes vno
ſanctificatōis remedio ſaluatos agnoſcas
Aſpice ergo caſtra regis noſtri ⁊ acies ex:
ercitus eiꝰ in armis ſpūalibꝰ fulgētes.⁊ q̄n
ta p̄cedentiuꝫ ſubſeq̄ntiumqꝫ ꝓplorꝫ multi
tudine ſtipatus incedat.

De tempore inſtitutionis ſacra mentorum.

Caplm XII.

Tempuſ inſtitutio nis ſacramentorꝫ ab eo cepiſſe cre
ditur quo primꝰ parens merito
inobedientie a gaudijs paradiſi expulſus
in hꝰ vite mortlis exilio cū tota poſteritate
vſqꝫ in fineꝫ p̄me corruptiōi obnoxiꝰ tenet
Ex quo eni homo a ſtatu p̄me incorruptō
nis lapſus in corꝑe ꝑ mortalitatē ⁊ in aīa
per iniquitatē egrotare cepit.ꝯtinuo deus
reparando in ſacramentis ſuis medicinā
parauit.que quidē ꝓut ratō poſtulabat et
cauſa diuerſ{i}ſ tempibus et locis ad curatōꝫ
illius exhibuit.Alia añ legeꝫ.alia ſub lege.
alia ſ{b} ḡtia.diuerſa q̄dē in ſpecie.vnū tñ ef
fectū habentia et vnam ſanitateꝫ ꝑficientia
Si quis igitur querat tempuſ inſtitutōis
ſacramentorꝫ.ſciat qꝛ q̄ꝫdiu morbus ē opꝰ
medicine eſt.Preſens igitur vita ab initō
ſeculi vſqꝫ in finem ꝑ mortalitatē decurrēs
tempus eſt morbi et tempus remedij.In
ipſa et propter ipſam inſtituta ſunt ſacra
menta.et quedam a principio ipſius q̄ ſuo
tempore cucurrerunt et ad ſanitateꝫ quan
tum ipſis datū erat et per ipa danduꝫ erat
reſtituendam preualuerunt. Et iſta ſacra:
menta ſuo tempore expleto ceſſauerunt.et
alia pro illis ad eandem ſanitatem ꝑficien
dam ſucceſſerunt.Et rurſum poſt illa alia
quaſi nouiſſime adiūcta ſunt quibus alia
ſuccedere non debuerunt velut medicamē
ta ꝑfecta que morbum ipſum conſumerēt
et perfectam ſanitateꝫ plane reſtaurarent.
Et hec omnia facta ſunt ſcd̄m iudicium et
diſpenſatōnem medici qui morbum ipſuꝫ
vidit:et qualia ei remedia ſingulis tempo
ribus adhibenda eſſent agnouit.Porro
vnum ſacramētum etiam ante peccatum
hominis inſtitutum inuenit. Coniugium
nanqꝫ prius etiam q̄ꝫ homo peccaret ſan:
citum legit.vt teſte ſcriptura mulier facta
viro in adiutoriuꝫ ſociata memorat. Cuiꝰ
tamē inſtitutionis cauſa tunc ad remediū
non fuit ſed ad officiū.quia morbꝰ in ho
mine non fuit qui ſanaretur ſed virtꝰ que
exerceretur.Propter quod ex tribus cau
ſis inſtitutioni ſacramentorum duas tan
tum hic inuenimꝰ.eruditionem ſcilicet et
exercitatōnem. Humiliatio eni ibi neceſſa
ria non fuit vbi ſuꝑbia nulla fuit.ſed ratio
que erudiretur ad maiorē cognitionem ⁊
virtus que ꝓmoueretur ad maiorem perfe
ctionem.Inuenitur itaqꝫ hoc ſacramentū
ſingularem habens legem queadmoduꝫ
ſingularem habet inſtitutionē.Et videtur
ordo poſtulare prius q̄ꝫ ad ea que de cete
ris dicenda ſunt ſacramētis diſcutiēda ac
cedamus.De iſto ſingulariter quedā que
ad primam inſtitutionē ſpectare videbun
tur premittere.hijs que ad ſecundaꝫ eiꝰ in
ſtitutionem pertinent ſequēti narrationi
reſeruatis. Habet enim hoc ſacramentuꝫ
duplicem inſtitutionem.vnam ante pecca
tum ad officium.aliam poſt peccatum ad
remediū.et ſcd̄m illam q̄dē qua ſingularit̄
inſtitutum eſt ſingłariter tractari debuit:
vt poſtea ſcd̄m illam que ceteris in tēpore
coniungit a ceteris in narratione nō ſepa
retur.

De inſtitutione cōiugii ante peccatum.

Capitulum.XIII.

Sacramentum cō iugij ſolum ex omnibꝰ ſacramen:
tis que ad remediū hominis in:
ſtituta ſūt ante peccatū homīs inſtitutum
legitur.non tñ propter peccatum ſed ad ſa
cramentū ſolū et ad officium.ad ſacramen
tum propter eruditōnem.ad officium pro
pter exercitatōnem.Erant eni duo hec i cō:
iugio ip̄o.ꝯiugiū ip̄m et coniugij officium
et vtrūqꝫ ſacramentū erat. Coniugiū con:
ſtabat in conſenſu federis ſocialiſ.coniugij
officiū conſtabat in copula carnis.Coniu:
giū ſacramentū fuit cuiuſdā ſocietatis ſpi:
ritualis que ꝑ dilectionē erat inter deum ⁊
animā.in qua ſocietate anima ſponſa erat
et ſponſus deꝰ.Officiuꝫ coniugij ſacramē
tum fuit cuiuſdā ſocietatis que futura erat
ꝑ carnem aſſumptam inter xp̄m et eccłiam
in qua ſocietate xp̄s ſponſus futurus erat
et ſponſa eccleſia.Et qui ſponſus erat vtro
biqꝫ ſuperior erat.et eius dilectio ꝑ pietateꝫ
trahebatur ad inferiorem.Que aūt ſponſa
erat vtrobiqꝫ inferior erat.quia ſibi ſuffici:
ens non erat et ꝑ ſe ſtare non poterat.⁊ pro
pter hoc eius dilectio neceſſitate magis cō:
uertebatur ad ſuꝑiorem.Superior diligen
do beneficium preſtitit.inferior diligendo
beneficiū accepit. Huius ergo ſocietatis q̄
vtrimqꝫ dilectione mutua conſtabat ſacra
mentū formatū eſt quando coniugiū inſti
tutū eſt.alterius ſocietatis ſacramentuꝫ in
coniugio.alteriꝰ ſocietatis ſacramentum ī
cōiugij officio. Propterea natura huma:
na duplici qualitate diſtincta eſt vt in viro
quidē robuſtior.in femina vero infirmior
et aliena ope egens appareret et iuncti ſunt
duo in vnū vna dilectione et ſocietate vna.
vt in vna dilectione eſſent et ꝑ vnaꝫ dilectio
nem in vna ſocietate manerent.et vir q̄dem
vt ymago dei fieret.in h̄ ſacramento pieta:
te ad dilectōnem inclinaret.femina vero vt
formā anime rationalis exp̄meret neceſſi:
tate magis et quaſi reſpectu cōmoditatis
cuiuſdā ꝑſuaderet.ſic tamen vt vtrimqꝫ vo
luntaria eſſet dilectio.quia ſi volūtaria nō
eſſet neqꝫ vera dilectio neqꝫ vere dilectiōis
ſacramentū eſſe poſſet.Item vt ſacramen:
tum aliud in hac ſocietate formaret p̄cepit
deus vt maſculus et femīa in vna carne iū:
gerentur.vt ſicut p̄us in ſacramento coniu
gij ꝑ dilectionē vnū erant ita poſtmodum
in coniugij officio vnū fierent ꝑ vnam car
nis cōmixtioneꝫ vt oſtenderet q̄a q̄ p̄us in
ſua diuinitate ꝑ dilectionē iunctꝰ erat aīe
poſtmodū ꝑ aſſumptā carnē iunctꝰ eſt ec:
cleſie ſue. Item ne ocioſa eſſet ſocietas illa
cōiugalis inter maſculū et feminā ꝓpterea
poſt ſacramentū coniugij additum eſt offi
ciū quod in cōmixtione carnis expleri de:
buerat vt in eo et coniuncti exercerent per
obedientiā ad virtutem et fructificarent ꝑ
prolis generationeꝫ.In quo officio maſcu:
lo q̄deꝫ qui ſuperior erat datū eſt q̄d propa
gandū fuiſſet de ſuo ſeminare.femine autē
concipere et parere.vt in eadē ſimilitudine
demonſtraret.quoniā in illa inuiſibili ſoci:
etate anima rationalis nullatenus fructifi:
care poſſet niſi p̄us ſemen virtutis a dō cō:
ciperet.Erat adhuc aliud in natura huma
na quod ꝑ ſocietatē coniugij monſtrari de
huiſſet. Sic quippe conditus eſt homo vt
quiddā in eo ſupremū eſſet.et ī hoīe nihil al
terius eſſet.poſt illud aūt aliud ſub illo eēt
et ſubiectū illi.deinde aliud nouiſſimū et in
vno conſtitutū et ceteris duobus ſubiectū.
Erat quippe ratio in hoīe ſupremo loco con
ſtituta ſolis diuinis ⁊ inuiſibilibꝰ intendēs
et diuine voluntati ſe conformās. poſt hec
alia quedam ratio ad corporalia et viſibi:
lia reſpiciens que ſuꝑiori ſubiciebat ⁊ ab il
la informata ſubiecte ſibi ſenſualitati domi
nabatur que tertio et imo loco fuerat con:
ſtituta.Sic itaqꝫ tria inuenta ſunt in hoīe.
ſapientia.prudentia.et ſenſualitas.Sapiē:
tia ſcꝫ h̄ eſt ratio ad diuina.Prudentia aūt
h̄ eſt ratio ad humana. Senſualitas vero
h̄ ē affectus ſiue appetitus ad terrena.E qui
bus p̄ma ratio regebat tantū et nō regebat
Senſualitas vltima regebat tantū et nō re
gebat.Media vero ratio et a ſuꝑiori rege:
batur ⁊ inferius regebat.Ad hāc ſilitudinē

tria animalia foris facta ſunt. vnum rationale quod dominabatur. aliud irrationale quod ſubijciebatur. tertiū rationale quod a ſuperiori quidem regebatur et cum ſuperiore inferiori dominabatur. Erat igit̄ vir ymago ſapientie. femina forma prudentie. beſtie autem ſimilitudo ſenſualitatis ⁊ concupiſcentie. Propterea ſerpens feminam peccatū ſuadendo decepit. femina vero decepta virum ad conſenſum inclinauit. quia concupiſcentia prudentie carnis primum delectationem peccati ſuggerit. deinde prudentia carnis per delectationem peccati decepta rationem ad conſenſum iniquitatis trahit. Propter has et hmōi rationes diſcreta eſt humana natura vt in altera parte robuſtior eſſet. in altera vero infirmior demonſtraretur. vt in ea vnum inueniretur quod regeret et aliud quod regeretur. Adiuncta eſt deinde foris in carne etiam diſcretio ſenſuum que quidem quantū ad virtutem ſacramenti in coniugio neceſſaria non fuit. ſed quia ſine ea in officio coniugij miniſterium generandi impleri non potuit. Sic igitur ante peccatum inſtitutum fuit coniugium et coniugij officium et vtrūqʒ ad ſacramentum. vt coniugium quidē ſanctificaretur pura mentis dilectione. officiū quoqʒ coniugij impleretur ſine carnis pollutione. nunc vero quia per peccatum hominis caro humana corrupta eſt iam poſt peccatū carnis commixtio ſine carnali concupiſcentia fieri non poteſt. Forſſitan autē aliquē mouere poteſt quare poſt peccatuʒ homo hoc potiſſimum opus ſine peccato explere non poteſt. ſed diligenter conſiderāti ratio manifeſta occurrit. Quādiu enim ſpiritus rationalis creatori ſuo ſubiectus fuit nullam in carne ſua contradictionem inuenit. et erant membra corporis imperio anime ſubiecta vt nec preter ipſam aliquādo mouerentur nec ad aliquid contra ipaʒ. Poſtquaʒ auteʒ ſpiritus aduerſus creatorem ſuum per ſuperbiaʒ intumuit merito in ſuo inferiori ius antique dominationis amiſit. vt mēbra corporis iam imperio eius ad iniuriam creatoris vliſcendam contra dicerent que illi niſi per creatorem ſubiecta eſſe non deberent. Quia vero vita humana nullatenus ſubſiſtere poſſet ſi in membris corporis ſui nullam ſpiritus rationalis poteſtatem haberet vindictam ſuam deus in parte per iuſticiam ſuam exercuit. et in pte miſericorditer temperauit quatinꝰ ſimul ⁊ culpa plecteretur et natura foueretur. Ut ergo inobedientia manifeſta fieret vnum in corpore humano mēbrum poteſtati anime ſubtraxit per quod poſteritas in carne ſeminanda fuit. vt omnes qui per illud generantur ſe filios inobedientie eſſe intelligant. et ex ſua origine quales et ex quibꝰ generantur agnoſcant. Quia ergo in hͦ membro per quod humana propagatio tranſire debuit ſignum obedientie poſitum eſt cunctis per illud tranſeuntibus manifeſte oſtenditur quoniam cum culpa inobediētie generantur. Quaſi enī in ipo titulo qui porte inſcriptus eſt per quā tranſeūt agnoſcunt vnde veniunt ⁊ quo vadant. Propt hoc ergo cetera membra corporiſ que imperium rationis ſequuntur ſine culpa operari poſſunt. hͦ vero membruʒ in quo cōcupiſcentia precipue regnat q̄a nutum volūtatis non ſequitur ſine culpa non operatur. In tantū enim hoc membrū corpis impiū anime nō ſequit̄ vt ſicut nō mouetur aliqñ qñ vult ſic ſepe etiā qñ nō vult moueatur. Exinde ergo carnale cōmerciū exerceri ab hoīe non debuit ex quo illud ſine turpi concupiſcētia ⁊ carnis libidine exerceri non potuit. Ipe enī ſibi hͦ illicitum fecit ex q̊ ſe taleʒ fecit q̄ illud licite implere nō poſſit. Sed qꝛ carnis humane infirmitas turpius ad omnem concupiſcentiam effluerent ſi nō in pte aliqua licite exciperetur conceſſum eſt poſtea ad remedium quod prius ad officiuʒ fuerat ſolum inſtitutum. vt dum per indulgentiam pro maiori malo euitando agituꝛ ipſum quod ei ineſt malum infirmitatis per pudiciciam coniugalem excuſetur. Et de pma quidem inſtitutione coniugij hec in pſenti loco ſufficere poſſunt.

Pars nona.

Quattuor eſſe conſideranda in inſtitutione ſacramentorum.

t Ractare uolentibus de ſacramētis quattuor pmū ꝯſiderāda occurrūt. Primum videlicet qd ſit ſacramētum. Secundū quare inſtituta ſint ſacramenta. Tertiū q̄ ſit vniuſcuiuſqʒ ſacramenti materia in q̄ ꝯficitur ⁊ ſanctificat̄. Quartū quot ſunt ſacramentorū genera. Hoc eſt diffinitio. cauſa. materia diuiſio. Hec enī quattuor ſi diligenti proſecutione diſcuſſa fuerint intelligentiā facere poterunt de hijs q̄ ꝓpoſita ſūt. Primuʒ ergo pmo tractando ſuſcipimꝰ.

Quid ſit ſacramentum. Ca. I.

q Uid ſit ſacramentum breui doctores deſcptione ſignauerunt. Sacramentū eſt ſacre rei ſignū. Quemadmodū enī in hoīe duo ſunt. corpꝰ et anima. et in vna ſcptura duo ſimiliter. littera et ſenſus. ſic in omni ſacramēto aliud ē quod viſibiliter foris tractat̄ et cernitur. aliud eſt q̊d inuiſibiliter intꝰ creditur et pcipitur. Quod foris eſt viſibile et materiale ſacramētū ē. qd intꝰ ē inuiſibile et ſpūale res ſiue vtꝰ ſacramēti eſt. ſpūale ſacramētū q̊d foris tractat̄ ⁊ ſanctificat̄ ſignū eſt ſpūalis grē q̄ res ſacramenti eſt et inuiſibiliter pcipit̄. Sʒ qꝛ nō oē ſignū ſacramētū ſacre rei ſacramentū eiuſdē ꝯuenient dici pt. quoniā et lrē ſacroꝝ ſenſuū et forme ſiue picture ſacraꝝ rerū ſigna ſūt quaꝝ tamen ſacramenta rōnabiliter dici nō poſſūt. idcirco ſupra memorata deſcptio ad interptationē ſiue expreſſionē vocis magis q̄ʒ ad diffinitionē referenda videt̄. Si q̊s aūt plenꝰ et pfectiꝰ q̊d ſit ſacramentū diffinire voluerit dicere pt. qꝛ ſacramentuʒ eſt corpale vel materiale elementū foris ſenſibilit̄ ꝓpoſitū ex ſimilitudine repſentans et ex inſtitutōe ſignās. et ex ſanctificatōne ꝯtinens aliquaʒ inuiſibilē et ſpūalem grāʒ. hec diffinitio ita ꝓpria ac pfecta cognoſcit̄ vt omni ſacramēto ſoliqʒ ꝯuenire inueniat̄. Omne enī qd hͦ tria habet ſacramentū. ⁊ omne q̊d his tribꝰ caret ſacramentū ꝓpe dici nō poteſt. Debʒ enī omne ſacramentū ſimilitudinē q̄ndaʒ habere ad ipaʒ rem cuiꝰ eſt ſacramentū. ſm quā habile ſit ad eandē rem repſentandam Inſtitutōeʒ qʒ p quā ordinatū ſit ad illā ſāctificandā. Poſtremo ſcificatōeʒ p quam illā ꝯtineat et efficax ſit ad eandē ſanctificādis ꝯferendā. Hoc aūt intereſſe videt̄ q̄ oē ſacramentū ſimilitudinē quidē habet ex pma ꝯditione. inſtitutōem ex ſupaddita diſpenſatione. ſanctificationeʒ ex appoſita vbi vel ſigni benedictōne. vt ergo in vno ſacramento ea q̄ de omnibꝰ dicta ſunt tria hͦ q̄lia ſint agnoſcamꝰ. aquā baptiſmi p exemplo aſſumimꝰ. Ibi enī eſt aque viſibile elementū q̊d eſt ſacramentū. Et inueniūt hͦ tria in vno. Repſentatio ex ſimilitudine. Significatio ex inſtitutōe. virtꝰ ex ſanctificatōne. et ipa ſimilitudo ex creatōe eſt. Ipa inſtitutio ex diſpenſatōe. Ipa ſanctificatio ex bñdictione. Prima indita p creatorē. Scda adiūcta p ſaluatorē. Tertia miſtrata p diſpenſatorē. Eſt ergo aqua viſibilis ſacramentum et grā inuiſibilis res ſiue virtꝰ ſacramenti. habet enī oīs aqua ex naturali qualitate ſimilitudinē q̄ndā cū grā ſpūſſancti. q̄a ſicē hec abluit ſordes corpoꝝ ita illa mūdat inquinamenta aīaꝝ. Et ex hac quidē īgenita qualitate oīs aqua ſpūalem grāʒ repſentare habuit pꝰſqʒ etiā illā ex ſupaddita inſtitutione ſignauit. venit aūt ſaluator et inſtituit viſibilē aquā ablutōʒ corpum ad ſignādā inuiſibilē p ſpūalē grāʒ emūdatōneʒ aīaꝝ. et ex eo iam aqua nō ex ſola naturali ſimilitudine repſentat. ⁊ ex ſupaddita etiā inſtitutione ſignat grāʒ ſpūalem. Sʒ qꝛ hͦ duo ſic diximꝰ nōdū adhuc ad pfectōeʒ ſufficiūt accedit vbū ſanctificās ad elemētū et fit ſacramentū vt ſit ſacramentū aqua viſibilis. ex ſimilitudie repſentās. ex inſtitutione ſignās ex ſanctificatōe ꝯtinens grāʒ ſpūalem. Ad hunc modum in ceteris quoqʒ ſacramētis tria hec ꝯſiderare oportet.

Quare inſtituta ſint ſacramēta
Capitulum. II.

PRima ergo pro/
poſitiōis parte expoſita ad ſcdaꝫ
tranſeam⁹. Triplici ex cauſa ſa/
cramenta inſtituta eē noſcunt̄. Propt̄ hūi/
liatōem. ꝑpter eruditōem. ꝑpter exercita/
tionē. Propter hūiliatōem quidē vt dū hō
rōnalis creatura in ſenſibilib⁹ elementis q̄
natura infra ipūm ꝯdita fuerūt ex p̄cepto
creatoris ſui ſubicitur ex hac ipa ſua humi
liatōne creatori ſuo recōciliari mereat̄. Hō
nāqꝫ ita fact⁹ erat vt bonū ei⁹ ſolus ipe eſſet
a quo erat. cetera oia ſub ipo facta ſunt nō
vt in eis eēt eius bonū ſed vt ex eis eēt illius
obſequiū. Omne eni bonū mai⁹ eſt ipo cu/
ius eſt bonū. q2 v̄e bonū non eſt niſi q̄d bo/
nū facit illū cui⁹ eſt bonū. Omis ergo q̄ bo
nus eſt ⁊ ex bono ſuo bon⁹ eſt inferior ē ipo
bono q̄ bonus eſt. q2 ſine ipo bono bon⁹ nō
eſt. Sic ergo bonū hoīs ſupra hoīem erat.
ſolus ille bonū hoīs erat q̄ ſupra hoīeꝫ erat
huic ergo bono q̄ꝫdiu in ordine ꝯditionis
ſue ꝑſtitit imediate iūgebat̄. et eo libere frue
bat̄. q2 et volūtate ad illud ibat. et libertate ī
illo ſtabat. poſtq̄ꝫ aūt ꝑ ꝯcupiſcentiam ab
ſtract⁹ a ſupiori auertebat̄ ad inferiora cō/
uerſus p̄cipitabat̄ et illis ſe ſubijciebat q̄d
bonū ſuū faciebat. Juſta ergo recōpenſati/
one q̄ ſuo ſupiori ꝑ obedientiā ſubiect⁹ eſſe
noluit ꝑ ꝯcupiſcentiā ſuo ſe inferiori ſubie/
cit vt iam ipm inter ſe ipm deū mediū inue
niat diuiſionis nō mediatorē recōciliatōis
hoc eni medio diuidente hūana mens ⁊ ob
nubilatur ne creatorē ſuū cognoſcere vale/
at. et refrigeſcit ne ipm ꝑ dilectōnem req̄rat
Juſtū ergo eſt vt hō q̄ ꝑus deū ſupbiendo
deſerēs terrenis ſe ꝑ ꝯcupiſcentiā ſubdidit
non ꝑ hūilitatē deū requirēs vt pleni⁹ affe/
ctū ſue inſinuit deuotōis eiſdē ſe ꝑpter p̄ce/
ptum dei ꝑ obedientiā inclinet. Sicut eniꝫ
ꝑniciosa fuit elatio ſuperiori nolle ſubici. ſic
laudabilis et fructuoſa deuotio ē ꝑpter ſu/
periorē etiā inferiorib⁹ inclinari. Et queād/
modū damnabilis fuit ſupbia p̄ſentē deſpi
cere ſic laudabilis hūilitas eſt abſentē que/
rere et ꝑſeuueranti amore vſqꝫ ad inuentiōꝫ
ab inquiſitione nō ceſſare. vt ſit ⁊ deuotio ī
hūilitate ⁊ hūilitas in deuotōne. Nemo ſi/
quidē ē q̄ neſciat hoīem rōnalem mutis et
inſenſibilibus animalib⁹ vel elemētis cōdi
tionē ſupiorē exiſtere et tñ cū idē hō in hijs
ſalutē querere iubet̄ ad experiendā obediē/
tie ipi⁹ v̄tutem q̄d aliud q̄ꝫ ſuo inferiori ſu/
perior ſubicitur. Hꝫ eſt q̄d infideliū oculi qui
viſibilia ſolū vident ſacramenta ſalutis ve
nerari deſpiciunt. q̄a in eis tantū q̄d foris ē
ꝯtemplabile in ſpecie viſibili cernentes in/
uiſibilem virtutem intus et fructū obedien
tie non cognoſcūt. Non eni ſciūt ꝙ fideles
ſalutem ex iſtis elemētis non querūt etiā ſi
in iſtis querit̄ ſed ex illo et ab illo querit̄ in
iſtis a quo iubent̄ querere. ⁊ credūt ſe perci
pere in iſtis. Non eni iſta tribuūt q̄d tribui
tur ꝑ iſta. ſꝫ ille ꝑ iſta ſalutē p̄bet q̄ in iſtis
ſalutē querere iubet. Hoc modo igit̄ intelli
gendū eſt ꝙ inuiſibilia ſacramenta ꝑpt̄ hu
miliationē hoīs dixim⁹ inſtituta.

PRopter eruditio
nem q̄ꝫ inſtituta ſūt ſacramēta vt
per id q̄d foris in ſacramento ī ſpe
cie viſibili cernit̄ ad inuiſibilē v̄tutē q̄ intus
in re ſacramēti ꝯſtat agnoſcendā mens hu
mana erudiat̄. Homo eni q̄ viſibilia noue
rat inuiſibilia nō nouerat diuina agnoſce
re nullaten⁹ poſſet niſi humanis excitatus.
et idcirco dum ei bonū inuiſibile q̄d amiſe
rat reddit̄ foris ei eiuſdē ſignatio per ſpeci/
es viſibiles adhibet̄. vt foris excitet̄ ⁊ int⁹ re
paret̄ vt ī eo q̄d tractat ⁊ videt agnoſcat q̄le
ſit q̄d p̄cipit et non videt. Bona eni gratie
ſp̄alia q̄ quedā antidota inuiſibilia ſūt q̄
dū in ſacramētis viſibilib⁹ q̄ quibuſdā va/
ſculis hōi porrigunt̄. q̄d aliud q̄ꝫ ex patenti
ſpecie virt⁹ occulta oſtendit? Eger eni me
dicamentū videre nō p̄t. ſed vas in q̄ medi
camentū dat̄ videre p̄t. et ꝑpter hꝫ in ipa va
ſis ſpecie virt⁹ ei exp̄mit̄ medicine. vt agno
ſcat q̄d accipit. ⁊ ꝑ ipaꝫ agnitōeꝫ ꝑficiat ad
dilectionē. Sic itaqꝫ intelligenduꝫ ē ꝙ dixi/
mus ꝑpt̄ eruditionē ſacramēta inſtituta.

PRopter exercita/
tionē ſimiliter inſtituta ſūt ſacra
menta vt dū mēs hūana ꝑ varias
operū ſpecies foris exercitata colit̄ ad mul
tiplicē virtutis fructū interi⁹ fecūdet̄. bonū
quidē hoīs erat vnū et q̄ꝫdiu hō illi ꝑ dile
ctionē adheſit hac multiplicitate non eguit
Poſtq̄ꝫ āt mentē ſuā ꝑ ꝯcupiſcentiaꝫ ad
multiplicia hec et tranſitoria diuidi ꝑmiſit
ſtabilis eē nō potuit. Quia ſicut mltra diligēs
in his per affectum diuidit̄ ſic mutabilia ſe
quens variat̄. Quicq̄d eni in his omnibuſ
ad requiē et ꝯſolatōem appetit. ipa ei muta
bilitatis ꝯditio ad laborē et dolorē ꝯuertit.
vnde fit vt ſic ad hꝫ ne deficiat ire compellit̄
ſic ab his poſtmodū vt requieſcat exire co
gat̄. vt appareat alter chaym vag⁹ ⁊ ꝑfugus
ſup terrā. vagus in varijs querens ꝯſolati
onē. profug⁹ inuentam vbiqꝫ declinans af
flictōnē. Ambulat hō ſi ſp ambulauerit de
ficit. Sedet ergo vel ſtat ne deficiat. ⁊ tamē
ſi ſemp ſederit deficit. Eſurim⁹ ⁊ deficimus
manducam⁹ ne deficiamus et tñ ſi ſp man
ducaremus deficeremus. Et vertit̄ ad do/
lorē q̄d queſitū ē ad ꝯſolatōeꝫ. Sic oīs mu
tabilitas hoīs defectū hꝫ nō ꝑfectū et defici/
mus q2 mutamur q̄ tñ nūq̄ꝫ mutari ceſſa/
mus ne deficiam⁹. Quia ergo vita homis
hic ſine mutabilitate eē ñ p̄t ꝯ illā q̄ defectū
generat mutabilitatē alia ei mutabilitas q̄
ꝑfectū parit apponit̄. vt q2 ſtare nō p̄t vt ſp
idem ſit moueat̄ ⁊ ꝑmoueat̄ ſp vt melior ſit
Primū ei bonū erat in ſūmo ſtare. Scdm
eſt bonū ad ſupiora aſcendere. et idcirco vi
ta mutabilis ne ſua mutabilitate diſſoluta
ad deteriora ſp deficeret talibus ſtudijs nu
trienda fuerat. in quib⁹ ⁊ rerū varietate fo
ris exercitata et emulatōe v̄tutū int⁹ accen
ſa ꝑficiēdi occaſionē inueniret. Diuiſa ſūt
tpa et diſtincta loca ꝑpoſite ſpecies corpo
rales iniuncta ſtudia et opera exercenda vt
medicinā interioris hoīs hō exterior prepa
raret. et eidē ꝑeeſſe ⁊ ſubeſſe addiſceret. Nā
cū ꝑus vita humana ꝑ duo exercitationuꝫ
genera cucurriſſet. in altero ad neceſſitateꝫ.
in altero ad voluptatem. in altero ad vſum
in altero ad viciū. ad vſum ꝑ natura. ad vi
ciū pro culpa. alterū ad ſuſtentatōeꝫ. alterū
ad ſubuerſionē. cōgruū erat vt tertiū q̄ꝫ ex
ercitatōnis gen⁹ adiungeret̄ vt ꝑ illud vnū
e duob⁹ p̄mis euacuaret̄. q2 erat nocēs alte
rum ꝑficeret̄ quia nō erat ſufficiens. Pro
poſita ſūt ergo homini opa virtutum foris
ad edificationē interiorē exercendā vt illis
p̄occupatus nec vnq̄ꝫ vacaret ad opa iniq̄
tatis nec ſemp ad opera neceſſitatis. In hiſ
autem virtutum ſtudijs mirabili diſpenſa
tione deus ⁊ multiplicitatem p̄uidit ⁊ va
rietatem et intermiſſionē vt humana mēs
et ī multiplicitate exercitationē et ī varieta
te delectationem et in intermiſſione recrea
tionem inueniat. Sacrata ſunt quedaꝫ lo
ca edificate baſilice et determinata tēpa cer
ta quibus populus fidelis in vnū congre
getur et vt vnitas cōmendet̄ vt gratias red
dat. preces offerat. vota perſoluat. Illic de⁹
nunc in ſilencio ſuppliciter adoratur. nunc
conſoniſ vocibus deuote collaudat̄. vt fide
lium corda viciſſim nūc cōponantur ad re
quiem. nunc excitentur ad deuotionem.
In ipis q̄ꝫ diuinis preconijs non eadē ſem
per exhibetur forma collaudationis. nunc
pſalmodie accendunt ad deuotionē. nunc
hymni et cantica ad diuinam excitant io/
cunditatem. nunc lectiones recitant̄ ad for
mam morum et vite bone inſtructionem.
Ipe etiam actiones noſtre in diuinis obſe
quijs non eadem ſemp inſtitutiōis forma
procedunt. nunc erecti. nunc proſtrati. nūc
inclinatione. nūc conuerſione ex geſtu cor
poris ſtatum mentis exp̄mim⁹. Sed ⁊ ipa
in quib⁹ ſe operando exercet ⁊ diuinū cultū
adornat fideliuꝫ deuotio multa et multifa
ria et ſimili ratione prouiſa ſūt vt ſint pluri
ma ⁊ ſacra ⁊ ſacramēta q̄tin⁹ fides in eis et
materiā exercitatōis et formā recreatōis ꝑ
fectā inueniat. Sic ei fidelis anim⁹ dum fo
ris ad varia ſancte exercitatōis ſtudia du
cit̄ magis ſp et magis int⁹ ex ipſa ſua deuo
tione ad ſcitatē inouat̄. Et ad hūc modū q̄
dem intelligendum putam⁹ ꝙ dictum ē ſa
cramenta ꝑpter exercitatōeꝫ inſtituta.

De diſtinctione trium temporꝝ et trium operantium. Capitulum. III.

e **St igitur triplex** cauſa hec inſtitutionis ſacramentorum omnium. Humiliatio. Eruditio. Exercitatio hominis. Que cauſe ſi non eſſent ſacramenta omnino. id eſt. ſacrorum ſigna vel inſtrumenta elemẽta per ſe eſſe non poſſent. Qȝ enim elementa ſacramenta ſunt non natura prima facit ſed appoſita inſtitutio per diſpenſationem et gratia infuſa per benedictioneȝ. que duo ſi elementa poſt primam naturam non accepiſſent ſacramenta propria eſſe non potuiſſent. Dedit primum natura habilitateȝ vt hec eſſe poſſent. adiunxit ſecunda inſtitutio auctoritatem vt hec fierent. ſuperaddidit tertia benedictio ſanctitatem vt ħ eſſent. Prima facta per creatoreȝ. Secunda propoſita per ſaluatorem. Tertia adminiſtrata per diſpenſatoreȝ. Primum creator per maieſtateȝ vaſa formauit. poſtea ſaluator per inſtitutõeȝ eadẽ propoſuit. Poſtremo diſpenſator per benedictioneȝ hec ipſa mũdauit et gratia impleuit. et apparet mirabile quia qui maior eſt qđ minꝰ erat fecit et q̃ minor fuit fecit qđ maius erat. Plus eniȝ ſanctificatio contulit q̃ȝ creatio. quoniam in creatione naturam acceperunt vt eſſent in ſanctificatione gratiam vt bona et ſancta eſſent. Si ergo deus creat. ſacerdos ſanctificat. plus homo videtur facere q̃ȝ deus. quod omnino abſurdum et inconueniens eſſet ſi non quod facit homo ħ etiã faceret et deus. Deus enim ſine homine creat. ſed homo ſine deo nõ ſanctificat. vt grã quodã modo a ſummo incipiat et in imo cõſummetur et in hoc ipſo deſcenſus gratie nobis ſignatur. quia niſi gratia deſcenderet iacentes non eleuaret. Creauit primuȝ deus per ſe et in ſuo. hoc eſt in maieſtate ſolus inſtituit. poſtea ſaluator per ſe quidem ſȝ in noſtro hoc eſt ſolus et in humanitate. Sanctificat poſtremo ſacerdos neqȝ per ſe neqȝ in ſuo. quia neqȝ ſolus ipſe eſt qui operatur nec virtus ipſius eſt que ad ſanctificationem tribuitur. Ipſe enim miniſtranti cooperatus cuius virtute per miniſteriũ miniſtrantis qui ſanctificandus eſt ſanctificatur. vt ſit quidem vna virtus per vnũ opus ad vnum effectum. que quidem virtus in duobus ſimul operantibus ſic diſcernitur quoniam per alterum datur. per alterum miniſtratur. Alter eſt a quo datur. alter per queȝ mittitur. Et cum venit ipſa gratia ad nos per ipſum venit a quo venit. quoniaȝ miniſtranti cooperatur auctor muneris. ſed non ſimiliter ab illo venit per quem venit. quoniam auctor muneris eſſe non poteſt qui ſolũ eſt miniſter diſpenſatõnis. Nemo igitur dicat quomodo homo ſanctificat quando deus per hominem ſanctificat quoniam homo in hoc verius facit qđ deꝰ per eum facit. Nam quod per ſe facit et in ſuo facit homo vere non facit. quoniaȝ veritatem non facit quoniam per ſe et in ſuo non niſi malum facit. Sic ergo deus ſolus mirabilia facit quoniam de ipſo ſcriptura dicit. Qui facit mirabilia ſolus. quoniam ſine illo nullus facit. ideoqȝ ſolus facit et omnis qui facit per ipſum facit et per omnem qui facit ipſe facit. ideoqȝ ſolus facit. quoniam ipſius ſolius eſt quod omnis facit qui facit: et tamen de ſeruo dei dictuȝ eſt Fecit enim mirabilia in vita ſua. quoniam ex deo fecit et deus per ipſum fecit. neqȝ cõtrarietas vlla ex iſtis procedit. Sic deus ſolus ſanctificat et benedicit. quoniã ab ipſo omnis ſanctificatio et benedictio eſt. et tñ ſacerdos dei miniſter ſanctificat et benedicit. quoniam per ipſum quedaȝ benedictio et ſanctificatio eſt. que et ipſa quoqȝ a deo eſt qui eſt auctor in dono et per deum qui cooperator eſt in miniſterio. Tali conſideratione rationabiliter diſtinguitur quid in ſacramentis omnibus ſingillatim vel creatio quantum ad naturam elementi. vel inſtitutio et ſanctificatio quantum ad virtutem ſacramenti operatur. et in ipſa ſanctificatione quantum ex illo eſt qui dator ẽ muneris. et quantum ex ipſo vel potius ꝑ ipſm qui ſolum miniſter eſt diſpenſatõnis. Poſtremo quinqȝ diſcreta et diſtincta ab inuicem ad cognitionem procedunt. deus medicus. homo egrotus. ſacerdos miniſter vl' nuncius. gratia anthidotuȝ. vas ſacramentum. Medicus donat. miniſter diſpenſat. vas ſeruat que ſanat percipientem egrotum. gratiam ſpiritualẽ. Si ergo vaſa ſunt ſpiritualis gratie ſacramenta non ex ſuo ſanant quia vaſa egrotuȝ non curant ſed medicina. Non ergo ad hoc inſtituta ſunt ſacramenta vt ex eis eſſet quod in eis eſſet ſed vt peritiam ſuam medicus oſtenderet in illo remedium preparauit a quo languidus occaſionem morbi accepit. Quia enim homo viſibilia concupiſcens corruptus fuerat congrue reparandus in eiſdem viſibilibus ſalutis occaſionem recipere debebat. vt per eadem reſurgeret per que corruerat.

Inſtitutio ſacramentorum quantum ad deum diſpenſationis eſt. quantum ad hominem neceſſitatis eſt. Capitulum. IIII.

i **Nſtitutio ergo ſa**cramentorum quantum ad deuȝ auctorem diſpenſatõnis eſt. quãtum ad hominem vero obedientem neceſſitatis. quoniam in poteſtate dei eſt et preter iſta hominem ſaluare. ſed in poteſtate hominis non eſt ſine illis ad ſalutem venire. Potuit enim deus hominem ſaluare et ſi iſta non inſtituiſſet ſed homo nullatenus ſaluari poſſet ſi iſta contemneret. Dicit ſcriptura. Non poteſt ſaluari qui baptiſatus non fuerit. qui hoc vel hoc non fecerit ſaluari non poteſt. et confitemur quod veruȝ eſt. et quia ſaluari non poteſt homo qui caret hijs ſine quibus ab homine ſalus haberi non poteſt. homo ſine hijs ſaluari nõ poteſt. ſed deus ſine hijs ſaluare poteſt. homo quippe ſine hijs ſaluari poſſet. ſi ſine his ſaluari in poteſtate hominis eſſet. et ſi poſſet homo pro arbitrio ſuo iſta que ad ſalutem obtinendam propoſita ſunt relinquere. et ſm ſuam electioneȝ alia ad ſalutem via peruenire. Quod quia homini impoſſibile eſt omnino propterea rectiſſime dicitur. quia homo ſine hijs ſaluari non poteſt omnino deus autem hominem ſine hijs ſaluare poteſt. qui virtutem ſuam et ſanctificatõnem et ſalutem quocunqȝ ipſe voluerit modo homini largiri poteſt. Illo nanqȝ ſpiritu quo docet hominem ſine verbo iuſtificare etiam valet ſi voluerit ſine ſacramento. q̃a virtus dei ex neceſſitate elementis non ſubditur etiam ſi gratia dei ex diſpenſatione ꝑ ſacramenta donetur. hinc eſt ꝙ quoſdam etiam ſine huiuſmodi ſacramentis iuſtificatos legimus et credimus ſaluatos. quẽadmodum Hieremias in vtero ſanctificatus legitur. et Iohannes baptiſta ex vtero matris ſpiritu ſancto implendus prophetatur. et qui ſub naturali lege iuſti deo placuerunt hec ſacramenta habuiſſe non legimus. de quorum tamen ſalute nequaquã dubitamus. et qui ex illis ſacramenta iſta poſt iuſtificationem ſuſceperunt. ſigna magis iuſticie ſue habuerunt in iſtis q̃ȝ cauſã ex iſtis. Qui vero per ſpiritum dei quicqđ confertur in iſtis ſine iſtis perceperunt: dãnabiliter iſtis non caruerunt. quia vt iſta non perciperent: vel ratio temporis nõ popoſcit: vel neceſſitas non permiſit: nunquã contemptus religionis effecit. Nemo ergo in elementis ſic legem iuſticie diuine inſtituat vt dicat homineȝ nec iuſtificari poſſe ſine hijs etiam ſi gratiam iuſtificantẽ habuerit: nec ſaluari poſſe ſine hijs etiam ſi iuſtus fuerit. cum ab hijs percipiendis vel articulus neceſſitatis excludit: vel ſicut diximus ad hec percipienda ratio temporis nõ conſtringit. Quemadmodum hij qui ſub naturali lege erant iuſti huiuſmodi ſacramentis non imbuebantur ſicut et preceptis hmõi non tenebantur. Quicũqȝ ergo rem ſacramẽti in fide recta et caritate vera habuerũt ſacramẽtis iſtis dãnabilit̃ ñ caruerũt. q̃a

ea vel ꝑ ipe ſuſcipere non debuerũt.vel pro
iminente neceſſitate ſuſcipere nõ potuerũt
Quid igitur tibi videtur q̃cũqʒ ſacramẽta
dei venerãris ⁊ cũ te ſacramẽta dei hono/
rare putas deũ inhonoras. Sacramẽtũ in
dicis neceſſitatẽ ⁊ auctori ſacramẽtoꝝ tolliſ
ptãtem ⁊ negas pietatẽ. Dicis mihi qꝛ q̃ ñ
hʒ ſacramẽta dei ſaluare no pt. ⁊ ego dico ti
bi.q̃ hʒ virtutẽ ſacramentoꝝ dei pire nõ pt.
aut nega ṽtutem eẽ poſſe vbi ſacramẽtũ nõ
eſt.aut ſi ꝯcedis ṽtutẽ nega damnationem
Quid eſt mai⁹.ſacramentũ aut ṽtuſ ſacra
menti? Quid eſt mai⁹.aqua vel fides? Si
vis dicere verũ dic fides. Si ergo ſacramẽ
tũ aque q̊d min⁹ eſt ſaluat q̃ſdam nõ habẽ
tes fidem ⁊ nõ imputaſ eis ꝙ fidem nõ ha:
bent.qꝛ eam habere nõ poſſũt.quõ fides q̃
maior eſt nõ liberat habẽtes fidem et ſacra
mentũ aque nõ hñtes et nõ multo magis
parceſ eis ꝑ eo ꝙ ſacramentũ aque nõ hñt
q̊d quidẽ habere voluerũt ſed nõ potuerũt
Sed dicis.quõ ergo intelligem⁹ q̊d ſcptuʒ
eſt. Niſi q̊s renat⁹ fuerit ex.a.⁊.ſ.ſ.ñ.p.itro.i
re.di. Et ego te iterrogo quõ intelligenduʒ
putas q̊d ſcptuʒ eſt? Qui credit in me moꝛ
tem nõ videbit ineternũ. Tu dicis quoniã
q̃ h nõ facit non ſaluaſ. Et ego dico quoni/
am q̃ h facit nõ damnatur. Quis ergo erit
medi⁹ locus hmõi capiens hoĩes non ſal/
uandos qꝛ aquã non habent: nec damnan
dos qꝛ fidem habent? Eſt homo q̃ fidẽ hʒ
et cum fide dilectionẽ. aquã nõ habet non
tñ aquã ꝯtemnens: ſed aquã habere volẽs
et non valens. hũc ergo aqua abſens dãna
bit: et nõ poti⁹ fides ⁊ deuotio pñs ſaluabit.
Quid ergo ais eſt mihi cum ſacramentis?
Habeo fidẽ et dilectõnem ⁊ ṽtutes alias et
bon⁹ ero et ſufficiet mihi: vide ergo ſi dile/
ctionẽ dei habere potes ⁊ p̄cepta ei⁹ ꝯtem:
nere? Si ergo dilectõnem dei habes ſtude
ſatage. conare q̃ntum potes ꝑficere mãda:
ta ei⁹. et ſi incidis in neceſſitatem quere pie
tatem. Si eni neceſſitas non eſt q̃ ꝯtendaſ
contemptus non excuſatur. vide ergo qꝛ ſa
cramenta dei medicine ſunt ſpũales que fo
ris corporibus adhibentur per viſibilẽ ſpe
ciem ſed intus animas ſanant per inuiſibi
lem veritatem. quoꝝ quidem inſtitutio q̃n
tum ad precipientem diſpenſatõnis eſt. ſu:
ſceptio vero quantum ad obedientẽ neceſ:
ſitatis. Uis ſcire q̃a in iſtis viſibilib⁹ ſpecie
bus ad curandos morbos ſpũales remedi
um deus non ſumit ſed ſolum ſacramentũ
conſtituit. accipe ſacramentũ de ſacramen
to. Egrotauit ezechyas et miſſus eſt ad euʒ
yſayas propheta qui ei mortem iminenteʒ
prediceret quo audito territus ⁊ dolore cõ
punctus lacrimas cum prece fudit et miſe:
ricordiã impetrauit. Remittitur continuo
yſaias vt q̃ndecim annos vite illius adiici
endos annunciet et ad virtutem ſacramẽti
amplius cõmendandam vulneri eius ſa/
nando nouam nouo modo medicinam p̄
paret. Appoſita eſt medicina foris vt virtuſ
occulta intus operaretur. et non erat ſani/
tas ex medicina. quoniam ſꝫm ſe contraria
ſanitati erat medicina. vt aperte monſtra/
retur quoniam ex illa non erat quod ꝑ illã
erat magnum de ſacramentis ſacramẽtuʒ
cõmendatum eſt. Eger eſt genus huma/
num quod languet et intus per iniquitatẽ
et foris per mortalitatem. Ad queʒ ſermo
propheticus mittitur vt ei mors iminens
non ſolum preſens ſed et futura annuncie
tur. Qui terrentur confitentur. plorant et
orant et miſericordiam impetrant. Remit:
titur ſermo propheticus qui nos de lan/
gioris vite ſpacio indulto certos efficiat.
quia eadem nos ſcriptura de eterne vite p:
miſſione conſolatur penitentes que de per
petue mortis damnatione terret in pecca/
to perſiſtentes. Apponitur medicina cura:
dis vulneribus noſtris que cuʒ ex ſui qua
litate morbo contraria oſtenditur in cura:
tione egroti non medicine ſed medentis vi:
tus euidentiſſime declaratur. Ipa medici/
na ipa ſunt ſacramenta que dum foris no:
bis per miniſtros ſacre diſpenſationis cor
poraliter adhibentur vulnera animarum
noſtraꝝ inuiſibiliter curanſ vt curati ⁊ ſanati
ad ppetue vite repmiſſionẽ ꝑtigẽ poſſim⁹.
q̃ quidem vita .xv. annoꝝ numero ſignata
eſt que ⁊ in p̄ſenti per requiẽ mẽtis in ſepte
nario inchoaſ. ⁊ in futuro ꝑ imortalitatem

carnis octonario perficiſ. q̃ tñ medicina q̃n
tum ad ſuã naturã ſpectat morbũ augẽ ha
buit nõ curare. q̃a terrena omnia quantuʒ
ad eoꝝ qualitatem et noſtrã infirmitatẽ ꝑ/
tinet corruptionẽ aiaꝝ operari ſolent poti⁹
q̃ʒ curatõem. per q̃ tñ de⁹ cum noſtram ſa/
nitatem perficit q̊d aliud q̃ʒ ſue virtutis po
tentiã euidenter oſtendit? cũ in eodem no
ſtrum procurat remediũ a quo infirmita/
tis et corruptõnis contraxim⁹ morbũ. Nõ
itaqʒ iſtis aſſcribatur quod per iſta nobis
miniſtratur. neqʒ in illis viſibilem ita ve/
neremur ſpeciem vt inuiſibilem ei⁹ ſubice
re conuincamur veritatem. Hac ꝯſideratõ
ne diligenter intuentib⁹ maĩfeſtũ fit q̃ntuʒ
vel illi debeãt quod foris in ſpecie ſacramẽ
ti viſibiliter cernitur vel illi quod in vir/
tute ſacramenti intus inuiſibiliter operaſ.
et hec quideʒ omnia ad hoc ſpectant quod
ꝓpoſitum erat inueſtigandũ quare videlʒ
inſtituta ſint ſacramenta.

De materia ſacramentorum. Capitulum. V.

Eſtat nunc tertia
r pars de quattuor que propoſita
fuerant diſcutienda. In triplici
materia oĩa diuina ſacramenta ꝯficiũſ ſcʒ
aut in rebus. aut ĩ factis. aut in ṽbis. Quia
enim totus homo corruptus erat totuʒ q̊d
hoĩs foris erat ad ſacramentum ſumendũ
erat vt totum in ſacramento foris ſanctifi
cetur ⁊ in toto virtus ſacramenti int⁹ reme
dium operetur. Itaqʒ in rebus ſacramenta
ſanctificanda erant vt ſanctificaretur hoĩs
materia. in factis vt opa. in dictis vt verba
vt totum videlicet ſanctũ ſit. et q̊d hõ eſt et
quod hoĩs eſt. In reb⁹ ꝯficiunſ ſacramẽta
ſicut videlicet ſacramentũ baptiſmi ĩ aqua
ſacramentũ vnctionis in oleo. ſacramẽtuʒ
corporis et ſanguinis xp̄i in pane et vino.
et quecunqʒ ſunt alie corporales ſpecies in
quib⁹ ſacramẽta diuina ꝯficiunſ. In factis
etiã inueniũſ ſacramẽta queãdmodũ vide
licet cũ ſignũ crucis vel ꝑ munimine cõtra
aduerſas poteſtates opponẽtes vl' ꝑ ſancti
ficatione quibuſqʒ rebus ſanctificãdis im
p̄mentes facimus vel cũ etiã expanſis ma/
nibus ſiue eleuatiſ in orõne inclinatõe ſiue
erectõne ſiue cõuerſione ſiue quocũqʒ alio
geſtu vel motu vel actu ſacrũ aliq̊d et ſacre
rei ſacramẽtũ exp̄mim⁹. In dictis ſacramẽ
tũ inueniſ queãdmodũ eſt inuocatio trini
tatis ⁊ cetera hmõi q̊tienſcũqʒ cũ ṽboꝝ pla
tione factũ aliq̊d et ſacramentũ ſignam⁹ et
exp̄mimus. Porro ſciendũ eſt ꝙ cum hiis
tribus modis ſacramenta cõficianſ illa tñ
magis p̄p̄e et p̄ncipaliter ſacramẽta dicũſ
in quib⁹ virtus eſt ꝑ ſcĩficatõem. et effect⁹
ſalutis ꝑ operatõem. Hiis breuiter de ma/
teria ſacramentoꝝ prelibatis ad ſequentia
tranſeamus.

Quot ſũt genera ſacramentoꝝ. Capitulum. VI.

Ria ſacramento/
t rũ genera ĩ p̄ma ꝯſideratiõe diſcer
nẽda occurrũt. Sũt eni q̃dã ſacra
mẽta in quib⁹ p̄ncipaliter ſal⁹ ꝯſtat ⁊ ꝑcipi
tur. ſic aqua baptiſmatis et ꝑceptio corpis
ſanguinis xp̄i. Sũt alia q̃ ⁊ ſi neceſſaria nõ
ſint ad ſalutẽ. qꝛ ſine hiis ſal⁹ haberi poteſt
ꝓficiũt tñ ad ſcĩficatõʒ. qꝛ his ṽt⁹ exerceri et
grã amplior acq̃ri pt. vt aq̃ aſperſiõis et ſũ
ptio cineris ⁊ ſilia. Sũt rurſũ alia ſacramẽ
ta q̃ ad h ſolũ iſtituta eẽ videſ vt ꝑ ipa ea q̃
ceťis ſacramẽtis ſcĩficãdis ⁊ inſtituẽdis ne
ceſſaria ſũt q̊dãmodo p̄parenſ et ſcĩficenſ
vel circa ꝑſonas in ſacris ordinib⁹ ꝑficien
dis vel ĩ his q̃ ad habitũ ſacroꝝ ordinũ ꝑti
nẽt inciendis et ceteris hmõi. Prima ergo
ad ſalutẽ. Scd̃a ad exercitatõʒ. Tertia ad p̄
paratõeʒ ꝯſtituta ſũt. Hiis ergo put rõ po
ſtulare videbaſ ꝑtractatis ad ea q̃ reſtant
explicanda tranſim⁹.

De tribus que neceſſaria ſũt ad ſalutem. Capitulum. VII.

Ria ſane ſũt que
t ab inicio ſiue ante aduentuʒ xp̄i
ſiue poſt ad ſalutẽ obtinendã ne/
ceſſaria fuerũt. id ẽ. fides ⁊ ſacramenta fidei

et bona opa. Que tria ita coherent vt ſalu-
tis effectū habere non poſſint ſi ſimul non
fuerint. Fides enī ſine operibꝰ teſte ſcptura
mortua eſt. et rurſū. Ubi fides non eſt bo-
nū opus eſſe non poteſt. Item q̄ fidē operā-
tem habent ſi ſacramēta dei recipere renuunt
ſaluari non poſſunt. q̄a dilectionē dei non
habent cuiꝰ pcepta in ſacramentis eiꝰ con-
temnūt. veruntamē vbi fides cū dilectione
eſt ſicut nō minuit meritū etiā ſi opꝰ quod
in bono propoſito deuotionis eſt exterius
non perficitur. ſic ſalutis effectꝰ nō impedi-
tur etiā ſi ſacramentū q̄d in vera volūtate
et deſiderio et articulo neceſſitatis excludit
vbi aūt tria haberi ſimul poſſunt ſine peri-
culo ſalutis nullatenꝰ abeſſe poſſūt. q̄a nec
fides meritū habet ſi dū poteſt opari negli-
git. nec opus bonum eſt aliq̄d ſi ſine fide ſit.
Et rurſū fides operans hoīem ſanctificare
nō ſufficit ſi eam q̄ in ſacramētis dei cōſtat
ſanctificationē ſuſcipe ɔtemnit. Tria ergo
ſimul ſūt. fides. ſacramētū. et opus. In fide
xpiano fortitudo tribuit. In ſacramētis ar-
ma. In operibꝰ vero bonis tela cōtra dya-
bolū pugnaturo.

Pars Decima.
De fide. vij. eſſe inquirenda.

De fide tracta-
re volentibꝰ. vij. inq̄ren-
da pponimꝰ. Quid ſit
fides. in q̄ ɔſtat fides. de
ſacramēto fidei. de his q̄
ptinent ad fidem. Si ab
inicio ſm mutatōem tpm mutata ſit fides
credentiū. Quid ſit q̄ minꝰ nihil vnq̄ȝ vera
fides habere potuit. De ſacramēto fidei et
de virtute eiuſdē. Singula ordine ſuo pro-
ſequamur.

Quid ſit fides. Capitulum. I.

Fides eſt ſubſtan-
tia vt ait aplūs rez ſpandaꝝ. argu-
mentū nō apparentiū. Si p fidem
ea q̄ credūt fide ſignata itelligimꝰ ſic per vi-
ſionē nō nuq̄ȝ nō eā q̄ videmꝰ ſȝ q̄ videmꝰ
accipimꝰ ɔueniēt fides ſubſtātia reꝝ ſpan-
daꝝ dr. q: fide ea q̄ vē ſubſiſtūt bona ſperā-
tibꝰ ⁊ expectātibꝰ illa ventura credūt. Scdm
quā acceptōeȝ nō irrationabilit et argumē-
tū nō apparentiuȝ dr. q: q̄ rōne humana nō
cōprehendimꝰ ſola fide nobis credibilia eē
et vera pſuademꝰ. Quod ſi hāc diffinitōeȝ
alio modo exponimꝰ dicere poſſumꝰ q̄a fi-
des nō in eo q̄d ſit ſȝ q̄d faciat diffinit. vt ſit
ſenſus. fides ē ſubſtātia. i. ſubſiſtētia rerum
ſpandaꝝ. i. futuroꝝ bonoꝝ q̄ ventura ſpant
a nobis. ⁊ q̄ ſola digna ſūt ſpe ⁊ expectatōe
noſtra. quoniā in ipis ɔſtat bonū noſtruȝ.
Eſt igit fides ſubſtantia reruȝ ſperandaruȝ
q̄a bona inuiſibilia q̄ p actū nondū pſentia
ſūt iam p fidē in cordibꝰ nrīs ſubſiſtūt. ⁊ ipa
fides eoꝝ in nobis eſt ſubſiſtentia eoꝝ. Cuȝ
enī res quelibet apud nos ſubſiſtāt vel per
actuȝ q̄n videlicet pſentes ſenſu cōphendūt
vel p intellectū q̄n abſentes vel etiā nō exiſtē-
tes in ſimilitudine ſua ⁊ in ymagine p intel-
lectū capiūt. vel p experientiā q̄n ea q̄ i no-
bis ſūt ſentiunt a nob. vt ē. gaudiū. triſticia
timor. et amor. q̄ ſubſiſtūt in nobis et ſentiū-
tur a nobis. nullo hoꝝ modoꝝ inuiſibilia
dei cōprehendunt a nobis que credi ſolum
poſſunt. cōprehendi oīno nō poſſunt. neqȝ
enī actu pſentia ſūt vt ſenſu cōphendāt. q̄a
nec corpa ſūt nec in corpibꝰ ſubſiſtūt. neqȝ i
ſimilitudīe aliq̄ ymaginabiliter ab animo
cōphendi poſſunt. q: lōge omnē ſimilitu-
dinē et corpoꝝ ⁊ corporaliū ſue diuinitatis
et puritatis excellentia tranſcendunt. neqȝ
quēadmodū alia q̄ in nobis ſunt et ſentiūt
a nobis. q̄niā neqȝ de ſubſtantia animi ſūt
neqȝ de hijs q̄ in animo ſubſiſtūt. Ergo fi-
de ſola ſubſiſtūt in nobis et ſubſiſtentia eo-
rum eſt fides eoꝝ quos credunt q̄a ſunt. ſed
non qualia ſunt cōphendunt. Ergo deꝰ
credi poteſt. cōprehendi oīno non poteſt.
Dicis mihi. Quid dicam? Quid eſt deꝰ?
Ego tibi reſpondeo q: indicibile oīno ē q̄d
eſt deꝰ. Saltem inquit. Quid cogitabo q̄n
cogitare volo quid eſt deus? Amplius di-
co quia incogitabilis eſt deus. Quicquid
dicitur vel cogitatur ſm aliquid dicitur vl

Pars X

ſm aliq̄d cogitatur. Quod enim ſm aliq̄d
dici vel cogitari non poteſt dici omnino et
cogitari non poteſt. Quid ergo dices vel
cogitabis? cum id quod deus eſt dicere vel
cogitare volueris? Si terraȝ cogitas. ſi ce-
lum cogitas. Si omnia que in celo ⁊ in ter-
ra ſunt cogitas nihil hoꝝ eſt deus. Deinde
ſi ſpūm cogitas. ſi animam cogitas nō eſt
hoc deus. Scio inquit quia non eſt hoc de-
us tamē h̄ ſimile deo eſt. et ſimilitudine ſua
deus demonſtrari poteſt. vide quale ſimi-
le. Si ſpūm demonſtrare velles et corpus
oſtenderes qualis ſimilitudo hec eſſet? ⁊ tn̄
plus longe eſt deus et ſpiritus q̄ȝ ſpiritus
et corpus. Omne enim quod creatum eſt
minus ab inuicem diſtat q̄ȝ ille qui fecit ab
eo quod fecit. Non poteſt ergo cogitari de-
us quid eſt. etiam ſi credi poteſt quia ē nō
qualis eſt comprehendi. Quod inquit apo-
ſtolus. nec oculus vidit. nec auris audiuit.
nec in cor hominis aſcendit. hoc eſt illud
quid quod dicere volumus ſi tamen dice-
re poſſumus quod cogitare non poſſumꝰ.
q̄d nec oculus vidit. nec auris audiuit. quia
ſenſu non percipitur. nec in cor hoīs aſcen-
dit. quia cogitatione non comprehenditur
Erant enim tria quedam. corpus. ſpiritus.
et deus. et corpus quidem mundꝰ erat. ani-
ma ſpiritus. et ipſa anima quaſi in medio
quodam erat habens extra ſe mundum. in-
tra ſe deum. et acceperat oculum quo mū-
dum extra ſe videret. ⁊ ea que in mūdo erāt
et hic erat oculus carnis. Alium oculuȝ ac-
ceperat quo ſeipam videret et ea que i ipſa
erant. hic eſt oculus rationis. Alium rur-
ſum oculum acceperat quo intra ſe deum
videret et ea que in deo erant. et hic eſt ocu-
lus contemplationis. hos ergo oculos q̄ȝ-
diu anima aptos et reuelatos habebat cla-
re videbat et recte diſcernebat. Poſtquaȝ
aūt tenebre peccati intrauerunt in illā. ocu-
lus contemplationis quidem extinctus eſt
vt nihil videret. oculus vero ratiōis lippus
effectus vt dubie videret. Solus ille oculꝰ
qui exterius fuit in ſua claritate permanſit
qui quādiu lumen clarum habet iudiciuȝ
dubium non habet. Oculus vero ratōnis
quādiu lumen eius nubilum eſt iudicium
certum habere non poteſt. quia qui clare
non videt diſcernit ambigue. Hinc ē quod
corda hominum facilius ſibi conſentiunt
in hijs que oculo carnis percipiunt. q̄m in
his que acie mentis et ſenſu rationis attin-
gunt. quia vbi in videndo non caligant in
iudicando non diſcrepant. Homo ergo q̄
oculum carnis habet mundum videre po-
teſt et ea que in mundo ſunt. Item q̄a ocu-
lum rationis ex parte habet animum ſimi-
liter ex parte videt et ea que in animo ſunt.
Qui vero oculum contemplationis non
habet deum et que in deo ſunt videre non
valet. Fides ergo neceſſaria eſt qua credan-
tur que non videntur: et ſubſiſtant in no-
bis per fidem: que nondum preſentia no-
bis ſunt per ſpeciem. Sic itaqȝ ſubſtantia
illorum fides eſt quia per ſolam fidem ſub-
ſiſtunt nunc in nobis. et argumentum illo-
rum ſimiliter eſt fides quia per ſolam fideȝ
probantur a nobis. Non enim aliud argu-
mentum magis de illis dubitantibus pro-
ferre poſſumus q̄ȝ quod illa creduntur fi-
deque ratione non comprehendūtur. Q̄d
enim aliud argumentum ad illa eſſe poteſt:
quibus ſimile et comparabile nihil eſſe po-
teſt. Cum vtiqȝ argumentum nullatenus
eſſe poſſet niſi aliquaȝ cum illo ad quod ar-
gumentū eēt ⁊ ſilitudinē haberet. Que igit
oēm ſilitudinē ⁊ cōpationē trāſcēdūt q̄ ſili-
tudīe argui ⁊ cōphari pn̄t niſi q: ex fide ⁊ de-
uotōe pcedētiū ſcōꝝ colligiꝰ: q̄niā ad illa q̄
futa pdicant bona icreduli eē nō debemus.
Mag ei rō ē h̄ ⁊ oīno fidedigna: q: nequa-
q̄ȝ ſcti et iuſti oēs p etne vite deſiderio tāta
ɔſtātia pn̄tem vitā deſpicerēt ſi nō ampliꝰ
aliq̄d ⁊ vltra nrām itelligentiā d illiꝰ vitate
pſenſiſſent. Sic itaqȝ fides ſubſtātia ē reruȝ
ſpandaꝝ: q: p eā iā q̄damodo q̄ futa ſūt pſi-
ſtūt i nob. ⁊ argumētū nō apparētiū: q̄niā p
eā q̄ occulta ſūt pbant a nob. Sȝ q: in hac
deſcptōe n̄ q̄d ſit fides ſȝ q̄d faciat fides oſtē-
dit. nec ea q̄ d pteritis vl de pn̄tibꝰ habet fi-
des oн̄dit. ſi q̄s plenā ac generalē diffinitōȝ
fidei voluerit aſſignare dicere pt fidē eē cer-
titudiēȝ q̄ndā animi d rebꝰ abſentibꝰ ſupra

fidei nouitas

Fidei diffinitio

opinionē et infra ſcientiā cōſtitutā. Sunt enī quidā q̄ audita ſtatim animo repellūt et ꝯtradicūt hijs que dicunt̄. ⁊ hij ſūt negantes. alij in hijs que audiunt alteraꝫ q̄ꝫcūqꝫ partē eligūt ad eſtimationē ſꝫ nō approbāt ad affirmatōem. Quāuis enī vnū e duob⁹ magis probabile intelligūt vtruꝫ tñ adhuc idipm verum ſit aſſerere nō pſumūt. hij ſūt eſtimantes. alij ſic alterā parteꝫ approbant vt ei⁹ approbatōem etiam in aſſertionē aſſumant. hij ſunt credentes. Poſt iſta genera cognitōis illud pfectius ſequit̄ cū res non ex auditu ſolo ſed pſuā pſentiā notificatur Perfectius enī agnoſcūt q̄ ipam rem vt ē in ſua pſentia cōphendūt. hij ſūt ſcientes. Primi ergo ſunt negantes. Secundi dubitantes. Tertij eſtimantes. Quarti credētes Quinti ſcientes. Ex hijs ergo conici poteſt quare fidē certitudinē appellam⁹ quoniaꝫ vbi adhuc dubitatio eſt fides non eſt. Patet etiā quare ipam certitudinē verā fidē appellam⁹ ſupra opinionē vel eſtimatōneꝫ et infra ſcientiā dixim⁹ eſſe ꝯſtitutaꝫ. Quia nimirū credere aliq̄d ſicut minus eſt q̄ꝫ ſcire ſic plus eſt q̄ꝫ eſtimare. minus dico non quantū ad meritū ſed quantū ad cognitionem. Niſi enim credere aliq̄ñ quantum ad meritum plus eſſꝫ q̄ꝫ vera videre. nequaq̄ꝫ viſio ſubtraheret̄ vt fides mereretur. Nec dictū fuiſſet. beati qui non viderūt et crediderunt. propterea dixi credere aliq̄ñ pl⁹ eſſe q̄ꝫ videre. ſed quantū ad meritū nō quātuꝫ ad gaudiū. Alioq̄n q̄ntuꝫ ad cumulū felicitatis et pfectionē veritatis plus eſt pſenteꝫ videre q̄ꝫ abſentē credere. ſicut ⁊ plus eſt fide ſtare q̄ꝫ nutare eſtimatiōe. Recte igitur dictū eſt. fides eſt certitudo rerū abſentiuꝫ ſupra opinionē et infra ſcientiam cōſtituta Quāuis nōnunq̄ꝫ etiā in ipa q̄ ex pſenti cōtemplatione naſcit̄ certitudo abuſiue fides appellet̄. De illa auteꝫ que proprie appellat̄ fides dictū eſt. nam ſi vides nō eſt fides.

Quot ſunt in quibus conſtat fides. Capitulum. II.

Duo ſunt in quib⁹ conſtat fides. Cognitio et affect⁹. id eſt. cōſtantia vel firmitas credēdi. In altero conſtat q̄a ipa illud eſt. In altero conſtat q̄a ipa in illo eſt. In affectu enī ſubſtantia fidei inuenit̄. in cognitione materia. Aliud enī eſt fides qua creditur aliud q̄d fide creditur. In affectu inuenitur fides In cognitōne id quod credit̄ fide. Propterea fides que in affectu habet ſubſtantiam q̄a affectus ipſe eſt fides. in cognitione habent materiā q̄a de illo ⁊ ad illud q̄d in cognitione eſt fides eſt. Credere igitur in affectu eſt. q̄d vero credit̄ in cognitōne. Cognitionē aūt h intelligim⁹ ſcientiā rerū nō illā q̄ ex pſentia illorū cōprehenditur. ſed illam q̄ auditu percipitur ſolo. et ex vborū ſignificatione manifeſtatur. Cum id quod dicit̄ ⁊ ab illo qui audit intelligitur quod dr̄ etiā ſi non ſciat vtrū ſit vel non ſit ita vt dicitur Scientia tñ eſt in q̄ntum intelligit ⁊ ſcit q̄d eſt quod dicitur. hec aūt ſcientia cognitio ē que ſicut ſine illa ſcientia eſſe nō poteſt qua res eſſe ſcitur vel non eſſe ita ſine fide eſſe pt qua res eē vel non eē creditur. Ad hanc cognitionē ſi fides accedat vt credatur q̄d audiebatur et intelligebatur eſt credulitas in cognitione et inuenitur in credulitate fidei ſubſtantia: in cognitione materia. Poteſt aūt cognitio huius ſine omni fide eſſe. fides auteꝫ ſine omni cognitione eſſe non poteſt. quoniam qui audit aliquid et intelligit nō ſemper credit. Qui autem nihil intelligit nihil credit. quāuis aliquando credere poſſit quod non intelligit. Nam et fides ē etiā de fide qua creditur quod neſcitur quia ſcienti et credenti creditur. Ille eniꝫ qui credēti credit non inconueniēter credere dicitur quod ille credit cui credit: et ſi non ſciat illd̄ quid ſit quod credit et ſcit cui credit. Tales ſunt ſimplices in eccleſia ſancta qui pfectioribus credentib⁹ ⁊ cognoſcentib⁹ credunt. qui nimirū in ſua ſimplicitate ſaluant̄. nec ab illoꝝ merito alieni ſunt: q̄ꝫuis ad cognitionē illoꝝ nō ptingunt. Scriptum eſt. Boues arabant ⁊ aſine paſcebant̄ iuxta illos.

Simplices quippe in eccleſia ſancta q̄ꝫuis cum pfectis occulta ſacramentoꝝ dei rimari nō valeant. q2 tñ ſe ab illoꝝ ſocietate non diuidunt q̄ iuxta eos poſiti in eadem fide et ſpe bene opando ſe paſcunt. Sic ergo fides aliq̄ñ cū cognitione eſt q̄ñ ſcitur quod creditur. aliquādo ſine cognitōne quādo ſcienti tantū ⁊ credēti credit̄. Neceſſe eſt tñ ſemp aliquā eē cognitōnem cū fide que ipſam fidē p intentionē dirigat. quia ſi nichil ex hijs que credenda ſunt cognoſceret̄ nō haberet fides quo ſe p intentōem in bono ope dirigeret. neqꝫ ad q̄d bñ opando ſpem ſuam excitaret. Sed aliud eſt in quibuſdā ꝯgnitōꝫ fide tranſcēdere. Aliud illa q̄ nunq̄m ignorāda ſunt credenda neſcire. Illic meritum fides habet vbi etiā cognitōe nō diſcernit. hic quia a cognitōe omino deſtituit̄ cadit ipa ⁊ fides ei⁹ deſiſtit.

De incremento fidei. Capitulum III.

Duo ſunt ſm que fides dicitur creſcere. Cognitio ⁊ affectus. id ē. conſtantia vł firmitas credendi. Scd̄m cognitōem fides creſcit q̄ñ eruditur ad ſcientiā. Scd̄m affectū creſcit q̄ñ ad deuotōeꝫ excitat̄ ⁊ roboratur ad cōſtantiā. Quorūdam fides cognitōe magna eſt affectu parua. quorundam vero affectu magna. cognitione parua. Alij fidē et cognitione ⁊ affectu magnā habent alij ⁊ cognitōe et affectu paruā. Verumtamē affectū magnū in fide magis laudabilem eſſe q̄ꝫ cognitōem magnā dñs manifeſte oñdit. vbi fidem g̃no ſynapis ꝯparauit quod quidē quantitate puum eſt: ſed non feruore. hinc mulieri cananee parum q̄deꝫ ſcienti adhuc: ſed multū confidenti dictuꝫ eſt. Mulier magna eſt fides tua. Illa nanq̄ꝫ apud deuꝫ fides magna reputatur: que et ſi minus vigeat ſcia p cōſtantiā tñ foris oſtenditur. Cū ergo fides cognitiōe creſcit adiuuatur: cum vō fides affectu creſcit promeretur. Item ſm incrementa fidei tria genera credentiū inueniunt̄. Quidā enim fideles ſunt qui ſola pietate credere eligunt: quod tamē vtrū credendū ſit vel nō credendum ratione nō cōphendunt. alij ratiōe approbant quod fide credant: alij puritate cordis et mūda ꝯſciētia interi⁹ iam guſtare incipiunt q̄d fide credunt. In primis ſola pietas facit electōem. In ſecundis ratio adiūgit approbatōem. In tercijs puritas intelligentie apprehendit certitudinē. Quartum gen⁹ hominū eſt quib⁹ credere eſt ſolum fidei non cōtradicere: qui cōſuetudie viuendi magis q̄ꝫ virtute credendi fideles nominant̄. Solis enī tranſeuntib⁹ intenti nunq̄m mentē ad futura cogitanda ſubleuant. ⁊ q̄ꝫuis fidei xp̄iane ſacramēta cū ceteris fidelib⁹ vſu pcipiūt: quare tñ xp̄ianus ſit hō vel q̄ ſpes xp̄iano ſit in expectatōe futuroꝝ bonoꝝ nō attendūt. hij q̄ꝫuis fideles nomie dicant̄: re tñ et veritate longe ſunt a fide. tamē hmōi aliq̄ñ diuia g̃ra viſitantur et ad ſui ꝯſideratōeꝫ excitant̄. vel q̄re hō natus ſit. et ſi alia poſt hāc vitā ſeq̄tur inq̄rāt: ſi pmia iuſtis ⁊ pctōribus tormēta repoſita ſint: ⁊ ſi p⁹ finē opis ſeq̄tur pmiū iuſte retributōis Tali ergo ꝯſideratōe i corde oborta magno mox trepidatōis motu de dubio vite mortal' ꝯſcia ipa ꝯcutit̄. ⁊ q̄nto magis ſibi erranti piculū imminere cernit: tāto mag̃ ad cognitōnem veritatis puenire ſatagit. Conſiderat in h mōo taꝫ diuerſas eſſe hoim eſtimatōnes ſup his in quib⁹ ſalus hoīs ꝯſtat. Pagani in plẽs vnitatē diuitatis ſcindūt. iudei creatorē ꝯfitent̄. ſaluatorē nō ꝯgnoſcūt. ⁊ in his oībus mens fluctuat et niſi pietate in ſuo teneret̄ fortaſſis abiecta veritate falſitatē ſequeret̄. Accedit ad hec ſpūſancto ſuggerente ratio quoniā in multis dubijs ſi vnū aliquid relinq̄tur vt vnū aliud eligat̄: dubietas nō tollit̄: ſed mutat̄. Accedit ad hanc alia rō maior. meli⁹ eē ꝯfiteri vnū pncipiū q̄ꝫ mlta. q̄niā vbi mltitudo eſt aut pꝫalitas ſupfula ē aut vnitas impfecta. Adhuc ampli⁹. melius eſt creatorē pitér ꝯfiteri ⁊ ſaluatorē q̄ꝫ creatoreꝫ ſolū. q̄niā qui creatorē dicit maieſtatem ꝯfitet̄. qui ſaluatorē intelligit pietatem

veneratur. Et maiꝰ bonū hoīs eē vt in deo ſuo ⁊ maieſtatē inueniat quā ocl'o cordis ꝯtemplet. ⁊ hūanitatē quā ocl'o carnis ſpeculetur. vt totus hō beatificet in deo. Hijs rōnibꝰ animꝰ ꝯfortatus ad ampliorē religionis diuīe deuotōem excitat. deuotione aūt mūdat ⁊ purificatur vt mūdo corde iā q̄dammō pregustare incipiat id ad q̄d fidē et deuotōe ꝯgnoſcendū feſtinat. Ita mēa ꝯſcientia in viſibilibꝰ documētis et ſecreta ac familiari viſitatōe d' deo ſuo q̄tidie eruditur ⁊ certificat intātū vt iam q̄dāmō euʒ ꝑ ꝯtemplatōem pn̄tem habere incipiat. et nulla iam rōne ab eiꝰ fide ⁊ dilcōe etiam ſi totꝰ mundꝰ in miracula v'tatur auelli q̄at. Iſti ſunt ergo tres gradꝰ ꝓmotōis fidei q̄bus fides creſcēs ad ꝑfectū ꝯſcendit. Primus ꝑ pietatē eligere. Scōs ꝑ rōnē approbare. Tertius ꝑ veritatē apprehendere.

De his que pertinēt ad fidem. Capitulum IIII

Queritur etiam q̄ res ad fideʒ ꝑtineāt q̄s credere oportʒ eū q̄ fidelis iure noiat. nā fides illa q̄ aliq̄d creditur h' mō vt q̄ credit fide illa nō dicatur fidlis ꝓpoſiti nō eſt preſentis. Sine fide eni etiā infideles nō viuere ex h' manifeſtū eſt. q̄niā omis hō in hac vita viuēs ſic habʒ q̄dam q̄ ꝑ experientiā ſentiat. ita quedā etiā hʒ que nō viſa nᶜ expta ſola fide credat. fidē tn̄ que ī deū eſt neq̄q̄ʒ habere d'r niſi qui illa credit q̄ credendo et amādo hō deū ꝓmeretur. Hec ſunt q̄ ad fidē ꝑtinere dicūtur: q̄ credēdo hō fidel' noiatur. Que vō iſta ſint ſi diligent' inq̄rimꝰ in duobꝰ h' p̄ncipal'r ꝯſtare inuenimꝰ. Sūt enim quedā duo ⁊ h' duo ī vno ſunt ⁊ vnū ſunt duo hec. Creator ⁊ ſaluator duo ſunt noīa ⁊ res vna. tn̄ aliud notat ſaluator aliō creator. Creator qꝛ fecit nos: ſaluator q̄ redemit nos p̄mū nō eramꝰ ⁊ facti ſumꝰ. poſtea perieramꝰ ⁊ redēpti ſumꝰ. ⁊ ab vno vtrūq3 factū eſt vt bonū noſtꝝ totū eēt ab vno et totū in vno ⁊ vnū. Creatori dēmꝰ qꝛ ſumꝰ. ſaluatori qꝛ redempti ſumꝰ ſiue reparati. Hec ſunt ergo duo q̄ fidei ꝓpoſita ſūt credenda creator ⁊ ſaluator ⁊ q̄ ꝑtinent ad creatorē ⁊ q̄ ꝑtinēt ad ſaluatorem ſilr. Creator eni ⁊ q̄ ꝑtinent ad creatorē. hec eſt vna ps fidei. ſaluator ⁊ q̄ ꝑtinent ad ſaluatoreʒ hec eſt altera. In p̄ma pte diſcernit fides inter creatorē ⁊ opa ſua. In ſecūda pte diſcernit fides inter ſaluatorē ⁊ ſacramenta ſua. Ad creatorē ꝑtinent opa ꝯditōis q̄ ſex diebus facta ſunt. Ad ſaluatorē ꝑtinēt opa reſtauratōis q̄ ꝯplētur ſex etatibꝰ. In pte p̄ma ad fidē ꝑtinet ꝯfiteri vnū creatorē. ⁊ ab eo facta eē omia q̄ hn̄t eē. In ſcda pte ad fidem ꝑtinet venerari ſaluatorē vnū ⁊ ab eo reparata eē ꝑdita. quibꝰ datū eſt vl' dandū beatū eſſe. In p̄ma pte recta fides int' creatorē ⁊ creaturaʒ ita diſcernere dʒ vt et vnicuiq3 hoꝝ q̄d ſuū eſt tribuat. ⁊ viciſſim alterius ꝓprietatē in alterū nō tranſfundat. id ē. vt nᶜ creature attribuat creatoris maieſtatem nec aſcribat creatori create infirmitatem nec deū concludat tpe nᶜ creaturā tendat eternitate. Ita fides ſi vnicuiq3 q̄d ſuū eſt tribuat recte offert ſi int' vtrunq3 bene diſcernit: recte diuidit ⁊ nō peccat. Si vero in q̄libet hoꝝ delinq̄tur fides ſane necēe eſt detrimentū patiatur. Nā illi qui creaturā ꝓ deo colentes gemino errore decepti vel creaturā eternā vl' deū tpalē eē crediderūt quid iſti aliud feciſſe dicendi ſunt q̄ʒ excellentiā foris operi et infirmitatē facture tribuiſſe creatori? Rurſus philoſophi gentiliū q̄uuis int' creatorē et opꝰ ſuū recte diſcernerent. nequaq̄ʒ fideles tamē appellant quia fidem de ſaluatore nō habuerūt. Sequūtur ergo deīde ea q̄ in ſecunda pte poſuimꝰ vbi p̄mū in ſaluatore agnoſcimꝰ redemptiōem in ſacramētis eiꝰ redēptionis ꝑpationē. Prima pars fidei ſpectat ad debitū nature. ſcda ps fidei ſpectat ad debitū gratie. Illa credere dēmus qꝛ ꝑ naturā cōditi ſumꝰ. iſta credere dēmꝰ. qꝛ ꝑ grām reparati ſumus.

Si ab initio ſcōm mutationem tempoꝝ mutata ſit fides credētiū. Caplm V.

Sequūtur dehinc duo illa que in p̄ma diſtinctiōe huiꝰ tractationis ꝓpoſuimꝰ q̄nto ⁊ ſexto loco poſt q̄tuor iſta de quibus hactenus tractatū eſt ꝑſeq̄nda. quoꝝ vnū eſt ſi ſcōm mutatiōem tempoꝝ ab initio fides credētiū mutata ſit ſiue vna eademq3 fidei forma ⁊ ī hijs q̄ ab initio fuerūt ⁊ qui vſq3 in finē credentes futuri ſūt ſanctis cōſiſtat. Alteꝝ vō quid ſit quo ab initō nihil minus vnq̄ʒ recta fides habere potuit. id ē quid ſit illō cui vnq̄ʒ nihil demi potuit vt fides recta conſtaret. etiā ſi aliq̄d adijci potuit vt creſcerʒ. Hec duo rōne coherēt. ⁊ iō indiuiſe ꝑtractari expoſcūt. nᶜ leui ꝯſideratione in hmōi opꝰ eē putemꝰ vbi tā multe ſunt eſtimatiōes hoim ⁊ tā diuerſa fide de recta fide diſputat. nec ꝑuū hoc eē piculuʒ putādū eſt. Quō eni de hijs q̄ credēda ſūt fide hn̄ ſentire poſſimꝰ: ſi de ipſa fide male ſentiamꝰ? Propterea ꝯſideranda ſunt diligenter ſingl'a q̄ dicunt' vt ea dicamꝰ ⁊ ſentiamus in q̄bus duʒ fidem rectā aſtruere nitimur: ſane fidei obuiare nō ꝯuincamur. Sunt hoīes qui q̄ʒuis pietate q̄daʒ impij in deū efficiuntur vt dū vltra id q̄d in v'itate eſt ſentiūt in ipſam v'itateʒ offendūt. Hec aūt ignorantia multos parit errores tā de bonitate q̄ʒ de veritate. Dicunt alij bonitati diuine nō eſſe ꝯueniēs vt ī opa ſua crudelis eē dicatur. ⁊ vt aliquid ex hijs q̄ fecit perire ꝑmittat: qꝛ nichil ad h' fecit vt pereat. Ita dū ſe honorare putant bonitatē offendunt v'itatē. Qui eīʒ pius fuit vt nō exiſtentia crearet iuſtꝰ ē vt errantia et delinq̄ntia iudicet. Alij dicūt ad iuſticiā hominis ꝑtinere vt in hac vita ſine pugna viuat cuʒ potius iuſtus eſſe nō poſſit ſi nō pugnat. Neq3 enim ad iuſticiā huiꝰ vite ꝑtinet nō temptari ſed a tēptatiōe non ſupari. Nec vt q̄ bonus eſt nunq̄ʒ cadat: ſʒ cū ceciderit vt reſurgat. Silr ſunt qui dicūt fidelem non eē qui vl' aliter credit quedā qꝛ ꝓpt' infirmitatem ꝯphendere non valet q̄liter in ipa veritate eſt vel nō omia credit qꝛ ꝑ ignorātiā capere non poteſt q̄ntū eſt. Et beatificandā putant hi fidem verā in multitudine ꝯgnitionis potius q̄ʒ in magnitudie deuotōis: cum pietas diuia nō attendat q̄nta cognitione credatur: ſʒ magis q̄nta deuotione id quod creditur diligat. Hec idcirco cōmemoramus qꝛ cognouimꝰ q̄ſdam eē minus diſcretos qui hūane poſſibilitatis mēſuram neſciunt qꝛ ſuā poſſibilitatē nō attendūt. ⁊ ſi attendūt maiori ſtulticia eſtimāt h' omēſ eſſe debere quo ſe p̄ ceteris vidēt amplius aliquid accepiſſe. Affirmāt fidelē nulla rōe eſſe dicendū qui nō magna q̄dam et m'lta et ſublimia fidei ſacramēta agnouerit ⁊ de maieſtate creatoris ⁊ de hūilitate ſaluatoris q̄rundā diſputationū ꝓfunditatē ⁊ reꝝ geſtaꝝ ſeriem memoria ꝯphendit. Ipaʒ q̄ʒ diuinitatis naturaʒ rudibꝰ animis et vix ad ea q̄ vident ſufficientibꝰ explicandaʒ et corpoream ab incorpea nata ſubtili q̄daʒ conſideratiōe diſcernendā ꝓponūt. Sʒ illa q̄ʒ que de ſacramētis redemptōnis noſtre in natiuitate et paſſiōe ⁊ reſurrectiōe ⁊ aſcenſione ſaluatoris noſtri mōo iam mā'ifeſta ſunt oībus ab initio mūdi iuſtis ⁊ fidelibus tam minoribꝰ q̄ʒ maioribꝰ eadē cognitōe patuiſſe v'tura q̄ a nobis nūc ꝯgnoſcunt' p̄terita. Alioquin nō vere dicendū fidē horum omniū habuiſſe qui iſta nō agnouerunt. Iſta aūt omnia que in ſacramēto noſtre redemptiōis completa ſūt eos et crediſſe ⁊ agnouiſſe: nō ſolum hac ratōne probare ſe putant. ꝙ quemadmodū nos modo ad illaʒ redemptionē non pertineremꝰ niſi h' oia iam ⁊ facta agnoſceremꝰ et agnita crederemus. Sic quidē illi per hoc ſaluati non fuiſſent niſi hec omnia ⁊ facienda agnouiſſent et agnita credidiſſent. Veruʒ etiam quia aliquotiens ſcripture teſtātur nullum ab initio ſine fide chriſti eē ſaluatū. Et beatus Auguſtinus de hoc ipo loq̄ns ſic ait. Eadem fides mediatoris ſaluos iuſtos faciebat antiquos puſillos cum magnis: nō vetus teſtamentū quod in ſeruitutem generat. Non lex que non ſic eſt data vt poſſit viuificare: ſed gratia dei per Ihm

Augustin

chꝛiſtū. quia ſicut nos credimꝰ chꝛiſtuꝫ in
carne veniſſe ſic illi venturū. ſicut nos moꝛ
tuum ita illi moꝛiturum. ſicut nos reſurre
xiſſe ita illi reſurrecturū. et nos ⁊ illi ad iudi
cium venturū viuoꝛum ⁊ moꝛtuoꝝ. Hec
autem ſi vera ſint ſicut ab illis eſtimātur.
et ſicut a ꝓpoſitis actoꝛibꝰ affirmari videt̃
fuit antiquis tempoꝛibus aut perrara ſa-
lus aut nimiū numeroſa ꝑfectio quoꝛum
quidē quodlibꝫ ſape diſcretōnis termīos
excedere eſt. Q̄d ſi videt̃ tolerabilius ymo
etiam deo dignius iudicat̃ repleſſe poꝛiꝰ
et ditaſſe ſecula illa m̄ltitudine ꝑfectoꝛū. et
omnes nihilominꝰ repleti ſpū ꝓphetico nͨ
dum reuelata miſteria iaꝫ tūc penetrarēt
q̄ꝫ ſaluādoꝝ tanta fuiſſe paucitate cōtentū
q̄tinus ⁊ nō pauci ſalui tūc fierēt ſi vnq̄m
hec recipiū. bñdicimus quidē deū in donis
ſuis. ſed quid tempoꝛi ḡtie reſuatū ſit non
videmꝰ niſi ꝗ tēpus ḡre illō poꝛiꝰ iuxta ſen
tentiā hanc fuerit appellandū in quo tot ⁊
tante dei populo diuitie ſpūs affluebāt vt
illud pꝛſus incredibili felicitate cerneretur
impletū quod Moyſes optabat cuꝫ dice
ret. Quis dabit vt omēs pꝛophetent. Que
ſo quid ſimile attulit euangeliuꝫ. Fruſtra
gloꝛiatur Paulus de pꝛimitijs ſpiritꝰ q̄s
putat ſe cū ſocijs ſuis coapoſtolis accepiſ
ſe. cuꝫ nil tale in diebus ſuis potuerit expe
riri. Deniqꝫ aiebat. Nunquid omēs ꝓphe
te? Fruſtra inq̄m gl'iatur de euāgelio ſuo
qꝛ nō ab homīe neqꝫ ꝑ hominē illud acce
perit ſed q̄ſi ſpēali pꝛerogatiua quadā per
reuelationē Jheſu xp̄i cū et ante ip̄m fuerit
per ſpūm etiā populis reuelatum. Sed nͨ
apoſtolus Petrus ꝑfecto debuit pꝛophe-
ticum illud ad ſua tēpa retoꝛquere. Effun
dam de ſpiritu meo ſup filios et filias ve-
ſtras et pꝛophetabunt filij veſtri et filie ve
ſtre ſi abundantioꝛ iam pꝛeceſſerat tranſ-
actis ſeculis effuſio ſpūſ. Aut certe pꝛophe
ta vel potius in ꝓpheta deus ſi vere tempa
illa apoſtolica cū hoc diceret intuebatur.
non plane effundā ſed ſubtraham magis
de ſpiritu meo dixiſſe debuerat. Quid enī
ſi filijs euangelij omēs veteres iſtos pares
facimus in ſcientia. Nunquid non et ſu

perioꝛes omnes in gratia conſequēter fa
teri neceſſe eſt. vtpote quos nec lectio ſicut
nos aut pꝛedicatō ſed ip̄a vnctio docuerit
omnes de oībus? Eſto tamen. Toleremꝰ
nos noſtram iniuriā ⁊ apoſtoli quoqꝫ ſuā
vt et ip̄i quoqꝫ minimi antiquoꝛuꝫ iſtoꝛuꝫ
comparētur in ſcientia pꝛoferantur mino
res in gratia. Sed et ſane quod vllo omni
no pacto non ferimus. vt dñs videlicꝫ glo
rie ſentiat̃ vel falli vnq̄m potuiſſe vł fallere
voluiſſe. ⁊ qđ ipſe pꝛoteſtatus eſt inter na
tos mulierum non ſurrexit maioꝛ Johan
ne baptiſta. Vide aūt ſi nō vere falſū fateri
cogimur veritatis hoc teſtimoniū ſi tamē
tribuamus veteribꝰ quantum nec Johāni
vendicare valemus. Non vtiqꝫ fit iniuria
Johanni ſi quid ignoꝛaſſe creditur aut di
cit̃ nimiꝝ ꝗ ⁊ ip̄e nō diffidet. Sꝫ ſi qđ pꝛe
coni veritatis negamꝰ contra pꝛeconium
veritatis alteri damus non tātum iniuria
ſed blaſphemia eſt ⁊ plane nō cōtradicere
Johanni ſed veritati. Quid ergo? amicuſ
ſponſi dubitat et querit. tu es qui venturꝰ
es an aliū expectamus? ⁊ nos milibꝰ hoīm
certitudineꝫ de oībus noſtro mēdacio ꝯfir
mamus. Nec ip̄os de ſe ita veteres ſenſiſſe
paucis aduertere poſſumꝰ. Moyſes ſcri
bit deum ad ſe loq̄ntē dixiſſe ſic. Ego ſum
deus Abꝛaham et deus yſaac ⁊ deꝰ iacob
et nomē meū adonay nō indicaui eis ſub
audi ſic̃ et tibi. Q̄ñ dit ergo de dei naſa plꝰ
aliq̄d p̄cedentibꝰ patribꝰ accepiſſe. Dauid
q̄ꝫ ſup doctoꝛes ſuos ⁊ ſenioꝛes donū ſibi
intelligētie audact̃ p̄ſumit ita dicēs. Sup
oēs docētes me intellexi. qꝛ teſtimonia tua
meditatio mea ē. Et rurſū. Sup ſenes itel
lexi. Sꝫ ⁊ ꝓpħa Daniel. ptrāſibūt ait pluri
mi. ⁊ m̄ltiplex erit ſcia. ampliorē. ſ. noticiaꝫ
ꝓmittēs ⁊ ip̄e poſteris. Si ergo vt ait ſcūs
papa Gregoꝛiuſ. Scđm incremēta tēpoꝝ
creuit et ſcia ſpūaliū patꝝ. ⁊ q̄ntum vicinio
res aduentui ſaluatoꝛis extiterūt. tanto mi
ſterium ſalutis plenius perceperunt. non
eſt dubium quin his qui etiam pꝛeſentes
fuerunt multo amplius ꝯtulerit reꝝ ipſaꝝ
exhibitō atꝫ p̄ñtia exhibētiſ. Deniqꝫ ⁊ audi
unt. Beati oculi qui vidēt q̄ vos videtis. Jteꝫ

vos āt dixi amicos: qꝛ oīa q̄ a. a. p. m. n. f. v.
Multi inq̄t reges ⁊ ꝓphe voluerūt vidre
q̄ vos videtis ⁊ ñ vi. ⁊ a. q. a. ⁊ n. a. Quare?
vt videlꝫ clariꝰ largiꝰqꝫ ꝑciperēt q̄d vixte
nuiter obſcureqꝫ p̄ſenſerāt. alioq̄n q̄d opꝰ
erat videre foꝛis carnē et carnis audire ſer
mōes ſi iam intꝰ a ſpū fuerāt ꝑfecte inſtru
cti de omibꝰ. p̄ſtim cū dñs dicat. caro non
ꝓdeſt quicq̄ꝫ. ſpūs eſt q̄ viuificat? Q̄ꝫ ſi ꝓ-
phete ⁊ q̄ illuſtrioꝛes videbātur in illo ꝓp̄lo
nō omēs oīa aliq̄ñ eq̄lit̃ agnoſcere value-
runt. ſꝫ alij plus alij minꝰ ꝓut ſpūs dabat
diuidēs ſinglis ꝓut volebat idqꝫ abſqꝫ p̄iu
dicio ſue ſanctitatis atꝫ ꝑfectōis. q̄nto ma
gis ſimplicioꝛes quiqꝫ iuſti abſqꝫ detrimē
to ſalutis ſaluatōis tempꝰ. modū ⁊ oꝛdieꝫ
neſcire potuerūt. quā tamē certa fide ⁊ ſpe
vti pꝛomiſſa fuerat firmiſſime tenuerunt.
Quanti hodie quicūqꝫ ꝑfecto in ꝓp̄lo xp̄ia
no vite eterne ſecti qꝫ futuri q̄d indubitanē
credunt ⁊ ſpant ⁊ ardēter d̄ſiderāt. formaꝫ
tamē ac ſtatū ne cogitare quidē vel tenuit̃
norūt. Jta ergo multi añ ſaluatoꝛis aduē-
tum deuꝫ omīpotentē tenētes et diligētes
ſue ſalutis ḡtuitū ꝓmiſſorē. credentes in ꝓ
miſſione fidelē. ſperātes certiſſimū reddito
rem. in hac fide ⁊ expectatōe ſaluati ſunt. ſꝫ
quando ⁊ qualiter ſalus repꝛomiſſa fieret
⁊ quo oꝛdine ignoꝛarent. Nam ⁊ ip̄is apo
ſtolis q̄s et iuſtos fuiſſe nemo eſt q̄ ambi
gat. p̄ſente ſaluatoꝛe ⁊ regnū celoꝝ manife
ſta iam luce p̄dicante miſteriū paſſiōis in
tantū adhuc ignotū fuiſſe atꝫ occultū legit̃
vt ipſe hoc dño aperte pꝛedicante et pꝛedi
cente illi nec intelligere poſſent q̄ dicebant̃.
Duo quoqꝫ diſcipuli illi quibꝰ euntibꝰ et
dubitantibꝰ in via Jħs apparuit ad ip̄ius
interrogationeꝫ pulſati inter cetera dixiſſe
referūt̃. Nos ſperabamꝰ ꝗ ipſe eſſꝫ redem
pturus iſrael. Jn quo aperte oſtendūt ꝗ re
demptōem iſrael per paſſionē chꝛiſti ven-
turam non crediderāt qui in ip̄a paſſione
de redemptōe deſperabant. Propter q̄d
et illis ibidem đr. O ſtulti ⁊ tardi coꝛde ad
credendū. Nonne opoꝛtuit xp̄m pati ⁊ reſur
gere a moꝛtuis. ⁊ ſic intrare in gl'iam ſuaꝫ.
Poſtremo q̄d eſt miſteriuꝫ a ſeculis ab

ſconditū. ⁊ ne foꝛte putetur ſolis malis ab
ſconditum ſubiecit nouiſſimis tempꝛibus
ſanctis reuelatum. Si omēs hoc ab initio
boni cognouerūt quomō ꝟ vel mali igno-
rare potuerūt? maxime cū ab ipſis bonis
qui hoc ꝑcepiſſent qui vere boni vel mali
eſſent quibus hoc reuelandum vł celandū
foꝛet diſcerni nō potuiſſet. Atqꝫ in hūc mo
dum conſeq̄ns eſſe manifeſte agnoſcimꝰ.
vt ſi bonis omnibꝰ hec reuelata ꝯfitemur.
malis quoqꝫ non ignota fuiſſe non dubi-
temꝰ. Poꝛro ſi hoc ſtare debebit quis nō
videat q̄ꝫ ineffabiliter pꝛioꝛa illa tempoꝛa
poſterioꝛibus ſeculis p̄ferenda ſint cum fi
des que hic ſolo foꝛis auditu verboꝛū per
cipitur. illic ꝑ contemplatōnem ꝓpħetice
aſpirationis intus ab omnibꝰ plena ⁊ ma-
nifeſta veritatis luce legeret̃. Quid fides
noſtra comparatiōe fidei illoꝛuꝫ niſi vt ita
dicam. non fides ymo opinio quedā dicē
da eſt. quos in tantū certioꝛes agnoſcimꝰ
fuiſſe de futuro q̄m nos de pꝛeterito. q̄niā
illi qđ in re non viderunt agnouerūt ꝑ ſpi
ritum. nos quod non vidimus auditu ſo
lo concipimus ꝑ verbum. Quod ſi verū
eſt quis non videat quoniā aduentus xp̄i
fidelibus non ſoluꝫ illuminationē nō attu
lit ſed certioꝛem et melioꝛē agnitionē abſtu
lit? Quocirca fidem rectaꝫ conſulentes cō
modioꝛa ſaluti ⁊ pꝛopinquioꝛa veritati cō
fiteamur. ⁊ cognitōem eoꝛum que ad fideꝫ
pertinent ſicut in vno eodemqꝫ tempꝛe ſcđm
capacitateꝫ diuerſoꝝ differentē agnoſcimꝰ
ita q̄ꝫ ꝑ ſucceſſionē tempoꝝ ab initio incre
mentis quibuſdā actam in ipſis fidelibus
non dubitemꝰ. Vnam tamē ⁊ eandē fuiſſe
fidem p̄cedentium ⁊ ſubſeq̄ntium. in q̄bꝰ
tamen eadem cognitio nō fuit: ſic indubi
tāter confitemur quemadmodū in his q̄s
in noſtris tempoꝛibuſ fideles cernimꝰ ean
dem fidem: et tamen nō eandem fidei cog
nitionem inuenimꝰ. Creuit itaqꝫ fides per
tempoꝛa in omnibꝰ vt maioꝛ eſſet ſed mu-
tata non eſt vt alia eſſet. Ante legē deꝰ crea
toꝛ credebat̃ ab eo ſalꝰ ⁊ redemptiō expecta
batur. ꝑ quē vero ⁊ quomō eadē ſalꝰ implē
da ac ꝑficienda foꝛet exceptis paucis q̄buſ

hoc ſingulariter ſcire in munere datũ erat
a ceteris etiaʒ fidelibus nõ cognoſcebatur
Sub lege aũt pſona redemptoris mittẽda
ꝑdicebatur ⁊ ventura expectabat. Que aũt
ipa pſona foret. hoc eſt homo vl' angelꝰ vl'
deus nondũ manifeſtabat. Soli hoc agno
uerunt q̃ p ſpiritũ ſingulariter ad hoc illu
minati fuerunt. Sub gratia aũt manifeſte
ab oibus iaʒ ⁊ ꝑdicatur ⁊ credit et modus
redemptõnis ⁊ q̃litas pſone redemptoris
Semptũ in eccl'ia dei ab initio fidem ⁊ co
gnitõem fuiſſe credimꝰ incarnatõis ⁊ paſ
ſionis chriſti. q2 ab initio nunq̃m defuerũt
qui hoc cognouerũt. Alij ſaluabãtur. q̃a
hoꝝ pfectioni fide ſimplici iũgebãtur. ⁊ eoſ
bñ operãdo ſequebãtur.

Quid ſit quo nichil minꝰ vnquaʒ vera fides habere potuit. Ca. VI.

Ec ſunt que ab
h initio nihil minꝰ vnq̃ʒ recta fideſ
hrẽ potuit. Credere videlicʒ vnũ
eſſe deum creatorẽ oim dñm ⁊ rectorẽ vni
uerſoꝝ. Ipm q̃ dẽ nõ eſſe mali auctorẽ. coꝝ
tñ qui in ſuis malis eius miſcdiaʒ quere-
rent vel expectarẽt futurum redemptoreʒ.
Hoc ſimpliciũ in fidei initõ ſuffeciſſe credi
mꝰ qbꝰ ⁊ ſi nihil amplius additũ eſt ad co
gnitõnem, multũ tamẽ collatum eſt ad de
uotionem. Iſti quidem venturũ in carne
redemptorem ⁊ in eadẽ carne moriturũ
et reſurrecturũ ⁊ aſcenſuꝝ ſiue alia quedã
que illis tpibus abſcondita fuerunt mani
feſte non cognouerũt. ⁊ tamen fideʒ natiui
tatis ⁊ paſſionis ſiue reſurrectõis et aſcen
ſionis eiꝰ in hoc eos veriſſime habuiſſe di
cimus. quia credentibꝰ ⁊ ſcientibus hoc fi
de ⁊ deuotione ſub ſpe et expectatõe eiuſ
dem redemptionis adheſerunt. quamuis
modum eiuſdem redemptionis ſue ſimili
ter non cognouerunt. Sic ergo intelligen
dum putamꝰ q̃d dicit beatus Auguſtinꝰ
quia eadẽ fides mediatoris ſaluos iuſtos
faciebat antiquos. puſillos cum magnis.
⁊ eandem fidẽ mediatoris antiqui iuſti ha
buerũt puſilli cũ magnis. Alij quideʒ que
ventura erant ſicut ventura erãt credẽtes
et cognoſcentes. Alij vero non quideʒ co
gnoſcentes ſed credendo ⁊ deſiderando co
gnoſcentibus et credentibus adherentes.
Quod vero ſubiungit. quia ſicut nos cre
dimus in carne veniſſe. ſic illi venturum. ſi
cut nos mortuũ ſic illi moriturũ ⁊c. vel nõ
ad omẽs referendum eſt. ſed ad eos tantũ
quibus ventura hec ꝑſcire ſingulariter da
tum eſt. vt oẽs quidẽ eandem fideʒ. ſed nõ
eandem fidei cognitionẽ habuiſſe dicãtur.
aut ſi de oibus hoc dictum intelligimus
omnes qui futuraʒ redemptiõem credide
runt hoc etiã in quibus redemptiõ conſta
bat crediđiſſe ñ incõuenietẽr affirmat. In
quantum eniʒ ipam que omnia hec conti
nebat redemptionẽ venturam crediderũt.
hoc crediderũt q̃uãuis eandẽ de ipſis om
nes in credendo ꝯgnitionẽ non habuerũt.
hoc modo igit' ſano intellectu dici poteſt
omnes ab initio iuſtos fidem ſaluatoris
habuiſſe. et omnes in fide redemptionis
venture iuſtificatos fuiſſe. quia eandeʒ re-
demptionẽ vel venturam cognouerũt vel
cognoſcentibus et credẽtibus crediderũt.
et cum hac fide ſacramẽta ipſius redemp-
tionis que ab initio inſtituta ſunt ad ſan
ctificationem ſuſceperunt. et in ipſis ean
dem redemptioneʒ ſuam quaſi i vmbra et
figura portauerunt. Q̃d bene illi duo viri
ſignauerunt qui botrũ in vecte ſuſpenſum
de terra promiſſionis ad filios iſrael in de
ſerto portauerunt. Botrus ſiquideʒ in ve
cte chriſtus in cruce eſt. cuius miſterium
duo populi in ſacramento portant. Qui
preceſſerunt portauerunt quidem ſed non
viderunt. quia ꝑcedentes aduentũ eius ſa
cramenta paſſionis eius omnes quideʒ p
fidem portauerunt ſed non omnes per co
gnitioneʒ q̃d portauerũt intelligere merue
runt. Sequentes auteʒ ⁊ portant ⁊ vident
quia fideles qui poſt aduentũ eius in car
ne ſubſequentur ſacramentũ paſſionis eiꝰ
et per fideʒ ſuſcipiunt et per reuelataʒ iam

cognitioneʒ agnoſcunt. Unde Beda in ea
dem queſtione. Unũ inquit ideʒq3 domi
nice crucis trophẽũ ꝓus prophete ⁊ Mo
yſes q3 apoſtoli nouerant et predicabant
ſed prophete hoc aliquotiens figuratis ve
latiſq3 ſermonibus. Apoſtoli autem apo
ſtoloꝝq3 ſucceſſores patefacta luce euan
gelij ſemper aperte predicabãt. ita vt nunc
omnis populus chriſtianus ſcire ⁊ confi
teri debeat fidẽ quã eo tempore pauci ad
moduʒ et perfectiõres quiq3 nouerunt q̃m
uis omnis dei populus etiam tunc eiuſ-
dem miſteria fidei in legalibꝰ cerimonijs
typice portaret.

Recapitulatio ſupradictoꝝ.

Uo igitur ſunt in
h quibus ꝯſtat vera fides. Creator
et redemptor. vnum tibi ſine alte
ro non ſufficit vtrũq3 agnoſce. vtrunq3 cõ
fitere. Si creatorẽ credis agnoſcis q' factꝰ
es. Si redẽptorẽ ꝯfiteris agnoſcis q' repa
tus es. vnus ẽ creator ⁊ redemptor. in ſuo
te fecit. in tuo te refecit et vtrũq3 vnus fecit
Si ipe te feciſſet ⁊ alter te refeciſſʒ. deberes
illi q' factus es. et deberes alteri q' refectus
es. Et eſſet diuiſa intentio tua ⁊ obediẽtia
tua ⁊ nõ omẽs vnꝰ totuſ. Et e duobꝰ illum
plus diligeres a q̃ plꝰ haberes. Qui crea
uit te dedit tibi eſſe. Qui redemit te dedit ti
bi beatuʒ eſſe. Propterea ne plus a te dili
geretur alter quideʒ redemptor q̃ʒ ipſe cre
ator voluit ipſe creator eẽ redemptor. quia
ſuſtinuit paſſionẽ tuaʒ vt emeret dilectõeʒ
tuam. Miſſus eſt naturalis filius pro ad
optandis. q2 ſine ipo alieni introducendi
nõ fuerant in hereditatẽ. venit ſapientia vt
hoſtis non poteſtate ſʒ ratione vinceretur.
et in hijs omibus fides tua in vno conſtat
et ad vnum ⁊ vna. quia cum duo nomian
tur vnus ſignatur. quia vnus eſt creator
et redemptor. Creator ad naturã. redẽptor
ad gratiam. In hijs duobus eſt totum et
vnum. hoc eſt in quo ab initio fides credẽ
tium vna eſt quãuis in eadem fide in alijs
maior in alijs minor de iſtis cognitio fue
rit ſcd'um diuerſitatem temporũ. ſicut vno
eodemq3 tempore in alijs maior. in alijs
minor inuenitur cognitio de hijs ipſis ſm
capacitatem perſonaruʒ. Quãuis ergo fi
des creuerit vt aliquãdo ⁊ in aliquibꝰ ma
ior eſſet non tamẽ mutata eſt vt alia eſſet.
Sed omnes vna fide crediderunt vnũ. et
omnes vna fide iuſtificati ſunt qui iuſtifi
cari meruerũt. Sine fide eni vt ait apoſto
lus impoſſibile eſt placere deo. et ſicut dicit
btũs Auguſtinus. vbi fides non erat bo
num opus non erat.

De ſacramento fidei et de virtute eiuſdem. Capitulum VII

Acramentũ fidei
ſ duplr' intelligi poteſt. Sacramẽ
tum eni fidei vl' ipſa fides intelligit' q̃ ſacra
mentũ eſt. vel ſacramẽta fidei q̃ cũ fide pci
pienda ſũt intelligunt' ⁊ ad ſctificatiõʒ fide
lium ꝑparata ſunt. Nam ⁊ quidẽ ſacramẽ
ta militaria dicunt' quibꝰ milites in condi
tione ſua imperatori ſuo ad fidẽ ꝯſuandã
obligant'. et infideles q̃q3 ſacramenta q̃dã
hñt que ſacramẽta dicunt'. q̃ʒuis nec ſacra
menta nᶜ ſacre rei ſigna. ſed execrationes
potiꝰ ⁊ abominatõẽs quibꝰ nõ ſacrant' ho
mines ſed polluũtur. Tñ ad hoꝝ dr̃ntiam
ſacramẽta fidei dicta intelligi pñt q̃ a fide
libus tractant' et cũ fide ad ſanctificatõem
ſuſcipiunt'. Primũ ergo ꝯſideremꝰ q̃ rõne
ipſa fides ſacramentum dicitur. vel cuius
rei ſacramentũ eſſe intelligat'. Aplus dicit.
Uidemus nunc p ſpeclm in enigmate. t. a.
fa. ad fa. Nunc ſcʒ qñ p fidem videmus. vi
demus per ſpeculũ in enigmate. Tunc aũt
qñ videbimꝰ p ꝯtẽplationẽ videbimꝰ f. a. f.
Quid eſt p ſpeclm videre ? ymaginẽ vidre
Quid ẽ facie ad facieʒ videre ? rem videre.

Puta aliquem retro te eſſe. vel ſup̄ te. auer
ſus es ab illo nec vides facie ad faciē. facie
tua aduerſꝰ faciē illiꝰ. Auerſa eiꝫ eſt facies
tua ab illo. et ſi forte ille reſpicit ad te nō tu
ſimilr̄ ad illuꝫ. Quamdiu igit̄ ſic eris non
poteris illū videre fa. ad fa. Exhibe ſpeculū
et pone an̄ te ſtatim videb̄ in eo ymagineꝫ
illiꝰ q̄ eſt ad dorſum tuū vl̄ ſupra verticem
tuam ⁊ dices video te. Quid vides? Jam
aliquid vides ſed ymaginē ſolam. vides il
lum ſed in imagine ſua. nōduꝫ in facie ſua.
nondū cognoſcis ſicut ꝯgnoſceris. nondū
vides ſic̄ videris. vidris in te. vides in ima
gine. Jlle ad te reſpicit qui te videt. tu autē
auerſꝰ es ab illo. Cōuerte te ad illū et pone
fa. ad fa. ⁊ videbis iā nō ymaginē ſꝫ ipaꝫ rē.
Prius vidiſti illū ſꝫ in ymagie ſua. mō vi
des illū in facie ſua. Tamē cuꝫ ipam rem
vidre incipis agnoſcis. qꝛ aliq̄d ſilitudinis
fuit illi qd̄ viſuꝫ ē in ymagie ad id qd̄ vidꝛ
in re. Quod videtur in imagie ſacramētū
eſt. quod vidr̄ in re res ſacramenti eſt. Qd̄
ergo nūc videmꝰ ꝑ ſpecl̄m in enigmate ſa
cramētuꝫ ē ad illd̄ q̄d videbimꝰ facie ad f.
in manifeſta ꝯtemplatōe. Sed quid ē eni
gma ⁊ quid eſt ſpeculuꝫ in q̊ videt̄ ymago
donᶜ ipa res videri poſſit? Enigma eſt ſcri
ptura ſacra. Quare? Quia obſcurā habꝫ
ſig̃ficatōeꝫ. Specl̄m ē cor tuū. ſi tn̄ mūdū
fuerit et exterſū ⁊ clarificatū. Jmago in ſpe
culo: fides in corde tuo. Jpſa eiꝫ fides ima
go ē ⁊ ſacramentū. Cōtemplatio āt futura
res ⁊ virtus ſacramenti. Qui fidē non hn̄t
nihil vidēt qui fidē hn̄t iam aliq̄d videre in
cipiunt ſꝫ ymaginē ſolā. Si eni fidel' nihil
videret ex fide illūinatio nō eſſet nᶜ diceren
tur illūinati fideles. Si aūt iam ipam rem
viderēt ⁊ nō ampliꝰ videndū aliq̄d expecta
rent non per ſpeculū in enigmate ſꝫ facie
ad faciē viderēt. ergo q̄ ꝑ fidem vidēt yma
ginē vident. qui ꝑ ꝯteplationē vidēt reꝫ vi
dent. Qui fideꝫ hn̄t ſacramentuꝫ hn̄t. Qui
contēplatiōeꝫ habent rem hn̄t. Fides ergo
ſacramentū eſt future contēplatōnis. ⁊ ipa
contemplatio res ⁊ virtus ſacramēti. et ac
cipimus nūc interim ſacramentū ſanctifi
candi vt perfecte ſanctificati rem ipaꝫ cape
poſſimꝰ. Si ergo ſummū bonū homis cō
templatō creatoris ſui merito creditur nō
incōuenienter fides ꝑ quā abſentē quodā
modo videre incipit initiū boni ⁊ ṗncipiū
reſtauratōis eius memorat̄. que videlꝫ re
ſtauratio ſm̄ incrementa fidei creſcit dum
homo ⁊ ꝑ agnitionē ampliꝰ illūinat̄ vt ple
nius agnoſcat ⁊ inflāmatur ꝑ dilectōeꝫ vt
ardentius diligat Sic ergo iuſtus q̄mdiu
in hoc corꝑe exiſtens ꝑegrinat̄ a dn̄o viue
re habet ex fide. queādmodū cuꝫ eductꝰ de
ergaſtulo fuerit ⁊ introducitur in gaudiū
dn̄i ſui viuere habebit ex contēplatiōe. Sꝫ
mira dei diſpenſatōe agit̄ ꝙ nunc interim
hoſtis antiqui malicia ad impugnandos
et perſeq̄ndos fideles relaxatur quatinꝰ vi
delicet ꝗ homini reputet̄ pro merito. ſi nūc
per fidē ambulās viā veritatis etiaꝫ impu
gnatus nō deſerat q̄ prius viſione p̄ſentis
dei roboratus ſola ꝑſuaſione ꝓſtratus eſt.
vt aūt in hoc prelio inuictus ſtare poſſit ⁊
bonum ſuū illeſum cuſtodire dant̄ ei vt di
ctum eſt in ſacramētis arma quibꝰ ſe mu
niat in operibꝰ bonis tela quibꝰ hoſtem ꝓ
ſternat. vt ſcꝫ fidei charitate ⁊ ſpe adiuncta
intus pariter roboretur ⁊ viuat.

Pars vndecima

De ſacramētis naturalis legis. Capitulum I.

Poſt fidem de ſacramētis fidei tractare debemꝰ
Sacramēta ab initio ad reſtau
rationem et curatōem hominis inſtituta
ſunt. Alia ſub natali lege. alia ſub lege ſcri
pta. alia ſub gratia. Et in hijs ſemper que
tempore poſteriora fuerunt effectu gratie
ſpiritualis digniora inueniunt̄. Omia eni
illa ſupioris tempis ſacramenta ſiue ſꝫ na
turali lege ſiue ſub ſcripta ſigna quedā fue
runt ⁊ figure eoꝝ que nunc ſub gratia exhi
bita ſunt ſacramentoꝝ. et ideo effectuꝫ ſpi
ritualem queꝫ ſuo tempe opabantur poſi
ta pro iſtis illa virtute et ſanctificatōe ope
rabātur quā ſumpſerūt ab iſtis. Si quis
igitur ſacramēta ṗora effectū ſctificatiōis
habuiſſe negauerit non michi recte ſentire
videtur.

De prima differentia precedētiū et ſubſequentiū ſacramētoꝝ. Caplm̄ II.

In hoc tamen di
gnitatē ſequētium indubitanter
ꝯferimꝰ ꝙ illa ⁊ viſibilia ⁊ ſigna viſibiliū
fuerunt. Jſta vero cuꝫ ſint ipa quidem viſi
bilia tantūmodo inuiſibilis gratie ſigna ⁊
ſacramēta exiſtunt. Jdo ſacramēta grē pri
mum per bn̄dictionē virtutē in ſe ſanctifi
cationis ſuſcipiūt. ac deinde quā continēt
in ſe ſanctificatiōeꝫ ꝯferunt vt ſint ex ſancti
ficatōne ſanctificātia. atqꝫ hec ex ſua ſibiqꝫ
celitus indita ſanctificatiōe ꝯferant qd̄ illa
ꝑ hec ex ſola hoꝝ ſignificatōne ꝯferre ꝯſue
uerant. Paſſio nanqꝫ ſaluatoris q̄ primo
loco ſacramēta gratie ad effectum ſalutis
ſanctificat. mediantibꝰ iſtis etiam illa prio
ris tempis ſacramenta ſanctificabat. vt ea
dem eſſet ſalus et in hijs qui recta fide ſig
na futurorum in illis venerati ſunt. ⁊ his q̄
effectū ſalutis in iſtis ꝑcipiunt.

Alia differentia Capitulum III.

Jlud quoqꝫ inter
ipſa primi temporis ſacramēta que
ſub naturali lege erant et ea que vel ſꝫ lege
ſcripta vel ſꝫ gratia inſtituta ſunt ſacramē
ta intereſſe perſpicimus ꝙ illa voluntatis
magis eſſe vidētur iſta neceſſitatis. Jlla ex
voto celebrata ſunt. iſta ex precepto. Neqꝫ
enim eſtimanduꝫ eſt illa prima naturalis
legis ſacramēta ſiue decimas videlicꝫ ſiue
ſacrificia ſiue oblationes ita homini ex ne
ceſſitate indicta vt qui ea nō executus fuiſ
ſet reatum p̄uaricatōnis incurreret quem
admodum ille qui fideliter ea coleret meri
tum deuotionis ſue inueniret. Nuſquaꝫ
enim legimus ꝙ ante legem ſcripā deus
homini dixerit. Qui decimas non dederit
qui ſacrificia nō obtulerit. ſicut poſtea per
legem dixit. Maſculus cuius caro prepu
cij circumciſa non fuerit peribit anima il
la de populo ſuo. ⁊ ſicut ſub gratia terribi
liter intonuit. niſi quis renatus fuerit ex
aqua ⁊ ſpū ſancto nō p̄t intr̄ in regnuꝫ dei.
Unde conijcimus ꝙ ſacramēta illa ṗma
magis ad exercendam deuotōnem propo
ſita fuerant q̄ꝫ ad obtinendam ſalutem in
dicta. Nam qui nichil poſſidebat vnde de
cimas offerre debebat? ⁊ qui nichil habe
bat que ſacrificia et quas oblatiōes offer
re poterat? Uotum vouit iacob deo dicēs
Si dominus deus meus fuerit mecuꝫ in
via iſta ⁊c. Deinde ſubiungit. De vniuerſis
que dederis michi decimas ⁊ omnia p. of.
tibi. Quod ergo ex voto ſe factum ſpopon
dit quia hec ex neceſſitate mandati non de
beret patenter oſtendit.

Q, homo inſtructus eſt a deo ad decimas offerendas. Ca. IIII

Probabile tamen
omnino eſt hominē ad exercenda
hec a deo a principio inſtructuꝫ et
eruditum fuiſſe vt ṗmi cōtemptus culpā
ſubſequentis deuotionis ſtudio aboleret.
⁊ qui in ſemetipo contumax extiterat in ſu
is poſtmodū obtemperare conſueſceret.
Unde enim homo rerum ſuaruꝫ decimā
potius q̄ꝫ nonam vel octauā vel quācun
qꝫ aliam partem offerrendaꝫ eſſe ſcire po
tuiſſet niſi a deo doctus fuiſſet. Ex quo cō
ijcimus ꝙ deus quidem homineꝫ a princi
pio ad exercenda hec erudiuit conſilio ſed
precepto non obligauit. donec poſtea illa
venirent in quibus homo precepti capax
obedientiam exhibere et preuaricationem
cauere addiſceret. Primū igitur ante legē
paruulos cōſilio nutriuit. Poſtea ſꝫ lege
exercitatos p̄cepto tēptauit. nouiſſime ſub
grā ꝑfectos i libtate ſpūs ābulare ꝑmittit
Ut igitur breuit̄ ſupradicta ad memoriaꝫ

reuocemus.que ſit drr̃tia inter ſacramẽta
noui teſtamenti ⁊ illa que vel ſub natura
li lege vel ſub ſcripta lege ſacramenta fue/
runt attendenda conſideremus.

Prima differentia. Capitulum .V.

PRima igitur dif/
ferentia eſt ꝙ ſacramenta noui te
ſtamenti ꝓmo loco ſpiritual' gr̃e
ſigna ſunt.⁊ ad ipſam grãm ſanctificãdis
conferendã infuſa ſibi bñdictõe ꝓncipalr
inſtituta.Illa vͦ ſigna hoꝝ tantum ⁊ me/
diantibus hijs quoꝝ ſigna fuerũt ne ſiñ ſa
lute eſſent qui tempꝰ redemptionis ꝓceſſe
runt grãm in ſuſtentatõem contulerũt.

Secunda differentia. Capitulum VI.

SEcunda differen
tia ē ꝙ qui in illis ſacramẽtis im/
buebant antiqui iuſti nõdum ad
huc regni celeſtis ianuã intrare potuerũt.
donec ſaluatoꝛ ꝑ carnem aſſumptã ȝ celos
aſcendit ⁊ omnibꝰ in ſe credẽtibus ac ſeq̃n
tibus viam aperuit.

Tercia differentia. VII.

TErcia differentia
eſt ꝙ ſacramẽta naꝛalis legis nõ
ex ꝑcepto indicta vident.ſȝ ex cõ
ſilio ad votũ ꝓpoſita.Sacramẽta vͦ ſcri
pte legis ⁊ grẽ ncc̃itatẽ q̃ndã executiõis in/
dicere. Propterea ꝙ nõ ex ꝯſilio tantum
ſȝ ex ꝑcepto ee̾ inſtituta noſcũtur.

Quare prima mutata ſint per ſe cunda. Ca. VIII.

SEd oboꝛitur non
ꝯtẽnenda q̃ſtio q̃re vicȝ ſi eundẽ ſa
lutis effectũ taȝ ꝑ ꝑcedẽna q̃ȝ ꝑ ſubſeq̃ntia
grã ꝯtulit diña iuſſio ritũ antiq̄ꝝ ꝑ inſtitu
tionẽ ſuccedentiũ aboleuit. Nam ſi eadeȝ
virtus in il' is fuit ſacramẽtis qd ncc̃e erat
vt illa ceſſarent ⁊ iſta ſuccederẽt? Sȝ ſcien
dũ ꝙ diuine diſpenſatõis ordo ⁊ ratio hoc
popoſcit vt ſic ab initõ ꝑcurrente tp̃e mag̃
ſemꝑ ac mag̃ aduentꝰ ſaluatoꝛis appropin
q̃uit:ſic ſꝑ magis ac mag̃ effectꝰ ſalutis cre
ſceret ⁊ cognitõ veritatis.Propt̃ qd ⁊ ipſa
ſigna ſalutis ꝑ ſucceſſionẽ tẽpoꝛũ alia poſt
alia mutari debuerũt. vt cuȝ effectꝰ diuine
gr̃e in ſalutẽ creſceret ſiml' q̃ȝ ⁊ ipſa ſcifica
tio in ipſis ſignis viſibilibꝰ euidẽtioꝛ appa/
reret.Erat q̃ppe idẽ ſaluatoꝛ eadẽ grã.eadẽ
fides.illic venturi.hic exhibiti. Sȝ qꝛ ipſe ꝑ
quẽ ſalꝰ dabat longe erat eiuſdẽ ſalutis ſig̃
obſcura ee̾ debuerũt. Poſtea vͦ paulatiȝ
eiꝰ aduẽtu ꝓpinq̃nte opꝛtebat vt eodem oꝛ
dine.⁊ fides i ꝯgnitõe et grã i ſalute creſce
ret.⁊ ead grã in ſac̃mẽtis foꝛis ⁊ ſignis ſuis
ſe euidentiꝰ manifeſtaret.Quappꝛ̃ pꝛimũ
ꝑ oblatiõem ⁊ poſtea ꝑ circũciſionẽ.ad vl
timũ ꝑ baptiſmũ expiatõis et iuſtificatõis
ſacramentũ foꝛmari inſtitutũ eſt.qꝛ eiuſdẽ
mũdatõis foꝛma et ſilitudo ĩ oblatiõe q̃dẽ
occulte inuenit.in circunciſione vͦ euiden
tius expͥmit.ꝑ baptiſmũ aũt manifeſte de
claratur. Pꝛimã nanq̃ȝ inſtitutõȝ accepit
homo vt ꝑ remedijs ſalutis exterioꝛis ſub
ſtantie pꝛ̃e offerret dõ.pꝛ̃e ad vſũ ꝓpꝛiũ re
tineret.q̃tinꝰ in h̃ facto diſceret ea q̃ intrinſe
cus bona erãt deo tribu re.q̃ vero mala ſi
bi imputare. Denarius quippe qꝛ ꝑfectus
vnus eſt:ſignũ bonitatis ẽ et vͣtutis q̃ deo
tribuit ⁊ in homie a deo ee̾ cognoſcit. No
uenarius aũt qꝛ minuſ a ꝑfecto hȝ defectũ
et viciuȝ et coꝛruptionẽ ſignat.que merito
homini deputat. Pꝛopt̃ea igit hõ decimã
deo dare.nouẽ ſibi retinere ꝑcipit.vt quod
bonũ eſt in ſe a deo eſſe.qd vͦ malũ eſt a ſe
eſſe ꝯfiteat. Sȝ hoc ſignũ q̃ſi de longe ſum
ptũ mag̃ docuit hoiem qd eſſȝ q̃ȝ quid fie
ret. Igit cũ ip̃e aduenſſet q̃ veritas ip̃a de
clar ri debuerat datũ eſt remediuȝ ꝑ circũ
ciſionis ſacramẽtũ vbi dũ de exterioꝛi ſub
ſtantia hominis pars non quidẽ naturali
ter ſupflua.ſed eius quod ſuperfluũ eſt fi
gura pꝛeciditur iam manifeſtiꝰ illa peccati
circũciſio quã in interioꝛi homine gr̃ia ꝑfi
cit demonſtrat. Quia autem circumciſio
exterioꝛes ſoꝛdes ⁊ enoꝛmitates que foꝛis
ſũt reſecat.ablutio ãt maculas interioꝛes e/

mũdat. ꝯueniẽt iam manifeſta veritate
in aduentu xp̃i circũciſio ceſſare debuerat.
vt illud ſacramẽtum ſuccederet qd ꝑfectã
homis emundatõem ⁊ interioꝛẽ anĩe can
doꝛẽ quã in ipſo ⁊ ꝑ ipm̃ ſacramẽtum adi
piſcitur poſſit declarare. Ampliꝰ aũt qꝛ cir
cũciſio quidẽ ſoꝛdes aufert ſed doloꝛes in
fert.ablutio vero inq̃natos ſiñ doloꝛe mũ
dat.idcirco pꝛioꝛi populo in timoꝛe ſuiẽti
et ſub lege laboꝛãti circũciſio ad emũdatõ
nẽ data eſt. Nouo aũt ꝓplo in grãm ꝑ cha
ritatẽ ambulãti ablutio. Videt ergo ꝓma
illa ſacramẽta q̃ ſub naꝛali legȝ ꝑceſſerunt
q̃ſi q̃dam vmbꝛa veritatis.illa vͦ q̃ pꝰ ea
ſub ſcripta lege ſecuta ſũt q̃ſi q̃dã ymago ⁊
figura vͣitatis. iſta aũt q̃ ſb̃ gr̃a nouiſſime
ꝯſequũt nõ iam vmbꝛa vl' ymago ſȝ coꝛpꝰ
vͣitatis. In q̃bꝰ ſalutis effectꝰ q̃niã ⁊ ꝑfecte
dat ⁊ euident oñdit quaſi ſpũs in coꝛꝑe vi
uenti exterioꝛi motõe ꝓdit.ſic in eis inuiſibi
lis gr̃e vita clariſſime demõſtrat. Pꝛima
ergo ſacramẽta vmbꝛa fuerũt.ſc̃da imago.
tercia coꝛpꝰ.poſt q̃ q̃rto loco ſequit vͣitas
ſpũs. Hec in pñti de ſacramẽtis natural'
legis dicta ſufficere poſſe putamꝰ q̃ tũc q̃
dẽ ſic ſupiꝰ iã ꝯmẽoꝛatũ ẽ ita fidei iuſtificã
ti iuncta fuiſſe credimꝰ vt in eis eẽt exerci
tatio deuotõis non ncc̃itas obtinẽde ſalu
tis. Sola eñi fide opante ex dilectõe illi tũc
iuſtificabant qui ꝑ grãm ad ꝑticipatõeȝ fu
ture redemptõis ꝓꝑabant. Sȝ qꝛ de ꝓmis
illis ſacramẽtis q̃bꝰ deuotio fideliũ tũc ex/
ercebat iaȝ q̃dã ꝑ tp̃e diximus etiã de opi
bus aliqua dicenda putamꝰ.

De tribus generibus opeꝝ. Ca. IX.

TRia ſunt genera
opeꝝ quedã ita bona ſunt vt nũ/
q̃ȝ licite ꝑteriri poſſint.quedã ita
mala vt nunq̃ȝ licite poſſint ꝯmitti.q̃dam
ãt media q̃ ꝓ tp̃e ⁊ loco ⁊ agi pñt ⁊ ꝑtermit
ti. Sola igit illa q̃ ſic ſe hñt vt nunq̃ȝ licite
poſſint fieri lex natural' ꝓhibuit. Illa vͦ q̃
nũq̃ȝ licite ꝑtermitti pñt ſola ꝑcipit. media
oĩa ad vͦꝛlibȝ relinq̃ns. De ꝓhibẽdis vnũ
ꝑceptũ in coꝛde hoĩs ſcpſit. Quod tibi nõ
vis alij ne feceris De ꝑcipiendis ſilr̃ vnuȝ
Quecũq̃ȝ vl't is vt faciãt vob̃ homĩes. v.ſ.
f.i.vt videlȝ hõ ex ſui ꝯſideratõe diſceret q̃lẽ
ſe erga ꝓximũ exhibere d̾beret.ſȝ poſtea cũ
lex ſb̃intraret ⁊ diſciplinã viuẽdi artioꝛem
ꝓponeret ex hijs q̃ media fuerãt quedã ex
cepit ⁊ ex hijs alia ꝑ ꝑceptiõem.alia ꝑ ꝓhi
bitionẽ in alterã ꝑtem deflexit.vt quemad
modũ ꝓmo homi in ꝑadiſo deꝰ d̾ ꝯceſſiõe
naturali vnã ꝓ ꝑcepto diſcipline ꝓhibitiõȝ
exceperat.ita mõ filijs eiꝰ nõ in vna vͣitate
ſtantibꝰ ſȝ ꝑ varios erroꝛes diſſipatis non
vnũ de conceſſiõe naꝛali ꝑceptũ diſcipline
q̃ſi ꝓbandis.ſȝ q̃ſi coꝛrigendis ⁊ reparãdis
multa foꝛmaret.vt q̃nto mag̃ ſe in medijs
tẽperare diſcerẽt tãto leuiꝰ in cõceſſa cauere
valerẽt. Illic m̃lta ꝯceſſa ſũt pauca ꝓhibita
Hic multa ꝓhibita.pauca cõceſſa. Illic di
ctum eſt homĩ vt de ligno ſcie boni et mali
nõ comederet.nõ qꝛ lignũ malum erat. ſȝ
quia obediẽtia ꝓbanda erat. Hic dictũ eſt
vt carnẽ cũ ſanguie nõ comederẽt.vt diſcer
nerent hoꝛrere crudelitateȝ. carnẽ poꝛcinã
nõ ederent.vt d̾teſtarent immundiciã. In
boue ⁊ aſino nõ ararẽt vt ꝑdicatõni noxiã
agnoſcerent pigriciã ⁊ ſtultitiã. ⁊ ceťa ſilia
que oĩa media erant. Illa vͦ q̃ ſub lege
naꝛali in duobꝰ ꝑceptis clauſa fuerãt ꝑ ſcri
ptaȝ legẽ poſtea ſeptẽ illis q̃ in ſc̃da tabula
ꝓpoſita ſunt ꝑceptis explicata ſũt et diſtin
cta. Ex q̃bus ꝓmũ erat. Honoꝛa pꝛ̃em tu.⁊
mrẽȝ tuã.vt bñ ſit tibi ⁊ ſis lõgeuꝰ ſuꝑ t̾raȝ.
Sc̃dm nõ occides. Terciũ nõ mechaberiſ
Quartũ nõ furtũ facies. Quintũ ñ falſuȝ
teſtimoniũ dices. Sextũ ñ ꝯcupiſces vxo
rem ꝓximi tui. Septim nõ ꝯcupiſces rem
ꝓximi tui. In q̃bꝰ ⁊ h̃ nõ negligẽter ꝑtereũ
dũ eſt.qꝛ ex his ſeptẽ vnũ tãtummõ ſc̃dm
preceptõem datum ẽ.ſex reliqua ſm ꝓhibi
tionem. Pꝛimum nanq̃ȝ peccatũ homis
fuit inobediẽtia. ⁊ idcirco vita iſta que ho
mini ad penitentiã cõceditur tota obedien
tie deputat. Quia igit homo ĩ mal' agẽdis
ex ꝓpa ꝯcupiſcẽtia in diuerſa diſtrahit.in
bonis agẽdis ſola obediẽtie regl'a guƀnat
ideo in mal' cauẽdis q̃ hȝ ex ſemetipo ⁊ per
ſemetipſuȝ facere ꝑt ſigillatim inſtruendꝰ

erat. Ad bona vͦo agenda ad obedientiā ſo
lūmodo reuocādꝰ vt ibi ꝑ ſniam alteriꝰ ſa
lubrius diſceret qd̄ ipſe agere debuiſſet. Cū
eni iubeť homo patri ⁊ matri honoꝛē defer
re. nō hoc ad carnales pentes ſolū referen
dū eſt ſ; ꝗ poriꝰ ei ꝓcipit vt qui deū in ꝓce
ptis ſuis aliqñ ꝯtempſit hunc ꝓpť deū ho
mini ſupioꝛi obedientiā atq; honoꝛē exhi
bere non dedigneť.

Pars duodecima.

De vnione populi fidelis. Capitulum I.

P

Rimus ſtatus ab Adam vſq; ad Abrahā; magis ꝓpe deiminať. Quā
uis eni ꝑ Moyſen lex ſcpta
data ſit. ante Moyſen tñ obſuantia lega
lis in circūciſione exoꝛdiū ſumpſit. Primū
illud ſeculū ſub lege naťali q̄ſi in cōfuſiōe
quadā tranſierat. ⁊ q̄ in eo fideles extiterāt
quaſi pauca q̄dam gña ī hūano genere di
ſperſa ⁊ ab inuicē diſcreta ſola intꝰ fide vni
ta fuerant. Ut ergo ad interioꝛē vnitatem
cōmendādaz exterioꝛ ꝯdereť. et eſſet in ma
nifeſto forma fidei ad quā ex diſperſiōe ſua
qui vocandi fuerant inuitarenť. ꝓpoſitus
eſt vnꝰ ad quē in vno ꝑficiendo qui aſſu
mēdi fuerāt poſtea omēs colligerenť. Uo
catus eſt Abrahā; vnꝰ ē mltis. vnitas ꝑn
cipiū vnionis vt ad ſinū illius colligerētur
quicūq; poſt illū fide illi ⁊ deuotōe iunge
renť. Uocatꝰ ē ergo vt exiret de terra ſua et
recederet ab illis quibꝰ vnitus fuerat. nec
ꝯiungereť illis ad q̄s ibat. Et data ē forma
illi quā trāſmitteret ad oēs ex ipo naſcitu
ros. ⁊ oēs in ipa vna forma vnū futuroſ. vt
cū fideliū numerꝰ augereť. vnitas tñ fidei
nō mltiplicareť. vt ꝑmū in illiꝰ forma vnū
eſſent q̄ ex ipo naſcerenť. ⁊ poſtea etiā vnū
fierent q̄ in eadē fide illi ſociarenť. Ex tūc er
go vnitas ꝓpli dei cepit ⁊ vnitas ꝯuerſatō
nis fidelis q̄ primū ſignata ē ꝑ ſacramētū
circumciſionis. poſtea ſignanda ꝑ ſacmē
tum baptiſmatis. Primū ſignaculum in
carne ſub quo vniendi erant qui in carne
vnū erant. Propterea circūciſio data non
eſt niſi ſemi abrahe. vt in carne ſignarenť q̄
in carne vnirenť. Poſtq̄m aūt ad hāc vni
tatem acceſſerunt qui ſ̄m carnis generatō
nem ex ipo non fuerāt. poſuū eſt ſignacu
lū vnionis extra ſubiam carnis. q2 ſpiritu
et fide vnum facti ſunt q̄ carne nō fuerūt.

De circūciſione. Capitulum II.

M

Andauit itaq; deus Abrahe vt circūcideret car
nem prepucij ſui ſibi in ſignū. po
ſteris in exemplū tantū ad ꝑoꝛem ſtatū ſu
peraddens. quatinꝰ ꝑ hoc ſignaculū ꝓpls
dei ab infidlibꝰ diſcernereť. quouſq; ille ve
niret qui nō ſolum de filijs Abrahe ſed de
vniuerſis generibꝰ fideles colligeret. ac per
hoc ſicut dictū eſt nō iam per ſignaculum
carnis in genere ſ; per ſig̃culū baptiſmatis
ſecernerenť in ſctificatōe. Sane q̄cūq; inte
rim nō de ſemie abrahe fideles extiterunt.
huic ꝓceptiōi ſbiecti nō fuerūt. neq; circun
ciſiōis q̄ ſoli ſemini abrahe indicta fuerat
ſuſcipiende debito tenebāť ſ; fide opante ꝑ
dilectōem. ſic ⁊ ꝑus ſb lege naťali ꝑuſq̄; cir
cūciſio inſtituta fuiſſ; q̄ iuſti fuerāt ſiñ cir
cūciſione ſaluabāť. Modꝰ āt circūciſionis
taľ erat. ꝓceptū; fuit vt maſculꝰ puer octa
uo die a natiuitate ſua circūcidereť in carne
ꝓpucij ſui. ⁊ ſunt q̄ addendū putant cū cul
tello de petra facto. qđ tñ nlľa alia autoꝛita
te ꝓbať niſi q2 ſephoꝛa vxoꝛ moyſi territa
ab angelo acutā petrā ſumpſiſſe legiť. ⁊ ea
ꝓpuciū filij ſui circūcidiſſe. et Joſue in trā;
ꝓmiſſiōis ingreſſurꝰ ſcđo in ꝓplo iſrľ circū
ciſionis ſacramentū cultris petrinis inno
uaſſe mēoꝛať. Sz illđ q̄dē in altero mag̃ ob
feſtinatōe; ⁊ trepidatō;. in alťo vͦo ob typū
et figuratō; veriſ;u q̄; ꝑ ꝯſuetudie; factū
nō incōuenienť eſtimať. Ut oñdereť igitur
ſacramētū circūciſionis nō queādmodū;
prioꝛa ſacramēta ad volūtatē ꝓpoſitū ſ; ex
neceſſitate exeq̄ndū ꝓceptū cōminatōe fir
matur cum diciť Maſculus cuiꝰ prepucij
caro circumciſa non fuerit peribit anima

illa de populo ſuo. Cauſa vͦo ſubinfeꝛť cū dꝛ.
Quia pactū meū irritū fecit. Si ergo ꝑ pa
ctū dei irritū fectū ꝓuaricatōe; ꝑmoꝛ; pa
rentū intelligimꝰ. cū incircūciſus ob ꝓuari
catōem pacti ꝑiturꝰ dꝛ manifeſte dať intel
ligi ſacramentū circūciſionis ad ꝗ inſtitu
tū vt ꝑ ipm homo a debito ꝑme ꝓuaricatō
nis liberareť. Idem eni ſalutifere curatiōis
auxiliū circūciſio ꝯtra oꝛiginale peccatum
in lege operabať. qđ nūc baptiſmꝰ. excepto
ꝙ regni celeſtis ianua; ꝑmi patres intrare
nō poterant. quapꝛopter neceſſaria moꝛs
xpi fuit q̄ aditum vite pateſaceret. Tres ſūt
ſane circūciſiones. vna in carne tantū exte
rius q̄ ſacramentū eſt. Due alie q̄ ſūt res et
virtus ſacramenti. Altera q̄ fit in ꝑſenti qñ
aīa ꝑ depoſitōem iniq̄tatis circūcidiť. alťa
q̄ in futuro fiet qñ ꝑ depoſitōem coꝛruptio
nis coꝛpꝰ circūcideť. Prima igiť ē in carne
Scđa in mente. Tertia ī coꝛpoꝛe. Octona
rius vero in ſacra ſcptura aliqñ tempꝰ re
ſurrectōnis ſignat qđ poſt ꝑñtem que. vij.
diebꝰ currit vitam ſequiť. Aliqñ tempꝰ grē
in quo quaſi poſt ſabbatum legis etna bo
na ſeruientibꝰ deo ꝓmittūtur. Merito igiť
illa ꝑma circūciſio q̄ ſacramentū illaꝝ dua
rum erat iuſſa eſt fieri octauo die. vt oſten
deretur ꝙ in tempe gratie coꝛda circūciden
da erant ꝑ emundatiōem iniquitatis. et in
tꝑe reſurrectōnis coꝛpoꝛa ꝑ depoſitōnem
coꝛruptōis. Propterea aūt ſolis maſculis
data eſt circūciſio carnis. q̄a ſacra ſcptura
ꝑ maſculinū ſexum animā. ꝑ mulierem vͦo
carnem ſignare ſolet. vt videlicet oſtendere
tur ꝙ illa exterioꝛ circūciſio aīabꝰ ſcificatō;
ꝯtulit. ſ; carni nō abſtulit coꝛruptionē. Cul
tellus de petra factus xp̄m ſignat. de q̄ diť
apoſtolus. Petra autem erat xp̄s. de quo
ſcriptum eſt. Ecce agnus dei ecce q̄ tol. pec.
mūdi. In carne prepucij iuſſa eſt fieri. quia
ad remedium data eſt. contra oꝛiginale pec
catum quod a parentibꝰ contraximus per
illud membꝛum propagati. Poꝛro femine
in ꝓplo circūciſionis ſola fide ſaluabantur
ſacrificijs et oblationibus alijſq; legis ce
rimonijs purificate. Ipſam quoq; circum
ciſionem fide ſuſcipientes ⁊ in eis qui carne
illā ſuſceperunt venerando participantes.
Maſculi qui moꝛte preuenti ad octauum
diem peruenire non potuerunt. et ideo ſine
circūciſionis ſacramento ab hac vita receſ
ſerunt. ſola fide parentum cum oblationi
bus et ſacrificijs interuenientibꝰ nō impꝛo
babiliter ſaluati exiſtimantur. pꝛo eo ꝙ pꝛe
ceptum circūciſionis non niſi maſculis ad
octauū diem venientibꝰ indictum eſſe vide
tur. ac pꝛopter hoc pꝛeuaricationis reos
non fuiſſe qui pꝛecepti contemptoꝛeſ nō fu
erant. quod datum non fuerat niſi perueni
entibus ad diem octauū. Precipue ne mi
ſerabilioꝛ hic ſexus appareat et ei etiam pꝛe
iudicetur in illo a quo alter ſexus abſolutꝰ
omnino fuiſſe compꝛobatur. Sed merito
queritur ſi hij qui diem octauum neglig̃e
tia ſiue contemptu parentū ſine ſacramen
to circumciſionis tranſierunt. poſtmodū;
eodem ſacramento pꝛecepto ſalutis effectū
conſecuti ſunt. cū pꝛeceptum diuinum hoc
ſacramentum non niſi die octauo celebꝛan
dum indixerit. Et poteſt foꝛtaſſis non irra
tionabiliter credi ꝙ ſicut de gentibus ad ri
tum legis venientes hoc ſacramentū qua
libet etate ad ſalutem perceperunt. ita etia;
ſi q̄ ſub lege tꝑe ſuo ꝗ non ꝑcepiſſent. ad ſa
lutem tñ et ad remediū eis operatum ſit il
lud poſtmodum ſuſcipiendo ꝑoꝛem negli
gentiam coꝛrexerunt. Sic igitur circumci
ſionis ſacramentum ſemini abꝛahe ſancti
cando et ſignando pariter datum eſt. San
ctificando vt iuſtificaretur. ſignādo vt a ce
teris gentibus diſcerneretur quatinus ſin
gl̄aris maneret et diſcreta generatio ꝺ qua
xp̄s naſceretur. Unde conuenienter colligi
tur pꝛobabile eſſe illi tantū; ſemini abꝛahe
circumciſionē ex pꝛecepto indicta; de quo
xp̄s naſciturus erat. vt videlicet poſt abꝛa
ham yſaac. poſt yſaac iacob. ac deinde. xij.
tribubus que de ipſo iacob oꝛte ſunt. Naz
et iob ſ̄m quoſdam de eſau ſtirpe fuiſſe cre
ditur qui tamen circumciſus fuiſſe nō le
gitur.

De pꝛeparatiōe legis. Ca. III.

ſ **Acramentum cir**cũciſionis ante legis lationē datū eſt. ⁊ ꝑ ipſm quedã ꝑparatio ad ſuſcipiendã legē facta eſt. Queadmodū eniꝫ nũc in nouo teſtamento ꝑmū homo vnda baptiſmi ablut⁹ ſignū et nomen ꝓfeſſionis ſue accepit. ac deinde numero fideliū aſſociatus et ꝑceptis diuinis inſtruct⁹ ad complendã ꝓfeſſionē ſuã accendit. ſic antiquus ille ꝓplus ꝑmū quidē ꝑ circūciſionē ſignat⁹ eſt. poſtea ꝑ legē informatus.

De ſacramentis ſcripte legis. Capitulum. IIII.

l **Ex ſcripta tria cõ**tinet. ꝑcepta. ſacramēta. promiſſa. In ꝑceptis eſt meritū. in ꝓmiſſis ē ꝑmiū. in ſacramentis eſt adiutoriū. Per ꝑcepta eundū fuerat ad ꝓmiſſa. Sed qa homo ꝑ ſe infirmus erat venerūt ſacramenta media inter ꝑcepta et ꝓmiſſa q̄ illū iuuarēt et ad ꝑcepta ꝑficienda et ad promiſſa obtinenda. Sub lege natali pauca erant ſacramenta. ſub lege aūt ſcpta vtraqꝫ multiplicata ſunt et ꝑcepta ſcꝫ ⁊ ſacramenta. Nam cū ꝑmū medicus deus ad hoīem egrotū curandum acceſſiſſet totū occupauerat morbus qꝛ totū reliquerat ſalus. Et ꝓpoſuit in corpe generis humani in ꝑmis pauca antidota. et paucis mēbris. i. paucis ꝑſonis vt paulatim morb⁹ deficeret et ſalus creſceret. Poſtea ſub lege ſcripta plura remedia ꝯtulit et plures reparauit. Sub lege naturali duo ꝑcepta fuerunt et tria ſacramenta Duo ꝑcepta. quod tibi nõ vis alij non feceris. Et quecūqꝫ vultis vt faciant vobis homines eadem et vos facite illis. Tria ſacramenta. decime. oblatõnes. et ſacrificia. decime in poſſeſſionib⁹. oblatõnes in reb⁹. ſacrificia in animalib⁹. Sub lege ſcpta mlta fuerūt ꝑcepta et multa ſacramenta. Precepta eni legis ſcpte alia fuerūt mobilia alia imobilia. Mobilia ſunt q̄ ex diſpenſatiõe ad tēpus ſunt ordinata. Immobilia ſunt que a natura venūt et vel ita mala ſunt vt nullo tempore ſine culpa poſſint fieri vl' ita bona vt nullo tempore poſſint ſine culpa dimitti.

De immobilibus preceptis. Capitulum. V.

i **Mmobilia ergo** ſola lex naturalis habuit duob⁹ ꝑceptis comꝑheſa. In vno bona ꝑcipiendo. in altero mala ꝓhibendo. H̄ vͦ duo naturalis ꝑcepta legis ꝑ legem ſcptaꝫ latius explicata ſunt et diſtincta. p. vij. illa ꝑcepta que ſcda tabula continebat in q̄bus oſtenditur qualeꝫ ſe exhibere debeat homo erga ꝓximū. queadmodū in trib⁹ ꝑcedentibus demonſtrat̃ qualeꝫ ſe exhibere debeat homo erga deum. Unde et ꝑma tabula dicta eſt quia excellentiora cõtinet mandata que pertinent ad dilectionem dei. Secūda autem quia inferiora et proxima poſt hec ꝑcepta continet que ꝑtinent ad dilectõem ꝓximi. vel ꝑma tabula d̾ qꝛ in ea ꝯtinentur ꝑcepta q̄ inſinuant fidē. Scda autē qꝛ in ea ꝯtinent̃ ꝑcepta q̄ īſtruūt ad bonaꝫ oꝑatões In ꝑma tabula tria ſūt ꝑcepta qꝛ q̄ fide credit̃ trinitas d̄s ē. In ſcda tabl'a. vij. ſūt ꝑcepta q̄a in ꝑſenti vita tanq̄ꝫ. vij. dieꝝ circulo voluitur. officia humanitatis primo exhibent̃ Tria vero et ſeptem denariū complent. q̄a ꝑfectum facit fides recta et operatio bona Primū ꝑceptū tabule ꝑme ad deū ꝑtinet patrem ſicut ꝑceptum ꝑmū tabule ſecūde ꝑtinet ad hoīem patrem vt vtriqꝫ paternitas ꝑncipij auctoritate honoret̃. In ꝑma tabula ꝑceptio erat et ꝓhibitio. ſimiliter in ſecunda vt vtriqꝫ ſtudeas et facere q̄ debes et cauere que non debes. In altero nāqꝫ ſi offendis delictum eſt. in altero vͦ ſi offēdis peccatū eſt. facere eniꝫ non facienda peccatum eſt. facienda aūt nõ facere delictum

De trib⁹ preceptis prime tabule Capitulum. VI.

a **Udi iſrahel. de⁹** tuus deus vn⁹ eſt. ipm adorabis. ipi ſoli ſeruies. Non h̄ totum de ꝑcepto eſt q̄d d̾. q̄a ante ꝑceptū ꝑ āmonitõꝫ ad obedientiā auditoris anim⁹ ꝑparatur. Audi iſrahel. hic nota obedientiam. deus tu⁹. hic nota grām. deus vn⁹ eſt. h̄ nota doctrinã. Quaſi diceret̃. Obedientiam exhibe grām intellige. veritatem agnoſce. Qd̄ audis hec ē obedientia quã exigeris. Qꝫ deus tu⁹ eſt grã qua ꝑuenieris. Qꝫ deus vn⁹ veritas qua illuminaris et ꝑficeris. Deū tuū audi q̄ miſcdiam tibi iam exhibuit et nõdū tamē a te ſeruitiū accepit. vt ſcias ab ipo eē vtrūqꝫ ſcꝫ ꝙ a te exigit opus v̄tutis ⁊ ꝙ tibi ꝓmittit ꝑmiū retributõnis. Audi iſrahel. h̄ eſt auſculta et acquieſce. oīs eñ v̄tus ab obedienꝰa incipit queadmodū omne vicium ab inobedientia ꝓcedit. Fruſtra nāqꝫ vl' inobedienti gratia. vel ꝯtumaci doctrina. vel nõ intelligēti ꝑceptū diceret̃. Idcirco ꝑmuꝫ audi iſrahel vt ſis obediens. deus tu⁹ vt deuotus exiſtas. deus vnus eſt vt veritatem agnoſcas. Deinde ſequit̃ ꝑceptū. ipm adorabis. h̄ ꝑtinet ad fidē. ⁊ ei ſoli ſeruies. h̄ ꝑtinet ad operatõem. Fides eñ operãs ex dilectione facit ꝑfectum. qꝛ neqꝫ opus ſine fide neqꝫ fides cui temp⁹ ſuppetit accepta eſt ſine opere. Propterea adora recte credendo. Serui bene operando. Queri aūt poteſt ſi id q̄d dixit ei ſoli ad vtrūqꝫ referendum ſit. vt dicat̃. ipm ſolū adorabis. ⁊ ei ſoli ſeruies. Sed h̄ q̄uo ſtare poterit. qꝛ ſepe in veteri teſtamēto ſctõs viros nõ ſolū angelos adoraſſe ſed hoīes etiã legim⁹. nec tñ ꝓpterea alicubi repꝑhenſos inuenim⁹. Et in nouo etiã apl'us quidē fideles ad ſeruiēdū ſuperioribus et ꝑlatis ſūmo opere exhortatur. Sciendū ergo eſt ꝙ alio mõ hoīeſ. alio modo deus adorari ꝑcipit̃. vſu nāqꝫ veteri ſuperiores quiqꝫ ab inferiorib⁹ dicebãtur adorari q̄ñ eis ſiue incuruatõe genuū. ſiue capitis inclinatõne ab hijs reuerentia exhibebat̃. Deū aūt adorare eſt ei totã mentē ꝑ hūilitatem ac deuotõem ſubſternere ⁊ ipm ꝑncipiū ac finē omis boni credere. Qꝫ eniꝫ ei ſoli nos debere nemo eſt ſane mētis qui ambigat. vnde q̄ꝫ ipe ꝑ ꝓphetaꝫ de ſe teſtat̃ dicens. Honorē meū alteri nõ dabo. ⁊ gl'iaꝫ meã ſculptilib⁹. De ſeruitute vͦ id ipm competenter intelligi pt. qꝛ nimirū omis ille recti ſſime ſoli deo ſeruire dicitur. q̄ ſm deū ⁊ homini ſuperiori humiliter ſe ſubicit. ⁊ vbi cã dei impugnat̃ fidēter ꝯtradicit. Qui cauet ſollicite ne in ſua ſeruitute vel ꝑ timore hoīs ꝯtra deū q̄d faciat vel terrene retributionis lucrū in intentõne celeſti ꝑmio anteponat. Sed in greco manifeſtior ſententia expreſſa eſt. Greca nāqꝫ locutio diuinã ſeruitutem ab humana ꝓpͦ vocabulo diſtinguit. q̄d latinitas non habet. Ibi eñ dei ſeruitus latria et humana dulia vocat̃. Et ob h̄ ydolatre vocati ſunt qui eam ſeruitutem quã deo debuerūt ydolis exhibebant. Sed latina lĩgua vtrãqꝫ ſub eodeꝫ noīe ſeruitutem cõprehēdit. et ꝓpterea obſcurior ſignificatio facta eſt cū d̾ ei ſoli ſeruies q̄d ĩ greco ambiguū nõ eſt. Sed cū h̄ ꝑceptum ad patrem ꝑtineat. quare dictū eſt. ei ſoli ſerui es. q̄ñ etiã filio et ſpiritui ſancto ſeruienduꝫ non ſit. Sed quod dictum eſt. ſoli. nõ excludit cõmunionē filij ⁊ ſpūſſancti. ſed quicq̄d de⁹ nõ eſt. pater aūt et filius et ſpūſſanctus vnus deus eſt. ipe ſolus adorand⁹ eſt. eiqꝫ ſoli et nõ alteri ſeruiendū eſt. ea videlicꝫ ſeruitute q̄ ei ſoli debita eſt. Nam ⁊ in euãgelio cum d̾. Nemo nouit patrem niſi filius non vtiqꝫ ſpūſſanct⁹ a patris cognitõne excluditur cū ipe etiam ꝓfunda dei teſte apoſtolo ſcrutetur. Sed eſt hmõi loquendi genus vt dicatur nemo niſi ille videlicet q̄ nõ h̄ eſt q̄d ille. hijs pro breuitate tranſcurſis ad ſequens mandatū diſcutiendū tranſeamus q̄d tale eſt.

n **On aſſumas no**men dei tui in vanū. Hoc ad ſimplicem lr̄e ſenſum taliter intelligi debet. vt nomen dei hõ in vanū non aſſumat. i. vel ad mendaciū affirmandū vel ad ydolum venerandū. ſcꝫ vt neqꝫ ydola nomine diuino honoret. neqꝫ falſitati nomen diuinū aſſociet. Miſtice aūt nomen dei in vanum aſſumere eſt. filiū dei viſibilem per humanitatē factū creaturã eſtimare. In vanū quippe nomē dei aſſumit. q̄ filiū dei eternū ex tpe cepiſſe credit. Nomen ſiquidem patris fili⁹ d̾ qꝛ in filio et ꝑ filiū pater inui

ſibilis manifeſtat᷑. nō ſolū q̄n mundꝰ ꝑ ipm̄ factꝰ eſt. verūetiam q̄n ꝑ ipm̄ hō redemptꝰ eſt. Sane q̄ filiū dei hoīem factū ꝯfitentur nequaq̄ȝ in vanū nomen dei aſſumunt. q̄a quē credūt hominem ꝑ id q̄d aſſūpſit ex tpe. deū verū agnoſcūt ꝑ id q̄d fuit ex eternitate ¶ Poteſt adhuc aliter intelligi q̄d dictuȝ eſt. Non aſſumas nomen dei tui in vanuȝ. In vanū nāq̄ȝ nomen dei aſſumūt q̄ filiuȝ dei ad ſe miſſum et pro ſua ſalute incarnatum contemnūt. Quid eſt ergo dicere. Non aſſumas nomen dei tui in vanū. niſi vt ſicut venerariſ et adoras eum ꝓpter h̄ q̄ ab eo factus es. ſic adora et venerare propter h̄ q̄ ab eo redemptꝰ es. q̄a nō minus tibi contulit cū redemit q̄ȝ cū creauit. Ad eundem ſpectat ſenſum q̄ ipſe filiꝰ in euangelio diſcipulis et ꝑ diſcipulos omnibꝰ in ſe credentibꝰ dicit. Creditis in deū et in me credite. Modeſta quidem vt decuit piū inſinuatōne nos āmonens vt intelligamus eū non ſolum adorandū a nobis in ſua diuinitate q̄ condidit. ſed in hūanitate etiā q̄ redemit.

Ertiū preceptum

t eſt obſerua ſabbatum. Quattuor ſabbata cōmemorare videt᷑ ſcriptura. ꝑmum illud in q̄ deus ꝑfectis operibuſ ſuis requieuiſſe dr̄. ſecunduȝ illud q̄d filijs iſrahel carnaliter cuſtodiendū mandatur. tertium illud q̄d populo dei ſeruandū precipitur. quartū illud q̄d in promiſſione ſabbatum ꝑ ſabbato ſuis deꝰ dilectoribꝰ pollicetur. Duo igit᷑ ſunt ſabbata exterius. vnū dei. et vnuȝ hoīs. et duo interiꝰ. vnum dei. ⁊ vnū hoīs. Sabbatū dei illud quo exterius ab ope ceſſaſſe dr̄ ſacramentum eſt illius interioris ſabbati eiꝰ in quo ipſiꝰ eterna imortaliſq̄ȝ eternitas incōcuſſa beatitudine perfruens nullo vnq̄ȝ labore fatigat᷑. Sabbatum hoīs q̄d ei exterius viſibiliter ſeruanduȝ ꝓcipit᷑ ſacramentū eſt interioris ſabbati vbi mens ſancta ꝑ bonā ꝯſcientiā a ſeruitute peccati quieſcens. in gaudio ſpūſſancti iocundat᷑. Hoc ſabbatum quiſq̄s in pñti vita ſeruauerit vt nullis cōſentiat malis. ꝑueniet in futura vita ad illud eternum dei ſabbatum vbi nulla ſentiet mala. Sicut dictum eſt. et erit ſabbatum pro ſabbato. mēſis pro menſe. Illud itaq̄ȝ ꝓceptum ſpecialiter ad ſancti ſpūs ꝑſonam referenduȝ videtur cum dr̄. obſerua ſabbatū. vt videlicet in pñti eum ſuſcipiamus. et cuſtodiamꝰ inter nos in gaudiū bone ꝯſcientie q̄tinus eum in futuro ſuſcipere et poſſidere mereamur in gaudiū vite. Hec igitur tria ſūt ꝓcepta ꝑme tabule in quibꝰ ꝓcipue dilectō dei cōmendatur et tota trinitas vnꝰ deus eq̄liter adoranda et colenda precipitur.

De ſeptem alijs ſecunde tabule. Capitulum. VII.

Eptem alia ſecun

ſ da tabula continebat que hoīem ad dilectionē primi inſtruunt. et ꝓpterea ſeptenario diſtinguit᷑ q̄a in preſenti vita tantum que. vij. diebus voluitur noſtra caritas pietatis operibus exercetur erga primum. poſtea cōſummatis operibuſ et finitis laboribus per contemplationem pariter cum primo beatificanda in deum. Amor igitur proximi et temporalis eſt q̄ntum ꝑtinet ad exhibitionem opis. et eternꝰ q̄ntum ꝑtinet ad affectum dilectionis.

Rimū preceptuȝ

p ſcd̄e tabule ad patrē ꝑtinet hoīem ſicut ꝑmuȝ ꝑme ad patrem deum. vtrobiq̄ȝ paternitas ꝓponitur. vtrobiq̄ȝ ꝑncipij dignitate honorat᷑. q̄a ſm̄ quendā modum ſic habemus ꝑncipium naſcendi per generationem a patre hoīe ſicut ꝑncipium exiſtendi ꝑ ꝯditionem accepimꝰ a deo prē. et paternitas hoīs ſacramentum eſt ⁊ ymago diuine paternitatis vt diſcat cor hūanū in eo ꝑncipio q̄d videt q̄d debeat illi ꝑncipio a quo eſt et quod nō videt. Sic ergo dictum eſt. honora patrem tuū et matrē tuā. vt bene ſit tibi. et ſis longeuꝰ ſuper terram. Sicut ſuperius dictū eſt in ꝑmo precepto ꝑme tabule ita et ſcd̄o totum ad ꝓceptōem

pertinet quod propoſitū eſt. ſed ibi quod ꝓter preceptū erat premiſſum eſt. hic ſubiunctuȝ eſt. Audi iſrahel. deꝰ tuus deꝰ vnus ē. hoc totum ante preceptū premittitur. ipſm̄ preceptum poſtea ſubinfertur. ipſum adorabis et ipſi ſoli ſerui es. hoc preceptum precepit. honora patrē tuū ⁊ matrē tuā. deinde ſubiungit vt bene ſit tibi et ſis longeuꝰ ſuꝑ terrā. Quid eſt ergo quod ibi ante ꝓceptuȝ cauſa precepti premittitur. hoc poſt preceptum ſubinfertur. niſi quia deus diligendꝰ eſt propter ſeipſum et homo propter deum Nam et amor parentum ſi ad ſolā carneȝ reſpicit ſpirituale premium non acquirit. Ex deo igitur in nobis priuſ eſt propter q̄d poſtea diligendus eſt a nobis. quia eiꝰ gratia noſtra dilectio preuenitur. et noſtra dilectio per eius gratiaȝ excitata ſubſequitur In patribus autē carnis noſtre ſi ad id beneficium ſolū noſtra dilectio tenditur quo carnaliter ab hijs noſtrum meritum preuenitur quia vltra carnis affectum et ſupra carnis intuitum non proficit ad perfectionem premij ſpiritualiſ non pertingit. Ergo propter vitam eternitatis diligendus ē auctor vite temporalis vt ſcȝ hic non diligatur quia hanc ab illo imo per illum vitā accepimus. ſed quia per hanc ad illam vitam intraturi ſumus. Bene ergo cum dictum eſſet honora patrē tuū et matrē tuā. ſubiuncta eſt cauſa. vt bene ſit tibi et ſis longeuus ſuper terrā. ſ. viuentium. quia hoc diligere debemus in auctore vite huius quod ab illo per hanc vitam ad vitam futurā intraturi ſumus. Et pulcre honoranti principiū ſuū longeuitas promittitur. quia deo ꝑ dilectionem adherere eternitatē promeretur Sane quantū ſpectat ad ſenſum lr̄ē duobus modis parentes noſtros honorare debemus. et obediendo eis videlicet et in omnibus exceptis hijs in quibus dilectio dei patris offenditur eos quantū noſtra facultas ſuppetit adiuuando. Sed et de patribus ſpiritualibus. id eſt. prelatis noſtris id ipſuȝ intelligere nihil impedit quibus obedientiā debēꝰ q̄ȝtuȝ nr̄ā habet poſſibilitas et auxilium imo ſeruitium quantum ſuppetit facultas.

Ecundum prece-

ſ ptum ſecunde tabule eſt. Non occides. Homicidium fit multiſ modis. manu. lingua. conſenſu. Manu fit cum quis alium actualiter vita priuat. vel in locum mortis vbi vita priuetur precipitat vt in carcereȝ vel in alium quemlibet talem locū. Lingua fit duobus modis in precipiendo vel ſuggerendo. Iudei quippe occiderunt chriſtuȝ dn̄ū vt occideretur iudici ſuggeſſerunt. Conſenſu ſimiliter duobus modis fit homicidiū dum vel mortem alterius deſideramus et cupimus. vel ſi dū eū a morte liberare poſſimus vitam eius negligimus. id eſt. adiutoriū nō impendimꝰ.

Ertium preceptū

t ſecunde tabule eſt. Non mechaberis. id eſt. nō fornicaberis. Fornicatio eſt omnis illicitus concubituſ. ⁊ eſt duplex fornicatio. anime. vnde propheta. perdidiſti omnes qui f. a. te. et corporis de qua hic agitur. hoc enim preceptum et quedam alia ſub veteri lege tantum inchoata ſunt. id eſt. non plene ſed ex parte data propter infirmitatē auditorꝝ que poſtea adueniente gratia conſūmata ſunt. Lex enim dicit. Non mechaberis. corporalem tantum mechiam prohibens. Xp̄us dicit. Quicunq̄ȝ viderit mulierēȝ ad concupiſcendū eam iam mechatus eſt eam in corde ſuo. omnē illicitam concupiſcentiaȝ tam anime q̄ȝ corporis contradicens.

Uartū preceptū

q eſt. Non furtū facies. Furtū accipitur in hoc loco pro qualibȝ illicita vſurpatione rei aliene ſiue occulta ſiue manifeſta. Qui enim furtum prohibuit rapinam non conceſſit. cum ſit maiꝰ peccatū vt teſtant᷑ ſancti aperte et violenter rape q̄ȝ occulte ſubtrahere. q̄ maius odiuȝ et iram excitat. Sub furto etiā cōꝑhendit᷑ plura.

Quintū preceptū

q ſecunde tabule eſt. Non falſum
teſtimoniū dices. vt ergo meliuſ
liqueat quid ſit falſum teſtimoniuꝫ altius
incipiendū eſt. i. a mendacio. aliud eī ē ſim-
plex mendacium in falſo teſtimonio. aliud
in periurio. aliud in voto. dum aliq̄s vouet
quod non ſoluit. de quibus omnibꝰ dicen-
dum eſt. Primū autem de ſimplici mēda-
cio quapropter ponenda eſt deſcriptio men-
dacij.

Quidam menda-

q cium ſic diffiniendum putant.
Mendacium eſt falſa ſigna-
tio cum voluntate fallendi que vel preſen-
tialiter adeſt vel poſtea aduenit. Nam ſi
quis alteri promitteret ſe aliquid daturuꝫ
habens voluntatem dandi cum promitte-
ret. poſtea vero mutata voluntate dare nol
let mendacium eſſet. non quia in promiſſio
ne cor duplex fuit ſed quia promittens cor
poſtea duplicauit. Sic ergo ītelligi poteſt
quod dictuꝫ eſt. Mendaciū eſt falſa ſigni-
ficatio. id eſt. oratio vel locutio per quā ille
qui loquitur auditori falſum ſignare inten
dit et putat. Nam et ſi verum ſit. id eſt. ita
ſit vt dicit mentitur tamen ille qui loquitur
cum opinione et intentione fallendi. Joco-
ſa mendacia et ironie et parabole menda-
cia non ſunt. alioquin ſancti reprehenſibi-
les inuenirētur qui in parabolis et ironijs
multa locuti ſunt. Sed ⁊ ipſe chriſtus in pa
rabolis loquebatur ad turbas quas vtiqꝫ
in ſermone ſuo non aſſumpſiſſet ſi vllum
mendacium in eis conſtaret. hoc ſolum in
tereſt ꝙ iocoſa illa mendacia et ſi falſitatis
reatum non incidunt leuitatis tū culpam
nō euadunt. Eſt adhuc aliud genus men-
dacij cum aliquis quaſi humilitatis cauſa
mentiri videtur vtpote cum ſe peccatorem
dicit et tamen non ita ſentit vt dicit. De q̊
veriſſime dictum eſt quia cuꝫ cauſa humi-
litatis quis mentitur ſi anteq̄ꝫ mentiretur
peccator non erat: mentiendo efficitur qḋ
non erat. quia qui peccatorem ſe dicit ⁊ nō
ita credit veritas in illo nō eſt. Eſt aliud ge
nus mendacij cum pro ſalute vel vita alte
rius conſeruanda aliquis mentitur quod
et ipm̄ nullo modo approbanduꝫ eſt. Ma
le enim mentiendo vitaꝫ ſeruat in alterius
corpore qui per mendaciū veritatem extin
guit ī corde ſuo. poteſt tū ī hm̄ōi aliquādo
ſine culpa veritas celari quando cauſa ſa-
lutis noſtre ſiue vtilitatis aliene ratio ex-
poſcit. Longe enim aliud eſt quod eſt verū
tacere atqꝫ aliud quod falſum eſt aſſerere.
Ipa quippe veritaſ dicit. Multa habeo vo
bis dicere ſed non poteſtis portare modo.
quod vtiqꝫ non dixiſſet ſi veritatem tacere
ſemper culpa eſſet.

Falſuꝫ teſtimoniū

f eſt cum quis alterius mendacio
de veritate teſtimoniū perhibet.
qui non ſolum mendacio reus efficitur ſed
quia etiam ipm̄ mendaciū contra veritatē
patrocinari conatur. Quod quidē ſi ſciēs
fecerit damnabilis oīno malicia eſt. ſi autē
ignorans rep̄henſibilis negligentia.

Non omne iura-

n mentū malū eſt ⁊ tū omne iura
tuꝫ teſte veritate a malo ē. Qui
tamen verū iurat ꝓ neceſſitate ꝓximi aut
ꝓ vtilitate cū. ſ. is cui iurat aut credere non
poteſt pro ignorantia. aut credere recuſat ꝓ
malicia. hm̄ōi iuramentū malū quidē non
eſt illi q̄ iurat. quia ex neceſſitate ꝯteſtatur
veritati. et tū a malo eſt illius cui iurat. hoc
eſt vel ex infirmitate ſi credere aliter nō pt.
vel ſi credere ꝯtemnit ex peruerſitate. Qui
āt ſine cauſa iurat etiaꝫ ſi verū iurat non tū
ſine culpa eſt. q̄a aut pro leuitate arguitur
aut ꝓ contumacia ꝯdemnat. Qui aūt ma-
lum ſe facturū iurat peccat. In quo tū me-
lius eſt iuramentum frangere q̄ꝫ adimple-
re ita quideꝫ vt maluꝫ caueat quod iurauit
et nihilominus culpam agnoſcat in eo qḋ
male iurauit.

Periurium eſt men

p daciū ſacroſancta atteſtatiōe indu
cta cōfirmatū. Qui enī falſū iurat
ꝑiurat. In q̊ p̄mū maluꝫ eſt culpa mēdacij
cū id q̊d falſū eſt dr̄. Scḋm aūt q̄ ad iuen
dā falſitatē teſtimoniū veritatis irreuerent
vſurpat. Qui viderit aliū falſū iurare volē
tem particeps peccati efficit ſi ꝯſentit. et ſi ñ
q̄ntū poteſt ſalua veritate ne maluꝫ ꝑficiat
ꝯtradicendo ⁊ āmonendo obſiſtit. Hic aūt
ꝯſiderandū eſt ꝙ peccatū fris cū ꝓbare nō
poſſumꝰ. publicare non debemus. ne forte
videamur velle ꝓximū noſtrū non corrigē
ſed infamare. Propterea āmonitio peccā-
tibus adhibenda eſt vbi negantibꝰ teſtimo
niū ꝯuincens adduci non poteſt.

Votū eſt volunta-

v ria ſponſio animi. Quiſq̄s ei do
votū vouet reddere debet q̊d vo-
uet. Iuxta illud ꝓphete. Vouete et reddite
dn̄o. Dicit aūt ſcp̄tura. Vota ſtultoꝝ fran-
genda ſunt. Unde vota ſtultoꝝ intelligimꝰ
omnia q̄ vel mala ſunt vel ſi bona ſūt ordi-
nata tū non ſūt et maiꝰ malū eſt q̊d eſt ex eiſ
q̄ꝫ bonū q̊d eſt in eis. Ut vbi gratia. Si mu
lier nolente viro vel vir nolēte muliere vo-
ueret cōtinentiā aut ſubiectus ſine licentia
et conſilio prelati inordinatā ꝑmitteret ab
ſtinentiam. hm̄ōi vota q̄a manifeſte ſtulta
eſſent oīno tenenda nō eſſent. Qui bonum
qḋcūqꝫ vouet ſi poſtea illud aut adimple-
re nō potuerit aut ꝓ maiori bono ꝑficiēdo
implere nō voluerit poterit ſm̄ licentiā illo
rū q̄bꝰ diſpenſatio in eū credita ē votū eiuſ
aut laxari aut mutari ita vt in eiꝰ arbitrio
non conſtet vel h̄ dimittē qḋ vouit facien-
dū vel aliud ꝓ eo facere et ſi maiꝰ eſt qḋ nō
vouit.

Sextum p̄ceptum

ſ qḋ ⁊ nonū eſt. Nō ꝯcupiſces vxo
rē ꝓximi tui. Septimū p̄ceptū qḋ
et decimū eſt. Non ꝯcupiſces rē ꝓximi tui
hic oppōnendū videt ꝯtra h̄ qḋ dictū eſt ſu-
perius in eo p̄cepto q̊d dictū eſt de fornica-
tione cauenda. Non mechaberis. mechiaꝫ
tantū corporalē eſſe ꝓhibitam. Poſtea vo
ꝓīd qḋ xp̄s in euangelio dicit. Quicūqꝫ vi
derit mulierē ad ꝯcupiſcendam eam iam
mechatus eſt eam in corde ſuo. omneꝫ tam
corꝑalem q̄ꝫ ſpūalem mechiā eē interdictā.
Quo eī euāgeliū ſuppleuit qḋ lex ſcp̄ta pꝰ
minꝰ habuit cū id ipm̄ q̊d euangeliū adie-
ciſſe credit in lege pꝰ ſcp̄tuꝫ inueniat. Qui
enī dixit non mechaberis mechiā corꝑaleꝫ
ꝓhibens. poſtea dixit. non ꝯcupiſces etiaꝫ
ſpūalem mechiā oīmodis cauendā eē oſtē
dens. Quid ergo noua lex ſuppleuit qḋ ve
tus minꝰ habuit? Prohibuit lex corꝑaleꝫ
mechiā. ꝓhibuit ꝯcupiſcentiā. Quid am-
plius euangelium habuit quod faceret.
Sed ſciendum eſt ꝙ vetus lex q̄ꝫuis con-
cupiſcentiaꝫ hoīs a re aliena cohibuit in
ꝓpa tū minime temperauit. q̄a q̄ dixit. non
concupiſces vxorem ꝓximi tui et rem. mu
lierem et rem oīno concupiſcendā non ve-
tuit ſed ab aliena tantū appetitum cohiben-
dum demonſtrauit. Noua aūt lex et in pro
prijs temperatū eſſe debere edocuit. vt oēꝫ
illicitā ꝯcupiāꝫ excluderet. Poteſt āt ⁊ alio
intellectu ꝯuenient̄ dici veterē legē ꝑ ꝯcupi
ſcentiā vxoris ſiue rei aliene nō illā ſignaſſe
q̄ ſola volūtate agit̄ ſꝫ ambitōe et machina
tione. q̄ ſtudio quodā ⁊ anniſu ad iplendū
deſideriū ⁊ ad obtinendū id q̊d in deſiderio
eſt exteriꝰ ope exercet̄. Noua āt lex illicitam
ꝯcupiſcentiā nō ſolū dānauit foris ī ſtudio
opis ſed intus q̊ꝫ dānabilem eē oſtendit in
deſiderio voluntatis.

De ordine preceptorum dei. Capitulum. VIII.

Ordinem autem

o ipoꝝ p̄ceptoꝝ dei ſine ꝯſideratōe
trāſire ñ oportꝫ. Nā ſi ordo viuē
di ē. eſt vtiqꝫ ⁊ ordo p̄cipiēdi. Primū ergo
attēde qḋ dr̄ tibi vt adores deū tuū ⁊ ſuias
illi. hoc ē p̄mum preceptum. In adoratōne
agnoſcere fideꝫ. In ſeruitute intelligere bo
nā operatōeꝫ. Poſt h̄ ſcḋm p̄ceptū ſequit̄.

vt nomen dei tui in vanū nō aſſumas quatinus verbum veritatis in ore tuo ſit ꝓpter veritatem vt poſt fidē cordis ſequatur confeſſio oris. Primū deuotio ad bonaz conſcientiam. poſtea exemplum operis ad bonam famam. Nouiſſime verbum predicationis ad doctrinaz. Deinde ſequitur tertiū preceptum et dicitur tibi vt ſabbatuz obſerues. hoc eſt mentis quietem cuſtodias vt non conturberis ex aduerſis foris concurrentibus pro veritate. ſed diſcas eſſe pacificus inter illos qui pacem oderunt. Predices veritatem et non obmittas caritatem. hec ſunt tria precepta prime tabule de hijs que pertinent ad deum. poſt quā ſequitur ſecunda tabula de hijs que ſpectant ad proximū. Primum ergo preceptum eſt ſecunde tabule in quo tibi precipitur vt honoreſ principium tuum vt vitam longeuam habere poſſis. quoniam qui non honorat euz a quo eſt. dignus eſt vt retinere non poſſit id quod eſt. Secundum precepum eſt. non occides. Conuenienter ſane cui in precedēti mandato vite longeuitas promittitur. B ne alienaz extinguat vitā prohibetur. vt hoc ex caritate dei ſit ꝙ principium ſuum honorans ad vitam que finem neſcit inhiat. hoc vero ex caritate proximi ꝙ ad vite aliene finem nullo crudelitatis odio ſe relaxat. Deinde ſequitur tertium preceptum. non mechaberis. et quartum. non furtum facies. Non mechaberis. hoc pertinet ad vitam propriam. Non furtum facieſ. hoc pertinet ad vitam alienam. Supra enim iuſſus eſt et ſuam ⁊ alterius vitam conſeruare. hic iubetur et ſuam et alterius vitam non ledere Juſtum eſt enim vt in via vite corruptiōez caueat qui in patria vitam incorruptaz expectat. et qui iā vitā proximi per apertam violentiam non opprimit etiaz per fraudez occultam in hijs que ad vſum viuendi data ſunt ei non noceat et non ſoluz per ſe nō noceat. ſed neqȝ nocentibus et nocere volētibus ſua auctoritate vel atteſtatione fiduciam aut firmamentum preſtare preſumat hoc enim in ſequenti mandato prohibetur cum dicitur. Non falſum teſtimonium dices. Et quia ab opere leſionis diu ſe cohibere non poteſt qui mentem ſuam ab intentione ⁊ voluntate ledendi non cohibet. Sequitur et dicit. Non concupiſces vxorem proximi tui. nec concupiſces rem proximi tui. vt nō mechaberis. nō ꝯcupiſcas vxorē proximi tui. vt furtū nō facias. non ꝯcupiſcas rem proximi tui. Hec ſunt decem precepta que prime perfectionis viā et ſemitam pandunt directiōis. Prima eniz perfectio per bonam operationem hominem in ſemetipſo dirigit. Secunda per caritatem proximi in latum expandit. Tertia per caritatez dei in altum extollit. quia denarius prime perfectionis lineam porrigit. centenarius ſecunde expandit latitudinem. Millenarius in altum ſummam tollit perfectionem. Hec autem in preſenti de expoſitione decem p̄ceptoꝝ legis dicta ſufficiant.

De mobilibus et ſuperadditis. Capitulum. IX.

ſ Equitur aliud genus preceptoruȝ que mobilia vocantur. quoniam naturalibꝰ mandatis ſcd̄um diſpenſationem ad tempꝰ ſuperaddita ſunt ſiue pro exercitatione ſiue ꝓ ſignificatione. Pro exercitatione quidem vt plurima eſſent in quibus erudiendoruȝ obedientia probaretur et deuotio excoleretur. Pro ſignificatione autem vt future veritatis in eis ſigna prepararentur ⁊ per ipſa que corporaliter agenda precipiebanť que ſpiritualiter agenda vel credenda erant demonſtrarentur. Hec autem omnia de medijs ſumpta ſunt. hoc eſt de hijs que in ſua natura nec ita bona erant vt ineuitabiliter fieri debuiſſent nec ita mala vt omnino debuiſſent ex neceſſitate vitari. Omnia enim hec que in huiuſmodi mandatis propoſita ſunt quantum ad ſuam naturam talia fuerunt que pro arbitrio agentis ſīn culpa poſſent fieri ⁊ rurſum ſine culpa intermitti. Accedens autē mandatum hec que per ſe media erant et ad vtrūlibet ſe habebant ſiue precipiendo ſiue prohibendo in alteraȝ

partem deflexit ita vt iam ea que prohibita ſunt ſine culpa nō poſſint fieri. neqȝ rurſuȝ ea que precepta ſunt poſſint omnino ſine culpa dimitti. quod tamen non natura rei facit ſed vis et obedientia mandati. Prohibuit lex ne caro cum ſanguine comederetur. non quia quantum ad naturaȝ rei hoc malum erat. ſed quia malum erat quod in iſto ſignare debuerat. Quaſi enim caro cum ſanguine editur quando quis in opere furoris et crudelitatis delectatur. Mandauit etiam eadem lex a carne porcina abſtinendum. opera ſcȝ immundicie vitanda ſignans. Ad hunc modum aliorum quoqȝ animaliū tam volucrū q̄ȝ piſciū et eoꝝ que in terra verſanť quedaȝ ab eſu humano excepit et multa alia que ꝑma conditio noxia non fecerat ſcd̄a inſtitutio per diſpenſationem quaſi noxia vitare mandauit. Erāt āt quedam alia de hijs medijs que lex ſcripta magis per conceſſionem propoſuit q̄ȝ per preceptionem vel prohibitioneȝ. que fortaſſis per ſe mala fuiſſent ſi conceſſa non fuiſſent. verbi gratia. dicit lex vt ſi quis turpitudinem aliquaȝ in vxore ſua inueniſſet et ob id illam in odio haberet ſcriberet ei libellū repudij et ſic eam dimitteret. quia videlicȝ melius erat vt odio habita ſm̄ voluntateȝ dimitteretur q̄ȝ contra voluntatem retenta occideretur. Dictuȝ eſt iterum in lege iuramentum tuū domino offeras. et iurabis per dominū. nō quia videlicet per dominū iurare bonuȝ eſt ſed idcirco imperfectis iuramentum conceditur vt facilius piuriuȝ vitaretur. Similiter etiam vt nomen dn̄i venerari diſcerent cum illud frequentius in aſſertionē et teſtimonium dictorum ſuorum acciperent ⁊ non cogerentur nomina falſoꝝ deorum ad confirmanda iuramenta ſua aſſumere. quibus non ſolum ꝑmiſſū ſed preceptū fuerat ita dūtaxat ſi cauſa confirmande veritatis expoſtularet dn̄i nomē ad teſtimonium inuocare. Simile erat et hoc quod permiſſi ſunt pro illata iniuria talionem reddere. ne forte vehementiori furore exardeſcentes maiora illatis conarentur mala referre. Multa ſunt alia genera preceptorum que in lege ſcripta continentur decentia quidem ad exteriorem conuerſationem et ſimul apta ad ſpiritualeȝ ſignificationem. In hijs ergo omnibus illā quā poſuit apoſtolus diſcretionem in elementis exordij ſermonis dei ſignatam notamꝰ Sunt enim tria hec elementa. exordia. ſermo. In elementis ſonus eſt ſed ſenſus non eſt. vnde nec exordium dicuntur quia ſenſꝰ in eis non incipit. Dictiones exordia ſenſuum ſunt. vnde et dictiones dicuntur quaſi iam aliquid dicentes et prime partes orationis quia principium intelligentie ab eis exoritur. In elementis ergo ſonus eſt ⁊ ſenſus non eſt. In exordio ſenſus eſt ſed completus non eſt. In ſermone ſenſus eſt ⁊ perfectus. Vide tria hec in ſcriptura diſſimilia. Dixit ſcriptura. Carnem cum ſanguine non comedetis. hoc eſt elementum. Subiunxit poſtea. Non occides. hoc eſt exordium. Poſtea compleuit etiam iram prohibens. hoc eſt ſermo. Item dixit. Carneȝ porcinam non edendam. in hoc fuit elementū. Addidit poſt hec. Non mechaberiſ. in hoc fuit exordium. Nouiſſime appoſuit. Si q̄s viderit mulierem ad concupiſcendaȝ eam iam mechatuſ eſt eam in corde ſuo. In hoc fuit ſermonis completio. Precepta ergo ad tempus ſuperaddita elementa fuerunt precepta decalogi exordia. precepta noui teſtamenti ſermo. Prima ex inſtitutione diſcipline. Scd̄a ex veritate nature. Tertia ex ꝑfectione gratie. Precepta īmobilia naturaliter ꝑora ſūt. ſȝ ꝑcepta mobilia ſic dictū ē ſignificatiōe ꝑcedūt qꝛ ꝑmū in eis bonitas formať q̄ poſtea i illis inchoať et nouiſſime ꝑ gratiam ꝯſūmatur. De ꝑceptis ſupadditis et mobilibꝰ quedam et nūc in tempore gratie pro exercitatiōe retenta ſunt ſicut eſt obſeruantia ieiuniorum et alia quedam q̄ cum ſuperioribus temporibus fuerunt inſtituta. proinde tn̄ ad ꝑſentiū inſtructioneȝ ſūt reſeruata et ea potiſſimuȝ que ad ſpūal' ſtudij exercitationem ſpectant tempore grē reſeruantur hijs qui ad carnales obſeruātias pertinebant abolitis.

Q. tria ſunt genera ſacramentorum in lege.

Capitulum. X.

Tria genera ſacramentoꝝ inueniunt̃ fuiſſe ſub lege ſcrip̃ta quedam ſpecialiter ad remedium. quedã vo ad obſequiuz. quedam ad cultuz diuinũ. Prima ꝑtinent ad peccatorum remiſſionẽ. Secunda ad exercendam deuotõem. Tertia ad colendam pietatem. Prima inſtituta fuerunt quaſi ad neceſſitatem. vt in eis homo ſanctificaret̃ qual' circũciſio fuit. et hoſtie pro peccato et pro delictõ et cetera. quedam q̄ ſpecialiter ad emundationẽ et remiſſionẽ inſtituta fuerũt. Secunda aũt quaſi ad exercitatõem fuerũt ꝑpoſita vt in eis deuotio fideliũ exerceretur et merituz augeret̃. quales ſcz fuerũt hoſtie pacificoꝝ q̄ offerebant̃ a fidelib⁹ ob reconciliandam ſibi gratiaz diuinam. Tertia inſtituta fuerunt quaſi ad ꝑparatõem quandam vt quaſi quedam inſtrumenta eſſent ad cetera ſacramenta tractanda et ſanctificanda quale fuit tabernaculum et atrium ⁊ omnia vtenſilia q̄ ꝯtinebant̃ in eis. necnõ et ſacra indumenta miniſtrantium et cetera omnia que ad exornandũ cultũ diuinũ fuerũt inſtituta. Item ſacramenta alia fuerunt que ſanctificabantur ad emundationem. alia que tractabantur ad deuotionem. tertia que exercebantur ad venerationez. Prima neceſſitatis. Secunda v̓tutis. Tertia laudationis. Prima ſuſcipiebãtur ad ſanctificatõnem. Secunda tractabãtur ad deuotionem. Tertia exercebant̃ ad laudationem. Item ſacramenta alia fuerũt in rebus quibuſdam ſanctificatis. alia in oblationibus et ſacrificijs. alia in miniſterijs diuinis. Sic res eadem multis modis ad euidentiam diſtingui poteſt. Sacrificium dicebatur quando de animalibus fiebat immolatio. Oblatio aũt aliarum quarũlibet rerum vocabatur. Sacrificioꝝ tria ſũt genera. alia enim ſunt olocauſta. alia ſimplicia ſacrificia. alia pacifica. Olocauſtum vocabat̃ quod vel ex debito vel ſponte oblatum totum incendebatur. Sacrificium vocabatur q̊d pro debito inſtitutõnis oblatum partim cremabatur partim reſeruabatur. Pacifica vocabant̃ q̄ ſponte offerebantur ſiue ꝑ gratiaꝝ actione ſiue pro precedentis voti adimpletõe. ſiue ꝑ ſpontanea ⁊ voluntaria deuotione. Olocauſtũ aliqñ fiebat de armentis. aliqñ de pecorib⁹. aliquando de volatilibus. Oblatio aliqñ de ſimila fiebat que dicebatur ſacrificium crudum. aliqñ de clibano. aliqñ de ſartagine. aliquando de craticula q̊d ſacrificiũ coctũ vocabatur. Sacrificia alia pro pctõ erant. aliã pro delicto. Pro peccato quidẽ vt expiaretur peccatum. pro delicto vt expiaret̃ delictum. Peccatum eſt quando fit quod fieri non debet. Delictum eſt qñ non fit qđ fieri debet. Et in his quidem omnib⁹ ſacramenta conſtabant. Sciendum vero ꝙ hec omnia non talia ſacramenta intelligere debemus qualia ſuperius ſacramenta q̄ proprie ſacramenta dicunt̃ eſſe debere diffiniuimus ſed in his et hmõi quedam ob hoc ſolũmodo ſacramenta vocata. q̄a ſacraruz rerum ſigna fuerunt. Sic igitur aliud ẽ ſacramentum ſanctificatõem ſignans ⁊ ſanctificationem ſanctificans aliud non ſãctificans ſed ſignans tantum. Et de ſacramẽtis quidem ſcp̃te legis actenus dixiſſe ſufficiat. De promiſſionibus vero quas ĩ tertia parte p̃me diſtinctõnis ꝑpoſuimus tractare p̄ſentis ꝑpoſiti nõ fuit. Sunt igitur tria que lex ſcripta continebat. precepta. ſacramenta. promiſſa.

Finit liber primus

Incipit prefatiuncula in librum ſecundū de ſacramētis fidei chriſtiane.

m

Agne ſunt in ſcripturis ſanctis ſpūalium ſenſuū profūditates Sed qz nō omnib⁹ eadē intelligendi gr̄a data eſt. habet ſacz eloquiū quedā in ſe quib⁹ fidez ſimplicium paſcit. que quidem altiorib⁹ iuncta vnam veritatis reglam perficiunt. Propterea in ſacri eloquij tractatōe non eadem dicendi forma vbiqz ſuanda eſt. qz altiora fidei ſacramēta excellentiori ſmone et digno ſanctis reuerenter tractanda ſunt. Minora autē ſacramētoz diuinoz inſtrumenta pro capacitate ſimpliciū humiliori locutionis genere explananda. vt conſtet quod ſcriptum eſt in fimbrijs aureis circū amicta varietate. Sicut eniz ſancta electorum eccleſia moz bonorum ac virtutū varietate pulcre adornatur: ita ſacra ſcriptura vnde ipſa eccleſia ſancta viuendi formā ſumit in ſuo ſmone pulcra varietate contexitur. in qua tamē varietas ipſa apta eſt vt ſciſma non generet. ⁊ diuerſitas concorſ vt aduerſitatem non pariat. Neqz enim in ea magna modica deſpiciūt. neqz rurſuz modica magnis aſſociari indigna ſunt. ſed ornant ſe inuicez in vna veritate que propter veritatem placent omnia. Nemo igit̄ miretur ſi poſt magna ⁊ inter magna fidei ſacramenta eorum que in ſuo ordine inferiora videntur mentio fit. quia non ſe abhorrent ſimul q̄ in veritate vnū ſunt. Nā ⁊ ipē deus hūiliari dignat⁹ eſt ad hūana deſcendens: vt hominē poſtmodū ad dīna ſubleuaret.

Explicit prologus.

Incipiunt eiuſdem libri partiū diſtinctiones que ſunt numero decem et octo per ſingulas partes diſtincte.

i

Q hoc ſecundo libro ſicut in primo: capitula p ſingulas ptes diſtincta ordinauim⁹ ſicut ſubiecta ſunt. Continet autem decem et octo partes.

Prima pars tractat de incarnatione vbi.
Scda de vnitate ecclie q̄ corpus eſt xpi.
Tercia ps tractat de ordinib⁹ eccliaſticis.
Quarta de indumentis ſacris.
Quinta de dedicatione eccleſie
Sexta de baptiſmo
Septima de confirmatione
Octaua de corporis ⁊ ſanguinis chriſt i ſacramento.
Nona de minoribus ſacramētis et ſacris
Decima de ſimonia
Undecima de coniugio
Duodecima de votis
Tredecima de vicijs ⁊ virtutibus
Decima quarta de confeſſiōe ⁊ penitentia et remiſſione peccatorum.
Quindecima de vnctiōne infirmorum
Sedecima de fine homis
Decima ſeptima de fine ſeculi
Decima octaua de ſtatu futuri ſeculi.

Harum igitur partium capitula ordine ſubiecimus.

In prima parte capitula ſūt hec.

De incarnatione verbi et tempore gratie. capitulo primo. parte prima.
Quare filius miſſus eſt potius q̄z pater vl ſpūſſanctus. caplo. ij. pte pma
Quō ſolus filius carnem ſuſcipere potuit caplo iij. parte prima
De diſcretione trium perſonarum in deitate vna. cap. iiij. parte prima
Auguſtin⁹ aduerſ⁹ impietatē Arrij. pte. j.
Ambroſius de trinitate parte prima
Qz verbū carnē aſſumpſit cū pena ſiñ culpa. cū mortalitate ſine iniq̄tate. cap. v. pte. j.
Qz verbum cuz carne rationalē animam aſſumpſit. ⁊ q̄lis fuit aīma illa in ſapientia et virtute ⁊ iuſticia et bonitate ⁊ merito. ca. vj parte prima
De carne quā verbum aſſumpſit qualis

fuit ſm paſſibilitatē ⁊ ſenſū ⁊ effectū.c.vij p.j
Quō intelligendū eſt qd ſcriptū eſt de xp̄o conceptus eſt de ſpūſancto. ca.viij.pte j.
De vniōe vbi ⁊ aie ⁊ carnis in xp̄o.c.ix.p.j.
De ſepatione aie ⁊ carnis i xp̄o,ca,x.par.j.
Q, xp̄us ſeparata aīma a carne ⁊ perſona fuit ⁊ deus ⁊ homo capl'o xj.pte p̄ma
Q, p hominē vbo vnitū deo vniūtur oēs qui membra ſunt illius ca.xij parte p̄ma
Q, nūc chriſtus ſcd̄m humanitatē in celo eſt. ſm diuinitatem vbiqȝ. capl'o xiij par.j.

In ſcd̄a parte capitula ſunt hec.
De gratia q̄ per chriſtū datur et ſpū a capite in membra diffuſo capl'o p̄mo pte.ij.
De eccleſia ⁊ qd ſit eccl'ia.capl'o.ij.pte ſcd̄a
De duobus parietibus eccleſie laicis ſcilȝ et clericis. capitulo iij. parte ſecūda
Duas eē vitas ⁊ ſm duas vitas duos populos: ⁊ in duob⁹ ꝓplis duas ptātes ⁊ i vtraqȝ diuerſos gōus ⁊ dignitatum ordines et vnā inferiorē ⁊ aliā ſupiorē. ca.iiij.pte ſcd̄a
Q, omis eccl'iaſtica admiſtratio ꝯſtat in trib⁹.ß eſt in ordinib⁹ i ſacramētis in preceptis. cap̄.v.parte ſecunda
De poteſtate terrena capl'o vj.parte ſcd̄a
Quō eccl'ia trena poſſideat ca.vij.pte.ij.
Quot modis in ſeculari ptāte determinanda eſt iuſticia ſicut ſcriptū ē. Reddite que ſūt ceſaris ceſari.⁊ q̄ ſunt dei deo.ca.viij.p.ij
De ornamētis regijs capl'o ix.pte ij

In tercia parte capitula ſunt hec
De ſpūali ptāte ⁊ de clericis. ca.j.pte iij.
De tonſura eccl'iaſtica. capl'o ij.pte iij.
Quō ordies ſacri i mōachis ſūt.ca.iij.p.iij
De ſepteȝ gōibus ſacris ca.iiij.pte tercia
De hoſtiarijs ca.v. parte tercia
De lectoribus ca.vj.parte tercia.
De exorciſtis ca.vij.parte tercia
De acolitis ca.viij. pte tercia
De ſubdyaconis. ca.ix.pte.iij
De diaconibus capl'o.x.pte tercia
De preſbiteris. ca.xj pte tercia
De epiſcopis capl'o xij.pte tercia
De archiepis. ca.xiij parte tercia
De ſummo pontifice ca.xiiij.parte iij
De ceteris officijs q̄ ſunt i clero ca.xv.p.iij
De archidiacono capl'o xvj.pte iij
De primicerio. capitulo xvij.pte tercia
De theſaurario. ca.xviij.pte t'cia
Qn̄ ⁊ quomō ordinatōnes ſint faciende capitulo,xix.parte tercia.
Qua etate ordinādi ſūt q̄ ordināt.c,xx.p.iij
Q, ſine certo titulo ordinandi non ſunt ſacerdotes. ca,xxj parte tercia
Quales ſint eligendi ad ſacros ordies.ca. xxij parte tercia.
Qua ratione mutatio poſſit fieri ordinatorum. capitulo xxiij. pte iij

In quarta parte capitula ſūt hec.
De indumētis ſacris ca.j. pte q̄rta
De tunica biſſina ca'ij. pte quarta
De zona. capitulo iij.parte q̄rta
De feminalib⁹ lineis.capl'o.iiij.parte q̄rta
De interiori tunica ⁊ iacinctina.ca.v.p.iiij.
De ſuphumerali ca.vj parte quarta
De rōnali qd grece logion d͛.ca.vij pte iiij
De mitra q̄ cidaris d͛ vl' tyara.c.viij.p.iiij.
De indumētis noui ſacerdotij.c.ix.pte iiij
De ſtola vel orario. capl'o,x.parte quarta.
De planeta vl' caſula. capitulo xj.pte.iiij
De mapula vel manipula ca.xij.pte.iiij
De dalmatica cap̄,xiij parte quarta
De ſandalijs ⁊ caligis biſſinis ſiue lineis, capitulo xiiij.parte quarta
De baculo epi ⁊ anulo ca,xv parte quarta
De pallio archiepiſcopi capitulo xvj. p.iiij
De vaſis ſacris cap,xvij.pte q̄rta

In quīta parte capitula ſūt hec.
De dedicatōne eccl'e. capitulo.j.pte .v.
De his q̄ viſibilr agunt in ea. ca.ij.pte v.
Qd ſit miſteriū ſupdictoꝝ ca.iij.pte v

In ſexta parte capitula ſunt hec
De ſacramēto baptiſmi. cap̄.i. pte ſexta
Quid ſit baptiſm⁹ . ca.ſcd̄o,pte ſexta
Quare inſtitutū ſit ſacmentū baptiſmi.capitulo iij.parte ſexta
Quando inſtitutū ſit. ca.iiij.parte ſexta
Quādo homies obligari ceperint p̄cepto percipiendi baptiſmi ca .v.parte ſexta
Quid diſtet int͛ baptiſmū Johis ⁊ xp̄i ⁊ de forma baptiſmatis Johannis ⁊ baptiſmi chriſti. capitulo.vj parte ſexta
Si p⁹ datū preceptū baptizandi aliq̄s poſſit ſaluari niſi actualiter percepto ſacramēto baptiſmi. capitulo vij. parte ſexta
De ſacramētis neophitoꝝ ca.viij.p.vj
De cathezizatione capitulo.ix.pte vj.
De exorciſmo ca.x.parte ſexta
De his que poſt exorcizatonē ſequunt in baptiſmo capitulo xj parte ſexta
De patrinis capitulo xij.parte ſexta.
De rebaptiſatōe. c,xiij.pte. vj. Quare in ſola aq̄ baptiſm⁹ celebret c,xiiij.pte. vj
De forma baptiſmi ca.,xv.parte ſexta

In ſeptima parte capi.ſunt hec.
De confirmatiōe ca.p̄mo parte vij.
Q, impoſitio manus p ſolos pōtifices celebratur cap̄.ij. parte ſeptima
De eo q͛ Silueſter pp̄ inſtituit vt baptiſatū p̄ſbit criſmate in vertice liniat c.iij.p.vij
Qd ſit mai⁹ ſacramētū impoſitio manuū an baptiſmus ca.iiij parte ſeptima
Q, nō debeat iterari man⁹ ipoſitio ſic͛ nec baptiſm⁹ ⁊ q͛ a ieiunis celebrāda.c.v pte vij
Quāto tpe debeāt eſſe ſb diſciplina criſmatis q̄ man⁹ ipoſitionē acceperūt .c.vj.p.vij

In octaua parte cap. ſunt hec
De ſacmēto corpis ⁊ ſāguis xp̄i.c.j.pte viij
Quādo inſtitutū eſt ſacramētuȝ corporis et ſanguinis xp̄i capitulo ij parte viij
Utrum mortale vel immortale corp⁹ ſuuȝ in cena tradiderit capitulo iij.pte viij
Si corpus chriſti fuerit quod iudas p intinctam buccellam accepit ca.iiij pte viij
Q, agnus paſcalis figura corpis chriſti fuit. capitulo v. parte octaua
Q, ſacramētū altaris ⁊ figura eſt q̄ntū ad panis ⁊ vini ſpēm.⁊ res eſt q̄ntū ad corpis xp̄i veritatem capitulo vj parte viij
Tria eē in ſacmēto altaris: paīs ⁊ vini ſpēȝ corpis xp̄i v͛itateȝ.grām ſpūalē.c,vij pte viij
Quare in ſpē panis ⁊ vini xp̄s ſacramētuȝ corpis ⁊ ſāguīs ſui inſtituit ca,viij.p.viij
Qualis intelligenda eſt mutatio panis et vini in corpus xp̄i capitulo ix.pte viij
Quid ſignificēt tres portōes ille q̄ d corpe xp̄i in ſacramēto altaris fiunt ca.x.p. viij
Q, corp⁹ xp̄i qn̄ diuidi videt.ſm ſolā ſpēm diuidit.ſm aūt ſe integꝝ manet.ac ſic in ſingul' ptib⁹ totū.ſic͛ in diuerſ' locis vnū ⁊ ideȝ ipm eſt capitulo xj.parte octaua
Q, hec eaque in corpe xp̄i indigna videnť ſcd̄m ſpeciem ſolam fiant.capitulo,xij parte octaua.
Quid fiat de corpore xp̄i ⁊ de corporali p̄ſentia eius poſt ſumptōem ſacramēti.capitulo.xiij.parte octaua
Q, celebratio ꝯſecrationis corpis xp̄i miſſa vocatur ⁊ qn̄ miſſa vocať ⁊ vn̄ miſſa primum inſtituta eſt ⁊ vnde miſſa diciť.capl'o xiiij.parte octaua

In nona parte cap .ſunt hec
De ſacramentis q̄ ad exercitatōem inſtituta ſunt que omīa ſanctificanť per verbum dei. cap̄. p̄mo parte.ix.
De aqua aſperſionis que cum ſale bn̄dicitur capitulo ſcd̄o.parte nona .
De ſuſceptione cineris cap̄.iij.parte ix
De ramis palmaꝝ et frondibus benedicēdis capitulo iiij parte nona
De cereo qui in ſabbato ſctō bn̄diciť.et de agnis qui bn̄dicunť in paſca ca.v.pte. ix
De ſignis quorum ſonitu fideles in vnuȝ conuocanť capitulo ſexto parte nona
De cortinis ca.vij.parte nona
De alijs ſacramentis q̄ in factis ꝯſtāt ca. viij.parte nona
De hijs ſacramētis que in verbis conſtāt capitulo nono parte nona
De ſacris ⁊ non ſacramētis c.x.pte ix.

In decima parte capi .ſunt hec
De ſimonia vnde dicitur ⁊ quid eſt ſimonia. ca.p̄mo pte decima
De auctoribus ſimonie ca. ſcd̄o pte ,x.
De his qui ſpūalia emunt aut vendūt capitulo iij.pte decima
De his qui corporalia in eccleſia comparando cum eis ⁊ in eis ſpūalia emunt.capitulo iiij.parte decima
De eo q͛ ſola corpalia vendunť.ca.v.pte ,x

In vndecima parte cap. ſunt hec
De ſacramēto coniugij ca.p̄mo p.xj.
De origine coniugij ca.ſcd̄o pte xj
De duplici inſtitutōne ꝯiugij.⁊ de cā inſtitutionis duplici ca.iij.pte vndecima.
Quid ſit coniugiū ca.iiij.pte vndecima
Qn̄ coniugiū eſſe incipiat. ca.v.parte xj
De his q̄ occulte nubūt vl' poſtq̄ȝ nupſerit

ꝯtra cõiugiũ aliq̄ verenda faciũt. ca. vj. p. xj
Q; tria ſunt bona q̄ cõiugiũ comitant id eſt. fides. ſpes plis. ſacramentũ. ca. vij. p. xj
Utruz hec bona inſepabilia ſint coniugio an non. capitulo viij. parte xj
De his qui in ꝯiugio incontinenter viuũt ⁊ plus explende libidini q̄z generande proli inſeruiunt. caplo ix parte xj.
Qua ratione antiqui ſimul plures vxores habuerunt caplo x parte xj
Si coniugium dicendũ eſt quod aliquando diſſolui poteſt caplo xj parte xj.
De his qui putant etiam inter legitimas perſonas quaſcunq̄z conſenſum ad inuicẽ habitũ coniugium facere caplo xij. pte. xj
De coniugio infideliũ caplo xiij. parte xj
De conſanguinitate ⁊ gradibus cõſanguinitatis capitulo xiiij parte xj
De affinitate caplo xv. parte xj
Quare conſanguĩtas inſtituta eſt vſq̄z ad ſextum gradum capitulo xvj parte xj
Quomodo computandi ſunt gradus cõſanguinitatis. Gregorius papa. parte xj.
Libro tercio inſtitutionum. ſexto capitulo de gradibus cognationis parte xj
Epl'a Johãnis ꝯſtãtinopolitani epi pte xj
Zacharias papa capitulo primo. pte xj.
Item capitulo quinto. parte xj
Decretum Gregorij iunioris parte xj
Beda in hiſtoria anglorum interrogatõ Auguſtini. parte vndecima.
Capitulo xxxvij. Gregori⁹ reſpondet Auguſtino parte vndecima
De affinitate. parte vndecima
Ex concilio maticenſi parte vndecima
Ex concilio cabillonenſi parte vndecima
De ſpirituali germanitate. Nicolaus ſalomoni Conſtantienſi epiſcopo parte xj.
Idem Karolo archiepiſcopo parte xj
Ex concilio cabillonenſi. parte vndecima
Ex concilio maguntinenſi parte vndecia
Ex concilio triburienſi idem parte xj
Quid diſtet inter cognationem ſiue conſanguinitatem ⁊ affinitatem ⁊ ſpiritualem germanitatem caplo xvij parte xj
Utrum dolus qui ſuppoſitio dicitur. coniugium diſſoluat caplo xviij parte xj.
Utrum cõditio ſeruilis ſi neſciatur. poſtea coniugium diſſoluat caplo xix parte xj

In parte duodecima capitula ſunt hec.

De votis. capitulo pmo pte xij
De quinq̄z modis quibus mens agenda tractat capitulo ij. parte duodecima
Quid ſit vouere caplo iij parte duodecia
Que vota tenenda non ſint caplo iiij parte duodecima
Q; votum nullam commutationẽ admittat capitulo v parte duodecima
Que vota commutationem patiantur capitulo vj parte duodecima

In tredecima parte capitula ſunt hec.

De vicijs ⁊ operibus malis capitulo pmo parte tredecima
De virtutibus ⁊ operib⁹ bonis capitulo ij parte tredecima
De timore et amore caplo iij. parte xiij.
Quid ſit timor capitulo iiij parte xiij
De quattuor timorib⁹ capitulo v. pte xiij
De charitate capitulo vj pte tredecima
Quare non ſint tria precepta charitatis capitulo vij parte tredecima
Q; pure ⁊ gratis amat qui deũ propter ſe amat capitulo viij pte tredecima
De menſura diligendi deum caplo ix parte tredecima
De menſura diligendi proximum. capitulo decimo pare tredecima.
Utrum charitas ſemel habita amittatur. capitulo xj parte tredecima
Utrum omnis dilectio dei charitas ſit nominanda capitulo xij parte tredecima

In decimaquarta parte capitula ſunt hec.

De confeſſione caplo pmo parte xiiij
De penitentia capitulo ij. parte xiiij
De his qui in hac vita penitentiã nõ complent capitulo iij. pte decimaq̄rta
De eo ſi iterari poſſit pnia ca. iiij pte. xiiij.
De his q̄ in extremis penitẽt ca. v. pte xiiij
Q; ſola bona voluntas ſufficit ſi facultas operandi non deſ. caplo. vj pte xiiij
Q; homo opus iudicat: deus voluntatez penſat. caplo vij. parte xiiij
De remiſſione pctõꝝ et ſi ſacerdotes q̄ homines ſunt peccata poſſunt dimittere. ca. viij. parte xiiij.
De eo vtrũ pctã redeant poſtq̄m ſemel dimiſſa ſunt caplo. ix. pte. xiiij

In decimaquinta parte capitula ſunt hec.

De vnctione infirmoꝝ caplo. j. pte. xv
Quãdo ⁊ a q̄ inſtituta eſt vnctõ infirmoꝝ capitulo. ij parte xv.
De eo ſi iterari poſſit hoc ſacramentuz. ca. iij. parte xv.

In decimaſexta parte capitula ſunt hec.

De morientib⁹. caplo. j. pte. xvj.
De exitu animaruz caplo ij. pte. xvj.
De penis animaꝝ ca. iij. pte xvj
De locis penaꝝ ca. iiij pte xvj
De qualitate tormentorum gehennaliuz. capitulo. v. parte xvj
Q; corporeus ignis gehenne non tantuz corpora cruciabit ſed etiam ſpũs Auguſt. de ciuitate dei de eodem. parte. xvj.
Q; ignis gahenne ad aliq̄d lucebit vel aliquid non. de eodem. Gregorius in moralibus. parte xvj.
Q; ignis gehẽne ab initõ ſic creat⁹ ẽ vt nutrimento non egeat. Itẽ in eodem. pte xvj.
Quales ſunt purgatorie pene in hac vita et quales poſt. Aug. de ciui. dei. pte. xvij
De cura pro mortuis agenda. Aug. in enchiridion ca. vj parte xvj
Quibus proſit poſt mortẽ vel quomodo pro illis fit. Auguſtinus d' ciuitate dei. cap̄. vij. parte xvj
De eodem idem in eodem libro ſcdo. parte. xvj.
De exequijs idez in' eodẽ lib. j. ca. viij. p. xvj.
De ſacrificio p defunctis Gregori⁹ in dialogo caplo. ix. parte xvj.
Quibus proſit. Idem in eodem. ca. x. p. xvj
Si anime ſciunt que in hoc ſeculo geruñt capitulo. xj. parte xvj.

In decimaſeptima parte capitula ſunt hec.

De tempe aduent⁹ xp̄i in nouiſſimo Aug. ad Eſicium caplo. j. pte xvij
De vltima tribulatõe Aug. de ciui. di. cap̄. ij. parte. xvij.
Quare mõ diabol⁹ ligat̃ ca. iij parte xvij
Quare in nouiſſimo ſoluet̃. ca. iiij. p. xvij.
Quãto tpe erit vltĩa tribulatio ca. v p. xvij.
De aduentu Helye ⁊ Enoch. ca. vj. pte xvij
De qualitate pſone iudicis. Auguſtinus de ciuitate dei. caplo vij. parte xvij.
De celeritate iudicij. Auguſtin⁹ ad Conſencium. capitulo. viij. parte. xvij
De eodem. parte. xvij
De eodem parte xvij.
De ordine reſurgendi. ca. ix. parte. xvij.
Quõ intelligendũ eſt q̄d ſcriptũ eſt. viuos et mortuos iudicabit. ca. x. pte. xvij
De reſurrectione corpoꝝ que et qualia reſurgent. caplo. xj. pte. xvij
De abortiuis ⁊ monſtris vtꝝ reſurgent et qualia. Auguſtin⁹. cap̄. xij. parte. xvij.
De modo reſurrectõis. Auguſtinus de ciuitate dei caplo. xiij. pte. xvij.
Exemplum ſupradictoꝝ. Idem de ciui. dei libro. xxij. caplo. xiiij. parte. xvij.
Q; corpa ſctõꝝ ſine vicõ reſurgent ⁊ incorruptibilia. Aug. i enchiridion. ca. xv. p. xvij
Q; infantes nõ in ea ſtatura qua mortui ſunt reſurgent. Auguſtin⁹ iterum de ciuitate dei. cap̄. xvj. parte. xvij.
Q; omnes in ea ſtatura reſurgent quã in perfecta etate. id eſt. iuuenili. vel habuerũt vel habituri eſſent ſi viuerent. Auguſtin⁹ in libro de ciuitate dei. xxij. ca. xvij. p. xvij.
Utrum corpora reproboꝝ reſurgent cum vicijs ⁊ deformitatibuſ. Auguſtinus in enchiridion. caplo. xviij. parte. xvij
Quomodo terrena corpora in celo manebunt. Auguſtinus de ciuitate dei libro. xiij. caplo xix. parte. xvij.
Quale ſit futurum iudicium. Auguſtin⁹ caplo xx. parte. xvij.
Q; deus conſciẽtia noſtra teſte vtetur ad iudicandum nos. Gregorius in moralib⁹ caplo xxj. parte xvij.
De eodem in omelia Fauſtini. parte. xvij

Quare deuſ in pñti iudicat Auguſtin⁹ in libro de ciuitate dei capl'o.xxij.pte.xvij
Auguſtinus de eodem parte.xvij
Item de eodem Gregorius in moralibus parte.xvij.
Item de eodē idem in octauo parte.xvij
Ubi erunt ſancti corpaliter q̄ndo mund⁹ ardebit. Auguſtinus. capl'o.xxiij. pte.xvij.

In decimaoctaua parte capitula hec ſunt.

De ſtatu futuri ſeculi.
De innouatiōe mūdi. capl'o.j.pte.xviij.
Quomodo proderit eterna pena malorum bonis. capl'o.ij.parte.xviij.
Q, boni illic malos videbunt non mali bonos. cap̄.iij.pte.xviij.
De morte ſcđa. pte.xviij
Q, mali idcirco ſemper viuent vt ſemper moriantur. cap̄.iiij.pte.xviij
Q, eternus ignis non equaliter cruciabit omnes. capl'o.v.parte.xviij.
De eodem. parte.xviij.
De eodem. parte.xviij.
Quomodo iuſtū ſit vt pro temporali culpa eterna pena reddatur. Auguſtinus de ciuitate dei cap̄.vj.parte.xviij.
De eodem pte.xviij.
Item in eodem parte.xviij.
Quomodo dyabolus nunc cruciat̄ ⁊ quō cruciabit̄ in futuro. ca.vij.pte.xviij.
De eodem parte.xviij.
Q, poſt damnationē reproboꝝ ſancti plenius cognoſcent grām dei.ca.viij.pte.xviij
Q, damnatis malis ſancti intrabūt in vitam eternam. cap̄.ix.pte.xviij.
Quomodo iuſti tunc nō compatientur malis. capl'o.x.parte.xviij.
De eodem. parte.xviij
De eodem parte.xviij.
De viſione dei. cap.xj.pte.xviij.
Quid diſtet inter videre ⁊ credere. cap̄.xij parte.xviij.
De viſione corporali ⁊ ſpirituali in futuro capitulo.xiij. parte.xviij.
Si volubiles erunt illic cogitationes noſtre. capl'o.xiiij.parte.xviij.
Qualis ⁊ quanta erit felicitas et beatitudo futura. cap̄.xv.parte.xviij.
In tribus conſtare beatitudinem veram. capl'o.xvj. parte.xviij.
Q, ſanctis ī futuro nō ad dolorē ſꝫ ad gaudiū ꝓficiat ꝑteritoꝝ mēoria.ca.xvij.p.xviij.

Explicit regiſtrum doctoris eximij Hugonis de ſancto victore in librū ſecundum de ſacramentis feliciter.

Incipit liber ſecūdus de incarnatōe verbi et impletiōe et exhibitiōe gratie dei. Et d̄ ſacramētiſ noui teſtamēti vſqꝫ ad finem et cōſummatiōꝫ oīm. Prima pars de īcarnatiōe verbi et tēpore gratie.

Capitulum primum.

In ſuperiori parte operis huius cōditionem omniū rerūꝫ a p̄mo p̄ncipio.cum lapſu hominis ⁊ his que poſtea ad reſtaurationem ei⁹ vſqꝫ ad aduentum vbi preparata ſunt vel ꝑpetrata ſūmatim deduxi. Nūc ea que ſequūtur vſqꝫ ad finē et ꝯſummationē omniū ordine ꝯtingere libet. Tempus gratie ab aduentu filij dei in carne exordiū ſumpſit. Sicut ſcriptum eſt. Gratia et veritas ꝑ ieſuꝫ xp̄m facta eſt. Gratia q̄ppe de.i.redēptō eſt generis humani. q̄ dum ꝑ aduentū xp̄i perficit̄. veritas ꝓmiſſionis dei in exhibitione gratie ei⁹ adimpletur

Quare filius miſſuſ eſt potius q̄ꝫ pater vel ſpiritusſſāctus.

Capitulum II

Ideo autem filius miſſus eſt non pater aut ſpūſſanct⁹. quia cōueniens nō erat vt pater ab alio mitteret̄. q̄ nō erat ab alio. Si eniꝫ ab alio mitteret̄. ab illo venire haberet a quo mitteret̄. ⁊ eſſet illi quaſi quoddā principiū ab illo a quo mitteret̄. Propt̄ea ergo pat̄ ab alio mitti n̄ hꝫ q: ab alio eē n̄ hꝫ. Miſſ⁹ eſt aūt primuꝫ fili⁹ q̄ a ſolo patre eſt. deinde etiam ſpūſſanctus qui eſt a patre ⁊ filio. Primū filius venit. vt homines liberarentur. poſtea ſpūſſanctus venit. vt homines beatificarentur. Primum ille a malo liberauit. poſtea iſte ad bona reuocauit. Ille abſtulit qđ ſuſtinebamus. iſte reddidit qđ perdideramus. Uenit filius naturalis miſſuſ a patre. vt adoptandos in hereditatē vocaret. ⁊ ꝯſenſum ſuū in g̃tia adoptionis comprobaret. Neqꝫ eni ſine conſenſu filij a patre alieni in hereditateꝫ ducendi erant. Miſit ergo pater ꝓ filijs. venit fili⁹ ꝓ fratribus. quia ī patre et filio. paternitatis ⁊ filiationiſ nomē cōſtat vt filij nomē adoptādi perciperent. ⁊ ꝑ illum cuius erat ⁊ ab illo a quo erat. Uenit ſapientia vt hoſtis ratione vinceretur et vt habitaculū ſuū ipa vendicaret qđ malicia poſſidebat. Qui enim aſtutia vicerat. iuſtum fuit vt non fortitudine. ſꝫ prudentia vinceretur. vt in eodeꝫ in quo ſe victor exexerat. victus ſterneretur. Fact⁹ eſt filius dei filius hominis vt filios hominuꝫ filios dei faceret. et ne filij nomē ad alteram tranſiret ꝑſonam. ⁊ eſſent in trinitate duo filij. ⁊ ꝯfunderetur trinitatis diſcretio. Si enī pater carnem aſſūpſiſſet. idem ipſe ⁊ pater ⁊ filius eēt. Pater filij queꝫ genuit ex eternitate. ⁊ filius matris a qua genitus eēt ex tēpore. Si autem ſpūſſanctuſ carnem aſſūpſiſſet duo filij in trinitate eēnt. Alter filius patris ſine matre. alter filiuſ matris ſine patre. Ne ergo incōmunicabile nomē diuideretur. filius ſolus carnem ſuſcepit. vt vnus et idē eſſꝫ ⁊ filius dei et filius hominis. Filius dei ſ̄m diuinitatē genit⁹ a patre. filius hominis ſ̄m humanitatem nat⁹ ex matre.

Quomodo ſolus filiuſ carnem ſuſcipere potuit. Capitulū. III

Ideo forte erūt aliq̄ q̄ dicāt. ſi īſeꝑabilia ſt opa trinitatiſ ergo q̄cq̄d fac̄ fili⁹ facit et pat̄. Si aūt omne qđ facit filiuſ facit et pater. ergo ſi fili⁹ carnē aſſūpſit. ⁊ pat̄ carnem aſſūpſit. quia fili⁹ ſine patre carneꝫ aſſumere non potuit. ſi nihil ſine patre facere potuit Sed h̄ p̄mo ꝯſiderandū eſt. q̄a cum dicitur filius facere omne qđ pater facit. de illa nimirū operatione intelligenduꝫ eſt qua creaturā ſuā ꝯdidit et regit ac diſponit conditor et opifex deus. in qua operatōne pater ⁊ fili⁹ et ſpūſſanct⁹ omnino ſeparari non pñt. q̄a in deitate vna in qua et ꝑ quā operantur vnū ſūt. Hec autē idcirco d̄ diuina operatione diſtiguim⁹ ne q̄s ꝯtra id qđ dictum eſt. Omnia que facit pater. h̄ et fili⁹ facit. oppōnēdū putet. quia pater gignit. qđ filius nō facit. ⁊ filius gignitur. qđ pat̄ non

facit. Si enim filius ſicut pater gigneret. pater eēt. ⁊ ſi pater ſicut filius gigneretur. filiꝰ eſſet. Itaqꝫ ne quis propterea quia filiꝰ non gignit qđ pater facit. exiſtimaret filium non facere quecūqꝫ pater facit. Dicimuſ quia ħ de illa operatione intelligendum eſt. qua vł creaturā operaṫ. vt qđ nō erat. eē incipiat. vł in creatura vt quod factū eſt in eo qđ factū eſt ſubſiſtat. Ibi eni tota trinitas inſepabiliter operatur vbi nec pater a filio. nec filiuſ a patre. nec ſpūſſanctus ab vtroqꝫ in operatione ſeparatur. In opere q̄ppe operatio ꝓpe deſignatur. Nam in eo qđ factū nō eſt qđ ē deus. non facit ipſe. ſed tantū eſt. In eo autē qđ factum eſt. ab illo vtiqꝫ factuꝫ eſt. a quo factum eſt omne quod factum eſt. Hic ergo omnia que facit pater. ⁊ filius facit ſimiliter. In hac itaqꝫ operatione qua carnis aſſumptio inuenitur. quō ſoli filio ꝯueniat et nō patri. nō incōuenienť queritur? Cū eniꝫ dicit. qꝛ filiꝰ carnē aſſūpſit. opus vtiqꝫ ſignificatur. qđ filius fecit. a quo opere ſi pater excluditur. nō oīa que facit filiꝰ pater facit vel operaṫ. An forte quia dictū nō eſt. omnia q̄ facit filiꝰ. pater facit. ſed quecūqꝫ pater facit hec et filius facit. exiſtimanduꝫ eſt omnia q̄dem filium facere. que pater facit. quedā autem filium facere. que pater non facit. abſit Sed oīa que pater facit. filiꝰ facit. ⁊ oīa que filius facit. pater facit. quia in eo qđ in diuinitate vnū ſunt. in operatione ſeparari non pñt. Omne ergo qđ filius facit. pater facit. quia in diuinitate q̄ filius eſt patris. q̄a cuꝫ patre vnū eſt. nihil facit ſine operatione patris. Fecit q̄dam in humanitate. ſm quā filius patris non erat. quia illam naſcēdo a patre non accepat. que ꝓpterea ad ſolam pſonam filij referunť. qꝛ ea in illa ⁊ ſm illā naturam fecit. quā cū patre cōmunē non habuit ſed ſolus ex tempoꝛe ꝓpriā ſingulariter accepit. Verūtamē omnia q̄ in diuinitate feč ideo ſolus non fecit. q̄a in diuinitate ſolꝰ nō fuit. ſed idem cum ipſo fecit. qui cū ipſo idē fuit. Si ergo filius in diuinitate humanitatem aſſumpſit. q̄modo in eadem diuinitate pater idem cū ipſo non fecit. qui cū ipſo idē fuit. An forte cum dicitur. filius carneꝫ aſſūpſit. ex vi occulte relationis q̄ intelligiť. q̄a ſibi vniuit. idē de patre ñ dicit. q̄a ſi ideꝫ diceretur. nō idem ſed aliud intelligereť. Si eniꝫ diceret. pater carnem aſſūpſit. intelligeretur ſimiliter qđ pater ſibi carnē vniuit. qđ iā idē non eēt ſed aliud. Aliud q̄ppe eēt ſi patri caro vnita diceretur. q̄ꝫ cū filio vnita dicit. qꝛ ſicut alius ē in perſona pater. ⁊ alius filius. ſic aliud dicit cū filius incarnatuſ dicit. q̄ꝫ diceretur ſi pater incarnatus diceretur. Nō igiť conſequens eſt. ſi filius carnem aſſūpſit. idcirco carnem aſſūpſiſſe ⁊ patrem. ſicut conſequens non eſt. ſi filius ſibi carnē vniuit. carnem ſibi vnijſſe ⁊ patrem. Cōſequēs autem eſt. q̄a ſi filius carnem ſibi vniuit. eādem carnem ipſi filio vnijſſe ⁊ patrem. quia dū vna vtriuſqꝫ operatio oſtenditur. nec filius ſine patre. nec pater ſine filio operatus demonſtratur. Si autem ſibi pater carnem induiſſet. ⁊ filius ſibi. nō hoc idem eſſet. ſed aliud. quoniam in coꝛpo nō eadem demonſtraretur operatio. ꝙ non ad eundem vtrimqꝫ facta ꝓbaretur relatio. Nunc autē aſſumptōnem ſiue vnionem carnis. ⁊ pater operatuſ eſt. quia carne induit filium. ⁊ filius operatus eſt. quia carne induit ſemetipſum. ⁊ fuit vna vnio. ⁊ operatio vna. Propterea vnio vna quia qđ vnitū eſt. vni vnitum eſt. ꝓpterea operatio vna. quia qđ factum eſt. in vno factum eſt. Tres operabantur. ⁊ nō tria. ſed vnū operabanť. ⁊ qđ fiebat ⁊ vnius erat. q̄ntum ad ipſum ſolū factū eſt. ⁊ trium erat. q̄ntum ab illis factū eſt. Legitur in libro iudicū. Quia manue vxoꝛē accepit ſampſoni filio ſuo. nec tñ ſibi vxoꝛē accepit. qui filio vxorem accepit. Et poſtulat filiꝰ patrem. vt ſibi vxoꝛem accipiat. quaſi ꝑ ſe ſolus hoc facere non poſſit. ⁊ nemo eſt q̄ argumēteť. vt dicat Si pater filio vxoꝛem accepit. ergo vxoꝛem accepit pater. ⁊ contendat vxoratū eē patreꝫ qꝛ filio accepit vxorē Quare ergo incarnatꝰ dicať eē pater. qꝛ filio ſuo carnē vniuit. ſicut ipſe filiꝰ incarnatꝰ dꝛ. qꝛ ſibi carnē copłauit? Spōſa q̄ppe vbi caro eſt. ⁊ aſſūpſit illā vbū ſibi. ⁊ pater vbi ſimiliť vbo ſuo vniuit eam. ⁊ operati ſūt duo vnuꝫ. ⁊ fuit in vno operatio duoꝝ vna. Propterea ait. quecūqꝫ facit pa

ter. hec ⁊ filius ſiliter facit. hec inq̄t et filiꝰ ſiliter facit Quid eſt ħ? Nō alia Quid eſt ſiliter? Nō aliter. Nō poterat vnitas opationis ꝑfectius demōſtrari. Nō alia nō aliter. Eadē ⁊ eodē modo. Si eadē operareť. ⁊ nō eodeꝫ mō operaretur. operatio vna nō eēt. q̄a aliť eēt. Si eođ mō opareť. ⁊ ñ eadē opareť opatio vna ñ eēt. q̄a alia eēt. Nūc aūt ⁊ eađ ⁊ eodē mō opatur. vt nihil ſit. aut aliud. aut aliť in opatione illius. Oſtēde mihi aliquid qđ facit pater. Si tamē querēdū eſt. qđ facit. q̄ totū facit. Pone tamē exempli cauſa vnuꝫ aliquid ex omnibꝰ que facit pater. dico. q̄a filius hoc ipſuꝫ facit. Neqꝫ ita hoc ipſū dico q̄ſi ſimile illi. ſed idem ipſū. Cū eniꝫ dico. Idē facio qđ tu facis. quia forte domū edifico. ſicut tu edificas domū. ⁊ cū alia ſit domꝰ tua quā tu edificas. alia domꝰ mea quā ego edifico. tamē idē me facere dico. quod tu facis. Quoniā id qđ facio ego ſm aliq̄đ ſimile eſt illi qđ tu facis. Nō ſic intelligo cū dico. q̄a filius ħ ipſum facit qđ pater facit. Si autem ego domū edificarē. et tu eandē mecū edificares domū. dico q̄a ideꝫ faceres qđ ego. Etiam verius vnū. qꝛ idipſuꝫ et nō aliud nec tamē adhuc vere vnū. quia tu partē vnam ⁊ ego alteram. tu inſtrumētis tuis. ⁊ ego inſtrumentis meis. tu manibꝰ et lacertis tuis. ego meis. Deniqꝫ tu virtibꝰ tuis. ego meis Etiam nō vere vnū. ſꝫ et in alio ⁊ ꝑ alia. Nū quid ſic dico cū dico. qꝛ filiꝰ hoc ipſū facit qđ pater facit. Ergo alia eſt manꝰ filij. ⁊ alia eſt manꝰ patris. aliud brachiū filij. et aliud brachiū patris. alia vtus filij. et alia vtus patriſ Cum ipſe filius et manꝰ et brachiuꝫ et vtꝰ ſit patris. Sicut idem eſt qđ hō manu facit. et qđ manus hominis facit. et qđ hō brachio facit. et qđ brachiuꝫ hominis facit. et qđ homo fortitudine facit. ⁊ qđ fortitudo hoīs facit. Sic idem eſt qđ pater facit. ⁊ qđ filiuſ facit. quia omne qđ pater facit. per filium fač. Si eēntia vna ē. ſi natura vna. ſi fortitudo vna. ſi volūtas vna. quō nō eſt vna opatō? Dicis q̄a hoc facit pater. et ego dico quia filius hoc ipſū facit. Hoc ipſum pater. hoc ipſꝫ filius. Totum pater et totū filius. Ipſum facere patris. filij eſt. Noli penſare quaſi duaſ actiones. vnam maioꝛem et vnā minoꝛem. Aut forte ſimilis ponderis. equales duas. Unitas ibi eſt. nihil młtiplex. Una ē actio duoꝛum in vno. triuꝫ actio vna. ſicut deitas vna. et in vna actōe tres. ñ treſ agentes ſunt ſed vnus agens. ſicut in deitate vna. tres. nō tres dij ſunt. ſed vnus deus. Pater et filius et ſpūſſāctus tres ꝑſone ſunt. ſed tres dij nō ſunt. nec tres creatoꝛes. nec tres factoꝛes. q̄a in eo qđ vnum ſunt. diuidi nō pñt. Quecūqꝫ ergo facit pater. hec et filius facit ſimiliť. Quid mag̃ ſiłe eē poteſt. q̄m vnitas? Quomodo poteſt diuidi. qđ multiplicari nō poteſt? Aut quō a ſe recedere poteſt. qđ vnum eſt? Ne ergo mireris. ſi aſſumptionem carnis que ad ſolum filium refertur. non ſolus filius operatuſ eſt. ſed cum filio etiam pater et ſpūſſanctꝰ. Neqꝫ idcirco tres incarnatoſ dixeris. quia incarnationeꝫ vnius: tres opati ſūt. qꝛ vnitaſ nature: īſeparabilē fecit opationem. ⁊ ꝓpꝛetas perſone ſingularem aſſūptionem.

De diſcretione trium perſonarum in deitate vna.

Capitulū. IIII

q Uia uero infirmitas hūane intelligentie. ad ea que credere iubetur cōprehendenda nō ſufficit ſacri eloquij auctoꝛitate interim fouenda eſt. nō rōne humana diſcutienda. Quapꝓpter ea que a ſāctis patribꝰ de diſcretione triū ꝑſonarū in deitate vna ſm catholice vitatiſ firmamētum iam dicta ſunt in medium ꝓferꝛe libet nihil de noſtro adijcientes. vtpote q̄ nec ſufficienteſ inuenimur. ad ea que dicta ſunt ab illis.

Auguſtinus aduerſus impietatem Arrij.

p Artes noſtri nouum nomē homouſyō ꝯdiderūt ſed nō nouaꝫ rem tali noīe ſignificauerūt. ħ enim vocať homouſyō. qđ ē ego et pater vnū ſumꝰ. vniꝰ videlꝫ eiuſdemqꝫ ſubſtantie. Ioē. Oēs catholici q̄ āte me ď tri

nitate ſcpſerūt.hoc intēderunt ſm ſcpturas docere.ꝙ pater ⁊ filius et ſpūſſāctus vnius eiuſdemq; ſubſtantie.inſeparabili equalitate.diuinā inſinuant vnitatē.Ideoq; nō ſūt tres dij.ſed vnꝰ eſt deꝰ.q̄uis pater filiū genuerit.⁊ ideo filius nō ſit qui pater eſt.filiuſ q; a patre ſit genitꝰ.⁊ ideo pater nō ſit q̄ filius eſt.Spūſſanctus q̄; nec pater ſit.nec filius.ſed tantū patris et filij ſpūs.et patri et filio coeternus.ipſe coequalis ⁊ ad trinitatis ꝑtinēs vnitatem.nec tamē eā; trinitatē natā de virgine maria.ſed tantū filiū.nec eandē; trinitatē deſcendiſſe in ſpecie colūbe.ſed tantum ſpūmſāctū.Nec eandē; dixiſſe de celo. Hic eſt filius meus dilectꝰ.ſed tantū vocē; patris ad filiū; fuiſſe.q̄uis pater et filius et ſpūſſanctꝰ.ſicut inſeparabiles ſūt ſic inſeparabiliter operenť.Nā q̄ intellectu hō deum capit.qui ipſū; intellectū ſuū q̄ eū vult capere nōdū capit? Intelligamus autem deum ſi poſſumus et quātū poſſumus ſine q̄litate bonū.ſine quātitate magnū.ſine indigētia creatorē.ſine ſitu pñtem.ſine ambitu oia ꝯtinentē.ſine loco vbiq; totū.ſine tempore ſēpiternum.ſine ſui cōmutatiōe mutabilia facientē nihilq; patientē.Quiſqs deū ita cogitat.⁊ nōdū pōt omnino iuenire qd ſit.pie tamen cauet quātū pt.aliqd de illo ſentire qd nō ſit.Eſt tñ ſine dubitatione ſubſtātia vel ſi meliꝰ hoc appellatur eēntia quā greci vſyam vocāt Idē in li.ꝯtra maximinū.Nulla ſit partiū diuiſio in vnitate deitatis.vnuſ eſt deus pater et filius et ſpūſſāctus.hoc eſt ipſa trinitas vnus eſt deus.Tres eni perſone ſunt.pater et filius ⁊ ſpūſſāctuſ.⁊ hi tres. quia vnius ſubſtātie ſūt.vnū ſūt et ſumme vnū.vbi nulla naturaꝝ nulla eſt diuerſitas volūtatū.Si aūt natura vnū eēnt.⁊ ꝯſenſione non.Nō ſūme vnū eſſent.Si vero natura diſpares eēnt.vnū nō eſſent.Hi ergo treſ quia vnū ſunt.ꝓpter ineffabilem ꝯiūctionē deitatis qua ineffabiliter copulanť.vnꝰ deꝰ eſt.Sed xpſ vna perſona eſt gemine ſubſtātie.nec tamē deus pars huiꝰ pſone dici pōt. alioquin filius dei anteq̄; ſuſciperet formā ſui nō erat totuſ.⁊ creuit cū homo diuinitati eius acceſſit.qd ſi in vna perſona abſurde dicitur.quia pars illius rei eē nō poteſt deꝰ quanto magꝰ trinitatis eē nō poteſt pars q̄cunq; vnus in tribꝰ? In trinitate ergo q̄ deus eſt.pater eſt deus.⁊ filius eſt deuſ.⁊ ſpūſſanctus eſt deus.⁊ ſimul hi tres vnus deus nec huius trinitatis tertia pars eſt vnꝰ nec maior ps duo q̄; vnus eſt.vbi nec maiꝰ aliquid ſūt oēs q̄; ſinguli.quia ſpiritalis ñ corporaliſ eſt magꝰtudo.Qui pt capere capiat qui nō pt credat ⁊ oret.vt qd credit itelligat pater et filius ⁊ ſpūſſāctꝰ ꝓpter indiuiduam deitatē vnꝰ eſt deꝰ ⁊ ꝓpter vniuſcuiuſq; ꝓprietatem.tres perſone ſunt.⁊ ꝓpter ſingulorū perfectionē partes vniuſ dei nō ſunt.Virtus eſt pater.virtus eſt filius.virtus eſt ſpūſſāctus. Idē in li.de trinitate.Si ſolus filiuſ intelligit ſibi.⁊ patri et ſpūiſācto.illud cōſeq̄tur vt pater non ſit ſapiens de ſeipſo.ſed de filio.nec ſapientia ſapiētiā genuerit.ſed ea ſapiētia pater dicatur ſapiens eē quā genuit. Ubi enim nō eſt intelligētia.nec ſapiētia eē poteſt.Ac per hoc ſi pater nō intelligit ipſe ſibi.ſed filiꝰ intelligit patri.ꝑfecto filiꝰ patrē; ſapientē facit.Et ſi hꝫ eſt deo eē qd ſapē.⁊ illi eadē eēntia eſt q̄ ſapiētia.nō filiꝰ a patre.qd verū eſt.ſed a filio potiꝰ pater hꝫ eēntiā;.qd falſum eſt.Eſt ergo deus pater ſapiēs ea q̄ ipſe eſt ſua ſapientia.⁊ filius ſapientia patris de ſapientia que eſt pater.de q̄ genitꝰ eſt filius.Quare et intelligēſ eſt pater.ea que ipſe eſt ſua intelligentia Filiꝰ autē intelligētia patris.de intelligētia genitꝰ q̄ eſt pater. Idē Nō quoniā deꝰ trinitas eſt.ideo triplex putandus eſt.alioq̄n minor eēt in ſingulꝭ q̄; in tribus parit.In hac q̄; trinitate cū dicimꝰ ꝑſonā patris.nō aliud dicimꝰ q̄; ſubſtātiam patris.q̄a pſona patris nō aliud eſt q̄; ipſe pater.Ad ſe q̄ppe dicit pſona.nō ad filiū vel ad ſpūmſanctum.ſicut deus et ſimilia.Hoc eni ſolum nomē eſt.qd cū dicatur de ſingulꝭ ad ſe.pluraliter non ſingulariť accipiať i ſūma.Dicimꝰ nāq; ꝙ pater eſt perſona.⁊ filius eſt pſona.⁊ ſpūſſanctus eſt pſona. Pať tamen et filius et ſpūſſanctus nō vna pſōa ſed tres.Uerum cum dicimꝰ.tres pſonas. vnā eſſentiam.neq; vt genus de ſpeciebus neq; vt ſpeciem de indiuiduis predicamus

Auguſtinus

videtur poſſe dici.vt tres homines vna natura.ſed plus ſūt duo homies.q̄; vnꝰ.Sed ñ maior eſt eſſētia pater ⁊ filiꝰ.q̄; ſolus pať. aut ſolꝰ filiꝰ.⁊ tres ille perſōe.Si ita dicēde ſūt.equales ſūt i ſingulis.qd aialis hō nō ꝑcipit.Cur ergo latinitas h ita iuſitate poſuit niſi q̄a voluit hoc vnū nomē ſuire huic ſignificationi quo intelligitur ťnitas.ne omino taceremꝰ qd tres cū tres eſſe fateremur.q̄ nomiē ñ diuerſitatem itelligi voluit ſed ſingꝭaritatem noluit.Ita et illa tria.⁊ a ſe inuicem detmiari videtur.⁊ i ſe iſinita ſūt.ita ⁊ ſingula ſūt in ſingulis.⁊ omnia i omibus ſinguliſ ⁊ ſingula in omnibꝰ ⁊ vnum omnia Idē Deniq; ſi qua eſt deo cū alijs alicuius noiſ cōmunio.valde ꝓcul dubio itelligēda eſt diuerſa ſignificatō Sed hoc patētiori ratōe oportet oſtēdere.Si nullius accidētis ſuſceptibilis eſt.quomodo diciť iuſta vel ſapiēs vꝭ aliquid huiuſmodi diuiā natura? Sed certū eſt ꝙ diuiā vel ſumma natura ideo vere eſt, quia per ſe eſt quicq̄d eſt.nihil autem iuſtū eſt.niſi per iuſtitiam.Igitur ſi non eſt iuſta niſi ꝑ iuſticiā.⁊ ñ poteſt eſſe iuſta niſi per ſe. Quid cōſequētius q̄; vt eadē; ſit ipſa iuſticia.per quam iuſta eſt? Quippē ſi querať quid ſit ipſa ſumma natura? quid rectiꝰ reſpōdetur q̄; iuſticia? Et cū creatura dicatur iuſta i eo ꝙ q̄le ē.eo ꝙ hꝫ iuſticiā.ipa.ſ.diuiā iuſtitia non ꝓprie dr habēs iuſticiā;:ſed exiſtēs iuſticia.⁊ ideo nō in eo ꝙ quale:ſed i eo ꝙ quid ſit dicitur. nihilq; i ea differt:ſiue dicať iuſta ſiue iuſticia Qd vō i exemplum iuſticie ratū eē cōſpiciť.hoc de oībus que ſimiliť de ſūma natura dicunť.intellectus ꝑrationem ſētire cōſtringitur.Quicq̄d igiť eorū de illa dicať nō qualis vꝭ quāta:ſed magis quid ſit mōſtrať.Quicq̄d enim eſt quale vꝭ quātū.eſt etiam i eo aliquid qd q̄d eſt vnde ñ ſimplex:ſed cōpoſitū eſt.Nā cū; aliq̄s hō dicať corpꝰ ⁊ rationalis ⁊ homo.ñ vno mō vel vna cōſiderarōe hec tria dicūtur.ſm ei; aliud corpꝰ.⁊ ſm aliud rationalis ē.⁊ ſingulū horum ñ eſt totū;qd homo. Illa vero ſūma eſſētia.ſumma vita.ſūma iuſticia.ſūma ſapiētia.ſūma magꝰtudo.ſumma eťnitas.et alia ſimiliter quecūq; ſūt in vocabulꝭ multiplicia:ñ pꝭa ſignāt:ſed vnū. Idem. Neq; perſōa patris.neq; perſōa ſpūſſācti:ſed ſola filij perſōa carnē aſſūpſit.⁊ vt hoc intelligas cōparationibus vtar.vt ex creatura creatorem itelligas.In anima eſt ratio:⁊ cum ſint vnum.aliud anima agit.aliud ratio.aiā viuimꝰ.ratione ſapimꝰ.Ita et pať ⁊ filiꝰ.⁊ ſpiritusſāctuſ.ſed cū vna ſubſtātia ſit:tota trinitas operata eſt hominē quē aſſūpſit.eū q̄ñ tota tritas aſſumpſit:ſed ſola perſona filij.

Idē i libro quito de ťnitate.Deo aliq̄d accidere ñ poteſt.Dicitur ad aliq̄d ſicut pater ad filiū.⁊ filiꝰ ad patrem.qd accidēs ñ eſt.q: et ille ſemper pater.⁊ ille ſemꝑ filius.Si vō pater ad ſeipſum diceret.ſm ſubſtātiam diceret. Item q̄uis diuerſum ſit eē patrem ⁊ filiū.ñ eſt tamē diuerſa ſubſtātia.q̄a hꝫ nō ſm ſubſtāriam dicunť:ſed ſm relatiuū;.qd tamē relatiuum ñ eſt accidēs:q: ñ eſt mutabile. Item.Nō ſm hoc ꝙ ad patrem dicitur:equalis eſt filiꝰ patri.reſtat ergo vt ſm id equalis ſit.qd ad ſe diciť. quicquid autē; ad ſe diciť.ſm ſubſtantiam diciť.reſtat ergo vt ſm ſubſtātiam ſit equalis eadē; igiť vtriuſq; ſubſtātia.Cum vero ingenitus dicitur pater ñ quid ſit:ſed quid ñ ſit dicitur.Cū autem relatiuum negať:ñ ſm ſubſtātiā; negať quia ipm relatiuū ñ ſm ſubſtātiā; dr Itē Quid tres? magꝰ ꝓſus laborat inopia hūanū eloquiū.Dictū eſt tres pſone.ñ vt illd diceret.ſed ne taceret Item.Trinitas nullo modo filiꝰ dici poteſt. Item.Fatēdū ēſt patrē ⁊ filiū.ꝑicipium ſpirituſſācti. Itē; Filiꝰ ñ tātū vt ſit filius.qd relatiue diciť.ſed omnino vt ſit ipa ſubſtātia naſcēdo habet.

Item Cū conareť humana inopia loquēdo ꝓferre qd t; d dño deo.timuit dicere tres eēntias.ne intelligereť in illa ſūma equalitate vlla diuerſitas Item.Ideo dicimꝰ tres pſonas.nō vt aliqua intelligať diuerſitas eſſētie.ſed vt vel vno vocabulo rñderi poſſit. cum dr qd tres vel qd tria Hieronimus Unū; in tribus pſonis fatemur deū.Tres pſonas expreſſas ſub ꝓpetate diſtinguimꝰ. nō noia tātūmodo:ſed ⁊ nominū ꝓpetates id eſt pſonas.Uel vt greci exꝑmūt ypoſtaſ hoc eſt ſubſiſtētias cōfitemur.nec pater filij

Hieronymus

aut ſpūſſācti pſonā aliquādo excludit.nec
rurſus filius aut ſpūſſāctꝰ patris nomē pſo
namqꝫ recipit.ſed paī ſemp eſt paī.filiꝰ ſemp
eſt filiꝰ.ſpūſſāctꝰ ſp eſt ſpūſſāctꝰ.Itaqꝫ ſub
ſtantia vnū ſūt.perſonis ac nominibus di
ſtinguuntur.

Ambroſius de trinitate

Aſſertio noſtre fi

a dei hec eſt.vt vnū deū eē dicamꝰ
nō duos aut tres.Tres deos eē
dicit.qui diuinitatē ſeparat trinitatis.Nos
aūt patrem ⁊ filiū ⁊ ſpūmſanctū vnū deū eē
confitemur.ita vt in trinitate perfecta ⁊ ple
nitudo ſit diuinitatis.⁊ vnitas poteſtatis.
Deus enim vnꝰ eſt.Deꝰ nomen eſt magni
ficētie.nomen poteſtatis.Si ergo vnus de
us eſt.vnū nomen.vna poteſtas.vna eſt tri
nitas.Deniqꝫ dicit.Ite baptiſantes in noīe
patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti.In nomīe itaqꝫ.nō
in noībus.Unū nomen eſt.vbi eſt vna ſub
ſtantia.vna diuinitas.vna maieſtas.hoc no
men eſt.in quo oportet omnes ſaluos fieri.
Item.Ego et pater vnū ſumꝰ Unū dixit
ne fiat diſcretio poteſtatis.ſumꝰ addidit.vt
pſonas cognoſcamꝰ.Nō enīꝫ paī ipſe q̄ fi
liꝰ.ſed ex patre genitꝰ filiꝰ.ex deo deꝰ.ex ple
no plenꝰ.Nō ſūt igiī hꝫ nuda noīa.ſed vͦtu
tis indicia.Plenitudo diuinitatis in patre
plenitudo in filio.ſed nō diſcrepās.nec cōfu
ſum qđ vnū eſt.nec mltiplex qđ indifferens
Quō filiꝰ a patre genitꝰ.impoſſibile ē ſcire.
mēs dficit.ligua ſilet.ñ hoīꝫ tātū.ſꝫ āgloꝝ.
Supra angelos.ſupra cherubī.ſup ſeraphī
ſupra oēꝫ ſenſū eſt.credere iubemur.diſcute
re nō pmittimur.aufer argumēta.vbi fides
querit.Credimꝰ vnū deū.patrē ⁊ filiū ⁊ ſpūꝫ
ſanctū.Patrē eo ꝙ habeat filiū.Filiū eo ꝙ
habeat patrē.Et ſpūmſāctuꝫ.eo ꝙ ſit ex prē
⁊ filio Paī ergo pncipiū deitatis.q̄ ſicut nū
q̄ꝫ fuit nō deꝰ.ita nūq̄ꝫ fuit nō paī.A patre
filius natus.ab eo vero ⁊ a filio pcedit ſpūſ
ſanctus.Pater eternꝰ.eo ꝙ hēat filiū eter
nū cuius eīnus ſit paī.Filiꝰ eternus.eo ꝙ ſit
patri ⁊ ſpūiſancto coeīnus.Spūſſanctꝰ eter
nus.eo ꝙ patri et filio ſit coeīnꝰ.Nō cōfuſa
vt Sabelliꝰ di.trinitas in vna pſona.neqꝫ ſe
parata aut diuiſa in naīa diuīitatis.vt Arri
us blaſphemat.Sed alīi perſona pater.alī
filius.alter ſpūſſanctꝰ.vnꝰ in natura in trini
tate.deꝰ paī ⁊ filiꝰ ⁊ ſpūſſāctꝰ Item.Non
pater carnē aſſūpſit.neqꝫ ſpūſſāctꝰ.ſed filius
tantū.vt q̄ erat in diuīitate patris dei filius.
ipē fieret in homīe homīs filꝰ.ne filij nomē
ad alterū tranſiret.qui nō eēt a natiuitate fi
lius.Dei ergo natiuitate filꝰ.homīs factus
eſt filius natꝰ ſꝫm veritatē nature.ex deo dei
filꝰ.⁊ ſꝫm veritateꝫ nature.ex homīe homīs
filꝰ.vt veritas geniti nō adoptiōe neqꝫ ap
pellatione.ſed in vtraqꝫ natiītate filij nomē
naſcendo haberet.⁊ eēt verus deꝰ ⁊ verꝰ hō
vnus filius Item.Non ergo duos xp̄os
neqꝫ duos filios.ſed deū ⁊ homīem vnū fili
um.quē propterea vnigenitū dicimꝰ manē
te ī duabus ſubſtātijs ſicut ꝯtulit ei veritas
nature.nō ꝯfuſꝫ naturis.neqꝫ īmixtis.Ita eī
filꝰ aſſūpſit hominē.vt q̄ ſuſcepit ⁊ qđ ſuſce
pit.vna eēt in īnitate pſona.Neqꝫ enī homi
ne aſſūpto qua trinitas facta ē.ſed trinitas
manſit aſſūptione illa ineffabiliter faciente
perſone vnꝰ in deo et homīe veritatē Quo
niam non deum tantū.nec homīem tantuꝫ
dicimꝰ xp̄m.ſed deū verū natū de deo patre
⁊ verum homīem natū de hoīe matre.Nec
eius humanitatē q̄ minor eſt patre.minue
re aliq̄d eꝰ diuinitati q̄ equalꝭ eſt patri.Hoc
igitur vtrūqꝫ vnus eſt xp̄s qui et ſꝫm deum
dixit.Ego et pater vnū ſumꝰ.et ſꝫm hoīem.
pater maior me eſt Ex quo homo cepit
eē.nō aliud cepit eē q̄ꝫ dei filius ⁊ ꝫ vnigeni
tus.⁊ ꝓpter deū verbū qđ illo ſuſcepto caro
factum eſt.vt quēadmodū eſt vna pſona q̄
libet hō.aīa.ſ.ratōnalis ⁊ caro.ita ſit xp̄us
vna pſona vͦbū et homo. Item Xp̄s ieſꝰ
dei filius.eſt et deus ⁊ hō.Deus.qꝛ dei vͦbū
Hō q̄a in vnitate pſone acceſſit dei vͦbo aīa
rationalis ⁊ caro.Et quia vnicus dei filius
eſt.etiam et filius hominis.id eſt ipſe vtrun
qꝫ ex vtroqꝫ vnus chriſtus.vnus dei filius.
idemqꝫ hominis filius.non duo filij deꝰ et
homo.ſed vnus filius. Item.Deꝰ homi
nē aſſumpſit.homo in deum tranſiuit.non
nature verſibilitate.ſed dei dignatōe.vt nec
deus mutareī in humanā ſubāꝫ aſſumēdo

hominem.nec homo iñ diuinam.glorifica
tus in deum.quia mutatio vel verſibilitas
nature.vel diminutionem.vel abolitionem
facit.Creditur a nobis.ſine confuſione con
iuncta trinitas.ſine ſeparatione diſtincta
Item.Nihil creatum.aut ſeruiens ī tri
nitate credendum eſt.nihil inequale.nihil ḡ
tie equale.nihil anterius poſteriuſue.nihil
maius aut minus.nihil extraneū aut officia
le alīi.nihil ſibi īuiſibile.nihil creaturis viſi
bile.nihil moribus vel voluntate diuerſum
nihil de trinitatis eſſētia ad creaturaruꝫ na
turam deductum nihil officō ſingulare nec
alteri communicabile.nihil cōfuſum.ſed to
tum perfectum.quia totum ex vno ⁊ vnum
nō tamē ſolitarium Item.Homouſyō
ergo.id eſt in diuinitate patri filius.homou
ſyon patri ⁊ filio ſpirituiſācto.Omouſyon
deo et homini.vnus filius manens deus in
homine ſuo in glā patris.deſiderabilis vīdē
ri ab angelis.Sicut pater et ſpirituſſanctus
adoratur ab angelis ⁊ omni creatura.Non
hō ꝓpter deū.vel xp̄s cū deo.ſed hō in deū.⁊
in homīe deꝰ.

Q, verbum carnem aſſumpſit cum pena ſine culpa. cum mortalitate ſine iniq̄tate

Capitulum V

Multi querūt de

m carne illa quam verbū aſſum
pſit.qualiter a peccato mūda
fuerit.et q̄liter ſine peccato penam peccati
portauit.Et de eo quidem q̄liter a peccato
munda fuerit vel mūdata.Quorūdaꝫ eſti
mationem tacere non debemꝰ.ne forte ſi nō
exponatur.nō videatur.⁊ ſi nō videatur qđ
eſt.credatur quod nō eſt. Quidam pu
tant carnem illam que aſſūpta eſt a verbo
ita ab initio ⁊ in primo parēte quando tota
maſſa nature humane per peccatum corru
pta eſt.a contagione et corruptiōe peccati
immunem fuiſſe cuſtoditam.⁊ ab ipō pmo
parente vſqꝫ ad ſuſceptionem ſui a verbo li
beram ab omni peccato.⁊ mūdam deductā
vt nunq̄ꝫ ſub peccato fuerit.Et ido a pecca
to non liberatam.ſed liberam.Aiunt enī q̄a
illa pars nature humane ſub peccato eē nō
debuit per quā ipā natura humana vbi ob
noxia peccato fuerat a pc̄to liberanda erat.
Ad cōprobandum q̄ꝫ ipſaꝫ eandem eſtima
tionem.adducūt illđ qđ Apoſtolus cuꝫ no
uum ſacerdotiuꝫ veteri preferendum aſſere
ret.Melchiſedech qui typuꝫ ipſius xp̄i ac
noui ſacerdotij gerebat.ab abraaꝫ decimas
accepiſſe oſtēdit.in qua decimatione etiā le
ui.a quo veteris ſacerdotij miniſtros deſcē
diſſe dubiū nō eſt.decimatū comprobauit.
Ac per hoc vetus ſacerdotiū qđ in leui deci
mas dedit inferius.nouū auteꝫ quod ī mel
chiſedech qui forma xp̄i eſt decimas accepit
ſuperiꝰ ⁊ dignius eſtimandum. Ubi tamē
xp̄m qui tūc ſꝫm carnem ſimiliter vt leui ī lū
bis abrae fuit decimatū nō dicimꝰ.ne ſimi
li ratione nouū quoqꝫ ſacerdotiū quod in
xp̄o eſt.ibidē decimas dediſſe cōuincamur.
Quomodo autem leui q̄ ſꝫm carnē in lūbis
patris tūc fuit decimatus eſt.⁊ xp̄s q̄ ſꝫm car
nē ibidē fuit.decimatus nō eſt.nullaꝫ cauſā
aliā inuenire poſſe putant.niſi quia caro le
ui cū culpa ibi fuit.caro chriſti nō fuit.Atqꝫ
ideo quod peccato obnoxiū erat expiatiōe
eguiſſe.quod autem mūduꝫ atqꝫ a peccato
liberū erat.nō eguiſſe.Tali ergo ſe ratōe pu
tāt probare ꝙ caro illa que a verbo aſſūpta
eſt.nunq̄ꝫ obnoxia peccato fuit.ſed ab initō
ſiue in eo a quo deſcēdit.ſiue in his per quos
deſcēdit.mūda ſuata ſit a peccato.vt aliquā
do eſſe poſſit hoſtia pro peccato.Sed catho
lice vͦitatis diffinitio.filiū dei q̄ ꝓ pc̄toribꝰ et
ꝺ peccatoribꝰ natꝰ ē ꝺ carne obnoxia pecca
to carnē aſſūpſiſſe aſſerit liberaꝫ a peccato.⁊
ideo liberaꝫ.quia liberataꝫ.Ideo liberaꝫ.nō
qꝛ ſub illo nunq̄ꝫ fuit.ſꝫ qꝛ ſub illo eē aliquā
do ceſſauit.Quando aſſūpta eſt.mūdata ē.
Per eandē quippe gratiam natura hūana
mūdata eſt.vt dei verbo libera a peccato v
niretur.per quaꝫ chriſtianꝰ a peccato libera
tur.vt eideꝫ nature in chriſto capite ſuo ſo
cietur.Appareat itaqꝫ nobꝭ ſicut d.btūs Au
guſtinꝰ gratia in chriſto noſtro capite.vnđ
ſꝫm vniuſcuiuſqꝫ menſuraꝫ ſe per cūcta mē
bra eiꝰ diffūdit.Ea ḡtia fit ab initio fidei ſue.

bomo quicūq; xp̄ianus.qua gratia bomo
ille ab initio ſuo factus eſt chriſtuſ. De ip̄o
ſpiritu ⁊ hic renatus.de quo eſt ille nat⁹. Eo
dez ſpiritu fit in nobis remiſſio peccatorum
quo ſpiritu factum eſt.vt nullum haberet il
le peccatum Sic ergo factum eſt per gratiā
vt caro illa a peccato ſub quo ab origīe ſua
erat mūdaretur.⁊ mūdata in illo q̄ liber ab
omni peccato in ea futurus erat.a peccato
libera aſſumeretur.vt nec gratia corruptiōi
nature preiudiciū faceret.nec corruptio na
ture gratiam impediret. Quomō ergo inq̄
unt xp̄s in lumbis abrae decimatus nō fuit
ſi caro eius ibi peccato obnoxia fuit ? Sed
ſciendum eſt q̄ licet caro xp̄i ſicut caro leui
adhuc in lūbis abrae ſub peccato fuit.tamē
ipſum peccatum eius nō fuit.ſub q̊ caro ei⁹
fuit. Hoc enim ſolum eius ibi fuit.quod in
de futurum eius fuit. Quapropter leui illic
⁊ naturam ⁊ culpam habuit.quia inde per
propagatōnem originis ⁊ naturā ⁊ culpaz
trahere debuit Quia ergo xp̄s ī lūbis abrae
ſolam naturam habuit.propterea q̄ ipſam
ſolam inde accepturus fuit .p̄culdubio ob
latōe nō eguit.que pro eo qd̄ eius ſolum ibi
erat neceſſaria nō fuit. Oblatō enim nō pro
natura.ſed p̄ culpa offertur.quia ſi culpa n̄
eſſet.natura oblatōne opus nō haberz. Sic
ergo leui in lūbis abrae decimat⁹ eſt.q̄a ⁊
nataz et culpaz ibi habuit qui et naturaz et
culpā inde accepturus fuit. Xp̄s vero deci
matus non eſt.qui propterea quod inde ſo
lam naturam accepturus erat.illam etiaz
et tūc ibi culpā nō habuit.cum ipſa que ei⁹
futura erat ſine culpa natura in ſua origine
culpe obnoxia non fuit.

Quod verbum cū car
ne rationalem animaz
aſſumpſit.et qualis fu
it anima illa in ſapien
tia et virtute ⁊ iuſticia
et bonitate et merito.
Capitulū. VI

q Quidam heretici
fuerunt q̄ putauerūt in xp̄o cuz
carne a verbo rationalē aīam aſ
ſūptam nō fuiſſe.ſed ſolā carnez verbo vni
tam.⁊ ipſā diuinitatez verbi carnē loco anie
viuificaſſe.eādēq; diuinitatē ab ipſa carne.
quando in cruce mortua eſt receſſiſſe.rurſū
q; ad ipſam quando reſuſcitata eſt viuificā
daz et reſuſcitandaz rediiſſe. Sed catholica
fides hoc habet.totum qd̄ homis erat p̄tēr
culpā deū aſſūpſiſſe.quia nec aliter ver⁹ ho
mo eſſe potuiſſet.niſi totū qd̄ ad veritatē hu
mane nat̄e ꝑtinebat.aſſūpſiſſ;. Accepit ergo
cū carne ⁊ ī carne ipſā aīaz rationalē.que et
carnez ipſaz vegetaret ⁊ ſenſificaret ad vitaz
⁊ ſm̄ liberaz volūtatez peccatū reſpueret.et
ſectaretur iuſticiaz. Cui ⁊ hoc ex ſocietate di
uinitatis collatū eſt.vt ſpontanea quidem
libertate bonū faceret.ſed ad malum facien
dum nulla prorſus neceſſitate vel infirmita
te deliare potuiſſ;. Dicit quippe btūs Aug⁹
De ſpiritu ſancto et virgine Maria dei fili
us vnicus natus eſt.non carnis cupidine.
ſed ſolo dei munere.libera in illo voluntas
erat.ac tāto magis erat.quāto magis ſerui
re peccato non poterat. Multa autez que
runtur de illa rationali anima.e quib⁹ vnū
eſt.vtrū videlicet equalem cum diuinitate
ſciētiā habuerit .d̄ q̄ q̄ſtione in alio opuſcu
lo qd̄ de aīa chriſti intitulatū eſt prolixius
diſputaui. Hic vero hoc ſolū commemora
re ſufficit q̄ eadem anima ſicut plenam ⁊ p̄
fectam dei ſapientiam vnitā habuit.ita ple
ne et perfecte ex ipſa et per ipſam ſapientiā
ſapiens fuit.nec tamē ipſi ſapientie natura
eq̄lis fuit.q̄a longe aliud eſt ſapientia ſape
re.atq; aliud ſapientiā eē. Ex quo enim hūa
nitati diuinitas coniūcta eſt.ex ipſa diuini
tate hūanitas accepit per gratiam totū qd̄
diuinitas habuit per naturaz.ita vt ſm̄ illaz
ineffabilem vnionez et dei eſſet in hūanita
te ſua totū qd̄ hūanitatis erat.⁊ homis ī di
uinitate ſua eēt totū qd̄ diuinitatiſ erat Sic
ergo hūanitatem verbi in aīa rationali a
prima conceptione ſua ex ineffabili vnione
diuinitatis plenā ⁊ perfectā ſapientiā.⁊ po
tentiaz ⁊ virtutē ⁊ bonitatē accepiſſe credi
m⁹.⁊ ipſaz ſicut in vniōe diuinitatis inſepa
rabiliter.ſic in ipſa q̄ ex vnione diuitatiſ erat
plenitudine virtutis incōmutabiliter ꝑmā

ſiſſe confitemur. Neq; enim idcirco de⁹ hō
inter homīes conuerſari voluit.vt quaſi p̄
interualla temporū.ſapientia aut v̄tute p̄fi
ciens.meritū ſibi compararet.⁊ ſeipſo meli
or fieret.ſed vt ea ſapientia ⁊ bonitate quaz
ipſe in diuinitate ſua plenam et perfectaz ſē
per habuit.⁊ in humanitate ſua plenam ⁊ p̄
fectam ſemel et ſimul accepit.diſpenſationē
ſalutis humane ſm̄ ineffabilem ordinatiōz
ſuam compleret. Quapp̄ter id qd̄ dic̄ euā
geliſta.quia proficiebat ieſus etate et ſapiē
tia ⁊ gratia. Non ita accipitur q̄ſi in ſemet
ipſo melior factus ſit:ſed quia hominibus
quam ipſe habebat:ſed latebat ſapientiaz et
gratiam prout ratio temporuz poſtulabat:
magis ſemper ac magis aperuit. Ita apud
homines ipſe proficiebat:quādo homines
ipſi in eius cognitione profecerunt. Apd̄ de
um autem profecit in eo q̄ dum ſe ſapiētia
⁊ gratia dei plenum oſtenderet:eos ad lau
dem dei patris:a quo hec eſſe teſtabat̄ mag̃
ſemper ac magis prouocauit. De merito et
xp̄i pretereundum non eſt qd̄ quidam mi⁹
conſiderate dicere ſolent.quia ſcilicz chriſt⁹
homo aliter ad gloriam immortalitatis p̄
uenire non potuiſſet:niſi priuſ per paſſionē
merendo mortem ſuſtinuiſſet. Non enim
attendunt hi.quia q̄ deus homo mortalis
fuit:non neceſſitatis erat:ſed volūtatis. Nā
ſi primus homo ſine morte ad immortalita
tem peruenire potuiſſet.ſi ſe ab inobediētie
culpa cuſtodire voluiſſet : quanto magis
chriſtus homo qui non ſolum ſine peccato
hō iuſtus:ſed ſupra homines de⁹ fuit carni
ſue quam ad conſortium deitatis in conce
ptiōne ſublimauerat:glām incorruptionis
dare potuiſſet:etiam ſi illam ad tolerantiaz
paſſionis et mortis hūiliare noluiſſet ? Si
xp̄s ad gloriā reſurrectionis:niſi moriendo
peruenire n̄ potuit.ergo p̄ ſe mortu⁹ eſt xp̄s
⁊ nēce habuit mori:vt viuere poſſet. Quid
autez dicit ? Vado inquit immolari p̄ vob̄
Hic intendite.vado imolari pro vob̄. Qua
re non dicis et pro te ? Si pro nobis mortu
us es.vbi eſt pro te ? Audite ergo xp̄s dicit.
quia pro nobis mortuus eſt.⁊ nos dicamuſ
quia pro ſemetipſo mortuus.eſt beneficiuz
negamus.quia gratias referre nolum⁹ Si
pro ſe mortuus eſt.quid ei debemus. Ipſe
igitur ſibi cōgratuletur.pro ſe ſuſtinuit.ſibi
recepit. An forte et ſibi ⁊ nobis ? Quare er
go tacuit ſibi.⁊ dixit vobiſ ? An forte erubu
it de neceſſitate.⁊ gloriabatur de pietate ? Er
go et ipſe erubuit manifeſtare.tu nō erube
ſcis improperare. Sed dicūt. Si chriſtus p̄
tolerantiam paſſionis.gloriam reſurrectio
nis nō meruit.quid eſt quod dicit Apoſto
lus. Chriſtus factus eſt pro nobis obedienſ
patri vſq; ad mortem.mortem autez cruciſ
propter quod et deuſ illum exaltauit.⁊ dedit
illi nomen quod eſt ſuper omne nomen ?
Ecce manifeſte dicit Apoſtolus quia pro
pterea per reſurrectionis gloriam. chriſtus
meruit exaltari.quia prius per obedientiaz
paſſionis vſq; ad mortem nō reſpuit humi
liari. Si ergo propter hoc exaltatus. quia
humiliatuſ. Ergo exaltationis cauſa. humi
liatio fuit. Ergo in humiliatione meruit . q̄
in exaltatione humiliationis premium rece
pit. Si autem merendo ad gloriam perue
nit.quomodo ad illam peruenire potuiſſet.
ſi non meruiſſet ? Sic igitur iſti argumen
tando de propoſitione erroris.ad concluſio
nem mendacij perueniunt. Fallit quippe eoſ
q̄ meriti nomen non diſcernunt. Et propter
ea quia dicere non audent chriſtum nihil
meruiſſe.ne forte opera ab eo facta apud de
um nullius virtutis aut precij fuiſſe dicere
videātur.dum cadre timent: precipitant ſe
aſſerentes q̄ Chriſtus patiendo gloriaz me
ruit.ita vt ſi paſſus non fuiſſet.illam nec ha
bere potuiſſet nec debuiſſet . Si enim dici
mus.quia nihil meruit . conſequens eē pu
tant opera virtutis aut iuſticie eū non feciſ
ſe. Si autem dicimus.quia meruit.ſtatim
inferunt aliquid eum prius non debitum
ſibi operando obtinuiſſe.quod eſt dicere.
quia chriſtus aut bona opera nō fecit.aut
aliquid quod ſibi prius nō debebatur ope
rando promeruit. Sed videte q̄m ſtulta
ſit iſta aſſertō Quid ei ? Ergo de⁹ bonū op⁹
facere nō p̄t.q: nihil n̄ debitum ſibi p̄mereri

poteſt. Aut ideo operando non meretur.
Quia ſibi debetur. etiã ſi nõ opet. Nã nob
beneficia impendit deus et dona munificẽ
tie largitur. nonne hec ipſa faciendo a no
bis pro beneficijs ſuis amari ⁊ laudari me-
retur? Aut quia meretur. ideo prius dignꝰ
non fuit. aut minus fuit. Et opere tempora
li creuit meritum dei. ⁊ melior ſeipſo factus
eſt deus. Nunquid non melius eſt et mlto
melius. vt dicamus. quia eterna bonitate q̄
in ipõ eſt nunq̃ȝ creuit? quia plena in ipõ et
perfecta ſemper fuit. plene ſemꝑ ⁊ ꝑfecte bo
nus fuit et dignꝰ laudari ⁊ amari? Et quã
do opus temporale facit. et nobis benefacit
amari ⁊ laudari a nobis meretur. ⁊ eſt me
ritũ operis in illo eternum. qđ nobiſ tẽpora
liter exhibetur. Neqȝ ideo modo non mere
tur. quia ꝓus dignus fuit. neqȝ quia modo
meretur ꝓus dignus nõ fuit. Eſt ergo meri
tum in opere q̃a qđ fit opꝰ eſt bonitatis. et
ipſum meritũ tamẽ cũ opere in operante ñ
incipit. quoniam ⁊ ante exhibitionem opis
bonitas fuit operantis. Similiter dr̃ deꝰ ho
mo. qui ſicut in diuinitate ſua ab eterno ꝑ-
fectam bonitatem habuit. imo ipſe perfecta
bonitas fuit. ita in humanitate ſua a prima
cõceptione plenam perfectamqȝ bonitateȝ
accepit. non tunc primũ obedientiã patien-
di ⁊ moriẽdi habere cepit. quãdo pati ⁊ mo
ri cepit. Ecce cõcedimꝰ. q2 obediẽtia meritũ
eſt. exaltatio p̄miũ. Quid ergo? Si obediẽ-
tia meritũ eſt. Nõne ex quo obediẽtia cepit
meritũ cepit? Factus eſt inq̃t obediẽs vſqȝ
⁊c. Quis factus eſt? xp̄s. ſm q̃d factus eſt?
ſm humanitatẽ factꝰ eſt obediens. ſm diui-
nitatẽ ſubeſſe non potuit. in qua patri equa
lis fuit. Alia ſcptura dicit. Didicit ex his q̃
paſſus eſt obedientiã. Didicit qđ neſciuit.
Quid neſciuit? Obedientiã. Subeſſe neſci
uit. nõ potuit i eo q2 equalis erat eẽ inferior
Propt̃ea didicit qđ neſciuit. q̃a id qđ in ex
cellentia deitatis expertus nõ fuit. ꝑ inferioreȝ
naturam in vſũ aſſũpſit. Factꝰ eſt obediens
Ex q̊ factus eſt hõ. factꝰ eſt obediẽs. Ex quo
hõ eẽ cepit. ſubiectꝰ eẽ cepit. In q̃ntũ hõ dig
tate. in quãtũ bonus volũtate. h̄ eſt meritũ
Si volũtas ſemꝑ perfecta fuit. ⁊ meritum

ſemꝑ ꝑfectũ fuit. Ex q̊ deus cepit eẽ hõ. ⁊ hõ
cepit eẽ deꝰ. Deꝰ cepit eẽ homo ſubiectus. ⁊
hõ cepit eẽ deꝰ ꝑfectꝰ. Si deꝰ humiliatus ẽ
quantum potuit in homĩe. homo ſublima
tus eſt quantum potuit in deo. Si deus in
eo q2 homo eſſe cepit. paſſibilis et mortalis
eſſe cepit. ⁊ homo in eo q2 deus eſſe cepit. iu
ſtus et bonꝰ ⁊ perfectus eẽ cepit. Sicut enĩ
deus quando homo eẽ cepit. quod homĩs
erat accepit. ſic ⁊ homo quando deus eẽ ce
pit. quod dĩ erat. accepit. Quapropter ſicut
deus perfecta ſapientia. ⁊ poteſtas. et boni
tas eſt. ita homo ex quo deus factus eſt. per
fecte potens ⁊ ſapiens ⁊ bonus in deo factꝰ
eſt. An putas chriſtum hominem tunc pri
mum plenam et perfectam potentiam diui
nitatis accepiſſe. quando dixit. Data eſt mi
hi omnis poteſtas in celo et in terra. Unde
ergo prius demonibus imperauit. Ange
los miniſtros habuit? elementa ad nutum
imperij ſui inclinauit? An forte quia oran
tem legis quaſi precibus obtinuiſſe putas.
quod prius ipſe non potuit? Pater inquit
clarifica filium tuum. Et ecce vox facta eſt d̃
celo dicens. Et clarificaui. et iteruȝ clarifica
bo. Audiſti filium poſtulantem. patreȝ an
nuentem. Putas quia precibuſ obtinuerit
quod non obtinuiſſet ſi preces nõ fudiſſet?
Audi quod ſequitur. Non propter me in
quit facta eſt vox iſta. ſed propter vos. Si
rñſio ꝓpt̃ me facta non eſt. nec poſtulatio
ꝓpt̃ me facta ẽ. Sic ego rñſiõȝ patris nõ ac
cipio. vt me exauditũ intelligã. Sic nec p̄ceſ
patri fundo. vt quod ñ poſſũ obtineã. Ego
enim totum poſſum. totum quod pater po
teſt ego poſſum. qui filius ſuȝ patris. Om
nia enim que pater facit. hec et filius facit ſi
militer. Ex quo enim vt filius dei patris eſ
ſem homo accepi totum quod deus pater
poteſt poſſe accepi. Videtis ergo quomo
do chriſtus homo in eo q2 filius dei fuit. ⁊ ex
quo dei filius fuit. diuinam ſapientiam et
poteſtatem et bonitatem habuit. ac plene ⁊
perfecte. quia plene et perfecte fuit. Aut ido
ab initio hoc non fuit. quia ab initio hoc nõ
dixit. hec ĩquit ab initio ñ dixi vob. Ergo ab
initio xp̄us homo ex quo hõ eſſe cepit deuſ

nõ fuit. Quia ab initio ex q̊ hõ eẽ cepit h̄ ñ
dixit? Diu fuit chriſtus homo int̃ homines
priuſq̃m deum ſe diceret vel probaret. Et
quando hoc dicere cepit. cum magna mo
deſtia ac reuerentia h̄ dixit. ne ſcãdalizarẽt q̃
mirarentur. Nec ſuſciperẽt qui nõ caperẽt.
Ideo reuerẽter ſe ſuggeſſit. nõ p̄cipitant in
geſſit. Quẽ inq̃t dicũt homĩes eẽ filiũ hoĩs.
Nõ predicauit. ſed interrogauit. Dici volu
it. ſed dicere noluit. ne nõ veritatẽ docere. ſȝ
gloriam querere videretur. Creditis in de
um et ĩ me credite. Cõſidera quomodo mo
deſte ſe adiungit. quia ſciebat extra hoĩs in
telligẽtiã eẽ. vt hõ deus crederet? Propt̃ea
humane ĩtelligẽtie adhuc ſubditus erat hõ
neqȝ in fide hoĩs adhuc vt deus crederetur
aſcẽderat. ideo dubitãti et amãti dixit. No
li me tangere. nõdum enĩ aſcẽdi ad patrem
meum. Propter hoc ergo q2 ſciebat ĩ cõſci
entia humana ſe ſubditum eẽ. ⁊ vt equal' cre
deretur. eidem conſcientie longĩquũ ⁊ extra
neum eẽ. paulatĩ illam fouebat vt ad verita
tem aſſuefaceret. vt veritas illam illumĩaret
nõ nouitas ſcandalizaret. Sic ergo xp̄s hõ
inter homĩes cõuerſando ſm diſpenſatõnẽ
ſaluti humane cõgruam per tempoꝝ inter
ualla: quod in ſe ſiml' erat: aperuit. ⁊ qđ ipſe
ab initio plenũ ⁊ perfectũ habebat humane
cognitioni per q̊ſdã ꝓfectus reuelatõnis ſe
habere magis ac magis ꝓut oportebat: oñ
dit. Sed dicũt. Si ĩ xp̄o homĩe ab initio ex
obedientia ſuſcipiende paſſionis meritũ fu
it. in hoc ipſo iam ꝯſtat: q2 ſi paſſurꝰ nõ fuiſ-
ſet ab initõ meritũ obediẽtie patiẽdi habere
nõ potuiſſet. Si enĩ paſſio futura nõ fuiſſȝ.
obediẽtia patiẽdi nulla fuiſſet. Si obediẽtia
nõ fuiſſet: meritũ obediẽtie nõ fuiſſȝ. Sic ita
qȝ ad obtinẽdã gl'am incorruptionis. indu-
cere conant̃ neceſſitatẽ paſſionis. Sȝ minꝰ
ꝯſiderant. q2 eadẽ bonitate qua ſe ad obedi
entiã paſſioniſ ſpõtaneũ exhibuit. q2 ſic pati
voluit. iuſtꝰ et bonus ⁊ gl'a dignꝰ fuiſſet. etiã
ſi pati noluiſſȝ. Si ei pati noluiſſet. ⁊ ad pa
tiendũ obediẽs nõ fuiſſet. nõ tamẽ inobedi-
ens fuiſſet. q̃a volũtati patris hoc nolẽs nõ
ꝯtradixiſſet. quoniã hoc et ipſe pater noluiſ
ſet. Nã ſicut obediẽs fuit. quia volẽti volẽſ

cõſenſit. ita ꝓculdubio obediẽs fuiſſet: ſi no-
lenti hoc patri idem ⁊ ipſe nolẽs cõſenſiſſet.
Itaqȝ ſemper obediẽs fuiſſȝ. etiã ſi paſſꝰ nõ
fuiſſet. neqȝ merito eiꝰ q̃cq̃ȝ minueret. etiã ſi
ad paſſiõeȝ quã nõ ex debito. ſed ex dig̃tõne
ſuſcepit ñ humiliaret. Unũ ẽ tñ inq̃unt. qđ xp̄ſ
ꝑ paſſiõȝ obtinuit qđ vtiqȝ hr̃e nõ potuiſſet.
ſi paſſꝰ nõ fuiſſȝ. Patiẽdo q̃ppe oibꝰ credẽti-
bꝰ factꝰ eſt exẽplũ paſſionis. ſicut reſurgẽdo
oibꝰ patiẽtibꝰ forma gl'ificatiõis. h̄ ergo lu-
cratꝰ ẽ patiẽdo. q2 ipm̄ magiſtrũ ⁊ doctoreȝ
ſequũt̃ oẽs q̊ hñ patiũt̃. Magnũ q̃d lucra-
tꝰ eſt. Quid ſibi h̄ ꝓdeſt. Precedit ⁊ oẽs ſe-
quũt̃. Cꝰ bonũ ẽ h̄? Errãtes inueni. p̄ceſſi vt
viã doceręȝ. oẽs ſecuti ſũt. Mihi qđ ꝓdeſt?
Ego viã ſciebã. ꝑ me incedere poterã. ſȝ non
erat cã ꝑgẽdi. ſi cõpaſſio nõ eẽt ſubueniendi
Stulti et tardi ad credẽdũ. nõne opt̃uit pa
ti xp̄m. ⁊ ita intrare in gl'am ſuã? Intendite.
Oportuit itaqȝ inquit pati xp̄ȝ. ⁊ ita intrare
in gl'am ſuã? Quid eſt ita? Per paſſiõȝ. pꝰ
paſſionẽ gl'ificatiõȝ. Quid? Ergo xp̄s ñ po-
tuit. intrare ad gl'am. niſi tranſiret ꝑ penam
Quid eſt oportuit. niſi q̃a aliter non potuit
Quomodo ergo ſuam. ſi oportuit? ⁊ quo-
modo oportuit. ſi ſuam? Si gloria fuit ſua.
quomodo vt ad illam intraret. pati oportu
it? ſed ſuam propter ſe: oportuit propt̃ nos.
Poterat quidem chriſtus ſi voluiſſet alia
via intrare in gloriam ſuam: et quomodo
vellet illam accepiſſe? quemadmoduȝ ſi vel
let nũq̃ȝ caruiſſet: ſed ſemper habuiſſet. Sȝ
voluit propter nos per penam ire in gloriã:
vt moriens timoreȝ tolleret paſſionis: reſur
gens: redderet ſpẽ glorificationis. Hac via
ire voluit: quia nos hac via ire debuimuſ: q̊
alia non potuimus. Nos volumus: ſed nõ
poſſumus. ipſe potuit: ſed noluit. quia ſi ali
ter iuiſſet perueniſſet: ſed ñ ſubueniſſet. Qui
ergo xp̄m in paſſione aliquid meruiſſe aſſe
rit. ita vt eadem paſſione bonum aliquod
ad commodum vel vtilitatem vel gloriã ſu
am euȝ obtinuiſſe contendat: quod iuſte ha
bere non potuiſſet: ſi paſſus non fuiſſet: xp̄m
plane in neceſſitatem paſſionis deducit. et
partẽ redẽptionis grãȝ q̊ in morte ipſiꝰ exhi
bita ẽ imĩuere l' potiꝰ euacuare ꝯuicit̃. q̊ cãȝ

paſſionis ei⁹ nō noſtrā ſed ſuā neceſſitatem
fuiſſe ꝓbare conat̄. Ergo xp̄s nō meruit. q̄ſi
indebitū ſibi aliq̄d acq̄rens: et tamē meruit
opus virtutis poſtea exhibitū dignū remu
neratione perficiēs. Neq̄z enim ideo q̄a p⁹
ipſe dignus fuit: opus v̄tutis poſtea exhibi
tum remunerabile nō fuit. neq̄z rurſū q̄a ꝓ
ope virtutis remunerat⁹ ē: ꝓpus etiā q̄z ope
raret̄ dignuſ fuiſſe negat̄. Meruit ergo q̄n
tū ad v̄tutē operis. quia ꝓ opere remunera
tione dignus fuit. nec tamē ſic meruit: quaſi
dignus nō fuiſſet: etiam ſi operatus non fu
iſſet. Paterfamilias laborat in vinea ſua. et
poſtea cum ad refectionem venit. poſtulat
cibū. bene ſe meruiſſe dicit qđ accepturus ē
Sz aliter mercēnari⁹ meretur. aliter domi⁹
Mercēnari⁹ meret̄. quia ei nō d̄beret̄. ſi nō
operaretur. Dn̄s autē etiā ſi non operat̄. pa
nem ſuū manducat. q̄a ſuus eſt. ⁊ nō opus
habet ſi vult ꝓ eo laborare. q̄ꝛ ſu⁹ eſt etiam ſi
ne opere. Multa ſūt que dici potuiſſent ſu
per his. ſed hec preſenti abbreuiationi ſuffi
ciant. Nouiſſime querunt de anima illa ra
tiōali quā v̄bū cū carne in vnitatē ꝑſōe aſſū
pſit. vtrū ſicut eam ex ineffabili vnione diui
nitatis: perfectā ſapientiā ⁊ v̄tutem et boni
tatē accepiſſe dicim⁹. ita q̄z ab initio ꝓuſq̄z
gl̄am reſurrectionis per immortalitatē car
nis indueret ex eadē vnione diuinitatis: ple
nā q̄z beatitudinē habuiſſe dicam⁹. Qđ ſi ꝯ
cedim⁹: obijciunt: ꝙ anima illa ante reſurre
ctionē paſſiones et dolores ſuſtinuit. ac per
hoc plena beatitudo eē nō potuit: vbi pena
⁊ dolor fuit. Sed nō attēdūt ꝙ anima illa ſe
cūdū aliud carni vnita fuit: ⁊ ſm̄ aliud diui
nitati. In eo ꝙ carni vnita fuit: vita carnis
ipſa fuit. In eo autē ꝙ diuinitati vnita fuit:
vita ipſius diuinitatis fuit. In eo autē ꝙ car
ni iungebat̄ recedente aīa: ipſa caro morie
batur. In eo aūt ꝙ diuinitati iungebat̄ etiā
a carne recedens ab ipſa diuinitate nō ſepa
rabatur. Que igit̄ i ſenſu carnis ad tēp⁹ do
lorem ſuſtinuit: in ſocietate deitatis plenū
et perfectū gaudiū ſemper poſſedit. Ubi eiz
perfecte iungebatur: plene ⁊ perfecte beatifi
cabatur. vbi aūt ad tēp⁹ min⁹ habuit ex di
ſpenſatione: poſtea ſuppletum eſt in glorifi
catione. ita tamen vt qđ in parte ſublimiori
habebat verum bonum. nec aliquando red
deretur. quia nunq̄z fuit amiſſuz. nec ſupple
retur. quia ex quo datum eſt. ſemper manſit
perfectum.

De carne quā verbū aſſumpſit qualis fuit ſ;m paſſibilitatem et ſenſum et effectum. Capitulū. VII

De carne uerbi hoc p̄mū commemorare op
tet. ꝙ illā ab ip̄a conceptione
ſp̄ūſancti operatiōe ita mū
datam credim⁹. vt eam verbum ipſuz libe
ram prorſus ⁊ immunē ab omni peccato aſ
ſumeret. pena tamen peccati volūtate non
neceſſitate aſſumētis remanēte. vt dum iſta
in ſaluatore ſine culpa pateret̄. illa que in ſal
uandis ꝓ culpa pene obnoxia fuerat. libera
retur. De hac itaq̄z pena paſſibilitatis ſiue
mortalitatis querunt quidam quomodo ī
carne ſaluatoris erat? Sed facile eſt ſcire q̄
modo caro illa quādiu in maſſa generis hu
mani ſub originali debito fuit. penā q̄z p̄ua
ricationiſ qua totū tenebatur in toto ip̄o ex
neceſſitate ſuſtinuit. Poſtq̄z autem a toto
ipſo ſingulariter diuiſa eſt. vt nec in ipſo eēt
nec cum ipſo in cauſa participaret. iaz nihil
pene debuit. quia culpe nil habuit. itaq̄z q̄n
tū in ipſa fuit nō debuit ſuſtinere penaz. q̄n
do iam nō habuit culpaz. Poterat ergo ſal
uator iuſte in carne ſua quā ſine culpa aſſū
pſit. penam q̄z mortalitatis ⁊ paſſibilitatis ī
firmitatē nō aſſūpſiſſe. ſed eam non ſoluz ſu
pra id qđ nos ſum⁹ mortales. q̄ꝛ peccator n̄
erat. ſz ſupra id et qđ p̄m⁹ hō an̄ peccatū fuit
q̄ꝛ ꝓbād⁹ n̄ erat a p̄ma ꝯceptōne gl̄az imor
talitatiſ induiſſe. p̄m⁹ q̄ppe hō q̄ꝛ ꝓbād⁹ erat
tal̄ eē d̄buit. q̄ et peccare ⁊ n̄ peccare potuiſ
ſet. vt volūtatiſ n̄ neceſſitatis eēt vtrūq̄z. Ne
q̄z eni vel obediēti meritū. vel n̄ obediēti cul
pa eē potuiſſet. niſi et obediētia ⁊ p̄uaricatō
volūtaria fuiſſet. Itaq̄z q̄ꝛ ad ꝓbationē vtri
q̄z volūtas e⁹ expectabat̄. ad vtrūq̄z ei poſſi
bilitas p̄ſtabat̄. q̄ꝛ v̄o peccādi ⁊ nō peccādi
poſſibilitatē habuit. optebat vt et moriēdi ⁊
n̄ moriēdi poſſibilitatē hrēt. Si ei ex nc̄citate

immortalis fuiſſet et p̄uaricator ⁊ peccator
mori nō potuiſſet. atq̄z ita inobediētia penā
debitā non haberet. nec ſe recognoſceret ali
q̄n peccator ſi mortuuſ intus. ſemꝑ foris vi
ueret. Itē ſi ex neceſſitate mortalis fuiſſet et
in obedientia perſiſtens mori debuiſſet. ⁊ in
iuſte ſine culpa puniretur. ſi n̄ peccans mo
reretur. Quapp̄ter quia ꝓbandus erat. ⁊ v
trum in obedientia perſiſteret expectabatur
caro q̄z illius. ⁊ ſm̄ aliquid mortalis erat. q̄ꝛ
ſcz mori poterat. ⁊ ſm̄ aliq̄d imortalis erat.
quia poterat non mori. quatenus ex eo qđ
mori poterat moreretur. ſi peccaret. et ex eo
ſimiliter qđ non mori poterat. non moreret̄
ſi in obedientia pſeueraret. Chriſtus autem
homo. quia perfectus a p̄ncipio et ꝓbat⁹ in
uentus eſt. ad perfectionem vel ad ꝓbatiōz
expectat⁹ non eſt. Et idcirco ſicut liberum
arbitriū habuit nec tamē ita vt peccare poſ
ſet. ita q̄z ⁊ īmortalitatem quātum in ſe erat
habere debuit. ⁊ ita vt mori omnino nō poſ
ſet. Unde conſtat ꝙ chriſto homini a princi
pio nō ſolum illa immortalitas debebatur
quam p̄mus homo habuit ante preuarica
tionem. ſed illa q̄z quā nunc ſecūdus habet
poſt reſurrectionem. vt videlicet ſicut ex cō
ſortio deitatis ſpiritu confirmatus erat ad
veritatem. vt peccare non poſſz. ita q̄z ex me
rito v̄tutis carne confirmatus eēt ad incor
ruptionem vt mori non poſſet. Sed q̄ꝛ caro
peccatrix a pena peccati liberari nō potuit.
niſi ei⁹ caro que ſine peccato fuit pateretur
infirmitatem paſſibilitatis ⁊ mortalitatis ī
carne aſſumpta retinuit poteſtate. ſuſtinuit
volūtate. non paſſus eſt neceſſitate. De ſen
ſu autem paſſionis in carne xp̄i quidaz ma
le ſenſiſſe inueniuntur. aſſerentes carnem il
lam in omnibus his que in ea ⁊ circa eā ex
hibita ſunt paſſionis genera ſimilitudinem
quidez paſſionis et doloris ſuſcepiſſe. ſz nul
lum omnino dolorem aut paſſionē ſuſtinu
iſſe. ſed non attendunt q̄nta abſurditas eiuſ
modi aſſertionem ꝯſequatur. Quomodo
eniz in xp̄o vera cōpaſſio fuit. ſi vera paſſio
non fuit? Quomodo ſtabit qđ dicit ꝓph̄a?
Uere languores noſtros ipſe tulit. et dolo
res noſtros ipſe portauit? Si xp̄s in cruce
dolorem paſſus non fuit. quare tanta prece
calicem paſſionis trāſferri a ſe poſtulauit?
Quid ſibi voluit ſanguis ille deſudans. an
guſtiam imminentis mortis conteſtatur?
Quid ſibi voluit ꝙ ipſe xp̄us ⁊ infirmitatez
ſm̄ quam caro paſſionem timuit. ⁊ volūta
tem ſm̄ quaz ſpiritus promptus fuit. expo
nens ait. Spiritus quidem promptus eſt.
caro autem infirma? Iſti ergo qui negant ī
ſaluatore ſm̄ infirmitatem carnis veraz fu
iſſe paſſionem. quātum in ſe eſt eam que ꝑ
paſſionem chriſti facta eſt negare conuicū
tur redemptionem. Sunt alij qui non mi
ri dementia de affectibus humanis in xp̄o
quos ſm̄ veritatem nature cum humanita
te ⁊ in humanitate ſuſcepit. quedam non ſo
lum falſa ſed horrenda etiam blaſphemare
non timuerunt. Quia enim Apoſtoluſ ait
Non habemus pontificem qui non poſſit
compati infirmitatibus noſtis. temptatuz
autem per omnia aſſerunt. humanum affe
ctum in chriſto. motus etiam viciorum ſen
ſiſſe. abſq̄z conſenſu tamen rationis ſm̄ eaz
ꝯcupiſcendi infirmitatē q̄ nos q̄ peccatores
ſum⁹ ex illa originali corruptiōe quā porta
m⁹ illicitos appetit⁹. ⁊ mot⁹ cōcupiſcētie ſur
gētis et vicij tēptātis. delectationē etiā inui
ti ſolemus ſentire. Hos autē motus idcirco
Xp̄m in carne ſua volūtarie ſuſtinuiſſe. vt
q̄ſi illis tēptātib⁹ reſiſtendo victor exiſteret.
q̄ten⁹ ⁊ ſibi tēptationē viciorū ſuperando pre
miū iuſticie acq̄reret. ⁊ nob in tēptatiōe po
ſitis. reſiſtēdi ⁊ vincēdi in ſemetipſo exēpluz
formaret. Sed abſit a ſēſu xp̄iano vt vllā in
illa carne ſacroſācta agni īmaculati inordi
nate delectationis ⁊ ꝯcupiſcētie illicite titillatō
nē aliq̄ mō fuiſſe. aut dicat. aut credat. quia
ſi vel aliquā praue delectationis radicē. aut
motū ꝯcupiſcendi inordinatū i illa fuiſſe di
cerem⁹ ꝑfecto ab oī vicio liberā negarem⁹
Quō aūt viciū mūdaret. ſi viciū portaret.
Mot⁹ q̄ppe inordinat⁹ ex infirmitate cōcu
piſcendi ſurgens cū ipſa tantū corruptione
de q̄ orit̄ n̄ ſolū pena ē. ſz cl̄pa. q̄ tn̄ in baptiza
tis ad dānatiōz n̄ imputatur. q̄ꝛ per gr̄ām no
ue regn̄atiōis excuſat̄. ſic dī. Apl̄s. Iaz nihil
dānationis eſt his q̄ ſūt in xp̄o ieſu. Hec ta

men coꝛruptio ꝑ gratiā ſacramenti nō q̄dez accipit. vt culpa non ſit. ſed vt dānabilis nō ſit. q̄a ſi culpa omnino nō eēt nō hr̄et excuſa ri. q: nō deberet īputari. Quapꝑter illā īfir mitatem humane nature q̄ pena eſt. ſolum cū ſuſceptione carnis xp̄m aſſūpſiſſe v̄acit dicimꝰ. Illā v̄o q̄ ſic pena eſt. vt etiā culpa ſit nullatenꝰ admiſiſſe indubitant affirmamuſ Neq3 enī ſic victoꝛē viciōꝝ dicere volumuſ vt eū ipſa q̄ vinceret vicia poꝛtaſſe aliq̄n ac ſenſiſſe dicamꝰ. Pꝛopterea enī ꝑ ſolā penā infirmari ꝯſenſit. vt eos q̄ et in culpa ⁊ in pe na egrotabant. pꝛimum a culpa iuſtificaret poſtea a pena liberaret.

Quomodo intelligendū eſt qđ ſcriptū eſt de chꝛiſto. Cōceptus eſt đ ſpū ſancto.

Capitulum VIII

Cum ſicut ſuperi us dictū eſt incarnationē filij cū ipſo filio pater ſimul ⁊ ſpūſſāctꝰ operatꝰ ſit. Merito querit̄ q̄re in ſc̄ptura ſa cra ſingulariter đ ſpū ſācto ꝯceptꝰ memoꝛa tur. Hec q̄dē ſicut ⁊ cetera q̄ de ip̄o dicūtur humana intelligētia timide ꝯtingit. ſed đuo tio fidei āplıꝰ ꝑſumēs. ſcḋm purā ꝯſcientiā fi denter inq̄rit. Querēdū itaq3 in ꝑmis ē. quō intelligi opteat qđ dictū eſt. beatā Ma riā de ſpūſācto ꝯcepiſſe. Scimꝰ nāq3 ⁊ oēs tā frequētiſſimo vſu nature didicimꝰ. q: cū mulier a viro cōcepiſſe dicit̄. non aliud niſi ſubā carnis ad generādū carnem per car nis coitū ſuſcepiſſe memoꝛatur. Et hec q̄dē carnis ſubſtātia de carne viri ꝑ ip̄m carniſ coitū trāſfuſa. cū carne mlīeris vna caro ef ficitur. vt id qđ naſciturū eſt ex vtriuſq3 ſub ſtātia v̄acit oꝛiginē ſumēs ab illo. ꝑiſtā etiā ab iſta generet̄. Ergo mlīer a viro ꝯcipit. cū a carne viri ꝑ coitū carnis ſemen ſuſcipit ad generādā carnē. Nec aliđ ꝯcipit q̄3 ille ē a q̄ concipit. aut ip̄a que ꝯcipit. ⁊ qđ ꝯcipit. hoc parit. Quid ergo dicemꝰ. Nūq̄d ſpūſſāctꝰ de ſua ſubſtātia ſemen ꝑtus infudit aluo v̄ ginis? Quō ergo ſemen carnis miniſtrare potuit ſubſtātia ſpecialis? An foꝛte ſemen carnis non fuit qđ ꝯceptū ē. ⁊ caro fuit qđ natū eſt? Quid dicemus? Quomō maria de ſpūſācto ꝯcepit? Et ſi de ſpūſācto ꝯcepit quomodo ſpirituſſāctꝰ pater xp̄i non fuit? Hec omnia magna conſideratione indigēt ne foꝛte in re difficili et valde obſcura. ſenſuſ humanus aliquid amplius ſua poſſibilita te pꝛeſumat. Nec ideo de his dubitandum ē q̄ obſcura ſunt valde nec ideo aliquid teme re diffiniendum. quia credenda ſunt. Que ramus ergo quid cōcepit maria? Aut car nem non concepit. ⁊ carnem nō genuit. aut ſi carnem genuit carnem cōcepit. Quod ei3 concepit. hoc et genuit. Sed quomodo car nem miniſtrare potuit. non caro? Aut non carnem. gignere caro? Iſta ꝑplexa inq̄ſitio ſiue q̄rendi ratio. quēadmoduz ſane ⁊ cōpe tent̄ intelligi valeat ꝯſideremus. Et ꝑmuz q̄ dē in ea que ſcḋm ſolitā ac vſitatā nature ope rationē ꝑagit̄ ꝯceptione. eiuſdē nature opuſ quomō cōpleat̄ intueamur. In parētibꝰ caꝛ naliter generātibꝰ. ⁊ ꝑ carnis coitū naſcitu rā carnem ex carne fabꝛicātibꝰ vtrobiq3 na tura ſubſtātiā miniſtrat partui creando vt ex vtriuſq3 carne ꝓcedat. q̄ ſoluz in vniꝰ car ne foꝛmāda eſt caro. Tn̄ h̄ vectigal qđ natu ra quaſi debitū q̄ddā ex inſtituto creatoꝛis ad fabꝛicā hūani coꝛpis abſoluendā īpēdit. ita ꝓſus ſine vlla neceſſitate aut coactione ab ea req̄rit̄. vt niſi ſola dilectōe ⁊ vt ſic dixeri ſpōtanea caritate t̄ volūtate ad tribuēdū id n̄ inclinet̄. Nihil enī eſt ꝑter ſolā dilectōz qđ h̄ debitū a natura extoꝛq̄re poſſit. ſ3 cū ſponta nea caritate alꝰ volūtate fuerit ꝑſuaſa. tunc nimirū ſibi adinuicē ad opus ꝯſūmādū ex vtraq3 parte libēter atq3 g̃tant̄ occurrāt. Sa ne q̄cq̄d violent̄ nolēti abꝛipit̄. ad eiuſmodi cauſe effectū incōgruū ꝓſus atq3 ineffica demonſtrat̄. Sola ergo dilectio eſt q̄ nat̄a3 ꝑſuadere ⁊ nolētē q̄ddāmō cogere ꝑt ad ſemi nādū ꝑtū. Et q̄dē ī mlīere amoꝛ viri. ī viro āt amoꝛ mlīeris id agere ſol3. vt q: ī alīo ſoluz ſibi nat̄a ſufficiēs n̄ ē. altutꝝ ſibi ꝑ dilectōz ſb ueniat. vt qđ in neutra per ſe potuit. in vtra q3 ꝑ ſe cum altera poſſit. Igit̄ ſemē humani partꝰ a ſola mlīere foꝛmādū ꝯcipit̄. qđ ſimt̄ a viro et muliere ſeminat̄. Qđ q̄dē ſic ia3 di cū eſt ī mlīere ꝑ amoꝛem viri et in viro per

amoꝛe3 mulieris natura operatur. Pꝛopt̄ qđ etiam mulier nō niſi a viro ꝯcipere dicit̄ licet tam de ſe q̄3 de viro accipiat vnde fecū datur. Et recte de ſolo viro ꝯcipit. Quia id qđ ꝯcipit. in altero quidē de carne viri ſumi tur. in altero v̄o per amoꝛem viri miniſtra tur. Non itaq3 hoc ſolum de viro ꝯcipit qđ de viro accipit. ſed hoc etiā đ viro ꝯcipit. qđ ex ſe de amoꝛe viri accipit. Hoc ꝑmittere vo luimꝰ ꝓpter qđ dictū eſt. Mariā de ſpūſan cto concepiſſe. Cōcepit ergo maria de ſpūſā cto. nō q: de ſubſtātia ſpūſſancti ſemē partꝰ acceperit. ſ3 q̄a ꝑ amoꝛem ⁊ operatione3 ſpi rituſſancti ex carne virginis diuino partui natura ſubſtātiā miniſtrauit Nam quia in coꝛde eius amoꝛ ſpūſſancti ſingularit̄ arde bat. ideo in carne eius v̄tus ſpūſſancti mira bilia faciebat. Cuius dilectio in coꝛde illius non ſuſcepit ſocium. eiꝰ operatio in carne il lius non habebat exemplū. Hoc igitur ſolū v̄go cōcepit. qđ de ſua carne per amoꝛem ⁊ operatiōem ſpūſſancti accepit. de q̄ etia3 ſo lo ſine virilis ſeminis admixtione filium ge nuit. Non ergo libido carnis ꝯceptiō3 ope rata eſt in virgine que nec đ carne viri ſemē accepit. nec de ſua carne per amoꝛe3 viri cō cepit. ſed per amoꝛem et operationem ſpiri tuſſācti. Nec ipſe ſpirituſſanctus idcirco pa ter xp̄i dicendus eſt. quia eius amoꝛ ꝯcepti onem virginis operatus eſt. Quia non de ſua eſſentia virgini ſemen partus tribuit. ſ3 ipſi de carne ꝓp̄a virgini per amoꝛem ſuu3. atq3 virtutem ſubſtantiā miniſtrauit. Xp̄s ergo et de virgine natꝰ eſt. quia de carne vir ginis carnis ſubā accepit. ⁊ de ſpirituſā cto conceptus eſt. quia ipſa eu3 virgo ex ſo la carne ſua ſine admixtione virilis ſeminis per ſpirituſſancti operationem amoꝛemq3 cōcepit. Hinc eſt q̄ eide3 virgini pariture ꝑ angelum dicitur. Spirituſſanctus ſuperue niet in te. ⁊ virtus altiſſimi obumbꝛabit tibi Spirituſſāctus namq3 virgini ſuperuenit vt per eius operationē caro xp̄i de carne vir ginis foꝛmaretur et virtus altiſſimi obum bꝛauit ei. ne ſubſtantiam carnis miniſtrās carnali concupiſcentia vreretur

De vnione verbi et anime et car nis in chꝛiſto Capitulum IX.

Queritur etiam q vtrum verbum carnem ſimt̄ et animā aſſumpſerit. an car nem pꝛius q̄m animam. ſiue animam pꝛius q̄m carnem. Sed veriſſime ⁊ abſq3 omni dubitatōne creditur q̄ ex quo hominem deuſ aſſumpſit: totum aſſumpſit. Quia ex quo hominem aſſumpſit. ſicut ho mo deus: ſic et veruſ deus homo fuit. Verꝰ aute3 non fuiſſet in ſola carne. aut in anima ſola. quia homo eſt et caro et anima. Itaq3 quando hominem aſſumpſit. ſimul vtrūq3 aſſumpſit. Aſſumpſit autem carnem ⁊ ani mam. id eſt hominem. naturam. non perſo nam. Neq3 enim aſſumpſit hominem ꝑſo nam. ſed aſſumpſit hominem in perſonam Ideo autem hominem aſſumpſit. quia car nē humanā et aīa3 hūana3 aſſūpſit. Idō v̄o ꝑſōa3 n̄ aſſūpſit. q: caro illa ⁊ aīa illa ꝑuſq3 v̄ bo vnirentur in perſonā: non erat vnita ad perſonam. Una vnio fuit. ⁊ ad vnum vnio fuit. et verbi et carnis et anime. Non pꝛius verbum ⁊ caro. nec ꝑus verbum et anima. nec pꝛius anima et caro. ſed ſimul verbum ⁊ anima et caro. Et erat quidem verbu3 an te hāc vnionē ꝑſona. quia filius erat qui peꝛ ſona erat. ſicut pater perſona erat. ⁊ ſpirituſ ſanctus perſona erat. Et erat perſona eťna ſicut verbum eternū erat. et filiꝰ eternꝰ erat. Nec cepit eē ꝑſōa v̄bū. q̄n hō eē cepit. ſ3 aſſū pſit hoīe3 vt hō eē ꝑſōa inciperet. nec alia ꝑſo na q̄3 illa erat q̄ eū acciperet. Itaq3 v̄bū ꝑſona accepit hoīe3: nō ꝑſōa3 ſ3 nat̄a3. vt q̄ ſuſcepit ⁊ qđ ſuſcepit: vna eēt ī t̄nitate ꝑſōa. Neq3 ei3 aſſūpto hoīe quat̄nitas facta ē: ſ3 t̄nitas mā ſit. q: hō aſſūptꝰ ex q̄ deꝰ eē cepit. nō alia ꝑſōa cepit eē q̄3 illa q̄ eū ſuſcepit. Qui ergo hoīe3 aſſūptū negat ꝑſonā eē: negat hoīem in ꝑſo nā aſſūptū eē. Si enī illđ nunq̄3 futurꝰ eſſet fruſtra ad illud aliquādo aſſūptꝰ eēt Nunc igitur homo aſſumptꝰ perſona eſt. ⁊ n̄ alia ſed ipſa illa ꝑſona a qua aſſumptus eſt. q̄a aſſumēs et aſſūptꝰ vna perſona ē. Deꝰ hō ē verum eſt propter hūanitatē ſuam. Hō de us eſt. verum ē pꝛopter diuinitatem ſuam.

Cur hominis ꝑſonā nō ꝑſit:

Deus humanitatem ſuſcepit.homo diuini
tatem accepit.Et eſt deꝰ homo ꝓpter huma
nitatẽ quã ſuſcepit ⁊ habet.⁊ hõ deus ꝓpter
diuinitateꝫ quaꝫ accepit et habet.Et cũ dicit̃
deus hõ.ꝓpter humanitatẽ.⁊ hõ deꝰ ꝓpter
diuinitatem.non de duobus dicit̃.ſed de v-
no.quia deus et homo nõ duo.ſꝫ vnꝰ ẽ ieſꝰ
xp̃s.Sed dicis quõ vnus? Dic mihi qualis
vnio? Et ego dicã tibi qualiter vnus.Si ve
ro ineffabilis eſt vnio dei ⁊ hominis.ineffa
biliter non duo ſunt:ſed vnꝰ deus et homo
Tamẽ omnino nõ duo ſũt deus et hõ.ſꝫ v-
nus ieſus xp̃s.Qui eſt deus.ipſe eſt hõ.⁊ q̃
eſt homo ipſe eſt deus.nõ alter ⁊ alter.ſꝫ ip̃e
vnus ⁊ idem Quid ſig̃ficat homo? naturaꝫ
Queꝫ ſignificat hõ? pſonam.Si queris qd
ſignificat hõ? aliud ſignificat homo.⁊ aliud
deus.Homo enĩ ſig̃ficat humanitatem de-
us ſignificat deitatẽ.Si queris quẽ ſignifi-
cat homo? eũdẽ ſig̃ficat quẽ deus.qꝛ ideꝫ ẽ
⁊ homo ⁊ deus Quid eſt homo? ſi naturam
queris.corpus et anima. Bene dico.q̃a hic
homo.hec hominis eſt.qꝛ hec ẽ hominez fa-
cit.Quid eſt hõ? Si pſonã queris deus eſt
Quare homo deus eſt? Quia humanitas
diuinitati pſonaliter vnita ẽ.Natura dei di-
uinitas.natura hominis humanitas.Et di
uinitas quidẽ humãitas nõ eſt.deus tñ ho
mo eſt.natura diuerſa:pſona vna Quia au
tem vnita eſt natura nature.vna eſt pſona.
⁊ quia pſona dei et hominis vna eſt.deus ⁊
homo vnus eſt.Propterea qd facit deꝰ:fa
cit homo.⁊ que facit hõ facit deꝰ.qꝛ nõ duo.
ſed vnus hõ ⁊ deus.Nemo aſcendit in celũ
niſi q̃ de celo deſcendit.filius hoĩs qui eſt in
celo.in terra loquebat̃.ſed in celo ſe eſſe teſta
batur.vtrobiqꝫ enĩ erat.In terra p hũanita
tẽ.in celo p diuinitatẽ Idẽ q̃ ĩ celo erat.⁊ ĩ t̃ra
erat.Per humanitatẽ in terra.et tantũ ĩ ter
ra.per diuinitatẽ in celo et in t̃ra.Si cogno
uiſſent.nunq̃ꝫ dñm gl'e crucifixiſſent.Mirũ
eſt.hõ in celo dñabat̃.⁊ deus in cruce more
batur.Si potuit hõ in terra poſitꝰ p huma-
nitatẽ:in celo eẽ p diuinitatẽ potuit ⁊ deꝰ ĩ ce
lo regnãs p diuinitatẽ.ĩ terra mori p huma
nitateꝫ.Sed dicis.Quõ deus mori potuit?
Deus q̃ ĩmortalis eſt.quõ mortuꝰ eſt.Hoc
ergo ſciebã.qꝛ eẽnt q̃ hoc dicerẽt.Deꝰ mori ñ
poteſt.hõ mortuus eſt.deus mortuꝰ nõ eſt.
Quare ergo negatis deum mortuum eẽ?
Quia inquiũt diuinitas mori nõ pt Sed ſi
ꝓpterea deꝰ mortuꝰ nõ eſt.q̃a ſm diuinitatẽ
mortuꝰ nõ eſt.ergo nec de v̾gine deꝰ natus
eſt.q̃a ſm diuinitatem natꝰ nõ eſt de v̾gine.
nec inter homĩes deus ꝯuerſatus eſt.q̃a ſm
diuinitatem inter homĩes ꝯuerſatus nõ eſt
⁊ cetera omnia que in carne operatus ẽ ſal
uator.Si ergo deus h non fecit q̃s ille fuit
qui hoc fecit? Nos putauimꝰ deũ h omnia
feciſſe.vos dicitis qꝛ deus hec nõ fecit.dicite
ergo.Quis ille fuit qui hec fecit? Chriſtꝰ inq̃
unt hec omnia fecit.Ergo xp̃s hec oĩa fecit.
⁊ deus hec non fecit.Videte ne forte dicatur
vob.ſi xp̃s h fecit.⁊ deꝰ nõ fecit.ergo xp̃s deꝰ
non fuit.Nolite tangere xp̃os meos.et in p-
phetis meis nolite malignari Vos tangitis
xp̃m.⁊ in ꝓphetam malignamini.Non dici
tis xp̃m deum nõ eſſe.⁊ tamẽ dicitis qd ſi ve
rum eſſet.xp̃us deus nõ eſſet.Ergo tangitis
xp̃m.non apte negatis.ſed occulte necatis.
Non inq̃unt negamꝰ aut necamꝰ.ſed ideo
dicimus deũ mortuũ nõ fuiſſe.qꝛ ſm diuini
tatẽ xp̃s mortuꝰ nõ fuit.Ergo dicite.qñ xp̃s
ambulauit in terra filiũ hoĩs in celo nõ fuiſ
ſe:qꝛ ſm hũanitatẽ in celo nõ fuit.Si auteꝫ
nõ ideo hõ in celo nõ fuit.qñ in t̃ra ãbulauit
xp̃s.qꝛ ſm hũanitatẽ in celo nõ fuit.neqꝫ idõ
mortuus nõ fuit deꝰ.qñ ĩ cruce pepẽdit xp̃s
qꝛ ſm diuinitatẽ mortuꝰ nõ fuit.Quid eiꝫ?
Si ſm haut hoc nõ eſt.ergo nõ eſt? Si ſm
hoc ñ eſt.iñ eſt q̃a ſm aliud eſt.Auctoritatẽ
vultis.Audite lucernam.ſi nõ creditis luci
Auguſtinꝰ dicit.Si ꝓpter hoĩem mortuus
eſt deus; non eſt homo victurus cum deo
nõ eſt mortalis victurus in eternũ ꝓpt quẽ
mortuꝰ ẽ qui viuit in et̃nuꝫ? Sꝫ q̃nõ mortu
us eſt deꝰ.vñ mortuꝰ ẽ.et poteſt mori deꝰ?
Accepit ex te vnde moreret̃ deꝰ ꝓ te. Ideꝫ
iterũ.Verbũ inquit crucifixum eſt.ſed nõ ẽ
mutatũ in hoĩem. Et iteruꝫ Per id ergo
qd hõ erat.mortuꝰ ẽ deꝰ ⁊ p id qd deꝰ erat ex
citatus eſt homo et q̃cq̃d paſſus eſt hõ.nõ
poteſt dici nõ paſſus eſt deus.quia deꝰ erat
hoĩem aſſumẽs.ſed nõ eſt mutatꝰ in hoĩem

Videte adhuc.Quis fuit ille qui dixit. Añ
q̃ꝫ abraam fieret.ego ſũ.Nonne hõ? Quis
fuit ille qui dixit.Pater clarifica me clarita
te quã habui p̓uſq̃ꝫ mũdus eſſꝫ apd̓ te? Nõ
ne hõ? Ergo hõ vere dixit.Puſq̃ꝫ abraaꝫ
fieret ego ſum.Ergo homo vere dixit.Pat̃
clarifica me claritate quã habui p̓uſq̃ꝫ mũ
dus eẽt apd̓ te.Quid? Hoc vos ſcandalizat
Hoc vos mouet.qd illos mouebat q̃ dice
bant.Quinq̃ginta annos nondũ habes et
abraam vidiſti? Quare non? Nonne et illi
verũ dicebant.q̃ hoc dicebant Paulo ante
euãgeliſta dixerat.Et ipſe ieſus erat incipiẽſ
q̃ſi annorũ triginta.Pauca tempora ab il
lo fluxerant vſqꝫ ad hoc.Nondũ q̃dragin
ta anni completi erant.q̃nto magis q̃nq̃gi
ta ñ erant? An forte verũ dicebant.q̃a trigi
ta annorum illum eẽ dicebant.quia h erat?
Et non verum dicebant.qui eũ nondũ q̃n
q̃ginta annos habere dicebant.quoniam ⁊
hoc amplius erat? Qui eniꝫ triginta ãnos
nominabat.quod amplius erat ñ negabat
Qui aũt q̃nquaginta annos nõ credebant
multo magis qd amplius erat nõ credebãt
Quid ergo? Quãdo triginta annos euan
geliſta nominabat.nihil nobis certũ det̃mi
nare voluit de ſpacio temporis etatis ieſu
hoc eſt hominis xp̃i.vſqꝫ ad qd noſtra cogi
tatio iret.⁊ vltra non procederet.Si ampli
us habuit.in eo qd hoc habuit.quare euan
geliſta amplius non dixit.Sed nõ amplꝰ
habuit in eo qd hoc habuit.Triginta anno
rum erat ieſus.homo triginta annorũ erat.
q̃a etas hominis triginta annorũ erat.Tri
ginta anni iam fluxerunt et non amplꝰ ex q̃
hõ eſſe ceperat.Propterea hõ triginta ãno
rũ erat.⁊ nõ plus.Et quid? Si hõ triginta
annorũ erat tantũ.nõne ſimiliter deus trigi
ta tantũ annorũ erat.qui hõ tantũ triginta
annorũ erat? Quã recens deus.q̃ꝫ paruaꝫ
etatem habet deus? Vere paruam.q̃a par
uus factus.parua etas in paruo.magna et̃
nitas in magno.tamen plus tẽporis nõ ha
buit vbi temporalis fuit.Vbi enim eternus
fuit nec triginta annorum fuit.nec viginti
nec decem nec quinqꝫ nec vnius.Illic enim
annus non fuit ſed eternus.Vbi autem tẽ
poralis fuit.nõ plꝰ fuit.vbi eternꝰ fuit.Quid
dicam? Plꝰ fuit.paruũ hoc eſt.Tempꝰ enĩ
neqꝫ ad comparationem eternitatis accede
re poteſt.Ergo eternꝰ fuit.⁊ triginta annoꝝ
tantum fuit.⁊ in tempore cepit.et ante tẽpo
ra fuit.et in eo qd cepit in tempore.factus ẽ
homo.⁊ in eo qd fuit ante tempora factor ẽ
deus.Et cũ cepit homo eſſe ex tempore.nõ
tamen cepit quaſi priꝰ nõ fuiſſꝫ.Et ſimiliter
cũ factus eſt homo.nõ tamẽ factꝰ eſt q̃ſi pꝰ
nõ extitiſſet.Propterea eos q̃ xp̃m creataꝫ
eſſe dixerũt fides catholica ꝯdẽnauit.q̃a xp̃s
q̃uis in tempe eſſe cepit.nõ tamen omnino
eſſe cepit.quia ſupra tẽpora ⁊ ante tempora
idem ipſe ſemper deꝰ fuit.Hoc ẽ aũt creatu
rã eſſe.aliq̃d de nihilo eſſe.hoc eſt de nihilo
eſſe aliq̃d.⁊ fuiſſe nihil.Nõ aũt oĩs q̃ aliq̃d
eſſe incipit.ideo incipit.q̃a aliq̃d eſſe incipit.
ſicut q̃ aliq̃d eſſe deſinit.nõ ideo eſſe deſinit.
qꝛ aliq̃d eſſe deſinit.Nõ enim ita aliq̃d eẽ de
ſinit vt nihil ſit.ſed ſolũ vt id qd eſſe deſinit.
iam non ſit.Sic nõ ſemp q̃ aliq̃d eẽ incipit
ita aliq̃d eſſe incipit.quaſi eſſe incipiat vt ali
q̃d ſit.ſꝫ vt aliq̃d qd pꝰ ñ fuit.eẽ ĩcipiat vt iã
ſit.Ita xp̃s quãdo hõ eſſe incepit aliq̃d eẽ in
cepit.nec tamen ita aliq̃d eſſe incepit q̃ſi pꝰ
nõ fuiſſet aliquid.qꝛ et priuſq̃ꝫ h fuit qd ali
q̃ndo eſſe cepit.fuit aliud qd ſemper fuit.et
nunq̃ꝫ cepit.Itaqꝫ deꝰ hõ factꝰ eſt.⁊ tñ deus
creatura non eſt.qꝛ qd eſt factꝰ p eo factꝰ eſt
qꝛ temporalit̃ aſſũpſit.qd ſemp nõ habuit.
ſed ex tempore non accepit.qd ſẽper habuit.
Tñ poſtq̃ꝫ deꝰ factꝰ eſt hõ.⁊ hõ deꝰ:vnꝰ fuit
⁊ nõ duo hõ ⁊ deꝰ.⁊ ꝓpter ipſã ineffabilem
vnionẽ q̃ deꝰ et hõ vnꝰ fuit.ſicut deus p hũa
nitatẽ ſuã ſe v̾aciter tp̃alẽ exhibuit.ſic ⁊ hõ p
diuinitatẽ ſuã ante tp̃a ſe fuiſſe nõ fallaciter
predicauit.Si deꝰ eternus.triginta tãtum
ãnoꝝ aliq̃n fuit ꝓpt hũanitatẽ.Quare ſimili
ter hõ tp̃alis et̃nꝰ nõ fuit ꝓpter diuinitatẽ?
Ergo inquiũt hõ ab eterno fuit.⁊ hõ mũdũ
creauit.et hõ fuit ãteq̃ꝫ hõ eẽt.Pueri eſtis ⁊
adhuc inuolumentis infantie expediri non
potuiſtis.Nondũ in vobis exercitati ſenſus
creuerũt.q̃ lacte opꝰ nõ hñt.ſed ſolido cibo.
Quid enim ſũt v̾boꝝ inuolucra:niſi quedã
inuolumẽta intelligẽtie.q̃bus q̃ꝫdiu ſenſus

humanꝰ obuoluit. nunqꝫ cordis oculus ad
vitatis lumē pfecte apit. Queritis ſi fuit hō
ante tēpora? ⁊ ego vos interrogo. ſi deꝰ cepit
in tēpore? Si eternꝰ factꝰ ē tēporalis. tēpal'
nō eſt factus eternꝰ. An forte ideo deus ꝓpt
humanitatem in tempore fuit. quia hō fuit.
qn̄do hō in tempore fuit. Sed hō propt̄ di
uinitatem ante tempora nō fuit. quia quā
do deus ante tempora fuit. hō adhuc deus
nō fuit. Fortaſſis aliquid rationis erit ꝓpter
qd̓ eiuſmodi locutiōes caueatis. Salua tn̄
integritate fidei xp̄iane. vt vnū eūdēqꝫ ipm
eſſe credatis q̄ et in tēpore hō fuit ꝓpter hūa
nitatē suā. et ante tpa deꝰ fuit ꝓpter diuinita
tem ſuam. Et idcirco idē ipſe veracit̄ ſe dixit
⁊ in tpe veniſſe hoīem. ⁊ ante tpa fuiſſe de
um. Cū autem ⁊ hoc ⁊ h̄ dixit. nō alius ⁊ ali
us dixit. ſed ſm aliud ⁊ aliud dixit. Qd̓ deus
dixit. hō dixit. et qd̓ hō dixit. deus dixit. q̄a et
hō deus. ⁊ deꝰ ⁊ homo vnus fuit. Quando
dico hō naturā ſignifico hūanam. id eſt ani
mā et carnē. Quādo dico deus. naturā ſig
fico diuinam: id eſt verbi diuinitatem. Itēz
quando dico homo. perſonam ſignifico ex
anima et carne. Item quādo dico deus per
ſonam ſignifico in diuinitate. Nō amplius
notat hō in natura. q̄ȝ aīam et carnē. neqꝫ ī
pſōa. q̄ȝ ex anima ⁊ carne. Neqꝫ āpliꝰ notat
deꝰ in natura q̄ȝ diuinitatē. neqꝫ in pſona q̄ȝ
in diuinitate. ⁊ tn̄ in xp̄o pſona ex aīa ⁊ car
ne. ⁊ pſona in diuinitate. nō due ſūt pſone. ſꝫ
vna eſt pſona. Que eſt natura hoīs? hu
manitas. Que eſt natura dei? diuinitas. ex
humanitate eſt homo. ex diuinitate eſt deꝰ
Qꝫ hō eſt. ex anima et carne eſt. hoc eſt eē eꝰ
quia natura eꝰ eſt. Qꝫ hō eſt. ex eo eſt. quod
hoīs eſt. Qꝫ deus eſt. ex eo eſt qd̓ dei ē. Et eiꝫ
ꝙ deꝰ ē. ex diuinitate eſt. h̄ eē eꝰ ē q̄ natā eiꝰ eſt
Et ideo ꝙ deus eſt. ex eo eſt. qd̓ ſuuꝫ eſt. Qꝫ
hō eſt. ex eo eſt. qd̓ hoīs eſt. Quapp̄t q̄ deꝰ
eſt. ex eo ꝙ homis eſt. hō eſt. ⁊ hō ex eo qd̓ di
eſt. deus eſt. pfecto et deus hō. ⁊ hō deꝰ. Itē
q̄ nō ex alio hō deus: q̄ȝ deꝰ. neqꝫ ex alio de
us hō q̄ȝ hō nō alius eſt. ſed idē eſt deꝰ ⁊ hō.
Tamē qd̓ hō in ſuo eſt ꝯditione. deus in eo
dem eſt dignitate. ⁊ ꝙ deus in ſuo eſt p natu
ram. hō in eodē per gratiā. Sic itaqꝫ in xp̄o

aliam dicimꝰ eſſe humanā naturā. ⁊ aliā di
uinam. ſed nō aliū dicimus eſſe hoīem. ⁊ ali
um deū. ſed deum et hoīem vnum ieſū xp̄ꝫ
Quid eſt ieſus? ſaluator. Quid eſt xp̄s? vn
ctus. Aliud notat ieſus. aliud xp̄s. ⁊ non tn̄
aliū ſignificat ieſus q̄ȝ xp̄s. quia vnꝰ eſt xp̄s
ieſus. Auguſtinus dicit. Aliam ſignifi
cationem habet ieſus. et aliam ſignificatōēꝫ
habet xp̄s. cū ſit vnus ieſus xp̄s ſaluator no
ſter. Jeſus tamē ꝓpriū nomē eſt illi. quomō
moyſes ꝓprio nomine appellatus eſt? quō
eſayas. quomodo abraam. Sic tanqꝫ ꝓpri
um nomē eſt dn̄s noſter ieſus xp̄s. Chriſtꝰ
autē ſacramenti nomē eſt. quō ſi dicatur ꝓ
pheta vel quō ſi dicatur ſacerdos. Lege ſer
monem auguſtini ſuper ep̄lam Johannis
ibi hoc reperies. Idem in libro de prede
ſtinatione ſāctorū. Ille inquit nos credere ī
xp̄m fecit. qui nobis fecit in quēꝫ credimus
xp̄m. Hoc itaqꝫ dicit Auguſtinus. Vis er
go adhuc plenius audire. q̄modo aut ſm
quid dn̄s ieſus xp̄s factus eſt. aut infectus?
Ambroſius in libro quē de trinitate ſcribit.
ita dicit. Dicimꝰ igitur inquit factū eſſe ho
minem. ⁊ ad hominē h̄ eſſe referendum.

Deniqꝫ ⁊ alibi habeſ. Qui factꝰ eſt ei ex
ſemīe dauid ſm carnē. ſm carnē vtiqꝫ factꝰ
eſt ex ſemine dauid. Deus autē ante ſecula
ex deo natus eſt. nec tamē factum eſſe ſemꝑ
ad creationē refertur. Scriptū eſt eniꝫ. Do
mine refugiū factus es nobis. Et paulo pꝰ
Ergo ſi factum eſſe frequent̄ ad aliq̄d. non
ad naturā refertur. etiam creatū ad cauſaꝫ
refertur. Unde intelligimus illud qd̓ de in
carnatione dn̄i ſcriptum eſt. Dn̄s creauit
me. in initio viarū ſuarū. in opera ſua id ſi
gnificare. ꝙ ad redimēda opera patris do
minus ieſus ex virgine ſit creatus Idē
in eodem. Paulus inquit ꝓhibet me crea
ture ſeruire. ⁊ xp̄o admonet ſeruiendūꝫ. nō
ergo creatura xp̄s. Paulus inquit ſeruus
xp̄i ieſu. et bonus ſeruus qui dominum re
cognoſcit. ipſe creature ſeruire nos prohi
bet. Quemadmodum ergo xp̄o ipſe ſerui
ret. ſi xp̄m creaturam putaret? Vide ergo q̄
modo xp̄m et factum et creatum ſm aliq̄d
affirmat quē tamē creaturā eē negat. Idem

quoqꝫ in eodē li. xp̄m nō adoptiuū. ſed na
turalē filiū eſſe teſtatur. dicēs. Per adoptō
nem nos filij dicimur. ille p veritatē nature.
Quō ergo ex nihilo. q̄ ex nihilo fecit oīa?
Ita oportet ſm teſtimonia ſcripturarū fidei
veſtigia formare. vt recte credulitati ſincere
confeſſionis puritatē adiūgamus.

De ſeparatione anime et carnis in chriſto. Capitulum X

Quidam putaue-
rūt in morte diuinitatē a xp̄o ho
mīe receſſiſſe. ⁊ mortē hoīs aliud
q̄ȝ ſeparationē diuinitatis a carne nō fuiſſe
Inueniūt enī quedaꝫ verba in quibus ita di
ctū eſſe videtur: et inuenientes huiuſmodi.
littere adherent: nō ptingētes ad ſpiritū. Be
atus quoqꝫ ābroſius tale aliquid videt̄ di
cere in expoſitione pſalmi illius quē ipē do
minus in paſſione de ſe ſcriptuꝫ eſſe oſtēdit
dicens. Deus deus meꝰ: vt quid dereliq̄ſti
me? Super hunc ergo locū ābroſius ita di
cit. Clamat homo ſeparatōe diuinitatis mo
riturꝰ. ⁊ alia quedā quaſi ad id ipſū probā
dū adducta. quia. ſ. deus vita eſt. et vbi vita
fuit: mors eſſe non potuit. Ac propterea ni
ſi vita prius receſſiſſet: mors venire non po
tuiſſet. Scriptū quippe eſt: quia ieſꝰ clamāſ
voce magna dixit. Deus deus meus vt q̄d
dereliquiſti me? Clamat hō ſe derelictū eſſe
a deo. ⁊ conqueritur deū a ſe receſſiſſe. ⁊ qua
ſi ideo ſe moriturū eſſe: ꝙ deus ab ipſo receſ
ſerit. Ideo dixit. quia clamat hō ſeparatiōe
diuinitatis moriturus. Sed videte quid di
citur. Si enī agitur de illa ſeparatione diui
nitatis: pro qua xp̄s hō in cruce clamabat.
Illa vtiqꝫ iam facta erat. Nō enī derelinq̄n
dū: ſed derelictū iaꝫ ſe ꝓteſtabat dicens. De
us deus meus vt quid dereliquiſti me. Si
ergo de illa ſeparatione diuinitatis agitur
iaꝫ receſſerat deus quando hō deus in cruce
pendens derelictū ſe a deo vociferabat. ⁊ vti
qꝫ adhuc xp̄s in carne viuebat: qn̄do ſic deꝰ
ab eo receſſerat. Reſpōdeant ergo. Si mors
eſſe nō poterat niſi prius vita diſcederet: q̄mō
vita manere potuit: poſtq̄ȝ vita receſſerat?

Iaꝫ enīꝫ ſic receſſerat deus. ⁊ adhuc xp̄us vi
uus in cruce pendebat: cū ſe derelictuꝫ cau
ſabat. Si ergo in hac receſſione dei ⁊ in hac
diuinitatis ſeparatōne illā que inter diuini
tatē ⁊ humanitatē conſtabat vnionē perſo
ne ſolutaꝫ dicunt. Fuit quoddā tēpus quā
do xp̄s adhuc viuus hō erat ⁊ deus nō erat.
Sed quis hoc dicat? Quis ſane fidei cōcor
dans nō abhorreat deo imponere: ꝙ aſſum
ptū hominē vſqꝫ ad mortē quidē comitādo
perduxit: ⁊ in morte quādo maiori periclo
iaꝫ imminente maius auxiliū neceſſarium
erat deſeruit? Quare ergo tantopere mercē
narijs improperat ꝙ lupo veniente oues q̄s
cuſtodire debuerant: fugientes deſerant. cū
ipſe vnicā illā ouē: ⁊ agnū illū ouis v̓ginis
filiū: quē non ſolū cuſtodiendū: ſed etiā glo
rificādū ſuſcepit: lupo veniēte deſeruit? O:
uis prius d̓ paſtore ſecura veniente lupo nō
timuit dicens. Venit princeps mundi huiꝰ:
⁊ in me non habet quicq̄ȝ. Nunc autē a pa
ſtore derelicta cauſando et conquerendo
clamat. Quare dereliquiſti me? ſolus
homo fuit ⁊ deus non fuit: ⁊ iam deus ho
mo non fuit: quia iam ab homine receſſe
rat deus. nec deus hō fuit: quia adhuc viuꝰ
in cruce pendens a deo derelictus fuit. Iaꝫ
non ſolū ergo in morte: ſed ante mortē diui
nitas ab homine receſſerat. qn̄do hō adhuc
hō deū a ſe receſſiſſe: ac per hoc vt iſti aiūt de
um ſe non eſſe plangebat. Quis hoc dicat?
Quomō ergo inquīt intelligēdū eſt: ꝙ xp̄s
ſe a deo derelictū eſſe clamat. ⁊ ꝙ ſcp̄tura ho
minē ſeparatione diuinitatis moriturū cla
maſſe affirmat: ſi deus ab homine nō receſ
ſerat? Quid ergo? Non potuit diuinitas
humanitatem etiam ſm aliquid deſeruiſſe:
inquātū videlicet eā poteſtati inimicorum
ad tempus expoſitam nō defendit: ⁊ ſm ali
quid non deſeruiſſe: inquātū. ſ. etiam tūc ab
ea per preſentiā maieſtatis nō receſſit? De
reliquit illū: ſꝫ illā nō dereliq̄t. Dereliq̄t illis
ſed ſibi non dereliquit. Dereliq̄t. quia auxi
lium nō cōtulit. Sed nō dereliquit: quia ꝓ
ſentiam non abſtulit. Subtraxit protectiōꝫ:
ſed nō ſeparauit vnionē. Separauit ſe foris
vt ad defenſionem ꝯtra inimicos nō adeſſet

ſed nõ ſeparauit ſe intꝰ vt illi ad vnionē perſone deeſſet. Sic ergo dereliq̃t. vt non adiuuaret: ſed nõ dereliq̃t: vt recederet. Vado ꝑ viã. mecum pergis. pariter ambulamꝰ. Securus ſũ quaſi amicũ mecũ habens. Venit hoſtis meus ⁊ irruens: inermem ⁊ reſiſtere nõ valentem vulneribus afficit. Tu me plagari cernens: nihil moueris: ſꝫ patienē ſuſtines. Et ſtas iuxta quaſi nõ curans vulnera mea. Et dico. Vt quid dereliquiſti me? Adhuc ſtas iuxta me. ⁊ cauſor te receſſiſſe a me. Juxta es loco: ſed lõge es auxilio. Juxta fuiſti quãdo põteꝫ exhibuiſti in dilectiõe. longe factꝰ es. quãdo in periculꝰ ꝯſtituto te ſubtraxiſti a cõpaſſione. Sic ergo humanitas a diuinitate in paſſione ſe derelictaꝫ clamabat. quia eã inimicorũ poteſtati ad crucifigendũ ꝯceſſerat. ſicut ſcptũ eſt. Non haberes in me poteſtatē. niſi tibi datũ fuiſſꝫ de ſuper. Quã tñ morteꝫ quia nõ pro ſua iniquitate: ſed pro noſtra redēptione ſuſtinuit in cruce pendens: quare ſit derelicta requirit. nõ quaſi aduerſus deum de pena murmurãs: ſed nobis innocētiaꝫ ſuã in pena demõſtrãs. cauſã querebat: qui peccatum neſciebat.

Q, xp̃us ſeparata anima a carne et perſona fuit et deus et homo. Capitulum. XI.

SCriptũ eſt. Et ieſus clamãs voce magna tradidit ſpiritũ. Quis tradidit? Jeſus. Quid tradidit? Spiritũ. Cui tradidit? patri. Nõ iudeus eiecit. neqꝫ pater extraxit. ſed ipſe ſpõte tradidit. Nõ violentē ablatus eſt. ſed ſpõte datꝰ. Poteſtatē inquit habeo ponendi animã meã. ⁊ iterũ ſumēdi eã. Jpſa anima. ipſe eſt ſpiritus. Jpa ergo ania emiſſa eſt poteſtate morientis. nõ violentia occidentis. Emiſſa eſt ania. ille emiſit cuius fuit Vnde emiſit? ex carne. Quo emiſit? ad patrem. Receſſit ania. ⁊ mortua ē caro. Mortuus eſt xp̃us. quia caro xp̃i mortua eſt. Sicut mortuus eſt deus. quia mortua eſt humanitas dei. ita mortuus eſt hõ. quia mortua eſt caro hoīs. Sola caro mortua eſt. ⁊ in carne mortuus eſt hõ. cuius caro fuit. mortuus eſt etiam deus. quia deus hõ fuit. Separatio anīe mors carnis fuit. Sola caro mortua eſt. a qua ſeparata eſt ania. Alia mortua non eſt. nec diuinitas mortua eſt. Sed ſola caro mortua eſt. quia ſeparata ē ania ab ea vita eiꝰ. Ania ad infernũ deſcendit. caro in ſepulcro iacuit. diuitas cũ vtroqꝫ permãſit. Neqꝫ enim caro et ania ꝑſonã deſtruere potuerunt ſeparata. quã nõ fecerant ꝯiuncta. Verbũ ꝑſona eterna fuit. Neqꝫ tunc perſona eſſe cepit. quãdo animaꝫ et carneꝫ in perſonã accepit. Accepit aniam ⁊ carnem: vt in ſe perſona eſſent: nõ vt ſe perſonaꝫ facerent. Quia ergo ania et caro in eo ꝑſona eſſe acceperunt: q̃ verbo perſone vniri ceperunt. Sēper quidē cũ verbo vna ⁊ eadē ꝑſona ꝑmanſerunt: quia nunq̃ꝫ poſtea a verbo vel inter ſe diuiſa receſſerunt. Fuit ergo verbũ ꝑſona eterna ꝓpter diuitatē eternã. ⁊ ipſa ꝑſona deus fuit. ꝓpter diuitateꝫ et hõ fuit ꝓpter vnitã v̓bo humanitatē. Ergo xp̃us perſona ad infernũ deſcendit. ſed ſm ſolam aniam. quia ſola ania ad infernũ deſcendit. ⁊ xp̃us perſona in ſepulcro iacuit: et ſm ſolã carnē. quia ſola caro in ſepulcro iacuit et xp̃us ꝑſona vbiqꝫ fuit. ⁊ ſm ſolã diuinitatē. quia ſola vbiqꝫ diuinitas fuit. Neqꝫ ania in ſepulcro iacuit: nec caro ad infernũ deſcēdit. Neqꝫ caro vel ania vbiqꝫ fuit. corpus ſolũ in ſepulcro iacuit. ⁊ ꝓpter partem iſtã hoīs xp̃us hõ in ſepulcro iacuit. Dicitur hic quedã ſcpture quia cũ xp̃s in ſepulcro iacuiſſe dicitur: totũ ꝓ parte ponitur: quia non totus hõ in ſepulcro iacuit: ſed vna ꝑs hominis tantũ corpus. Hic intēdite. Nõ totus hõ: ſed ꝑs hoīs. Quis hõ? xp̃us. Totus hõ. totus xp̃us. ꝑs hoīs ꝑs xp̃i. Xp̃us i ſepulcro iacuit. totũ ꝓ pte ponitur. Ergo nõ totũ iacuit: ſed ꝑs. Quid eſt ergo totũ? xp̃us. Quid eſt ꝑs? corpꝰ. Ergo vere xp̃us non iacuit in ſepulcro: ſi xp̃us in ſepulcro iacuiſſe dr̃. ⁊ eſt figura dicēdi. quia totũ ꝓ pte ponit ⁊ in toto ꝑs intelligit. Ergo nec xp̃us vere ad infernũ deſcendit: ſed xp̃i ꝑs tãtũ. ania ſola. Aliquid ſcrupuloſitatis incurrit. Suſpecta quippe ſunt hꝯ catholice veritati. ⁊ nõ recipit aut approbat vt dicat. xp̃m non vere in ſepulcro iacuiſſe: nec vere ad infernũ deſcendiſſe Quid enim? Si ideo non vere in ſepulcro iacuit: quia ſolum corpus in ſepulcro iacuit: nec vere ad infernum deſcēdit. quia anima ſola ad infernũ deſcēdit. Ergo nec vere mortuꝰ fuit. q: ſola caro mortua fuit. nõ ania vel diuinitas. Quid ergo eſt qđ ſcriptum eſt? Quia cũ xp̃s in ſepulcro iacuiſſe dicitur: totũ ꝓ parte poſitũ eſt? An aliud eſt totũ ꝓ parte poni: atqꝫ aliud totũ i parte operari? Qñ eni totũ ꝓ parte ponit: ipſũ quidē totũ nominatur: ſed nõ ipm intelligit: ſed parſ eꝰ ſola ꝓ qua ponit. Qñ vero totũ in pte opari dicit: ipm qđ dicit: intelligit. nec ꝑ ipſo qđ dr aliud intelligit. q̃uis ſm aliud. id eſt ſm ptē operari intelligat. Qñ eni totũ in parte operatur: ideo vere totũ operat: quia et totũ cũ parte eſt. ⁊ pars in toto eſt: qñ et totũ ⁊ pars operatur. Qñ ſimul ſunt: ſimꝉ operari pñt. Tũc q̃ppe operatio partis recte totius dicit: qñ totius eſt. ⁊ in toto eſt ipſa pars q̃ opat. Quando v̓o totũ deſtructum eſt. ⁊ iam totum nõ eſt: nõ proprie totius dicitur qđ extra totũ ꝑs ſola operatur. Quid ergo? Nũquid ſm hoc dicemus. qñ caro xp̃i mortua eſt: ideo xp̃m vere mortuũ fuiſſe: quia hõ i parte ſua ſuſtinuit paſſioneꝫ. Qñ vero corpus xp̃i in ſepulcro iacuit: ideo xp̃m vere nõ iacuiſſe: quia pars ipſa que iacuit: a toto iaꝫ diuiſa fuit? Ergo xp̃s vere mortuus eſt: ſed vere ſepultus nõ eſt. Abſit. ſed vere mortuꝰ eſt. ⁊ vere ſepultus. vere ad infernũ deſcēdit ⁊ vere in celũ aſcendit. Quõ ergo totũ poſitũ eſt pro parte: quãdo ſcriptũ eſt xp̃m iacuiſſe in ſeplcro? Quod eſt totũ: ⁊ que eſt ꝑs? Totũ eni ad partes dicitur: et partes ad totũ referunt. Fortaſſis ergo cogitas q̃ſi tria q̃dã diuinitatē. ⁊ animã et carnē xp̃m cõpoſuiſſe. ⁊ xp̃m eſſe totum quoddaꝫ tribus partibus compoſituꝫ. diuinitate carne ⁊ anima. Ergo tertia pars xp̃i verbũ eſt? Abſit. Nõ enim pars xp̃i verbum eſt. ſed ipſe xp̃s v̓bũ eſt. Totus verbum. ſicut totus deus. nõ dimidia pars verbum xp̃i. ⁊ dimidia pars hõ ſꝫ totꝰ xp̃s v̓bũ. ⁊ totꝰ xp̃s hõ. q: idē ipe deꝰ et hõ. Intelligis quid dico? Si non intelligis crede tamen. Credi poteſt. ſi intelligi non poteſt. Verum tamen eſt. quia xp̃s. idem ipe ⁊ deus et homo fuit. nec tertia pars xp̃i v̓buꝫ fuit. nec aliquid ex carne ⁊ anima et verbo quaſi ex partibus compoſitum totum fuit q: totuꝫ ipm v̓bum fuit. Vbi g° totum fuit. compoſitum fuit ex ptibus? Vbi partes fuerunt in toto. totum fuit ex partibus? Diuinitaſ autem ꝑs non fuit: vt ex ipſa totum eſſet maius ipſa. nec in ipſa parſ fuit. vt in ipſa aliquid eſſet minus ipſa. Jn humanitate ſola partes inuenimus: ⁊ totum ex partibus cõſtat. Homo quoddam totum eſt duabuſ partibus conſtans. anima et carne. Jſte ſũt due partes hominis. ⁊ in his duabus partibus conſtat totꝰ hõ. Natura diuina ſimplex eſt. natura humana duplex. ꝓpťea ptes hominis due ſunt. Quia in natura hominis duo ſunt. anima et caro. Vbi hec duo ſunt. totus homo eſt. vbi alterum horum eſt: ꝑs hominis eſt. Propť hoc igitur verbum totum homiem aſſumpſit. quia totum quod homīs erat. aſſumpſit animam et carnem. Jn ſepulcro autem totus homo nõ iacuit. ſed tantum pars homīs. hoc eſt caro. Similiť ad infernum nõ totuſ homo deſcēdit. ſed tãtum ꝑs homiſ. hoc eſt anima. Si enim in ſepulcro totus homo iacuiſſe diceretur. ꝑfecto a carne mortua anima receſſiſſe negaretur. Similiť ſi totus homo ad infernum deſcēdiſſe diceretur. caro vtiqꝫ pariter cum anima illuc dſcēdiſſe affirmaret. Jtaqꝫ ꝑs hominis tãtum in ſepulcro iacuit. ⁊ nõ totus homo. ⁊ duꝫ xp̃us in ſepulcro iacuiſſe dicit. ꝓpť ſolam carnem que ibi iacuit verum eſſe ꝓbatur. Dum enim xp̃s in ſepulcro fuiſſe dicit: totus homo in ſepulcro fuiſſe dicitur. quia cum xp̃us dicitur: totus homo dicitur q̃niam totus homo chriſtus Et verum ē. q: xp̃ſ i ſeplcro iacuit: nec tñ totꝰ hõ i ſepulcro iacuit. q̃uis totꝰ hõ xp̃s fuit. Jõ q̃ppe totꝰ hõ xp̃us fuit. q: aīa et caro verbo in perſonam vnita fuit. xp̃us autem ꝓpťea vere i ſepulcro iacuit: quia caro eiuſ ibi iacuit. Et idcirco verbum perſona deeſſe nõ potuit: vbi caro erat que ipſi verbo perſonaliť vnita fuit. Sic itaqꝫ xp̃us in ſepulcro fuit. quãdo ca

ro eius ibi fuit.⁊ totus tamen homo ibi nõ
fuit.quia nõ anima et caro ſimul.ſʒ ſola ca
ro ibi fuit.Q₂ autem homo dicitur homo.
⁊ pſona hõ ꝓpter totũ hominẽ dr̃.⁊ ꝓpter to
tũ qḋ hominis eſt dr̃.Nõ id dico mõ ꝙ hõ a ꝑ
te de humo aſſũpta denoĩatur.Sed cũ dici
tur hõ ⁊ intelligit̃ perſona.totũ qḋ hõ eſt a
toto dr̃ qḋ hoĩs eſt.Aliud vero eſt.cũ hõ dr̃
eẽ id qḋ hõ eſt.atqʒ aliud cũ dr̃ eſſe id qḋ ẽ in
hoĩe.Cũ enim dicit̃ hõ ꝓpter totũ hoĩs eſſe
dicit̃.id eſt animã ⁊ carnẽ.Cũ vero dr̃ eẽ id
qḋ eſt in hoĩe.ꝓpter partẽ hoĩs dr̃.ħ eſt ꝓpt̃
ſolã animã.vel ꝓpter ſolã carnẽ.Cũ hõ dici
tur.hõ perſona dicit̃.cũ dicit̃ id qḋ eſt in ho
mine.dicit̃ qḋ eſt in perſona.Dicit̃ q̃ꝑpe hõ
ſapiens.⁊ non dicitur tamẽ ꝓpter totũ qḋ ẽ
hõ.ſed ꝓpter partem que eſt in hoĩe.quia ſa
pientia non in aĩa ⁊ carne eſt.ſed in aĩa ſo
la.Item cũ dicitur hõ candidꝰ.aut niger nõ
ꝓpter totũ qḋ eſt homo dicitur.ſed ꝓpter ꝑ
tem que eſt ĩ hoĩe.quia candor et nigredo ñ
in aĩa ⁊ carne eſt.ſed in ſola carne.Et ſi for
te totus homo hoc eſſe dicitur.nõ tamẽ ita
dr̃.quaſi totũ qḋ hoĩs eſt hoc ſit.ſed q̃a id qḋ
in hoĩe eſſe debet.hoc totũ hoc ſit.Dicit̃ q̃ꝑ
pe totus hõ albus.quando totũ corpꝰ hoĩs
albũ eſt.nõ quia totũ qḋ eſt hoĩs albũ eſt.ſʒ
quia totũ qḋ in hoĩe albũ eſſe poteſt albũ ẽ
Itaqʒ et xp̃us cũ dicitur hõ.ꝓpter totũ dici
tur qḋ eſt hõ.id eſt animã ⁊ carnẽ.Cũ autẽ
mortalis vl̓ mortuꝰ dr̃ vel ſepultꝰ ꝓpter ꝑtẽ
hoĩs dr̃.id eſt ſolã carnẽ.quia ſola caro et
mortalis fuit.quãdo corruptionẽ paſſibili
tatis portauit et ſola mortua fuit qñ in cru
ce ſine aĩa vita ſua pependit.⁊ ſola ſepulta
fuit.q̃ndo anima cũ ipſa in ſepl̓cro mortua
iacente nõ fuit.Et tamẽ xp̃s hoc totũ qḋ ſo
la caro fecit.v̓aciter et ipſe fecit.q̃ per diuini
tatẽ ſuã ꝑſonaliter preſens erat ĩ carne.⁊ cũ
carne ſua q̃ hoc fecit.Similiter cũ xp̃s ſpiri
tu exultaſſe dr̃.ſiue affectũ.aut deſideriũ vl̓ ti
morẽ habuiſſe dicitur.ſ͛m ſolam animã hoc
habuiſſe intelligitur.quia ſola aĩa hoc ha
buit.⁊ ipſe per aĩaʒ veracit̃ habuit cuiꝰ di
uinitati ipſa aĩa perſonalit̃ vnita fuit.Ha
buit q̃ꝑpe aĩa illa ſ͛m affectus nature cũ q̃

bus aſſũpta fuit.⁊ deſideriũ ⁊ gaudiũ et do
lorem et timorẽ paſſionis pro carne ſua que
omnia ad tẽpus ratiõabilit̃ admiſſa ſũt po
teſtate faciẽtis ⁊ voluntate patientis.⁊ cũ ti
muit penã ſue carnis.⁊ dolores refugit.ſ͛m
affectũ nature fecit.quo nemo odio carnem
ſuã habet.cuius malũ aliquãdo ex ratione
ſuſtinere poteſt.amare autẽ nunq̃ʒ poteſt.
Sic itaqʒ in chriſto ſ͛m affectũ nature quẽ
anima in carne ⁊ ꝑ carne habuit.voluntas
quedã erat ſ͛m quã et mortẽ ⁊ dolorẽ ⁊ paſ
ſionẽ horruiſſe et noluiſſe veraciter dicitur.
Quã tamẽ volũtatem ſuꝑior volũtas ſpiri
tus que ad obedientiã patne iuſſionis ꝓm
pta fuit dirigebat.Volũtas q̃ꝑpe ſpũs ĩ xp̃o
quaſi medio quodã loco ꝯſtituta.volũtatẽ
carnis ſubiectã per rationem moderabat̃.⁊
volũtati patris ſuperiori per obedientiam
ſubijciebatur dicens.Nõ mea volũtas ſed
tua fiat.Ita ergo ꝙ xp̃s dicit̃ aliquando ſ͛m
perſonã dr̃.aliquãdo ſ͛m id qḋ fuit in perſo
na.⁊ ſimiliter qḋ ſ͛m hominẽ dicit̃.aliquan
do ſ͛m ipſũ hominẽ dr̃.aliq̃ndo ſ͛m ipſũ qḋ
fuit in homine.In natura autẽ diuinitatis
vbi multiplicitas aut diuerſitas nulla eſt.ꝑ
ſona et id qḋ eſt in perſona diuerſum eẽ nõ
poteſt.In ſola autẽ humanitate vbi m̓ltipli
citas inuenitur.aliud totũ.⁊ aliud ꝑs eẽ oſtẽ
ditur.Totũ ꝑſona eſt.pars in perſona.To
tum eſt anima et caro.pars anima ſola aut
ſola caro.Dicit autem ſcriptura.Sicut
anima rationalis et caro vnus eſt homo.
ita deus ⁊ homo vnus eſt chriſtus.Vide
te ſimilitudinem.Bene dico anima et ca
ro eſt hõ.⁊ iterum.bene dico hõ eſt ꝑſona.⁊
rurſuʒ.bene dico.aĩma et caro eſt vna pſõa
Nõ autẽ ſimiliter dicere poſſũ.ſola aĩa eſt
homo.aut ſola caro eſt homo.Et idcirco di
cere nõ poſſũ.ſola aĩa eſt ꝑſona.aut ſola ca
ro eſt ꝑſona.In xp̃o autẽ dicere poſſuʒ.deꝰ
⁊ hõ eſt xp̃s.⁊ dicere poſſũ ſimilit̃.deꝰ eſt xp̃s
⁊ iterũ.hõ eſt xp̃s.Et rurſum dicere poſſuʒ.
deꝰ ⁊ hõ vna eſt ꝑſona.⁊ iterũ.deꝰ eſt ꝑſona
⁊ hõ eſt perſona.Qual̓ ergo eſt ſimilitudo
hec.cuʒ dicitur.Sicut anima ratiõalis ⁊ ca
ro vnus eſt hõ.ita deus et hõ vnus eſt xp̃s

Si enim omnimoda ſimilitudo eſt.quare
ſicut in xp̃o dicitur.deus ⁊ hõ xp̃s et deꝰ xp̃s
nõ ita etiã in hoĩe dr̃.ſicut caro et aĩa ſimul
hõ.ita etiam ſola caro per ſe hõ.aut ſola aĩa
per ſe homo.vel ſicut in homĩe aĩa quidẽ
et caro ſimiliter homo dicitur.nec anima ꝑ
ſe ſola hõ dicitur.nec caro ſola per ſe homo
dicitur.ſic in chriſto deus quidem et homo
ſimiliter chriſtus dicitur.ita tamẽ vt nec ho
mo ſolus per ſe.nec deus ſolus per ſe xp̃us
dicatur.Magna inuolutio dicendi eſt cir
ca hec.⁊ laborat homo in ſuo.qui pene nihil
intelligere nouit.niſi hoc et ſ͛m ħ qḋ dicere
nouit.Querunt hic quottidie homines q̃d
dicendum ſit.et quid credendũ raro? Que
runt ſi locutio illa bona eſt.⁊ ſi locutõ illa re
cipienda eſt.et ſi probanda eſt locutõ illa.In
moneta verborum poſiti ſunt.et currit mul
titudo magna ſermonum ⁊ infinita perple
xio.quia iudicium ſpiritus a littera trahere
volunt.non iudicium littere a ſpiritu.Neſci
unt enim.quia ſpiritus litteram iudicare de
bet.non littera ſpiritum.Sicut ſcriptum eſt
Spiritualis iudicat omnia.⁊ ipſe a nemine
iudicatur.Laborant ergo in iudicio dicen
di.quia ſpiritũ non habent intelligendi.Vo
lunt habere iudicium:⁊ ſpiritum habere no
lunt.ſine quo recte iudicare non poſſunt.
Propterea laborant in dicendo.⁊ inueni
unt alia et alia dicenda de illo quod vnum
intelligendum eſt.Querunt quid ſit perſo
na.⁊ adducunt deinde diffinitionem perſo
ne ſicut a quibuſdam facta eſt.⁊ probata.q₂
perſona eſt indiuiduum rationalis ſubſtã
tie.Ecce dicamus ſ͛m nos quia perſona eſt
hoc.Bene diffinitum eſt ſcd̃m nos quid ſit
perſona.Scd̃um nos ita dicamus.Nam
quod ſupra nos eſt.omnino dici nõ poteſt.
Indicibile eſt.quia incõprehenſibile eſt Se
cundũ nos ergo dicamus.Perſona eſt in
diuiduũ rationalis ſubſtantie.Que eſt ra
tionalis ſubſtantia.niſi ſpiritus ratiõalis?
Hec eſt enim proprie rationalis perſona.
ſpiritualis ſubſtantia.que ſola rationis eſt
capax.quia in ea ſola ratio eſſe poteſt.Naʒ
ſi homo rationalis ſubſtantia eſſe dicitur.
non propter totum dicitur.ſed propter ani

mam ſolam.que proprie rationalis ſubſtã
tia eſſe dicitur.Homo enim ſ͛m animam tã
tum rationalis eſt.quia ipſe rationalem ani
mam habet.Anima autem ſecundum ſe ra
tionalis eſt.quia ipſa in ſe rationem vel ra
tionalitatem.id eſt rationis capacitatem ha
bet.Sic itaqʒ ratõnalis ſubſtantia proprie
et ſecundum ſe non eſt niſi ſpiritus rationa
lis qui indiuiduum vere eſt.⁊ in quantum
natura ſimplex eſt.compoſitionem partiũ
non habens.⁊ nature ſimplicis eſt eiuſdem
proprietatis plura non continens.Dicita
qʒ ſpiritus rationalis proprie perſona dici
tur.et numero diſcretus.et ratõne diſcernẽs
Sic enim quidam perſonam dictaʒ eſſe vo
luerunt.quaſi per ſe ſonantem.et quaſi ſin
gulariter diſcernentem vt in quantum nu
mero diſcreta ẽ ꝑ ſe.inq̃ntũ rõe diſcernit ſo
nãtẽ vel ꝓnũciãtẽ vel iudicãtẽ ſe itelligamꝰ.
Ecce ergo ſcd̃m hanc diffinitõnem proprie
dicimus:quia ſpiritus rationalis perſona
eſt:per ſe diſcernens ſe.Non eſt hic magna
queſtio neqʒ ambiguitas intelligendi.vbi
quod eſt totum:vnum eſt.In homine autẽ
non eadem ratio occurrit vbi quidem duo
ſunt:et tamen perſone due non ſunt.ſed v
na perſona caro et anima.Hic autem qui
dam tam multipliciter deliraſſe inueniun
tur ſolis verbis adherentes:vt non facile
verborum inuolucra iudicari potuiſſent ni
ſi in fine error ſe manifeſtus oſtenderet Di
cunt hominem totum quoddam eſſe com
poſitum ex anima et corpore aliud omnino
et diuerſum ab anima et corpore.ita vt hoc
totum nec anima ſit:nec corpus ſit:nec ſi
mul anima et corpus.Non enim totum
iſta eſſe:ſed ex iſtis eſſe dicunt.Hoc ergo to
tum hominem eſſe putant.⁊ ipſum homi
nem qui hoc totum eſt rationalẽ eſſe ea ra
tionalitate que in ipſo toto eſt.diuerſa a ra
tione ſiue a rationalitate partis.id eſt ani
me.ſicut ipſum totum diuerſum eſt a par
te.Poſtremo omnia que in toto ſunt di
uerſa eſſe omnino ab his que in partibus
conſtant ſicut ipſum totum a partibus di
uerſũ ẽ.Itaqʒ ſicut rõnalitas hoĩs alia ẽ q̃ʒ
ratiõalitas aĩe.q₂ vna ẽ totiꝰ.⁊ ĩ toto ẽ.Alia

partis eſt.⁊ in pte eſt. Ita et bonitatē totius
que in toto eſt aliā eſſe dicūt.⁊ bonitatez p⸗
tis aliā.qa partis eſt.⁊ in pte tantū. Simili
ter⁊ maliciā hoīs aliā que in toto eſt.⁊ ma
liciā aīe aliā que in parte eſt. Poſtremo q
tienſcūqȝ totū facit.⁊ pars facit.qȝuis ſimul
operent.aliā tamē eſſe actionē partis q in p
te eſt ⁊ aliā eſſe actionē totꝰ que in toto eſt.
ſicut ipſū totū aliud eſt.⁊ aliud ps eius. Ad
hunc modū igitur qtiens hō peccat vel bñ
facit.peccatū vł iuſticiā in hoīe eſſe que toti
accidunt ad ꝓpetatē. Et iterū peccatuȝ ſiue
iuſticiā in aīa eſſe q parti accidunt ad ꝓpe
tatē cōtendūt. Quapropter qñ hō moritur
⁊ aīa a carne ſeparat.diuiſis ptibus.totuȝ
ipſuȝ qđ ex eis cōpoſitū fuerat.iam nihil eē
ac per hoc ipſū hominē q hoc totū erat.ſimi
lit̄ nihil eſſe.nec alicubi eē. Et mō interi nec
peccatū eiꝰ puniri.nec iuſticiā remunerari.
aīam tantū in iudicō eſſe.vt hō ſm meritū
ſuū vel penā vel gloriā recipiat.donec tādē
in nouiſſimo.aīa ad corpus reuertēte.rur
ſū hō eē incipiat.⁊ tūc ſm meritū ſuū ipſe qȝ
remunerationeȝ accipiat. Tales modos lo
quēdi hoīes ſibi ꝯfingunt.et per falſas ficti
ones ſmonū ad veras deceptiones errorū
ducunt. Quid enī ſtultiꝰ ē qȝ dicere ꝙ tunc
hō eē deſinat qndo vere eē incipit.⁊ tāto vti
qȝ veriꝰ.qnto veriꝰ eſt.in q eſſe incipit. Non
inqūnt.ſȝ figura eſt qñ ſancti eē cū xp̄o dicū
tur.hñ. Qñ vobiſcū ſunt veritas eſt.⁊ qñ cū
xp̄o ſūt figura eſt? In hoc vob̄ credite. Nos
enī nō credimꝰ. Nos ſcimꝰ qa xp̄s veritas
eſt. Qui ad xp̄m vadūt.nō ad figurā vadūt
ſed ad v̄itatē vadūt.⁊ figurā euadūt. Quid
tantopere hoīes ſancti mori deſiderauerūt
ſi poſt mortē nihil futuri fuerūt. Cupio inqt
Aplꝰs diſſolui.⁊ eſſe cū xp̄o. Quid cupis?
Mori ⁊ eē cū xp̄o. Imo mori et nihil eē.hoc
iſti dicunt qa nihil eris poſt mortē. Si iſtis
credis.mortē nō optas.niſi forte ſi nō eē deſi
deras. Si boni hoīes pꝰ mortē nihil futuri
ſunt.qūo de iniqs ⁊ prauis hoībus vere di
ctū eſt. Eſſe nihil cupiūt.nec tñ eſſe queunt?
Deſināt ergo nunc ⁊ boni ſperare.⁊ mali ti
mere.qa nō erūt aliqđ cū hinc exierint.vt vł
mala vel bona ſentire poſſit. Sed bñ inqūt

ſperent et timeāt.qȝuis nō ꝑ ſe.tñ ꝑ aīabꝰ
ſuis.quia cū ipſi nō erūt.aīe ipſorū erūt.q
vel gloriabunt ꝑ iuſticia.vel cruciabuntur
ꝑ culpa. Ideo ergo inqūt ſperent ⁊ timeāt
ꝑ aīabus ſuis. Utinā tā recte diceretis.qȝ
rectū dicitis. Bene eī dicitis.cū homini ſpe
randū ⁊ timendū ꝑ aīa ſua dicitis.ſi tamē
intelligeretis ꝙ nunqȝ meliꝰ aut veriꝰ ꝑ ſe ti
met hō.qȝ cū timet ꝑ aīa ſua. Quid enim
maiꝰ eſt hō qȝ aīa? Non hoc putabas qcū
qȝ es qui te figuris ſermonū munieras. No
uū aliqđ illatū eſt auribus tuis.cū dictū eſt
hoc potꝰ eſſe hominē.qđ potius hoīs eſt
Audi ergo.tu xp̄ianus neſcis qđ ethnicꝰ ille
teſtatus eſt. Mens.inquit cuiuſqȝ is eſt qſ
qȝ gꝰ ethnicꝰ ille te xp̄iano religioſior fuit.q
veritatem confeſſus eſt.quam tu negas. Er
go inquis.homo eſt anima. Quid enim?
Nōne tu dicis.quia homo eſt corpus.⁊ di⸗
cere times.homo ē anima. Paulo ante ar⸗
gumentādo occurriſti.quia omnis homo
eſt corpus. Oīs homo ē animal.⁊ omne a⸗
nimal eſt corpus.ergo omnis hō eſt corpꝰ
Nullam contradictionē hic eſſe putas. Au
ctoritas enīȝ hoc dicit. Producis auctores
ethnicos.vt probes quia omnis homo eſt
corpus et ethnicis auctoribus credere non
vis quia omnis homo eſt anima. Forraſſis
quia magis tibi placȝ hoc eſſe hominem.qȝ
illud.quia hoc magis placet tibi qm illud.
Sed ego inquis de toto loqr.cū dico.omis
homo eſt corpus.nō de parte totꝰ q corpꝰ
eſt.neqȝ de parte q aīa eſt.hoc enī totū hō
eſt.nō ps eiꝰ aliq. De h ergo toto dico quia
corpus eſt. Dic ergo h totū quare mag di⸗
cis eē corpꝰ qȝ animā cū ex aīa ſimul ⁊ cor
pore ꝯſtet. Si ꝑpter partem vnā q corpus
eſt totū ipſum corpꝰ dicit:nōne multo ma
gis dicendū eſt aīa ꝑpter partē alterā que
aīa eſt. Si eniȝ a parte totū et naturā ⁊ no
mē trahere dicitur.ab illa proculdubio par
te que dignior eſt et melior.rectius et natu
ram ⁊ nomen trahere dicetur.ſed non hȝ in
qs vſꝰ loqndi vt hō aīa dicat. Ecce ꝯcedo
ſm vſū loqndi.dic qđ libȝ vt tñ ſm regulaȝ
credēdi ſenas id qđ negari ñ dȝ. Uſꝰ loqndi
ab hominibꝰ inuentꝰ eſt ⁊ ꝑpter hoīes inē

tus eſt.⁊ ideo ea potius in dicēdo homini
bus forma eſſe debet quaȝ ſenſus humanꝰ
in rebus percipiendis et cognoſcendis hȝ.
Scimus qppe qniaȝ vere vnū nihil eſt niſi
id ſolū qđ vnitate vnuȝ eſt. Id enim ſolum
ratio vere vnū diſcernit in quo totū qđ eſt
vnū eſſe inuenit. Quecūqȝ ergo nūero plu
ra ſunt ⁊ ſi aliqndo vniātur.vere tamē vnū
eſſe non pñt.quia tamē ea que in vna com
poſitione vniuntur quodāmodo ad ſe inui
cem accedunt et appropinquāt ſibi vt quā
tum poſſunt vnitate vnientur. idcirco ſm
quendam modum ⁊ ipſa que ſimul iuncta
ſunt vnum eſſe dicunt. Nam ſicut ratio id
quod vere vnum eſt in percipiendo nō di
uidit.ita quoqȝ ſenſus qđ ſimul iunctum ē
et vnitū in percipiendo non diſcernit.⁊ quē
admodum illic ratio in eo qđ vnuȝ eſt totū
non diuidit eſſentiam. Ita quoqȝ ſenſꝰ hic
in eo quod vnitum eſt totum.nō diuidit for
mam. Illic ratio percipit ſimul qđ vnū eſt.
quia nō eſt in eo aliud ⁊ aliud. Hic vero ſē
ſus ſimul percipit quod vnitum eſt.qr non
eſt in eo alibi et alibi.tamen que vnita ſunt
plura non vere vnum ſunt qmuis ſimul ꝯ
ueniant ⁊ quodammodo appropinquāt ad
vnitatem.nec tamen ita vere aut ita proprie
Quid enim ꝑprius eſſe poteſt qȝ vnitas ſi
bi? Quando ergo dicuntur plura vnum ꝑ
pterea quia vnita ſunt non ꝑprie dicuntur.
quia non vere ſūt id qđ dicunt.ſed ſm quē
dam modum tantū ſimilia. Uerūtamē ſciē
dum eſt ꝙ aliter vniuntur ea que ad vniōȝ
faciendam pariter conueniunt vt ex eo ꝙ ſi
mul eſſe incipiunt vnum quodāmodo eſſe
incipiant. Aliter vero illa vbi ante vnionem
vnitas preceſſit.⁊ qđ additū eſt de reliquo
ad ipſam vnitatem per vnionē acceſſit. Ali
ud qppe eſt aliqua ſimul per vnionē ad ve⸗
ritatem componi atqȝ aliud aliqua p vniōȝ
vnitati apponi. Quando enim aliqua p vni
onem ad vnitatem componuntur nomen
totius partis cōmunicare non poſſunt.qa
nō hñt ſingula ſeparati in ſe vnionē quā fa
ciūt ſimul ex ſe. Qñ vero aliq alicui vnita⸗
tē ſuā habēti p vnionē apponunt in partici⸗
patōnē illiꝰ trāſeunt cui apponunt.vt nomē

qȝ illiꝰ cū illo participare icipiāt.ſicut p vni⸗
onē ſuā vnitatē illiꝰ participare incipiūt.ver
bi gratia. Paries tectū et fundamentū tria
ſunt quedā.⁊ nullū hoȝ p ſe domꝰ eſt. Quā
do ergo ꝯueniunt vt hec eſſe incipiāt tria ſi
mul cōponunt.nō duo tertio apponuntur.
Nō aūt ſic iuncta ſunt corpꝰ ⁊ aīa. Aia q
deȝ inquātuȝ ſpūs eſt rationalis ex ſe ⁊ p ſe
eſſe habet pſona.⁊ quando corpus ei ſocia⸗
tur nō tantū ad pſonā cōponit qntuȝ in per
ſonaȝ apponitur.vt ideo ꝙ p vnionē quodā⸗
modo vnū ſit cū illa.eadē que ipſa eſt per
ſona eſſe incipiat. cum illa. Inquantū ergo
corpus cum aīa vnitum eſt vna eſt pſona
cum aīa.ſed tamen perſona eſſe aīa ex ſe hȝ
inquantū eſt rationalis ſpūs. Corpus vero
ex anima habet inquātum vnitum eſt rati
onali ſpiritui. Quia vero ſenſus hominis
in homine viuente corpus ſimul ⁊ animā p
cipit.nō animā per ſe aut corpus per ſe.ſed
animā ſimul ⁊ corpus dicere pſonaȝ huma
nus ſermo conſueuit. Hec auteȝ perſona q
in anima quideȝ proprie vna eſt.per vnita
tem.inter corpus vero et animā vna p vni
onem ſm vſum loquendi diuerſis nomini
bus appellat. Quoruȝ quedā a parte ſūpta
ſunt.quedā vō ab his que ꝯſtant in parte.
Nam ꝙ pſona dicit rationalis hō dicit.vel
corpꝰ vel aīa a parte ſola vocabula ſūpta
ſunt.quia in hoīe ſolū corpus hoīs eſſe cor
pꝰ ⁊ ab humo ſūptū eē.⁊ ex ꝯiūctōe aīe ſenſi
ficatū eē iuenit. Hec ergo vocabła a pte ho
mis ſūpta ſt. Qñ aūt albꝰ eē dr hō aut niger
aut magnꝰ aut puꝰ.vocabła ſumūt ab his
q i pte ꝯſtāt.qr in ſolo corpe hoīs ⁊ ñ in aīa
eiuſmōi ꝑpetates iueniūt. Qñ aūt rōnał dr
hō aut ſapiēs aut iuſtꝰ.ab his q ſolū in pte
ſūt noīa ad totū ſumūt.qr ñ corpꝰ hoīs ſȝ ſo
la aīa rōnał ⁊ ſapiēs ⁊ iuſta iuenit. Itaqȝ no
mē hoīs aliqñ a corpe ſumit.aliqñ ab his q
ſūt i corpe.aliqñ aūt ſumit ab his q ſūt i aīa.
nūqȝ aūt ſumit ab aīa.ab illa qppe pte hoīs
hūana locutio hoī potiſſimuȝ vocabła for
mauit quā pmū ⁊ pncipłr i hoīe ſeſꝰ hūanꝰ
agnouit Et dbuiſſȝ qđ ē hō a meliori pte ſua
nomē potꝰ ſūpſiſſe.qr pmo aliť ad itelligētiā
hoī famłari ñ potuiſſȝ.ñ pꝰ eū qȝ ſeſꝰ hūanꝰ i.

percipiendo habuit modum in dicendo tenuiſſ;. Itaq; quia id qd ab humo erat euidẽtius in hoīe videbatur. ab illo potius hõ dicebatur. Sic q̄dem ex infirmitate ſentiendi confuſio dicendi orta eſt. ⁊ debem⁹ ꝑpter vſum in loquendo modum dicendi ſeruare. nec tamẽ ꝑpter conſuetudinẽ loquẽdi a veritate credẽdi recedere. Propterea q̄ppe ſcriptura ſacra ne vba hominū in veritate dei errare nos faciant. perſonā ipſam proprie ip̄s ſpūm rationalem eſſe teſtatur. que perſona licet propter id qd de humo ſumptū eſt hõ dicatur. tamen veriſſime et quādo illi ſociata eſt ſola bene vel male operatur. ⁊ quando ab illo ſeparata eſt ſola in pena vel glīa remuneratur. Et ſicut ī corpore poſita ſola q̄dam bona cogitatione ⁊ voluntate facit ſine corpore. quedam vero poſt volūtatem ⁊ ſm voluntatem in operatione per corpus. ita quoq; pro meritis primum percipit premium ſeparata a corpore ſine corpore. poſtea iuncta corpori in corpore. Ecce ergo dicamus. Homo eſt animal. verum eſt propter id quod in homine ab anima ſenſificatū eſt. Homo eſt corpus. Verum eſt. quia id qd ſenſificatum eſt in homine ⁊ de humo ſumptum eſt ipſum eſt corpus. Homo eſt perſona. Verum eſt. quia id qd ab humo ſumptum eſt anime iunctu; eſt in perſona. hoc totum vſus dicendi habet. ⁊ ſm eū modu; quo vere dicitur. ſine incōuenientia ꝑ veritate recipi poteſt. Iterum dicam⁹. Homo ẽ anima. non hoc vſus dicẽdi recipit qui formatus eſt ſm modū ſentiendi. Solū enim corpus in hoīe videtur ⁊ in ſolo corpe hõ videtur. ⁊ idcirco a corpe homini nomen ſumitur q̄niam propter corpus homo vocat̄. Iterū quia in eo qd videtur aliud eſſe percipitur qd non videt̄. Duo in homine eē depēdunt̄. id eſt corpus ⁊ anima. que q̄niā ſimul iuncta ⁊ vnita inueniunt̄. eiuſdē vnionis in hoīe corp⁹ ⁊ anīa partes noīant̄. Ecce igitur cōcedam⁹ qd vſus loquẽdi affirmat homo eſt corpus. ⁊ hõ non eſt ſpūs. homo eſt animal. et hõ non eſt anīa. Nunq̄d ſimiliter concedemus homo mortu⁹ non eſt hõ. Homo enim viuens hõ eſt. Si autem hõ mortuus non eſt homo. ergo homo quando viuere deſinit homo eſſe deſinit. S; qd eſt quod viuere deſinit. niſi quod morit̄. qd autem moritur niſi ſolum corp⁹ qd ab anima deſeritur. Anima enim nō moritur nec viuere deſinit. etiam quando viuificare deſinit. Ergo ſolum corpus morit̄. Sed hõ in quis. id eſt ipſa perſona moritur. Quid eſt perſona nunq̄d indiuiduū rationalis ſubſtantie. Si ergo indiuiduu; rationalis ſubſtantie perſona eſt. rationalis vtiq; ſpiritus qui ⁊ ſimplicitate vnus eſt ⁊ natura ratiōis capax. ꝑprie perſona eſſe habet. ex ſe quide; inquantum ſpiritus ratiōalis eſt. per ſe autem quando ſine corpore eſt. Quādo aute; corpus illi vnitū eſt inq̄ntū cū corpore vnitum eſt. vna cum corpore perſona ẽ. Quando vero a corpore ſeparatur perſona tamẽ eſſe non deſinit. ⁊ ipſa eadem perſōa que p⁹ fuit. q̄niā corpus a ſocietate ſpirit⁹ decedēs eidem ſpiritui perſonam eſſe nō tollit. ſicut prius quando iungebat̄ ipſi vt perſona eēt non dedit. Remanet itaq; ſepata anīa a carne eadem perſona ſpūs ratiōalis. q̄ licet fortaſſis ſm vſū loquẽdi hõ ia; dici non poſſit quia id qd de terra ſūptū erat iam ſibi vnitum nō habet. nō tamẽ ideo min⁹ perſona eſt. et eadẽ pſona que prius fuit. qn̄ et illud ſibi vnitū habuit. ⁊ propter ipſā vnionẽ vna cū illo pſona fuit. Sicut ergo corp⁹ rōnali ſpiritui iūctū nō dat illi vt ſit pſōa. ſ; iunctū illi accipit ab illo vt ipſū ſit vna pſona cū illo. ſic humanitas iuncta vbo nō q̄de; illi dedit vt eēt pſōa. ſ; vnita illi accepit ab illo vt vna eſſ; pſōa cū illo. Cōſiderādū vō ẽ q̄ cū verbū ⁊ hõ vna ſit pſōa in xpo. recte tn̄ p ſe dicim⁹ vbū ẽ pſona. ⁊ ite; recte p ſe dicim⁹ hõ ẽ pſōa. ⁊ recte dicim⁹. q̄ ſimul hõ ⁊ vbū n̄ due ſūt. ſ; vna pſōa. Quia enī vbū ⁊ an̄ aſſūptū hoīem pſōa fuit. ⁊ p⁹ aſſūptū hoīe; pſōa eē n̄ deſinit. Ido recte dicim⁹ p ſe vbū eſt pſōa. Et q̄ ruſū inter hominē aſſūptū ⁊ vbū maior ⁊ excellentior q̄; inter animam et corpus vnio fuit. nihilominus recte per ſe dicimus homo eſt perſōa. homo quippe. id eſt corpus ⁊ anima ſimul iuncta perſōa eſſe habet. n̄ tn̄ alia q̄; vbum. q̄ vna eſt pſona homo ⁊ verbum

Unio q̄ppe vnū facit. caro nāq; et anima ſil' iuncta pſona fuiſſent ſi vna pſona cum verbo nō fuiſſent. et verbo perſone vnita nō fuiſſẽt. Propterea recte dicim⁹. quia ⁊ verbū eſt perſona. ⁊ iterū recte dicim⁹. quia homo eſt pſona. ⁊ ſimiliter recte dicim⁹. q̄a ⁊ vbu; ⁊ homo non ſunt due ſed vna pſona. Itē recte dicimus. quia verbum ex quo homo factū eſt. nunq̄m poſtea homo eſſe deſijt. q̄ ſe nec in morte carnis ſue ab aſſumpta humanitate vnq̄; diuiſit. Quapꝑter xps etiam ī morte carnis ſue nec de⁹ eſſe deſijt. quia ī vera deitate immortaliſ pmanſit. nec pſona eē deſijt. quia verbū fuit. nec hõ eſſe deſijt. q̄ diuinitas eius ab humanitate ſua nō receſſit Sola aūt anima a carne ad temp⁹ diuiſa ẽ ſed diuinitas nec ab anīa nec a carne ſeparata eſt. Xpſ ergo vere mortu⁹ fuit ꝑpt̄ mortua; carnē. ⁊ vere viuus pmanſit ꝑpter immortalem diuinitatem. ⁊ verus deus ſimul ⁊ veruſ hõ fuit ꝑpt̄ inſeparabilē diuinitatiſ ⁊ humanitatis vnionē.

Q, per hominem verbo vnitu; deo vniuntur omnes qui membra ſunt illius Capitulum. XII

Poſtol⁹ dicit.

a Mediator nō eſt vni⁹. deuſ autem vnus eſt. Duo enim erant deus ⁊ homo diuerſi ⁊ aduerſi. Deus erat iuſtus. hõ erat iniuſtus in hoc nota aduerſos. Hō erat miſer. deus beatus. in h̄ nota diuerſoſ. Sic igit̄ hõ ⁊ aduerſus deo erat per iniuſticiam. ⁊ diuerſus a deo per miſeriā. Propter hoc neceſſe habuit hõ p̄mu; quid iuſtificari a culpa vt reconciliaret̄. Poſtea vero liberari a miſeria vt reformaret̄ In h̄ g° mediatore eguit hõ ad deū vt recōciliaret̄ illi ⁊ reduceret̄ ad illū ſ; cauſā diſſidentiū agendam ꝯuenienter ſuſcipere nō poſſet. qui non aliqua ſocietatis ac pacis amicicia vtriq; familiariſ atq; propinqu⁹ exiſteret. Propter hoc ergo fili⁹ dei factus eſt homo. vt inter hominem ⁊ deum reconciliationis et pacis mediator eſſe poſſet. Suſcepit humanitatem per quam hominibus appropinquaret. Retinuit diuinitatem per quam a deo non recederet. fact⁹ homo ſuſtinuit penam vt demonſtraret affectum. ſeruauit iuſticiam vt conferre; remedium. Verbum quippe qd cum patre deo vnum erat per ineffabilem vnitatem cū homine aſſumpto vnum factum eſt per admirabilem vnionem. Unitas in nat̄a vnio in pſona cū patre deo vnū in nat̄a nō in perſona. cū hoīe aſſūpto vnū in pſōa n̄ in natura Quid mag̃ vnu; q̄; vnitas. qd vnitate vnū eſt ſūme vnū eſt. Verbū et pat̄ in vnitate vnum erant. quia natura vnum erant. ⁊ voluit ipſum verbum nobiſcum vnum fieri. vt nos in ſe ⁊ per ſe vnum faceret ⁊ cum illo cum quo ipſum vnu; erat. Aſſumpſit ergo ex nobis noſtram naturam vt eam ſibi ſociaret per vnionem in perſona. que ſociata n̄ erat per vnitatem in natura. vt per id quid quod de noſtro vnum ſecum faceret nos ſibi vniret vt cum ipſo vnum eſſemus per id quod noſtrum ſibi vnitum erat. ⁊ per ipſu; vnum eſſe cum patre qui cum ipō vnū erat Pater inquit ſancte ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi. vt ſint vnum. ſicut ⁊ nos. Non pro eis autem rogo tantum. ſed et pro eis qui credituri ſunt per verbū eoꝝ in me vt et ipſi in nobis vnum ſint. ⁊ mūd⁹ credat. quia tu me miſiſti. Et ego claritate; quam dediſti mihi dedi eis vt ſint vnum ſicut et nos vnum ſumus. Ego in eis ⁊ tu in me vt ſint conſummati in vnū. ⁊ cognoſcat mundus. quia tu me miſiſti. Rogat vnitaſ pro vnione. Verbum cum patre vnū in natura. homo cum verbo vnū in perſona. mẽbra cum capite vnum. primū in iuſticia poſtea in gloria. Ut enim in iuſticia vnū ſint. cognoſcat mūd⁹ q̄ tu me miſiſti. Ut aute; ī gloria vnū ſint. volo vt vbi ego ſū ⁊ illi ſint mecū vt videāt claritatē meā quam dediſti mihi. q̄ dilexiſti me ante ꝯſtitutionẽ mūdi.

Q, nūc xpūs ſ;m hūanitatē ī celo ē ſ;m diuītatē vbiq; Ca. XIII

Veriſ qūo mediator dei ⁊ hoīm hõ. Xps ieſ⁹ nūc eē credatur ī celo. aut quia de⁹ vbiq; ſit. hominem quoq; illum qui in deo ſit

vbiqꝫ diffuſum.ex hoc nimirū intelligi vo
lens etiā in paradiſo eſſe potuiſſe qui vbiqꝫ
ſit. Noli itaqꝫ dubitare ibi nūc eē hominē
ieſum xp̄m.vnde venturus eſt. Memorit̄
quoqꝫ recole.⁊ fideliter tene xp̄ianam cōfeſ
ſionem quoniam reſurrexit a mortuiſ.aſcē
dit ad celū ſedet ad dexteram dei patris.nec
aliunde q̄m inde venturus eſt.ad viuos et
mortuos iudicandos.et ſic venturꝰ eſt illa
angelica voce teſtante. Quemadmodum
viſus eſt in celum ire.id eſt in eadē forma
carnis atqꝫ ſubſtantia.cui profecto immor
talitatem dđit.naturā non abſtulit.ſm̄ hāc
formam nō eſt putandus vbiqꝫ diffuſꝰ. Ca
uendū eſt enī ne ita diuinitatē aſtruamus
hominis.vt veritatē corꝑis auferamꝰ. Nō eiꝫ
eſt ꝯſequēſ vt quod in deo eſt ita ſit vbiqꝫ ſi
cut deꝰ. Naꝫ de nobis veraciſſima ſcp̄tura
dicit ꝙ in illo viuimꝰ ⁊ mouemur ⁊ ſumus
nec tamen ſicut ille vbiqꝫ ſumꝰ.ſed aliter hō
ille in deo.quoniam aliter ⁊ deus ille in ho
mīe ꝓprio q̊dā et ſingulari modo. Una enī
perſona eſt deus ⁊ homo.⁊ vtrūqꝫ vnuſ eſt
ieſus xp̄s vbiqꝫ per id quod deus eſt. In ce
lo autem per id qđ homo. Eſt ergo deꝰ per
cuncta diffuſus. Ipſe quippe ait per ꝓphe
tam. Celū ⁊ terrā ego impleo. Et qđ paulo ā
te poſui de ſapientia eiꝰ. Attingit a fine vſqꝫ
ad finē fortiter et diſponit oīa ſuauit̄. Item
qꝫ ſcriptū eſt. Spiritus domini repleuit or
bem terrarum. Eiqꝫ dicitur in quodaꝫ pſal
mo. Quo ibo a ſpiritu tuo ⁊ quo a facie tua
f. Si aſcendero in celū tu illic es. ſi.d.ī īf.ad.
Sed ſic eſt deus vbiqꝫ per cuncta diffuſus
vt non ſit qualitas mūdi.ſed ſubſtantia cre
atrix mūdi.ſine labore regens.ſine onere cō
tinens mundum.non tamen per ſpacia lo
corum quaſi moles diffuſa. ita vt in dimi
dio mundi corpore ſit dimidiuſ.⁊ in alio di
midio dimidius.atqꝫ ita per totum totus
et in celo ſolo totus.⁊ in ſola terra totus.⁊ i
celo et in terra totuſ.⁊ in nullo contentꝰ loco
ſed in ſeipſo vbiqꝫ totus. Ita pater.ita filius
ita ſpirituſſanctus.ita trinitas vnus deus.
Uerum illud eſt multo mirabilius ꝙ cū de
us vbiqꝫ ſit totus.non tamen in omnibus
habitat.non enim omnibus dici poteſt qđ

ait apoſtolus vel qđ iam dixi.vel etiam illđ
Neſcitis quia templū dei eſtis.⁊ ſpiritꝰ dei
habitat in vobis.vnde et ecōtrario de q̄buſ
dam dicit idem. Quiſquis autem ſpiritum
xp̄i non habet hic non eſt eius. Quis porro
audeat opinari niſi quiſquiſ inſeparabilita
tem penitus ignorat trinitatis que in aliq̊
habitare poſſit pater aut filius in quo non
habitat ſpirituſſanctus.aut in aliquo ſpiri
tuſſanctus in quo non pater ⁊ filius. Unđ
fatendum eſt vbiqꝫ eſſe deum per diuinita
tis preſentiam.ſed non vbiqꝫ per habitatio
nis gratiam. Propter hanc enim habitatō
nem vbi proculdubio gratia dilectionis eiꝰ
agnoſcitur.non dicimuſ. Pater noſter qui
es vbiqꝫ.cum et hoc verum ſit.ſed pater no
ſter qui es in celis.vt templum eius in orati
one potius commemoremus quod et noſ
ip̄i eſſe debemus.⁊ inquantum ſumuſ intā
tum ad eius ſocietatem et adoptionis fami
liam pertinemus. Cum igitur qui vbiqꝫ eſt
non in omnibus habitat.⁊ in quibus habi
tat non equaliter habitat. Nam vnde eſt il
lud quod Heliſeus popoſcit vt duplicit̄ ſpi
ritus dei in eo fieret qui erat in Helia.⁊ vn
de in omnibus ſanctis ſunt alij ſanctiores
niſi abundantius habendo habitatorē de
um. Quomodo ergo verum eſt quod ſup
diximus.ꝙ deus vbiqꝫ ſit totus.quando in
alijs eſt amplius ⁊ in alijs minus. Sed nō
eſt negligenter intuendum ꝙ diximus in ſe
ipſo eſſe vbiqꝫ totum.non ergo in eis quia
alia plus eum alia minus capiūt. Ideo enī
vbiqꝫ eſſe dicitur.quia nulli parti rerum ab
ſens eſt. Ideo totꝰ qꝛ nō ꝑti reꝝ ꝑtē ſuā p̄ntē
p̄bet.⁊ alti ꝑti alterā ꝑteꝫ.eq̄les eq̄libꝰ.mīori
miorē.maioriqꝫ maiorē.ſꝫ ñ ſoluꝫ vniūſitati
create.veꝝ etiā cuilibꝫ ꝑti eiꝰ totꝰ ꝑiter adeſt
Porro aūt qđ paꝝ diſticte putauimꝰ poſſe
itelligi.cū diceremꝰ deū eē vbiqꝫ totū niſi ad
deremꝰ ī ſeipo.id diligētꝰ exponēdū.quō eiꝫ
vbiqꝫ ī ſeipo.vbiqꝫ.ſ.qꝛ nuſq̄ꝫ ē abſēſ.ī ſeipo
aūt qꝛ nō ꝯtinet̄ ab eis q̄bꝰ p̄ns ē tanq̄ꝫ ſine
his eē ñ poſſit.ſic aūt nec ab illo abeſt ī q̊ nō
hitat.⁊ totꝰ adē q̄ꝫuiſ ille ñ hēat eū.ita ⁊ ī illo
in quo habitat totus eſt q̄ꝫuis preſens non
ex toto eū capiat.neqꝫ enim ad habitanduꝫ

diuidit ſe per hominū corda ſeu corꝑa.aliā
ſui partē huic tribuens.illi aliam. ſicut lux
iſta per aditus ⁊ feneſtras domorū.ſed po
tius vt quēlibet ſonū cum corporea res ſit
et tranſitoria ſurdus nō capit.ſurdaſter nō
totū capit atqꝫ in his qui audiūt cuꝫ parit̄
ei appropinq̄nt.tanto magis aliꝰ alio capit
quanto eſt acutioris.tanto autē minus q̄n
to eſt obtuſioris auditus.cuꝫ ille non varie
magis minus ve ſonat.ſꝫ in eo loco in quo
ſunt omēs equaliter preſto ſit.quanto excel
lentius deuſ natura incorporea ⁊ immuta
bilis viua.qui nō ſicut ſonus ꝑ moras tem
porum tendi ⁊ diuidi poteſt.nec ſpacio ae
reo tanq̄m loco ſuo indiget vbi p̄ſentibus
p̄ſto ſit. ſꝫ eterna ſtabilitate ip̄e in ſe manēs
totus adeſſe rebus omibꝰ poteſt et ſinglīs
totus.quāuis in quibꝰ habitat habeant eū
pro ſue capacitatis diuerſitate.alij ampliꝰ
alij minꝰ quos ip̄e ſibi dilectiſſimū templū
gratia ſue bonitatis edificat. Habitare enā
in omnibꝰ adhuc animabꝰ nondū ſpiritua
libus ideo dicitur deuſ.quia in eis occulte
agit vt ſint templū eius.idqꝫ in proficienti
bus ⁊ ꝓficiendo ꝑſeuerātibꝰ perficit. Quā
obreꝫ deus qui vbiqꝫ preſens eſt ⁊ vbiqꝫ to
tus nō in omnibꝰ habitat ſed in eis tantuꝫ
quos efficit beatiſſimū templū ſuū vel bea
tiſſima templa ſua eruens eos a poteſtate
tenebrarū ⁊ transferēs in regnuꝫ claritatis
ſue qđ incipit a regeneratiōe. Cum igit̄ ha
bitationē eius cogitas.vnitatē cogita.ꝯgre
gationēqꝫ ſanctoꝝ marie in celis vbi ꝓpte
rea p̄cipue habitare dicitur.qꝛ ibi fit volun
tas eius perfecta eoꝝ in quibꝰ habitat obe
dientia.deinde in terra vbi edificanſ domū
ſuaꝫ habitat in fine ſeculi dedicandā. Chri
ſtum aūt dn̄m noſtꝝ vnigenitū dei filium
equalē patri eundēqꝫ hominis filiū quo ma
ior eſt pater ⁊ vbiqꝫ nō dubiteſ totū eſſe pre
ſentē tanq̄m deū.⁊ in eodē templo dei eſſe
totū p̄ntem tanq̄ꝫ deum inhabitātem.et in
loco aliquo celi ꝓpter veri corꝑis modū.

Pars ſecunda de gratia que per
Chriſtū datur.et ſpū a capite ī mē
bra diffuſo. Capitulum I

ſ Criptum eſt
quia lex neminē ad ꝑfe
ctum adducit. Lex enim
ignorantiā docere potu
it.infirmitatē adiuuare
non potuit. Duo hᶜ ma
la in homine fuerunt ⁊ ex hijs cetera mala
hominis oīa ꝓceſſerūt. Unū fuit ignorantia
aliud ꝯcupiſcentia.ignorantia boni.concu
piſcentia mali.ex ignorantia venit delictū.
ex concupiſcentia peccatū. Hec igit̄ duo ab
initio in homīe fuerūt.ſꝫ vt cognoſceret ho
mo morbū ſuū dimiſſus eſt totꝰ ſibi.ne for
te grām ſuꝑfluam iudicaret.ſi ꝓus defectū
infirmitatis ſue nō agnoſceret. Poſitū eſt
ergo tempus naturał legis vt natura ꝑ ſe
operaret̄.non ꝙ per ſe quicq̄ꝫ poſſet.ſed vt
ſe nō poſſe agnoſceret. Illa ergo ſibi relicta
errare cepit a veritate ꝑ ignorantiā.⁊ cōui
cta eſt de cecitate.poſtmodū etiaꝫ ꝯuincen
da de infirmitate. Data eſt lex ſcp̄ta vt igno
rantiā illuminaret.ſed infirmitatē nō corro
boraret. vt in ea parte homo qua defectuꝫ
ſuū agnouit iuuaret̄. Ubi aūt ꝑ ſe ſtare pu
tauit relinqueret̄. Accepta ergo ſcientia ve
ritatis per legeꝫ conari cepit vt ꝑficeret.ſed
preſſus ꝯcupiſcentia quia grām adiuuan
tem nō habuit.ab ope virtutis defecit. Cō
uictus eſt igit̄ in vtroqꝫ.qꝛ videlicꝫ per ſe nᶜ
verū poteſt agnoſcere nec bonū perficere.
Poſt hec itaqꝫ ꝯuenienter gratia data eſt
que ⁊ illūinaret cecum ⁊ ſanaret infirmuꝫ.
illuminaret ignorantiā.refrigeraret ꝯcupi
ſcentiam.illuminaret ad cognitionē verita
tis.inflāmaret ad amorē virtutis. Propte
rea ſpiritus in igne datus eſt vt lumē habe
ret ⁊ flammā.lumen ad cognitōnem.flam
mam ad dilectioneꝫ. Porro ſicut ſpiritus
hominis mediante capite ad membra viuifi
canda deſcendit.ſic ſpūſſanctus per Xp̄m
venit ad chriſtianos. Caput eſt xp̄us.mem
brum chriſtianus.caput vnū.mēbra mlta.
et conſtat vnū corpus ex capite ⁊ membris
et in vno corꝑe ſpiritus vnꝰ.cuius plenitu
do quidem in capite eſt participatō in mē
bris. Si ergo corpus vnū eſt ⁊ ſpūs vnus

qui in corpe ipſo non eſt a ſpiritu viuificari non poteſt ſicut ſcriptū eſt. Qui non habet ſpiritum chriſti hic nō eſt eius. Qui autē non habet ſpūm xp̄i. hic nō eſt membrum chriſti. in corpore vno ſpūs vnus. nichil in corpore mortuū. nihil extra corpus viuum per fidem membra efficimur. ꝑ dilectionē viuificamur. per fidem accipimꝰ vnionem per charitatē accipimꝰ viuificationē. in ſacramento aūt ꝑ baptiſmū vnimur. ꝑ corpꝰ chriſti ⁊ ſanguinē viuificamur. ꝑ baptiſmū efficimur membra corpis. per corpus autē chriſti efficimur participes viuificatiōis.

De eccleſia et quid ſit eccleſia. Capitulum .II.

Ecleſia ſancta corpus chriſti eſt vno ſpiritu viuificata ⁊ vnita fide vna ⁊ ſanctificata. Huiꝰ corporis membra ſinguli quiqꝫ fidelium exiſtunt omēs corpus vnū ꝓpter ſpiritū vnū et fidem vnā. Queādmodū autem in corpore hūano ſingula queqꝫ membra propria ac diſcreta officia habent. ⁊ tamē vnūquodqꝫ non ſibi ſoli agit qđ ſolū agit. ſic in corpore ſancte eccleſie dona gratiaꝝ diſtributa ſunt. ⁊ tamē vnuſquiſqꝫ nō ſibi ſoli hꝫ etiā id quod ſolus habet. Soli enī oculi vident et tamē ſibi ſolūmodo non vident ſed toti corpori. ſole aures audiunt nec tamē ſibi ſolummō audiunt ſed toti corpori. ſoli pedes ambulant et non ſibi tamē ſolūmodo ambulāt ſed toti corpi. Et ad hunc modū vnūquodqꝫ qđ habet ſolum in ſe non hꝫ ſolummodo ꝓpter ſe. quatenꝰ ſcđm diſpēſatōnem optimi largitoris ⁊ diſtributoris ſapientiſſimi ſingula ſint omniū ⁊ omīa ſingulorum. Quiſquis ergo donum gratie dei percipe meruit. ſciat non ad ſe ſolum ꝑtinere quod habet etiā ſi ſolꝰ hꝫ. Hac itaqꝫ ſimilitudine ſancta eccleſia. id ē. vniuerſitas fidelium. corpus xp̄i vocatur ꝓpter ſpiritū chriſti quē accepit. cuiꝰ participatio in nomine deſignatur quādo a chriſto xp̄ianus appellatur. Hoc itaqꝫ nomen ſignat mēbra chriſti participantia ſpūm xp̄i vt ab vncto ſit vnctus qui a xp̄o dicitur xp̄ianus. Chriſtus quippe vnctꝰ interp̄tatur. illo videlicet oleo leticie qđ pre cunctis ꝑticipibus ſuis ſm plenitudinē accepit. ⁊ cunctis ꝑticipibꝰ ſuis quaſi caput mēbris ſcđm participationem tranſfudit ſicut vngentū in capite qđ deſcendit a capite in barbā. ⁊ deinde vſqꝫ in oram. hoc eſt. in extremitatem veſtimēti defluxit vt ad totū efflueret ⁊ totū viuificaret. Quādo igit̄ chriſtianus efficeris. membꝝ corporis chriſti efficeris. participās ſpiritū chriſti. Quid eſt ergo eccleſia niſi multitudo fidelium. vniuerſitas xp̄ianorum.

De duobus parietibus eccleſie laicis ſcꝫ et clericis. Capitulum .III.

Vniuerſitas autē hec duos ordines complectit̄ clericos ⁊ laicos quaſi duo latera corporis vniꝰ. Quaſi enī ad ſiniſtrā ſunt laici qui vite p̄ſentis neceſſitati inſeruiūt. Non ita dico ad ſiniſtrā queādmodū illi ad ſiniſtram ſtatuent̄ quibꝰ dicetur. Ite maledicti in ignem eternū. Abſit a me vt bonos laicos ibi ſtatuere p̄ſumā. Nā qui boni erūt ſiue laici ſiue clerici ibi nō erunt. ⁊ qui mali erunt ſiue laici ſiue clerici ibi erūt. Nō ergo ad illam ſiniſtrā laicos xp̄ianos qui veri chriſtiani ſunt cōſtituo. ſed ad illā ſiniſtrā. de qua dicit̄. In dextra eius longeuitas vite. in ſiniſtra autē eius diuitie ⁊ gloria. Qđ enim ad ſiniſtrā in corpore ē de corpe eſt et bonū eſt quāuis optimū non ſit. Laici ergo chriſtiani qui terrena ⁊ terrene vite neceſſaria tractant: pars corpis xp̄i ſiniſtra ſunt. Clerici vero quoniā ea que ad ſpūalē vitā ꝑtinent diſpenſant quaſi dextera pars ſunt corporis xp̄i. Et conſtat hijs duabꝰ partibꝰ totum corpus xp̄i quod eſt vniuerſa eccleſia. Laicus interp̄tatur popularis. grece eī laos. latine dicitur populus. Unde ⁊ Baſileos rex dictꝰ putat̄ quaſi baſiſlaos. id ē. ſuſtētamentū populi. Clericꝰ dr̄ a greco cleros qđ latine interp̄tatū ſonat ſortē. ſiue ꝙ ipſe ſorte electus ſit a deo ⁊ ad ſuitium dei. ſiue ꝙ ipſe deus ſors illius ſit. ⁊ ꝙ portionē aliam in terra habere non debeat clericus niſi deum ⁊ ea que ad dei partem ſpectant Cui ſtatutū eſt decimis ⁊ oblatiōibꝰ q̄ deo offerunt̄ ſuſtētari. Laicis ergo chriſtianis fidelibus terrena poſſidere ꝯcedit̄. clericis vero ſpūalia tantū committūtur quemadmodū olim in illo populo priore cetere tribus que tipum laicorū preferebant portiōnes in hereditate acceperūt. ſola tribus Leui que clericos figurabat decimis oblationibus ⁊ ſacrificioꝝ victimis paſcebat̄.

Duas eſſe vitas et ſcđm duas vitas duos populos et in duobus populis duas poteſtates et in vtraqꝫ diuerſos gradus et dignitatum ordines et vnam inferiorē et aliā ſuperiorem. Ca. IIII.

Due ſunt quippe vite. vna terrena. alia celeſtis. altera corporea. altera ſpūalis. Una q̄ corpus viuit ex anima. Alia qua anima viuit ex deo. vtraqꝫ bonū ſuum habet quo vegetatur ⁊ nutritur vt poſſit ſubſiſtere. Uita terrena bonis terrenis alitur. vita ſpiritualis ſpūalibus bonis nutritur. Ad vitā terrenam ꝑtinent omnia q̄ terrena ſunt. ad vitam ſpūalem que ſpiritualia ſunt bona omnia. Ut autē in vtraqꝫ vita iuſticia ſeruetur. ⁊ vtilitas ꝓueniat. primū ad vtrūqꝫ diſtributi ſunt. qui vtriuſqꝫ bona ſcđm neceſſitatē vel rationē ſtudio ac labore acquirāt. Deinde alij qui ea poteſtate officij cōmiſſi ſm equitatē diſpenſent vt nemo frēm ſuum in negocio ſupgrediat̄. ſed iuſticia inuiolata conſuet̄. Propterea in vtroqꝫ populo ſcđm vtranqꝫ vitā diſtributo ptātes ſunt conſtitute. In laicis quippe ad quorū ſtudium ⁊ ꝓuidentiam ea que terrene vite neceſſaria ſunt ꝑtinent. poteſtas eſt terrena. In clericis autē ad quorū officium ſpectant ea que ſpūal' vite ſunt bona poteſtas eſt diuina. Illa igitur poteſtas ſecularis dicitur. iſta ſpūalis nominat̄. In vtraqꝫ poteſtate diuerſi ſunt gradus ⁊ ordies poteſtatum ſub vno tamē vtrimqꝫ capite diſtributi et quaſi ab vno principio deducti et ad vnū relati. Terrena poteſtas caput habet regem. Spiritualis poteſtas habet ſūmū pontificem. Ad poteſtatē regis pertinent que terrena ſunt ⁊ ad terrenā vitam facta omnia. Ad poteſtatem ſummi pontificis ꝑtinent que ſpiritualia ſunt ⁊ vite ſpirituali attributa vniuerſa. Quantū autem vita ſpūalis dignior eſt q̄ terrena. ⁊ ſpiritus q̄ corpus. tantū ſpūalis poteſtas terrenam ſiue ſecularem poteſtatē honore ac dignitate precedit. Nā ſpiritualis poteſtas terrenam poteſtatem ⁊ inſtituere habet vt ſit et iudicare hꝫ ſi bona non fuerit. Ipa vero p̄mo a deo inſtituta eſt. ⁊ cum deuiat a ſolo deo iudicari poteſt. ſicut ſcriptum eſt. Spiritualis diiudicat omīa. ⁊ ipe a nemīe iudicatur. Qꝫ autē ſpiritualis poteſtas q̄ntum ad diuinā inſtitutionē ſpectat ⁊ prior ſit tempe ⁊ maior dignitate. in illo antiquo veteris inſtrumenti populo manifeſte declaratur. vbi p̄mum a deo ſacerdotiū inſtitutum eſt. poſtea vero ꝑ ſacerdotiū iubente deo regalis poteſtas ordinata eſt. Unđ adhuc in eccleſia dei ſacerdotalis dignitas regalem poteſtatē conſecrat ⁊ ſanctificans per benedictionē. et formans per inſtitutionem. Si ergo vt dicit apoſtolꝰ. Qui benedicit maior eſt et minor qui benedicitur. cōſtat abſqꝫ omni dubitatiōe ꝙ terrena ptās que a ſpūali benedictionē accipit iure inferior eſtimet̄.

Qꝫ omnis eccleſiaſtica adminiſtratio cōſtat in tribus. hoc eſt in ordinibꝰ. in ſacramētis. in preceptis. Capitulum .V.

Omnis eccleſiaſtica adminiſtratō in tribus ꝯſtat. in ordinibus. in ſacramētis. in p̄ceptis. Ordies ꝯſideramꝰ in ꝑſonis p̄latorū. Sacramēta in miniſterio eoꝝ. Precepta in ꝯuerſatōe ſubiectoꝝ q̄ ſingl'a ꝓpria cōſideratiōe egent. De ordinibꝰ h̄ p̄mo attendendū eſt. ꝙ alij ſunt ſm gͦdū differentē ſicut eſt dyaconꝰ ⁊ ſacerdos. Alij in eodē gradu ſm ptātem excellentē. ſicut dyaconꝰ ⁊ archidyaconus. Unus gͦdus ē in ſacramēto nō

tamen vna poteſtas in miniſterio. Dyaco
nus enī ſacerdoti miniſtrat in ſacramento
corꝑis ⁊ ſanguis xp̄i. Archidiaconus autē
hoc plus habꝫ ꝙ p̄ter miniſteriū altaris ſb
epiſcopo ⁊ vice epiſcopi curam habet eccle-
ſiarum ⁊ cauſas eccleſiaſticas examinat et
miniſteria diſpenſat. Similiter ſacerdos ⁊
pontifex ſiue ſummꝰ ſacerdos vnꝰ gdus ē
in ſacramēto. diuerſa tamē poteſtas in mi-
ſterio. quia cū vtriſqꝫ corꝑis ⁊ ſanguis xp̄i
ꝯſecrandi. baptiʒandi. cathecizandi. p̄dican
di. ligandi. ſoluendi vna quodāmodo ſit di
gnitas pontificibꝰ. tamē eccleſias dedicādi
ordines faciendi. manꝰ imponēdi. ſacri criſ
matis conſecrandi. communē ſuꝑ populū
benedictōem faciendi ſingularis poteſtas
data eſt. Sic itaqꝫ eſt differentia alia in ſa-
cris ordinibꝰ graduum. Alia eſt in eodem
graduū differentia dignitatū. Ordo autem
alius ē in p̄tāte terrena vl' ſeculari. ⁊ aliꝰ in
poteſtate ſp̄uali.

De poteſtate terrena.
Capitulum VI.

p **Oteſtas terrena**
pertinet ad vitam terrenā. et oīa
que ad terrenā vitaꝫ ſpectāt ſub
iecta ſunt terrene poteſtati. Hec aūt omīa
dupliciter ꝑtinēt ad ius terrene poteſtatis
vt videlicet ipſa terrena poteſtas hec ⁊ poſ
ſidentibus ſcd̄m iuſticiam diſtribuat. et cō
tra iuſticiā impugnantiū defendat. Sicut
autē prelatoꝝ debitū eſt ſubiectis poſſiden
da iuſte diſpenſare. ⁊ eos contra iniuſticiā
defendere. ſic ſbiectoꝝ debitū eſt ſm̄ inſtitu
ta legum ⁊ rōnabiles cōſuetudines p̄latis
et in ſe ⁊ in ſuis ſuitium exhibere. Eſt autēꝫ
ſeruitium aliud determinatū. ſicut cenſus
et tributa q̄ annuatim ſoluūtur. Aliud for-
tuitum quod videlicꝫ ꝑ culpis ex caſu acci
dentibus exigitur. Qd̄ et ip̄m licet legibus
ſm̄ menſurā peccati determinatum ſit. in h̄
tamen q̄dammō determinatū nō eſt. quia
euentus eius certus nō eſt. neqꝫ exigi iure
poteſt niſi cum acciderit culpa pro qua ſol
uendum eſt. Hec ergo eſt diſcretio terrene
poteſtatis vt ſciatur quid prelati ſubiectis
vel qd̄ ſubiecti p̄latis exhibere debeāt ꝑ ip
ſa terra vel terrena ſubſtantia circa quam
vtrimqꝫ debitū penſat̄.

Quomō eccleſia terrena poſſide
at. Ca. VII.

d **E his aūt terrenis**
bonis ad terrenā vitam ꝑtinenti
bus que vel poſſident p̄lati in ſbie
ctis vel ſubiecti poſſidēt a p̄latis. quedaꝫ ec
cleſijs xp̄i deuotione fideliū ꝯceſſa ſunt poſſi
denda. ſaluo tamen iure terrene poteſtatis
Sic enim rōnabile eſt ⁊ bonū. quia deꝰ no
ſter pacis amator eſt. ⁊ nil inordinatū appro
bare poteſt vera iuſticia. Spiritual' ſiqdeꝫ
poteſtas nō ideo p̄ſidet vt terrene in ſuo iu
re p̄iudicium faciat. ſicut ip̄a terrena p̄tās
quod ſp̄uali debet̄ nunq̄m ſine culpa vſur
pat. Sic igitur qn̄ eiuſmodi que ad t̄renaꝫ
ſpectant p̄tātem eccleſijs xp̄i ꝯcedunt̄: Hij
q̄dem qui largitores ſunt muneris h̄ ſoluꝫ
ꝯcedere poſſunt in eis qd̄ poſſident. q2 nec
ſubditi id qd̄ ſuis ſuꝑioribus debet̄ ad ali
am poſſunt transferre p̄tātem: nec prelati i
bis q̄ iuſte a ſubiectis poſſidentur alienos
poſſeſſores inducere. hoc eſt vt nᶜ prelati id
quod ſubiectoꝝ eſt tribuāt. nec ſubiecti id
quod p̄latorum eſt īmutare p̄ſumant. No
tandum eſt tn̄ ꝙ principes terreni in terre
nis poſſeſſionibꝰ quas vel in ſubiectis vl' ſi
ne ſubiectis poſſident eccl'ie aliquādo cōce
dunt ſolam vtilitatē: aliqn̄ ⁊ vtilitateꝫ ⁊ po
teſtatem. Utilitatem ſine poteſtate ꝯcedūt
quando fructū quidē poſſeſſionis ad vſuꝫ
eccl'ie transferri decernūt. Sed poteſtatem
iuſticie exercende in ip̄a poſſeſſiōe ad eius
ditionem transferri nō permittunt. aliquā
do ⁊ vtilitatem ⁊ p̄tātem ſimul' tribuūt. Ubi
tamen diligenter attendendū eſt ꝙ eccleſia
licet fructū terrene poſſeſſionis in vſum ac
ciꝑiat: p̄tātem tn̄ exercende iuſticie ꝑ eccleſia
ſticas ꝑſonas aut iudicia ſec'aria exercere
non p̄t. poteſt tn̄ miſtros hr̄e laicas ꝑſonas
ꝑ q̄s iura ac iudicia ad terrenā p̄tāteꝫ ꝑtinē
tia ſm̄ tenorē legū: ⁊ debitū iuris terreni ex
erceat. Sic tn̄ vt et ip̄m qd̄ p̄tātem hꝫ a p̄n
cipe terreno ſe habere ꝯgnoſcat. ⁊ ip̄as poſ

ſeſſiones nunq̄ꝫ ita a regia p̄tāte elongari
poſſe intelligat: quin ſi ratō poſtulauerit ⁊
nc̄citas: ⁊ illis ipſa p̄tās debeat patrociniū:
⁊ illi ipſe poſſeſſiōes debeant in nc̄citate ob
ſequiū. Sicut enī regia p̄tās p̄ꝯcinū qd̄
debet alteri nō p̄t dare: ſic ip̄a poſſeſſio etiā
ab eccleſiaſticis ꝑſonis obtenta obſequiuꝫ
qd̄ regie poteſtati debet̄ iure negare nō p̄t
ſicut ſcriptū eſt. Reddite q̄ ſunt ceſaris ceſa
ri. ⁊ que ſunt dei deo.

Quot modis in ſeculari pote
ſtate determināda eſt iuſticia ſicut
ſcriptum eſt. Reddite que ſunt ce
ſaris ceſari. et que ſunt dei deo.
Capitulum VIII.

ſ **Ciendūz eſt uero**
ꝙ iuſticia illa q̄ terrene p̄tāti in ſb
iectis data eſt q̄nqꝫ mōis determi
natur ſcd̄m ꝑſonam. ſm̄ cām. ſm̄ modum
ſcd̄m locū. ⁊ ſm̄ tempꝰ. Nā qd̄ aliq̄ mō licꝫ
non ſtatim oino licꝫ. ⁊ ip̄a iuſticia niſi iuſte
exhibita fuerit iuſticie nomē amittit. Qua
propter qd̄ licꝫ ꝑſpiciendū eſt diligent̄ quō
licet. ⁊ ꝯſiderandi ſunt modi q̄bus iuſticie
forma determinat̄. Scd̄m ꝑſonā aliqd̄ licꝫ
et aliquid nō licet. quēadmodū ſeculari iu
dici in ꝑſonaꝫ laicā ſi peccauerit manū mit
tere licꝫ. in clericū non licet. Scd̄m cauſā iu
ſticia determinat̄. vt videlicꝫ negocia ſecula
ria a p̄tāte terrena. ſp̄ualia v̄o ⁊ eccl'iaſtica a
ſpirituali p̄tāte examinent̄. Scd̄m moduꝫ
ſiue menſurā iuſticia determinat̄ cum vicꝫ
quelibet culpa ꝯgrua ⁊ ꝯueniēti pena mul
tatur vt nec ꝑuatꝰ amor in vindicta eq̄tati
aliquid ſubtrahat. neqꝫ odiū priuatū adijci
at debite ſeueritati. Scd̄m locū et tempus
determinat̄ iuſticia ſi vbi ⁊ qn̄ conuenit iu-
ſticia exercetur ⁊ ꝓfertur veritatis ſentēcia.
Scd̄m ꝑſonaꝫ igitur iuſticia violaret̄ ſi iu
dex ſecularis in eccl'iaſticā ꝑſonā manꝰ mit
teret. Scd̄m cām ſi eccleſiaſtica negocia ex
aminanda ſuſciperet. Scd̄m menſurā ſi mē-
dacium vel maledictū ſuſpendio puniret.
Scd̄m locū ſi loca ſacra violare p̄ſumeret
⁊ confugientibꝰ ad illa etiam reis ꝑ ſuis ſce
leribus ꝯdemnandis inordinate violentiā
inferre temptaret. Scd̄m tempꝰ ſi ſacris et
ſolennibꝰ diebus reuerentiā non exhiberet
qn̄ ⁊ hijs parcendū eſt quibꝰ ꝑ culpis ſuis
ſuꝑplicia debent̄. Hijs ergo modis ſec'aris
p̄tās iuſticiā exercere dꝫ legū īſtituta ſeq̄ns
⁊ nihil p̄ter iuſticiā ⁊ veritatē approbans in
iudicādo. Secularis aūt p̄tās caput habet
regem ſiue imꝑatorē. ab illo ꝑ ſubiectas po
teſtates duces ⁊ comites ⁊ p̄fectos ⁊ magi
ſtratus alios deſcendēs. qui tamē omnes
a prima p̄tāte auctoritatē ſumūt in eo ꝙ ſb
iecti prelatis exiſtunt.

De ornamentis regijs Ca. IX.

h **Abꝫ aūt poteſtas**
ſecularis ornamenta quedā digni
tatis ſue q̄bus et excellentia ordis
oſtenditur ⁊ ſacramētū miniſterij figurat̄.
Anulus fidem. armilla bonā operationeꝫ.
ſceptrum iuſticiā. gladius vindictā. purpu
ra reuerentiam. dyadema gl'iam deſignat.
Et h̄ quidē de ſeculari p̄tāte in p̄ſenti dicta
ſufficiant.

Pars tercia.
De ſp̄uali poteſtate et de clericis.
Capitulum .I.

ſ **Piritual' po**
teſtas in clero ordinatur
habens g̃dus et ordines
dignitatū differētes. Pri
mum ſignacl'm clerici eſt
corona. qua ſignat̄ ad ꝑtem ſortis miniſte
rij diuini cui ſuire regnare ē. Corona q̄ppe
regale decus ſignat. ſic̄ dicit btūs Petrus
ap̄lus. Uos eſtis genꝰ electū. regale ſacer
dotium. ꝑpter h̄ ergo coma capitis clerico
in modū corone tondet̄. ⁊ ip̄a capitis ſūmi
tas deſuper nudatur ⁊ reuelat̄. vt ꝑ hoc det̄
intelligi. quia ad regiā in xp̄o p̄tātem aſſu-
mitur. ⁊ q2 inter ip̄ꝫ ⁊ deū deinceps velamē
eē non debꝫ. ⁊ vt reuelata facie et pura men
te dn̄i ſui gloriam contēpletur. ſummuꝫ ca
pitis ſummū eſt mētis. denudatio capitis
illuminatōem mētis ſignificat. Clericꝰ q̄ppe
ſecretoꝝ dei nō ignarus eē debet. quia nun
cius eius eſt ad populū. Tondētur etiam

capilli capitis vſqȝ ad apparitōem ⁊ reuelationē ſenſuū. id eſt. oculoꝝ et auriū vt eum ab audiendo ⁊ intelligēdo v̄bo dei terrenorū occupatio q̄ p capillos ſignificat nō impediat. Poſtq̄ȝ autē clericꝰ factus eſt dȝ deinceps de ſtipendijs eccīe ſuſtētari. ⁊ ſub tutela ⁊ cuſtodia ſpūaliū magiſtroꝝ ſciētia diuina ⁊ eccleſiaſtica diſciplina erudiri. q̄tinus ad ſacros ordines miniſterij diuini cū ratio popoſcerit digne poſſit accedere. Nemo ad clerū aſſumendꝰ eſt niſi ſb titulo certo. Qui enī caput nō hn̄t acephali ſunt nō clerici.

De tonſura eccleſiaſtica. Ca. .II.

t Onſure aūt eccleſiaſtice vſus a nazareis eē exortus putat: qui p̄us crine ſuato. deinqȝ ob vite ɔtinentiā caput radebāt. ⁊ capillos in igne ſacrificij ponebāt. hinc vſus ab apoſtolis introductus ē. vt qui diuinis cultibꝰ mancipati deo ɔſecrant̄ q̄i nazarei. id ē. ſancti crine poſito inueniant̄ ſicut ad Ezechielem dicitur. Tu fili homīs ſume tibi gladiū acutū. ⁊ duc ſup caput tuū ⁊ barbā. Hoc etiam ī nouo teſtamēto nazareos illos priſcillam et aquilā in actibꝰ Apl̄oꝝ p̄mū feciſſe legimus. Paulum q̄ȝ aplm̄ ⁊ q̄ſdam diſcipuloꝝ xp̄i qui in hmōi cultu imitādi extiterunt. ſ. vt h ſigno vitia in corde ⁊ ope pullulantia p̄cidenda doceant̄.

Quō ordines ſacri in monachis ſunt. Ca. III.

q Vidam uolūt coronā aliq̄n p ſigno accipiendā penitentie. quēadmodū in ordīe monachoꝝ quibꝰ ⁊ ceteri ordines ſacri q in clero pprij ſunt ſm indulgentiā ɔcedunt̄. Nō enī in pp̄lo p̄eſſe pn̄t. nec ſpūalis dignitatis in eccl̄ia curā ſuſcipe donec ad cleꝝ aſſumātur. Propterea q̄d in illis ē ſacri ſignaculi ad indulgentiā eſt. nō pro poteſtate p̄latiōnis in pp̄lo dei. ſed ne in ip̄o q̄ȝ habitu penitentie quo ſe ſponte ppter deū ſequeſtrauerunt ſacroſanctā corporis ⁊ ſanguis chriſti communionē vel habere nō poſſint. vel extra ad impedimentū quietis ſue reqrere cōpellant̄. Ut ergo quietꝰ intrinſecꝰ viuant. ordines miniſterij diuini ip̄is p indulgētiam ɔcedunt̄. nō ad exercendaȝ p̄lationē in pp̄lo dei. ſed ad celebrandā intrinſecꝰ cōmunionē ſacramēti dei. quod tn̄ a principio n̄ ita fuiſſe dicunt. Monachi quippe et heremum habitātes olim p̄ſbiteros non habuiſſe legunt̄.

De ſeptem gradibus ſacris. Ca. IIII

p Rimuȝ igitur ſignaculū clerici corona eſt q̄ in ptem miniſterij ſacri ɔſignat̄. Sequuntur deinde ſeptē graduū pmotōes in quibus p ſpūalem ptātem altius ſemp ad ſacra tractanda ɔſcendunt. Primꝰ g̃dus ē hoſtiarioꝝ. ſcd̄us lectoꝝ. tercius exorciſtaꝝ quartꝰ acolitoꝝ. q̄ntus ſubdiaconoꝝ. ſextꝰ dyaconoꝝ. ſeptimꝰ ſacerdotū. Hij g̃dus diſpares in eodē ordine hn̄t dignitates. Naȝ poſt ſacerdotes altiores ſunt p̄ncipes ſacerdotū. id ē. epiſcopi. ſupra q̄s iteꝝ ſunt archiepi. ⁊ ſup illos qui dicunt̄ primates. ſup q̄s quidē patriarchas ɔſtituere volūt. alij eoſdem primates ⁊ p̄iarchas dicunt. Nos tn̄ q̄ttuor tantuȝ ex antiq̄ eccl̄ie vſu p̄iarchas nominatos inuenimꝰ. i. alexandrinū. hieroſolimitanū. anthiocenū. aquileienſem. qui poſt gradēſis dictꝰ eſt. niſi forte ſm pprietatē linguaꝝ. i. ipſi alibi patriarche. alibi p̄mates appellati ſunt. poſt hos omēs ſequit̄ ſummꝰ pontifex quē papā. id ē. prēm patrū ɔſuetudo eccleſiaſtica nominare inſtituit. Hic eſt p̄ncipalis ⁊ maximꝰ ſedis aplice in eccleſia Romana ſucceſſor vnde ⁊ ipm ſpecialiter apoſtolicū ſancta eccl̄ia nominare ɔſueuit. Cui vice petri p̄ncipis aploꝝ preſidenti omīs eccl̄iaſticꝰ ordo obtēperare dȝ q̄ ſolꝰ p̄rogatiua dignitatis claues hȝ ligādi omīa atȝ ſoluēdi ſup terrā. Iſti ergo ordies ſacri diuerſ locis p orbē terraꝝ q̄cunqȝ ſctē eccl̄e corpꝰ diffuſū eſt diſponunt̄. nō ſoluȝ volūtaria ordinatōe ſpūaliū patꝝ. ſȝ ex ip̄o q̄ȝ gentilitatis vſu ɔuenienti rōne aſſūpta.

In illis ſiqdem ciuitatibꝰ vbi olim gentiles flamines ſuos ɔſtituere ɔſueuerāt: ibi nūc epī ſunt ordīati. vbi v̄o archiflamīes diſpoſiti fuerāt archiepī ſucceſſerūt. Lege librum Clemētis ibi inuenies quō bt̄s Petrꝰ p diuerſa orbis t̄raꝝ loca p̄ncipes eccl̄iaꝝ diſponi īſtituit. Septē ergo ſpūaliū officioꝝ gradus p inde in ſancta eccl̄ia ſm ſeptiformeȝ grām diſtributi ſunt q̄s dn̄s xp̄us eiuſdeȝ ſpūs plenitudinē hn̄s omīa in ſemetip̄o exhibuit ⁊ corpi ſuo. i. eccl̄ie imitāda reliq̄t cui ipius ſpūs pticipationē conceſſit.

De hoſtiarijs. V.

i Nter hos ſeptem gradus ſpūalis officij p̄mꝰ ē eoꝝ q̄ hoſtiarij dicūt̄. q̄ in veteri teſtamēto olim ianitores vocabātur. Ad officium hoſtiarij ptinēt claues eccleſie vt claudat ⁊ aperiat hoꝛs ɔpetētibꝰ templū dei ⁊ oīa q̄ intus ſunt extra cuſtodiat. fideles recipiat. excōicatos ⁊ infideles excipiat. Hoſtiariꝰ cū ordinat poſtq̄ȝ ab archidiacono inſtructus fuerit q̄lit̄ in domo dei debeat ɔuerſari ad ſuggeſtionē archidiaconi tradit ei epūs claues eccl̄ie de altario dicēs ei. Sic age q̄ſi redditurꝰ deo rōeȝ p his rebꝰ q̄ his clauibꝰ recludunt̄. Hoc officiū dn̄s in ſua pſona ſuſcepit q̄n flagello de funicul facto vendētes ⁊ emētes in tēplo eiecit. Ipſe q̄ppe hoſtiariꝰ dic̄. Ego ſū hoſtiū. p me ſi q̄s introierit ſaluabit̄. ingredietur ⁊ egredietur ⁊ paſcua īueniet

De lectoribus Ca. VI.

ſ Ecūdus gradus eſt lectoꝝ q̄ formā ⁊ initiuȝ a prophetis accepit. Sūt enī lectores q̄ v̄bum dei annūciāt. Quibꝰ dr̄. clama ne ceſſes q̄ſi tuba exalta vocē tuā. Hij cū ordināt̄ p̄mū de vita ipoꝝ ⁊ fide ⁊ ingenio epūs ad pp̄lm verbū facit. deinde eis vidēte pp̄lo ab epō tradit̄ codex diuinaꝝ lectionū. ⁊ dr̄ eis. Accipite ⁊ eſtote verbi dī relatores. habituri ſi fideliter ⁊ vtilit̄ impleueritis officiū ptē cum his q verbū dei miniſtrauerūt. Ex hic ergo ptātem hn̄t in eccl̄ia corā pp̄lo pphetīcas ⁊ aplicas lectōes recitandi. Hij quideȝ qui ad hunc gradū pmouent̄ lrāꝝ ſcientia debent eē inſtructi. vt eoꝝ q̄ legunt ſenſuȝ intelligant. in pnunciatiōe vim accentuū agnoſcant. diſtincte legāt. ne ɔfuſione pnūciationis intellectū auditoribꝰ tollāt. ɔſiderēt quid ſit indicatiu ⁊ legendū. q̄d ſub introgatione pnunciandū. vbi ſit in orōe diſtinctō vel media diſtinctō facienda. q2 ⁊ hec male ſuata intellectū pturbant. et grāmaticoꝝ tipum gerentes ad irriſionē puocāt. Uox lectoris auribꝰ ⁊ cordi ɔſulere dȝ nō oculis ne motu vel geſtu indiſciplinato ſpectatores magis ex ſeip̄o faciat q̄ȝ auditores. eque effractū ⁊ femineū q̄ȝ agreſtem ⁊ ruſticū ſonum deuitās. Lectores olim p̄cones vel pclamatores vocabant̄. q2 in pp̄lo vocem faciunt. Hoc officiū dn̄s in ppa pſona oñdit q̄n in medio ſenioꝝ libꝝ Iſaie pphe aperiēs diſtincte ad intelligēdū legit. Spūs dn̄i ſup me. euangelizare paupibus miſit me. Ex quo lectoribus intelligi dat̄. quia g̃ra ſpirituali clarere debent qui pp̄lo v̄bū dei ānunciant.

De exorciſtis. Ca. VII.

t Ercio loco ſequitur ordo exorciſtaꝝ q̄ ſup cathecuminos faciūt ſacramētuȝ apertionis. ⁊ habēt ſpeciale imperiū ſup ſpūs immundos vt eos de corpibꝰ obſeſſis eijciant. Debet aūt habere ſpūm mundū qui ſpiritibus immūdis impat vt vita ab officiō nō diſcordet. et malignū quē p officiū acceptū expellit de corpe alieno. p mundiciā vite expellat de corde ſuo. Hij cū ordināt̄ accipiūt de manu epī libꝝ exorciſmoꝝ ⁊ dicitur eis. Accipite ⁊ mēorie ɔmēdate. ⁊ habetote poteſtatē imponēdi manꝰ ſuper energumīos ſiue cathecuminos. Exorciſte in ordīe ⁊ miniſterio eccl̄e ɔſtituti ſunt ſm officia q̄ in tēplo Salomonis erant diſpoſita. q̄ poſtea ſunt ab Heſdra diſpertita. Legunt̄ eniȝ ſub Heſdra fuiſſe actores templi filij ſuoꝝ Salomonis q̄ actum templi totꝰ ſub cura ſua hrēnt ⁊ ſacris oblationibꝰ deſuirēt. Et cuȝ fuiſſent ex ordine in miſterio templi. longe tn̄ fuerunt ab officio altaris dei. Neqȝ eniȝ

pſalmiſtis.id ē.cantoribꝰ.nec hoſtiarijs.nͤ
ſacroꝝ vaſis attingere licebat ad munera al
taris.niſi tantūmodo leuitis. Quaſi ergo
actores quidam ſpiritales templi dei exor
ciſte ſunt in ipſo dei qui de ſubſtātia domi
ni ſui ſibi in donis ſpiritalibꝰ tradita.in ſpi
ritalibꝰ edificijs dilapſa reſtituāt ⁊ reparēt
diſſipata. Exorciſtas ſignificat apoſtolꝰ cū
dicit. Nunquid omēs donationes habent
ſanationū. Hoc officio vſus eſt dn̄s quan
do ſaliua ſua tetigit aures ⁊ linguaꝫ ſurdi
et muti dicens. Effeta.quod eſt.adaperire.
Hoc exemplo nos docens ſpūaliter ape
rire debere aures pcordiorum hominū ad
intelligendū ⁊ ora ad confitēdum.vt expul
ſo demone ſpūſſanctus vas ſuuꝫ recipiat.
Similr̄ hoc officiū exhibuit qn̄ d̄ Maria
magdalene ſeptem demonia eiecit.

De acolitis. Capitulum VIII

q Quarto loco ſucce
dunt acoliti qui latine dicunt̄ cero
ferarij.quia accēſos cereos deferūt
dum legitur euangeliuꝫ vel dum offert̄ ſa
crificium .non vt tenebras huius aeris illu
minent.ſꝫ ob hoc vt ſicut viſibile lumen ma
nibus geſtant.ita opera lucis primis oſten
dant.⁊ more lucis errantibꝰ viam in tene
bris palpantibus ducatū prebeant. Hi cuꝫ
ordinantur poſtq̄ꝫ edocti fuerint ab epiſco
po qualiter in officio ſuo agere debeant.ac
cipiunt ab archdyacono ceroferarium.id
eſt candelabrū cum cereo vt ſciant ſe ad ac
cendenda lumīaria in ecclia mācipari. Ac
cipiunt ⁊ vrceolū vacuū ad infundendum
vinū in calicem q̊ conſecrādus eſt ſanguis
chriſti vbi fit ꝯmemoratō ſanguinis de xpi
latere pfluētis ⁊ aque inde pcedentis. que
duo ideo in calice ꝯmiſcentur. quia chriſti
ſanguine ſumꝰ redempti ⁊ aqua baptiſma
tis a peccato abluti. Hoc officium ſe habe
re dominꝰ in euangelio teſtatur dicēs. Ego
ſum lux mundi qui ſequitur me nō ambu
lat in tenebris.ſed hēbit lumē vite.

De ſubdyaconis. Ca. IX.

q Quinto loco ordo
eſt ſubdiaconoꝝ qui apud grecos
ypodiaconi vocant̄. Iſti ſunt qui ī
Eſdra nathanei.id eſt.in humilitate domi
no ſeruientes appellant̄.ex quoruꝫ ordine fu
it ille Nathanael qui in euangelio ſaluato
rem confiteri ⁊ ab ipſo meruit collaudari di
cente domino. Ecce vere iſrahelita in q̊ do
lus nō eſt. Iſti ſubſeruiūt leuitis ⁊ vaſa cor
poris ⁊ ſanguis xpi ipſis ad altaria deferūt
et iterum referunt. De quibus quidē patri
bus placuit vt qui ſacra miſteria cōtrectāt
legem obſeruent continentie.ſicut ſcriptuꝫ ē
Mundamini qui fertis vaſa domini. Hij
in templo domini oblatōnes ſuſcipiunt a
populis. Ad iſtorum etiaꝫ pertinet proui
ſionem tantū de oblatōnibꝰ ponere in alta
ri quantū ſufficere poſſit populo dī. Simi
liter ipi pallas corpales ⁊ ſubſtratoria leua
re ⁊ aquam in baptiſmū vergere debēt.vr
ceū q̄qꝫ ⁊ aquā manile ⁊ manutergiū tene
re epo ⁊ preſbitero ⁊ leuitis.pro lauādis añ
altare manibꝰ aquā prebere. Hij cum ordi
nantur ſicut ſacerdotes et leuite manꝰ im
poſitionē ñ accipiunt.ſꝫ tantū calicē vacuū
et patenam vacuaꝫ de manu epiſcopi. De
manu vero archidiaconi vrceoluꝫ cū aqua
manile ⁊ manutergiū quibus mūdare de
bent manus ſacerdotes ⁊ leuite tractaturi
diuina ſacramenta. Hoc officio vſus ē do
minus qn̄ facta cena cum diſcipulis linteo
ſe pcinxit ⁊ mittens aquā in peluim pedes
diſcipuloꝝ lauit ⁊ linteo extērſit.

De dyaconibus. Capitulum X.

d Diaconorū ordo
ſexto loco ſequitur nō ſine aliquo
ſenarij miſterio in quo pꝑter per
fectioneꝫ ſui ſignificat̄ opeꝝ pfectio. Hic or
do in veteri teſtamēto a tribu Leui habuit
exordiū. Precepit enī dn̄s Moyſi vt poſt
ordinatōem Aaron et filioꝝ eius rurſꝰ tri
bus Leui ad diuini cultus miniſteria ordi
naretur ⁊ conſecraret̄ domino ⁊ ſeruirent p
iſrael coraꝫ Aaron ⁊ filijs eius in taberna

culo dei.ipſiqꝫ geſtarent archam ⁊ taberna
culum ⁊ omnia vaſa et in circūitu taberna
culi ipſi caſtra ꝯſtituerent. ⁊ in trāſportan
do tabernaculo ipi deponerent.rurſus ipſi
ꝯponerent. A viginti autem annis ⁊ ſupra
iuſſi ſunt ſeruire in tabernaclo.quā regulam
etiā ſancti patres in nouo teſtamēto cōſti
tuerūt.quoniā hec etas ad portanda onera
robuſta eſt qđ illi ordini a Moyſe inſtitu
tum eſt. Qđ etiam in nouo teſtamēto repre
ſentat̄ cum diaconibꝰ ſup ſiniſtꝝ humeruꝫ
ſtola imponit̄.⁊ caſula in diebus ieiunij ſu
per eundē humeꝝ complicat̄.quia quidqđ
laboris ⁊ ſuſtinentie ī hac vita toleramus
tanq̄ꝫ in ſiniſtra portamus.donͨ in dextra
hoc eſt in eternitate requiē habeamus. Hic
ordo ī nouo teſtamēto ab apoſtolis initiū
ſumpſit quādo ſic legit̄ in Actibꝰ apoſto
lorum. Apoſtoli ſepteꝫ viros boni teſtimo
nij plenos ſpūſſancto ad hoc officiuꝫ elege
runt.⁊ oratione premiſſa manus eis impo
ſuerunt.⁊ exinde apoſtoli ⁊ eoꝝ ſucceſſores
decreuerūt vt ī omni matrice eccleſia ſeptē
dyacones circa araꝫ chriſti ſublimiori gra
du tanq̄m columne altaris aſſiſterēt. nō ſi
ne aliquo ſeptennarij miſterio.in quo figu
rat̄ vt ſeptiformis gratie ſpū fulgentes.ſan
cti ſint corpe ⁊ ſpū. Hij ſunt ſeptem angeli ī
apocalipſi tuba canentes. Hij ſunt ſeptem
candelabra aurea.hi voces tonitruoꝝ. Ipſi
enim clara voce in modū pconis admonēt
cunctos.ſiue ad orāduꝫ.ſiue ad genua fle
ctenda ſiue ad pſallendū ſiue ad legendū ⁊
audiendū verbum. Ipſi euangeliſant. ipſi
ſacramenta dei diſpenſant. ſine ipſis ſacer
dos nomē habet.officiū non hꝫ. Nam ſicut
in ſacerdote ꝯſecratio.ita in miniſtro diſpē
ſatio ſacramenti eſt. Ipſis etiā ſacerdotibꝰ
pꝑter p̄ſumptōem non licet calicem domi
ni in mēſam tollere.niſi traditꝰ fuerit eis a
diacono. Leuite hoſtias ſup altare ponūt.
ipſi mēſam dn̄i componūt.leuite operiunt
archam teſtamēti.qr non omēs videre de
bent aut poſſunt alta miſterioruꝫ que ope
riunt̄ a leuitis. Ipi albis induti veſtibꝰ aſſi
ſtunt altari vt candore veſtis mundicia vi
te ſignificet̄.nitidiqꝫ ad hoſtias ⁊ īmaclati

accedunt. Tales enī dn̄m decet habere mi
niſtros qui nullo carnis corrūpant̄ conta
gio.ſed pfecta mētis ⁊ corpis caſtitate ſplen
deant. Quales enī dyacones ordināndi ſūt.
apoſtolꝰ pleniſſime docꝫ ſcribens ad Thy
motheū. Nam cum p̄miſiſſꝫ de ſacerdotuꝫ
electione ꝯtinuo ſubiunxit. dyacones ſimi
liter irrep̄henſibiles.hoc eſt ſine crimine.ſic
epiſcopos pudicos.hoc eſt.a libidine cōti
nentes.non bilingues ſcꝫ ne turbent paceꝫ
hn̄tes.non mlto vino deditos.qr vbi ebrie
tas ibi libido ⁊ furor dominat̄.nō turpe lu
crū ſectantes.ne de celeſti militia lucra ter
rena ſectentur. Poſt hec ſubiecit. Hij autē
probent̄ p̄mum.⁊ ſic miniſtrent nulluꝫ cri
men habētes. Et hij itaqꝫ ſicut epiſcopi añ
ordinatōem probari debēt.⁊ ſi digni inuen
ti fuerint ſic demū ad ſacrum miſteriū ad
mitti. Hij cū ordinant̄ ſolus epiſcopus ma
nus eis imponit.quia ad miſteriū non ad
ſacerdotiū applicātur. Ponitur eis orariū
id eſt.ſtola ſup ſiniſtrum humeꝝ ab epiſco
po vt per hoc agnoſcant ſe accepiſſe iuguꝫ
domini quo omīa ad ſiniſtrā.id eſt.p̄ſentē
vitam pertinētia aduerſa fortiter tollerent
et diuino timori ſubijciāt. Accipiūt ⁊ textū
euāgelioꝝ de manu epi p quem intelligāt
ſe eſſe p̄cones euangelij xpi. Nam ſic lecto
ribus vetus teſtamētū.ita diaconibꝰ nouū
p̄dicare p̄ceptū eſt.pcipue euangeliū qđ ſo
lis ipſis in eccleſia pnunciare licꝫ. Ad ipſos
pertinet aſſiſtere ſacerdotibꝰ ⁊ miniſtrare ī
omnibꝰ q̄ aguntur in ſacramētis chriſti in
baptiſmo.in criſmate.ī patena ⁊ calice. Ob
lationes etiaꝫ inferre ⁊ diſponere in altari
ꝯponere etiā mēſam dn̄i atqꝫ veſtire crucē
ferre ⁊ p̄dicare euāgeliū et apl̄m. Ad ipſos
q̄ꝫ ptinet officiū precū ⁊ recitatio nominuꝫ
Ipſi p̄monēt aures hominū vigilare ad do
minū.ipi hortant̄ orare ipſi clamāt ⁊ paceꝫ
ipſi ānunciāt. Hoc officio vſus eſt dn̄s qn̄
poſt cenam pꝑo ore ⁊ pꝑijs manibꝰ ſacra
menta ꝯfecta diſpenſauit.⁊ quando apl̄os
dormitantes ad oratōem incitauit dicens
Vigilate ⁊ orate vt nō intretis in tēptatio
nem.

De preſbiteris Ca. XI.

Eptimo loco ſub
ſ ſequit̃ ordo p̄ſbiteroꝝ qui in vete
ri teſtamento a filijs Aaron ſum:
pſit initium. Nam qui tunc ſacerdotes vo
cabant̃ hi ſunt q̄ nunc appellant̃ p̄ſbiteri. ⁊ q̄
tunc dicebant̃ p̄ncipes ſacerdotū nunc ep̄i
nominant̃. Preſbiteri aūt interp̄tant̃ ſenio
res. q2 ſeniores greci p̄ſbiteros vocant. De
bent eiʒ preſbiteri ſeniores eē in p̄p̄lo dei nō
tantū etate corꝑis q̄ntū prudentia morum
et maturitate bone ꝯuerſationis ſic ſcp̄tuʒ
eſt. Senectꝰ venerabilis ē. nō diuturna ne
qʒ numero annoꝝ ꝯputata. Cani eniʒ ſunt
ſenſus hoīs ⁊ etas ſenectutis vita imma
culata. Diſtat aūt hoc tantū int̃ pontifices
huiꝰ tp̄is ⁊ ſacerdotes. q2 ſolis pontificibꝰ
addita eſt clericoꝝ ordinatō. baſilicaꝝ dedi
catio. ſacri criſmatis ꝯſecratio. manꝰ impo
ſitio. ⁊ ꝯmunis ſup populum bn̄dictio. In
alijs aūt ſacramētis. ſiue ſcʒ cathezizandi. ſi
ue baptiſandi. ſiue miſſam celebrandi et cō
ſecrandi corꝑis et ſanguīs xp̄i ſacramentuʒ
ſiue in eccleſia verbū faciendi cōmunis eſt
vtriſqʒ diſpenſatio. Sūmis ergo ſacerdoti
bus ſupradicta idcirco ſingl̄ariter reſuata
ſunt. ne eaꝝ p̄ſus auctoritas p̄t̄tis ab om
nibꝰ paſſim vēdicata. inferiores erga ſupra
poſitos inſolētes redderet. et ſoluto obediē
tie vinculo ſcandalū generaret. Preſbiteri
ſucceſſores ⁊ vicarij ſunt ſeptuaginta diſci:
pulorum qui p̄cedebant dn̄m Ih̄m in om
nem ciuitatē ⁊ locū quo erat ip̄e venturus
Ita quippe p̄ſbiteri qui adiutores ſunt ep̄o
rum. rudes p̄p̄l'os cathezizando initiant. ba
ptizando vnitati eccleſie incorporāt. ⁊ in oī
bus ſacramētis vſqʒ ad manꝰ impoſitōem
p̄p̄lo dei miniſtrāt. Epiſcopi vō ſucceſſores
ſunt ap̄loꝝ qui ex neceſſitate ad adiutoriuʒ
et ſupplemētum ſui officij in tanta m̄ltitudi
ne populoꝝ regendorum miniſteriū ſibi ex
petūt ſacerdotū. ſicut Moyſes in heremo
ſeptuaginta viros elegit prudentes q̄rum
conſilio ⁊ auxilio multitudinē tantā facilꝰ
gubernarʒ. ſiue inferioris ſiue ſupioris ſint
ordinis ſacerdotes. id ē. ſiue p̄ſbiteri ſiue ep̄i
viceʒ gerunt ſummi pontificis. dum popu
los delinquentes ad penitentiaʒ vocant. et
orationū ſuarū medicamento ſanant. Vn̄
apoſtolus dicit. Deus erat in chriſto mun
dum reconciliās ſibi. ⁊ poſuit in nobis ver
bum reconciliatōnis. Obſecramus ergo ꝓ
chriſto. recōciliamini deo. In hoc igitur vi
ce mediatoris funguntur ſacerdotes q2 ip̄i
domino menſas componūt. ⁊ q2 deum pro
peccatis populi exorant. ⁊ penitētes abſol:
uendo deo reconciliant. Quapropter con
uenit vt tanq̄m boni mediatores inter ho
mines ⁊ deum ⁊ p̄cepta dei ad populū de
ferant. veritatem p̄dicando. et preces popu
li deo offerant pro peccatoribus intercedē
do. mediator autē vt ait apoſtolus vnius
non eſt. quia diſcordes reconciliare nō po
teſt qui vtrimqʒ ſocietatis pace et amicicie
vinculo concors non eſt. et idcirco ſacerdo
tes cum deo pacem habere ꝑ eminentiam
ſanctitatis. ⁊ cum proximis ꝯcordiam ſer:
uare debent per affectuʒ ꝯpaſſionis. Qua
les ergo debeant eē preſbiteri. apoſtolꝰ ſcri
bens ad Tytum inſinuat dicens. Huiꝰ rei
g̃tia reliqui te Crete vt cōſtituas p̄ſbiteros
ꝑ ciuitates quēadmoduʒ diſpoſui tibi. Si
quis ſine crimine eſt vniꝰ vxoris vir hn̄teʒ
filios fideles non in accuſatiōe luxurie aut
nō ſubditos. Oportʒ eniʒ ep̄m ſine crimine
eē. Qua ſententia oſ̄dit etiā p̄ſbiteros ſub
ep̄oꝝ nomine taxari. Vn̄ ⁊ ad Thimotheū
de ordinatōne ep̄i ⁊ dyaconi ſcribit. de pre
ſbiteris tacens quos ſub nomīe ep̄orum in
telligendos reliquit. Quap̄pter tales etiaʒ
in ecclia p̄ſbiteros conſtituendos eē ſicut
ep̄os ⁊ apoſtolꝰ aſſerit. et Canones ap̄licā
auctoritatem ſecuti teſtātur. Preſbiteri cū
ordinantur ep̄o eos benedicente et manus
ſuper capita eoꝝ tenente. omēs preſbiteri q̄
p̄ſentes ſunt manus iuxta manū epiſcopi
ſup capita eorum leuāt et ſpiritum ſanctuʒ
ſup eos qui ordinant̃ inuocāt. Vnguntur
preſbiteris manus ſicut ep̄is vt ꝯgnoſcant
ſe h̄ ſacramēto grāʒ ꝯſecrādi accipe. et opa
miſcdie erga omēs ꝑ virībꝰ exercere d̄bere.
Vnctio capitis ſpecial̄r ad ep̄m. ꝑtinet vt
intelligat ſe vicariū illiꝰ eē de q̄ ſcriptum ē.

Vnxit te deꝰ deꝰ tuꝰ oleo leticie. Hij pꝰ in
uocationeʒ ſp̄ūſſancti ſtolam ſup vtrunqʒ
humeꝝ accipiūt q̄ in modū ſuſtentaculoꝝ
dextꝝ larꝰ munit ⁊ ſiniſtꝝ vt ex h̄ intelligāt
ſe per arma iuſticie a dextris ⁊ a ſiniſtris eē
munitos. vt eos nec aduerſa frangāt nec ꝓ
ſpera extollant. Accipiūt ⁊ calicē cū vino ⁊
patenā cum hoſtijs de manu ep̄i. quatinꝰ
hijs inſtrumētis p̄t̄atem ſe accepiſſe agno
ſcant placabiles deo hoſtias offerendi. Ad
ipſos nanqʒ ꝑtinet ſacramētuʒ corꝑis ⁊ ſan
guinis dn̄i in altari deo cōficere. orōnes di
cere et bn̄dicere dona dei. Hoc officio vſus
eſt dn̄s noſter Ih̄s xp̄us quando pꝰ cenaʒ
panem ⁊ vinū in corpus ⁊ ſanguinē ſuum
ꝯmutauit. et vt in memoriā ſue paſſiones
idem facerent diſcipulos monens inſtituit
Hoc quoqʒ excellenter officiū implēs exhi
buit quādo ip̄e ſacerdos ⁊ hoſtia ſeip̄m in
ara crucis p̄p̄t pctā generis hūani obtulit
et per ꝓpriuʒ ſanguinē ſancta etna ingredi
ens celeſtia ⁊ terrena pacificauit. In q̄ appa
ret q̄nta ſit excellētia ſacerdotal' officij ꝑ q̄d
quotidie in altari paſſio xp̄i celebrat̃. et reꝰ
quiſqʒ a peccatis ꝯuerſus deo reconciliat̃.
Quibꝰ oībus de ſacerdotali officio breuit̃
ꝑtractatis admonendi ſunt chriſti ſacerdo
tes. q̄tinus ſicut excellūt ordinis dignitate
ſic excellāt vite ſctītate vt plebs eis ꝯmiſſa
atqʒ eoꝝ diſciplinis edocta g̃rant̃ eis obedi
at ⁊ eorum imitatōe de die in diē ꝓficiat.

De epiſcopis. Ca. XII.

Acri canones diſ
ſ finiūt nullū in epiſcopū eligendū
niſi qui prius in ſacris ordinibus
religioſe fuerit ꝯuerſatus. Sacros autē or
dines diaconatus ⁊ p̄ſbiteratus tantuʒ ap
pellandos cenſent. q2 hos ſolos p̄mitiua le
gitur ecclia habuiſſe. ⁊ de hijs ſolis p̄ceptū
habemus ap̄li. Subdyacones tn̄ q2 et ipſi
adminiſtrāt ſacris altaribuſ oportunitate
exigente in ep̄os eligi ꝯcedunt. ſʒ rariſſime
et ip̄m nō ſine romani pōtificis ſiue metro
politāi licētia. ſi tn̄ ſpectate ſint religiōi ſ. ⁊ ꝓ
babil' ſcīe. Ad ep̄m ſp̄ealr̄ ꝑtinet baſilicaꝝ
ꝯſecratō. vnctio altaris. ⁊ ꝯfectō criſmatis
manꝰ īpoſitō ⁊ ꝯmunis ſup p̄p̄lm bn̄dictō.
Ipſe p̄dicta officia ⁊ ordīes eccliaſticos di
ſtribuit. ip̄e ſacras v̄gines bn̄dicit. Dū eni
p̄ceſſit vnuſquiſqʒ in ſingulis. iſte p̄ordina
tor eſt in cunctis. Nullus ep̄us aliū in epi
ſcopū ſiue metropolitani ꝯſenſu cōſecrare
debet. nec metropolitanꝰ ordinare ep̄m. ni
ſi tribus ad minꝰ ep̄is p̄n̄tibꝰ alijs omibꝰ q̄
in eadem ꝓuintia ſunt ep̄is aſſenſuʒ dātibꝰ
Cuʒ vō ordinat̃ duo epiſcopi ponūt ⁊ tenēt
euangelioꝝ codicē ſup caput ⁊ ſup verticeʒ
eius. ⁊ vno fundēte ſup eū bn̄dictōeʒ. reliq̄
omēs ep̄i qui aſſunt manibꝰ ſuis caput eiꝰ
tangūt. Vngitur aūt ſacra vnctione caput
eius. q2 omīs ſanctificatio ꝯſtat in ſp̄ūſctō
cuiꝰ v̄tus inuiſibil' in ip̄a criſmatis vnctiōe
et ſignificat̃ ⁊ ꝯfertur. Ordinando aūt pon
tifex manū imponit. Euangelicā vō lectōʒ
diaconus legit. Confirmatōnis aūt ep̄l'am
notarius ſcribit. Deinde ⁊ ordinator ⁊ ordi
natus in ip̄a ordinatōne vterqʒ miſſaʒ cele
brare debet. Et hec q̄dem forma ꝯſecrandi
pontificis a ſctīs patribꝰ tradita eſt.

De archiepiſcopis
Capitulum. XIII.

Eo quando ar
ſ chiepiſcopus electus ordinandꝰ
fuerit omēs eiuſdē ꝓuītie epiſco
pi ad ſedem metropolitanā ꝯuenire debēt
vt ab omnibus ipſe ordinetur. Oportʒ enī
vt ipſe qui illis omnibꝰ preeſſe debet ab om
nibus illis eligatur et ordinetur. alioquin
caſſa iudicatur conſecratio. Statutum eſt
autem vt archiepiſcopuſ infra tres menſes
conſecratōnis ſue ad fidem ſuam exponen
dam et pallium ſuſcipiendū ad apoſtolicā
ſedem mittat q̄d amplius epiſcopo habere
dinoſcitur. Archiepiſcopus eniʒ epiſcopis
preeſt ⁊ pallium portat.

De ſummo pontifice
Capitulum XIIII

Via ſedeſ apoſto
q lica cunctis in orbe terrarū prefer
tur ecclijs. atqʒ ſuper ſe metropo
litanū habere non poteſt. cardina

les epiſcopi ꝓculdubio metropolitani vice fungunt̃. qui videlicet electũ antiſtitem ad apoſtolici culmis apicem ꝓuebũt. Facta aũt electõe ſi forte caſus vl' violentia aliq̃ obſtiterit. vt is qui electꝰ ẽ in aplica ſede iuxta cõſuetudinẽ intromiſſari nõ valeat. electus tñ queadmodũ ſtatutũ eſt ſic papa auctoritatem obtinere dʒ regendi ſctãm Romanaꝫ eccleſiã. ⁊ diſponẽdi facultates illius.

De ceteris officijs que ſũt in clero. Ca. XV.

b I ſunt ordĩes et miniſteria clericoꝝ q̃ tamẽ in auctoritate pontificali i archidyaconi cura ⁊ p̃miceri ac theſaurarij ſollicitudine diuidunt̃.

De archidyacono. Ca. XVI.

a Rchidiaconꝰ imperat ſubdyaconibuſ ⁊ leuitis ad quẽ iſta ꝑtinẽt miniſteria. ſollicitudo parrochiaꝝ ⁊ ordinatio ⁊ iurgia ad eiꝰ ꝑtinent curã. Pro reparandis dioceſianis baſilicis ipe ſuggerit ſacerdoti. ipſe inq̃rit ꝓchias cũ iuſſione epi. ⁊ ornamẽta vl' res baſilicaꝝ vl' ꝓchiarũ. geſta libertatũ eccleſiaſticaꝝ ipe refert epo. collectã pecuniã de ↄmuniõe ipſe accipit ⁊ epo defert. et cetera quedã epiſcopal' ꝓuidẽtie miſteria ſb epo q̃ſi in ꝑtãte cure aduocatus in cauſis eccleſiaſticis examinãdis diſpenſat.

De p̃imicerio. Ca. XVII.

a D p̃imiceriũ pertinent accoliti. exorciſte. lectores atq; pſalmiſte. i. cantores. Signũ q̃ʒ dandũ pro officiõ clericoꝝ ꝓ vite boneſtate et officiũ cantãdi ⁊ pagendi ſollicite. lectiones. bñdictões pſalmos laudes offertoriũ et rñſoriũ quis clericorũ dicere debeat. Ordo q̃ʒ ⁊ modꝰ pſallẽdi in choro ꝓ ſolẽnitate et tpe. Ordiatio q̃ʒ ꝓ lumiaribꝰ deportãdis ſi q̃deʒ etiã neceſſariũ eſt ꝓ repatõe baſilicarũ q̃ ſunt i vrbe ipſe denũciat ſacerdoti. Epiſtolas epi ꝓ diebꝰ ieiunioꝝ ꝓchianis per boſtiarios dirigit. Clericos q̃s delinq̃re cognoſcit ipe diſtringit. Quos vo emendare non valʒ. eoꝝ exceſſũ ad agnitõʒ epi defert. Baſilicarios iſte ↄſtituit ⁊ matriculas ipe diſponit. Qñ aũt primicerius abſens ẽ ea que p̃dicta ſũt iſte exq̃rit q̃ ei aut lege ẽ primus aut eruditiõe bis explendis certus.

De theſaurario. Ca. XVIII.

a D theſaurarium ꝑtinẽt boſtiarij baſilicaꝝ ordiatio incenſi ꝑparatio. cura criſmatis ↄficiendi cura baptiſterij ordinãdi. ꝑparatio luminarioꝝ in ſacrificio ⁊ ſacrificijs.

Quando et quõ ordinatões ſint faciende. Ca. XIX.

o Rdinatõnes aũt ſacras. ſ. p̃ſbiteroꝝ ⁊ dyaconoꝝ nõ niſi certis tpibꝰ fieri debere ſcti patres decreuerũt. i. ieiunio q̃rti mẽſis ⁊ ſeptimi ⁊ decimi ⁊ inicij q̃dragesimal' ac mediãe q̃dragesime die ſabbati circa veſpã ieiunio celebrato. Qñ vo epus ordinatõnes facere diſponit oẽs q̃ ad ſacꝝ ordinẽ accedere volunt. feria q̃rta añ ipſaʒ ordinatõeʒ euocandi ſunt ad ciuitatẽ. vna cuʒ p̃ſbiteris q̃ eos p̃ſtare dñt. Tũc ergo eps e latere ſuo eligere dʒ ſacerdotes ⁊ alios prudẽtes viros gnaros legis diuĩe ⁊ exercitatos in ecclĩaſticis ſanctionibꝰ q̃ ordinandoꝝ ⁊ vitã ⁊ ſcientiã ſine fauoris gr̃a aut muneris cupiditate ſm veritatẽ diligent' inueſtigẽt. vt ſic ꝑ tres dies ↄtinuos diligẽter examĩati. ſabbato tãdem q̃ ꝓbati inuẽti fuerint epo ↄſecrandi p̃ſentent̃. Bñdictiones vo pontificũ diebus tantũ domĩcis celebrandas eẽ ſacri Canones ſanxerunt.

Qua etate ordinandi ſunt qui ordinantur. Ca. XX.

b E etate uero ordinandorũ taleʒ noƀ diffinitio ſacre ſcp̃ture diſcretõnem reliq̃t. vt ſubdiaconus quidem non ordinet̃ ante viceſimumquartum annos. nec dyaconus ante viceſimũq̃uintũ. nec p̃ſbiter añ triceſimum

quatinus deinceps ſi dignus inuẽtus fuerit in epiſcopum eligi poſſit.

Q, ſine certo titulo ordinandi nõ ſunt ſacerdotes Ca. XXI.

q Uod aũt ſine certo titulo p̃ſbiter aut dyaconꝰ ordinari nõ debeat. dicere q̃deʒ refert. cum etiã ſi ꝑfectõnem ecclĩaſtice diſcipline ſeq̃remur. aliter in cleꝝ aſſumẽdꝰ nõ eſſet.

Quales ſint eligendi ad ſacros ordines. Capl'm XXII

d E uita aũt et cõditione eoꝝ qui ad ſacros ordĩes eligunt̃. multa nobis p̃rẽs documenta reliq̃runt. Nam q̄ a ſacris ordinibꝰ non impediat eos qui ꝓbate fuerint ↄuerſatõis placuit diffinire qui a medicoꝝ inciſiõe forte claudi efficiũtur. vel per egritudinẽ ſiue ꝑ violẽtiã abſcidunt̃. ⁊ qui nõ ſponte ſed caſu aliquod membꝝ ſibi amputauerũt. ſi tñ tale fuerit vt ab ope adminiſtratõis nõ impediat. ⁊ laici qui nõ ↄcubinã non pelicem norunt. nec bigami extiterũt. ⁊ in ceteris ſiñ crimĩe vixerunt. Liberti quoq; qui a dominis ſuis ita manumiſſi ſunt. vt in eis nullũ obſequij ius aut ꝑtãtem reſuarunt et ſine crimine vixerunt. bos in clerũ aſſumi poſſe ſine cunctatiõe ſanxerũt. Publice vo penitentes. criminoſos. illitteratoſ. bigamos. repudiatorũ maritos. ex adulterio natos. ab bereticis baptiſatos. et qui ſeipſos abſcide rũt a ſacris ordinibꝰ arcendos. ⁊ energuminos in cleꝝ non recipiendos. ſed ⁊ filios preſbiteroꝝuʒ ad ſacros ordines nõ admittendos. niſi q̃s vel babitus religionis vel ſpiritualis vite boneſtas ↄmendat. Penitẽtes ſi neceſſitas exegerit inter boſtiarios deputari vel int' lectores ita vt euangeliũ vel epiſtolam nõ legant. Si aũt ordinati ſunt int' ſubdyacones baberi ↄcedunt. ita tñ vt manum nõ imponãt aut ſacra ↄtingãt. Penitentes aũt dicimꝰ eos q̃ poſt baptiſmuʒ ꝓ bomicidio aut ꝑ diuerſ crimibꝰ aut ğuiſſimis peccatis publicã gerentes penitentiaʒ ſub cilicio diuĩo fuerint altario recõciliati. Similiter tranſmarinos ⁊ incognitos bomines ſiue clericos aliarum eccleſiaꝝ neq; ordinari. neq; ordinatos recipi concedunt ſine cõmendaticijs litteris epiſcoporuʒ ſuorum.

Qua rõne mutatõ poſſit fieri ordinatorum Ca. XXIII.

m Utatio epiſcoporum de locis ſuis ad alia loca nll'a ratione debʒ fieri: niſi pro magna vtilitate vel neceſſitate cogente. Et boc q̃dẽ non per ipos fieri oportet: ſed conſilio ⁊ inuitatione coepiſcopoꝝ atq; auctoritate romani pontificis. Mutatio ſimilit' clericoꝝ ſiue preſbiterorum nõ ſine magna diſcretõne fieri debet cum cõſilio ⁊ auctoritate epiſcoporum ſuorũ. Clericum etiã in eccleſijs duarum ciuitatũ aſcribi ſacri Canones vetant. Preſbiteros quoq; relicta cura eccleſiarum ſuarum profectiõem ſuſcipere. ſiue ad oratões ſiue quolibet inconſulto epiſcopo non oportere teſtant̃. Determinãt quoq; que ſint que neceſſario preſbiteros ſcire oporteat. id eſt. librum ſacramentorũ. lectionarium. baptiſterium. compotũ. canonem penitentialẽ. pſalterium. omelias per circulum anni domĩcis diebus ⁊ ſingulis feſtiuitatibus aptas. ⁊ multa alia que de vita ⁊ conuerſatione ſacroꝝuʒ ordinũ vel ratõnabiliter dicta ſunt vel neceſſario facienda.

q que p̃ſbiteros ſcire opʒ

Pars quarta.
De indumentis ſacris.
Capitulum .I.

n Oſſe oportʒ chriſti ſacerdotes ⁊ miniſtros q̃niã idcirco ſingľaris eis in ſacro miſterio babitꝰ attribuit̃ vt p id q̃d foris apparet q̃les intꝰ eẽ debeãt oñdat̃. Sacrarum aũt veſtiũ ritus ꝑtim a veteri teſtamẽto aſſumptꝰ eſt partĩ a patribꝰ noui teſtamẽti adiectꝰ. Legimꝰ q̄ moyſes Aaron frẽm ſuũ cũ filijs eiꝰ ad oſtiũ tabnacli teſtimonij ſanctificandũ applicuit. et lotũ aqua tũica biſſina veſtiuit. deinde zona precinxit

et veſtiuit eum tunicā interiorē. et impoſu
it ei ſuphumerale.⁊ cinxit eū ſcd̄m facturaꝫ
ſuphumeralis.⁊ impoſuit ſup eum logion
id eſt rationale in quo erat manifeſtatio ⁊
veritas.⁊ mitrā impoſuit ſup caput eius et
ſup mitram in fronte ipſius laminā aureaꝫ
in qua erat ſculptū nomen dei. Septem ſi
p̄dicta enumeres inſtrumēta pontificalis
ornatꝰ inuenies.id ē.tunicā biſſinam.zonā.
tunicam interiorē.ſuphumerale.rationale
mitram.⁊ laminā auream.quibꝰ ſi femina
lia linea q̄ ritu ſacro circa renes pontificis
ſtringebant adieceris octo ſunt ſacerdota
lia indumenta.

De tunica biſſina — Ca.II.

t **Tunica biſſina eſt**
que grece poderis.id eſt. talaris
appellatur.q: a collo vſqꝫ ad talos
extenditur que in nouo q̄d ē ſacerdotio nō
eſt de biſſo ſolū ſed lino contexitur.que mē
bris corporis modificata atqꝫ aptata nihil ſu
pfluum aut diſſolutū in vita ſacerdotis eē
debere oñdit. Hec ⁊ ob ſpēm candoris no
men albe ſortitur q̄ mundicia ſignificat mi
niſtroꝝ dei.ſicut ſcriptum eſt. Biſſinū ſunt
iuſtificatōnes ſanctoꝝ.caro quippe hoīs
mundiciā quaꝫ ex natura nō habet.ſtudio
bono adnitente acquirit p grām. vt ſcd̄m
apoſtolū miſter chriſti corpꝰ ſuuꝫ caſtiget
et in ſuitutē redigat.quemadmodū biſſus
vel linū candorē quem ex natura nō habu
it per ſtudiū et induſtriā multis tunſioni
bus quaſi quadā vexatione attrituꝫ acqui
rit.

De zona. — Ca.III.

h **Ec veſtis id eſt tu**
nica linea circa renes zona fortiē
conſtringit vt caſtitas ſacerdotis
nullo incētiuoꝝ eſtu diſſoluat ſicut ſcriptū
eſt. Sint lumbi veſtri p̄cincti. Veſtis q̄ppe
candida mundiciā. zona vero ꝯtinentiam
ſignificat vt illic nō ſordeſcat.hic nō effluat
vita ſpūalis. Hec zona quidē in veteri teſta
mento quattuor coloribꝰ diſtincta inuenit
id eſt biſſo purpura iacincto cocco.que va
ria interp̄tatōe ſiue ad quattuor elemēta.q
rum ꝯplexiōe natura hūana ꝯſtat.vt totū
qd hoīs eſt ſtringat ⁊ cohibeatur a fluxu
vicioꝝ.ſiue ad q̄tuor p̄ncipales v̄tutes ani
mi q̄bus hō ex omni pte cingi debet ac mu
niri referenda exiſtimāt.

De feminalibus lineis. Capitulum .IIII.

o **D eiuſdez caſtita**
tis ⁊ ꝯtinentie ſignū que p tunicā
et zonā deſignat.hoc eſt etiā q̄ inē
cetera ſacra indumēta femīalia linea circa
renes ad ſacꝝ miſteriū ingredientiū appli
cari iubet. nō taꝫ ad turpitudis velande q̄
ſolitis q̄tidiani vſus indumētis tegebatur
neceſſitatem q̄ꝫ ob ꝯſeruande caſtitatis et
mūdicie ſignificatiōem. Neqꝫ v̄o exiſtimā
duꝫ in illo p̄ori populo viros diſcooperta
aut nō velata carne pudoris incedere vt in
traturi ad ſancta tunc demū verenda tege
re iuberent.ſed voluit ſmo dei in ſacro offi
cio miſtros dei ad tegenda infirma corpis
ꝓpriū ac ſingl'are opimētum habere vt p h
oñderet pudiciciā ⁊ caſtimoniā illoꝝ preci
pue cum ſctā tractarent vnicā et ſingularē
eſſe debere. Vñ miniſtri noui ſacerdotij h
operimētū in ſacro officio ſingl'are nō aſſu
mūt quibꝰ eſt iniūcta ſuāde caſtitatis q̄ti
diana neceſſitas.ſic eſt quotidie offerēdi cō
ceſſa ptās. Miniſtri v̄o veteris figure tpe
ſacrificij offerendi feminalia ſumūt q̄ miſte
rio expleto iteꝝ ſoluūt q̄niā a ꝯtactu carnis
vetꝰ lex ſancta tractaturos ꝓhibuit. q̄s rur
ſus expleta vice ad operā carnal' cōmercij
relaxauit. Reliq̄ aūt duo.i.tunica linea ⁊ zo
na veteris ⁊ noui teſtamēti ſacerdotibus cō
munia eē noſcunt q̄uis noſtꝝ ſacerdotiuꝫ
zonā q̄tuor coloribꝰ intextā ñ req̄rat.fortaſ
ſis ſupſtitōis vitāde cauſa.aut inopia artifi
cij īductū.ꝯtextū pura ac ſimplici ꝯtinētia.

De interiori tunica et iacinctina. Ca. V

ſ **Equitur quartū**
indumētum tunica interior ſiue
iacinctina que in veteri ⁊ī nouo

teſtamento ſoli vtūtur pontifices. Et meri
to pontifex duabꝰ tunicis induit qui d' the
ſauro ſuo pferre deb; noua ⁊ vetera.ppter
quod ⁊ ipſa tunica ſecūda ⁊ interior appel
latur vel iacinctina.cuiꝰ color ſpēm celi ſere
ni imitat.vt per hoc intelligi det. quia pon
tifex plus debet de celeſtibꝰ cogitare q̄ꝫ de
terrenis. Rectus ordo: p̄mū in tunica linea
et zona ⁊ feminalibꝰ exp̄mit mundicia car
nis.deinde per tunicā interiorē vel iacinti
nam ſignificat mūdicia cordis.

De ſuperhumerali. — Ca.VI.

q **Quinta veſtis eſt**
ſuperhumerale qd hebraice vo
catur ephot.hoc in teſtamēto ve
teri ſoli pontifices vtebant.eiſdem q̄bus et
zona fuerat diſtincta coloribus. Sub g̃ra
autē hoc veſtimētum tam ſacerdotibꝰ q̄m
pontificibꝰ cōmune eſt. Qd autem p quat
tuor colores in zona ſignificari dicimus.id
ipſum in ſuphumerali p eoſd quattuor co
lores figuratū inuenimꝰ. Significat autē
ſuphumerale fortitudinē opeꝝ ⁊ patientiā
laborū.pro eo q ad portāda onera humeri
ſupponūt. Idcirco in ipo ſuperhūerali duo
bus lapidibꝰ p̄cioſis.q̄ꝝ vnus a dextro hu
mero.alter v̄o a ſiniſtro ſuppoſitus fuerat
nomīa duodeciꝫ patriarchaꝝ inſcp̄ta erāt.
ſex in vno ⁊ ſex in altero.quia p noīa patri
archarū memoria ſctōꝝ intelligit. quā ſa
cerdos a dextris ⁊ a ſiniſtris.id eſt.in ꝓſpe
ris ⁊ aduerſis cordi imp̄ſſam ſemp habere
et portare debet. Noſtꝝ v̄o ſacerdotiū ſup
humerale ſimil'r intextum non hab; vt ve
tus.pro eo q chriſtiana religio magis ſim
plici veritati ſtudere debeat. q̄ꝫ ſupſtitōni.

De rationali quod grece logion dicitur. — Ca.VII.

ſ **Equitur deinde**
rōnale ſiue logion qd pectori pō
tificis ſupimponit vt in eiꝰ corde
ſapientiā ⁊ diſcretionē ineſſe debere oñdat
In ipo autem ratōnali poſita ſunt manife
ſtatio ⁊ veritas.vt in doctrina ſua pontifex
nec aliud q̄ꝫ veritas ſuggerit efferre preſu
mat.neqꝫ id quod a veritate intus hauſerit
ratione ⁊ ope approbare ⁊ manifeſtare deſi
ſtat. Notandū vero q ad inuicē concathe
nant rationale ⁊ ſuphumerale.q: coherere
et concordare debēt ratio ⁊ opera vt quod
mētis intellectu pcipimus ope impleamꝰ.
Deinde etiā quia nō prius rationale q̄ꝫ ſu
perhumerale nomīatur.quoniam in ſcola
virtutuꝫ opera p̄cedunt vt ſapientiam ap
prehēdas ſicut ſcriptū eſt. A mandatis tu
is intellexi. Et iterum. Que cepit Iheſus fa
cere ⁊ docere. Poſtea manifeſtatio ſequit
poſt rationale ne docere p̄ſumas qd prius
nō didiceris. Huic enī ꝯcordat q in ipſo ra
tionali duodeci lapides inſerti erāt duode
cim patriarcharū nomīa inſculpta in ſe cō
tinentes.quia pontifex ſanctoꝝ patꝝ exem
pla impſſa memorie habere debet.⁊ ſm ipa
facta ſua moderari.

De mitra que cidaris dicitur vl' tiara. — Ca.VIII.

p **Poſt cetera orna**
mēta ſupimponit capiti pontifi
cis mitra q̄ alio nomīe cidaris vl'
tiara vocat. q̄ q̄nqꝫ ſenſuū q̄ in capite ſedē
hñt regimen ſignificat. Miniſter ergo hñ
vitaꝫ ſuā regens caput ſuū xp̄m ornat. Qr
auteꝫ ſicut ait aplus. Caput xp̄i deus ē.con
ueniēter ornamēto capitis nouiſſime lami
na aurea ſupimponit cui inſculptū eſt no
mē dei qd in hebraico ineffabile vocat. vt p
hoc ſignificet deū ſicut ꝯditorē oīm. ita etiā
rectorē eſſe vniuerſoꝝ.⁊ ad honorē ⁊ gl'iam
eius referendū quicq̄d a ſacerdotibus et
miniſtris ſacris hñ fuerit diſpenſatuꝫ. Hec
igit indumēta octo eſſe debere Moiſes in
Exodo cōſtituit.ſed in Leuitico de eiſdem
indumētis tractans.de octauo.id eſt. de fe
minalibꝰ tacuit.fortaſſis quia ad genitalia
noſtra et verecunda lex manum nō mittit
qui voluntariū deo ſacrificium caſtitatis
offerre debemus ſicut ſcriptum eſt. De vir
gibꝰ preceptū dñi nō habeo.⁊ ipe dñs d' vo
lūtarijs eunuchis loq̄nt adiecit. Qui pt ca
pe capiat.ac ſi dicerꝫ.femīalibꝰ ego ñ veſtio

nec cuiq̄m neceſſitatē impono. qui vult eſſe
ſacerdos ipſe ſe veſtiat ⁊ ingreſſ⁹ ad ſancta
ad verecūda tegenda voluntarie munimē
tū caſtitatis aſſumat. Notandū vͦo ꝙ ſacer
dotibus inferioris ordinis neqꝫ tunica da
tur iacinctina. neqꝫ ſupḃumerale. neqꝫ ra
tionale. neqꝫ lamīa aurea. quib⁹ ſoli vtunt̃
pontifices. id eſt. ſummi ſacerdotes. ſed tan
tum poderis ⁊ mitra ⁊ zona qua ſtringit̃ ip
ſa poderis. id ē. tunica biſſina. quia fūgunt̃
quidē ſacerdotio. ſed nō in illa dignitate q̄
funguntur ſacerdotes qui octo indumentis
decorant̃.

De indumētis noui ſacerdotij.
Capitulum IX

b Ec ſūt autez indu
menta que a veteri inſtrumēto no
uum ſacerdotiū aſſumpſit. tunica
linea. zona. ſupḃumerale. tunica interior. ra
tionale ⁊ mitra. Sꝫ tūica interior ⁊ rōnali
ſoli vtunt̃ pontifices. laminā aureaꝫ nouū
ſacerdotiū nō habet. pro qua nūc frontib⁹
fidelium ſignū crucis imprimit̃. quoniam
auro legis ſenſus euangelij p̄cioſior eſt.

De ſtola vel orario. Ca. X.

b Ec ſunt que veteri
bus noua inſtitutō adiecit. ſtola q̄
alio nomīe orariū vocatur. q̄ collo
ſacerdotis ſupimponit̃. vt eū iugū domini
aſſumpſiſſe ſignificꝫ. q̄ a collo p anteriora de
ſcendens dextꝝ latus ornat ⁊ ſiniſtrum. vt
doceat ipſum p arma iuſticie a dextris et a
ſiniſtris. id ē. in pſperis et in aduerſis debe
re eſſe munitū. ſicut ſcriptuꝫ eſt. Patientia
vobis neceſſaria eſt vt reportetis pmiſſio
nes. Et iterum. Qui pſeuerauerit vſqꝫ in fi
nem hic ſalu⁹ erit. Inde eſt ꝙ ſtola cum zo
na poderis quibuſdā nexib⁹ colligat̃. quia
virtutes v̓tutibus ſociant̃ ne aliquo tēpta
tionis moueant̃ impulſu.

De planeta vel caſula. Ca. XI

ſ Ic igitur ſacerdo
te domini ornato. per tunicā mun
dicia. per zonā ꝯtinentia. per ſupḃu
merale iuſticia. per ſtolā patientia. cūctis
poſtremo caſula ſupponit̃. que charitateꝫ
ſignificat ſicut ſcriptū eſt. Adhuc excellētio
rem viā vob̃ demonſtro. Si linguis hoīm
loquar ⁊ angeloꝝ. charitatē autem non ha
beam nichil ſum ⁊c.

De mapula vel manipula.
Capitulum XII

q Uia vero mentib⁹
bene ꝯpoſitis ⁊ diuino cultui mā
cipatis aliquotiens negligētia ſubre
pit neceſſe eſt vt ad eam detergendā iugis
adhibeatur diligentia. qua velut quedā ab
oculis demergēs pituita ſepius emūdetur
Propter quod in ſiniſtra manu quedam
apponit̃ mapula. que ſepe fluentē oculoꝝ
pituitā tāgat ⁊ limpitudinē oculorū abſter
gat.

De dalmatica Ca. XIII.

n Tuntur preterea
leuite alio indumēto qđ dalma
tica dicit̃. a regione q̄dam vbi pri
mus ei⁹ vſus inſtitut⁹ putatur nomē. a col
lobio v̓o quo apoſtoli ⁊ quidā apoſtoloꝝ
ſucceſſores vſi fuiſſe legunt̃ abiectis mani
cis formā trahens. Significat autē dalma
tica propter ſui latitudinē curā proximorū
que ſe extendit per dilectōnem vt plurib⁹
pficiat. Ad vnū ergo finē tendit ⁊ ſignifica
tio dalmatice in leuitis. ⁊ ſignificatio caſu
le in p̄ſbiteris. qꝛ vtriſqꝫ cura et ſollicitudo
proximoꝝ iniungit̃ p dilectōem adimplēda.

De ſandalijs et caligis biſſinis
ſiue lineis. Ca. XIIII.

v Tuntur aūt epiſco
pi ⁊ cardinales p̄ſbiteri ſandalijs q̄
calciamenta ſunt p̄dicatorum. Ha
bent autē hec de ſubtus ſoleam integrā ne
pes terram contingat. De ſuper v̓o ꝯſtant
ex corio per loca pforato. quia greſſus p̄di
catoris et ſubtus muniti eſſe debēt ne terre
nis polluant̃ ⁊ de ſup aperti vt ad celeſtia
cognoſcenda reuelent̃. Q̄ʒ autē locis q̄buſ
dam aperiunt̃. hoc ſignificat ꝙ euangelica

predicatio nec omnibus reuelari debet. nͤ
ab omnib⁹ abſcondi ſic ſcriptū eſt. Uobis
datū eſt noſſe miſteriū regni dei. ceteris au
tem in pabolis. Illic quippe ſandalia aperi
untur. vbi miſteria regni dī ꝯgnoſcūt̃. Pri
us aūt q̄ꝫ ſandalia in pedib⁹ aſſumāt indu
untur caligis biſſinis vel lineis vſqꝫ ad ge
nua ptenſis ⁊ ibideꝫ ꝯſtrictis. p quod ſigni
ficatur ꝙ rectos greſſus dn̄t facere pedib⁹
ſuis. ⁊ genua debilia. id eſt. negligentijs re
ſoluta roborare. et ſic ad p̄dicandum euan
gelium feſtinare.

De baculo epiſcopi et anulo.
Ca. XV.

v Tuntur pōtifices
baculis ⁊ anulis. Bacl̓us p recti
tudinē ſui ſignificat iuſticiam p̄la
torum qua ſubiectos regere debēt. Qui id
circo ſubtus acumen habꝫ vt rebelles p in
crepatōem pungat. de ſup recuruus eſt vt
per ꝯſolatōnem mites trahat. Anul⁹ ſacra
mentū fidei ſignificat q̄ ſponſa xp̄i eccleſia
ſubarrata ē. cui⁹ cuſtodes ⁊ pedagogi ep̄i
ſunt ⁊ prelati. p ſigno ferentes h̃ in teſtimo
nium illi.

De pallio archiepiſcopi.
Capitulum XVI.

v Tuntur archiepi
ſcopi pallio q̄d ſignificat torqueꝫ
aureā quaꝫ ſolebant legitime cer
tantes accipe. Circl̓o auteꝫ q̄ humeri ꝯſtrin
gūtur timor ⁊ diſciplina dn̄i intelligit̃. quo
ſe ⁊ ſubditos ſibi regere dn̄t. Per duas ve
ro lineas ex vtraqꝫ pte. id ē. an̄ ⁊ retro a ſū
mo deorſuꝫ pēdentes. p̄dicatio vtriuſqꝫ te
ſtamenti vel dilectō dei ⁊ primi figuratur.

De vaſis ſacris. Ca. XVII.

b Ec ſūt aūt que de
vaſis ſacris in miniſterio diuino
breuiter attingimus. ara crucem
ſignificat. calix ſepulcꝝ. patena lapideꝫ. cor
poralis palla ſindonē qua inuolutum eſt
corpus chriſti.

Pars quinta.
De dedicatione eccleſie.
Capitulum. .I.

p Oſt ordines
quos in p̄ma parte eccl̄a
ſtice adminiſtratiōis po
ſuim⁹ ad ſacramētorū cō
ſideratōem tranſim⁹. Et
p̄mū quidē de ſacramēto
dedicationis eccl̄ie in q̄ cetera omīa ſacra
menta celebrant̃ loq̄ndū nobis videt̃. Su
perius in ea quā general̓r de ſacramētis p̄
miſim⁹ tractatione diſtinxim⁹ ſacramēta
alia eſſe ſalutis. alia adminiſtratōnis. alia ex
ercitatōis. Prima ad remediū. ſc̄da ad offi
ciuꝫ. tercia ad exercitiū. Et illa q̄deꝫ q̄ admi
niſtratōis ſiue p̄pationis ſunt ordinib⁹ co
herent. q̄niā ⁊ ipſi ordines ſacramēta ſunt
et q̄ circa ordines ꝯſiderantur q̄lia ſunt in
dumēta ſacra ⁊ vaſa ⁊ cetera hmōi. Hͨ oīa
quia vt dictū eſt circa ipſos ordines cōſide
rant̃. diuiſim tractari n̄ debuerūt. Alia v̓o
ſacramēta oīa ad q̄ ꝯficienda ⁊ ſanctifican
da vniuerſa hec q̄ſi quedā inſtrumēta pre
miſſa ſunt ſubſeq̄nter tractari expoſcūt. Et
primū ſic iam dictū eſt de dedicatiōe eccl̄ie
quaſi de p̄mo baptiſmate q̄ ipſa dīna q̄dā
modo eccl̄ia p̄mū baptiſat̃. vt in ea poſtmo
dū homīes ad ſalutē regenerādi baptiſent̃
Q̄ꝛ eīꝫ primū ſac̄mētū in baptiſmo cogno
ſcit̃ p qđ fideles oēs inť mēbra corpis xp̄i p
regeneratōiſ noue grāꝫ ꝯputant̃. idcirco h̃
p̄mū tractādū occurrit Primū ī d̄dicatōe
eccl̄ie figuratū. deinde in ſanctificatōe anīe
fidel̓ exhibitū. Qđ eīꝫ in hac domo orōnis
viſibil̓r per figurā exp̄mit̃ totū in anīa fide
li per inuiſibilē veritatē exhibet̃. Ipa enim
veꝝ dei templū eſt ꝯfederatōe v̓tutuꝫ q̄ſi q̄
dam ſtructura lapidū ſpiritualiū edificata
vbi fides fundamentū facit. ſpes fabricam
erigit. charitas ꝯſummatiōeꝫ imponit. Sꝫ
et ipſa eccl̄ia ex multitudine fideliū in vnuꝫ
ꝯgregata dom⁹ eſt dei ex viuis lapidib⁹ cō
ſtructa. vbi chriſtus fundamentū angl̓are
poſitus ē. duos parietes iudeoꝝ et gentiuꝫ
in vna fide ꝯiungens. Hui⁹ itaqꝫ ſac̄menti

quod in dedicatõe eccl'ie exhibet formã pri
mũ ꝓponim⁹. vt deinde miſticã intelligen
tiã ſidei q̃ in illo format exq̃ram⁹.

Dehis que viſibiliter agũtur in ea. Ca .II.

Primuz pontifex
aquã bñdicit typicũ ſal admiſcẽs
deinde eccl'iam ipaz extrinſec⁹ ter
girãdo aſpergit. clero ⁊ ppl'o ſbſeq̃nte. Inte
rim vero in circũitu dedicande eccl'ie intri
ſec⁹ duodecim accenſa ſunt lumiaria. ⁊ ce
tera omia q̃ ibi pficiunt. Per ſingl'as autẽ
vices ad portam baſilice veniẽs quã ob ſa
cramenti figurã clauſã eẽ opꝫ pcutit vĝa
paſtorali ſupliminare ipſius dicẽſ. Tollite
portas pn. vr̃as ⁊ e. por. etnales. Cui dyaco
nus intra poſit⁹ r̃ndet. Quis ẽ iſte rex glie
Pontifex autẽ. Dñs vtutũ ipe eſt rex glie.
Tercia deinde vice reſerato oſtio ĩtrat põ
tifex cũ clero ⁊ ppl'o dicẽs tercio. Pax huic
domui. deinde cũ ſacerdotib⁹ ⁊ leuitis ⁊ cle
ricis ad orõnem pſternit pro ſanctificatõe
ipſius dom⁹ dedicande. Poſtea cõſurgẽs
ab oratione nõdum ſalutãs ppl'm dicendo
Domin⁹ vobiſcũ. tantũmodo hortat cun
ctos ad orandũ. his cõpletis incipit de ſini
ſtro angulo baſilice ab oriente p pauimen
tum ſcribere alphabetũ vſq; ad dextruꝫ an
gulum occidentis. atq; iteꝝ a dextro angu
lo orientis vſq; in ſiniſtrum angulum occi
dentis. Dehinc ad altiora ꝯſcendit et ſtãs
ante altare deũ ſibi in adiutoriũ inuocat di
cens. Deus in adiutoriũ meuꝫ intende cõ
plens verſum cũ glia ſine alleluia. Poſt h̃
aquam bñdicit ſalem et cinerẽ admiſcens
et faciens ter ſignũ crucis ſup ipam cui mi
xture vinũ etiam addit. Poſt hec tingit di
gitum in aq̃ ⁊ facit crucem p q̃tuor cornua
altaris. Inde venit añ altare et circũiens aſ
pergit illud ſeptẽ vicib⁹ aſperſorio facto de
yſopo. circũit dehinc ter totã eccl'iam. intrin
ſecus aſpergens parietes ipi⁹ de eadem aq̃
faciẽs hoc etiã tercio. Interim vͦ cantatur
pſalm⁹ Exurgat deus. cũ antiphona. Qui
habitat in adiutorio altiſſimi. Circũit inte
rim ipſe pontifex tranſiens p mediã eccl'iaꝫ

et cantans. Domus mea dom⁹ orõnis vo
cabitur. Et iteꝝ. Narrabo nomẽ tuũ frib⁹
meis ĩ medio e. l. t. His itaq; peractis pon
tifex ſe ad orõem ꝯfert petens vt omẽs qui
eandẽ domũ oraturi ĩtrauerint exauditos
ſe eẽ gaudeant. ꝯpleta itaq; expiatõe cõuer
titur ad altare incipiẽs antiphonã Introi
bo ab altare dei. cum ipſo pſalmo. ⁊ qd reli
quum eſt de ipa aqua purificatiõis ad ba
ſim altaris effundit. deinde ipum altare lin
teo extergitur. ⁊ pontifex incẽſum defert ſu
per illud. Poſtea facit crucem in medio al
taris et p q̃tuor angulos ei⁹ de oleo ſancti
ficato. Deinde in circuitu eccleſie duodeciꝫ
cruces criſmant in parietib⁹. ab ipo pontifi
ce tres p ſinglos angulos figurate. Reuer
ſus deinde iteꝝ ad altare accenſuꝫ thus ſu
per illud offert ĩ modũ crucis. ⁊ ſic peracta
deniq; cõſecratione ipſum altare albis ve
laminibus operitur.

Qd ſit miſteriuꝫ supradictorũ. Capitulum .III.

Multa in his oib⁹
latent ꝓfunda miſteria ex quib⁹
pauca ad memoriã excitandam
attingim⁹. Domus dedicanda ſanctifican
da anima eſt. Aqua penitẽtia eſt ſordes ab
luens peccatoꝝ. Sal ſmo diuin⁹ increpati
one mordens ⁊ ꝯdiens corda inſipida. Tri
na aſperſio. trina merſio eſt purificandi p
aquã. Duodecim lumiaria ſunt apl'i eccle
ſiam per q̃tuor mundi ptes illuminãtes. ⁊
crucis miſteriũ p totum mundũ efferẽtes.
Pontifex xp̃us eſt. Uirga poteſtas. Trina
ſupliminaris pcuſſio celi terre ⁊ inferni do
minatio. Interrogatio incluſi. ignorantia
ppl'i. Apertio oſtij. ſublatio peccati. Pon
tifex eccleſiaꝫ ingrediẽs pacẽ domui impre
catur. quia xp̃s mundũ ingrediẽs. pacem
int deum ⁊ hoiem fecit. Proſtrat⁹ p ſancti
ficatione dom⁹ orat. ⁊ xp̃us humiliatus p di
ſcipulis ⁊ p credituris omib⁹ prẽm orabat
dicens. Pater ſanctifica eos in nomie tuo
Surgens autẽ ab orõne ppl'm non ſalutat.
quoniã qui nec dũ ſanctificati ſunt applau
dendũ non eſt ipis ſed orandum pro ipſis.

Deſcriptio alphabeti ſimplex doctrina fi
dei. Pauimentũ cor hũanũ. In pauimen
to alphabetũ deſcribit qñ carnalis ⁊ rudis
ppl'us pma ac ſimplici doctrina fidei initiat
Ductus a ſiniſtro angulo oriẽtis in dexteꝝ
occidentis. ⁊ iteꝝ a dextro angulo orientis
in ſiniſtꝝ occidentis formã crucis exprimit
que mẽtib⁹ hominũ p fideꝫ euangelice pdi
catõis impmit. ⁊ q: pmũ fides ĩ iudeis fuit.
⁊ poſtea ad gentes trãſiuit. et rurſuꝫ in fine
cũ plenitudo gentiũ intrauerit. tũc omnis
iſrl' ſalu⁹ erit. Utriuſq; ergo ppl'i collectiõeꝫ
hi duo vſus ſignificãt in crucis effigie ꝯpa
cti. Hẽ q Jacob filios Joſeph bñdicẽs can
cellatis mãib⁹ formã crucis expmẽſ dextrã
manũ ſup caput Effraym. ⁊ ſiniſtrã ſup ca
put manaſſe poſuit. q: poſi ppl'o abiecto iu
nior ad dextrã collocat⁹ ẽ. Cambuca ſiue v
ga paſtoralis q̃ ſcptura figurat miniſteriũ
ſignificat doctoꝝ q̃ꝝ ſtudio ⁊ pdicatõne et
ꝯuerſio gentiũ facta ẽ ⁊ pficienda ẽ iudeoꝝ
Q; ſtans añ altare deũ in adiutoriũ inuo
cat ſignificat eos q̃ percepta fidei ꝯgnitiõe
ſe ad bona opa ⁊ ad luctã ꝯ inuiſibiles ho
ſtes accingũt. ⁊ quia de ſuis virib⁹ minus
pſumunt diuinũ auxiliũ ſibi adeſſe depo
ſcunt. In q̃ q: certantiũ labor expmit q̃ inẽ
ſuſpiria ⁊ gemitus nõdũ alleluia nominat
poſt hec aq̃ bñdicit cũ ſale ⁊ cinere addito
vino aque mixto. Aq̃ ppl'us eſt. ſal doctina.
cinis paſſiõis xp̃i mẽoria. ⁊ vinũ aq̃ mixtũ
chriſtus deus ⁊ hõ. Uinũ diuitas. aq̃ mor
talitas. Sic eni ppl'us ſãctificatur doctrina
fidei ⁊ mẽoria paſſionis xp̃i. vnitus capiti
ſuo deo ⁊ homini. Poſt h̃ eccleſia interius
aqua ſanctificata aſpgit. vt intus et exteri⁹
oia ſãctificata oñdat. Aſperſoriũ yſopi hu
militatẽ chriſti ſignificat. q̃ aſpſa ſctã mun
datur eccl'ia. Circũit pontifex altare ⁊ eccl'iaꝫ
totã aſpgendo. q̃ omẽs luſtrando ⁊ curã
impẽdendo oibus vbo ⁊ exemplo ꝯmunẽ
ſe pbens vniuerſis. Propter qd etiã opuſ
orõne ꝯſũmat. orans vt exaudiant inibi iu
ſta petentes. quoniã op⁹ homis ſiñ diuino
adiutorio eẽ poteſt. fructuoſum eẽ non pt.
Nouiſſime ꝯpleta expiatõe pontifex ad al
tare ꝯuertitur. qd reliquuꝫ eſt de aq̃ purifi

catiõis ad baſim eius effundẽs. q̃ ꝯmittẽs
deo quod ſupeſt. vires ſuas excedẽs in pfe
ctõne ſacri miniſterij. Dehinc linteo altare
extergit. Altare xp̃us eſt ſup quẽ offerim⁹
patri noſtre deuotiõis mun⁹. Linteũ caro
eius tunſionib⁹ paſſionũ ad candorẽ incor
ruptionis pducta. Incẽſum orationes ſan
ctoꝝ ſignificat. Oleum autẽ grãm ſpũſſcti
demõſtrat cui⁹ plenitudo in capite pceſſit
de hinc pticipatio ad mẽbra defluxit. Pro
pter hoc a ſacrato altari duodecim cruces
in pietib⁹ criſmant. quia ſpũal' gratia a xp̃o
in aplos deſcendit vt crucis miſteriũ p q̃tu
or mundi ptes cũ fide trinitatis pdicarent.
Candidũ velamẽ quo poſt ꝯſecratõem al
tare operit. gliam incorruptõis deſignat. q̃
poſt paſſionẽ ꝯſumpta mortalitate Jheſu
hũanitas induta eſt ſicut ſcptũ eſt. Conſci
diſti ſaccum meũ ⁊ circũdediſti me leticia.

Pars ſexta
De ſacramento baptiſmi. Capitulum .I.

Sacramentuz
baptiſmi pmũ eſt inter oia
ſacramẽta in q̃bus ſalus
ꝯſtare pbat. De ipo nãq;
dñs dicit. Niſi q̃s renat⁹
fuerit ex aqua ⁊ ſpũſancto non pt intrare ĩ
regnũ dei. Et iterũ. Qui crediderit ⁊ bapti
ſatus fuerit ſal. e. Hec ſunt igit que d ſacra
mẽto baptiſmi pncipaliter inq̃renda ppo
nimus. Primũ quid ſit baptiſm⁹. ſcdꝫ q̃re
inſtitut⁹ ſit baptiſm⁹ vel q̃re circũciſio mu
tata ſit. et cetera q̃daꝫ veteris legis ſacramẽ
ta. tercium qñ inſtitut⁹ ſit baptiſmus et de
trib⁹ tpib⁹. Primo qñ circũciſio ſtatũ ha
buerit añ baptiſmũ. Ultio qñ baptiſm⁹ ſta
tuꝫ habuerit poſt circũciſionẽ. Medio qñ
circumciſio ⁊ baptiſm⁹ ſimul cucurrerunt
Aliud vt finiret. aliud vt confirmaret. Iteꝫ
qñ homies obligari ceperũt precepto ſuſci
piendi baptiſmũ. Item quid diſtet inter ba
ptiſmũ Johannis ⁊ Xp̃i. Itẽ que fuerit for
ma baptiſmi Johannis. Itẽ que ſit forma
baptiſmi chriſti. Item ſi nullus ſaluari pt
niſi actualiter pcepto ſacramẽto baptiſmi.

Debijs ergo omnibꝰ multa q̄renda reſtāt
ſed nos interim pro tp̄e pauca ſcd̄m noſtrā
poſſibilitatē proſequamur.

Quid ſit baptiſmus. Ca. .II.

Si ergo queritur
quid ſit baptiſmus. Dicamꝰ quia
baptiſmus eſt aqua diluēdis cri
minibꝰ ſanctificata ꝑ v̄bum dei. Aqua eni
ſola elementū eſſe poteſt. ſacramentū eē nō
poteſt. donec accedat verbū ad elementuꝫ
et ſit ſacramentū. Per verbum enī elemen
tum ſanctificat᷑. vt virtutē ſacramēti accipi
at. vt queādmodū elementuꝫ ex naturali q̄
dam qualitate rep̄ſentat. ex ſupaddita inſti
tutione ſanctificat. ſic ex ſanctificatōe conti
neat que ſanctificandis ꝑ eam impertiēda
eſt grām ſp̄ualem. Uerbum auteꝫ quo ele
mentū ſanctificat᷑ vt ſit ſacramentū. ipſū in
telligimꝰ de q̊ dictū ē. Ite docete oēs gētes.
baptizantes eos in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſ
ſancti. Nomen ergo patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſcti
ip̄m eſt verbū dei ꝑ quod ſanctificat᷑ elemē
tum vt ſit ſacramentū. Et recte per verbuꝫ
dei ſanctificantur que per verbū dei creata
ſubſiſtunt. Ip̄e dixit ⁊ facta ſunt. per verbū
creare potuit ⁊ per verbū ſanctificare non
poteſt. quibꝰ per verbū ſubſiſtentiā dedit?
putas᷑ quia per ipſū verbū gratiā apponere
non poſſit? Ne ergo mireris ſi per verbuꝫ
dei ſanctificatur quod ad remediū ſalutis
inſtitutū eſt ſacramentū. Sed forte dicit ti
bi cogitatō tua. Quod eſt iſtd̄ verbū dei?
Quod eſt nomen patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti.
in quo baptizari iubemur? Nū quid vocē
aliquā hic cogitare opoꝛtet. ⁊ ſonuꝫ ad au
res humanas prolatū? Si vocē aliquā in
telligi optet nomē trinitatis ip̄am aut qua
lem intelligi opoꝛꝫ? Si dicimus q꞉ h̄ vox
deus in noīe iſto intelligēda eſt. conſequēs
eſt vt vbi ſonꝰ iſte ſupaquā ſanctificandaꝫ
prolatus nō fuerit ſacramentū baptiſmi eē
non poſſit. Quid ergo? merſiſti homineꝫ
et dixiſti. Baptizo te in noīe pr̄is ⁊ filij et ſpi
ritusſancti. ⁊ dicis michi chꝛiſtianus eſt
hic homo. baptizatus eſt in nomīe patris
et filij ⁊ ſpiritusſancti. Ego illū merſi tercio
in aqua. Ego dixi cū mergerē illuꝫ in aqua
Baptizo te in nomīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſā
cti. Ego igit᷑ teſtis aſſiſto. q꞉ baptizatus eſt
hic in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſācti. baptizatꝰ ē
in nomine trinitatis. In quo noīe? Tu mi
chi dixiſti. quia nomē trinitatis eſt deꝰ. hoc
nomen ego hic nō audiui. cuꝫ dixiſti. in no
mine pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſācti. Qd̄ ergo nomē
dicere voluiſti? Dixiſti te baptizare ī noīe
patris ⁊ fi. ⁊ ſpūſſcti. Et illud nomē de quo
dixiſti nō dixiſti. Quomō ergo ſanctifica
ta eſt aqua in nomīe qd̄ dictū nō eſt? Qd̄
ſi putas te in hoc dixiſſe. nomē patris ⁊ filij
et ſpūſſancti. q꞉ dixiſti in nomīe pr̄is ⁊ filij ⁊
ſpūſſancti. et ſic eē intelligenduꝫ in noīe pa
tris ⁊ fi. ⁊ ſſ. pro eo ꝙ nomen patris ibi dici
tur. in eo ꝙ patris dicit᷑. et nomen filij ibi
dicitur. in eo ꝙ filij dicit᷑. et nomē ſpūſſācti
ibi dicit᷑. in eo ꝙ ſpūſſancti dicit᷑. ergo ſunt
multa nomīa. nō vnū nomē. Ego p̄ceptū
dn̄i accepi vt baptizarē in noīe patris et fi.
et ſpūſſancti. tu auteꝫ in nominibus multis
baptizaſti. Pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſanctꝰ tria
nomīa ſunt. et triū nomīa ſunt non vnum
nomen. nec vniꝰ nomen. q꞉ tres vnus non
ſunt. quāuis vnū ſint tres. Ipſe nō dixit in
nominibꝰ. ſed in nomīe inquit patris et fi
lij ⁊ ſpūſſancti. q꞉ vnū nomen eſt. vbi vna ē
natura. vna ſubſtantia. vna diuinitas. vna
maieſtas. hoc aūt nomen eſt in q̊ omēs ſal
uos fieri opꝫ. Uelim ergo vt mihi oñdas
vbi ꝓtuleris hoc vnū nomē patris ⁊ filij et
ſpūſſancti. cuꝫ mergens hominē dixiſti. ba
ptizo te in nomīe pr̄is ⁊ filij et ſpūſſācti. Si
ergo tale aliq̄d in cogitatōe ꝯcipias ⁊ doce
ri expoſtules. qd̄ ſit nomē pr̄is ⁊ fi. ⁊ ſpūſſci
in quo baptizamur ⁊ remiſſionē peccatoꝝ
conſequimur? ego diligētiaꝫ fidei tue neq̄
q̄m contēnendā exiſtimo. Quomō eniꝫ in
ip̄o nomine baptizare poſſumꝰ. ſi ip̄m no
mē ignoꝛamꝰ? Clamamꝰ quotidie ſancti
ficetur nomen tuū. ⁊ q̊modo in nobis ſan
ctificatur ſi a nobis ignoꝛatur? Et ſi voceꝫ
ſanctificari petimꝰ dicat qui poteſt. quō in
voce ſaluari rogamꝰ? Deus inquit ī noīe
tuo ſaluū me fac. Si ergo in voce ſalus eſt
ergo tacentes vel potius loq̄ nō valentes.
ſaluari nō poſſūt. q꞉ loqui nō pn̄t. Quis h̄
dicat? Ergo nomē dī in q̊ nos ſanctificari
⁊ ſaluari opꝫ. extra vocē q̄rere opꝫ. ne foꝛ
te ſi illd̄ ī ſola voce ponimꝰ. ſcandalū veri
tati faciamꝰ. Notus in iudea deus. in iſra
el magnū nomē eiꝰ. ergo vbi noticia. ibi no
men eſt. q꞉ ⁊ ipſa noticia nomen eſt. Dicit
aliquis? Magni nomīs eſt homo ille. ⁊ il
le homo magnū nomen habꝫ in popl̄o foꝛ
te. quia multas ſillabas habet nomē eius.
ideo magnū eſt nomen eius. Ergo nomen
dei paruū eſt. q꞉ duas ſillabas tātū ꝯplectit᷑
et duabus ſillabis foꝛmatur nomē dei. Ui
des mō vbi ſit magnitudo nomīs dī. Ubi
enī magnitudo eſt nomīs. ibi ⁊ ip̄m nomē
conſiderare opoꝛꝫ. Si ergo magnitudinē
noīs magnitudiuē fame ⁊ noticie magni
tudinē ꝯuenienter intelligimꝰ. nomē ipſuꝫ
ip̄am famā ⁊ noticiā magis q̄ꝫ vocē aliq̄m
vel ſonū vocis ad aures venientē intellige
re debemꝰ ergo fama eius ⁊ noticia eiꝰ. ipꝫ
eſt nomē eius. Et rurſus ip̄a noticia eiꝰ n̄
eſt aliud q̄ꝫ fides eiꝰ. q꞉ ꝑ fidem ſolā nūc in
terim cognoſcit᷑ deꝰ. poſtmodū etiā cogno
ſcendꝰ ꝑ ſpēm. Fides ergo dī. ip̄a eſt nomē
dei ꝑ quaꝫ nūc in hoībus noticia eiꝰ habet᷑
vbi adhuc ab hoībus p̄n̄tia eiꝰ nō videtur.
puto iam quidē obſcurū vel ambignū nō
eſſe queādmodū in noīe dei ſaluat᷑. q̇ in eo
qd̄ de ip̄o ſentire potuit ⁊ ſentiendo credit.
iuſtificat᷑ ⁊ iuſtificatus liberat᷑. Rurſuꝫ q̄li
ter nomē dei ſanctificat᷑ qn̄ ab hijs a quibꝰ
cognoſcitur deꝰ honoꝛat᷑. hoc dubiū nō eſt
ſi ei quē iam ꝑ fidē cognoſcere meruimus
caſti timoꝛis ⁊ dilectiōis reuerentiā exhibe
mus. Quid tibi videt᷑? Si nomē dei eſt no
ticia eiꝰ ⁊ fides eius in nob̄. nōne in nomine
baptizant᷑. qui in fide baptizant᷑ pr̄is ⁊ filij ⁊
ſpūſſancti? Hoc eſt enī vnū nomē ⁊ vniꝰ
nomen qd̄ trinitas p̄dicat᷑ et vnitas nō ne
gatur. Qn̄ ergo baptizas in fide pr̄is ⁊ filij
et ſpūſſancti. in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus
ſancti baptizas. Et hoc nomē. id ē. hāc fideꝫ
confiteris. cū dicis Baptizo te in noīe pr̄is
et filij ⁊ ſpūſſcti. vt impleat᷑ qd̄ ſcriptum eſt.
Coꝛde creditur ad iuſticiā. oꝛe aūt cōfeſſio
fit ad ſalutē. Sꝫ foꝛte q꞉ dixit dn̄s Ihs xp̄s
baptizare in nomīe patris et filij ⁊ ſpūſſcti.
ſi ip̄m nomē noticia et fides intelligenda ē
trinitatis. ſufficiet ad foꝛmā ſacmēti ꝯplen
dā ⁊ ſctificatōeꝫ ꝑficiendā ſiñ verboꝝ ꝓlati
one. cū ſola fide baptizandum immeꝛgere.
Qui enī dixit vt in fide trinitatis hoīes ba
ptizarentur. nō quid dicat᷑ docuit. ſed quid
credat᷑ oñdit. Quapp̄ter ne foꝛte in ſanctifi
catōne ſacramēti fidei ꝓfeſſio ſupuacua vi
deatur eē. opꝫ nos in eo ꝙ dictū eſt ī noīe
pr̄is ⁊ fi. ⁊ ſſ. ap̄liꝰ aliq̄d ītelligere q̄ꝫ ſi dictū
fuiſſꝫ. in fide pr̄is ⁊ fi. ⁊ ſſ. Plꝰ eī aliq̄d hr̄e vi
detur nomen q̄ꝫ fides. Nā fides intꝰ ē ⁊ latꝫ
occulta. donᶜ noīari incipiat. ⁊ venire ī ma
nifeſtatōneꝫ. Tunc q̇ppe nomē eſſe incipit
qn̄ noīari incipit ⁊ notificari vt cognoſcat᷑.
Et ſic quidē in noīe patris ⁊ fi. ⁊ ſpūſſancti
baptizamus. qn̄ baptiſamus in cōfeſſiōe fi
dei patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſcti. Ip̄e enī dixit. Ite
docete oēs gentes baptizantes eos in noīe
pr̄is ⁊ fi. ⁊ ſſ. Docete ⁊ baptizate. Si tingis
et taces. tingis ⁊ nō doceſ. habes baptizare
ſed docere non habeſ. Crede ergo ⁊ ꝯfitere
loquere ⁊ merge vt in ꝯfeſſione lauent᷑ que
mundāda ſunt. Sꝫ foꝛte q̄ris ip̄am ꝓfeſſio
nis dei foꝛmā in ꝑficiendo baptiſmatis ſac̄
mento. qualē intelligi opoꝛteat. Ad quod
breuiter rn̄dendū puto. illā eſſe baptizandi
foꝛmā quā dn̄s Iheſus Xp̄s cū diſcipl̄os
ſuos ad baptizandū oēs gētes mitteret. tra
didit dicens. Ite docete omēs gentes bap
tizantes eos in nomīe pr̄is ⁊ fi. ⁊ ſſ. Ergo re
cte feceris ſi q̊d ille precepit tu ꝯfiteris Ille
iuſſit vt in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſcti baptiza
res. Tu mergis hoīeꝫ ⁊ dicis. Ego baptiſo
te in noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ſſ. Bene ſeq̄ris foꝛmā in
ſtitutiōis dn̄i. facis qd̄ iuſſit. ꝓfiteris quod
inſtituit. Sed dicis. Quid ergo? Si quis
foꝛte ꝑ ignoꝛantiā ſine conſcientia erroꝛis
hoꝝ verboꝝ foꝛmā nō tenens. tn̄ cū plena
fide hominē baptizaret dicens. Baptizo te
in nomine patris omīpotentis ſiue in noīe
filij dei ſiue in noīe ſpūſſancti. ſiue etiaꝫ qd̄
in Actibus apoſtoloꝝ legimꝰ. in noīe dn̄i
noſtri Ihu Chꝛiſti. ſiue aliud aliq̄d ſīle qd̄
quidē q̄ntū ad exp̄ſſionē vocis a ſupdicta

dicendi forma diuerſuꝫ eſſet ſed quantum
ad pfeſſionē veritatis nō eēt ꝯriū. vtꝝ ne veꝝ
baptiſmatis ſacramentū in illo ꝯſtare debe
ret. Poterāt fortaſſe ad hanc q̄ſtionē tuā
ſoluendā plurime hinc inde rōnes ꝯduci ⁊
oſtendi. qꝛ vbi eadē fides cōſtat. diuerſitas
ſermonis ab ipſa dūtaxat ſinceritate ⁊ vnita
te fidei n̄ diſcrepans nihil officiat. Sꝫ i hac
parte mihi viſum eſt auctoritate potius q̄ꝫ
mea rōne tue interrogatōi r̄ndendū. Beatuſ
Amb. i libro quē de trinitate ſcripſit ſic ait.
Illi q̄ negauerūt ſe ſcire ſpūmſctūm q̄ꝫuis
baptizatos ſe dicerēt i Iohis baptiſmo. ba
ptizati ſunt poſtea. qꝛ Iohes in remiſſionē
pctōꝝ. in aduenientiſ Ihu nō in ſuo baptiza
uit noie. ⁊ iō ſpūm neſciebant. quia neqꝫ ba
ptiſmū in xpi noie ſic Iohes baptizare ſole
bat acceperāt. Iohes eni licꝫ nō baptizaret
in ſpū. tn̄ ⁊ xpꝫ p̄dicabat et ſpūm. deniqꝫ cū
interrogaret ne forte ipe eēt xps. R̄ndit. Ego
voſ aq̄ baptizo. Veniet aūt fortior me cuiꝰ
dignꝰ nō ſū calciamēta portare. ipe voſ ba
ptizabit i ſpūſctō ⁊ igne. Igit iſti q̄ nᶜ in xpi
noie nec cū fide ſpūſſancti baptiſati fuerūt.
nō potuerūt accipe baptiſmatis ſacmentū
Baptiſati ſunt itaqꝫ in noie Ihu xpi. nᶜ ite
ratū eſt in his baptiſma. ſꝫ innouatū. Vnū
eni baptiſma. Vbi aūt nō eſt plenū baptiſ
matis ſacramentū. nᶜ pncipiū vl ſpēs aliq̄
baptiſmatis eſtimat. Plenū aūt eſt prēm
et filiū ⁊ ſpūmſctm fateri. Si vnuꝫ neges.
totū ſubruis. ⁊ queādmodū ſi vnū in mer
tione alias ſmone ꝯphendas. aut prēm aut
filiū aut ſpūmſanctū. vide aūt nec patrē nᶜ
filiū nec ſpūmſctm abneges. plenū eſt fidei
ſacramentū. Ita etiā q̄ꝫuis ⁊ patrē ⁊ filiū ⁊
ſpūmſctm dicas. ⁊ aut pris aut filij aut ſpi
ritusſcti minuas ptātem. vacuū eſt oē mi
ſteriū. deniqꝫ ⁊ illi ipi q̄ dixerāt. nᶜ ſi ſpūſſā
ctꝰ ſit. audiuimꝰ. baptizati ſunt poſtea i no
mie dn̄i nr̄i Ihū xpi. et habūdauit ad grāꝫ.
qꝛ iam ſpūmſanctū Paulo p̄dicāte ꝯgno
uerant. Nec ꝯriū dꝫ videri. qꝛ q̄ꝫuis etiam
poſtea tacitū ſit d ſpū. tn̄ creditū eſt. Et qd
vbo tacitū fuerat. expſſū eſt fide. Cū eni dr̄i
noie dn̄i nr̄i Ihū xpi p vnitatē nois imple
tū eſt miſteriū. Nec a xpi baptiſmate ſpūs
ſepatur. qꝛ Iohes in pnīa baptizauit. xps i
ſpū. Nūc ꝯſiderēmꝰ vtꝝ queādmodū i xpi
noie plenū eē legimꝰ baptiſmatis ſacramē
tum. ita etiā ſctō tantū ſpū nūcupato nihil
deſit ad miſterij plenitudinē. Et rōnem ſeq̄
mur. qꝛ q̄ vnū dixerit. trinitatē ſignauit. Si
xpm dicas ⁊ deū prēm a q̄ vnctus ē filiꝰ. et
ipm q̄ vnctꝰ ē filiū. ⁊ ſpiritū q̄ vnctus ē deſi
gnaſti. Scriptū eſt eni. Hunc Ihm a naza
reth quē vnxit deꝰ ſpūſcō. Et ſi patrē dicas
et filiū eius ⁊ ſpūm oris eiꝰ pit̄er indicaſti.
cum id in corde ꝯphendas. Et ſi ſpiritū di
cas ⁊ deum patrē a q̄ pcedit ſpūs. ⁊ filiū qꝛ
filij q̄ꝫ eſt ſpūs nuncupaſti. Vn̄ vt rōni co
puleſ auctoritas. in ſpū q̄qꝫ recte baptizari
nos poſſe ſcriptura indicat dicente dn̄o.
Vos aūt baptiſabimini ſpūſctō. Et aplus
ait. Omēs eni in vno ſpū in vnū corpuſ ba
ptizati ſumꝰ. Vnū opꝰ qꝛ miſteriū vnum.
Baptiſma vnū qꝛ mors vna p mūdo. vni
tas ergo opatōis. vnitas p̄dicatōis q̄ nō pt
ſepari. Hucuſqꝫ vba bt̄i Ambroſij q̄liter d
recta baptizandi forma ſentiendū ſit mani
feſte explanāt. Vides ergo qualr̄ in fide tri
nitatis ſolo patre vl filio vl ſpūſctō. nuncu
pato plenū ſit baptiſmatis ſacramentū. et
queādmodū ſine fide trinitatis etiā tribus
ſil nomiatis impfectū. Sic eni vbiqꝫ fides
integra q̄ritur. ſic eadē fidei integritate ma
nente ſine detrimēto ſalutis ſmo variatur
verūtn̄ eccleſiaſtica ꝯſuetudo hāc potiſſi
mū in baptiſando formā tenere elegit. quā
ab ipo ſanctificatōis auctore ex pma inſti
tutione ſuandā accepit. Si q̄s forte q̄rat.
vtrū in articulo neceſſitatis ſufficere poſſit
ad plenū baptiſmi ſacramētuꝫ. ſi fuerit q̄s
in fide trinitatis ſine prolatiōe verborū ba
ptiſatus. vel quia is q̄ baptizauit loqui nō
potuit. ſiue quia ob feſtinationē vel ſtupo
rem imminētis periculi. ſiue alia quacūqꝫ
cauſa preuentus dū baptiſaret. locutionis
memor n̄ fuit? Si quis ergo forte hoc que
rat. Ego de hijs que occulta ſunt iudicare
nolo. precipue quia nomē trinitatis hic nō
audiui. Vbi etſi vera fides fuit. confeſſio
tamen fidei non fuit. Et hoc quidēꝫ de eo
quid ſit ſacramentū baptiſmatis. ⁊ de vbo

ſanctificantē in pn̄ti dicta ſufficiant.

Quare inſtitutuꝫ ſit ſacramentum baptiſmi. Capitulum .III.

Hunc reſtat demō
ſtrare. q̄re inſtitutuꝫ eſt baptiſmi
ſacramentū et quare circumciſio
que loco illius olim poſita fuiſſe putatur
ſuccedente baptiſmo ablata ſit vel mutata
Nam ſi olim per circumciſionēꝫ ſimiliter
vt nunc per baptiſmū peccata dimitteban
tur. quid neceſſe fuit vt ipa circūciſio ſucce
dente baptiſmi ſacramēto mutaretur. Cur
aūt accepta minus profuiſſe credatur que
neglecta non minus nocuiſſe affirmatur.
Sicut eni nunc per euangeliū dicitur. Ni
ſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſan
cto non intrabit in regnū dei. Ita olim per
legem dicebatur. Maſculus cuius caro
preputij circūciſa non fuerit peribit aīa
illa de populo ſuo. Niſi forte in hoc quod
ille qui nō eſt baptizatus. a regno dei exclu
dendus dicitur. Ille vero qui nō eſt circun
ciſus. periturus memoraſ. quis velit intel
ligere propterea baptiſmū aliquid ampliꝰ
conferre q̄ꝫ circunciſionē? Quia circūciſio
ſuſcepta a perditōne tantū potuit liberare
Baptiſmꝰ vero renatos etiā ad gl̄iaꝫ per
ducere pt. Nā illi antiq̄ prēs qui ſacramen
ti circūciſionis iuſtificationēꝫ pceperant. a
pditione quidē ſuabanſ. ſꝫ ad gl̄iam regni
non ducebanſ. donec veniret ille q̄ ſanguie
ſuo fuſo frameā igneā extinguēs. aditū pa
radiſi rurſum patefaceret. ⁊ credentibus in
ſe oibus regni celeſtis ianuā precedēs ipe
primꝰ apiret. In h ergo baptiſmꝰ ampliꝰ
confert. qꝛ renatos hinc exeuntes. ſtati ad
regnuꝫ mittit. qd tn̄ ex virtute ſanguis fuſi
ipſaꝫ aquā ſanctificantis condonaſ. Si igi
tur quis dicere velit idcirco circunciſionēꝫ
baptiſmo mutatā. vt i baptiſmo pficeretur
q̄d circūciſio implere non potuit. fortaſſis
videbitur ꝯuenienſ illi reſponderi poſſe. qꝛ
hoc qd amplius nūc in baptiſmo eſt. ex ba
ptiſmo nō eſt. ſꝫ ex paſſione xpi baptiſmuꝫ
ſanctificāte impletū. Idē vero circūciſionē
facere potuiſſe. ſi illi paſſio chriſti in coope
rationē ſanctificatōis adiuncta fuiſſet. Nā
in baptiſmo quantū ſcꝫ ſpectat ad virtutē
baptiſmi ſilr̄ vt in circunciſione remiſſio
tantū peccatoꝝ percipitur. Quia ſicut dic
tū eſt q iuſtificatis poſtea aditus patrie ce
leſtis panditur. cruce chriſti condonatur.
Propter eiuſmodi rationē aliam mutate
circūciſionis cauſaꝫ cōmodiorē fortaſſe ⁊
manifeſtā magis proponendā putamus.
In p̄cedentibus quodam loco cū de ſacra
mentis tractaremꝰ diximus ſacramenta
omnia ſigna quedā eē eiusque per illa da
tur gratie ſpiritualis. Oportere autē vt ſm
proceſſum temporū ſpiritualiū gratiaruꝫ
ſigna ſemp magis ac magis euidētia ac de
clarantia formarenſ. vt cuꝫ effectu ſalutis
creſceret cognitio veritatis. Itaqꝫ ſub lege
naturali primū data ſunt ſacramenta. de
cimatiōes. ſacrificia ⁊ oblatōnes. vt in deci
matione quidē peccatorū remiſſio. in ſacri
ficijs vero carnis mortificatio. in oblatōne
autē boni operis exhibitio deſignareſ. Sꝫ
erat obſcura ſignificatio hᶜ in ſacramento
decimationis: vbi homo de hijs que poſſi
debat. partē obtulit. ptēreīnuit. vt ad hūc
modū in eo quod iperfectionis erat. ⁊ defe
ctus fuit ſibi tribueret. qd vero ad bonitatē
ſpectabat. deo iputaret. hoc ſibi voluerunt
nouē partes retente. qꝛ nouenariꝰ numerꝰ
ſignū iperfectionis eſt a denario pfecto de
ficienſ. Propterea aūt qꝛ obſcuꝝ ſignū fu
it emundatōis in decimatōne. data eſt cir
cūciſio vt virtutē iuſtificatōis euidentiꝰ de
monſtraret. quando dictū eſt homini. vt
portionē carnis ſue. nō q̄dē ſupfluā ſꝫ illiꝰ
qd ſupfluū erat in hoie ſignū auferret. vt p
hoc agnoſceret. qꝛ culpā quā natura p illā
ptē corporis traheret. grā p ſacmentū circun
ciſionis emūdaret. Sꝫ qꝛ circūciſio eas tā
tū que foris ſunt enormitates āputare pt.
eas vero que intrinſecus ſunt pollutionū
ſordes mūdare nō poteſt. venit poſt circū
ciſionē lauacꝝ aq̄ totū purgās. vt pfecta iu
ſticia ſignaretur. Rurſū qꝛ poris pplīq̄ ſub
timore ſeruiebat mundatio laborioſa fuit.
Propterea ſacmētū circūciſiōis i carne q̄

dolorem habet illi datũ eſt. Nouo aũt ꝑplo
qui volũtate et dilectione ſeruit ſacramẽtũ
iuſtificationis in lauacro aque ꝙ ſuanẽ hꝫ
purificatõem ꝓpoſitũ. ⁊ ſic quidẽ rõnẽ red
dendã eſtimamꝰ. pro eo ꝙ ſacramentũ cir-
cũciſionis mutatũ eſt. ⁊ ſacrãmẽtũ baptiſmi
inſtitutũ eſt.

Quando inſtitutum ſit. Ca. IIII.

Queritur etiam
quando inſtitutũ ſit ſacramẽtuꝫ
baptiſmi. ex quo deinceps licitũ
nõ fuit illud negligere. ⁊ qñ illud ſuſcipe de
bitum fuit. Et ſunt quidẽ ſuper hoc diuerſe
plurimũ eſtimationes. Alij dicunt ex eo in
ſtitutũ baptiſma. quo chꝛiſtus Nicodemo
nocte ad ſe venienti modũ noue regenera
tionis inſinuans ait. Niſi qs renatus fue
rit ex aq̃ ⁊ ſpũſancto nõ poteſt intrare reg.
dei. Alij dicũt inſtitutioneꝫ baptiſmi ex eo
incepiſſe quo xp̃s poſt reſurrectionẽ ſuã in
celũ aſcenſurꝰ diſcip̃los ad p̃dicandũ miſit
dicens. Ite docete oẽs gentes baptizantes
eos in noĩe pr̃is ⁊ fi. ⁊ ſpũſancti. Quidã in
ſtitutionẽ baptiſmi ex eo cepiſſe putant q̊
iohannes in aq̃ baptizare cepit p̃dicans ba
ptizaturꝫ in ſpũ. Alij in paſſione xp̃i qñ dixit
conſũmatũ eſt. omnia veteris teſtamẽti ſa
cramenta finem accepiſſe. et noui exoꝛdiuꝫ
putant. Cõmodius autẽ videt̃ vt dicamus
baptiſmũ ꝑus ꝑ Iohẽꝫ. ⁊ deinde ꝑ xp̃m ſiue
per diſcipulos xp̃i aliq̃ndiu ſolũ ne ab incõ
ſuetudine abhoꝛrerent in vſũ ꝓductũ. No
uiſſime aũt qñ in vniuerſũ mũdũ p̃dicato
res baptizare miſſi ſunt generalr̃ inſtitutũ.
Videnť aũt hic tria tẽpa diſtinguẽda. Pri
mũ eni ante baptiſmũ circũciſio ſola ſtatũ
hũit: ⁊ ſuſcipiebať ad iuſtificatõem ſine ba
ptiſmo. Nouiſſime aũt nũc poſt circũciſio
nẽ ſolꝰ baptiſmꝰ ſtatũ hꝫ ⁊ celebrať ad ſalu-
tem ſine circũciſione. Fuit ãt mediũ tpꝰ qd
dã qñ ⁊ circũciſio ⁊ baptiſmꝰ ſil' cucurrerũt.
Aliud. idẽ. circũciſio vt finireť. aliud. i. bap
tiſmꝰ vt ꝯfirmareť. Opoꝛtuit eni vt et illa
q̃ finiẽda erãt: nequaq̃ꝫ ſbito vl' p̃cipitãter
ſed paulatim ⁊ q̃i cuꝫ q̃daꝫ reuerẽtia dimit
terenť. vt oñderenť bona fuiſſe tẽpe ſuo. Et
ſilr̃ q̃ incipienda erãt nõ ſbito in auctoꝛita
tem aſſumerenť. ſꝫ cũ moꝛa ⁊ g̃uitate incho
arenť. ne velut aliẽa ⁊ p̃ter rẽ aliunde indu
cta ſubito putarenť. Illa igiť dimiſſa ſũt. nõ
ꝓiecta. Et iſta inſtituta ſũt nõ vſurpata. vt
diuini ꝯſilij auctoꝛitas vbiq̃ꝫ ſuareť. ⁊ hũa
na cauſatio: ne diuia opa rep̃hendre aude
ret admonereť. Quãuis ergo in paſſione
xp̃i per quã ꝯſũmata ſunt oĩa veteris figu
re ſtatus finẽ accepit: ⁊ noui ꝯſtitutio ſacra
menti exoꝛdiũ: tñ ⁊ prius aliquanto tẽpe et
noua incboata ſunt ad ꝯſuetudĩeꝫ: ⁊ vetera
poſtmodũ aliq̃ndiu tolerata ſm̃ diſpẽſatõ
nem. Simľ ergo fuerunt vtraq̃ꝫ tẽpoꝛe illo
ſiue ante paſſionẽ ſiue poſt: ab eo quando
incboata ſunt noua: donec poſtmoduꝫ ve
tera ſunt interdicta. Et in iſto medio tẽpoꝛe
quo fuit baptiſmus cũ circũciſione: ab in-
choatione ſua vſq̃ꝫ ad paſſionẽ chꝛiſti: hoc
fuit circumciſio cũ baptiſmo poſt paſſiõeꝫ
chꝛiſti vſq̃ꝫ ad illud tẽpus quo ipa circũci
ſio cepit prohiberi. Sicut eñ ante paſſionẽ
ipſa circumciſio in ſtatu ſuo ad remediuꝫ
ſuſcipiebatur. et tñ tunc etiã baptiſmus ſiñ
periculo ſalutis non contẽnebatur ab his
quibus p̃dicabatur. ita poſt paſſionem
baptiſmus quaſi in ſtatu ſuo ſuſcipiebať
ad ſalutem. et tamen etiã tunc circumciſio
ſine periculo ſalutis non contẽnebatur ab
hijs quibus finis eius nonduꝫ manifeſta
batur. Poſtq̃aꝫ autẽ dictum eſt ſi circun
cidimini Chꝛiſtus vobis nihil ꝓdeſt. Iã
deinceps non poterat circũciſio ad ſaluteꝫ
percipi. Sicut prius q̃ꝫ dictũ fuerat. Maſ
culus cuius caro p̃putij circũciſa non
fuerit: peribit aĩa illa de populo ſuo. non
potuit circũciſio ab hijs dumtaxat quibus
iniuncta fuerat: ſine periculo ſalutis contẽ-
ni. Rurſum quemadmodũ baptiſmus in
principio a Iohanne ſcd̃m ſolũ ſacramen
tum dabatur: vt hij qui baptiſandi vſum
nõ nouerant erudirenť: Sic in nouiſſimo
a quibuſdã fidelibus circumciſio diſpenſa
toꝛie ſcd̃m ſoluꝫ ſacramẽtuꝫ ſuſcipiebatur:
ne hij qui circumcidi ꝯſueuerant ſcandali
zarentur.

Quando homines obligari cẽperint precepto percipiendi baptiſmi. Ca. V.

Si ergo queritur
quando homines obligari cepe
runt debito percipiendi baptiſ-
miꝰ. Hoc veritati ⁊ ratiõi conſentaneũ eſſe
pꝛobatur: ex eo vnũquemq̃ꝫ obligari cepiſ
ſe debito baptiſmatis ſuſcipiẽdi: ex quo vl'
poſt inſtitutionẽ preceptũ vel ante inſtitu-
tionẽ conſiliũ percepit baptizandi. Qui eĩꝫ
nec prius contẽptoꝛ conſilij: nec poſt p̃eua
ricatoꝛ p̃cepti extitit: culpandus non fuit.
Niſi foꝛte quis aut prius aut poſtea ita ig
noꝛans fuiſſe dicatur: ad queꝫ diuine inſti
tutionis noticia perueniſſꝫ: niſi eius culpa
obſtitiſſet. Quando igiť chꝛiſtus Nichode
mo nocte ad ſe venienti dixit. Niſi quis re
natus fuerit ex aqua et ſpũ: nõ poteſt vide-
re regnũ dei: amico reuelatũ eſt conſilium
Quando v̾o poſtea dixit. Ite docete omẽs
gentes baptizantes eos in nomĩe patris et
filij ⁊ ſpũſancti: infoꝛmandis oĩbus expoſi
tum eſt preceptuꝫ. Ubi quidẽ generalis in
ſtitutio facta eſt q̃ ex eo vnũquẽq̃ꝫ debito
rem habuit: quo ad ipſuꝫ p̃dicantibꝰ apo
ſtolis nuncijs verbi preceptũ inſtitutõnis
peruenit. Qui autẽ interim lõge poſiti aut
pꝛope in occulto conſtituti: nondũ ꝯgnita
inſtitutione diuĩa foꝛte ab hac vita ſbducti
ſunt: hoc de ipis michi ſentiendũ videť: qd
et de illis qui añ ipam inſtitutõeꝫ ſiue in p̃
putio ſiue in lege fuerũt q2 qd illis fecerunt
tempa: hoc iſtis opata eſt abſentia. Si q̊s
aũt p̃nar eẽ velit: ⁊ adhuc eiuſmodi aliq̊s
in ignotis regionibꝰ et remotis terraꝝ ſedi
bus degere ꝯtẽdat: q̊ foꝛte mãdatũ diuinũ
de ꝑcipiendo baptiſmi ſacramẽto ñ accepe
rint: ego vl' neminẽ talẽ eſſe: vl' ſi foꝛte aliq̊s
eſt: ſi eius culpa nõ obſtitiſſꝫ: audire ⁊ ſcire
potuiſſe ac debuiſſe ſiñ cunctatõe aſſirmo.
Maxime cuꝫ ſcp̃tura euidẽter clamet. In
omnẽ terrã exiuit ſonus coꝝ: ⁊ in fines oꝛb
terre verba coꝝ. Si ergo in omnẽ terrã exi
iuit ſonꝰ eoꝝ: in omni terra quidẽ vl' auditi
ſunt: et contẽptoꝛes ꝯdẽnantur: vel auditi
non ſunt pꝛo culpa ſua: et ignoꝛantes ignõ
rantur ⁊ nõ ſaluantur. Et hec de tempe in-
ſtitutionis baptiſmi: ⁊ de debito percipien
di baptiſmi dicta ſunt.

Quid diſtet inter baptiſmũ Iohãnis et chꝛiſti. et de foꝛma baptiſmatis Iohannis et baptiſmatis chꝛiſti. Ca VI.

Inter baptiſmũ io
hannis ⁊ baptiſma Xp̃i: hec diſtã-
tia eſt. Q2 in baptiſmo Iohãnis ꝑ
intinctionẽ aque ſolũ ſacramentuꝫ dabať.
In baptiſmate v̾o xp̃i cũ ſacramẽto etiam
res ſacramẽti ꝑcipitur. Iohẽs aũt peccato
res aqua tinxit: ⁊ peccata ꝯfitentibꝰ p̃niam
iniunxit. Xp̃us baptizat ⁊ peccata dimittit.
Ille baptizans venturum et baptizaturꝫ in
ſpiritu p̃dicauit: hic baptizãs ad remiſſio
nem peccatorũ ſpũm infundit. Illic hoĩes
baptizabanť in nomine venturi: hic hoĩes
baptizanť in nomĩe patris ⁊ filij ⁊ ſpũſſãcti.
Sacramentũ ergo vtrobiq̃ꝫ q̃ntum ad foꝛ
mã exterioꝛẽ ideꝫ fuit: ſꝫ q̃ntũ ad effectũ idẽ
nõ fuit. Q2 illic ſacrãmẽtũ ſolũ fuit: ſꝫ remiſſio
pctõꝝ nõ fuit. Hic aũt ⁊ ſacramẽti foꝛma ꝑ
ponitur: ⁊ v̾tus ſacramẽti pariť in remiſſio
nem peccatoꝝ ꝯdonať.

Si poſt datũ preceptũ baptizãdi aliquis poſſit ſaluari niſi actualiter percepto ſacramento baptiſmi. Ca. VII.

Solent quidam ſi
ue curioſe ſiue ſtudioſe inquirere
vtꝝ ne aliq̊s poſt indictũ et publi
ce ꝓpoſitũ baptiſmatis ſacramẽtuꝫ ſaluari
poſſit niſi actualr̃ ipꝫ ſacramẽtũ baptiſmi
ꝑcipiat. Videnť eni rões maĩfeſte eẽ. et hñt
auctoꝛitates mltas: Si tñ hꝛẽ dicẽdi ſunt q̊
nõ intelligũt. Primũ q2 dictũ eſt: niſi q̊s re
natꝰ fuerit ex aq̃ ⁊ ſpũ: nõ p̄t intro. i reg. dei.
Et iteꝝ ait. Qui crediderit ⁊ baptiza. fu. ſal.
erit. Et ſunt alia multa talia: quibus quaſi
aſtrui videtur: nullo modo ſaluari poſſe
eum qui hoc ſacramentum non habuerit:
quidquid preter h̾ ſacramentũ habuit. Si

ſidem perfectā habuit. ſi ſpem ſi charitateꝫ
habuit. etiaꝫ ſi cor contritū et humiliatū ha
buit. quod deus non deſpicit. Ueram peni
tentiā de preteritis. firmū propoſitū d̄ futu
ris. quidquid habuit ſaluus eē non poteſt.
ſi hoc non habuerit. Et hoc totū ita ipſis vi
detur. propter hoc quod ſcriptū eſt. niſi q̄s
renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpū. non intrabit
in regnū dei. Et tamen ſi quis querat quid
factū ſit de illis qui ꝑ chriſto ſanguie effuſo
ſine ſacramēto aque ab hac vita tranſierūt
dicere nō audent eiuſmodi ſaluos non eē.
Et cū oſtendere non poſſunt hoc in eo q̄d
ſupra mēoratū eſt ſcriptū eſſe. dicere tamē
non audent. quia ibi ſcriptū non eſt id̄o ne
gandū eſſe. Qui enī dixit. Niſi quis renatꝰ
fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu. non addidit vl' effu
ſo ſanguine vice aque. ⁊ tn̄ eſt veꝝ quāuis
hoc ſcriptū non eſt. Nā ſi ſaluus eſt qui ꝓ
pter deum aquā ſuſcepit. quare nō multo
magis ſaluus eſt qui propter deuꝫ ſangui
nem fudit. Plus enī eſt ſanguinē dare q̄m
aquā accipere. Illud enī quod quidaꝫ di
cunt propterea ſaluos eſſe qui ſanguinem
fundunt. quia cū ſanguine etiam aquam
fundunt. et in ipā aqua quaꝫ fundunt bap
tiſma percipiunt. q̄ꝫ ſit friuolū patet. Si eiꝫ
propter humorē aque qui cū ſanie cruoris
de vulneribus manat baptizari dicuntur
qui interficiunt̄. Ergo qui ſuffocantur vel
ſubmergūtur. vel alio quolibꝫ genere mor
tis vbi ſanguis non funditur. occiduntur
baptizati non ſunt in ſanguie ſuo. ⁊ fruſtra
mortui ſunt pro chriſto. quia hūorēꝫ aque
quē intra corpus habuerunt non effude
runt. Quis hoc dicat? ergo in ſanguie ba
ptizatur. qui pro xp̄o morit̄. qui et ſi ſangui
nē non fundat ex vl'nere dat vitā que ꝑcio
ſior eſt ſanguie. Nā ſanguinē fundere poſ
ſet. etiā ſi nō daret. ⁊ minꝰ eēt ſāguieꝫ fūdere
q̄ꝫ vitam dare. Bene ergo ſanguinē fundit
qui vitam ponit pro chriſto. ⁊ habet baptiſ
ma ſuuꝫ in virtute ſacramenti. ſine qua ſic̄
ſacramentuꝫ ipſuꝫ accepiſſe non ꝓdeſt. ita
cum illa habetur. ſacramentuꝫ habere non
poſſe non nocet. Uerum ergo eſt quāuis
ibi dictū non eſt. Quia qui pro xp̄o morit̄
in xp̄o baptiſatur. Ita inquiūt verū eſt. q̄ꝫ
uis ibi dictū non eſt. Et ideo verū eſt quia
alibi dictū eſt. etiā ſi ibi dictū non eſt. Qui
enim dixit. Niſi quis renatus fuerit ex aq̄
et ſpiritu. non poteſt introire in regnuꝫ dei
Idem ipſe ⁊ alibi dixit. Qui me ꝯfeſſus fue
rit coram hominibus. confitebor et ego eum
coram patre meo. Q̄d ergo ibi dictum nō
eſt. ſubintelligendū tamē eſt. quāuis dictū
non eſt. quoniā alibi dictuꝫ ē. Uidete ergo
quid dicunt. Ideo inquiūt quod dictū nō
eſt. ſubintelligenduꝫ eſt vbi dictuꝫ non eſt.
quoniā alibi dictū eſt. Si ergo hoc in h̄ lo
co ſubintelligendū eſt vbi dictū non eſt. q̄a
alibi dictū eſt. quare ſimiliter etiam de fide
ſbintelligendū non eſt. quoniā alibi dictuꝫ
eſt? Qui credit inquit in me. mortē non vi
debit ineternum. Ideꝫ qui dixit. Niſi quis
renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu. non po
teſt introire in in regnū dei. Ipſe dixit. qui
credit in me nō morietur ineternuꝫ. Aut er
go nega fidem. aut concede ſaluationem.
Quid tibi videtur? Ubi fides eſt. vbi ſpes
eſt. vbi charitas eſt. deinde vbi plena et per
fecta virtꝰ ſacramenti eſt. ſalꝰ non eſt? quia
ſolū ſacramentū non eſt. ⁊ ideo non eſt. q̄a
haberi nō poteſt? Qui crediderit inquit. ⁊
baptiſatus fuerit. ſaluꝰ erit. Ecce ergo dubi
um nō eſt. q: vbi fides eſt. ⁊ baptiſmꝰ et ſalꝰ
eſt. Et quid ſequit̄? Qui vero non credide
rit. condemnabit̄. Quare ita dicere voluit?
Quare nō dixit. qui non crediderit ⁊ bapti
zatus nō fuerit. condēnabitur. ſicut dixerat
Qui crediderit ⁊ bap. fu. ſal. erit? Quare?
Niſi q: credere volūtatis ē. ⁊ q: fides crede
re volēti deeſſe nō p̄t? Et idcirco in eo q̄ nō
credit. ſꝑ ꝓpria voluntas arguit̄. vbi nc̄citas
nulla eſſe p̄t. q̄ ad ad excuſatōꝫ ꝑtendat. Ba
ptizari aūt in volūtate eē p̄t. etiā qn̄ nō eſt in
poſſibilitate. Et idcirco iuſte bōa voluntas
cū deuotōe fidei ſue n̄ deſpicit̄. q̄ꝫuis ab eo
q̄d foris eſt ſacramēto aq̄ ꝑcipiēdo articu
lo neceſſitatis ꝓpediat̄. Uis noſſe plenius
vtrum ne ratio h̄ alicubi auctoritate ma
nifeſtiori ſe probet. Quamuis ⁊ ille quas
ſupra memorauimus auctoritates tam
manifeſte videant̄. vt de veritate ipſarū du
bitari nō poſſit. Audi tn̄ adhuc aliud. ſi for
te euidentiꝰ tibi demōſtrari poſſit de q̄ du
bitare nō debes. Beatus Augꝰ. in libro d̄
vnico baptiſmo ſic ait. Etiam atq̄ꝫ etiā cō
ſiderans inuenio. nō tantū paſſionē ꝑ noīe
xp̄i id quod deerat baptiſmo poſſe implere
ſed etiaꝫ fidem ꝯuerſionēq̄ꝫ cordis. ſi forte
ad celebrandū miſteriū baptiſmi in angu
ſtijs tempoꝝ ſuccurri nō poteſt. Uides q̄
māifeſte teſtat̄ fidē ⁊ cordis ꝯuerſiōꝫ bone
volūtati ad ſalutē poſſe ſufficere. vbi viſibi
le ſacmētū aq̄ ex nc̄citate ꝯtigerit haberi nō
poſſe. Sꝫ ne forte ꝯtrarietas aliq̄ tibi eē vi
deatur in eo q̄d poſtea in libro retractatio
num exemplū de latrone q̄d ad hāc ſnīam
in q̄ dixerat effuſionē ſanguis ſiue fidem et
cordis cōuerſionē vicem baptiſmi implere
poſſe ꝯprobandā aſſumpſerat improbauit
dicens. In q̄rto libro cū dicerem vicem ba
ptiſmi poſſe habere paſſionē. nō ſatis ydo
neū poſui illiꝰ latronis exemplū. qui vtruꝫ
non fuerit baptizatꝰ incertū eſt. Sed ꝯſide
rare debes q: in hoc loco exemplū tantum
q̄d ad probatōem ſentētie adduxerat. corre
xit. ipām ſententiā nō improbauit. Quod
ſi putas idcirco ſnīam impbandā. q: exem
plū correctū eſt. ergo falſum eſt q̄d dixerat
effuſionē ſanguis vicem baptiſmi poſſe ha
bere. q̄niā ad illud ꝓbandū exemplū ipſum
poſitū eſt. Non enī ait. cum dicerē vicē ba
ptiſmi poſſe hr̄e fidem. ſed cū dicerē. inquit.
vicem baptiſmi poſſe hr̄e paſſionē. quāuis
vtrūq̄ꝫ in ipā vna ſnīa poſuiſſꝫ. Si ergo ad
id q̄d dixit vicē baptiſmi poſſe habere paſſi
onem exēplum poſitū eſt cū ipm̄ ſine ambi
guitate vlla veꝝ eē ꝯſtet. patꝫ q: exemplum
poſtmodū correctū eſt. ſed ſnīa nō eſt imꝓ
bata. Oportꝫ ergo vt aut ꝯfitearis vicē ba
ptiſmi. in articulo nc̄citatis fidē verā ⁊ con
uerſionē cordis implere poſſe. aut oñdas q̄
liter vera fides ⁊ charitas non ficta haberi
poſſit. vbi ſalus non ſit. Niſi forte dicere ve
lis neminē fidem veram habere et charita
tem veram habere poſſe qui viſibile ſacra
mentum aque non ſit habiturus. quod ta
men qua ratione vl' auctoritate ꝓbes igno
ro. Sed nos interim nō contendimus vtꝝ
aliquis qui baptiſmi ſacramentū perceptu
rus nō eſt. iſta habere poſſit. hoc ſolo dum
taxat conſtāte. quia ſi q̄s eſſꝫ qui h̄ haberet
etiā ſine viſibili ſacramento aque perire non
poſſet. Multa ſunt alia q̄ ſuꝑ hoc ad pro
bandū adduci potuiſſent. ſed nos q̄ ſupius
in tractatu ſacramētoꝝ ad idipm̄ ꝓbanduꝫ
poſuimꝰ. neq̄q̄ꝫ iteꝝ atq̄ꝫ iteꝝ replicāda pu
tamꝰ.

De ſacramentis neophitorum. Ca VIII.

Neophitus nouicius interp̄tatur. Neophitus vo
catur nuper ad fidē ꝯuerſus. ſiue
rudis in diſciplina religioſe conuerſatōis.
Nouiter ad fidē ꝯuerſi viſibilibꝰ ſacramē
tis inſtruendi ſunt. vt ꝑ ea q̄ vidēt intelligāt
ea q̄ nō vident. Admonēdi ſunt eiuſmodi
vt ꝯſiderent nouā non eē fideꝫ in q̄ noui ſūt
ipſi. quoniā ab initio mūdi ſicut nullo tp̄e
defuerunt fideles et iuſti mēbra xp̄i. ita ab
initio nunq̄ꝫ defuerūt ſacramenta ſalutis
que preceſſerūt in preꝑationem ⁊ ſignuꝫ re
demptiōis q̄ cōpleta eſt in morte xp̄i. Pri
ma nanq̄ꝫ etate Abel agnum obtulit in ſa
crificio figuraꝫ mortis chriſti. Sc̄da etate
Noe arcam in diluuio gubernauit ſic̄ chri
ſtus eccl'iaꝫ inter fluctꝰ temptationū regēs
mergi non ſinit. Tercia etate Abraham ꝓ
filio oblato arietē mactauit. ſicut deus pat̄
verbū ſuū pro ſalute mūdi obtulit. in quo
tamē diuinitate inuiolabili permanente ſo
la hūanitas doloreꝫ mortis ſuſtinuit. Po
ſtea eductus eſt populus iſrael de egipto
per mare rubrum in columna ignis et nu
bis ſicut fideles dei de tenebris peccati libe
rantur. renouati per ſacramentum baptiſ
mi chriſti ſanguine conſecratum. ipſum fi
de ſequētes. in quo eſt ⁊ nubes humanita
tis ⁊ ignis diuinitatis. Quarta etate in ihe
ruſalem regnum populi dei ſublimatur.
temporale prefiguranſ eternum. in quo p̄n
ceps pacis. pater futuri ſeculi. fideles ſuos
ad viſionem eterne pacis introducet. Hu
ius autem regni exordium. Dauid extitit:
qui per multas tribulationes probatus
et glorificatus. pacis ſucceſſorem filium

reliquit vt oñdatur. qꝛ ad future pacis q̄etē
ꝑuenire ñ poſſint. qui in pñti vita ꝯ̄ tempta
tiones ⁊ tribulatiões vincendas fortes nō
fuerint. ꝓpter h̄ qui in ſabbato ſcō paſcalis
ſolēnitatis baptiſandi ſunt. q̄rta hebdoma
da q̄dragesimal' obſ̄uantie q̄ ꝯtinētie nob̄
arma miſtrat. ⁊ i q̄rta eiuſd̄ hebdomade fe
ria cathezizādi ⁊ exorcizādi ōferūt ad ecc̄iaȝ
ibi audituri ⁊ inſtruēdi q̄liter ꝯ̄ ſpūales ne
quicias ſunt pugnaturi. Sȝ tñ vſqȝ in ſab
batum paſcalis ſolennitatis. eoꝝ baptiſmꝰ
differt. Hoc attendēte ecc̄ia. qꝛ qui ad ago
nem in pñti vita vocant. in ſpe future quie
tis baptiſant. Quinta etate populus ꝓpter
peccata ſua in Babilonē captiuꝰ ducitur ⁊
rurſum deo miſerāte. poſt ſeptuaginta an
nos ſoluto captiuitatis iugo ad terrā ſuaȝ
reuocat. Quoniā ꝑplus dei qui in hac vita
que ſeptenario dieꝝ numero voluit. vanita
ti ⁊ ꝯfuſioni ſubiectus mortalitatis iugum
portat. poſt finē eius a corruptōe liberatur
Sic igitur ab initio nullo tpe ſacramenta
dei defuerūt q̄bus fidelis ꝑplus ad ꝑceptio
nem inuiſibiliū nutriret ⁊ excitaret ad cog
nitionē. Ad vltimū ſexta etate de virgīe na
tus eſt chriſtus. ſic̄ ſexta die de terra virgīe
p̄mꝰ homo eſt plaſmatꝰ. Ipſe ergo q̄i con
ſummaturꝰ omīa cum ad virilē etatem ꝑ
ueniſſet. triceſimo etatis ſue anno a Iohe
baptizatus eſt. nō neceſſitate ſȝ diſpenſatō
ne. vt lauacꝝ emundādis ſanctificaret. De
hinc ap̄l'os miſtros euangelij ꝯuocans re
gnum celoꝝ ventuꝝ p̄dicare cepit. ⁊ nouiſſi
me in ꝯſummatōem omniū ſemetip̄m ho
ſtiam ꝑ mūdi redemptōe in ara crucis pa
tri offerens morē ſuſtinuit. vt credentibus
in ſe mortis timorē tolleret. ⁊ a morte reſur
rexit vt pro ſe morientibꝰ ſpem vite ⁊ reſur
rectiōis daret. Poſtea aſcenſurꝰ in celos.
diſcipulos in mōm vniuerſum miſit doce
re ⁊ baptizare omēs gentes vt vocarentur
qui p̄cedenteȝ ſeq̄rent ad vitam. Hec ſūt ſa
cramēta fidei xp̄iane ab initio ꝯdita vel cre
dita. in fine credenda ſine fine ꝑfutura. Hec
ſunt quibꝰ cathezizādos imbuimꝰ. ⁊ eoꝝ q̄
ſac̄mēto nouitatis regenerādi ſunt. fidē ſa
lutari ꝯfeſſione ꝑmerendaȝ exigimus.

De cathezizatione. Ca. .IX.

Athecuminus in
c ſtructus vel audiens interp̄tatur
Cathezizare eniȝ eſt inſtruere q̄ñ
baptizandi p̄iꝰ inſtruūtur et docētur q̄ ſit
forma fidei chriſtiane. in qua eos ſaluos fi
eri ⁊ ſacramentū ſalutis ſuſcipe oportet. ſic̄
ſcriptū eſt. Ite docete omēs gentes baptizā
tes eos in nomīe p̄ris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti
Prius docete. poſtea baptizate. docete ad
inſtructionem. baptizate ad emundatōeȝ.
Docete ad fidem. baptizate ad peccatoruȝ
remiſſionē. Ido docete. quia qui crediderit
ideo baptizate. quia qui baptizatus fuerit.
ſaluus erit. Hec igitur forma cathezizatōis
a p̄mis tempꝛibus chriſtiane fidei inſtituta
eſt. Que tunc quideȝ neceſſario ſ̄uabatur.
quādo adultis et intelligentiaȝ habentibꝰ.
prius q̄ȝ ad baptiſmi ſacramētū accederēt
regula fidei xp̄iane nunciabat̄. vt vl' ſponte
fidei acquieſcentes digni regeneratōne ſpi
rituali iudicarent̄. vel credere nolentes me
rito a perceptiōe ſacramenti dei velut indi
gni repellerētur. Ad obtinendā quippe ſalu
tem. idcirco arbitriū homis cōſulenduȝ eſt
quoniā opus ſalutis voluntariū eē optet.
Et hoc quidē a p̄ncipio ſic factuȝ eſt. Poſt
q̄m auteȝ ad fidem m̄ltitudo gentiū introi
uit. iam nunc etiā in his q̄ a fidelibus gene
rantur paruulis eadem forma ſ̄uatur. q̄s
etiam ip̄os mater ecc̄ia prouida diſpenſa
tione ſacramēto ſalutis interim carere nō
vult. ne forte ip̄a dilatione a ſalute alieni fie
rent. ſi nō percepto ſacramēto ſalutis. ſubi
to ab hac vita exirent. Congrue ergo ꝓuiſa
eſt. ⁊ illis medicina ſalutis vt in ſacramēto
fidei baptizent̄. ⁊ ꝑ alteriꝰ fidē deo recōcilie
tur. q̄s ꝑ alteriꝰ pc̄tūm alienatos ꝯſtat eē a
deo. Inſtitutū eſt itaqȝ ad h̄ nouū ſac̄men
tū ad cathezizandos puulos. exorcizandos
initiandos. ⁊ deinde baptizandos in q̄bꝰ ꝑ
puul' audit eccleſia. ⁊ ad introgata r̄ñdet ⁊
ſpondet. donec ip̄i ad intelligibiles ānos ꝑ
ueniāt. ⁊ ſacramēta fidei ⁊ charitatis ⁊ ſpei
ꝑ ſe intelligere valeant ⁊ ſ̄uare.

De exorciſmo. Capitulum. X.

Exorciſmus de gre
e co in latinū adiuratio dicitur. Ex
orciſte enim ſunt qui ſuꝑ cathecu
minos ſiue energuminos. id eſt. eos q̄ ha
bent ſpūm immundū. inuocant nomē dñi
noſtri ihu chriſti diuīa virtute obiecta. ad
iurantes eū vt egrediatur ab illis. Recte er
go poſt cathezizationē exorciſmꝰ ſequitur.
vt ab eo qui iam fide inſtructus eſt aduer
ſaria virtus pellatur. Tria quippe ſunt vſqȝ
ad ſuſceptionē nouitatis perficienda. q̄bus
baptizandus quaſi concipit̄ et nutritur. et
vſqȝ ad integritatem noue vite promouet̄.
Hec aūt ſūt catecīſmi exorciſmi orationes.
Primū itaqȝ cathezizatur baptiſandus. vt
ad fidem ꝓprio moueatur volūtatis arbi
trio. Deinde exorcizat̄ vt ab eo dyaboli po
teſtas iniqua pellatur. Addit̄ etiam oratio
vt p̄ueniat gratia et ſubſequat̄. q̄ vires pre
beat libero arbitrio. et qua procul fiat vni
uerſa maligni ſpūs illuſio. Forma igitur ex
orciſmi in hunc modū ꝑficitur. Signat̄ pri
mo baptiſandꝰ crucis ſignaculo in fronte.
in pectore. in oculis. in naribus. in auribus
in ore. vt totius corporis ſenſus hoc ſigna
culo muniant̄. cuiꝰ virtute omīa noſtra ſa
cramēta cōplentur. et omīa dyaboli figmē
ta fruſtrant̄. Poſtea datur ſal benedictuȝ
in os eius. vt ſapiētia conditꝰ. fetore careat
iniquitatis. ⁊ vltra nō putreſcat a vermibꝰ
viciorū. Deinde exufflatur malignꝰ foras.
vt ſpiritꝰ ſpiritu pellatur. Poſtea tangunt̄
ei aures ⁊ nares cum ſaliua. vt tactu ſuꝑne
ſapientie et aures eius aperiantur ad audi
endum verbuȝ dei. et nares ſimiliter ad di
ſcernendū odoreȝ ſuauitatis vite ⁊ mortis.
hoc eſt ſacramentuȝ apertionis quod dñs
in euāgelio ſig̃ficauit. q̄ñ aures ⁊ os tetigit
ſurdi ⁊ muti dicēs. Effeta qd̄ eſt adaperire.

De his que poſt exorcizationeȝ ſequuntur in baptiſmo. Cap. XI

His igitur cōple
b tis. venit ſacerdos ad fontem. con
ſecrat̄ fons in noīe patris et filij ⁊
ſpūſſctī vt ſc̄titas ſac̄mēti nō ex eo q̄ miſtrat
ſed ex eo qui ſanctificat cōſtare ſciat̄. Sicut
ſcriptuȝ eſt. Hic eſt qui baptizat. Sicut enī
nec a bono meliꝰ datur. ſic nec a malo peiꝰ
accipit̄. Quia ſanctitas ſacramenti dei nō
in merito miſtrantiū. ſed ſanctificātis v̄tu
te perficitur. Traditur etiam noue vite au
ditoribꝰ ſimbolum fidei. in quo apoſtolice
doctrine forma conſiſtit. Poſtremo obla
tus ad baptiſmū paruulus. et interrogatꝰ
a ſacerdote ſi abrenunciet ſathane et omni
bus eiꝰ operibus. et omnibꝰ pompis eius.
per ora geſtantiuȝ reſpondet. vt qui aliena
iniquitate obligatꝰ eſt. aliena fide et confeſ
ſione ſoluatur. Poſt abrenunciatiōem fa
ctā. vngitur oleo ſacro in pectore. tanq̄ȝ mu
niatur aduerſus hoſtem. ne ei deinceps im
mūda et noxia ꝑſuadere poſſit. Vngitur ⁊
inter ſcapulas. vbi vigor portandi oneris ē
vt fortitudinē accipiat ad portandum onꝰ
dñi. Deinde interrogatur. ſi credat in deuȝ
patrem et filium et ſpiritū ſanctum. vnaȝ eē
catholicam eccleſiā. remiſſionē peccatoꝝ. ⁊
vitam eternā. Sub hac igitur fidei reſpon
ſione. trina merſione a ſordibus vetuſtatis
abluitur. et nouū hominē indutus tridua
ne morti chriſti conſepelitur. ſicut ait Apo
ſtolus. Quicūqȝ in chriſto baptiſati ſumꝰ
in mortem ip̄iꝰ baptiſati ſumus. Conſepul
ti enim ſumus cū chriſto per baptiſmuȝ in
mortem. vt quomodo chriſtus reſurrexit a
mortuis per gloriam patris. ita et nos ī no
uitate vite ambulemꝰ. Trina etiā īmerſio.
trina eſt cogitatōis locutionis et operatio
nis emundatio. Completis autē baptiſmi
ſacramētis. poſtq̄ȝ baptiſatus a fonte aſcē
dit. ſacro criſmate in vertice vngitur. vt ſpi
ritum chriſti participando merito deīceps
chriſtianꝰ appelletur coheres regni ⁊ glorie
ſacra vnctione effectus. Exinde tradit̄ chri
ſtiano veſtis candida. vt qui p̄me natiuita
tis decorē vetuſtatis pannis obfuſcauerat
habitu regeneratōis gl'e p̄ferat indumentū
Tegit̄ et pꝰ ſacrā vnctōeȝ eꝰ caput ſacro ve
lamine. vt intelligat ſe dyademate regali et
ſacerdotali dignitate potiri. Ad vltimum
datur cereus accenſus in manus eius. que

tinuus implere doceatur illud euangelicuꝫ
quo dicit. Sic luceat lux veſtra corā hoib⁹
vt videant opera veſtra bona.⁊ glorificent
patrem veſtrum qui in celis eſt. Hanc igit
lampadeꝫ ſi inextinguibilem ſeruauerit inē
virgines ſapientes cum ſpōſo celeſti ad nu
ptias introibit.

De patrinis. Capitulum. XII

Atrini uocantur

p qui paruulos ad baptiſmuꝫ offe-
rūt. et pro ipis ſpondēdo quaſi fi-
deiuſſores ad deū fiunt. Hi ꝓpterea patri-
ni vocātur. quia regenerandos ad vitam
nouaꝫ offerūt.⁊ q̄dammodo auctores fiūt
ipi⁹ regeneratōnis noue. De quib⁹ placuit
patrib⁹. vt ꝑ ſingulos baptizandos. patrini
ſinguli admitterent. id eſt. vnus tantuꝫ ſiue
vir ſiue mulier. propterea fortaſſis ne ſpiri-
tualis cognatio cui reuerentiam exbibere
oportebat paſſim diffuſa in matrimonij co
pula obeſſe potuiſſet. Sed quedā eccie hāc
ꝯſuetudinē nō ſeruant. plures ad ſuſceptio
nem paruuloꝝ admittentes. Et hoc ſimilit
ſanccitum eſt. vt alium in baptiſmo vel in
criſmate. hoc eſt in confirmatōne. in filiolū
non ſuſcipiat. qui ipe baptizatus non eſt vl
confirmatus. Sed nec monachi cōpatres
aut commatres facere pn̄t. quib⁹ eiuſmodi
cōmercia familiaritatis prohibent. Patri-
ni fideiuſſores ſunt. pro his q̄s in baptiſmo
ſuſceperūt. vt eos cum ad legitimaꝫ etatem
ꝑuenerint admoneant fidem rectam ⁊ con
uerſationeꝫ bonam cuſtodire. Ante omia
ſymbolum et orationeꝫ dominicam. vt ipi
teneant et eis inſinuent pro quoꝝ fide ſpon
ſionem fecerūt.

De rebaptiſatione. Cap. XIII.

Poſtolus dicit.

a Unus deus. vna fides. vnuꝫ ba
ptiſma. Quod ergo vnū eſt ge
minari nō poteſt. Quapꝑter valde ratōna
bili diffinitione a ſanctis patribus inſtitu
tum eſt. vt qui ſemel baptiſmi ſacramentū
ꝑcepiſſe cognoſcitur. nulla ratione illud ite
rato accipiat. ſiue in eccia ſiue extra ecciam.
Hē. ſiue a catholico ſiue ab heretico. ſiue de
niqꝫ a fideli ſiue ab infideli cuiuſcūqꝫ cōdi
tionis. etatis. aut ſexus ꝑſona illud accepe
rit. dūmodo tamen ſm fidem rectaꝫ catho
lica baptiſmatis formam acceperit. ratū cō
ſtare debebit. nec vlla ratione poterit itera
ri. Quod enim bonuꝫ accepit. quare bonū
nō iudicetur. etiā ſi a bono non acceperit?
Non enim illi⁹ erat a quo accepit. vel poti
us ꝑ quem accepit qui bonus non fuit. ſed
illius in cuius nomine accepit. Qui ſemꝑ
bonus malum dare non potuit. ꝓpter hoc
eos qui ab hereticis ī nomine trinitatis ba
ptiſati ſunt cum ad vnitatē eccie redeūt nō
rebaptiſari ſed vel vnctōe criſmatis vel im
poſitione manuſ recōciliari catholice eccie
antiqua patrū traditio inſtituit. Sic ꝓdem
arrianos ꝑ impoſitōem man⁹ occidens ꝑ
vnctionē vō ſacri criſmatis ad ingreſſū ca
tholice eccie oīes reformauit. Nam q̄ ſolū
ſacramentuꝫ foris acceperūt intus ꝑ impo
ſitionē manus ſpūm accipiūt. Placuit tn̄
eos qui ſe baptizatos neſciūt. et ſui baptiſ
matis teſtes nō habent ſine cunctatōne ba
ptizari. quia iteratū dici nō debet. q̄d factuꝫ
eē neſcitur. Queritur et de his qui mimice.
id eſt. iocoſe baptizant. vtrū verū ⁊ plenum
ſacramentū baptiſmi ꝑcipiant. Sed ſcien
dum quia aliud eſt aliq̄d iocoſe vel luſorie
dare ſiue accipe. et tn̄ velle dare et accipe. et
hoc omino intendere vt detur et accipiat.
quod iocoſe datur vel accipit. Aliud auteꝫ
aliquid agere q̄d forma illi⁹ in ope habeat.
et tn̄ h̄ nolle agere neqꝫ intēdere vt h̄ agat.
ſed aliud aliq̄d q̄dcūqꝫ. Ubi ergo intentio
baptizandi eſt. etiā ſi reuerētia debita ī agē
do nō eſt. ſacramentū q̄dem eſt. q̄a omino
agit. et h̄ intendit. nec tn̄ ſine culpa agentis
q̄a q̄d agit et intendit non digne agit. Ridi
culū aūt oino eſt. vt vbi intentio agēdi nlla
conſtat. opus eē dicat. ꝓpter ſpeciē q̄ndam
aſſimilatā operi. nō ꝓpter h̄ aſſūptā. ſꝫ forte
ꝓuenientē ex alio q̄cūqꝫ. eiuſmodi ē ꝙ q̄dā
imperiti eſtimāt vba illa q̄ ad ꝯficiendā eu
kariſtiā inſtituta ſūt a quacūqꝫ ꝑſona ſiue
in q̄cūqꝫ loco ⁊ qualicūqꝫ intentiōe ſuꝑ pa
nem et vinū prolata effectum conſecratōis

et ſanctificationis habere. q̄i ſacramēta dei
ſic inſtituta ſint vt nullā operādi rōnem ad
mittant. ſꝫ tumultuoſa quadam et violēta
atqꝫ irrationabili ꝑtinacia ſine omni inten
tione aut voluntate operantiū ad effectū ꝓ
cedant. Ego filiū meuꝫ forte ad balnea tule
ram. veni ad aquā nō vt baptizarē. ſꝫ vt bal
nearē. nō vt ſacramentū darē. ſed vt ſordes
abluerē vel carnem fouerē. Poſui paruu-
lū meū in aquaꝫ. et q̄z volui vt bn̄ creſceret
et ꝓdeſſet. dixi forte ſicut dixiſſem in mādu-
cando in bibendo ſicut in arando et ī ſemi
nando. ſiue aliud q̄dcūqꝫ agendo dixiſſem.
dixi in nomie patris ⁊ filij et ſpūſſancti. Tu
venis et dicis mihi. q̄z baptizat⁹ eſt fili⁹ me
us. Ego balneatuꝫ ſcio. baptizatum neſcio.
Q̄ ſi idarco baptizatū putas. q̄z cū merge
rem illū. dixi in noie patris et filij ⁊ ſpūſſcti.
Ergo et offa baptizata eſt. q̄z cū mergerem
illā dixi. in noie patris et filij et ſpiritusſācti.
Uide ergo ⁊ ꝯſidera. q̄z rationabile eē opor
tet opus miſterioꝝ dei. nec ꝓpē ſolā formaꝫ
ꝓiudicare vbi intentio agendi nulla eſt.

Quare in ſola aqua baptiſm⁹ ce
lebretur. Capitulum. XIIII.

Iendū etiam eſt

ſ ꝙ in ſolo elemento aque ſacramē
tum baptiſmi ꝯſecrari inſtitutuꝫ
eſt. Quia ſola hec plenaꝫ habet et ꝑfectam
mundationē. Alij liquores oēs aqua puri
ficant. Et ſiq̄d alio quolibet liquore tactuꝫ
fuerit. aqua abluit vt emundet. ꝓpterea in
ſola aqua ſacramentū emundatōis cōſtat
ſicut ſcp̄tum eſt. Niſi q̄s renatus fuerit ex
aqua et ſpūſancto non poteſt introire ī re-
gnum dei.

De forma baptiſmi. Cap. XV.

Aptiſmi forma iā

b olim in diluuio ꝓceſſit. vbi ī figura
ſaluandoꝝ octo anime ꝑ lignū ſal
uate ſūt. Similiter et in mari rubro vbi aq̄
baptiſmū. et rubor ſanguineꝫ ꝓferebat. Si-
militer in aqua aſperſiōis cui cinis rufe vi-
tule miſcebat. q̄ carnē xp̄i figurabat. q̄ femi
neo ſexu deſignat ꝓpter infirmitatem. rufa
ꝓpter ſanguinem.

Pars ſeptima.

De confirmatōne. Cap. I.

Riſmatis un

c ctionē iam ab antiq̄ ī vete
ri teſtamento inſtitutam
legim⁹. qua tūc q̄dem re-
ges ſolū ⁊ ſacerdotes lini
ebant. quoꝝ vnctione ſin-
gularis ille vnct⁹ ꝓfigurabat. qui ꝑ cūctis
participib⁹ ſuis vnct⁹ eſt. vt cū illo ꝑticipa-
rent in noie q̄ ꝑticipes illi⁹ eē mererentur ī
vnctione. A criſmate eni xp̄s dr̄. ⁊ a chriſto
chriſtiā⁹ noiat. Propterea ex q̄ nomē oēs
cōmunicare ceperūt. oēs vnctōnem accipe
debuerunt. Quia in xp̄o oēs gen⁹ electū ſu
mus et regale ſacerdotiū. Criſma ex oleo ⁊
balſamo cōficitur. quia per oleum infuſio
gratie. per balſamum odor bone fame deſi
gnatur.

Q̄ impoſitio manus per ſolos
pontifices celebratur. Cap. II.

Anus impoſitio

m q̄ vſitato noie cōfirmatio vocat
qua xp̄ian⁹ vnctione criſmatis
ꝑ impoſitioneꝫ man⁹ in fronte ſignat ſolis
ep̄is apoſtoloꝝ vicarijs debet. vt xp̄ianum
ꝯſignent. et ſpūm paraclitū tradant. ſicut ī
ꝓmitiua eccia ſpūm ſanctū ꝑ impoſitioneꝫ
manuum dandi apoſtoli ſoli poteſtatē ha-
buiſſe leguntur.

De eo quod ſilueſter papa inſti-
tuit vt baptiſatū preſbyter criſma-
te in vertice liniat Capitulum. III.

N geſtis pontifi-

i calib⁹ legit ꝙ ſilueſter papa conſti
tuit. vt baptizatuꝫ ꝓſbyter in vtice
criſmate liniat. ꝓpter occaſionē q̄dē mortiſ
ne forte ꝓpter abſentiā ep̄i ⁊ difficultatē eū
ꝯſequendi ſine man⁹ impoſitōe baptizatuꝫ
ab hac vita migrare ꝯtingeret. q̄d quidem
oino periculoſū eēt. Quia ſicut ī baptiſmo
remiſſio peccatoꝝ accipit. ita ꝑ man⁹ impo
ſitionē ſpūs paraclit⁹ dat. Illic grā tribuit
ad peccatoꝝ remiſſionē. hic grā dat ad con
firmatōꝫ. Quid āt ꝓdeſt ſi a lapſu erigeris.

niſi etiā ad ſtandū cōfirmeris. Propterea timendū eſt his q̄ ꝑ negligentiā amittunt ep̄i ꝑſentiā. et nō ſuſcipiūt man⁹ impoſitōē ne forte ꝓpterea dānenť. q: feſtinare debuerūt dū potuerunt. ꝓpter eos eni q̄ articulo tēpis ꝑueniunť. inſtituta eſt illa q̄ ſacerdos baptizatū ſtatim ī vertice linit ſacri criſmatis vnctio. vt in h ipō oſtendať q̄ntuȝ ſacramentū iſtud ad ſalutē neceſſariū ſit. cū tam ſollicite vniuerſis caueť. ne forte ſine ipō ab hac vita ſubtrahanť. Manifeſtū eſt aūt q̄ ꝑmis tpib⁹ omis vnctio criſmatis ꝑ ſolos pontifices fiebat. Sed poſtea q̄dem inſtitutum eſt. vt baptizatū ſacerdos in vertice liniat. ꝯſignatio tn̄ frontis ſolis pontificib⁹ reſeruatur. Solus enim pontifex frontem ꝯſignare ac linire poteſt. et ſpūm paraclitū tradere.

Quod ſit maius ſacramentum impoſitio manuū an baptiſmus Capitulum. IIII.

DE ſacramento cōfirmatōis. id ē. impoſitōis manuū etiā querit vtrū mai⁹ ſit ſacramentū q̄ȝ baptiſmus. Sed ſicut ſacri canones diffiniunt vtrūqȝ magnū oīno eſt ſacramētum et ſumma deuotione penſandū. Quāuis tn̄ alterū. id eſt. impoſitio manuū in eo q̄d a ſolis ſūmiſqȝ pontificib⁹ celebrať maiori videať reuerentia colendū. Sed h duo ita ꝯiuncta ſunt in operatione ſalutis. vt niſi morte interueniente omnino ſeparari nō poſſunt.

Q; non debeat iterari manus impoſitio ſicut nec baptiſm⁹. et q; a ieiunis celebranda. Cap. V

DE ſacramento impoſitōis manuū diffinitū ē vt nulla ratione itereť. ſic nec baptiſmus. et ſi forte factū fuerit graui penitentia ē plectendū. Hoc q̄ȝ ſtatutū eſt. vt impoſitōnis manuū ſacramentū nō niſi a ieiunis vl' deť vel accipiať. ſi hi q̄ accipiūt ꝑfecte etatis fuerint vt mundi donū ſpūſſancti accipiāt. Sicut enim duob⁹ tempoꝛib⁹ paſca videlicȝ et penthecoſtes. baptiſma q̄d his ſolū tempoꝛib⁹ generaliter celebrandū eſt. a ieiunis celebrari debet. ita etiā donum ſpūſſancti per man⁹ impoſitōem a ieiunis pontificib⁹ cōuenit celebrari. exceptis infirmis. et morte periclitantib⁹.

Quanto tempore debeant eſſe ſub diſciplina criſmatis qui man⁹ impoſitionem acceperunt. Capitulum. VI

SOlent quidaȝ q̄rere quanto tpe debeāt vnctionē criſmatis obſeruare in capite vt ſcȝ capita non lauent q̄ accipiūt manus impoſitōem abſqȝ tpe baptiſterij. Quibus reſponderi poteſt. cōueniens eē vt tāto tpe aduent⁹ ſpūſſancti apud vnūquēqȝ q̄ eum accipit celebreť. quanto tēpe generaliter ab eccl'ia celebrať aduent⁹ ſpūſſancti ſup apoſtolos. hoc eſt ſeptem diebus. Et merito. q: ſeptem ſūt dona ſpūſſancti. et in ſeptem comitibus ad hoſpitem ſuū ſpūſſanct⁹ venit. Et dignū eſt vt habeat vnuſq̄ſqȝ diem ſuū. et vnicuiqȝ in die ſuo conuiuiū preparetur. Alium diem ſapientia habet. aliū itellect⁹. alium conſiliū. alium fortitudo. alium ſciētia. alium pietas. alium timor. Talia conuiuia xp̄s apud hoſpites ſuos exercet. talia et ſpūſſanctus.

Pars Octaua.

De ſacramento corporis et ſanguinis chriſti Capitulum. I

SAcramentuȝ corpis et ſanguinis chriſti vnū eſt ex his in q̄bus ꝑncipaliter ſalus cōſtat. inter omīa ſingulare. q̄a ex ipō oīs ſanctificatio eſt. Hec eniȝ hoſtia ſemel ꝑ mundi ſalute oblata omnib⁹ precedentib⁹ et ſubſeq̄ntib⁹ ſacramētis vtuteȝ dedit vt ex illa ſanctificarēt. per illā liberādos omnes.

Quando inſtitutum eſt ſacramētum corporis chriſti. Cap. II.

SAcramentum corporis et ſanguinis ſui ipē dn̄s ih̄s xp̄s inſtituit. q̄n poſt cenā veteris paſce panē et vinū in corp⁹ et ſanguinē ſuū diuina potētia tranſmutās. apoſtolis ſumendū diſtribuit. et vt idem poſt h ī memoriā ſui agerēt ꝑcepit.

Utrum mortale vel immortale corpus ſuum in cena tradiderit. Capitulum. III.

SOlent quidā querere quale corp⁹ ſuū diſcipl'is ſuis dn̄s ih̄s xp̄s tradidit. h eſt. paſſibile an impaſſibile. mortale an immortale. et cetera que ad hanc ꝑtinēt queſtionē. Ego in eiuſmodi ſicut et in alijs profeſſus ſum diuina ſecreta magis veneranda q̄ȝ diſcutienda cenſeo. Simplicitati fidei hec ſufficere puto. ſi dicim⁹ q: tale dedit quale voluit. et rurſum. quale dedit. ipē nouit. Ideo ei dedit tale quale voluit. q: omnipotēs erat. et potuit omne q̄d voluit. Ideo aūt ipē nouit quale dedit. q: ſapientia erat. et non potuit ignorare q̄d fuit. Propterea leuius ſe queſtione abſoluit. et fortaſſe tuti⁹ in ſemet ipō ſubſiſtit q̄ nō dicit mortale dedit. ne videať dicere ꝯtra ſacramenti dignitatē. Nec dicī imortale dedit. ne eſtimetur credere cōtra eā q̄ in xp̄o an̄ reſurrectionē fuit mortal' corꝑis veritateȝ. Propter h fortaſſis meli⁹ eſt. vt neutruȝ diffinire ꝑſumam⁹. q̄ȝuis tn̄ alterū fuiſſe credam⁹. Sic itaqȝ non dicať hoc vel h fuit. q̄ȝuis tn̄ credať. quia alterum fuit. Nō ſi alterū dicendū eſt. ego abſqȝ preiudicio veritatis magis ſenſu ad illud accedo. vt illud impaſſibile et imortale. q̄ntum ſcȝ pertinet ad ſanctificatōnem ſacramenti tradidiſſe dicať. Si q̄s aūt obiciendum putet. q̄ ante reſurrectōem dn̄s ih̄s xp̄us corpus mortale portabat. et hoc ipī indubitanter ꝯfitemur mortalem fuiſſe dn̄m hieſum ſm̄ humanitatē ſuſceptā. q: ſi mortaleȝ fuiſſe nō crederem⁹. mortuum negarem⁹. Humana ergo natura in xp̄o mortalis fuit. ſed voluntate. nō neceſſitate. Ex eo enim q̄ per grām ab omni peccato munda verbo dei ī vnitateȝ ꝑſone iūcta eſt. ab omni mortis neceſſitate et debito libera facta ē. vt nihil morti deberet. pro eo q̄ peccati nihil haberet. ſuſtinuit tn̄ ſponte mortalitatē. q: mortem ſuſtinere volebat. Quia ſi mortalitatē non ſuſtinuiſſet. mori oīno nō potuiſſet. Sic ergo ſponte mortalitatē portauit. quouſqȝ mortem guſtaret. et ita mortalitateȝ deponeret Quia ergo voluntate nō neceſſitate mortalis fuit. ipī⁹ mortalitatis ꝓꝑetatē ſm̄ quod ratio et ordo tēporis poſtulabat. ꝑuſq̄ȝ eam per mortem totā exueret. aliquando ex ꝑte q̄n voluit depoſuit. et rurſum. quando voluit recepit. vt in hoc ipō probaret. q: inquātum eam ſuſtinuit. ex neceſſitate non eſſȝ. q̄ ſic pro poteſtate inquantū voluit eam non habere. ſuſtinere oīno non poſſet. Legitur in euangelio. q: dn̄s ih̄s xp̄s cum verbuȝ vite predicaret. et ad vitam mortales et morituros inuitaret. zelantes hoſtes queȝ ratione ꝯuincere nō poterant. furore extinguere volebant. Itaqȝ quaſi in eum qui nihil amplius mortali haberet. manus iniecerūt in ipm̄. et duxerunt eum in ſuperciliū montiſ vt illic eum p̄cipitarent. Ipē aūt vt oſtēderet ſe q̄dem mortalem eē. ſuſtinuit vt teneretur. et vt iterū demonſtraret. q: volūtate nō neceſſitate mortalitatem et paſſibilitateȝ ferebat. non ſuſtinuit vt p̄cipitareť. Cum enī eſſet ducendus. teneri ſe patiēter tolerabat. Cū aūt eſſet p̄cipitand⁹. potenter ꝑ mediū illoꝝ tranſiens ibat. Quādo voluit tenebatur. et q̄n voluit non tenebať. Quantuȝ voluit et q̄n voluit naturā mortalitatis admiſit. Quantū aūt eam ſuſtinere voluit. et q̄n voluit. eandē a ſe poteſtatem remouit. Trāſiens inquit ꝑ mediū illoꝝ ibat. Nūq̄d putas q̄ xp̄s luctando ſe de manib⁹ inimicoꝝ ſubtraxerit. cum ab eis teneret. vt tranſiens liber ꝑ mediū illoꝝ iret. Ergo fortitudo corporis ſola in eo laudanda ē. nō vtus deitatis. Non ita cōuenit. ſȝ exhibuit ſe qualē voluit admittēs ad ſe. ex eo q̄d ſpōte portabat q̄ȝtū voluit. Si ergo xp̄s mortalitatiſ naťaȝ ſm̄ rationē diſpenſationis diuine ꝑuſq̄ȝ eā perenniter victur⁹ exueret. ſm̄ temp⁹ aliq̄n

ex parte depoſuit.et iterū cū tempꝰ poſtulabat aſſūpſit.quid mirū eſt ſi dr̄ aliq̄n ꝑ cauſa et ratiōe tp̄is ſ͛m aliq̄d et totā depoſuiſſe in qua tn̄ adhuc cū tempꝰ poſtulabat paſſurꝰ fuit. Si ergo h̄ eē potuit vt ipē ſeipſum manibꝰ geſtaret et diſcipulis ſine corruptiōne ſui edendū diſtribueret. et tn̄ ipē q̄ dedit et q̄ dabatur. q̄ portauit ⁊ q̄ portabatur idem eſſ; Quid mirū eſt ſi dr̄. q̄ ipē in eo q̄d dabat mortalis fuit.et in eo q̄d dabat̄ imortalis fuit.et tn̄ ipē q̄ mortalis dabat.⁊ q̄ immortalis dabat̄.non duo ſed vnus fuit ipē. Quō enim imortalis nō dabat̄ q̄ inuiſibiliter ſumebat̄:et incorruptibilit̄ mādūcabat̄. Inuiſibiliter ſumebat̄ q̄ntū ad formā dico ꝓpriam corpis ſui.nō q̄ntū ad ſpeciē ſacramenti ſui. Inuiſibiliter enim ſumebat̄. q̄a in eo q̄d ſumebat̄ q̄d ipē erat non videbatur. Chriſtꝰ enim ſumebat̄.et ſpecies panis ⁊ vini tantū videbat̄. Ideo dico inuiſibiliter ſumebat̄.et q̄d erat nō videbat̄. Si ergo in eo q̄d dabat q̄ ipē erat videbat̄.et in eo q̄d dabat̄ q̄ erat ipē nō videbat̄. Et ſi in eo q̄d dabat tenebat̄ et crucifigebat̄.et in eo q̄d dabatur frangebat̄ et nō diuidebat̄.edebat̄ et nō corrūpebat̄. Quid miraris ſi i eo q̄d dabat mortalis dr̄.et in eo q̄d dabat̄ immortalis ⁊ ipaſſibilis fuiſſe ꝑdicat̄ Hec tn̄ ſic dicta ſint vt nemini in eo q̄d latet ꝑiudiciū fiat

Si corpꝰ chriſti fuit quod iudas per intinctam buccellā accepit. Capitulum. IIII.

Verunt et hoc.

q Utrū corpꝰ xp̄i illud fuiſſe credēdū ſit q̄d ipē traditori ſuo ꝑ intinctā buccellā porrexit. Cū intinxiſſ; inq̄t iħs panē.dedit iude ſimonis ſcariothis. S; vt dicit beatus augꝰ. Non ſicut putāt quidā negligenter legentes tūc iudas xp̄i corpꝰ accepit. Intelligendū eſt enī q̄ iam oibꝰ eis diſtribuerat ſacramentū corpis et ſanguinis ſui.vbi et ipē iudas erat.ſicut ſanctꝰ Lucas euidētiſſime narrat. Ac deinde ad h̄ ventū eſt vbi ſ͛m narratōem Iohannis apertiſſime ꝑ buccellā intinctā atq; porrectā.ſuum exp̄mit traditorē. Fortaſſis ꝑ panis intinctiōnē illiꝰ ſignificans fictionē. Non ei omia q̄ tingunt̄ abluunt̄.ſed vt inficiant̄ nonnulla tingunt̄. Si aūt bonū aliq̄d ſignificat hec intinctio.eidem bono ingratū.nō imerito ſecuta ē damnatio.⁊ h̄ q̄dem verba ſūt beati auguſtini ſup eo q̄d queſitū eſt.ſi iudas in buccella corpꝰ xp̄i accepit. Ex eo tn̄ q̄d traditori ſuo dn̄s ad notandū eū.buccellā intinctā dedit.cōſuetudo h; vt corpꝰ xp̄i fideles intinctū nō accipiant.

Q; agnus paſcalis figura corporis chriſti fuit. Cap. V.

Icut circumciſio

ſ olim q̄ntū ad effectū remiſſionis peccatorū baptiſmi vicē gerebat. Mare rubrū aūt eiuſdē ſimilitudinem ⁊ figuram ꝑferebat.ita agnꝰ paſcalis cuiꝰ carnes a populo edebant̄. et ſanguine poſtes domorum ſignabant̄.in figura ſacramēti corporis xp̄i ꝓceſſit. Poſtq̄; aūt veritas venit. ſignū e medio ſublatum eſt.ex quo iam nō erat res q̄ futura ſignificaret̄.ſ; q̄ p̄ſens ꝑciperet̄.manſit tn̄ figura q̄;diu res nondum fuit.et exhibitu; ꝑus eſt in ſimilitudine. q̄d poſtmodu; complendum erat in veritate. Egiptus mundꝰ.exterminator dyabolus. agnus chriſtꝰ.ſanguis agni paſſio chriſti. domus animarū corpa.domus cogitationū corda. Hec ſanguine tingimꝰ.ꝑ paſſionis fidem.illa ſanguine tingimꝰ.ꝑ paſſiōis imitationē.crucis ſignū intus et foris opponētes ꝯtra aduerſarias poteſtates. Deniq; carnes agni comedimus.q̄n in ſacramento verū corpus eiꝰ ſumendo ꝑ fidem ⁊ dilectōnē xp̄o incorporamur. Alibi quod manducat̄.incorporat̄. Quando autē chriſti caro manducat̄.nō q̄d manducat̄.ſed q̄ manducat.ei quem manducat incorporat̄ Idcirco voluit xp̄s a nobis manducari.vt nos ſibi incorporaret.hoc eſt ſacramentu; corpis xp̄i. et res ſacramenti corporis xp̄i. q̄ manducat et incorporat̄ ſacramentu; h; ⁊ rem ſacramenti habet. Qui manducat et nō incorporatur.ſacramētū habet.ſed rem ſacramenti nō habet. Sicut q̄ incorporat̄. et ſi manducare nō ꝯtingat.rem ſacramēti habet.q̄;uis ſacramentū nō habet. Qui ſumit.ſacramentū habet Qui credit ⁊ diligit rem ſacramenti habet. Melius ergo illi eſt q̄ credit et diligit.etiā ſi ſumere et māducare non poſſit.q̄; illi q̄ ſumit et manducat et non credit nec diligit.vel ſi credit.non diligit.

Q; ſacramentum altaris et figura eſt quantum ad panis et vini ſpeciem. et res eſt quantum ad corporis chriſti veritatem. Cap. VI.

Unt qui ex qui

ſ buſdā ſcp̄turarum locis munimētū erroris ducere putauert. dicenteſ in ſacramento altaris veritatē corpis ⁊ ſanguinis xp̄i non eſſe.ſed imaginē illiꝰ tantu; et ſpeciem et figuram. Propterea q̄ ſcp̄tura aliquotiens dicat.q̄d q̄d in eukariſtia altaris ſumitur.imaginem illiꝰ eſſe vel ſpeciem q̄d in participatōe xp̄i iħu ꝑcipietur. Qui ꝑfecto in hunc erroris laqueū nō inciderent.ſi vel ſacramenta dei recta ⁊ humili fide ſuſciperent.aut ſcp̄turas ꝯuenienti intelligentia tractarent. Nunc aūt q̄ in ſacramentis dei ſenſum ſuū fidei p̄ferunt.in ſcripturis ſacris ſanū interp̄tatōis formā tenenere ꝯtemnunt.et fit vt ſermo veritatis amplꝰ eos caligare faciat.dum non recte intellectꝰ errorem ꝑ veritate miniſtrat. Quod tn̄ ſcp̄ture vicium non eſt.ſed legentium et non intelligentium cecitas. Neq; ſacramētorum dei ꝯfuſio.ſed p̄ſumentiū prauitas. Hi āt periculoſe errauerūt tot manifeſtis ſententijs et aſſertionibꝰ non dubijs quedam ambigua p̄ferentes.et in ipīs magis mendaciū q̄; veritatem eligentes. Non q̄ hoc ibi magis dicebatur.ſed q̄ h̄ ab illis magis credebat̄. Quid enim? Nunq̄d ideo ſacramentū altaris veritas non eſt.q̄ figura eſt Ergo nec mors chriſti veritaſ eſt.q̄ figura eſt.⁊ reſurrectio xp̄i veritas non eſt. q̄ figura eſt. Nam et mortem xp̄i et reſurrectiōe; figuram eſſe et imaginem et ſimilitudinem et ſacramentū et exemplum Apoſtolꝰ manifeſte declarat dicenſ. Chriſtꝰ mortuus eſt pro delictis noſtris.et reſurrexit ꝓpter iuſtificatiōe; noſtrā.vt peccatis mortui iuſticie viuamꝰ Et apoſtolꝰ petrus dicit. Chriſtus paſſus eſt pro nobiſ.vobis relinquēs exemplū vt ſequamini veſtigia eiꝰ. Ergo mors xp̄i exemplū fuit vt peccato moriamur.⁊ reſurrectio eius exemplum fuit.vt iuſticie viuamꝰ. Nunq̄d ideo veritas nō fuit. Ergo xp̄s vere mortuus non fuit.et vere non reſurrexit.ſi mors eꝰ vel reſurrectio vera non fuit. Abſit. Nam de ipo ſcp̄tū eſt. Uere languores noſtros ipē tulit.⁊ dolores noſtros ipē portauit. Ergo mors xp̄i vera fuit.et tn̄ exemplū fuit.et reſurrectio eꝰ vera fuit.et exemplum fuit. Quare ergo ſacramentu; altaris ſimilitudo eē nō poteſt et veritas. In alio quidem ſimilitudo.in alio veritas.

Tria eſſe in ſacramento altaris. panis et vini ſpecie;. corporis chriſti veritatem. gratiam ſpiritualem. Capitulum. VII.

Am cu; ſit unum

n ſacramentu;.tria ibi diſcreta ꝓponunt̄. Species videlicet viſibilis. et veritas corporis.et virtus gratie ſpūalis Aliud eſt eni; viſibilis ſpecies q̄ viſibiliter cernitur.aliud eſt veritas corpis et ſanguinis.que ſub viſibili ſpecie inuiſibiliter credit̄ Atq; aliud gratia ſpūalis.que cum corpore ⁊ ſanguine inuiſibiliter et ſpūaliter ꝑcipitur. Quod eni videmꝰ ſpecies panis ē ⁊ vini. Q̄d āt ſub ſpecie illa crediꝰ verū corpꝰ xp̄i ē et verꝰ ſanguis iħu xp̄i.q̄d pepēdit i cruce et qui fluxit de latere. Nec ꝑ panem ⁊ vinū corpꝰ ⁊ ſanguinē tantū ſignificari credimꝰ ſed ſub ſpecie panis et vini verum corpus ⁊ verū ſanguinē ꝯſecrari.et ſpeciem quidem viſibilem ſacramentum eſſe veri corporis ⁊ veri ſanguinis.corpus aūt et ſanguinem ſacramentum eſſe gratie ſpūalis. Et quemadmodū ſpecies illic cernit̄.cuiꝰ res vel ſubſtantia ibi eſſe non creditur.ſic res ibi veraciter ⁊ ſubſtantialiter preſens creditur.cuiꝰ ſpecies non cernitur. Uidetur eni; ſpecies panis et vini.et ſubſtantia panis et vini nō credit̄. Creditur aūt ſubſtantia corporis et ſanguinis xp̄i.et tamē ſpecies non videtur.

Quod ergo videt̃ ſm ſpeciem ſacramẽtũ ẽ
et imago illiꝰ qd creditur ſm corporis veri
tatem Et qd creditur ſm corporis veritatẽ
ſacramentuꝫ eſt illiꝰ qd ꝑcipitur ſm gratiã
ſpũalem. Sacramentum ergo altaris ⁊ eu
kariſtia diuina in vero corpore ⁊ ſanguine
dñi noſtri iħu xp̃i imago eſt. ſm ſpecieꝫ pa
nis et vini in qua cernit̃. ⁊ res eſt ſm ſubſtã
tie ſue veritatẽ. in qua credit̃ illic atqꝫ ꝑcipi
tur. Et rurſum qd nunc viſibiliter ſm ſacra
menti ſpeciem. et corꝑaliter ſm carnis ⁊ ſan
guinis xp̃i veritatem xp̃um in altari ſumi
mus. ſacramentum eſt et imago ꝙ ipſum
eundem inuiſibiliter et ſpũaliter ſm gratie
infuſionem. et ſpũſſancti participationem
in corde ſumere debemꝰ Ergo diuiniſſima
eukariſtia que in altari et ſm panis ⁊ vini
ſpeciem et ſm corporis ⁊ ſanguinis xp̃i veri
tatem viſibiliter ⁊ corporaliter tractat̃ ſacra
mentum eſt et ſignum et imago inuiſibilis
et ſpũalis participationis iheſu que intus
in corde per fidem et dilectionẽ perficitur.

Quare ĩ ſpecie panis et vini chri ſtus ſacramentum corporis et ſan guinis ſui inſtituit. Cap. VIII.

Oluit eniꝫ ſapien
v tia dei ꝙ ſe per viſibilia manifeſtat
oſtendere quoniã ip̃a animarum
cibꝰ et refectio eſt. et ꝓpterea carnẽ aſſũptã
in eduliuꝫ propoſuit. vt ꝑ cibum carnis ad
guſtum inuitaret diuinitatis. Sed ne rur
ſum humana infirmitas ꝯtactũ carnis in
aſſũptõne horreret cõſueti ⁊ ꝓ̃cipalis edu
lij ſpecie illam velauit. ⁊ ſic ſumendam pro
poſuit. vt ſenſus in vno foueretur et fides
in altero edificaretur. Fouetur eni ſenſus ĩ
vno. dum ſolita tantũ et ꝯſueta ꝑcipit. Edi
ficatur aũt fides in altero. dum in eo quod
videt quale ſit illud qd non videt agnoſcit.
Proponitur igitur ſpecies panis et vini.
vt doceatur plena et ꝑfecta refectio eẽ in ſũ
ptione corꝑis et ſanguinis chriſti. ex diuini
tate xp̃i. Plena aũt refectio cibꝰ et potꝰ eſt.
cibi autẽ et potꝰ panis et vinum ꝓ̃cipalis
ſubſtantia eſt. Et ꝓponitur ſpecies ex ꝓ̃ci
pali ſubſtantia refectõis. vt in ea ſumatur.
et ꝑ eam v... tas corꝑis ⁊ ſanguinis chriſti
ſignificaret̃. ſicut ip̃e teſtatur dicens. Caro
mea vere eſt cibus. ⁊ ſanguis meꝰ vere ẽ po
tus. Que tamen corꝑis et ſanguinis ſum
ptio. qꝛ ſola ſine ſpũali effectu ſalutem non
ꝯferat. idem ip̃e ſaluator manifeſtat dicẽs.
Caro nihil prodeſt. ſpũs eſt qui viuificat.
Virtus ergo ⁊ plenitudo ſpũalis refectõis
ꝗ̃ in corꝑe xp̃i ⁊ ſanguine eſt. ꝑ ſpeciem qui
dem panis et vini ſignificat̃. In ꝑceptione
aũt gratie. infuſio interne et eterne refectio
nis ꝑficitur. et ſic quidem cum tria in vno
ibi ſint. in ꝓ̃mo quidem ſignũ inuenitur ſe
cundi. in ſecundo autem cauſa tertij. in ter
tio vero virtus ſecundi et veritas primi. et
hec tria in vno ſunt. et vnuꝫ ſacramentum.
Claret itaqꝫ quoniã diuiniſſime eukariſtie
ſumptio ſacramentuꝫ eſt. et imago partici
pationis iheſu. qꝛ hoc ꝙ eiꝰ ſacramentũ vi
ſibiliter ꝑcipimus. ſignum eſt ꝙ ei ſpũaliter
vniri debemus. Ipa autem eukariſtia. id ẽ
bona gratia. ip̃e ſcilꝫ hoſtia ſacra. diuiniſſi
ma vocatur. quoniam diuinos facit. ⁊ par
ticipes diuinitatis eos qui ſe digne partici
pant. Et quia ip̃a ſignum eſt et veritas in ꝗ̃
vera caro chriſti ſub ſpecie panis ſumitur.
et in carne eius digne ſumpta. ip̃ius etiam
diuinitatis ſuſceptio et participatio et con
ſortium condonat̃. propterea diuiniſſima
et ſanctiſſima ⁊ ſanctificans ſanctificantia
omnia et ſancta.

Qualis intelligenda eſt mutatio panis et vini in corpus chriſti. Capitulum. IX.

Er uerba ſanctifi
p catõis vera panis et vera vini ſub
ſtantia. in verũ corpꝰ et ſanguineꝫ
xp̃i ꝯuertit̃. ſola ſpecie panis ⁊ vini remanẽ
te. et ſubſtantia in ſubſtantiã tranſeũte Cõ
uerſio aũt ip̃a nõ ſm vnionem. ſꝫ ſm tranſi
tionẽ credẽda eſt. quoniã nequaꝗ̃ꝫ eſſentia
eſſentie in augmentum accedit. vt ꝑ id qd
accedit id ad qd accedit maiꝰ fiat. ſed tranſi
tõne vt id quod accedit. cum illo ad qd ac
cedit vnum fiat. Nec ſic in pane chriſti cor
pus conſecrari dicimꝰ. vt de pane corpus
xp̃i eſſe accipiat. nec quaſi nouũ corpꝰ ſubi
to factũ de mutata eſſentia. ſed in ip̃m cor
pus verũ mutatam eſſentiam. Nec ipſam
ſubſtantiam panis et vini in nihiluꝫ reda
ctam. quia deſijt eſſe quod fuit. ſed mutatã
potiꝰ. quia cepit eſſe aliud quod non fuit.
et ip̃m quod cepit eſſe ex ea eẽ non accepit.
quia ꝓ̃us panis fuit. Sed ipſa eſſe accepit
quando deſijt eẽ quod fuit. Hoc expreſſiꝰ
diſtinctimꝰ propter eos qui ex ſua ratione
fidei preiudiciũ faciunt. et ſenſu ſuo incedẽ
tes aſſerere nituntur. vel hoc eẽ ſoluꝫ quod
cernitur. vel tale eẽ quod creditur. hoc ẽ qꝛ
ſola panis et ſpecies vini cernitur. ſolaꝫ ibi
eſſe panis et vini ſubſtantiam. vel quia ibi
ſubſtantia corporis ⁊ ſanguinis chriſti cre
ditur paſſibiliter et ineſſe ſpeciem et quali
tatem panis et vini. que cernitur quaſi nõ
poſſit ſpecies apparere cuius non aſſit ſub
ſtantia. vel ſubſtantia latere. cuiꝰ non appa
reat forma.

Quid ſignificent tres portiones ille que de corpore chriſti in ſacra mento altaris fiunt. Capitulum. X.

Res portiones ꝗ̃
t in altari fiunt de corꝑe xp̃i miſticã
ſignificationem habent. Eſt eĩ cor
pus chriſti vniuerſa eccleſia. caput ſuũ cuꝫ
membris. ⁊ inueniuntur in corpore iſto ꝗ̃
tres partes ex quibus totum corpus ꝯſtat
Vna pars eſt ip̃um caput. Caput enim et
ip̃m caput eſt. et pars ſimiliter corꝑis. Ita
qꝫ caput ip̃um pars corporis vna eſt. Alia
pars corporis eſt in membris illiſ. que iam
ſecuta ſunt caput. ⁊ ſũt cum ip̃o capite. vbi
eſt ip̃m caput. ſicut ſcp̃tum eſt. Vbicũqꝫ fu
erit corpus. illuc ꝯgregabuntur et aquile.
Illi ergo qui iã de hac vita exiuerunt. quo
rum corpora in ſepulchriſ requieſcũt ⁊ ani
me cum chriſto ſunt. iſti ſunt pars corporiſ
altera. et ſunt quaſi ſimul due partes iſte.
caput ſcilicet et hec altera pars corporis.
Propterea in altari due partes ſeorſum re
ſeruantur extra calicem. quaſi extra paſſio
nem. quoniam ipſum caput iam ĩmortale
et impaſſibile de morte reſurrexit. amplius
non moriturum. neqꝫ paſſurum amplius.
et ſimiliter illi qui de hac vita egreſſi ſũt ſã
cti et cum ip̃o capite ſuo iam gloriantur et
gaudent expectantes ⁊ ip̃i reſurrectionem
carnis ſue ⁊ immortalitatem. iam neqꝫ do
lorem neqꝫ paſſionem ſentiunt vllam. ⁊ ſũt
ſimul iſte due partes extra calicem et extra
paſſionem. quoniam hec priora tranſierũt
Tertia pars in calice ponitur ſignificans
eos qui adhuc viuũt in paſſione. donec ip̃i
ab hac vita exeant et tranſeant ad caput ſu
um. vbi amplius nec moriantur nec patiã
tur.

Q, corpus chriſti qñ̃do diuidi videtur ſcdm̃ ſolam ſpeciem diui ditur. ſcdm̃ autem ſe integruꝫ ma net. ac ſic in ſingulis partibus totũ ſicut in diuerſis locis vnum et ideꝫ ipſum eſt. Capitulum. XI.

Oli autem puta
n re quando partes vides in ſacra
mento altariſ quaſi diuiſum ſit vl'
ſeparatuꝫ a ſe. aut velut per membra diſcer
ptuꝫ corpus chriſti. Ipſe integer manet in
ſe. nec diuiditur. nec partitur. ſed tibi ſcdm̃
ſpeciem exhiberi oportebat. quod ad miſti
cam ſignificationeꝫ pertinuit. Monſtrat
ergo tibi foris ſpeciem. in qua ſenſus tuus
erudiatur. et ſeruat intus corporis ſui ĩcor
ruptionem in qua vnitas eius non diuidi
tur. Videtur pars vna. et quaſi pars eſſe vi
detur. et totum ibi eſt. Et pars altera vide
tur. et quaſi altera videtur. et idem eſt et to
tum ipſum. Et ſi tertia pars videtur ſimili
ter. idem ipſum eſt et totum. Totum hic et
totum ibi. nec minus ĩ parte ꝗ̃ꝫ in toto. nec
maius in toto ꝗ̃ꝫ in parte. Quotcunqꝫ par
tes feceris. in ſingulis totum eſt. Nec mi
reris. opus dei eſt hoc. Si in diuerſis
locis poteſt eſſe vnus. quare etiam non
in ſingulis partibus poteſt eſſe totus.

Utrunq; mirũ eſt.ſed non ideo falſum eſt
q: mirũ eſt.Et verum eſt.q: mirum eſt.nec
tñ ſic mirũ eſt. quia opus dei eſt.Nõ ẽ mi
rum.ſi mirabilis mirabilia operat᷑. Quo
modo inquis corpus vnum . eodem tem
pore in diuerſis locis eſſe poteſt. Hic eſt.
ibi eſt.et totũ vtrobiq; eſt.et ĩ multis locis
ſimiliter. Noli mirari.Qui locu; fecit cor
pus fecit.et locum in corpore.et corp⁹ in lo
co.Et q̃ fecit vt vnũ corp⁹ in vno loco eſſet
fecit ſicut voluit.et ſi voluiſſet aliter facere
potuiſſet. Nam et qñ vult aliter facit.et eſt
ſicut ipe vult ſemper. Quia autẽ ſicut ipe
fecit vt corpus vnum in loco vno eſſet . tu
quod factum eſt vidiſti.⁊ neſcis aliud.niſi
quod factũ eſt vidiſti. Idcirco miraris qñ
aliud vides vel audis q̃; videre et audire
ↄſueuiſti. Ipe autem non miratur quãdo
aliud facit q̃; quod facere conſueuit . quia
quando illud fecit ſciuit.et tunc quide; ali
ter facere potuiſſet ſi voluiſſet. Idcirco cu;
quid mirari ceperis.et dixerit forte tibi co
gitatio tua.quomodo hoc eſſe poſſit.cogi
ta facientem.⁊ deſinet eſſe mirabile quicq̃d
illud fuerit.Et ſi forte mirabile non eſſe de
ſierit.tamen incredibile non erit. Si factor
omnipotens cogitatur.non erit impoſſibi
le quicquid erit.

Q; ea que in corpore chriſti in-
digna videntur ſcd̃m ſpeciem ſolã
fiant. Capitulum.XII.

Q Uod ſi cõtingat

aliquando ſicut contingere ſolet.
vt videas aliqua fieri ĩ h̃ ſacramẽ
to que minus digna eſſe videbuntur . noli
horrere. Sola ſpecies que apparet h̃ habet
Tibi monſtrat ſpeciem.ſibi ſeruat veritatẽ
Exhibet ſenſui tuo ſimilitudinem cibi cor
poralis.vt ſenſus tuus per om̃ia ĩ ſuo eru
diatur.ſuat corpori ſuo veritatem nature
inuiolabilis et immortalis.ne in ſuo corrũ
patur.Si in aliquo a ſimilitudĩe recederet
verũ ſacramẽtũ non eſſ;.et ꝓderet ſe tibi.et
tolleret locũ fidei.neq; iam crederet᷑.ſi vide
ret᷑.Qd̃ ita fieri nõ oportet. Itaq; q̃ntũ ad
nos ſeruat ꝑ oĩa corruptibilis cibi ſilitudi
nẽ.⁊ tñ nõ amittit q̃ntũ ad ſe inuiolabilis cor
poris veritatẽ. Videt᷑ corrodi.⁊ manet ĩcor
rupt⁹. Videt᷑ affici vel maculari.⁊ ꝑſeuerat
inuiolat⁹. Suſtinet h̃ fieri circa ſe.ne ſenſ⁹
noſter aliq̃d alienũ ꝑcipiat.ſ; nõ recipit h̃ ĩ
ſe ne ĩcorruptibil' nat̃a ſinceritatẽ ſuã amit
tat. Tãta ẽ dignitas et mũdicia corp̃is xp̃i.
vt nec corruptõe aliq̃ affici poſſit.nec ſordi
bus maculari. Itaq; ſi qñ h̃ fieri videris no
li timere ip̃i.ſ; ſollicit⁹ eſto tibi. Ipe ledi nõ
p̃t.tu noceri potes.q̃ male credere potes

Quid fiat de corpore chriſti et d̃
corporali preſentia ei⁹ poſt ſumpti
onem ſacramenti. Cap.XIII.

D Eo fortaſſis iterũ

dic tibi cogitatio tua.q̃d fiat de cor
pore xp̃i poſtq̃; ſũptũ fuerit et co
meſtũ. Tales ſũt cogitatõnes hoim. vt vix
quieſcere velint.in his maxime q̃ querẽda
nõ ſũt. Dicit ergo tibi cor tuũ. Quid factũ
eſt de corp̃e xp̃i poſtq̃; illud ſũpſi et mãdu
caui? Audi ergo Corporalẽ p̃ñtiam chriſti
queris. In celo quere .ibi chriſt⁹ eſt ad dex
teram patris ſedens. Tecum ad temp⁹ eſſe
voluit.quando aut q̃;diu neceſſe fuit.Exhi
buit tibi ad temp⁹ corꝑalem p̃ñtiam ſuam
vt ꝑ illam te ad ſp̃ũalem excitaret. Ideo cor
poraliter ad te venit.et exhibuit tibi ad tem
pus corporalem preſentiam ſuã.vt ꝑ illam
ſpiritualis inueniretur que non auferetur.
Ita ꝑ carnẽ aſſumpta; olim in mundũ ve
nit.et ſm̃ p̃ſentiam corporalem ad tẽp⁹ cu;
hominib⁹ ↄuerſat⁹ eſt.vt eos ad ſpiritualẽ
p̃ſentiam querendam ⁊ inueniendam exci
taret. Poſtea cõpleta diſpenſatiõe ſm̃ cor
poralẽ p̃ñtiam receſſit.⁊ ſm̃ ſp̃ũalẽ p̃ñtiam
remanſit. Nam vt oſtenderet q᷑ ſm̃ ſp̃ũalẽ
p̃ñtiam nõ recedebat.qñ ſm̃ corporalẽ pre
ſentiam abire diſponebat;ait. Ecce ego vo
biſcum ſum omnibus diebus vſq; ad con
ſummationẽ ſeculi. Sic ergo in ſacramẽto
ſuo modo temporaliter venit ad te.et ẽ cor
poraliter tecu;.vt tu ꝑ corporalem p̃ſentia;
ad ſp̃ũalem querendam excitaris . et inue
niendam adiuueris . Quando in manib⁹
ſacramentũ ei⁹ tenes.corporaliter tecũ eſt.

Quando ore ſuſcipis.corꝑaliter tecum eſt
Quando mãducas.et qñ guſtas. corpora
liter tecũ eſt. Deniq; in viſu in tactu ĩ ſapo
re.corꝑaliter tecu; ẽ. Quãdiu ſenſus corpo
raliter afficit᷑.p̃ſentia ei⁹ corporalis non au
fertur. Poſtq̃; aũt ſenſus corporalis ĩ per
cipiendo deficit.deinceps corꝑalis p̃ſentia
querenda non eſt.ſed ſp̃ũalis retinẽda. Di
ſpenſatio completa eſt.ꝑfectũ ſacramentũ
intus manet.chriſtus de ore ad cor tranſit.
Meli⁹ eſt tibi vt eat in mentem tuã.q; ĩ vẽ
trem tuũ. Cibus iſte aĩe.non corp̃is eſt . no
li in ip̃o querere ↄſuetudinẽ cibi corporaliſ
Venit ad te vt comedat᷑.non vt ↄſummat᷑ .
Venit ad te vt guſtetur.non vt incorporet᷑.
Auguſtinus vocem de celo audit.q: hoc a
terrenis illi dici aut reſponderi non potuit
Cibus ſum grandium . creſce et manduca
bis me. Non vt me mutes in te.ſicut cibum
carnis tue.ſ; tu mutaberiſ in me. Itaq; pru
denter diſcerne quid in ſacramento dei ſen
ſui exhibitũ ſit.quid ſpiritui accõmodatu;
etiam vt ſolet ſi poſt completam perceptio
nem aliquid iterato ſenſeris.in hoc quoq;
ſpecies ad ꝓprietatẽ ſenſui famulat᷑.vt veri
tas ſimilitudinis vbiq; ↄſeruetur. Nam ſi
in aliquo q̃ntum ſc; ſenſui exhibendum eſt
ſimilitudo deficeret.illic proculdubio ſacra
mentũ non eſſet.ſed res ip̃a proderet᷑ et ma
nifeſtaretur euidenti miraculo.quod non
conuenit q̃;diu fides locum habet. Poſt
hoc ergo ſi corꝑalem p̃ſentiam chriſti que
ris. in celo quere . Ibi quere vbi et p̃us fuit
q̃; per ſacramentum ſuum corporaliter te
cum eſſe inciperet.et vnde nõ diſceſſit quan
do ad te venit.

Q; celebratio conſecratõis cor
poris chriſti miſſa vocatur et quan
do miſſa vocatur et vnde miſſa pri
mũ inſtituta ẽ et vnde miſſa dicitur
Capitulum.XIIII.

C Elebratio miſſe ĩ

cõmemoratõ; paſſiõis xp̃i agitur
Sic ip̃e ꝑcipit ap̃lis tradẽs eis cor
pus ⁊ ſanguinẽ ſuũ dicẽs. Hoc facite ĩ meã
cõmemoratõe;. Hãc miſſã btũs petr⁹ apo
ſtol⁹ p̃in⁹ oĩm antiochie d᷑ celebraſſe.ĩ qua
tres tantũ orõnes in initio fidei dicebãtur.
incipientes ab eo loco vbi d᷑ Hãc igit᷑ obla
tionẽ. Cetera ãt poſtea a ſctis patrib⁹ diuer
ſis tp̃ib⁹ diuerſa adiecta ſũt. Miſſa ãt dicta
ẽ q̃ſi trãſmiſſa.vel q̃ſi trãſmiſſio . eo q᷑ ꝓplus
fidelis ꝑ miſteriũ ſacerdotis q̃ mediatoris
vice fungitur.īter deũ et hoĩes p̃ces et vota
et oblationes deo tranſmittat. Ipa eni; ho
ſtia ſacra miſſa vocari poteſt. q: trãſmiſſa
eſt.p̃mum ſc; a patre nobis vt nobiſcũ eſſet
Poſtea a nobiſ patri.vt apud patrem pro
nobis intercederet. Primu; a patre nobis
ꝑ incarnationẽ. Poſtea patri a nobis per
paſſionem. Modo ĩ ſacramẽto p̃mũ a prẽ
nobis ꝑ ſanctificatõe; q̃ nobiſcũ eſſe ĩcipit .
poſtea patri a nobis ꝑ oblatõe;.q̃ ꝓ nob in
tercedit. Vel miſſa dicta ẽ ſicut quidam pu
tant ab emittẽdo.quia tempore q̃ ſacerdos
incipit conſecrare corpuſ dñi.cathecumini
foras emittuntur. Lecto eñi euangelio dya
conus clamat. Si quis cathecumin⁹ adeſt
exeat foras. Cathecumini ſacris myſterijs
intereſſe non debent q̃ nõ niſi baptiſatis et
xp̃ianis cõmittuntur. Sicut de quibuſda;
q̃ cathecuminoꝝ et nondũ renatoꝝ tipum
gerebant. Scriptum eſt. Ipe autẽ ih̃s non
credebat ſe illis.

Pars nona.

De ſacramentis que ad exerci
tationem inſtituta ſunt que omnia
ſanctificantur per verbum dei.
Capitulũ primũ.

S Unt queda;

ſacramenta in eccl̃ia ĩ q̃bus
et ſi p̃ncipaliter ſalus non
cõſtet.tñ ſalus ex eis auget᷑
inq̃ntu; deuotio exercetur
hec licet in p̃ſenti om̃ia enarrari nõ poſſũt.
queda; tamen intermittere nõ oportet pro
exemplo vniuerſorum . Ex his ergo ſacra
mentis alia conſtant in rebus . qualia ſũt
aqua aſperſionis . ſuſceptio cineris. bene
dictio ramoru; et cereorum. et cetera talia .

Alia aũt ꝯſtant in factis.qualia ſunt ſigna-culum crucis.inſufflatio exorcizationis.ex-panſio manuum.incuruatio genuũ.⁊ alia eiuſmodi.Alia in dictis conſtant.ſicut eſt tri-nitatis inuocatio.et quecunq̃ȝ in hunc mo-dum.Hec autem omnia ꝑ verbum dei ſan-ctificantur.ſiue per prolationem verboꝝ diuina virtute inuocata ſanctificentur.ſiue ſola fide exhibita.per eandem diuinam vir-tutem ſanctificatõis effectuȝ accipiãt. Ubi enim vera fides eſt.verbum dei deeſſe non poteſt.quia ipm verbum fide concipitur. et per fidem operat̃.Omnia inquit apoſto-lus quecũq̃ȝ facitis.in noĩe dñi facite. Nõ aũt conueniẽs eſt.vt intelligamus apoſto-lum precepiſſe.q̄ i omnibꝰ operibꝰ noſtris verba proferemus.ſed vt in operibus nris omnibus fidem rectam teneremus. Ille eñ in nomine dñi omnia que facit operatur.q̃ ꝑ rectam fidem agnoſcit ſe nec ſine illo ali-quid boni poſſe facere.et ſi aliq̃d fecerit lau-dabile extra illum gloriari nõ debere. Qui fideliter in omni opere ſuo et ante factũ ab illo auxiliũ querit.⁊ poſt factũ totũ q̃d ope-ratus eſt bonũ.ad laudẽ et gloriã eiꝰ ꝯuer-tit.Sicut ergo omnia que facimꝰ ſola fide etiã ſine prolatione verboꝝ i noĩe dñi recte fieri dicunt̃.ſic et quedam ſacramenta ſine ṽboꝝ ꝓlatione ꝑ ſolam fidem ſanctificant̃. Nam ipa verba aliq̃ñ ſacramenta ſũt.q̃ tñ ex alijs verbis ſanctificationẽ nõ accipiunt Nullum tñ ſacramentũ ſine illo verbo ſan-ctificatur q̃d ſiue ſola fide.ſiue ex fide ⁊ pro-latione verboꝝ inuocatur omnẽ ſanctifica-tionẽ operatur.

De aqua aſperſionis que cuȝ ſa-le benedicitur. Cap.II

Lexander papa
a qntus a beato petro cõſtituit.vt ſal et aqua benediceret̃ ad aſper-gendum populum et habitacula eoꝝ. Illo vtiq̃ȝ exemplo q̃ heliſeus ꝓpheta ſal i aquã miſiſſe legitur.vt hoc condimento fontes amari i dulcedineȝ verterẽt.Hac igit̃ aqua ſanctificata fideles aſpergunt̃.et habitac̃la fideliũ luſtrant̃ ab illuſione et infeſtatione malignoꝝ ſpirituũ.Hec ẽ aũt ſignificatio hꝰ ſacramenti.q̄ aqua penitentiã ſignificat d̃ ꝓteritis.ſal diſcretionẽ et cautelã de futuriſ. q̄ duo ſi ſimul miſceant̃ amara ꝯſcientia in dulcedinẽ vertit̃ atȝ illuſiones ⁊ infeſtatõeſ demonũ ampliꝰ et nõ dñant̃. Nos itaq̃ȝ ſu-pradictã inſtitutõeȝ ſicuti ꝑ ſingulos dies dñicos ſal et aquã ſil̃ miſcendo bñdicimꝰ.vt hac aſperſione fideles ⁊ habitacula fideliũ ꝯtra ſpũales nequicias muniamꝰ.

De ſuſceptõe cineris. Cap.III.

Cclesiaſtica iſtitu
e tio habet.vt ꝑ ſingulos annos in initio q̃dragesime q̃d caput ieiu-nij d̃r.quarta feria qñ ieiuniũ votiuũ ſuſci-pit.cinis ꝯſecratꝰ capitibꝰ fideliũ iponatur ſcȝ ob recordatõeȝ mortalitatis nrẽ. vt mor-talis hõ q̃ tũc ex habitu penitẽtie et recorda-tione peccatoꝝ ſuoꝝ ad deuotõeȝ cõpungi-tur.ꝑ memoriam etiaȝ ꝯditionis ſue humi-lietur propter quod ei dicitur. Memento quia cinis es et in cinerem reuerteris.

De ramis palmarum et frondi-bus benedicendis. Cap.IIII.

Abet etiam eccle-
h ſiaſtica ꝯſuetudo.vt i dñica q̃ pro-xima ẽ ante ſolennitatẽ paſcalẽ ra-mi palmarũ et frondes arboꝝ bñdicantur et ꝓplo portandi diſtribuant̃ in figurã eoꝝ q̄ dño ihũ eodẽ die hieroſolimã aſcendenti cũ ramis palmarum et frondibus arboꝝ virentibus cantantes et laudantes occur-rerunt. In quo non ſolum nobis id quod illi tunc corporaliter fecerunt.corporaliter faciendũ ꝓponitur.ſed id potꝰ q̃d vel i illo vel in iſto corꝑali facto ſpũaliter imitandũ ſignificat̃. Palma quippe ſignum victorie eſt.rami aũt virentes bona opera ſignificant Tũc igit̃ xp̃o cum ramis palmaꝝ ⁊ frõdibꝰ occurrimꝰ laudãtes.qñ ipm mortis triũphatorẽ bonis opibꝰ et digna gratiarũactione laudamꝰ.

De cereo qui in ſabbato ſctõ be-nedicitur.et de agnis qui benedicũ-tur in paſcha. Capitulum.V.

Ozimus papa cõ
z ſtituit cereũ magnũ i ſabbato ſctõ paſce bñdici.quem dyaconꝰ acce-pta bñdictiõe a ſacerdote.bñdicit. Hic cere-us xp̃m deſignat.in cera hũanitatẽ.in igne diuinitatẽ. Qui cathecumioſ ad baptiſmũ ꝓcedit illuminãs.ſic olim i colũna ignis fi-lios iſrl̃ mare rubrũ trãſeũtes ꝓceſſit.ꝑ ignẽ illuminãs.⁊ obumbrãs ꝑ nubẽ. Sub eadẽ figura iuxta ꝯſuetudinẽ antiquã in die pa-ſcali i eccia romana agni cerei bñdicũtur ⁊ ꝓplo diſtribuunt̃.

De ſignis quoꝝ ſonitu fideles in vnũ conuocantur. Cap.VI.

Ignorum uſus a
s veteri teſtamento aſſũptꝰ ẽ.vbi tu-be argentee a dño ductiles fieri ꝓ-ciũt̃.quibꝰ multitudo ꝓplĩ ꝯuocari debuiſſȝ Ad ſimilitudineȝ harũ tubarũ ſigna ex me-tallo eris in eccia facta ſũt ad corda fideliuȝ excitanda.⁊ vt ꝑ ea ſignũ detur qñ debeant in vnũ ꝯuenire. Uaſa iſta metallina.ora ꝓ-dicantiũ ſignificant. Plectra ferrea quo i-terius tundunt̃.vt ſonũ emittant.ligue ſũt eorundẽ. Funis aũt menſura vite eſt.et con-uerſationis modus.q̃ in ſcp̃tura ꝓponitur Funis manu tenet̃.qñ ſcp̃tura manibꝰ ad-impletur. Funem ſurſum ſequit̃.qui ductu ſacre ſcp̃ture ad bona eleuat̃. Funeȝ deorſuȝ trahit.q̄ eadem docente q̃ntũ in malis preſ-ſus iaceat.agnoſcit. Iſte aptꝰ eſt populum dei in vnũ ꝯuocare.q̄ et eleuatꝰ opere exem-pla bonitatis oſtendit.et inclinatus humi-litate infirmitateȝ ſuã veracit̃ agnoſcit. Si-gna ergo euangelica durabiliora ſũt ⁊ lon-gius audiuntur q̃ȝ tube legis.quia vox ve-teris teſtamenti ad tempꝰ tantũ iudeis iſo-nuit. Sonus autem euangelice predicatio-nis in omnes gentes ad fines orbis terraꝝ exiuit.et vſq̃ȝ in finem ſeculi non ceſſabit.

De cortinis Capitulum.VII

Ortina que ante
c ſancta.i.inter ꝓplm et clerum pen-det velamẽ lrẽ ſignificat.ꝑ q̃d hiis q̄ ſub lege erant.veritaſ adhuc euangelij tegebat̃. Cor-tina illa q̄ inter ſancta et ſancta ſanctoꝝ.h̃ ẽ. inter clerũ et ſanctuariuȝ ſuſpenſa ẽ. ſignifi-cat velamen mortalis nature.ꝑ q̃d a nobiſ etiã ſb̃ gratia poſitis adhuc ſecreta celeſtia abſcondũt̃. Primũ velamen eſt q̃d i morte xp̃i ſciſſum legitur. Secundũ velamẽ vſq̃ȝ ad tempꝰ reſurrectiõis nõ auferetur. Pro-pter h̃ in tempꝫe quadrageſime q̄ vitã pñiẽ ſignificat.vnũ tantuȝ velamen inter nos et ſancta ſanctoꝝ obpanditur.q̃d vſq̃ȝ ad diẽ reſurrectionis non aufertur.quia nunc lrã quidem reuelata eſt. ſed mortalitas nõduȝ ablata.que tñ omnis in futuro e medio tol-lẽda erit.cum mortale hoc induerit immor-talitatem.et corruptibile incorruptiõȝ. Tũc quidem reuelata facie ingrediemur.vel po-tius egrediemur ad gl̃am dñi ꝯtemplãdã. vt eum quem nunc ꝑ ſolã fidẽ agnoſcimuſ facie ad faciem videndo ſicuti eſt agnoſca-mus.

De alijs ſacramentis que i factis conſtãt Capitulum.VIII.

Ulta ſunt alia ec
m cleſie ſacramẽta rebꝰ vel factis ex-preſſa q̄ oĩa enumerari aut enar-rari hic nõ poſſunt. Multa eni ſunt.⁊ ideo pñtis ſermonis breuitas ea nõ capit. Inſuf-flatio in exorcizatõe.ṽtutẽ ſpũſſancti ſignifi-cat.qua veniente fugat̃ ⁊ ſubruit̃ ſpũs ma-lignus.ſicut ſcp̃tum eſt. Flauit ſpũs tuus ⁊ operuit eos mare.⁊ ſubmerſi ſũt q̄i plũbuȝ in aquis vehementibꝰ. Signaculũ crucis ṽtuteȝ paſſionis xp̃i oſtendit.h ergo qñ frõ-ti impmit̃.xp̃ianꝰ munit̃. Quando contra iminens periculum opponit̃.et aduerſaria virtus fugat̃.pmũ ad arma.ſecũdũ ad tela. Primũ ad defenſionẽ.ſecundũ ad impug-tionẽ. Tunſio pectoris compunctõem cor-dis deſignat. Pectꝰ tundit̃.vt cogitatõnes vane.et deſideria praua de corde pellantur Inclinatio capitis.genuuȝ incuruatio ſiue ꝓſtratio.hũilitatẽ ⁊ reuerẽtiaȝ.ſiue et venie poſtulatõȝ ſig̃ficat. Expãſio manuũ.carita-tẽ ⁊ affectꝰ boni amplitudinẽ demonſtrat.

De his ſacramentis que in verbis conſtant Cap. IX

a **Lia item ſūt ſacra**menta in ſola verborum prolatione expreſſa. que et ipa variam ſignificationem oſtendunt. Celeſtinus papa inſtituit. vt ex pſalmis dauidante ſacrificiuꝫ antiphone canerent̃. quod introitum dicimus. Collectas diuerſi compoſuerunt. precipue Gelaſius et Gregorius. Dominus vobiſcum ab antiquo vſu aſſumptum eſt. Booz meſſores ſuos ſalutans. hac ſalutatione vſus eſt. et pphēta in paralipomenō aſa regem et q̄ cum eo erant ſalutat dicens dominus vobiſcum. Primis temporibuſ ab epiſtola pauli miſſa incipiebatur. poſt quam euangelium ſequebatur ſicut nunc. Hymnꝰ angelicꝰ q̄ ad officiū miſſe in ſolennibꝰ diebꝰ recitat̃. ab angelis p̄mū decātatꝰ legit̃. cui ea q̄ adiecta ſūt a beato hilario pictauienſi addita credunt̃. a quo auctus eſt et ſicut nūc canit̃ ꝯſūmatꝰ. Simachꝰ auteꝫ papa in ordine q̄nquageſimu ſtertiꝰ iſtiuit vt hic hymnꝰ diebus dn̄icis et in natalicijs martyrū in eccl̄ia ad officiū miſſe decantet̃. Reſponſoriū itali tradiderūt. q̄d operatōꝫ ſignificat. Alleluya leticiaꝫ ſignificat. Per iubilū in quo finit̃ ineffabile gaudiū in fine venturū exp̄mit̃. Tractꝰ aliquotiens tribulationē ſignificat. vt de profundis. cōmouiſti. Aliqn̄ leticiā. vt iubilate. laudate Credo in vnū deū. centū q̄nquaginta p̄res in conſtātinopolitano ꝯcilio. ꝯ hereſim macedonij eiuſdē vrbis epi. q̄ ſpūm ſanctuꝫ creat̃aꝫ aſſeruit. cōpoſuert. Sixtꝰ papa inſtituit. vt an̄ ꝯſecratōem p̄us hymnꝰ Sctūs ſanctus ſctūs caneret̃. Que trina repetitio. trinitatis ē ꝯfeſſio. ſecreta vocat̃. qꝛ ſecreto dr̄. ne vileſcat. Olim alta voce dicebat̃. ſꝫ legit̃ q̄ paſtores dum illā quotidiano vſu audiēdo cognitā in agro decantarent diuinitus pcuſſi ſunt. vnde et ꝯſuetudo mutata putatur. Papa pelagiꝰ docet. ab vniuerſi orbis cōmunione ſeparatos eē. q̄ qualibet diſſenſione inter ſacrarū miſſaꝝ ſolennia vel myſteria ap̄lici pontificis memoriā ſ̄m ꝯſuetudinē nō frequentant. Te igit̃ in p̄mis. Hāc obſecratōem ⁊ ꝯſecrationē ſanctꝰ Gelaſiꝰ papa ex maiori parte cōpoſuit beatꝰ Gregoꝰ addidit. dieſqꝫ noſtros ī tua pace diſponas et orationē dn̄icam cenſuit ſup corpꝰ xp̄i recitari. ſicut in vita illiꝰ legit̃. Qui p̄die q̄ꝫ pateret̃. vſqꝫ in mei memoriā facietis. apoſtoli in vſu habuerūt. et in his v̄bis xp̄i corpis ſacramentū celebrauerunt. Alij alexandrū papam hec addidiſſe ferunt. Leo papa conſtituit īter actiones dicere Sanctum ſacrificium. immaculatam hoſtiam. Felix papa ꝯſtituit ſupra memorias martyruꝫ miſſas celebrari. Gregorius papa conſtituit in canone dici. Quoꝝ ſolennitates hodie in conſpectu tue maieſtatis celebrāt̃ dn̄e deus noſter in toto orbe terrarū. intra quoꝝ nos cōſortiū. Sergiꝰ papa ꝯſtituit. vt agnus dei ī fractione dn̄ici corporis cantaret̃. Innocētius papa ad decentiuꝫ. Pacem aſſeris an̄ confecta miſteria quoſdam populis impti ri. vel ſibi inter ſe ſacerdotes tradere. cū pꝰ omia q̄ aperire nō debeo. pax ſit neceſſario indicenda. p quam conſtet p̄p̄lm ad omnia q̄ in myſterijs aguntur atqꝫ in eccleſia celebrantur prebuiſſe cōſenſum. ac finita eē pacis concludentis ſignaculo demonſtretur. Gloria et honor patri et filio et ſpiritui ſctō in ſecula ſecl'oꝝ amen. trecenti. xviij. epi ī nicena ſynodo compoſuerūt contra hereſim Arrij qui filium patre. et ſpūm ſanctū vtroqꝫ minorem aſſerebat. Hunc hymnum poſtea Hieronimꝰ damaſo pape de greco in latinum tranſtulit. et addidit. Sicut erat ī p̄ncipio et nūc et ſemp ⁊ in ſcl'a ſcl'oꝝ amen. Pater noſter ipe xp̄us tradidit diſcipulis ſuis. Unde ſpecialiter oratio dn̄ica vocat̃. in qua ſeptē diſcrete petitōnes. ſeptiformis gratie ſacramentū ſūt. Symbolū fidei. id ē Credo ī deum. duodecim apoſtoli dictauerunt. totidem ſententijs cōprehenſum. qui numerus apoſtolice fidei ſacramēto ꝯſtat. Quicūqꝫ vult. beatꝰ Athanaſiꝰ papa compoſuit. et m̄lti alij ſancti patres alia atꝫ alia in celebratione diuini officij ad decorem eccleſie et eruditionem fidelium ac deuotōeꝫ addiderunt.

De ſacris et non ſacramentis. Capitulum. X.

ſ **Unt aūt alia que**dā in eccl̄ia ſacra. nō t̄n ſacramēta q̄ ⁊ ipa q̄ꝫ q̄ꝫuis ſpūalis grē effectū nō habeāt. neqꝫ ꝯferāt ſanctificatōem. in h̄ t̄n ſacra ſūt q̄d ad ſancta ptinēt. ⁊ illis coherent q̄ et ſanctitatē habent. et ꝯferūt ſanctificatōem. Eiuſmodi ſūt omnia que ad ornatū eccleſiarū ptinent. ſiue que in poſſeſſionibus earū continent̃. que in hoc quidem ſ̄m aliquid ſancta ſūt. quod in miniſteriū ſanctorū tradita ſunt et aſſignata. Iſta ergo q̄ ſimpliciter ſancta ſunt. illa vero quibꝰ iſta conſecrantur ſancta ſanctoꝝ. Qui ergo ſanctum de ſancto aufert. ſacrilegiū facit. Qui vero ipa ſancta temerare audet. abominationē cōmittit. Eiuſmodi ergo ſunt que ſācta dicuntur vel ſanctis ſanctificata. quecūqꝫ eccleſia poſſidet in ſubſtantia terrena. ſiue in pecunia ſiue in terra. maxime in decimis que ab initio ita ꝯſtitute ſunt. vt nūq̄ꝫ a miniſterio diuino ſiue illoꝝ qui deo ſeruiunt et miniſterio diuino deputati ſunt vſu ſine peccato abalienari potuiſſent. Hec quidem in p̄ncipio ob formaꝫ ſacramenti magis inſtitute vident̃. poſtea aūt ſub lege ſcripta et gratia ad ſuſtentatōem miniſtroꝝ dei ſūt reſeruate. ita vt in eis ⁊ deuotio offerentiū mereret̃. ⁊ accipientiū neceſſitas ꝯſolaretur. Hec igit̃ nullo modo ab vſu eccleſie licite abalienari poſſunt. neqꝫ in poſſeſſioneꝫ laycam. ſiue cōmutatione ſiue donatione tranſire. Cetera corporalia que ſiue in terriſ ſiue in pecunia eccleſia poſſidet. q̄ꝫdiu q̄deꝫ ab illa licite poſſident̃. auferri ſine culpa nō poſſunt. Sed ſi cauſa et ratio poſtulauerit p cōmutationē aut donatōem ad alienam poſſeſſionem tranſire poſſunt. Sicut ergo rapina eſt ⁊ violētia eiuſmodi bona homini iuſte poſſidenti tollere. Sic ſacrilegium eſt et plus q̄ꝫ rapina iſta eccleſie iuſte poſſidēti auferre. Decimas aūt quoquo modo vſurpare aut retinere ſine ſacrilegij culpa nō poſſunt. niſi hi ſolū ad quoꝝ ſuſtentationē inſtitutione diuina ordinate ſunt. Hec igit̃ differentia eſt inter decimas et ceteras eccleſie poſſeſſiones. Qꝫ decime ⁊ inſtitutōne ⁊ poſſeſſione ad ſacra ptinent. Cetere autem poſſeſſiones eccleſiaſtice ad ſacra pertinent ſola poſſeſſione. Alie ergo poſſeſſiōes eccleſie ad alienos poſſeſſores ſine cōmutatione rationabili transferri non pn̄t. Decie autē ab alienis omnino poſſideri non pn̄t. Ille ergo nō pn̄t auferri. iſte trāſferri. In ill' ſacrilegiū eſt ſi auferantur. in iſtis ſi transferant̃. Decimarū aūt et ceteraꝝ poſſeſſionū eccleſiaſticarū epi diſpenſatores eē debent. vt eas his qui eccl̄ie deſeruiunt rationabiliter diſtribuant. ex quibus ſiquid forte aliquando ad ſuſtentationem eorū qui in eccleſiaſticis officijs non deſeruiunt. ſed tamē in ſecreto diuino ſeruitio mancipati ſūt accōmodatur. indulgentia eſt nō debituꝫ. ita t̄n vt hoc ip̄m de portione ſit pauperū. non de ſuſtentatōne clericoꝝ. In eo enim q̄d miniſtro debetur. dignus eſt operariꝰ mercede ſua. nec bene ſuſtentat egentem. qui fraudat ſeruientem.

Pars decima.

De ſimonia vnde dicitur et quid eſt ſimonia. Capitulum. I.

ſ **Imonia a ſi**mone mago nomen accepit. q̄ huiꝰ mali exempluꝫ exitiale poſteris reliquit Eſt enim ſimonia grām ſpiritualem pecunia vendere vel comparare velle. Quod cum fit. et ille vtiqꝫ qui vendit et ille qui emit. eadem ſententia feriunt̃. qꝛ eiuſdē reatus culpe obnoxij cōprobāt̃.

De auctoribꝰ ſimonie Cap. II

ſ **Imoniace here**ſis ꝯtagiū iā olim in balaam pullulauit qui diuinationis precio pꝓpoſito. ad maledicendū p̄p̄lum dei perreret. Dehinc huiꝰ hereſis duo legunt̃ auctores peſtilentes emerſiſſe. alter ſub pphetica. alt̃ ſub apoſtolica doctrina. Primꝰ gyezi magiſter eſſe vendentiū. deinde ſimon magus

auctor videtur eſſe emptorū. Horum autē vt dictum eſt ſectatores ſicut non ſunt in errore diuerſi, ita nec in damnatione diſcreti.

De his qui ſpiritualia emūt aut vendunt. Capitulum. III.

Qui ordĩes ſacroſ emunt vel vendunt, conuicti ſine miſericordia deponuntur. qꝛ profecto ſacris ordinibus indigni ſunt qui in ipis ſacris ordinibꝰ peccaſſe cōprobantur. Ab hereticis ad vnitatem ecclīe venientes aliquotiens legimus in ſuis ordinibus ſuſceptos. Alij ſiquidem heretici in ſuſcipiendis ordinibus non errabant. ſed alia cauſa erat atqꝫ doctrina que eoꝝ fidem impediebat. Simoniacoꝝ vero hereſis ⁊ peccatuꝫ, ipa ordinatio eoꝝ eſt. Merito ergo in ſuis ordinibus non ſuſcipiuntur, quoniam in ipis ordinibus peccauerunt. Sciendū vō eſt. ꝙ qui a ſimoniacis neſcientes ordinant qui eos catholicos non ſimoniacos putāt ſpiritualem grām per miniſteriū illorū accipiunt. ſi erroris illoꝝ cuius conſcij nō fuerant. participes non fiunt. Qui ergo ꝓ gratia ſpirituali comparanda pecuniam offerunt. etiaꝫ a catholicis ordinati, ſimoniaci exiſtunt. Sed dicis mihi. Quomodo a ſimoniaco ordinatus. ꝑ impoſitionē manuſ illius donuꝫ ſpūſſancti accipere pōt. Quomodo ſimoniacuſ poteſt dare quod nō habet. etiā ſi catholicus eſſe puteť. Audi quō. Sicut adulter. ſicut fornicator. ſicut ebrioſus. aut auarus dare poteſt quod non habet. ita ſimoniacus quod nō habet dare poteſt. et vere dare poteſt his qui digni ſūt accipere. Per miniſteriū enim illiꝰ datur nō per meritum. Ideo his qui erroris illiꝰ participes non ſunt. et culpe conſcij nō exiſtunt. gratia per illum datur, ab illo non datur. Miniſter malus eſt largitor bonus, cum miniſter eſt ſiue hereticus ſiue aliꝰ quilibet ⁊ malus miniſter. Malus eſt. et tamen miniſter. malus in eo ꝙ errorem vel maliciaꝫ habet. miniſter. in eo ꝙ habet officiuꝫ. Sic ſimoniacus. nam ⁊ ipe hereticus eſt. q̄zuis non fide. tamen opere, miniſter malus eſt. et tamen miniſter eſt. Maluſ, in eo ꝙ ſimoniacus eſt. miſter in eo ꝙ in officium ordiatus eſt. Malus in eo ꝙ preciuꝫ dedit. miniſter. in eo ꝙ ordinem et officiū accepit. Sed dicis mihi. Quomodo ordinē aut officiuꝫ accipe potuit. qui preciū dedit. Audi quomodo? Ad perniciem ⁊ ad ꝑditionem officium emere potuit, gratiam accipere non potuit. Tamen quia officium accepit et habet per miniſteriū eius bonis quidem gratia et officium datur. A malis vero ñ grā. ſed officium ſolum accipitur. et tamen accipitur. q̄zuis ad perniciem eius qui male accipit. ſicut ad perniciem eius qui male dedit.

De his qui corporalia in eccleſia comparando cum eis et in eis ſpiritualia emunt. Ca. IIII.

Sunt autem que daꝫ in eccleſia que dum precio cōparantur. cum perceptōne corporalis beneficij participatio etiam ſpiritual' dignitatis accipitur. Ubi profecto quiſq̄s alterum vendere aut emere cognoſcit. neutrum inuenditū aut inemptū reliquiſſe cōprobatur. Sed dicis mihi. Quō hoc eē poteſt? Ego ī eccleſia victum ⁊ veſtitum emi eccleſiam non emi. Stipem emi, prebendā emi. corporalia tantū emi, ſpūale aūt nihil emi. aut emere volui. Dic ergo mihi quis nomen tuū inter nomina fratrum aſcpſit? Quis tibi in choro. ī capitulo locū aſſignauit? Si hec non emiſti, vnde hec habes? Quis tibi hec dedit? Sed hec inquis grãs accepi. Cetera emi. hec gratis data ſūt. bene dicis. Ouem emiſti et lanam non emiſti. ſꝫ gratis accepiſti. tñ ſi ouem non emiſſes, lanam non habuiſſes. pro arbore preciū dediſti vt fructū eius gratis manducares. ſatis aſtute ingredi exiſtimaſti cōmento ridiculo. Uide ergo quō nō emeris q̊d nō habuiſſes. ſi preciū nō dediſſes. Aut hoc te pariter emiſſe confitere. aut ſi non emiſti, noli tollere q̊d tuū non eſt. Sed dicis mihi iterum. Quid ergo? Non poſſum ab ecclīa ſtipem

emere. et corporalis ſuſtentatiōis impenſā precio ſine ſymonie culpa comparare. Ecce habeo predia mea aut pecuniam meā q̄ ſuſtentari poſſē et viuere. Sed forte timeo violentiam ꝑncipum. aut fraudem familiarium. ſiue aliud quodcūqꝫ. forte etiaꝫ defectum etatis. aut imbecillitateꝫ viriū mearum conſidero. Uideo quia non poſſū ipe ſicut expedit res meas diſponere. et ꝓprijs vtilitatibus deſeruire. Uenio ad eccleſiam et cōmendo ei res meas et vite mee prouidentiam committo. vt alat me et ſuſtentet. et de meo mihi ſubſidiū miniſtret. et ne forte frauder in aliquo expeto certam mihi et determinatam impenſam conſtitui. quantum ſcilicet accipit vnus aliquis eoruꝫ qui eccleſie deſeruiunt. qui in titulo eccleſie cōſcripti ſunt. prebendaꝫ peto ad quotidiani victus vſum. ſicut habet alius qui in eccleſia eſt. qui de eccleſia viuit et eccleſie ſeruit. dat mihi eccleſia et concedit illud. mea accipiens et ſua reddens. imo mea non ſua mihi diſpenſans. Quid igitur inde iudicādū ſentiam inquiris? Ego tibi breuiter reſpōdeo. quia ſi eccleſiam in vita tuoꝝ diſpenſatricem facis. aut poſt mortem heredem relinquis. ego prohibere nec volo nec poſſuꝫ Et ſi de tuo te paſcit aut pro tuo. prouidentia eſt non culpa. neceſſitas non iniquitas. Sic interim vt aliud non requiras nec accipias. corporalis tibi neceſſitudo conceditur. commertium iniquitatis negatur.

De eo qꝰ ſola corporalia venduntur. Capitulum. V.

Contingit autem aliquando vt poſſeſſiones eccleſie vel quelibet alia eccleſiaſtica bona corporalia per malos prelatos data vel vendita ab vſu eccleſie alienentur. in q̊ genere crimen ſimonie eſſe non videtur. q̄ꝫuis culpa grauis non deſit. Quanta enim iniquitas ſit. manifeſtuꝫ eſt eos qui ad edificandas eccleſias et cuſtodiēdas poſiti ſūt deſtructioni illarū et eoꝝ que ad illos pertinent diſſipationi operam dare, maxime ſi ea q̄ abalienantur. talia ſunt que ad vſus alienoꝝ nunq̄ꝫ licite tranſire poſſint. ſic ſūt decime que ab initio inſtitute ſunt ad eorū tantum ſuſtentationē qui tabernaculo deſeruiunt. Hec igitur ad laycos transferre quid aliud eſt q̄ꝫ de ſacro ſacrum auferre? Sic ergo ſi vnicuiqꝫ peccato nomē culpe conueniens datum fuerit. nihil mali fit in iudicio equitatis.

Pars vndecima.

De ſacramento coniugij. Capitulum primum.

Cum omnia ſacramenta poſt peccatum et propter peccatū ſumpſerint exordiuꝫ ſolum coniugij ſacramentum etiam ante peccatum legitur inſtitutū. non tamen ad remedium. ſed ad officium. In coniugio autem hec primū conſideranda ſunt et diſcernenda, origo et inſtitutio. cum modo et cauſis ſuis et eius ſꝫm tempus et locuꝫ et ritus variatio.

De origine coniugij. Capitulum. II.

Coniugij auctor deus eſt. Ipſe enim coniugium eſſe decreuit quando mulierem ad propagationem generis humani homini in adiutoriū fecit. Adam quoqꝫ in ſpiritu cognoſcens ad queꝫ vſum mulier facta eſſet cum adducta fuiſſet ad euꝫ dixit. Hoc nunc os ex oſſibus meis, et caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patreꝫ ſuum et matrem et adherebit vxori ſue, et erunt duo in carne vna. Chriſtus etiam in chana galilee nō ſolum preſentia corporali ſed exhibitōne quoqꝫ miraculi nuptias cōſecrauit. In quibꝰ omnibus oſtenditur cōiugium et a deo eſſe et bonum eſſe.

De duplici inſtitutōne cōiugij et de cauſa inſtitutionis duplici.

Capitulum.III.

Inſtitutio coniugij duplex eſt. Una ante peccatū ad officium. Alia poſt peccatum ad remedium. Prima vt natura multiplicaretur. Secunda vt natura exciperetur ⁊ vicium cohiberetur. Prima inſtitutio cōiugium propoſuit in federe dilectionis, vt in eo ſacramentum eſſet ſocietatis, que in ſpiritu conſtat inter deum et animam. Officium autem coniugij in commixtōne carnis propoſuit. vt in eo ſacramentuꝫ eſſet ſocietatis. que in carne futura erat inter chriſtum et eccleſiam Secunda inſtitutio. coniugium in federe dilectōnis ſacciuit. vt per eius bona id quod in carnis commixtione infirmitatis erat et delicti excuſaretur. Officium autem coniugij in commixtōne carnis conceſſit vt in eo preter generis multiplicationem generantium infirmitas exciperetur. Quare autem inſtitutuꝫ ſit coniugij ſacramentum apoſtolus innuit vbi virum imagineꝫ dei eſſe ac per hoc quodā modo mulierem anime rationalis typuꝫ portare oſtendit. Quare item primo inſtitutum ſit coniugij officium ipſe deus inſtitutor et ordinator oſtendit dicenſ. Creſcite et multiplicamini et replete terram. Officium autem coniugij. hoc eſt. carnis commixtionem ante peccatum non ad remedium infirmitatis ſed ad multiplicationem prolis inſtitutum eſſe. poſt peccatum autē idem ipſum ad remediuꝫ infirmitatis conceſſum beatus Auguſtinus teſtatur his verbis dicens. Utriuſqꝫ ſexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis recte honeſtate nuptiarum excipitur. vt quod ſanis eſſet officium ſit egrotis remediū. Iteꝫ in coniugio aliud eſſe et alterius rei ſacramentum eſſe. et ipſum coniugium et aliud eſſe et alterius rei ſacramentum eſſe. ipſum ſcilicet coniugij officium idem ipſe in libro de bono coniugali teſtatur dicens. In coniugio aliquid boni videtur eſſe. non ſolum propter propagationem filiorum. ſed etiaꝫ propter naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem. alioquin iam non diceretur coniugium in ſenibus ſi vel amiſiſſent filios vel nō genuiſſent. in quibꝰ et ſi emarcuerit ardor carnis. viget tamen ordo caritatis. Item in nuptijs plus valet ſanctitas ſacramenti qꝫ fecunditas ventris. Unde quidam non intelligētes hoc quod dictum eſt. illa mulier nō poteſt pertinere ad chriſti et eccleſie ſacramentū cum qua noſcitur non fuiſſe carnale commercium. eſtimant ſacramentuꝫ coniugij eſſe non poſſe vbi commixtio carnalis non fuerit. Neſciunt enim quia officium coniugij in carnis commixtione illā que inter chriſtum et eccleſiam per carnis ſuſceptionem facta eſt vnionem figurat. propterea qꝫ chriſti et eccleſie ſacramentuꝫ eſſe non poſſit vbi carnale commertiū non fuerit. coniugium tamen verum et verum coniugij ſacramentum eſſe. etiam ſi carnale commerciuꝫ non fuerit ſubſecutū. Imo potius tanto verius et ſanctius eſſe quāto nihil in ſe habet vnde caſtitas erubeſcat. ſꝫ vnde caritas glorietur. Nam et ipſum coniugium ſacramentum eſt ſicut et ipſum officium coniugij ſacramentū eſſe cognoſcat Sed coniugium vt dictuꝫ eſt ſacramentū illius eſt ſocietatis que in ſpiritu eſt inter deum et animā. Officium vero coniugij ſacramentuꝫ illius eſt ſocietatis que in carne eſt inter chriſtum et eccleſiam. Scriptum eſt inquit. Erunt duo in carne vna. ⁊ ſi duo in carne vna iā non duo ſed vna caro. Hoc eſt ſacramētū quod ait apoſtolus magnū ī chriſto et eccleſia. Ad quod ſacramentuꝫ pertinere non poteſt mulier cuꝫ qua noſcitur carnale non fuiſſe commerciuꝫ. poteſt tamen pertinere ad aliud ſacramentū non magnum in chriſto ⁊ eccleſia. ſed maius in deo et anima. Quid enim. Si magnuꝫ eſt quod in carne eſt. magnū non eſt. imo multo maius eſt quod in ſpiritu eſt? Caro inquit nihil prodeſt. ſpiritus eſt qui viuificat. Si ergo magnum eſt quod in carne eſt. multo maius eſt vtiqꝫ quod ī ſpiritu eſt. Si recte per ſcripturā ſanctā deus ſponſus dicitur et anima rationalis ſponſa vocatur. aliqd profecto inter deū et animā eſt. cuius et id

quod in coniugio inter maſculū ⁊ feminā conſtat ſacramentum et imago eſt. et forte vt expreſſius dicatur ipſa ſocietas que exterius in coniugio pacto federis ſeruatur ſacramentuꝫ eſt. et ipſius ſacramenti res eſt dilectio mutua animorum que adinuiceꝫ in ſocietatis et federis coniugalis vinculo cuſtoditur. Et hec ipſa rurſus dilectio qua maſculus et femina in ſanctitate coniugij animis vniuntur ſacramentuꝫ eſt. et ſignū illius dilectionis qua deus rationali anime intus per infuſionem gratie ſue et ſpiritus ſui participatione coniungitur. Copula igitur carnis que ante peccatum in coniugio officium fuit. et poſt peccatum in eodem pro remedio conceſſa eſt ſic vtrobiqꝫ coniugio adiungitur. vt cum coniugio ipſa ſit non coniugium ex ipſa. Nam ⁊ ante ipſam coniugium verum eſt. et ſine ipſa ſanctum eſſe poteſt. Tunc quideꝫ ſi illa nō adeſſet infructuoſius. Nunc autem ſi illa non affuerit ſincerius. Qꝫ enim poſt peccatuꝫ copula carnis in coniugio admittitur indulgentie magis eſt et compaſſionis. ne viciū concupiſcentie quod in humana carne poſt peccatum radicauit turpius in omnē exceſſū profflueret ſi nuſqꝫ licite excipi potuiſſet.

Quid ſit coniugium. Capitulum. IIII.

Quidam hoc modo coniugium diffinienduꝫ putauerunt. vt dicerent coniugiuꝫ eſſe conſenſum maſculi et femine indiuidualē vite conſuetudinem retinentem. Cui diffinitioni legitimuꝫ adiungere oportet. quia ſi conſenſus maſculi ⁊ femine legitimꝰ. hoc eſt. legitime et inter legitimas perſonas factus non fuerit coniugium in eo conſecrari non poteſt. Legitimas autem illas perſonas dicimus in quibus aliqua rationabilis cauſa demonſtrari non poteſt quare cōiugij pactum mutuo firmari non poſſint. Ideo autem dico in quibus rationabilis cauſa demonſtrari nō poteſt. quia et ſi forte eſt et occulta et latens et nonduꝫ iudicio eccleſie comprobata quantum ad iudiciuꝫ eccleſie ſpectat pactuꝫ coniugale neqꝫ prohiberi poteſt vt non fiat. neqꝫ cum factum fuerit infirmari poteſt vt nō conſiſtat. Qd enim omnino occultum eſt quantum ad iudiciū eccleſie non eſſe dicendum eſt. quia ad efficiendum aliquid vel impediendum non differt ab eo quod non eſt. Prima autem inſtitutio duas tantum perſonas. id ē patreꝫ et matrem a contractu matrimonij excepit. Ubi hominem vt adherere poſſit vxori ſue patrem et matrem relicturuꝫ eſſe aſſeruit dicens. Propter hoc relinquet homo patrem ſuum et matrem et adherebit vxori ſue. Manifeſtum eſt auteꝫ quia non requiruntur ad hoc qui relinquuntur propter hoc. Has ergo duas perſonas ſolas prima inſtitutio excepit. in ceteris omnibꝰ nullam nulli ad coniugij ſacramentum federandum prohibuit. Uenit poſtea ſecunda inſtitutio que per legem facta eſt. et excepit quaſdam alias perſonas. ſiue ad decorem nature. ſiue ad pudicicie augmentum Et ex tunc cepit eſſe ex prohibitione illicituꝫ quod fuerat ex natura conceſſuꝫ. Ubi quidem ſi non culpabiliter prohibitio ignoratur in tranſgreſſione ignorantia excuſatur. nec prohibetur virtus ſacramenti. quādiu non patet tranſgreſſio precepti. Cum autē conſtans eſſe ceperit quod prohibitum eſt conſtare deinceps aut ratuꝫ eſſe nō poteſt quod factuꝫ eſt. quia quod manifeſte contra preceptioneꝫ agitur. legitimum aut veruꝫ eſſe non iudicatur. Erunt fortaſſis qui exiſtiment ignorantiam non tantuꝫ facere poſſe vt pro ea coniugium appellari debeat inter eiuſmodi perſonas quibus matrimonij copula iuſte prohiberetur. ſi cauſa que latet cognoſceretur. Ego illos interrogo quid ſentiendum ſit de filijs ex huiuſmodi copula procreatis. vtrum legitimi an illegitimi ſint iudicandi. Quod ſi duruꝫ videtur vt idcirco filij illegitimi dicantur: quia patres ſm cauſam aliquam latentem illicite.

ſcd̄m iudicium autem et conceſſionem ec-
cleſie legitime fuerunt copulati concedant
neceſſe eſt copulam illam ex qua procreati
ſunt quamdiu quidem cauſa latuit legiti-
mam fuiſſe.etiam ſi iuſte illicitā fuiſſe cau
ſentur. Non omne enim quod illicite fit
ideo non fit quia illicite fit. quoniam quod
fit fieri omnino dicendum eſt quamuis in
eo ꝙ ſic fit male fieri recte dicatur. Si autē
quod fit et quod illicite fit fieri quidem ſci-
atur. illicite autē fieri neſciatur. poteſt qui-
dem ignorantia culpam temperare aut ex-
cuſare vt factum legittimum conſtet in eo
quod fit quamuis facere non poſſit vt re-
prehenſibiliter non fiat in eo quod ſic fit.
Si ergo filij ſcd̄um aliquid legitimi ſunt. ⁊
ſcd̄m aliquid legitima eſt et copula ex qua
ſunt. Q; ſi copula ipſa ſcd̄um aliquid legi-
tima recte dicitur non mihi apparet qua-
re non etiam ſcd̄um idipſum coniugiū me
rito nominetur. Non enim magna eſt con
tentio de nomine vbi idem de veritate ſen
titur. Exceptis ergo eiuſmodi cauſis in qui
bus vel propter horrorem vel turpitudinē
pudicicie conſulendum videtur. In ceteris
omnibus hoc ſentiendum puto. ꝙ ſi in ali-
qua forte per ignorantiam offenditur. quā
diu quidem latet matrimonio ſcd̄um iudi
cium eccleſie legitime facto. nequaq̄ʒ tolle-
re poſſit quin legitimum appelletur. Non
mihi ergo quis fratrem aut ſororem oppo-
nat aut cetera huiuſmodi in quibus ratio
ignorantie excuſationem non admittit. nō
permittuntur in eiuſmodi offendere quos
in eo quod faciunt ignorantia debet excu-
ſare. horroris alias erroris ſunt facta eiuſ-
modi non rationis. in quibus ⁊ ſi ignoran
tia fuerit. verecundia tamen ⁊ pudicicia cō
fuſionem non euadit. Aliud eſt de illis lo
qui de quibus dicit apoſtolus. Tempta-
tio vos nō apprehendat niſi hūana. In qui
bus enim humanum eſt errare. in illis po
teſt ignorantia erroris culpam excuſare.
Sic ergo legittimas perſonas ſcd̄um iudi
cium eccleſie appellandas putamus. in qui
buſ nulla cauſa extat pro qua aut iuſte pro

hiberi poſſit quod faciendum eſt. aut cum
factum fuerit infirmari. et quamdiu qui-
dem ſic eſt legittimū eſſe quod eſt. Si quis
autem interroget quomodo ſcd̄um iudi-
cium eccleſie legitimuʒ eſſe poſſit quod ſm
iudicium diuinum legitimuʒ non eſt. Ego
quidem vtrumq̄ʒ legitimum eſſe puto. id-
circo tamen ſcd̄m iudicium eccleſie ſpeciali
ter legitimuʒ dici. quia ſcd̄um iudicium ec
cleſie nihil in eo eſt pro quo legitimum di-
ci non debeat. ſed ſcd̄um diuinum iudiciū
aliquid in eo eſt. quod ſi iudicio eccleſie ma
nifeſtum eſſet coniugium legitimum non
eſſet. hoc eſt. quia aliquid in eo eſt. eccleſie
quidem occultum. ſed deo notum. Quod
ſi ſimiliter eccleſie manifeſtum eſſet coniu-
gium legitimum non eſſet. Nunc autem
per ignorantiā excuſatur. vt ex eo ipo tam
apud deum q̄ʒ apud homines legitimum
ſit quamdiu ignoratur. quia apud homieſ
quidem nihil in eo reprehenditur. apud de
um autem quod reprehenſibile eſt. et ſi cul
pam habeat. ad confuſionem tamen repro
bationis non imputatur. Et has quidem
perſonas ecclie eē legitimas ſm iudicium
eccl̄ie exiſtimamus. Conſenſum autem legi
timuʒ illum eē putamus qui ad hoc fit ad
quod fieri debet. Naʒ qui ad ſolam carnis
commixtionē conſentiūt. pro tali conſenſu
coniuges adhuc dici non pn̄t. hoc enim et
fornicantes et adulterantes faciunt. a qui
bus coniugalis caſtimonie nomen procul
abeſſe cognoſcitur. Ergo aliud illud eſt cu
ius conſenſus inter maſculum et feminam
coniugiū ſacrat. hoc autem q̄d eē dicenduʒ
eſt niſi ſocietas illa quaʒ deus creator a pri
cipio inter maſculum et feminam inſtituit
quando mulierē de latere viri formatam
eidē ſociauit. Quia enim ſocia data eſt. nō
ancilla aut domina. idcirco nec de ſummo
nec de imo. ſed de medio fuerat producēda
Si enī de capite fieret de ſūmo fieret et vi-
deretur ad dominationē creata. Si auteʒ
de pedibꝰ fieret de imo fieret et videret ad
ſeruitutē ſubiciēda. ꝓpterea d̄ medio facta
eſt vt ad equalitatē ſocietatis facta ꝓharet

In hoc tamen quodāmodo inferior ipſo
ꝙ facta eſt de ipō. vt ad ipſum ſemper qua
ſi ad principium ſuum reſpiceret. et ei qui-
dem indiuidue adherendo. ab ea ſe que ad
inuicem conſtare debeat ſocietate non ſe
pararet. Hec ergo ſocietas coniugium eſt
que federe ſponſionis mutue conſecratur
quando vterq̄ʒ voluntaria promiſſione de
bitorem ſe facit alteri. vt deinceps neq̄ʒ ad
alienam altero viuente ſocietateʒ tranſeat.
neq̄ʒ ſe ab illa que adinuicem conſtat ſocie
tate diſiungat. Ad cuius quidem ſocieta-
tis conſenſum ſi etiam carnalis commixti
onis conſenſus in prima federatione con-
iungitur eiuſdem cōmixtionis debito con
iugati poſtmodum adinuicem conſtrin-
guntur. Q; ſi forte in federatione coniugij
vtrimq̄ʒ pari voto conſenſus carnis remit
titur. pro eodem deinceps coniugati debi-
tores adinuicem non tenentur. Quod enī
ab vtriſq̄ʒ pari conſenſu dimiſſum et voto
firmatum eſt. iuſte poſtmodum ab altero
exigi non poteſt. et tamen firmum conſtat
etiam ſic coniugij ſacramentum. cuius vir
tutem copula carnis ſicut non efficit cum
adeſt. ita etiam ſi defuerit tollere nō poteſt
Talis itaq̄ʒ conſenſus indiuidualem vite
conſuetudinem retinere creditur. quia ad
hoc factus eſt vt mutua ſocietas que adin
uicem per ipſum iniciata eſt vtroq̄ʒ viuen
te amplius diſcidium non patiatur. Qui
ergo diffinire voluerit coniugium. dicere
poteſt coniugium eſſe conſenſum legitimū
hoc eſt. inter legitimas perſonas ⁊ legitime
factum maſculi et femine ad indiuidualeʒ
vite conſuetudinem obſeruandaʒ. In quo
quidem conſenſu copule carnalis com-
mertium pari voto aut futurum non cō
tradicitur aut non futurū laudatur.

Quando coniugiū eſſe incipiat. Capitulum. V.

S I quis aūt que-
rat quando coniugium eſſe inci-
piat. Dicimus quia ex quo talis conſen-
ſus qualem ſupra diffiniuimus inter ma-
ſculum et feminam factus fuerit ex eo ſta-
tim coniugium eſt. quem et ſi poſtea copu
la carnis ſequatur. nihil tamen coniugio
amplius ad virtuteʒ ſacramenti confertur
Unde conſtat quia ſi vir vel mulier poſt
talem conſenſum ad alienam ſocietatem
tranſierit etiam ſi commixtio carnis illic ſe
quatur. ad priorem tamen ſocietatē in qua
ſacramentuʒ coniugij ſanccitum eſt. ⁊ poſt
q̄ʒ ſecunda copula illicita omnino iudica-
tur redire debebit. Sed dicis mihi. Aliq̄s
promiſit ſiue forte iurauit alicui ſe vſq̄ʒ ad
tempus complacitum illam ducturum. et
illa ſimiliter promiſit vel iurauit ſe illi nu-
pturā. interim mutato propoſito alter ſiue
vterq̄ʒ ad alienam ſocietatem tranſit et ille
aliam vxorem ducit. et illa marito alteri nu
bit. Quid ergo faciendum eſt? Nunquid
propter priorem ſponſionem federationis
ſecunde pactum ſcindenduʒ eſt? Sed con-
ſidera quia longe aliud eſt promittere atq̄ʒ
aliud facere. Qui promittit nondum facit.
Qui autem facit iam facit quod facit. In
eo qui promittit ſi non facit quod promit-
tit mendacium eſt. In eo autem qui facit
etiam ſi poſt factum penitet. tamen factuʒ
omnino eſt quod factuʒ eſt. Qui ergo ſe ꝓ
miſit vxorem ducturum. nondum tamen
vxoreʒ duxit. Et que ſpopondit ſe nupturā
nondum nupſit. nec coniugium adhuc fu-
it ſed futurum eſſe debuit. Cum autem po
ſtea et ille vxoreʒ duxit et illa marito nupſit.
iam coniugiuʒ fuit vtrimq̄ʒ et non poterit
diſſolui quod factum eſt. etiam ſi id quod
promiſſum fuit non eſt impletum. Prece-
dens ergo mendaciuʒ penitentia corrigen
dum eſt. ſed ſequens coniugium diſſoluen
dum non eſt. Non auteʒ ſic eſt quando ſa
cramentum coniugij non quideʒ vt ſupra
eſt dictum mutua ſponſione futurum pro
mittitur. ſed preſentis aſſenſus atteſtatōne
firmatur. quia poſt talē aſſenſuʒ quicquid
in aliena ſocietate etiam cum carnis com-

mixtione vel cum prolis procreatione ſecutum fuerit irritū omnino eſſe debebit. Sed putant quidam poſterius factum idcirco conſtare debere. quia in eo amplius eſſe videtur vbi poſt conſenſum etiam carnis cōmixtio ſecuta eſt. Sed cur ideo ſtare debet in quo plus factuꝫ eſt? Si totuꝫ id quod factum eſt iuſte factum non eſt. Si propterea poſterius coniugium iudicatur, quia in eo copula carnis fuit que in priori non fuit. ergo ſi tertium poſt hoc ſecutum fuerit. dicet aliquis quia melius iudicandum eſt q̄ꝫ ſecundum. quia in eo fortaſſis copula carnis ſepius fuit q̄ꝫ in ſecundo fuerit. quod ratio nō admittit. Quapropter quicquid poſt conſenſum coniugalem qui matrimonium ſacrat cum alio vel alia ſiue in conſenſu ſiue in coitu admiſſum fuerit ad inceſtus et adulterij maculam non ad ſacramentum coniugij pertinebit. Sed dicis. ſi poſt primum coniugalis federis conſenſum ſtatim coniugium eſt. quid ergo ſibi vult quod dicit auctoritas. aliter non fieri coniugiuꝫ legitimum niſi ab his qui ſuper eam feminam poteſtateꝫ habere videntur. et a quibus cuſtoditur vxor petatur. et a parentibus propinquioribus ſponſetur et legibus dotetur. et ſuo tempore vt mos eſt ſacerdotaliter cum precibus et oblationibꝰ a ſacerdote benedicatur. et cetera quedam que in hunc moduꝫ adiungit dicens. Quoniam aliter preſumpta non coniugia ſed adulterina contubernia vel ſtupra aut fornicationes potius q̄ꝫ legitima coniugia eſſe dicēda ſunt. Sꝫ id in hoc loco intelligi oportet. hec legitima non eſſe. id eſt. non fieri ſcđm inſtitutioneꝫ legum. que in hunc modum coniuges deſponſari inſtituunt. Naꝫ quod poſtea adiungit. aliter preſumpta adulteria potius vel ſtupra eſſe q̄ꝫ legitima coniugia. confeſtim ſubſequenti ſermone temperat dicens. Niſi forte voluntas propria ſuffragauerit et vota ſuccurrerint legitima. Illic ergo vbi voluntas propria ⁊ votum legitimum ſuccurrerit etiam ſine his omnibus legitimum coniugium eſſe poteſt. Si enim coniugiuꝫ eſſe non poteſt vbi iſta non ſunt. nec baptiſmus eē poteſt vbi non precedit fontis conſecratio. baptiſandi cathezizatio. exorcizatio. et vbi nō ſubſequitur olei et criſmatis vnctio. Sed ſicut baptiſmus eſſe poteſt ſine iſtis. quā uis iſta debeant eſſe cum baptiſmo. ita ⁊ ſine illis coniugium eſſe poteſt etiam ibi vbi illa in coniugio et cuꝫ coniugio eſſe debent. Nam ꝙ coniugium non in coitu conſtet ſed in conſenſu. nec in cōſenſu coitus. quia ſicut ſine coitu ita etiam ſine coitus conſenſu eſſe poteſt ſi forte vtrimqꝫ caſtitatis ⁊ continentie propoſitum placitum fuerit beatus Ambroſius teſtat̄ in quodaꝫ loco dicens. Non defloratio virginitatis ſed pactio coniugalis coniugium facit. Item coniugiuꝫ non facit coitus ſed conſenſus. qui ſi defuerit omnia etiam cum ipſo coitu fruſtrantur. Yſidorus etiam dicit. Quia coniuges verius appellantur a prima deſponſationis fide quāuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus. Sed forte videtur contrarium hoc illi eſſe quod ſuperius diximus coniugium in conſenſu maritali ſanciri. Si enim a prima deſponſationis fide coniugium incipit cum fides deſpōſationis in promiſſione futuri conſenſus precedere videatur quando coniugiuꝫ ab hac fide iniciari dicitur. procul dubio etiaꝫ ipſum matrimonij conſenſum anteire probatur. Sed ſi deſponſationem ipſam futuri matrimonij pactionem et promiſſioneꝫ intelligere debemus. tunc nimirum fidem deſponſationis impletionem promiſſionis et pactionis exhibitionem conuenienter accipimus. A qua nimirum quia in predicto conſenſu conſtat. merito coniugium exordium ſumat. quia in eo ꝙ fides pactionis et ſponſionis que de futuro coniugio vtrimqꝫ facta fuerat adimpletur. in conſenſu maritali coniugij ſacramentum perficitur. Nomen autem deſponſationis non ipſum coniugij conſenſum quo matrimo

nium firmatur. ſed pactionem et promiſſionem futuri conſenſus ſignificare in ipſa vocis expreſſione concimus. quia et ſpondere non dare eſt aut facere. ſed promittere Vnde et apoſtolus dicit. Deſpondi enim vos vni viro. virgineꝫ caſtam exhibere chriſto. Quid ſi deſponſationis nomen in ipſo contractu matrimonij intelligere debemꝰ tunc fidem deſponſatōnis conſenſum mutue ſocietatis que coniugium dicitur conuenienter accipimus. Vnde ⁊ de matre domini Auguſtinus dicit. Quia a prima deſponſationis fide coniunx vocata eſt ioſeph. quam nec concubitu cognouerat nec fuerat cogniturus. et Ambroſius ſimiliter. Deſponſata viro coniugis nomen accepit Cum enim iniciatur coniugium tunc coniugij nomen aſſumitur. In quibus verbis ſicut ſupra dictum eſt. ſi deſponſationeꝫ accipimus in eo quando conſenſu maritali coniugiuꝫ ſancitur. recte tunc ipſum coniugium inchoari et nomen coniugis aſſumi dicitur. Si autem deſponſationem intelligimus in eo ꝙ futurus ad coniugium faciendum conſenſus promittitur. tūc quidem coniugium in his que coniugiuꝫ antecedunt inchoari dicitur. et abinde etiam que futura eſt coniūx. propterea quibus iam coniugium iniciatuꝫ eſt nomine coniugis cenſetur. Sed vt libet de his et de huiuſmodi ſentiatur. tantum vt coniugium nec ante legitimi conſenſus atteſtationem in quo vterqꝫ alteri ad coniugalis federis ſocietatē ſe tradit verum eſſe credatur nec poſtea imperfectum. Vis ſcire quid dico. Cum ille dicit. Ego te accipio in meam. vt deinceps et tu vxor mea ſis et ego maritus tuꝰ. ⁊ illa ſimiliter dic̄. Ego te accipio in meum. vt deinceps et ego vxor tua ſim et tu maritus meus. Aut ſcilicet hoc dicunt aut aliud quodcunqꝫ ſimile illi. in quo ⁊ ſi non hoc dicunt hoc tamē intelligunt. aut ſi hoc non dicunt. quia fortaſſis alicubi verba nō celebrantur ſed res agitur. tamen hoc faciunt. illam ducit. accipit illam. ſicut mos eſt legitimas ducendi vxores. Cum igitur hoc ſicut mos eſt dicunt vel faciunt et in hoc ſibi conſentiunt. hoc eſt quod dicere volo. q̄a deinceps coniuges ſunt ſiue hoc dixerint. et in hoc ſibi conſenſerint coram legitimis teſtibus ſicut debent. ſiue forte ſoli ſeorſum et in ſecreto nemine atteſtante vel aſtante qualiter non debent. tamen omnino coniuges ſunt. nec deinceps niſi alia emergat cauſa diſcidij ab inuicem ſeparari licite poſſunt. etiam ſi propter furtiuum conſenſum ſi factū negauerint conuinci non poſſunt.

De his qui occulte nubunt vel poſtquā nupſerint contra cōiugiū aliqua verenda faciunt.

Capitulum. VI.

ſ Eo dicis. quid ergo faciendū eſt de huiuſmodi qui clanculo conuenerunt. ſi poſtea aut alter aut vterqꝫ factum negando ad alienam ſocietatem tranſierit? Quidam vxorem duxit clanculo ſine preſentia teſtium. ſolo adinuicem maritali conſenſu firmato deuitans vt nonnunq̄ꝫ fieri ſolet aliqua de cauſa conſcientiam alienam. poſtea breui tempore interiecto. priuſq̄ꝫ conſenſuꝫ occultum facto manifeſto probaſſet de facto penituit. eam quam in hunc modum vxorem duxerat dimiſit. Aliam duxit celebri apparatu manifeſte coram eccleſia. fortaſſis cum parentum traditione. cum ſacerdotis benedictione nuptias fecit. filios genuit. Venit prior illa ad eccleſiam iudicium interpellat. iuſticiam poſtulat. iniuriam ſibi illatam palam exponens. Negat gat ille. nec ſunt hic teſtes qui poſſint probare quod occultum eſt. Hic queris quid facere debet eccleſia. quia vtriqꝫ inconuenienss aliquod incurrere videtur. Si enim illi mulieri que quidem verum dicit. ſed tn̄ occultum eſt nec probatuꝫ quod dicit ſine

legitimo teſtimonio propter ſolum dictuȝ
ſuum creditur. et pro eo qđ incertum eſt ⁊
occultum id quod certum et manifeſtum
eſt diſſoluitur. poterit deinceps quelibet ſi-
ue quilibet in alium vel in aliam quodcun-
qȝ voluerit fingere. vt ſibi ſimili ratione
credatur. Quod ſi admiſſum fuerit ma-
gna confuſio proueniet. neqȝ deinceps in
eccleſia aliquid firmum ſtabit. Si vͦo pro-
pter auctoritatem eccleſie conſeruandam
coniugium quod primum eſt factum ſcin-
ditur. ⁊ adulterium quod ſecundo preſum-
ptum eſt confirmatur. aliud malum ma-
gnum eſt quando non ſolum libertas da-
tur ſed etiam neceſſitas indicitur homini
vt maneat in peccato ſuo. Hic ergo conſi-
lium queris. Ego fortaſſis potiora tibi di-
cturus non ſum. tamen oportet vt in tan-
tis malis prorſus ignorantes non ſimus.
Si quis putauerit propter huiuſmodi ma-
la vitanda talem conſenſum qui nullo te-
ſtimonio probatur. neqȝ faciendum mu-
tua confeſſione firmatur irritum eſſe debe-
re. neqȝ in eo vllatenus coniugium ſtare
poſſe facilius inconueniens declinat. Po-
teſt enim etiam id quod ſupra dictum eſt
furtiuos conſenſus non coniugia eſſe: ſed
adulterina contubernia vel ſtupra niſi vo-
luntas propria ſuffragauerit et vota ſuc-
currerint legitima propter hoc dictum pu-
tari. quia eiuſmodi conſenſus qui in occul-
to fiunt coniugium non ſanciunt. niſi ijdē
ipſi qui in occulto ſibi conſenſerint. eundē
conſenſum ſuum vtriqȝ voluntarie in ma-
nifeſto profiteantur. Tunc quidem volun-
tas propria ſuffragatur et vota ſuccurrūt
legitima. cum id quod in occulto fecerunt
ſponte vtriqȝ in manifeſto profitētur. Si
quis igitur ad hunc modum dicat coniu-
gium occulto quidēȝ conſenſu iniciari poſ-
ſe. ſed non niſi manifeſta amborum confeſ-
ſione firmari compendioſius mala mul-
ta declinat. Sed plurium approbatio hoc
recipit. vt ſiue in manifeſto ſiue in occulto
talis conſenſus inter legittimas perſonas

factus fuerit perfectum coniugij ſacramē-
tum iudicetur. Quod ſi ita verum eſſe con-
ſtare debebit. conſiderandum eſt quomo-
do ſupra memorate queſtioni reſponderi
oporteat. Dubium non eſt quia id quod
eccleſie probari non poteſt. eccleſia ipſa iu-
dicare non poteſt. Et rurſus dubium non
eſt quia id quod legitimo et manifeſto ec-
cleſie iudicio factum eſt ſine legitima et ra-
tionabili et manifeſta cauſa reſcindi nō po-
teſt. Ratio nos vrget. Iſta mulier dicit q̄a
pari conſenſu cum viro illo matrimoniuȝ
fecit. Sed quod dicit nec ipſa probare po-
teſt. nec eccleſia quod probatuȝ non eſt ap-
probare poteſt. Non poteſt ergo pro eo
quod occultum eſt id quod manifeſtū eſt
infirmari. Quapropter oportet vt ſecun-
dam copulaȝ que iudicio eccleſie legitime
facta eſt ipſa eccleſia iudicet ratam eſſe de-
bere. Sed dicis. Quid ergo faciendum eſt
huic mulieri que virum ſuuȝ ab eccleſia re-
quirit ſed habere non poteſt. quia id quod
occultum fuit probare non poteſt. fortaſ-
ſis cum viderit ꝙ marituȝ ſuum habere nō
poteſt. alteri nubere volet et veniet ad eccle-
ſiam expoſtulans vt aut ſuus illi maritus
reddatur. aut alteri nubere cōcedatur. Hic
ergo queris quid eccleſia facere debeat. ſi
propterea quia priorem reddere nō poteſt
ſecunduȝ concedat? Sed vide quomodo
concedere eccleſia poſſit illi maritum alte-
rum que ſuum adhuc viuum eſſe confite-
tur. Ipſa dicit vir meus viuit ⁊ tamen pete-
re preſumit vt alteri nubat. Ergo dicis ad
continentiaȝ cogenda eſt mulier iſta. Iſta
ſane quia negligentiam cauere noluit iu-
ſtum eſt vt penam ſuſtineat. Quare in ma-
nifeſto non nupſit? ſi prius in nubendo te-
ſtimonium eccleſie habere cōtempſit qua
ratione nunc iudicium eccleſie interpellat.
Ipſa ſe igitur obligauit. Suſtineat ita-
qȝ nunc penam negligentie vt alijs mulie-
ribus ne idem preſumant correctionis et
cautele exemplum fiat. Continere pecca-
tum non eſt nec impoſſibile eſt etſi difficile

eſt. Si ergo mulieres nolunt continere ca-
ueant in occulto nubere. ibi nubant vbi te-
ſtes habere poſſunt ſi maritos conſentien-
tes habere non poſſunt. ꝙ ſi culpam vitare
nolunt ſuſtineant penam. Qui ergo con-
iugium ſuſcipere vult cogitet primuȝ quia
cum illud ſuſceperit legem eius portare de-
bebit. Qui appetit quod delectet portat ne-
ceſſe eſt ſi in eo vel pro eo euenerit etiam id
quod grauat. Non ergo permittit eccleſia
illi mulieri que ſe alteri viro nupſiſſe confi-
tetur. illo viuente ad alias tranſire nuptias
etiam ſi poſtmodum contingat vt ideȝ ipē
vir poſt celebrationem ſecundarum nupti-
aruȝ ad ſe reuerſus et de facto penitens pec-
caſſe ſe confiteatur. ⁊ ad priorem vxorem re-
dire voluerit. eiqȝ de veritate primi pacti
conteſtetur non recipit eccleſia teſtimoni-
um eius. quia variauit verbum ſuum. et
contra ſemetipſuȝ teſtimonium tulit et ab-
ſtulit ſibi fidem ab vtroqȝ. Tamen eccleſia
id quod ipſa fecit ſine cauſa legitima reſci-
dere non poteſt. ſed ratum eſſe debere cen-
ſet. ne occulta manifeſtis preiudicent. Ita-
qȝ illam mulierē homini pro legitima vxo-
re adiudicat quam ſcđm iudicium eccle-
ſie legitime duxiſſe cognoſcitur. Sed dicis
ſi ſic? ergo iudiciuȝ eccleſie ſtare debet. quo-
niam occulta manifeſtis preiudicare non
poſſunt. quid illi homini pro anima ſua fa-
ciendum eſt qui viuente vxore ſua alteri
adherere cogitur. quam nec dimittere po-
teſt. ne preceptioni et iudicio eccleſie con-
traire videatur. nec ſine ſcrupulo conſcien-
tie tenere quam viuente adhuc priore con-
tra diuinam iuſticiaȝ et inſtitutionem illici-
te ſibi ſociaſſe cognoſcit. Si ergo iſte talis
ad eccleſiam confugiat querens conſilium
ſalutis quid illi dicet eccleſia. Audi et intel-
lige quid illi dicere poteſt eccleſia. ſi dixerit
ei eccleſia vt ſecundam quaȝ publice duxit
dimittat et ad priorem reuertatur quā mo-
do ſe contra primam teſtationem ſuaȝ vxo-
rem habuiſſe confitetur. et in hoc receperit
teſtimonium eius. omnes deinceps qui
odio habebunt vxores ſuas fingent ⁊ men-

tientᷣ ſe prius alias duxiſſe. vt ab his quas
oderunt ſeparentur. et ita lex matrimonij ni-
hil in ſe ſtabilitatis habebit. ſed paſſim vbi-
qȝ pro voluntate vniuſcuiuſqȝ diſſoluetur.
Non ergo eccleſia aliud dicere illi poteſt
q̄ȝ vt matrimonio quod eius atteſtatione
firmatum eſt fidem ſeruet. Sed dicis. cau-
ſa illi eſt pro anima ſua. conſilium ſalutis
querit. Nam vtrobiqȝ periculum videt et
quid potius eligat non inuenit. Si manet
contra conſcientiam ſuam facit. Si diſce-
dit contra obedientiā facit. Non ergo iam
querit. ſi diſcedere liceat. ſed ſi non diſcedit
vtrum permanere expediat. conſcientiam
exponit. et conſilium ſalutis querit. Quid
illi dicet eccleſia homini confitenti peccatū
et querenti conſilium? Si dixerit illi vt ma-
neat poſtquam reuelauit peccatuȝ. hoc eſt
dicere quantum videtur et maneat in pec-
cato. Si vero nec hoc nec illđ dicere poteſt
quantum videtur homini tali via ſalutis
monſtrari non poteſt. Sed hoc rurſum
multum a fide chriſtiana abhorret. vt di-
catur aliquis talis eſſe qui non poſſit ſi ve-
re penituerit in qualicunqȝ ſit periculo ſal-
uus eſſe. Multa ſunt que ad hunc moduȝ
contingere potuiſſent. Alius dicit ſe cum
ſorore aut cum matre vxoris ſue rem habu-
iſſe. Alius vxorem ſe prius aliam duxiſſe
fatetur. et multa alia horrenda que miſeria
hominum vel falſa confingit vel vera com-
mittit. Et verum eſt quia multa fiunt hor-
renda ab hominibus. deſiderijs ſuis ma-
lis excecatis vt faciant que non oportet. et
ſunt tanta hec mala vt vix conſiliuȝ admit-
tant. niſi deus qui legem dedit gratiam et
miſericordiam preſtet. Per legem enī non
iuſtificabitur in conſpectu eius omnis ca-
ro. Sicut olim maledictum legis omnes
qui ſub lege erant ꝑmebat. nec erat qui eua-
dere potuiſſet maledictionem. quia nō erat
qui cauere poſſet preuaricationem. donec
ipē legiſlator veniens maledictōeȝ abſtulit
ꝑ gratiam. et ne ſempꝛ maledictio ⁊ p̄uarica-
tio regnarent ꝑ eandem gratiā ipſam etiaȝ
legem mutauit. ita et modo nōnunq̄ȝ cum

homo peccato ſuo et malicia vrgente in ne
ceſſitatem peccandi venit . nec poteſt legeꝫ
portare niſi malediccioneꝫ preuaricatõnis
incurrat. commutat illi deus per miſericor
diam legeꝫ ⁊ donat penitenti vt ſaluus eſſe
poſſit. qui vtiqꝫ non ſaluaretur ſi per iuſti-
ciam et rigorem legis ſine miſericordia iu-
dicaretur. Non tibi fortaſſis ſcd̃m eſtima-
tionem tuaꝫ reſpondeo . de meo eſt non de
tuo quod loquor. Non aliud poſſũ. quod
mihi mens ſuggerit profiteor. Si aliud di-
cerem contra conſcientiaꝫ meam et eſtima
tionem dicerem. Quiſqꝫ pro ſe iudicet. ego
tibi de corde meo loquor. Venit peccator
ad me et exponit mihi conſcientiam ſuam
conſilium ſalutis querens. quid illi dicam
Si dixero illi recede. facio illum inobedien
tem eccleſie matri ſue. et exemplo eius alioſ
confirmo vt dimittant vxores ſuas legiti-
mas. et cuꝫ eas odio habuerint fingant q̊d-
cunqꝫ ſibi placuerit et mentiantur eccleſie
vt libertatem habeant recedendi ab eis qꝛ
eas non amant. Et ſi hoc eccleſia receperit
et paſſa fuerit veniet magnum malum ⁊ di
mittent omnes pro libito aut viri vxores
ſuas aut mulieres maritos ſuos. et ꝑ vno
homine multi dãnabuntur. quod fieri ita
non oportet. Quidam acute ſe conſideraſ-
ſe putauerunt ſibi non proximo conſulen-
tes dicentes. quotiens eiuſmodi forte cõtin
geret aliquid eccleſiaꝫ vtrunqꝫ facere debe-
re. et in occulto ſcilicet penitenti conſulere.
vt ab eiuſmodi copula recederet. ⁊ in mani
feſto diſcedentẽ cogere vt maneret. Quod
quidem non eſſet ſalutem proximi querere
ſed quaſi ſe velle a periculo liberare. Non
mihi ſuadet conſciẽtia mea vt hoc illi dicaꝫ
Querit a me quid ſibi faciendum ſit oſten-
dit periculum ſuum. neceſſitatem ſuam de
monſtrat. ſeparatum eſſe teſtatur ad vtrũ-
libet quodcũqꝫ iuſſus fuerit . Ego minus
de meo confido. dico illi vt pergat ad deuꝫ.
Domine tu legeꝫ dediſti per ſeruos tuos
qualem voluiſti. et per quos voluiſti . Et
ecce nos ſerui tui ſub lege ſumus . tu domi-
nus lator legis ſub lege non es. Quod inſti

tuiſti quando voluiſti et quãdiu voluiſti .
potes cum volueris et quibus volueris ſi-
ne preuaricationis reatu indulgere. Neqꝫ
enim iaꝫ culpa erit ꝙ indulgentis eſt remiſ-
ſio non agentis preſumptio. Tu ergo prece
piſti domine per ſeruos tuos per quos lo
cutus es. et ordinaſti eccleſiam tuam vt vir
viuente vxore ſua alteri nõ adhereret. Ego
vxorem habui et illa viuente alteri adheſi .
Ecce iam ego facere non poſſum vt hoc fa
ctum non ſit. Sed tu domine facere potes
vt hoc damnabiliter factum non ſit. Iteꝫ tu
mandaſti domine vt eccleſie tue vicem tuã
in terra agenti obediremus ſicut tibi . et vt
non ſcandaliſaremus vnũ de puſillis tuis.
⁊ dixiſti. quia qui eccleſie tue mandatũ ſpe-
neret tibi obediens non eſſet. Ecce ego mi
ſer propter peccata mea in contradictionẽ
veni. laqueũ incidi neceſſitatis vt exire ſine
peccato non poſſim Si maneo accuſat me
cõſcientia mea aduerſũ te de occultis meiſ
quibus contra tuã diſpoſitioneꝫ facio. Si
recedo inobediens ero eccleſie tue. et ſcãda
liſo non ſolũ puſillos ſed etiaꝫ magnos ſer
uos tuos qui in hac parte quod occultum
eſt neſciunt. tamen quod iuſtũ eſt volunt. ⁊
accuſat me conſcientia mea de manifeſtis
meis quibus contra tuã preceptionẽ ago .
Ego igitur in arto poſitus et cinctus vndi
qꝫ periculis tuam miſericordiam imploro
paratus ad omne quod iubes ſi illud ſcire
deberis. Si dixeris diſcede non maneo. ſi
dixeris mane non diſcedo. Scio enĩ quod
te iubente fit. malũ eſſe non poſſe quodcun
qꝫ illud fuerit. Tua eſt enĩ poteſtas ex qua
bonũ eſt omne quod tibi placuerit. Cui in
dulges non imputatur. cui imputas non
ĩdulges. Si ergo tu dñe iuſſeris vt poſtpo
ſito ecclie ſcandalo ⁊ cõtẽpto mãdato magi
ſtrorum meorum quos mihi dediſti et quibꝰ me
obedire precepiſti. ego magis te audio q̃ꝫ
hominẽ quem audire ñ debeo. niſi propter
te nec volo contra te. Si ergo tu iubes do
mine ad hominem non attendo. Si auteꝫ
parcere vis puſillis tuis et ecclie tue aucto
ritatem propter ſalutẽ multorũ cõſeruare.

Ego quidem pro peccatis meis in iudicio
tuo ſum. ſed tamen ſcio quia benignꝰ et mi
ſericors es , et potes ſi volueris non impu
tare neceſſitatem. ſi acceptam habueris vo
luntatem . Magis ergo volo incidere in
manus tuas q̃ꝫ in manus hominũ. q̊a tibi
et adeſt poteſtas ⁊ nõ deeſt pietas. Homo
mutare legem non poteſt. lex tibi nõ domi
natur qui conditor ⁊ dominus legis es. ho
mo facta iudicat non voluntatem. tu factiſ
parcis ꝓpter voluntatem. Confidens ergo
ĩ miſericordia tua occulta neceſſitatis mee
tibi cõmitto non preſumens propter timo
rem tuum eccleſie ſcandalum facere. quia
ſpero ꝙ offenſam tuam mihi pie ignoſcere
debeas. Cũ idcirco ñ preſumo offendẽ pro
ximum. ne in proximo et proximũ offendaꝫ
et deum meum Sic mihi videtur quotiẽs
occulta aliqua in neceſſitate conſcientiam
remordent. maxime ſi talia fuerint in q̊bus
diſpenſatio inſtitutionis indulgentiaꝫ ad-
mittat. quia ea que contra naturam ſunt
et ſine peccato nunq̃ꝫ fieri potuerunt. non
accipiunt remiſſionem. niſi habuerint cor-
rectionem. In huiuſmodi ergo occultis in
quibus temporalis inſtitutõnis non natu-
ralis preceptõnis preuaricatio eſt. videtur
mihi nunq̃ꝫ ea que latent manifeſtis ⁊ ma
xime his que ſine graui ſcãdalo mutari nõ
poſſunt preiudicare debere. ſed magis expe
dire vt in manifeſtis ſcandalum caueatur.
et de occultis ad gratiam ⁊ ad miſericordi
am fugiatur. Poſſe auteꝫ fieri vt quod ali-
quando pro ſcandalo vitando ex neceſſita
te contra inſtitutionem agitur. quia occul
tum eſt et probari ac per hoc vitari non po
teſt. penitenti et dolenti per miſericordiam
non imputetur. Vir poteſtatem ſui corpo-
ris non habet ſed mulier . ſimiliter mulier
poteſtatem ſui corporis non habet ſed vir.
Poteſt ergo vir ſiue mulier peccãdo face-
re vt poteſtatem in corpore alteriuſ perdat
ſed facere non poteſt vt alteri poteſtatẽ ſui
corporis quantum in ſe eſt tollat. quod ſui
iuris eſt perdere poteſt. quod ſuum nõ eſt
tollere non poteſt. Sic ergo et ſi aliquãdo
faciat vt debitum ſuuꝫ in corpore alterius

iure exigere non poſſit. non tñ facit vt debi
tuꝫ alterius in corpore ſuo negare iure poſ
ſit. Queritur ergo et de his qui ſe dicunt
poſt coniugalem pactionem ſiue ante cuꝫ
ſororibus aut matribus aut alijs quibuſli
bet linea cognationis propinqui commer
cium habuiſſe carnale quid faciendum ſit.
ſi hoc factuꝫ eſſe legitimo teſtimonio com-
probari poſſit . Ego quidem quãdiu fieri
rationabiliter poſſet propter ſeruandaꝫ pa
cem thori coniugalis eiuſmodi teſtimonia
et probationes declinarem. Si autem res
omnino manifeſta fieret . tunc quideꝫ pro-
pter horrorem facti et ſcandalum vitandũ
ſeparationem fieri ſuaderem. ſic tamen vt
vterqꝫ in continẽtia permanere cogeretur
quoniam quidẽ coniugij ſacramentum ad
inuicem non ſcinderetur. etiam ſi opus car
nalis commercij contradiceretur. Si quis
autem dicat quomodo mulier que nõ pec
cauit cogi poſſit ad continentiam in vita.
videat et hoc eſſe de miſeria carnis a cuius
voluptate qui ſe in proſperitate nõ cohibet
dignum eſt vt in aduerſitate quoqꝫ dolo-
res illius portet. Iſta mulier que modo di-
cit ſe continere non poſſe quid faceret ſi ma
ritus eius longa et continua vel etiam per
petua egritudine premeretur. Queꝫ ergo
non deſereret in languore corporis iacen-
tem non deſerat modo de iniquitate peni-
tentem. Vel ſi forte conditionem carnis ſu
ſtinere non vult. legi carnis ſe non ſubijciat
neqꝫ ſuſcipiat ad delectationem quod pa-
ti non vult ad afflictionem. Et hec quidem
de occulto conſenſu coniugij ſiue de cete-
ris que in eo occulta ſunt vel occultanda ⁊
verenda eſſe poſſunt nobis dicenda fuerũt
Fatemur ergo ſicut dictum eſt in conſen-
ſu maritali coniugium ſancciri. et q̊a poſt
ipſum legitime factum quicquid aliud fit
contra ipſum ſtare non poteſt . ſi hic ſolus
legitimo teſtimonio probari poteſt. Poſt
q̃ꝫ ergo demonſtrauimꝰ q̊d ſit coniugium
et ex quo coniugiũ ſit dicendum vt ratum
eſſe debeat. Nunc conſequenter de bonis
coniugij tractandum eſt.

Q̄ tria ſunt bona que coniugiū comitantur. id eſt. fides. ſpes plis. ſacramentum. Capitulum. VII.

t **Ria ſūt principa**
liter bona coniugii que coniugiū
comitantur. fides. ſpes prolis. ſa-
cramentum. In fide attenditur ne propter
vinculum coniugale cum altera vel altero
concubatur. In ſpe prolis attenditur vt de
uote expetatur. vel exſpectetur. amanter ſu
ſcipiatur. religioſe nutriatur. In ſacramen
to attenditur ne coniugium ſeparetur. ⁊ di
miſſus aut dimiſſa nec cauſa prolis alteri
copuletur. Hec ſunt bona que opponit cō
iugium contra eaꝫ que in carne peccati ad-
huc manet concupiſcentiam carnis ſine q̄
carnis cōmixtio fieri non poteſt. Bonum
quippe coniugij vt dicit beatꝰ Auguſtinus
malum inobedientium membrorū limitat
quodāmodo et modificat vt concupiſcen-
tia carnalis fiat ſaltem pudicicia coniuga
lis. Duobus modis autem bonū hoc con-
tra malū illud remediū occurrit. dum et il-
lum īmoderate libidinis ardoreꝫ ſub certa
regula vnius federis limitando a vago cō
cubitu modificat. et eum qui per ſe malus
eſſꝫ. per bona ſibi adiuncta excuſat. Nec tñ
facit vt malum prorſus non ſit. ſed vt dam
nabile non ſit. quippe pꝑter hoc malum nō
ſit culpabile illud bonuꝫ. imo propter hoc
bonum veniale fit illud malum. Niſi enī
malum eſſet non opus haberet excuſari. et
rurſum niſi remedium haberet deberet im
putari. Si autem coniugiū nihil boni in ſe
haberet. remediū contra malū eſſe non poſ
ſet. Nunc autēꝫ ipſa que ei inſunt bona ma
lum quod ab eo non queritur. ſed in eo to-
leratur excuſant vt nō imputetur ad dam-
nationem quod neceſſitas imponit nō vo
luntas exigit. Item Auguſtinus ad Vale-
rium. Non tantum fecunditas cuiꝰ fructꝰ
eſt in prole. nec tantum pudicicia cuiꝰ vin-
culuꝫ fides eſt. ſed etiā ſacramentū nuptia
rum cōmendatur fidelibꝰ coniugatis. Hu
ius ſacramenti res eſt vt legitime copulati
q̄ꝫdiu viuunt nō ſeparentur.

Vtrum hec bona inſeparabilia ſint coniugio an non.
Capitulum. VIII.

ſ **I fides coniugij**
eſt preter maritalem copulā aliā
neſcire. et violatio fidei huius ad
ulteriū cōmittere. patet q̄ ita hoc bonū con
iugio adheret vt ſi quidē aſſit. ex eo ampli
us coniugiū cōmendetur. ſi non aſſit. non
tamen coniugij ſacramentum annihiletur
Que enim adultera eſt non ideo coniunx
non eſt. quia adultera eſt. imo ſi coniūx nō
eſſet. adultera eſſe non poſſet. Non eniꝫ ad
adulteriuꝫ eſt niſi cum fides thori legitimi
violatur. quod vtiqꝫ cū fit culpa cōmittit.
ſacramentū non caſſatur Similiter ſi ſpes
prolis eſt in eo q̄ deuote expectatur. aman
ter ſuſcipitur. religioſe nutritur. non dubiū
eſt et hoc quoqꝫ bonū omni coniugio ſiue
cōiugibus omnibꝰ ſemper adeſſe nō poſſe.
Quomodo enī ab illis proles ſperatur. vel
exſpectetur. qui vel pari voto continentiaꝫ
cuſtodiunt. ſiue pro etatis defectu ampliꝰ
generare non poſſunt. Itaqꝫ duo hec. id eſt
fides et ſpes prolis ita ↄiugiū comitant. vt
vbi quidē aſſūt coniugiū in altero ſinceriꝰ.
in altero fructuoſiꝰ appareat. Vbi aūt non
aſſunt aut culpabilius aut infructuoſius
probetur. et tamen coniugiū eſſe non deſi
ſtat. Sacramentū autē ita īſeparabile eſſe
videtur. vt ſine illo coniugiuꝫ omnino eſſe
non poſſit. Vnde Auguſtinꝰ. Vſqꝫ adeo
fedus nuptiale cuiuſdam ſacramenti res ē
vt nec ſeparatione irritum fiat. quia viuen
te viro a quo relicta eſt mechatur ſi alteri
nupſerit. Hoc autem vult tanta ſibi firmi
tas vinculi coniugalis. q̄d non tantū vale
ret niſi alicuiꝰ maioris rei quoddam ſacra
mentuꝫ adhiberetur. quod inconcuſſū ma
net. quia īteruueniente diuortio nō abolet
nuptialis confederatō. ita vt coniuges ſint
etiam ſeparati. Nam quia duo ſunt diuer
ſa. coniugiū q̄d conſtat in legitima ſocieta
te. et coniugij officium q̄d conſtat in carnis
cōmixtione. et in altero quidē. id eſt. in cōiu
gio ſacramentum eſt. ad alterū vero. id eſt.
ad officiū coniugij fides ⁊ ſpes plis pertine
re videt Vnum. i. fides vt per eā illicita car-
nis cōmixtō caueatur. Alterū. id eſt. ſpes pl'
vt pꝑter eā licita carnis cōmixtio exerceat.
ſicut ipſum officiū carnalis cōmercij a cōiu
gio abeſſe poteſt. ita etiā ipſū coniugiū ſine
his que ad officiū cōmercij carnalis ptinēt
eſſe poteſt. q̄ꝫuis vt dictū ē. ſi fide careat mi
nus ſincerū. ſi autem ſpe prolis careat minꝰ
fructuoſū inueniat. Fides enim fructū habꝫ
in caſtitate pudicicie cōiugalis. ſpes prolis
fructū habet in vſu fecunditatis. Cōiugiuꝫ
autē in ipſa ſocietate maritali ſacramētuꝫ ē
⁊ ideo ſicut ipſa ſocietas vtroqꝫ viuēte non
diuiditur. ita et ſacramentū ſocietatis cōiu
galis q̄ꝫdiu cōiugiū ↄſtat ab ipſo non ſepa
ratur in q̊ videlicet ↄiugio ſacramētū foris
eſt indiuiſa ſocietas. res ſacramēti intꝰ adin
uicē flagrās pſeueranter aīorū caritas. ſacra
mentū foris ad xp̄m ⁊ ecclīam. res ſacramē
ti intus ad deū ⁊ animā. vt ſicut in copl'a car
nis xp̄i et eccleſie ſacramentum diximꝰ ita
etiā in federe ſocietatis eiuſdem ſacramētū
oſtendamus. Hoc ergo dictum eſt vt oſtē-
datur. quia aliquādo cōiugium ſine fide et
ſine ſpe prolis eſt. ſine ſacramēto autem eē
nunq̄ꝫ pt q̄ꝫuis ⁊ ipſuꝫ ſacramētū aliquotiēſ
eſſe inueniatur. vbi ſanctitas ſacramēti nō
eſſe oſtenditur. Dicit enim beatꝰ auguſ. q̄a
ſacramētum ↄiugij omnibꝰ gētibꝰ commu
ne eſſe poteſt. ſāctitas autem ſacramēti nō
niſi in ciuitate dei noſtri eſt. ⁊ in mōte ſacto
eius. Quod quemadmodum verum ſit fa
cile videre poteſt q̄ ſuperiꝰ dicta cōſiderat.
Diximꝰ ei ſupra q̄ in ↄiugio ſacramētū du
plex ↄſtaret. Vnū in commixtione carnali
ſacramētum illiꝰ ſocietatis q̄ eſt inter xp̄um
⁊ eccleſiam. Aliud in ſocietate ↄiugali ſacra
mētum illiꝰ ſocietatis que eſt inter deum et
animam. ſiue etiam q̄ xp̄i ⁊ ecclīe ſacramē-
tum eſſet in ſocietate ↄiugij. Dei vero ⁊ ani-
me ſacramētum in dilectiōe ↄiugali. Siue
igitur hoc ſiue h̄ mō ſacramētum ↄiugij ac
cipiat. recte ſacramētum ↄiugij omnibꝰ gen
tibus cōmune eſſe dicitur. Sāctitas auteꝫ
ſiue virtꝰ ſacramēti non niſi in ciuitate dei
noſtri. ⁊ in mōte ſancto eiꝰ. h. eſt. in fide ⁊ ca
ritate in eccleſia videlicet ſancta et inter fide
les eſſe perhibetur. Sacramētum autem ↄ-
iugij habēt q̄ pari ↄſenſu ad eam que a deo
inter maſculum ⁊ feminam inſtituta eſt ſo
cietatem indiuiſe adinuicem ↄſeruādam ↄ-
uenerūt. Sacramēti vero hꝰ ſanctitatē non
habent niſi hi ſoli qui p fidem membra xp̄i
facti ſunt. ⁊ p caritatem intꝰ mente ⁊ deuoti
one deo vniti ſunt.

De his qui in coniugio incōti nenter viuunt. et plus explende libi dini q̄ꝫ generande proli inſeruiunt
Capitulum. IX.

b **Eatus auguſtinꝰ**
de his qui tali incontinentie ſiue
infirmitate ſiue voluptate victi ī
ſeruiunt ſic dicit. Concubitum qui nō fit cā
prolis nuptie non cogunt fieri ſed impetrāt
ignoſci. ſi tamē nō ita ſit nimius vt impedi
at tempora que orationi debentur. nec īmu
tetur in eū vſuꝫ qui contra naturaꝫ eſt. Con
cubitus eniꝫ qui eſt neceſſarius cauſa pro-
lis inculpabilis eſt tantūmodo ſi eſt nuptia
lis. Qui auteꝫ vltra neceſſitatē iuſtā pgredi
tur iaꝫ non rationi ſed libidini obſequit. et
hunc non exigere ſed reddere cōiugi ne for
nicetur ad coniugeꝫ ptinet. Si vero ambo
tali concupiſcētie ſubiguntur rem faciunt
que non eſt nuptiarū. cuius delicti non ſūt
nuptie exhortatrices ſed deprecatrices. De-
cus quidē ↄiugale eſt caſtitas procreādi et
reddendi carnalis debiti fides. Hoc eſt opꝰ
nuptiarū q̄d ab omni crimine defēdit apl's
dicens. Si acceperis vxorē nō peccaſti. et ſi
nupſerit virgo nō peccat Immoderata. au
tem pgreſſio ſm veniā ↄcedit. ſanctitati etiā
ↄiugij nec infidelis ↄiunx obeſſe poteſt. ſed
potius fidelis prodeſt infideli. Vñ apoſto
lus. Sanctificatus eſt vir infidelis p mulie
rem fidelem. ⁊c.

Qua ratione antiqui ſimul plu res vxores habuerunt
Capitulum X

b **E hoc ſimilr bea**
tus Auguſtinꝰ ſic ait. Antiquiſ

tēporibus cū adhuc ſalutis noſtre miſteriū
velaretur iuſti officio ꝓpagādi nuptias cō⸗
trahebāt nō victi libidine ſꝫ ducti pietate q̄
multo facilius ↄtinere poſſent et vellēt. Ute
banť tñ ↄiugibus ⁊ plures vni viro habere
licebat quas caſtius habebat q̄ꝫ nūc vnam
q̄libꝫ iſtoꝝ in q̄bꝰ videmꝰ qd̄ ſm veniā con
cedit apl̄s. Habebāt eniꝫ eas in opere gene
randi nō in morbo deſiderij Ide in li. de vir
ginibꝰ. Antiquis iuſtis non fuit peccatū ꝙ
pluribus feminis vtebantur. neqꝫ cōtra na
turā hoc faciebant: cū nō laſciuiendi cā. ſed
gignendi hoc facerēt. neqꝫ ↄtra morē q2 eo
tēpore ea fiebant. neqꝫ ↄtra preceptū. q2 nul
la lege erat ꝓhibitū. Uerūtamē ſicut ideꝫ ali
bi teſtatur. magis ꝑtinet ad bonū nuptiaꝝ
vnū cū vna q̄ꝫ cū multis copulari. qd̄ indi⸗
cat ꝑmi coniugij copula diuinitꝰ facta vt in
de cōnubia ſumerent initiū vbi honeſtiꝰ at⸗
tenderetur exēpluꝫ. Iteꝫ ideꝫ. Sicut non eſt
impar meritū patientie in petro q̄ paſſꝰ eſt
⁊ in iohanne q̄ paſſus nō eſt. ſic non eſt ip̄ar
meritū ↄtinētie in iohanne q̄ nullas exꝑtuſ
eſt nuptias. ⁊ i abrahā qui filios generauit
Et illius eniꝫ celibatꝰ ⁊ iſtiꝰ cōnubiū ꝓ tēpo
rū diſtributione xp̄o militauerūt. ſed ↄtinē⸗
tiaꝫ iohānes in opere. Abrahā in ſolo habi⸗
tu habebat. Melior eſt autē caſtitaſ celibū
q̄ꝫ caſtitas nuptiaꝝ. quarū abrahā vnaꝫ ha
bebat in vſu ābas in habitu. Caſte eniꝫ con⸗
iugalit̄ vixit. eē āt caſtꝰ ſine ↄiugio potuit. ſꝫ
tūc ñ oportuit Ioē. Iuſtꝰ q̄ꝫuiſ cupiat diſſolui
⁊ eē cū xp̄o. tñ ſumit alimētū non cupiditate
viuendi. ſed officio cōſulendi vt maneat qd̄
neceſſariū eſt ꝑpter alios. Sic miſceri feīs
iure nuptiarū officioſū fuit ſanctis viris nō
libidinoſū. Qd̄ eniꝫ eſt cibꝰ ad ſalutē hoīs:
hoc eſt concubitus ad ſalutē generis. ⁊ vtrū
q̄ꝫ non eſt ſine delectatiōe carnali. que tamē
modificata et refrenāte tēperantia in vſuꝫ
naturaleꝫ redacta libido eſſe nō poteſt. Qd̄
autē eſt in ſuſtentando victu cibus illicitus
hoc eſt in querenda prole fornicariꝰ vl̄ adul
terinus concubitus. Et qd̄ eſt in cibo licito
immoderatior appetitus hoc eſt in coniugi
bus venialis ille ↄcubitus.

Si coniugium dicendum eſt qd̄
aliquando diſſolui poteſt.

Capitulum XI

q Uidam coniugi
uꝫ omnino eſſe negāt qd̄ aliq̄n di
ſcidiū admittit. Inueniūt eniꝫ au
ctoritates q̄ſdaꝫ et verba ſcripturarū diuina
rū a ſanctis patribus ꝓlata q̄bus q̄ſi idipm̄
videtur aſtrui. Dicit eniꝫ beatꝰ Auguſtinꝰ
in li. de bono coniugali vſqꝫ adeo fedus nu
ptiale cuiuſdaꝫ ſacramenti res eſt. vt nec ſe⸗
paratione irritū fiat. quia viuente viro a q̄
relicta eſt mechať ſi alteri nupſerit. Et item
quia interueniente diuortio nō aboletur nu
ptialis confederatio. ita vt ↄiuges ſint etiaꝫ
ſeparati. Propter hmōi aſſertiones videť il
lis non eſſe dicendū coniugiū etiaꝫ quando
eſt qd̄ aliquando ita diſcidiū ⁊ ſeparatiōꝫ
admittit vt diuiſi ab īuicē ↄiuges ñ appellen
tur. Sed mihi interiꝫ non apparet qua ratō
ne ꝓbare poſſit. quia hec ad v̓tutē ſacramē⸗
ti coniugalis pertinet vt indiuidua ab vtriſ
q̄ꝫ ſocietas q̄ꝫdiu vterqꝫ viuit conſeruet. ꝓ⸗
pterea cōiugiū non fuiſſe qd̄ aliq̄ndo diſſol
ui potuit. Si enim idcirco h ↄiugiū nō eē
dicūt. q̄a hec ea que ad ↄiugiū ꝑtinēt in toto
nō haber. intēdāt q2 cū dictū eſt indiuiduā
ſocietatē ad ↄiugiū ꝑtinere. vere dictū eſt. q2
hanc ↄiugiū habere debet q̄n. ſ. eſt vbi eē de
bet. Hec eniꝫ cōiugij eſt ⁊ hāc ↄiugiū exigit
ſiue potiuſ confert q̄ntū in ſe eſt ſicut baptiſ
mi eſt remiſſionē cōferre peccatoruꝫ. ⁊ vere
dicitur cū dicit. q2 baptiſmꝰ remiſſiōeꝫ oīm
peccatoꝝ ↄfert. ⁊ ſicut ſacramenti corporis
xp̄i virtus eſt ſocietatē ⁊ participationē xp̄i
conferre. ⁊ vere dicit cū dicitur. q̄a ſuſceptio
corporis xp̄i cōfert ſpūaleꝫ participationeꝫ
xp̄i. ⁊ tñ q̄ fictꝰ baptiſmi ſacramentū accipit
remiſſiōeꝫ peccatoꝝ non percipit et q̄ indi⸗
gne manducat corpꝰ xp̄i nequaq̄ꝫ per id me
retur ſpiritualeꝫ participationē xp̄i. Sic er
go vere hec ad illa pertinere dicimꝰ: ⁊ tñ il
la ſine iſtis aliquotiens inuenimꝰ. nec ideo
minꝰ ad illa pertinent. q2 ſine iſtiſ aliq̄n ſūt
illa: q̄ndo videlicet ſūt vbi eē ñ debēt ⁊ apd̄
q̄s eſſe nō debent. miruꝫ eſt ſi indiuiduā ſo
cietatem ad coniugium pertinere dicimꝰ:

Pars Undecima

cum tamen cōiugium ſine illa inueniamꝰ:
quādo videlicet eſt vbi eſſe nō debet. ⁊ apd̄
q̄s eſſe non debet. Q, ſi idcirco ↄiugij ſacra
mentū nō eſſe dicunt. q̄a hoc non habet qd̄
habere debet. q̄ndo eſt vbi eſſe non debet. di
cant ſimiliter baptiſmi ſacramētū veꝝ non
eſſe apud fictum. ⁊ fictū vere baptiſatū non
eſſe. q̄a ibi remiſſionem peccatorum nō ope
ratur. ⁊ verum corpꝰ xp̄i nō eſſe qd̄ indigne
percipitur q̄a illic participatio ſpūaliſ xp̄i ñ
confertur. Intelligāt ergo q̄a q̄tiēs eiuſmo
di ſpūales effectus ſacramentis diuinis at
tribuunť virtꝰ ipſoꝝ ſacramentoꝝ exp̄mit. i
quo quidem nō oſtendiť qd̄ ſm viciū ſacra
mentis dei abutentium futurum ſit. ſed po
tius quid ex ipſis ſm efficaciaꝫ grē ſpūalis
que in ipſis eſt ſi in prauitate abutētiū non
remaneat. fieri poſſit. Qui ergo hoc cōiugi
um habere dixit. hoc vtiqꝫ dicere voluit. q̄a
ↄiugiuꝫ hoc q̄ntū in ſe eſt habere debet. ſi fu
erit vbi eſſe debet. Si autem forte nō fuerit
vbi eſſe debet non mirum eſt ſi eo careat qd̄
habere debet. neqꝫ ideo minus tamē veruꝫ
eſt ſacramentum dū eſt q̄ꝫuis minꝰ vtile ſit
illi in quo eſt. Adhūc modum putamꝰ que
dam coniugia vere dici poſſe q̄ꝫdiu ſm iudi
cium eccl̄ie rata habenť. q̄ tamē poſtmodū
emergentibus cauſ legitimiſ recte ſoluunť
⁊ ſi poſtea contra eccleſie ꝓhibitionem per
tinaci p̄ſumptione tenentur. illicite ⁊ illegi
time copulationes iudicanť. non tamē hoc
de omnibus ſicut ſupra memoraui ſic ſenti
endum eſtimamus. Nam facta horroriſ ex
cuſatione nulla legitimoꝝ nomē poterūt re
tinere. Aliud eſt enim de illis vbi venialiter
peccatur. vt videlicꝫ ſi q̄s infra ſeptimū aut
ſextū. aut etiā fortaſſiſ q̄ntū grdum lineā pro
pinq̄tatis ignorās temeraret qd̄ q̄dem non
tantū ↄtra naturalem ſiue antiq̄ꝫ legalē inſti
tutionē q̄ntū ↄtra ſubſequentē eccl̄ie p̄cepti
onē eſſet. Legimꝰ ꝙ Beatꝰ gregoriꝰ anglis
nouiter ad fidem ↄuerſis. ne forte xp̄ianā re
ligionē horrerēt diſpēſatorie ↄceſſit a q̄nto
gradu ↄſanguinitatis ↄiugia copulare. i q̄
apparet q̄a ea q̄ aliq̄n diſpēſatiōe admittūť
vt licite manifeſte fiant excuſationē hñt etiā
ſi p̄ter ↄceſſionē ignorāter fiāt. et idcirco for
taſſis eiuſmodi q̄ꝫdiu omnino latent igno
rantia ↄuenientiꝰ eſtimentur excuſari. q̄ tñ
manifeſta facta q̄a cōtra preceptionē ſūt nō
debēt tolerari. Hec aūt dicta ſūt ↄtra illoſ q̄
putant ↄiugiū nō poſſe omnino dici qd̄ ali
q̄n diſſolui poteſt.

De his qui putant etiā in
ter legitimas perſonas q̄ſ
cunqꝫ conſenſum adinui
cem habitum coniugium
facere.

Capitulū. XII

a Lij non minꝰ pre
cipiti eſtimatione in cōtrariā aſ
ſertionem ferunť. intantuꝫ vt di
cant q̄ntūlibet illegitime perſone fuerit cuiꝰ
cūqꝫ ꝓfeſſionis ſiue ordinis pari cōſenſu ad
inuicē facto cōiuges eſſe. nō ſacerdotes ↄti
nentiā ꝓfeſſos. nō ſūmos ſacerdotes. ñ mo
nachos aut ſacras virgines ab hac lege exci
piendos putāt. Et hñt iſti ſimilit̄ v̓ba q̄daꝫ
ſcripturarū q̄bus munire credūt ⁊ cōfirma
re eſtimationē ſuā. ⁊ ſūt vere quedam dicta
eiuſmodi in quibus ↄuenienť hoc intelligi
poſſit. ſi ↄuenienť hoc intelligi poſſet. ſed nō
ſic iudicare debent q̄bꝰ doctrina v̓bi dei cō
miſſa eſt. vt ꝓpter vnū aliquod ↄfirmandū
a ſenſu vniuerſoꝝ recedant. Neqꝫ enim par
tem totum. ſed totum pars ſequi debet. Et
ſi forte inueniatur pars a toto diſcordanſ:
aut coaptanda eſt ſi fieri poteſt. aut ſi fieri ñ
poteſt abicienda. Melius enim a parte re
ceditur q̄ꝫ a toto. Optimum autem ſi et ps
retinetur et totum. Hec ſūt ergo que addu
cunt in approbationem aſſertioniſ ſue. Bea
tus auguſtinus in libro de profeſſione ſan
cte viduitatis ſic ait. In coniugali vinculo
ſi pudicicia conſeruatur damnatio nō time
tur. ſed i viduali ⁊ i virginali continentia ex
cellentia muneris amplioris expetitur. qua
expetita et electa ⁊ voti debito obligata iaꝫ
non ſolum capeſſere nuptias. ſed etiaꝫ ſi nō
nubatur: nubere velle dānabile eſt. Naꝫ vt
hec demonſtraret apoſtolus non ait. Cum
in delicijs hec egerint in xp̄o nubūt ſꝫ nube
re volūt. Hñteſ inquit dānatōꝫ q̄niā primā

fidem irritam fecerunt. ⁊ ſi non nubendo tñ
volẽdo. Nõ q2 ipſe nuptie vel taliũ dãnãde
iudicẽt. ſ3 dãnat̃ ꝓpoſiti fraus. dãnat̃ fracta
voti fides. dãnat̃ nõ ſuſceptio a bono inferi
ore ſed ruina ex bono ſupiore. poſtremo dã
nant̃ tales nõ q̃a ꝯiugalez fidẽ poſteri⁹ inte
rũt. ſ3 q2 ꝯtinẽtie p̃mã fidẽ irritaz fecerũt. Et
p⁹ pauca. vide q̃ dicũt taliũ nuptias ñ eẽ nu
ptias ſ3 poti⁹ adultia. ñ mihi vident̃ ſatis acu
te ac diligent̃ ꝯſiderare q̃d dicant. fallit eos
q̃ſpe ſilitudo veritatis. Quia eni3 ꝯiugium
xp̃i dicunt̃ eligere q̃ xp̃iana ſanctitate non
nubunt. hinc argumentant̃ q̃dã dicẽtes Si
viro ſuo viuo q̃ alteri nubit adultera eſt. ſic̃
ip̃e dñs in euangelio diffiniuit. Viuo ergo
xp̃o cui mors vltra nõ dñabit̃. q̃ cõiugiũ e⁹
elegerat. ſi homini nubit adultera eſt. Qui
h̃ dicũt acute q̃dẽ mouent̃: ſed paru3 atten
dũt hãc argumẽtatiõnẽ q̃nta ſequat̃ abſur
ditas. Cũ eni3 laudabilit̃ etiã viuẽte viro ex
ei⁹ ꝯſenſu cõtinentiã femia xp̃o voueat. iam
ſm̃ iſtoꝝ rationẽ nulla h̃ facere d3. ne ipi xp̃o
q̃d ſentire nephas ẽ adulteriũ faciat cui vi
uẽte viro nubit. ⁊ p⁹ pauca. Fit aũt p̱ hãc mi
n⁹ ꝯſideratã opinionẽ q̃ putat̃ lapſarũ a ſã
cto ꝓpoſito femiarũ ſi nupſerint nõ eẽ cõiu
gia. nõ paruũ malũ vt a maritis ſeparẽtur
vxores quaſi adultere ſint nõ vxores. ⁊ cum
volũt eas ſeparatas reddere continentie fa
ciunt maritos eaꝝ adulteros veros cũ ſuis
vxoribus viuis alteras duxerint. Quappĩ
nõ poſſu3 q̃de3 dicere a ꝓpoſito meliore lap
ſas ſi nupſerint feminas adulteria eſſe non
cõiugia. ſed plane non dubitauerim dicere
lapſus ⁊ ruinas a caſtitate ſanctiore q̃ voue
tur deo adulterijs eſſe peiores. Et ſic quidẽ
beat⁹ aug⁹. dicit. ⁊ videtur manifeſta aucto
ritas ⁊ ratio euidẽs de q̃ dubitari nõ poſſit
Sed ecce dicam⁹ ita et ita ſentiam⁹. vt lapſe
a ꝓpoſito ⁊ profeſſione ꝯtinentie femie ſi nu
pſerint ꝯiugia eẽ vera nec ſolui poſſe oĩno
eiuſmodi. Quid ergo: Nõne ſimilit̃ ⁊ eadẽ
ratione de alio ſexu ſẽtiendu3 eſt. ſi lapſi a ꝓ
poſito ⁊ ꝓfeſſione continẽtie viri vxores du
xerit ꝯiugia eſſe vera ⁊ rata eſſe debere intã
tũ vt ſolui omnino nõ poſſint q̃3uis a culpa
defendi nõ poſſint. Ecce ergo dicam⁹ q2 ita
eſt ⁊ ita ſẽtire ⁊ tenere oportet. Nõ habem⁹
rationẽ aliquã q̃ infringere poſſim⁹ aut in
firmare tam euidentẽ rationẽ ⁊ auctoritatẽ
Tenemur neceſſitate vt ita ſentiam⁹ ⁊ tene
am⁹. Videte quid ſequit̃: Si hoc ꝓmulga
tũ fuerit. ⁊ audierint hoĩes. q2 ita tenet eccl̃a
ꝙ lapſi a ꝓpoſito ⁊ ꝯtinentie ꝓfeſſione ſi con
iugia inierint ſeparari nõ pñt. neq3 cogere
eos poteſt eccl̃a vt ad ꝓpoſitũ ꝯtinentie ſer
uandum reuertantur. nihil deinceps ſtabi
le aut ratũ eſſe poterit. Nõ ordo vel habit⁹
nõ deniq3 votũ aut profeſſio vlla tenere po
terunt homines. q̃n frena pudicicie laxẽt et
ruant in deſideria ſua. vel cum faſtidire ce
perint bonum in quo ſũt libertatem querẽ
tes. vel cum tẽptati fuerint forte de malo in
quo nondũ ſũt ad voluptatẽ ſuã explẽdam
feſtinãtes. ita diſſipabit̃ oĩs ordo. ⁊ pulcritu
do religionis xp̃iane ad nihilũ redigetur. et
turpitudo magna ſuccedet. ſm̃ infirmitate3
tẽporis noſtri loq̃r. Quis deinceps in habi
tu vel ꝓfeſſione religionis ꝯſtitutus ſtabit.
ſi vrgeri ceperit ſtimulis carnis ſue. ſicut na
tura mortalis et corruptionis obnoxia pa
ti conſueuit. ⁊ dixerit ei cogitatio ſua. nõ po
teris reſiſtere tam violente paſſioni tãtis in
cendijs et eſtibus deſideriorũ tuorũ que nõ
hodie aut cras. aut triduo ſiue q̃ttuor. aut
octo dieb⁹. aut etiã vni⁹ menſ̃. aut vni⁹ ãni
ſpacio bellũ tibi indixerũt. Sed q̃3diu viuis
ſuper terrã q̃3diu mortalẽ carnẽ portas. q̃m
diu ſentire poteris non te deſerent. non tibi
parcent nõ tibi pacẽ dabunt aut requiem ſẽ
per intentionẽ tuã opprimẽt. cogitationem
tuam auertent. vt nũq̃3 mentem liberã aut
volũtatẽ purã ad deũ erigere poſſ̃. Vid er
go q̃a et h̃ ſeculũ p̃dis ⁊ futuꝝ nõ acquiris.
Melius tibi ſaltem eſſet vel iſta tormenta
deuitare q̃3 ex toto p̱ire ⁊ nihil ſentire boni.
Videt deus q2 inuit⁹ pateris. traheris no
lens. coactus aſſentis. fortaſſis reſpiciet ad
violentiam paſſionis tue. ⁊ miſert⁹ exceſſui
tuo dabit veniã. p̄cipue cũ dicat apl̃s. Quia
melius eſt nubere q̃3 vri. ⁊ ite3. Vnuſq̃ſq3
vxorẽ ſuã habeat ꝓpter fornicationẽ. Bene
enim nouit apl̃s infirmitate3 humanã. et iõ
non dixit illi habeãt. q̃a illis licet. ⁊ illi nõ ha
beant quia illis nõ licet. ſ3 vnuſq̃ſq3 habeat
inquit q̃ continere non poteſt. melius eſt vt
nubat q̃3 vratur. Meli⁹ eſt vt licite excipiat
infirmitatẽ q̃3 vicio ſemp̱ vratur ad paſſiõ3.
Nam ipſe dñs dicit. Qui poteſt cap̱e capi
at. Ipſe ſcit. quia capere non poſſũ verbũ h̃
vt continẽs p̱maneã. Q̃n putaui poſſe libẽ
ter ꝓpoſui ⁊ eadẽ adhuc volũtate libent̃ per
ſeuerarẽ ſi pati poſſem. ſed nõ valeo tolera
re eſtũ bullientis nature. ardorẽ concupiſcẽ
tie feruentis ſuſtinere nõ poſſu3. ideo facio
q̃d poſſu3. Vado ⁊ duco vxorẽ. excipio infir
mitatem meã. dolẽs quidẽ q̃a a ſup̱iori bo
no deſcendere cogor. ſed tamẽ nõ oĩo deſpe
rans q̃a ad conceſſa deſcẽdo. Magis volo
in iferiori bono ſaluari q̃3 in ſũmo p̱iclitari
⁊ ſi forte culpa eſt aliq̃ in deſcẽdẽdo. q̃a ꝓpo
ſitum meum nõ teneo. ego penitẽtiã agam
⁊ ſatiſfactione placabo deũ. Nihil durum
erit aut difficile. tantũ hãc paſſionẽ euadere
poſſim ⁊ mortem iſta3 in qua viuẽs teneor
declinare. Quis putatis nõ hm̃õi ratõnib⁹
ſe inſtiget ⁊ cohortet̃ cũ affligi ceperit. ⁊ vri
ſtimulis carnis ſue ſi ſciat q̃a licet ⁊ q̃a fieri
poteſt. ⁊ ſalus eſt illis q̃ hoc faciũt. ⁊ non co
git eccleſia illos qui ſic retro aſpiciunt. ſ3 ita
viuere ꝯcedit ⁊ legitima cẽſet eſſe cõiugia il
lorum. Quis nõ malit cũ in tẽptatione ꝯ̃ui
fuerit multis annis penitere et q̃ãlibet ſa
tiſfactionẽ exoluere tantum vt frui poſſit vo
to ⁊ optatione ſua ⁊ deſideria ſua licite ad
implere. Quid ergo dicem⁹: plane atteſta
ri audem⁹. q̃a et ſi negari forte nõ poteſt ita
hoc dictum eſſe. ⁊ hoc dictum ita intelligen
dũ eſſe. nulla tamẽ ratione his maxime tp̱i
bus q̃bus homines ad vicia p̱ni ſunt. expe
dit ita tenere ⁊ ita facere. Et ad hunc modũ
fortaſſis. ſi q̃s dicere voluerit. hec de ill̃ tp̱ib⁹
dicta eſſe quando homines magis peccare
erubeſcebant. ⁊ quãdo ſola erubeſcẽtia p̄ua
ricationis cohibere potuit fluctuantes ⁊ in
tẽptatõe conſtitutos. ne a ꝓpoſito ⁊ voto ſã
ctitatis laberent̃. ⁊ q̃n magis terrebãtur ĩ eo
ꝙ ſibi poſt lapſum ad p̄oris excellẽtie purita
te3 reditũ ampli⁹ nõ patere ſciebãt. ⁊ ita tũc
eccleſiã ſm̃ temporis illi⁹ ſtatũ tenere debu
iſſe ⁊ tenuiſſe. vt q̃ poſt votũ ⁊ ꝓfeſſione3 cõ
tinentie ad ꝯiugalẽ copulam deſcẽderent.
ita manerent nec ſoluerentur eiuſmodi cõ
tractus. ⁊ ſm̃ iudicium ⁊ p̱miſſionẽ eccleſie
tunc rata fuiſſe cõiugia eiuſmodi. Poſtea
autẽ cum inciperẽt homines abuti tali con
ceſſione ⁊ permiſſione eccleſia propter peri
cula imminentia vſum mutaſſe ⁊ ſententiã
intorſiſſe ad aliud. atq3 ideo nũc ꝯiugia nõ
eẽ eiuſmodi ꝓpter ꝓhibitionem et inſtitutiõ
nem eccleſie ſm̃ quã licita vel illicita rata et
ſoluenda omnia iudicant̃. Si quis hoc di
cat fortaſſis aliquid dixiſſe videbit̃. Nos ni
hil reprehẽdim⁹ ex omnib⁹ que veritate3 q̃e
tam eſſe p̱mittũt. Si autẽ aliquis hec dicta
eẽ intelligat de his qui ꝓpoſitũ ꝯtinentie oc
culte vouerũt. ⁊ votum ſuũ ſine atteſtatõne
humana ſoli deo obtulerũt eoſq3 ſi poſtea
voto fracto ad ꝯiugalem ſocietatem d̃ſcẽde
re voluerint. idcirco ab eccleſia prohiberi ñ
poſſe. q̃a profeſſionem illorum non accepit.
neq3 obſ̃uantiam cõtinentie eis indixit. Si
quis igitur tales viduas aut virgines poſt
votum continentie ad maritalem copula3
deſcendentes damnatõnem quidem habe
re. id eſt rem damnabilem facere. nõ q̃a nu
bunt. ſed quia votum frangũt. non propter
bonum inferius quod appetunt. ſed ꝓpt̃ bo
num ſuperius quod relinquũt. ita quidem
propter fidem violatam damnationem ha
bere. ſed tamen omnino ꝯiuges eẽ. nec ſepa
rari debere exiſtimet. certum eſt ſicut ſuperi
us diximus. quia ea que eccleſie probari non
poſſunt. ab eccleſia iudicari omnino non
poſſunt. Nec igitur que vera eẽ ꝯſtat ſi ĩ ſẽ
tentia ſuperius memorata ꝯuenienter dicta
accipim⁹ nihil ampli⁹ reſtat queſtionis cur
veraciter dicta ⁊ vtilit̃ tenenda approbemus
Certum eſt enim ꝙ hi qui poſt occultũ vo
tum caſtitatis et ꝓpoſitũ continentie nõdũ
manifeſta profeſſione confirmatum ad expi
entiam carnis redeunt. nullo mõ ab eccl̃ia
ꝓhiberi pñt. neq3 eiuſmodi copulã ab eccl̃ia
ipſa ſiquando contigerit abiudicat ſed ratã
eẽ. neq3 occulta manifeſtis p̱iudicare d̃be
re confirmat. Q3 ſi q̃s ad hoc dicere volue
rit ꝙ ille que xp̃o ſp̃ũaliter nupſerunt ñ poſ
ſunt deinceps illo viuente homĩes habere

maritos.recte ſupradicta ratione eius aſſer
tio reprobatur.Ad hunc modum de his q̄
manifeſte falſa ſunt vel occulte vera.vnicui
q; ſm ſuam menſuram ſentire licebit.Mi
hi autem magis hoc ꝓbabile eſt ſi inuenire
ↄtigerit qđ ⁊ veritatem ſeruat.⁊ auctoritatē
nō improbat.precipue tanti viri de q̄ bn̄ ſen
tire debemꝰ etiā tūc qn̄ id qđ ſentit ipſe.nos
ſentire non poſſumꝰ.Dicamꝰ igit̄ q̄ʒtū ſm
veritatē dicere poſſumꝰ.quia aut ſm tēpꝰ
hoc dictum eſt quando ita fieri oportebat.
aut ſm eos tantum hoc dictum eſt.qui pꝰ
occultum votū continentie ad experientiaʒ
carnis redeunt ⁊ coniuges fiunt.quos idcir
co eccleſia ſeparare non poteſt.quia cū hinc
manifeſtū ↄſtet factū qđ illic occultum fuit
probari non poteſt.in quibus tamē temera
te fidei reatꝰ ſm aliquid peior adulterio di
citur.quia per illud in hominem.per hunc
vero in xp̄m peccatur.Aliud eſt autem đ il
lis qui poſt votū etiā ꝓfeſſione publica ſub
teſtimonio ecclie erga deū ſe obligauerunt
⁊ forte adhuc qđ amplius eſt ad ſanctimo
niam continentie ↄſecrati ſunt.De quibꝰ ve
re dicimus.q; poſt tale ꝓpoſitū et tale votū
manifeſta ꝓfeſſione ↄfirmatū ad ↄiugale fe
dus deſcendere non pn̄t.et ſi forte hoc aliqn̄
attēptauerint nō ↄiuges ſed fornicarios et
ſpiritualis caſtimonie violatores ad priſti
nam ꝓpoſiti ſui integritatē reparandam et
ↄſeruandam diſtricte reuocandos.Si aūt
temerario auſu in incepto pſiſtere voluerit
⁊ illicitam copulā quā ↄtra p̄me ꝓfeſſionis
debitū inierūt deſerere ↄtēpſerint q̄ſi inobe
dientes ⁊ inceſtu fornicationis nefāde cōta
minatos iuſte ſeueritatis ſnīa ab eccl̄e cōio
ne p̄cidēdos.neq; vllatenꝰ ad penitentiā re
cipiendos niſi ſe ab huiꝰ infamis ſocietatis
conuerſatione retraxerint.⁊ hoc eſt fortaſſis
qđ ſibi volūt verba illa cunctis pene pro ſui
ambiguitate iam nota.Innocētiꝰ eni papa
cuius auctoritas in eccleſia xp̄i celebris eſt.
ſic dicit.Que in xp̄o inquit ſp̄ualiter nubūt
⁊ a ſacerdote velantur ſi publice nupſerint.
vel clāculo corrupte fuerint non eas admit
tendas ad penitentiā agendam .niſi is cui
ſe iunxerant ab hac vita diſceſſerit.Si enim

hec ratio in hoībus ſeruatur vt que dimiſſo
viro ſuo ad alium tranſierit adultera habe
atur.nec ei penitentie agende locꝰ ↄcedatur
niſi alter defūctus fuerit.quanto mag̃ etiā
ea que ſe immortali ſponſo iunxerat .Non
eſt ergo dubium quin de illis hic agat̄. que
in ꝓpoſito cōtinētie ſub manifeſta etiam ꝓ
feſſione ad caſtimoniam ↄſeruandā ↄſecra
te ſunt.De his ergo dicit q̄a ſi poſt tale pro
poſitum ad nuptias carnales tranſierit ad
penitentiaʒ nō ſint admittēde.niſi iſ cui ſe iū
xerant.id eſt fornicator ſiue adulter ab hac
vita.id eſt a tali conuerſatiōe diſceſſerit.In
eo enim ſtatu penitentiam agere non pn̄t.i
quo quādiu permanſerint ſaluari non pn̄t.
Quidam enim cui ſe iunxerant xp̄m inter
pretari volunt cui prius propoſito continē
tie ſe vouerūt. ⁊ quaſi ſub conditione dictū
ſit.quia ſecundus ad quem tranſeunt legi
timus non iudicatur .niſi prius ille cui an
teꝰ ſe iunxerāt moriatur Si eni ī hominibꝰ
hec ratio ſeruatur vt q̄ʒdiu prior viuit ſcđs
legitimus eē non poſſit.conſtat profecto q;
vbi prior omnino mori non poteſt.ſecūdus
nulla ratōe legitimuſ eſſe poteſt.⁊ ad hunc
modum qualicūq; ratione probatur. quia
he que cum profeſſione continentie ſponſe
xp̄i conſecrate ſūt amplius ad carnales nu
ptias tranſire non poſſunt.Et eſt in iſta vti
q; probatōne non quidem per omnia ratō
cogēs.ſed ad aliquid ſimilitudo conueniēſ
qua docentur ſponſe xp̄i.quia ſi ī thoro car
nali tanta fides exigitur multo maior deuo
tio et amor ſincerior ſpirituali debetur Sūt
qui hec ad terrorem dicta eſſe putāt.alij ad
publicam penitentiam referunt.que propē
rigorem ad incutiendum timorem aliquā
do negāda videtur.vt dum peccator ſm di
ſpenſationem foris repellitur.⁊ in ſtantibꝰ
timor cadendi et in iacentibus humilitas
reſurgendi augeatur. Ego nihil abiicio ex
his que veritati contraria non ſunt.Dicat̄
quod libet dum non credatur niſi qđ licet.
Summa hec eſt.quia ſiquis poſt votuʒ cō
tinentie factum ad carnales nuptias tranſ
ierit.ſiquidem occultum fuerit votum eius
non poteſt illum prohibere eccleſia q̄n nu

bat.⁊ ſi forte poſtea facti peniteat.eccleſia ne
q; de occultis penitentem a conſilio ſalutiſ
repellere.neq; propter occulta ea que mani
feſta ſunt diſſoluere poteſt.Si autem hi q̄
propoſitum et votum ſuum publica profeſ
ſione et voto firmauerunt.dinde voluerint
ad carnalis federis iura tranſire nullatenꝰ
eos eccleſia permittit.et ſi forte preſūpſerint
ea contra propoſiti ac profeſſionis ſue puri
tateʒ inire.q̄ſi illegitima ⁊ a ſanctitate coniu
gij aliena debita diſtrictione diſſoluit. Sic
eccleſia tenet.ſic nos tenere debemus qui ec
cleſie inſtituta ſequimur.⁊ ſalubre eſſe credi
mus quicquid ſpiritu dei dictante ab illa fu
erit inſtitutum ⁊ dignum reuerentia iudica
tum.etiam ſi alijs temporibus aliquando
non ita fuiſſe ⁊ nūc aliter eſſe q̄ʒ fuerit đmō
ſtretur.non tamen cogitare debemꝰ q̄ſi leui
tate aliq̄ factum ſit vt nunc aliter teneatur ⁊
aliter inſtitutum ſit q̄m fuit.ſed quia tūc op
tebat ⁊ ita ſalubre fuit vt ſic iuberetur.⁊ ſic te
nereſ nūc aūt alia eē tp̄a.⁊ aliud eē congruū
ſiue neceſſarium ſaluti humane

Decoiugio infidelium.
Capitulum. XIII

Quidam putaue
rūt paganoruʒ ſiue quorūli
bet aliorū infidelū ſocietatē
coniugiū non eſſe.q̄ʒuis etiā
ſm moduʒ inſtitutionis diuine legitime fa
cta fuerit.Dicūt enim q̄a legitimū dici non
debet q̄đ ſine fide factū eſt.Sed mihi interiʒ
non occurrit ratio aliq̄ q̄modo negare poſ
ſint infidelū ſocietatē ſm diuinam inſtitu
tioneʒ factaʒ coniugiū eſſe.niſi forte ſimiliter
dicere velint baptiſmi ſacramentū non eſſe
q̄đ hereticus dat vel accipit.q̄a fidelis non
eſt nec ille qui dat neq; ille q̄ accipit.⁊ hac ra
tione contendant ſacramenta dei nō poſſe
ad infidelū participationeʒ venire ſi ſacra
mentū coniugij habere infideles non pn̄t.
aut ſolū ſacramentū coniugij ceteris omni
bus excellentius eſſe dicendū eſt.ſi hoc ſolū
extra fideʒ participari nō poteſt. Baptiſmi
ſacramentū infidelis habere poteſt.et con
iugij ſacramētum infidelis habere nō p̄t er

go baptiſmi ſacramentū in q̄ ſpiritualiſ ſig̃
culū fidei eſt infideliſ habere poteſt.⁊ coniu
gij ſacramentū q̄đ non taʒ fidei eſt q̄ʒ natu
re ſignū.non taʒ virtutis indiciū q̄ʒ ꝓpaga
tionis inſtrumentū eque fidelis et infidelis
habere nō poteſt.ſed baptiſmi inq̄unt ſacra
mentū q̄n do infidelis accepit.ideo accepit.
q̄a etſi in alio infidelis fuit.ipſū tamē ſacra
mentū ſm rectā fidi formā accepit.Alioq̄n
niſi illđ ſm rectaʒ fidei formā accepiſſet.non
vtiq; accepiſſet ſiue fidelis.ſiue infidelis fuiſ
ſet.Itaq; quia in hoc accipiendo fidei cōtra
rius non fuit.accipere illđ potuit q̄ʒuis ſm
aliud fidelis non fuit.Et ego dico quia q̄n
do infidelis vxoreʒ propter propagationeʒ
filiorū ducit fidem thoro cōiugali ſeruat.ſo
ciam diligit et cuſtodit.illa viuente ad alie
nam ſocietateʒ non tranſit q̄ʒuis in alio infi
delis ſit.quia.ſcilicet non credit.in hoc tamē
neq; contra fideʒ neq; contra diuinaʒ inſti
tutioneʒ facit.Sed auctoritas inq̄unt dicit
eiuſmodi coniugia vera non eſſe.Ideo dicit
quia omnia que preter fidem ſunt.⁊ ſi vera
ſunt ad ſpeciem non ſunt vera ad ſalutem.
⁊ ſi vera ſunt ad formaʒ ſacramenti.ad effe
ctū tamen virtutis et gratie ſp̄ualis vera nō
ſūt.Sic et de quibuſdaʒ alijs ſacramētis di
ctum eſt.quia vera nō ſunt quādo ab infiđ
libus participantur.nec ſolum ab īfidelibꝰ
ſed etiam a fidelibus prauis et peruerſe agē
tibus indigne contrectantur.De ipſo ſacra
mēto corporis xp̄i dicit auctoritas.quia nō
eſt verum corpus xp̄i q̄đ cōficit ſciſmaticuſ
et iteʒ alia auctoritas dicit .quia errāt q̄ cor
pus xp̄i verba ſacerdotis facere putāt et nō
vitam.⁊ multa ad hūc modum ita dicta in
ueniunt̄.Et dignum eſt vt dicta ſanctorum
quantum poſſumꝰ veneremur per omnia
⁊ credamus verum eſſe quod nobis ab illiſ
dictum eſt .in quibus et per quos locutus
eſt ſpiritus veritatis.Itaq; dicimus verita
tem ſacramentorum dei duplicem eſſe.aliā
ſcilicet in ſanctificatione ſacramenti aliaʒ in
effectu ſpirituali.Dicitur eniʒ veritas ſacra
mentorum virtus et gratia ſpiritualis que
in ipſꝭ ⁊ per ipſa ſacramenta percipitur quā
veritatem accipere nō poſſūt qui ſacramē

ta dei indigne percipiũt. ſm hunc itaq; mo
dum ſcriptura ſacra aliquotiens dicit. ꝙ ſa
cramenta dĩ illiſ vera non ſunt q̃ ea indigne
percipiunt pro eo ꝙ ſola exterius ſacramẽ
ta contrectando ad veritatem illorum que
in gratia ſpirituali cõſtãt nõ pertingũt Sic
itaq; ſacramenta dei. ⁊ in ſe vera ſunt ſemꝑ
quãtum ad eam que per verbum dei fit ſã
ctificationem. ⁊ indigne tractantibus ac ꝑci
pientibus vera non ſunt quantũ. ſ. pertinet
ad eam que in ipſis percipitur gratie vl' vite
ſpiritualis participationem. Ita ergo verũ
xp̃i corpuſ non eſt quod conficit ſciſmatic⁹
quia cum corpus xp̃i ſacramẽtũ ſit vnitatis
in ipſo vtiq; ſciſmaticus ſibi vnitatem non
conficit q̃ ſe ab ipſa vnitate diuiſit. Simili
modo qui putant ſola verba ſacerdotis ad
corporis xp̃i conſecrationem ſufficere ⁊ nõ
etiam vitam et conuerſationem bonam illi
us neceſſariaꝫ eſſe ad hoc vt illꝫ fiat ⁊ ad vti
litatem illius fiat qđ per illum ſit ſacramen
tum dei. q̃ hoc ſcilicet putant errant. quia ſa
cramẽta dei ⁊ carnes agni in peccato ꝑma
nentes non ſanctificant. q̃uiſ ꝑ illorum mi
niſterium ad aliorum ſanctificationẽ ſacra
menta fiat. Sic ergo dicim⁹ ⁊ de coniugij ſa
cramento. quia ſm aliquid apud illos recte
verum ſiue ratũ ſiue ſanctũ non eſſe dicitur
qui ſolum ſacramentũ habẽtes. vel non re-
cte credendo vel praue viuendo veritatem
eius hoc eſt virtutem et effectũ ſpiritualem
accipere non merentur. Dicit beatus Au-
guſtinus quia ſacramentum coniugij om-
nibus gentibus eſt cõmune. Sanctitas au
tem ſacramenti nõ eſt niſi in ciuitate dei no
ſtri ⁊ in monte ſancto eius. Item cum euã-
gelium ꝑmum cepit predicari primum gen
tiles gentilibus coniunctos inuenit ꝯiugeſ
Item ſi dñs dimittende cõiugis ſolam cau
ſam fornicationis admittit. ⁊ paganum cõ-
iugium dimitti ꝓhibet cõſequens eſt vt pa
ganiſm⁹ non ſubiaceat fornicationi. Quid
ergo eſt inquiunt ꝙ Beatus ambroſius di
cit. Non eſt ratum coniugium preter deũ ⁊
ideo non eſt peccatum dimiſſo ꝓpter deum
ſi alij copuletur. Item Beatus gregorius di
cit. Dimiſſo propter deum non eſt peccatũ

ſi alij coniungatur. Iniuria enim creatoris
ſoluit ius matrimonij. ſed videte quomodo
probant coniugium nõ eſſe eiuſmodi. quia
inquit dictum eſt. non eſt ratum coniugi-
um preter deum. et quia iterum dictum eſt.
Iniuria creatoriſ ſoluit iuſ matrimonij. ido
ergo coniugium eẽ negauit. quia ratum ñ
eſſe dixit. ⁊ quia iniuriam creatoris ſoluere
dixit ius matrimonij. Sed attendite quia
in hoc potius coniugium eſſe dixit qui con-
iugium illud ſed non ratum affirmauit.
⁊ ſimili modo qui dixit iniuriam creatoris
ius matrimonij ſoluere. matrimonium il-
lic eſſe ⁊ ius habere aſſeruit. quod vtiq; ius
firmum ⁊ non ſine peccato negaretur. ſi nõ
maiori cauſa ſuperueniente ſolueretur. Si
enim prius nullum ius ibi fuit quid neceſ-
ſe erat tantopere excuſare eos qui ſe ab illo
iure perſoluendo ſubtraxerunt? Si culpan
dus videbitur etiam ille qui dimiſſus eſt ni
ſi per cauſam maiorẽ excuſaretur quomõ
ille qui ſine cauſa dimitteret nõ iure accuſa-
retur. Nunc autem quia debitũ ſacramen
ti coniugaliſ verum fuit ſine cauſa omnino
negari non potuit. Debet enim vir vxori et
vxor viro vt alter ab alio non diſcedat. et ſi
forte diſceſſerit. alt' ille qui deſeritur coniugij
tamen ius et debitum inuiolatũ cuſtodiat.
Sed eſt cauſa dei maior aduerſus quã nul
la debet ſtare cauſa. nec cum leditur contra
eam nulli aliquid debetur. In omni cauſa
ius ſuũ ꝑdit qui huic cauſe aduerſatur ſub
illa ⁊ ſm illã quedã debem⁹. ꝯtra illaꝫ nihil
Dicit tibi vxor tua. xp̃ianus factus es ego
te non ſequar. quia ydola non coliſ. quia pa
rentũ tuoꝝ ritum et conſuetudinem abiecꝫ-
ſti. eo ad alium. vel ſi ad alium non eo tecũ
iam non eo. nõ te cognoſco maritũ niſi xp̃m
neges. Hic tibi intẽde. Iniuria creatoris ſol
uit ius matrimonij. nihil illi ãpli⁹ debeſ. per
didit ius ſuũ q̃ creatori ſuo iniuriã fecit. nõ
tibi licuerat illã deſerere ſi ius ſuũ in te non
ꝑdidiſſet. poteſtatẽ habuit in corꝑe tuo. ⁊ ñ
tibi licuit tollere illi qđ ſuum erat donec ipſa
creatori tollere noluit qđ ſuũ erat. poſtq̃m
aũt creatori ſuo iniuriaꝫ facere voluit iure
ius ſuũ amiſit. h de prẽ. h de matre. h de fra-

tre et ſorore. h de filijs et cogñis. h deniq; de
aĩa tua facere te opꝫ. Oib⁹ eni his aliqđ d'
bes. ſed ꝑ deo non ꝯ deum. Ecce paꝛ tuus
aut maꝛ tua aut fraꝛ aut ſoror. aut etiã aĩa
tua ex vna pꝛte eſt ⁊ dicit vn⁹ aliqđ tibi. Ego
h amo. h appeto. ad h intẽdo. vado vt h ob
tineã. h acq̃rã. h ꝑficiaꝫ. Ueni p⁹ me. aſſẽtire
mihi. cooꝑare volũtati mee. deſiderio meo
faue. Stat de⁹ tu⁹ ex alťa pꝛte ⁊ dicit tibi. Ego
h aduerſor. deteſtor maliciã illã. peccatuꝫ il
lud nõ mihi placet. noli aſſenſuꝫ dare. malũ
eſt nõ facias illđ. ad me poti⁹ intẽde. mihi ac
q̃eſce. p⁹ me veni. ſectare qđ ſuadeo. ſeq̃re q̊
precedo. Clamat ecõtra tibi paꝛ tu⁹ fili q̃uo
me deſeris? ego te genui. ego in hanc vitã ꝑ
duxi. ego alui et nutriui. morib⁹ ⁊ diſciplina
inſtitui. Dicit ecõtra tibi de⁹ tu⁹ Ille q̃dẽ te
genuit. ſed qñ genuit de meo accepit qđ tibi
dedit. Subam d' meo generãs miniſtrauit
ſed vitã generato dare non potuit. Ego qđ
tibi de meo a me miniſtrabaꝛ ꝑ illũ ſol⁹ viui
ficaui ſine illo. Ego tibi dedi vitã tuã. dedi ⁊
mortẽ meã. nõ eſt mortu⁹ ꝓ te pater tu⁹ ſicꝫ
ego mortuus ſuꝫ ꝓ te. vt tu viueres in me. ñ
me in cauſa p̃cedere debet. q̃ in gratia et be
neficio anteire nõ potuit. Non illũ igiꝛ au
dias contra me. non illũ ſequaris in eo qđ
mihi diſplicet. nihil illi debes. niſi propꝛ me.
a quo nihil accipere potuiſſes niſi datũ fu
iſſet a me. Idcirco hic intendite. Si qñ ali-
q̃d tale contigerit ſiue pater ſiue mater ſiue
frater ſiue ſoror ſiue vxor ſiue filij. adhuc am
plius dico etiã ſi aĩa noſtra auertere volu
erit nos a deo noſtro nõ debem⁹ illã audire
nec ad illã attendere neq; ſeq̃ deſideria illi⁹
Euangelium nobis clamat. Qui nõ dimi
ſerit patrẽ aut matrẽ fratreſ aut ſorores vxo
rẽ et filios. adhuc autẽ et animã ſuã ꝓpꝛ me
non eſt me dign⁹. Oĩs pietas illic ĩpietas ẽ
vbi ad hoc plus ſis vt ĩpi⁹ efficiaris Uidete
ergo q: ꝯ cãꝫ dĩ nulla cã ſtare poteſt. imo et
nec cauſa eſt q̃ illi aduerſaꝛ q̃ ſũma ⁊ ſola ẽ
Ad hũc modũ dimiſſe propter deũ nõ ẽ pec
catũ ſi alij ꝯiũgiꝛ. Iniuria eniꝫ creatoris ſol
uit ius matr̃monij. Si infid̃lis diſcedit diſce
dat. nõ eſt ſubiect⁹ ſuituti fraꝛ in eiuſmõi. ſ
uituti ſubiect⁹ eẽt ſi vel traherẽt inuit⁹ vel te

nerẽt ñ volũtari⁹. Nihil illi dꝫ. ſiue diſcedat
ſiue maneat. ꝑdidit ius ſuũ q̃ creatori iniu
riã fecit. Si vo diſcedit infidelis diſcedat ni
hil ad nos. ñ cogiꝛ fidel' quaſi aliq̃ debito ob
ligat⁹ aut ſeq̃ diſcedentẽ aut ſuſtinere ꝯtẽnẽ
tẽ nõ ẽ ſubiect⁹ ſuituti. lib' eſt vt faciat qđ vlꝛ
tãtũ in dño. Ducat vxorẽ ſi vir ille ẽ. ſi femia
eſt nubat. quã vult eligat ſocietatẽ. nõ iã te-
neꝛ debito ꝑoris ſocietatis c⁹ ius ſolutũ ẽ ꝓ-
pter iniuriã creatoris. q̃ videlicꝫ iniuria cre-
atoris ñ ſolũ tũc excuſat fidelẽ qñ ab infideli
ꝓpꝛ deũ dimiſſuſ alteri ſine culpa ꝯiungitur
ſed tũc etiã excuſat qñ ipſe fidel' mag̃ ſocieta
tẽ fidelẽ eligẽs. infidelẽ cohabitare q̃dẽ volẽ
tẽ. ſꝫ fidẽ recipe renuẽtẽ xp̃iana deuotiõe dte
ſtaꝛ. Siue eni diſcedat ſiue manere eligat in
fidelis. nihil illi dꝫ q̃ fidelis fact⁹ eſt. nemo il-
lũ cogere poteſt q̃n faciat qđ velit. Iniuria
creatoris ſoluit ius matr̃monij. Nõ pꝛ iaꝫ ĩfi
delis ab illo q̃cq̃ꝫ exigere. q: in illo debitũ ſu
um ꝑdidit poſtq̃ꝫ creatori id qđ dꝫ reddere
ꝯtẽnit. Hꝫ iã fidelis cãꝫ q̃ iuſte negari pꝛ et
id qđ p⁹ debuit. ⁊ qđ adhuc q̃dẽ debuiſſet ſi
cãꝫ inueniẽtẽ ⁊ debitũ ipꝫ ſoluẽtẽ nõ habu-
iſſꝫ. Ergo lib' ẽ fidel' ſi ſociũ fidelẽ eligere vlꝛ
nemo illũ ꝓhibere pꝛ. Tñ ſi patiꝛ ĩfidelẽ coha
bitare volẽtẽ. op⁹ ꝑfectiõis facit ad lucrãdũ
ꝓximũ ſuũ. ſicut dĩ. apl's. Sãctificat⁹ ẽ vir in
fideliſ ꝑ mulierẽ fidelẽ. ⁊ iteꝝ mulier ĩfidel' ꝑ
viꝝ fidelẽ Si g° fidel' ĩfid̃lẽ ꝯſẽtiẽtẽ cohitare
ad h patiꝛ vt d' ĩfid̃li faciat fid̃lẽ ſiue faciat ſi-
ue ñ faciat q̃ꝫtũ ĩ ſe ẽ lucꝛ aĩaꝫ friſ ſui ⁊ ipſo-
p⁹ pietatiſ. Si aꝛ pati ñ vlꝛ dteſtãs ĩfidelita
tẽ e⁹ ñ ẽ ſbiect⁹ ſuituti ĩ eiuſmodi fraꝛ. Ne-
mo illũ cogere pꝛ ſi vlꝛ q̃n ĩfidelẽ deſerat. ne-
q; ꝓhibere et ſi voluerit q̃n ſe fideli ꝯiũgat
Infideli peccatũ ẽ q̃ fidelẽ reſpuit. c⁹ culpa
ſoluit iuſ mr̃onij. ita vt iã exigere iure ñ poſ
ſit. qđ ſi exigereꝛ ſine iniuria negare ñ poſſet.
Clpa q̃ꝑpe ĩfid̃l' fidelẽ a dbito ſoluit. ſicꝛ eꝯtro
iuſticia fidel' ĩfidelẽ dbito aſtrĩgit. Itaq; nõ
peccat fid̃l' ſi alti ſe ꝯiũgit q̃niã a iure mr̃o-
nij aduerſ⁹ ĩfid̃lẽ ſolut⁹ ẽ. ſꝫ ĩfid̃l' et dꝛelict⁹ ſi-
ne culpa alienã ſocietatẽ ñ appetit q̃ꝫ adhuc
ius mr̃onij ⁊ dbitũ ꝯiugal' fedꝛiſ erga fid̃lẽ
aſtrĩgit. g° ñ pꝛ adulterium vocari ſi fidel' alte
ri coniungitur. infidelis aũt etiã derelictus

crimen adulterij incurrit ſi alteri copulatur
Propterea ſi fidelis etiā ab eo qđ licet pro
periculo ꝓximi vitādo ſe tēperat perfectius
opus facit ad qđ tñ nullatenus cogi poteſt
q̄a non debiti opꝰ eſt ſed caritatis officiū.ſic̄
di.Beatꝰ Auguſtinꝰ i libro de adulterinis
ꝯiugijs.Diſceſſionē fidelis ab īfideli dñs ñ
prohibet.q̄a nō eſt iniuſta coram eo.ſꝫ apo:
ſtolus conſilio caritatis nō ſolum ne dimiſ
ſi ſcandaliſentur.ſed etiam cū in aliena ꝯiu:
gia ceciderint adulterinis nexibus colligati
difficillime ab īfidelitate reſoluant̄.Itaqꝫ ad
ulteriū cōmittit infidelis ſi alteri ſe ſociat qꝛ
a debito prioris pacti ſolutus non eſt.ſed di
cis.Ecce infidelis vł quicūqꝫ paganus ſiue
iudeꝰ xp̄ianus efficitur.vxorem quā ꝑus ha
buit.q̄a eū ad fidem ſequi nō vult fidei liber
tate derelinquit aliam fidelem ducit. prior
ſpretam ſe vidēs alteri nubit adulterino ne
xu ſe alligans.cōtigit poſtea vt cōpūcta īfid
litatē ſuā horrere incipiat ad fidē veniat xp̄i
ana efficiatur.Quid de hac muliere nube:
re volēti faciendū eſt?Continere nō poteſt.
expoſtulat ab eccleſia vt aut virū ſuū recipi
at.aut alteri nubere cōcedatur.Quid illi di
cet eccleſia?Si virum ſuūꝫ illi reddit ſoluit
matrimoniū qđ xp̄iana ſanctitate firmatuꝫ
eſt.⁊ adulterum eum facit cū viuente vxore
ſua quā fidel' fidelem legitime duxit alteri co
pulatur qđ oīno fieri non licet.ergo non red
det illi ecclia maritū ſuum.Quid igit̄ illi di
cet?Si dixerit illi vt alteri nubat adulteraꝫ
eā facere videtur.quā nōdū ſolutā a lege vi
uentis viri cū altero ꝯiugiū copulare cōce:
dit.Non igitur aliud ſupereſſe videt̄.niſi vt
hanc mulierē ecclia ad continentiā ſuandā
cogat q̄ peccato ſuo obligata videt̄. vt nec
ſuū habere poſſit nec alteruꝫ.Sed ſi h ecclia
fecerit cōtingere poteſt vt ſcandaliſet̄ muli:
er illa ⁊ fidē xp̄ianā abhorrēs ad īfidelitatē
reuertat̄.Illie qꝫ mulieres ſiue viri in infid
litate conſtituti q̄rū mariti ⁊ q̄r vxores iaꝫ
ad fidē tranſierūt.⁊ ipſ derelictis cū alijs fi:
delibꝰ ꝯiugia inierūt.hoc cognito ad fidem
xp̄ianaꝫ venire pertimeſcant.⁊ ſubſeq̄tur ꝑ:
ditio młtoꝝ.dū fidem fugiūt.quia ꝯtinētes
eſſe vel nolūt vel non pñt.Poſtremo ſi mu
lier iſta poſt perceptā gratiā baptiſmi de p̄
ori peccato adiudicat̄.videt̄ imperfecta fuiſ
ſe gratia ⁊ nō totū qđ precedebat in culpa la
uacro regenerationis ablutum.nec verum
iam eſſe quia vetera tranſierūt ⁊ noua facta
ſunt omnia.Propter hoc liberata videtur
mulier hec poſtq̄ꝫ fidem percepit ⁊ ſacramē
tum libertatis ⁊ nouitatis īduit vt deinceps
prioris copule debito non teneatur.Iuſtuꝫ
eſt enim vt quā iniuria creatoris obligauit
reuerentia nunc ⁊ fides eiꝰ abſoluat. Pro
pter hoc non prohibet ecclia eiuſmodi ſi cō
tinentiam ſeruare noluerit cum alijs matri
monio copulari.Poteſt aūt queri ſi conti
gat eū qui prior ad fidem venit coniugaleꝫ
copulam non iniſſe.donec eū alter qui in in
fidelitate remanſerat ſubſequat̄.quid eccia
d huiuſmodi facere debeat.Sed dubiū nō
eſt tales poſtq̄ꝫ in fide vnum facti fuerint ſi
continere noluerint.in idipſum redire debe
re.ac denuo chriſtiana deuotione conueni
re ad ꝑoris matrimonij quod non ſine cre
atoris inſtitutione inierant debitum perſol
uendum.Hoc etiam queri poteſt.ſi eo qui
prior ad fidem venit fideli matrimonio alli
gato.ille qui in infidelitate remanſit cuꝫ illo
cui ſe nexu adulterino iunxerat ad fidem pa
riter ſubſequatur.vtrū ecclia tolerare debe
at vt poſt fidem ſuſceptam ſiml' maneāt q̄
in infidelitate poſiti male iūcti fuerūt.ſed ea
dem gratia interueniente ⁊ vetera omnia d
lente nihil impedit quin bene in xp̄o ſimul ꝑ
maneant qui extra fidem chriſti male ſocia
ti fuerunt.De his etiam queri poteſt qui ī
infidelitate conſtituti cognatas ſuas ducūt
aut alias qualcunqꝫ quibus lege chriſtiana
ſociari non poterant.aut ſi forte ſiml' ambo
ad fidem veniant vtrum eccleſia huiuſmo
di copulam tolerare poſſit.Sed alia ratio
hic eſt.quia baptiſmi gratia culpam delet.
non naturam.in baptiſmo qđ generiſ eſt in
natura ſanctificatur.quod criminis eſt in
culpa excuſatur.Propterea chriſtiana reli
gio concedere non debet cum ad iudicium
eius peruenerit q̄ extra ipſam quidem an
te potuit inchoari.ſed ī ipſa non debet tol
lerari. Hec vero que ſupra memorata
ſunt de vtroqꝫ ſexu ſimili modo penſanda
ſunt. ſiue vir mulierem.ſiue mulier virum
in fide xp̄i ꝑueniat

De conſanguinitate et gradibus ꝯſanguinitatis Capitulum XIIII

P Rimo gradu ſu
perioꝛi linea ꝯtinentur pater.ma
ter.inferiori filius.filia.q̄bus nul
le alie perſone iunguntur.Secūdo g̃du ꝯti
nentur ſuperiori linea.auus.auia.inferiori.
nepos.neptiſ.in tranſuerſo frater.ſoror.que
perſone duplicant̄.Auꝰ eteni ⁊ auia tam ex
patre q̄ꝫ ex matre accipiūt.q̄ ꝑſone ſub ſeq̄n
tibus q̄ꝫ g̃dibus ſimilit̄ ꝑ ſubſtātia earū q̄
in quo gradu ſubſiſtūt in ipſo ordīe dupli
cant̄.Iſte ꝑſone in ſecūdo gradu ido dupli
ces appellant̄.qꝛ duo aui ⁊ paternꝰ eſt ⁊ mat̄
nus.Itē duo genera nepotū ſunt ſiue ex fi:
lio.ſiue ex filia ꝓcreati.Frater et ſoror ex trāſ
uerſo veniūt.i.aut frat̄ patris.aut frat̄ matis
q̄ aut patruꝰ.aut auūculꝰ noiatur.q̄ et ipi h
ordine duplicant̄.Tertio gradu veniunt ſu
pra ꝓauꝰ.ꝓauia.īfra ꝓnepos ꝓneptiſ. ex ob
liquo fratris ſororiſqꝫ filiꝰ vel filia.patruus
amita .i.patris frater.⁊ ſoror.Auūculꝰ mat̄
tera.i.matris frat̄ ⁊ ſoror.Quarto g̃du ve:
niunt ſupra abauꝰ abauia.īfra abnepos ab
neptis.ex oblīq̄ frat̄s ⁊ ſororis nepoſ neptiſ
patruelis frater.ſoror patruelis.i.patrui fili
us vel filia.ꝯſobrinus ꝯſobrina.i.auūculi ⁊
matt̄ere filius vel filia.Amitīnꝰ amitina.id
eſt.amite filiꝰ vel filia.Itēqꝫ ꝯſobrini q̄ ex du
abus ſororibus naſcūt̄.q̄bꝰ accreſcūt patru:
us magnꝰ.amita magna.i.aui pat̄ni frater
et ſoror.Auūculꝰ magnꝰ.matt̄era magna.i.
auie tā paterne q̄ꝫ mat̄ne frater ⁊ ſoror.Qui
to g̃du veniūt ſupra atauꝰ.atauia.infra ad
nepos adneptis.ex oblīq̄ fratris ⁊ ſororis ꝓ
nepoſ ꝓneptis frēs patrueles.ſororeſ patru
leſ.Amitīi aitīne ꝯſobrini ꝯſobrine filiꝰ ł filia
ꝓcōſobrinus ꝓcōſobrina.i.patrui magni.a
mite magne.auūculi magni.matertere ma:
gne filius vel filia.quibus accreſcūt ꝓpatru
us ⁊ ꝓamita.hi ſunt ꝓaui paterni frater ⁊ ſo
ror ꝓauūculꝰ ꝓmatertera.he ſūt ꝓauie pat̄:
ne materneqꝫ frater et ſoror ꝓauiaqꝫ mater
ni.Hec ſpecies nec alijs gradibus q̄ꝫ ſcpta
eſt.nec alijs vocabulis declarari poteſt.Se
xto gradu veniūt ſupra tritauꝰ tritauia.īfra
ī nepoſ.īneptiſ ex oblīq̄ frīs ⁊ ſororiſ adnepoſ
adneptis fratres patruelis ſorores matrue
lis amitini amitine ꝯſobrini ꝯſobrīe patrui
magni.amitine magne .auunculi magni.
matertere magne. nepos neptis propꝛio:
ris ꝯſobrini filius vel filia qui ꝯſobrini appel
lantur.q̄bus ex latere accreſcūt ꝓpatrui ꝓa
mite ꝓauūculi ꝓmatt̄ere filiꝰ vel filia adpa:
truꝰ adamita.hi ſunt abaui paterni frat̄ ⁊ ſo
ror abauūculꝰ abmatt̄a.hi ſt̄ abauie pat̄ne
mat̄neqꝫ frat̄ ⁊ ſoror abaui q̄ꝫ mat̄ni.h q̄ꝫ
explanari ap'iꝰ ñ pñt q̄ꝫ ipe actor diſſeruit.

De affinitate. Capitulū XV.

S Eptimo gradu
ſunt qui ꝯgnati recta linea ſup̄
infraqꝫ ꝓprijs noībus non ap
lantur ſed ex tranſuerſa linea continentur
fratris ſororis adnepos adneptis ꝯſobrini
filij filieqꝫ ſucceſſores.Idcirco gradus ſeptē
conſtituti ſunt.quia vlterius per rerum na
turam nec nomina inueniri.nec vita ſucce
dentibus prorogari poteſt .In his ſeptem
gradibus omnia propinquitatum nomīa
continentur. vltra quos affinitas inueniri
nec ſucceſſio poteſt ampliꝰ ꝓrogari.

Quare conſanguinitaſ eſt inſtituta vſqꝫ ad ſextū gradū. Ca. XVI

C Onſanguinitas
dum ſe paulatim propaginuꝫ
ordinibus dirimens vſqꝫ ad vl
timū g̃dū ſbtraxerit ⁊ ꝓpinq̄taſ eē deſierit eā
rurſus lex mrionij vīclo repetit ⁊ q̄dāmō re
uocat fugientē.Idō āt vſqꝫ ad.vj.g̃nis g̃duꝫ
ꝯſāguitas ꝯſtituta ē.vt ſic̄ ſex etatibꝰ mundi
generatio ⁊ hoīs ſtatꝰ finit̄.ita ꝓpīq̄tas g̃niſ
tot g̃dibuſ t̄minetur.Hoc mō filiꝰ ⁊ filia qđ
eſt frater et ſoror ſit ipſe truncꝰ.Illis ſeorſū
ſeiunctis ex radice illiꝰ trūci egrediūtur iſti
ramuſculi nepos ⁊ neptis.ꝑmus ꝓnepos ⁊
ꝓneptis.ſecūdus abnepos ⁊ abneptis.terti
us adnepos ⁊ adneptis.q̄rtus trinepos tri
neptis.q̄ntꝰ t̄nepotis nepoſ ⁊ t̄neptiſ neptiſ

Quomodo computandi ſūt gradꝰ ꝯſāguinitatis Sextꝰ Gregorius papa.

P Rogeniez ſuaz

vnūquēqꝫ ad ſeptimā obſuare decreuimꝰ generationē. ⁊ q̄ꝫdiu ſe agnoſcūt affinitate ꝓpinq̄s ad ꝯiugalem copulā accedere denegāꝰ. qḋ ſi fecerit ſepēt

A Lexander epūs

ſuꝰ ſuoꝝ dei oībus epīs et clericiſ necnō iudicibꝰ ꝑ italiā ꝯſtitutis ſalutē ⁊ aplicā benedictionē. Ad ſedem apoſtolicā ꝑlata eſt queſtio nouit̄ exorta ꝺ gradibꝰ ꝯſanguinitatis quā q̄daꝫ legū ⁊ canonū imperiti exiſtimātes eoſdē ꝓpinquitatis gradus ꝯtra ſacros canōes ⁊ eccleſiaſticū morē numerare nitunt̄. nouo et inaudito errore affirmātes ꝙ germani fratres ꝟl ſorores inter ſe ſunt in ſcḋa generatōne. filij eorū vel filie in quarta nepotes ⁊ neptes eoꝝ in ſexta. Taliqꝫ mōꝺ ꝓgeniē cōputantes ⁊ eiꝰmodi ſexto eā gradu terminantes dicūt deinceps viros ac mulieres inter ſe poſſe nuptialia iura ꝯtrahere ⁊ ad hmōi ꝑfanū errorē ꝯfirmandū in argumentū aſſumūt ſeclares leges quas Juſtinianꝰ imꝑator ꝓmulgauit de ſucceſſionibus ꝯſanguineoꝝ. q̄bus cōfiſi oñdere moliunt̄ fratres in ſecūdo gradu eē numeratos. filios eoꝝ in quarto. nepotes ī ſexto. Sicqꝫ ſeriē genealogie terminātes numerationē ſctōꝝ patrū ⁊ antiq̄ꝫ eccl'ie cōputationē ad nos vſqꝫ perductā ꝑuerſa q̄dā calliditate diſturbare nitunt̄. Nos vero ꝺo annuente hāc queſtionē diſcutere curauiꝰ in ſinodo habita in lateranēſi ꝯſiſtorio. ꝯuocatis ad hoc opus epīs et clericis atqꝫ iudicibus diuerſarū prouinciarū. deniqꝫ diu vētilatis legibus ⁊ ſacris canonibus diſtincte inuenimꝰ ob aliā atqꝫ aliā cauſam alterā legū alterā canonū fieri cōputationem. In legibus ſiquidē ob nihil aliud ipſoꝝ graduū mentio facta eſt. niſi vt hereditas vel ſucceſſio ab vna ad alterā ꝑſonā inter ꝯſanguineos deferat̄. Hac igit̄ de cauſa. q2 hereditates nequnt deferri niſi de vna ad alterā ꝑſonaꝫ ideo curauit ſecularis imꝑator in ſingulis ꝑſonis ſingulos ꝑſigere gradꝰ. Quia v̄o nuptie nō valent ſine duabus fieri ꝑſonis. ideo ſacri canones duas in vno gradu ꝯſtituunt ꝑſonas. vtrāqꝫ tñ cōputationē ſi attēte ac ſb̄tiliter fuerit ꝑſpecta idem ſenſiſſe ⁊ eandē eē in ſententia. atqꝫ ad eundem terminū cōuenire manifeſtū erit. Juſtinianꝰ nāqꝫ vſqꝫ ad quē g̃dū ꝯſang̃nitas ipſa ꝓduret in ſuis legibꝰ nō diffiniuit. Canones v̄o vltra ſeptimā nullā nūerant generatōnē. Sexto q̄ppe g̃du determinato in ipſ legibꝰ ſubintulit imꝑator hactenꝰ oñdiſſe ſufficiat queādmodū g̃duſ cognatōis numerent̄. Nāqꝫ ex his palā eſt intelligere queādmodū vlteriores g̃dꝰ nūerare debeamꝰ. Generata q̄ppe ꝑſona g̃dum adicit. Ecce in his breuibꝰ v̄bis apte oſtēdit̄ tales g̃dus q̄leſ iſti cōputāt. nō tāt̄ū vſqꝫ ad ſextū verū ⁊ vltra nūerare debere. cum vltra ſex vlteriores g̃dꝰ nūerandoſ eē decernat. Ubi eni vlteriores nūerat g̃dꝰ apte indicat ñ ſex tātū eē g̃dꝰ. ſꝫ ſex finitis ⁊ adhuc eē alioſ nūerādos vt gᵒ v̄idice leges ſit ⁊ v̄aces ſit canōes dicamꝰ h̄ qḋ v̄itas hꝫ. ſ. ꝙ ñ ẽminat̄ ꝯſanguitas in hmōi ſex. ſꝫ ẽminat̄ ſm canōes in ſeptimo g̃du. vtraqꝫ eni cōputatō ſic ſupiꝰ dixiꝰ vno fie ꝯcludit̄. nāqꝫ duo g̃dꝰ legales vnū g̃dū cāonū efficiūt. Fr̄eſ itaqꝫ q̄ ſm ſclāreſ legeſ dicūt̄ ī ſcḋo iuxta canōeſ nūerant̄ ī p̄rio. Filij fr̄ūꝫ q̄ illic nūerant̄ in q̄rto h̄ cōputāt̄ ī ſcḋo nepoteſ v̄o q̄ ibi cōputāt̄ ī ſexto iſtic nūerāt̄ ī t̄rio. ſic deīcepſ q̄ ī legibꝰ ſcribūt̄ ī. viij. ⁊ ī. x. in canōibꝰ diſfiniūt̄ ī. iiij. ⁊. v. Atqꝫ h̄ mō ꝺ reliq̄s ſciēdū ē vt q̄ ſm canones dicunt̄ in ſexto vel in ſeptimo. ſecundum legeſ accipiantur in duodecimo vel decimoq̄rto. Nā in ſeptē gradibꝰ ſi canonice ⁊ vſualit̄ numerant̄ omnia ꝓpinq̄tatū nomīa ꝯtinent̄. vltra q̄s nec ꝯſanguinitas inuenit̄ nec noīa reperiuntur nec ſucceſſio poteſt ampliꝰ ꝓrogari. nec memoriter ab aliqua generatōe recordari. Ne vero in hac cōputatione ꝯſanguinitatis aliqua de hinc valeat ābiguitas remanere. aliam quā quidā faciunt numerationē in hac etiā diſpoſitione duximus finiendā. Sūt eīꝫ quidam qui nō a fratribꝰ ſed a filijs eorum id eſt patruelibus vel ꝯſobrinis genealogiam numerare incipiūt. dicētes filios fratrū in prima generatione computari debere. q2 fr̄es q̄ſi q̄dā truncꝰ ex q̄ ceteri ramuſculi oriātur exiſtūt. Sed nec iſta graduū computatio ſi bene intellecta fuerit ab ea quā ſuperius expoſuimus ī ſentētia poterit eē diuerſa

Libro tertio inſtitutionum ſexto capitulo. De gradibus cognationis

D E loco neceſſari

um ē exponere queādmodū g̃duſ cognationis nūerent̄ q̄ in re in primis admonēdi ſumꝰ cog̃tonē aliā ſupra. aliāꝫ infra nūerare. aliā ex trāſuerſo. que etiā ex latere ꝺr. Superior cognatio eſt parētū inferior liberoꝝ. ex trāſuerſo fratrū ſoroꝝ vel eoꝝ q̄ vel q̄ ex his ꝓgenerant̄ ⁊ ꝯſequent̄ patrui ⁊ amite auūculi matertere. Et ſupior q̄dē et inferior cognatio a p̄mo g̃du incipit at ea q̄ ex trāſuerſo numerant̄ a ſcḋo. Primo gradu eſt ſupra pat̄ mat̄. infra filiꝰ filia. Secūdo ſupra auꝰ auia. infra nepos neptis. ex tranuerſo frat̄ ſoror. Tertio ſupra ꝓauꝰ. ꝓauia. infra ꝓnepos ꝓneptis. ex trāſuerſo fratriſ ſororiſqꝫ filiꝰ filia. ⁊ ꝯſeq̄nt̄ patruꝰ amita auūculꝰ mattera. Patruꝰ ē patris frat̄ quē greci nacpac vocāt. Auūculꝰ eſt matꝭ frat̄ qui apud eos ꝓp̄e dācpoc appellat̄ ⁊ promiſcue eneycos ꝺr. Amita eſt patꝭ ſoror. Matertera eſt matꝭ ſoror. que vt ſupra pꝫ oeya appellat̄. Quarto g̃du ſupra. abauꝰ. abauia infra. abnepos. abneptis. Ex trāſuerſo fratꝭ ſororiſqꝫ nepos neptis. ⁊ cōſequēter patruus magnꝰ. amita magna. i. aui frat̄ et ſoror. Itē auūculꝰ magnꝰ. mattera magna. i. auie frater ⁊ ſoror ꝯſobrinꝰ ꝯſobrina. i. q̄cunqꝫ ex fratribꝰ aut ſororibꝰ ꝓgenerant̄. Sūt q̄dam q̄ recte ꝯſobrinos eos et ꝓp̄e dici putāt q̄ ex duabꝰ ſororibꝰ ꝓgenerāt̄ q̄ſi ꝯſororinoſ. Eoſ v̄o q̄ ex duobꝰ generāt̄ fratibꝰ ꝓp̄e fr̄eſ patrueles vocari. Si aūt ex duobꝰ fratribꝰ filie naſcunt̄ ſorores patrueleſ appeltant̄. at eos q̄ ex fratre ⁊ ſorore ꝓgenerant̄ amitīos ꝓp̄e dici amitine filij ꝯſobrinū te appellāt. ſi fuerit tua amita. Itē amite tue filij ꝯſobrinū te appellāt tu aūt illos amitīos. Quito ſupra atauꝰ atauia. ifra abnepos abneptis. ex trāſuerſo fratris ſororiſqꝫ ꝓnepos ꝓneptis. ⁊ ꝯſeq̄nt̄ ꝓpatruꝰ ꝓamita. i. ꝓaui frater ⁊ ſoror ꝓauunculꝰ ꝓmatertera. i. ꝓauie frat̄ et ſoror. Itē frat̄ſ patruel' ſororis patruel' ꝯſobrini ꝯſobrine amitini ⁊ amitine filiꝰ filia ꝓꝓior ſobrinꝰ ſobrina. hi ſūt patrui magni. amite magne. auunculi magni. mattere magne filiꝰ filia. Sexto gradu ſūt ſupra tritauꝰ tritauia. infra trinepos trineptis. ex trāſuerſo fratris ſororiſqꝫ abnepos abneptis. ⁊ ꝯſequent̄ abpatruꝰ abamita. i. abaui frat̄ ⁊ ſoror. abauūculꝰ. abmatertera. i. abauie frat̄ ⁊ ſoror. Itē ſobrini ſobrine. i. qui q̄ ue ex fratribꝰ ⁊ ſororibꝰ patrueliſ vel ꝯſobriniſ vel amitinis ꝓgenerant̄ filiꝰ filia Hactenꝰ oñdiſſe ſufficiat queādmodū g̃dꝰ cog̃tōis numerent̄. Nāqꝫ ex his palā ē intelligere queādmodū vlteriores q̄ꝫ g̃dꝰ nūerare debeamꝰ. Quippe generatio ſēꝑ q̄qꝫ g̃dū adicit. vt lōge faciliꝰ ſit r̄ñdre q̄s q̄ g̃du ſit q̄ꝫ ꝓp̄a cog̃tōis appellatiōe queq̄ꝫ ꝺnotare. At generationis q̄ꝫ g̃dꝰ eo mō nūerāt̄. Sꝫ cū magꝭ v̄itas oculata fide q̄ꝫ ꝑ aures animis hoīm nifigit̄. ideo neceſſariū duxiꝰ ꝑꝰ narrationē g̃duū etiā eos ꝑñti liᵒ inſcribi q̄tinꝰ poſſint ⁊ ex auribꝰ ⁊ ex īſpectiōe adoleſcētes ꝑfectiſſimā doctrinā g̃duū adipiſci. Progeniez ſuam vnūquēqꝫ ad ſeptimā obſuare decreuimꝰ gñatiōꝫ. ⁊ q̄ꝫdiu ſe agnoſcūt affinitate ꝓpinq̄s ad ꝯiugalē copl'aꝫ accedere denegamus. qḋ ſi fecerint ſeparentur.

Ex epl'a Johānis cōſtātinopolitani epiſcopi.

G regoriꝰ papa req̄

ſitꝰ ab Auguſtino angloꝝ gētis epō. q̄ta generatione fideles ꝺbeant copulari diſpēſatorie ſic reſcribit. Quedaꝫ lex romana in republica ꝑmittit vt ſiue frater et ſoror ſeu duorū fratrū germanorū vel duarū ſoroꝝ filiꝰ et filia miſceat̄. ſicut experimento didicimus in tali cōiugio ſobolē ñ poſſe ſuccreſcere vnḋ neceſſe eſt vt iā q̄rta vꝉ q̄nta generatiōe fideles licent̄ ſibi ꝯiūgant̄. Item Johānes di. Uerū poſt multū tēporis a Felice meſſane ſicilie preſule req̄ſitus vtrū Auguſtino ſcꝑſerit vt angloꝝ quarta generatione contracta matrimonia minime ſoluerentur. humillimꝰ pater Gregoriꝰ int̄ cetera talem dedit rationē Qꝫ ſcꝑſi Augu-

ſtino anglorum gentis epo. aluno videlicz
vt recordaris tuo. de ꝯſanguinitatis ꝯiuncti-
one ipſi et anglorum gēti que nup ad fidez
venerat ne a bono qđ ceperat metuendo au-
ſterioꝛa recederet ſpecialiť non generaliter
certiſſime ſcripſiſſe me cognoſcas. vnđ ⁊ mi-
hi omnis romana ciuitas teſtis exiſtit. nec
ea intentione hec illis ſcripſi mādata. vt p⁹-
q̄z firma radice in fide fuerint ſolidati ſi īfra
propꝛiam ꝯſanguinitatē inuenti fuerint nō
ſeparentur. aut infra affinitatis lineā. id eſt
vſqz ad ſeptimā generationē iungant. ſed ꝙ
adhuc illis neophitis exiſtētibus eis ꝓmuz
illicita ꝯſentire ⁊ eos verbis ⁊ exēplis inſtru-
ere. ⁊ que poſt de talibus egerint rationabi-
liter ⁊ fideliter excludere opoꝛtet. Naz iuxta
apoſtolum q̄ dixit. Lac dedi vobiſ potum
non eſcam. ita illis modo non poſteriſ vt p̄-
fixum eſt tempoꝛib⁹ tenēda indulſimus. ne
bonum qđ infirma adhuc radice plantatū
erat erueretur. ſed aliq̄ntulum firmaretur.
⁊ vſqz ad perfectionē cuſtodiretur. Hec g°
ego Johānes idcirco perſtringenda curaui
vt hi qui occaſione noue diſpēſationis illici-
ta matrimonia cōtra hūc eruditiſſimū viꝝ
cauſant. non generaliter quarte generatōis
copulam cēſuiſſe. imo venialiter ſimulqz tē-
poꝛaliter ꝑmiſiſſe cognoſcāt.

Zacharias papa caplo primo

Dſerentib⁹ hoi-
a bus de germanie partibuſ didici
ꝙ beate recoꝛdationis Greğ. pa-
pa dum eis ad religionē xp̄ianitatis diuia
gratia illuſtraret licentiā illis dediſſet in q̄r-
ta ſeſe copulari generatione. Qđ quidē xp̄i-
anis licitū non eſt ꝯdum vſqz ſe cognouerit
ſed dū rudes erant inuitandi ad fidē q̄mq̄z
mime ſcriptū reꝑperim⁹ nō ābigam⁹.

Item capitulo quinto

v T conſobꝛinam
neptē nouercam fratris vxoꝛē vel de ꝓpa
cognatiōe vł quā cognat⁹ habuerit nullus
audeat ſibi copulare in coniugio. Si quis
huic tali coniugio nephario ꝯuenerit ⁊ ī eo
permanſerit ſciat ſe apoſtolice auctoꝛitatis
anathematis vinculis eſſe innodatuz. ⁊ nul-
lus ſacerdos tribuat ei cōmunionē. Si vō
conuerſus diuiſuſqz fuerit a tali copulatio-
ne digne penitētie ſubmittatur vt ſacerdos
loci conſiderauerit.

Decretum Gregorij iunioꝛis.

I quis fratris ux-
oꝛem in coniugiū duxerit anathe-
ma ſit. Si q̄s de ꝓpa cognatione
vel quā cognat⁹ habuerit. duxerit in ꝯiugiū
anathema ſit. Si quis nouercaz aut nuruz
duxerit. anathema ſit.

Beda in hiſtoꝛia anglorum inter-
rogatio aug⁹.

I debeant du-
s o germani frēs ſinglas ſoroꝛeſ
vxoꝛes accipere q̄ ſunt ab illis
longa ꝓgenie generate. rn̄det Auguſtinus
h fieri modis oīb⁹ licet. nequaq̄z eni in ſa-
cris eloquijs inuenitur. qđ huic caplo con-
tradicere videatur

Capitulo. xxxvij. Gregoꝛius re-
ſpondet auguſtino.

um nouerca mi-
c ſceri graue facin⁹ eſt. q2 in lege ſcp̄-
tū eſt. Turpitudinē patriſ tui n̄
reuelab. Neqz eni turpitudinē pats. fili⁹ re-
uelare p̄t. ſz q2 ſcp̄tū eſt. Erūt. d. in. c. v. q̄ tur-
pitudinē nouerce q̄ vna caro cū patre reue-
lare ꝑſūpſerit pats ꝑfecto turpitudinē reue-
lauit. Cū cogta q̄z fris miſceri ꝓhibitū eſt. q2
ꝑ ꝯiūctionē ꝑoꝛez caro fris fuit facta. ꝓ q̄ re
etiā ſact⁹ Johēs baptiſta capite trūcat⁹ ē. ⁊
ſācto martirio conſummatus.

De affinitate.

Regoꝛ⁹ ſeru⁹ ſer-
g uoꝝ dei. venerio caralitāo Frātni-
tatis tue ſtudioſe ſagacitati fraē
amāde q̄s ħbeo refero grēs. Quoniā q̄ſiſti
que debuiſti. iocūdum reddidiſti me. Un̄
placide ad inquiſita reſpōdeo. Sedem apo-
ſtolicā ꝯſulere decreuiſti. ſi mulier copla nu-
ptiali extrāeo viro iūcta cognatōi ei⁹ ꝑueat
ſi eo defūcto cognatio maneat eadē. vł ſi ſub
alio viro cognationis vocabula diſſoluanť
vel ſi ſuſcepte ſoboleſ poſſint legitie ad ꝑoꝛiſ
viri cognationis tranſire copulaz. Eſt enim
verbū dn̄i validū. ⁊ foꝛte eſt. durabile eſt. ꝑſe-
uerabile eſt. immutabile eſt. non momenta-
neū. nō tranſitoꝛiū. Ut autē ꝑ ſe ipſa vitas
ꝙ de⁹ eſt verbum dei. Celum et terra tranſi-
būt. verba autē mea non tranſient. Anteq̄z
de⁹ in carne inter hoīes aꝑpareret. eo inſpirā-
te dixit Adaz. Quāobrē relinquet hō patrē
⁊ matrē ſuā. ⁊ adherebit vxoꝛi ſue. ⁊ erūt duo
in carne vna. Cui non cōtradixit dn̄s. Dei-
de cū oꝛiref veritas de terra in terrā ⁊ inui-
ſibilis in humanitate aꝑparuit. interrogatū
eſt. ſi licitū eſſet homini vxoꝛē reliquere. qđ
pꝛohibēs fieri vetuit. preter ſi foꝛnicatio ſola
excluderet copulā maritalē. Unđ ꝓtulit ſta-
tim in mediū eandē ipſā ſententiā quā ante
ſecula manēs cū patre verbuz inſpirauit ī a-
dā ipſe ꝯfirmāſ qđ ipſe ꝓiu⁹ ꝓtulit hō Quā-
obrē reliquet hō patrez et matrez ⁊ adhere-
bit vxoꝛi ſue. ⁊ erūt duo in carne vna. Si v-
na caro fiūt. quō poterit eoꝝ aliquiſ pꝛopin-
quus pertinere vni. ſi non pertineat alteri ꝯ
Quod fieri mime poſſe credendū eſt. Naz
vno defūcto in ſuperſtite affinitas non dle-
tur. nec alia copula ꝯiugalis affinitatē pꝛio-
ris copule ſoluere poteſt. Sed neqz alteri⁹
ꝯiūctionis ſobolem placet ad ipſi⁹ affinita-
tis ꝑoꝛis ſiquidē tranſire conſoꝛtium. ꝓ eo ꝙ
verbū dn̄i validum eſt. ⁊ foꝛte et vt inquiēs
dixit ꝓpheta. Quoniā ipſe dixit et facta ſūt.
ipſe mandauit et creata ſunt. Statuit ea in
ſeculū ⁊ in ſeculū ſeculi. preceptū poſuit. ⁊c.
Nō poteſt per verbū ſuū atqz p̄ceptū effice-
re duo in carnem vnam et maſculuz ⁊ femi-
nam qui innumerā multitudinē ſex⁹ vtriuſ-
q̄z non deſiſtit ſecū facere vnū ſicut per ſe vi-
tas dixit. Non ꝓ his tantum rogo. ſed pꝛo
eis qui credituri ſunt per verbum eoꝛum in
me. vt vnum ſint ſicut tu pater in me ⁊ ego
in te. ⁊ ipſi in nobis vnuz ſint. Si quis teme-
rario auſu ⁊ ſacrilego in defūcto querit ꝓ-
pinquitatem vel ſub altero vocabula affini-
tatis diſſipare. ſuſceptam ſobolem alterius
copule credens legitime ſociari pꝛopinqui-
tatis pꝛioꝛis. hic negat dei verbum validuz
eſſe vel foꝛte. ⁊ qui tam facile vel tam veloci-
ter querit diſſoluere. hic nō credit dn̄i vbuz
manere in eternum. Conſpice terrā in quat-
tuoꝛ locis diſtantibus magna intercapedi-
ne ⁊ confectaz et conglutinatam finge cuiuſ-
cūq̄z figure vel immēſitatis coꝛp⁹ volueris

Ex concilio maticenſi

Ane conſangui-
s nitas que in ꝓpo viro obſeruā-
da eſt. hec nimirum in vxoꝛiſ pa-
rentela de lege nuptiaruz cuſtodiēda eſt. q2
ꝯſtat eos duos fuiſſe in carne vna. cōmūis
illis vtraqz parētela eē credēda eſt. ſicut ſcri-
ptū eſt. Erūt duo in carne vna

Ex concilio cabillonenſi.

Ontra dicimus
c q̄z vt in quarta vel ī q̄nta ſexta-
q̄z generatione null⁹ amplius
coniugio coplēť. Ubi aūt poſt interdictum
factū fuerit ꝯinuentum ſeparetur

De ſpirituali germanitate. Nico-
laus papa Salomoni cōſtātiēſi epō

Lſcitatur a no-
s bis ſācitaſ veſtra ſi aliq̄s homo
cōmatreſ hrē valeat ſpūaleſ vnā
p⁹ alterā. ī q̄ fratnitas tua meminiſſe dz ſcp̄tuz
eē. Erūt. d. ī. c. v. Itaqz ꝯſtet q2 vir ⁊ vxoꝛ vna
caro ꝑ ꝯnubiū efficiūť. reſtat nimirū viꝝ cō-
prēꝫ ꝯſtitui illi mulieꝛ c⁹ matrionio aſſūpta
vxoꝛ cōmat eē videbať. Et idcirco liquet vi-
rū illi feiē n̄ poſſe iūgi in copla q̄ cōmat erat
ei⁹ cū qua idē vna fuerat caro effectus.

Idem Karolo archiepiſcopo

I quis cū ſpūali
ſ matre fuerit foꝛnicatus. anathe-
matis ꝑcutitur vt ſcuis dictib⁹ Si-
militer aūt ⁊ illū ꝑcutere ꝓmulgam⁹. q̄ cuz
ea quā de ſacro baptiſmatis fōte ſuſceperit
aut cū illa quā añ epz tenuerit cū ſacro criſ-
mate fuerit vncta foꝛnicatōis ꝑpetrauit ſce-
l⁹. legitiāz tn̄ ſi hūerit n̄ dimitte cogaī vxoꝛē.

Ex concilio cabillonenſi

Ictum etiam no

bis eſt quaſdā femīas deſidioſe q̄ſ dam vero fraudulenter vt a viris ſuis ſeparentur ꝓpꝛios filios corā ep̄is ad cō firmādum tenuiſſe. Unde nos dignū duxi mus vt ſiqua mulier filiuꝫ ſuuꝫ deſidia aut fraude aliqua corā ep̄o tenuerit ad ꝯfirmā dum ꝓpter fallaciā ſuā aut ꝓpter fraudem quādiu viuat penitētiā agat. a viro tamen ſuo non ſeparetur.

Ex concilio maguntinenſi.

E eo quod inter

d rogaſti. ſi ille qui filiolā ſuam du xit vxorem. ⁊ de eo qui concubu it cum cōmatre ſua ſp̄uali. ⁊ de eo qui filiuꝫ ſuum baptiſauit. ⁊ cuius vxor eū de fonte ſu ſcepit. ea ratione vt coniugij diſcidiū fieret. ſi poſtea in tali copulatione permanere poſ ſent. De talibus ſic reſpondendū eſt. Si ſi filiolā aut cōmatrē ſuā ſp̄ualem aliquis ī cō iugio duxerit. eos ſeparādos eſſe iudicamꝰ ⁊ graui penitentia plectēdos. Si autē cōiu ges legitimi vnꝰ aut ambo. ex induſtria fece rint. vt filiū ſuuꝫ de fonte ſuſcipiant. vt diſci dium fiat. Tale ꝯſiliū damus. ſi innupti ma nere voluerint. bonū eſt. ſin autē grauis peni tentia inſidiatori iniungatur. ⁊ ſimul mane ant. ⁊ ſi ſupuixerit preuaricator ꝯiugij. acer rima penitētia mulctetur. ⁊ ſine ſpe cōiugij maneat.

Ex concilio triburienſi. Idē

Ui ſp̄ualem com

q patrem habet. cuiꝰ filiū vel filiā de lauacro ſacri fontis accepit. ⁊ eiuſ vxor cōmater nō eſt. liceat ei defuncto cōpa tre ſuo eius viduā ducere in vxorē. ſi nulluꝫ habent ꝓpinquitatis graduꝫ. Quid enim? Nunq̄d non p̄nt coniungi. quoſ nulla pro ximitas carnalis. vel nulla generatio ſecer nit ſp̄ualis. Item ſimili ratiōe q̄ ſp̄ualem ha bet compatrem. gener eiꝰ fieri n̄ ꝓhibet. De illa dumtaxat filia quam ipſe de ſacro fonte non ſuſcepit. ſp̄ualium qꝫ patrum. i. compa trum filij vel filie ante ſiue poſt compaterni tatem geniti. legittime cōiugi p̄nt. p̄ter illas ꝑſonas qbꝰ compatres exiſtūt. q2 ſp̄ualem filiam patris ſui nemo vxorem ducere pōt. q̄zuis filiam eiꝰ q̄ compater eſt patris ſui. ſi filiola patris ſui nō fuit. vxorem accipere nō probibetur.

Quid diſtet inter cognationem ſi ue conſanguinitatem ⁊ affinitatem et ſpiritualem germanitatem.

Capitulū. XVII

Ria quedaꝫ ſūt

t conſanguinitas. affinitaſ ⁊ ſp̄ua lis germanitas. in q̄buſ xp̄ianoꝝ coniugio lex indicta eſt. Cōſanguinitas eſt inter eos qui iungunt̄ ſcḋm lineā generis. Af finitas eſt inter eos q̄ genere quidē ꝯiūcti n̄ ſunt. ⁊ t̄n mediante genere ſūt ſociati. Uerbi gratia. filius fratris mei cōſanguineꝰ meus eſt. vxor eiꝰ q̄ de genere meo nō eſt. per ip̄m q̄ eſt de genere meo. affinis mihi facta eſt. et ego illi. Qui ergo de aliena cognatiōe vxo reꝫ ducit. cognatos ſuos illi affines facit. ⁊ ē inter mulierē et cognatos viri. ſiue inter viꝝ ⁊ cognatos mulieris. non quideꝫ cōſangui nitas. ſed affinitas. in qua ſiliter vt in cōſan guinitate ꝯtractꝰ matrionij ꝓhibetur. In cō ſāguinitate vſqꝫ ad ſeptimū gradū ꝯiugia ſunt vetita. Quedaꝫ t̄n ſcripture in ſexto ḡ du. quedaꝫ vero in ſeptimo ꝓhibitionē t̄mi nare videtur. Ambigua eſt eniꝫ locutio cuꝫ dicitur. ꝙ vſqꝫ ad ſeptimū ḡduꝫ cōiugia co pulari non ꝑmittunt̄. Poteſt enī et ſic ītel ligi. q̄a vſqꝫ ad ſeptimū quidē ꝓhibent̄. ſed ī ſeptio ꝯcedunt̄. vel q̄a ſeptius ḡdus vltius eſt in quo ꝓhibentur. ⁊ poſt queꝫ ꝑmittunt̄. Quidam p̄mo ḡdu poſuerūt filios. ſecūdo nepotes. tertio ꝓnepoteſ. quarto abnepoteſ quinto abnepotes. ſexto trinepotes. ſeptio trinepotum nepotes. In hūc modū ſeptem gradus in ꝓhibitione continent̄. Qui autē patrem et matrem radicem generationiſ eē dicunt. filium autem et filiam quaſi truncū generationis conſtituunt iſti in nepotibus p̄mum gradum computandum cēſent. ſcḋm quam acceptionem ille gradus qui in ſupe riori diſpoſitione ſeptimꝰ fuit in hac ſextꝰ eē oſtenditur. Gradꝰ ꝯſanguinitatis q̄ntūuis intendatur ſurſū et deorſū copulā ꝯiugaleꝫ nō admittit. ſicut de filio ad matrē. ⁊ oēs qui ſupra ſunt. hoc eſt auiā proauiā ⁊c. ⁊ de ma tre ad filiū. ⁊ omnes qui infra ſunt. hoc ē ne poteꝫ pronepoteꝫ ⁊c. Siliter de patre ad filiā vel de filia ad patreꝫ conſideratur ſupra et ī fra. Quapꝓpter inter eos qui a latere deſcē dunt. gradus cōſanguinitatiſ in matrionio cōputantur. Quidaꝫ affinitatē quinto ter minari gradu voluerunt. alij vſqꝫ ad ſepti muꝫ. ſicut et conſanguinitateꝫ obſeruandaꝫ eſſe iudicauerunt. Spiritualis autē germa nitas ſiue propinquitas hoc modo cuſtodi tur. Nemo cōmatreꝫ aut filiā ſpiritualē vx oreꝫ ducere poteſt. Sili modo mulier cōpa tri ſuo aut filio ſpirituali. vxor eſſe non pōt. Filius quoqꝫ cōmatreꝫ patris vel filiaꝫ ſpi ritualeꝫ. vxoreꝫ habere prohibetur. Et ſimili ter filia cōpatri matris ſue. aut filio ſpiritu ali vxor eſſe non poteſt. In conſilio triburi enſi conceditur vt homo defuncto cōpatre ſuo illius vxoreꝫ ducat. ſi ei cōmater non eſt. Qḋ ſi veruꝫ eſt. ſimiliter mulier defuncta cō matre ſua. viro illius nubere poteſt. ſi ei cō pater non eſt. quod tamē in aliq̄bꝰ locis ibi bitū reꝑerit̄.

Utrum dolus qui ſuppoſitio di citur. coniugium diſſoluat

Capitulum XVIII

Uoiuiꝰ aliquan/

a do quibuſdaꝫ vxores incognitaſ facie deſponſantibus alias quaſ daꝫ viles perſonas dolo ſuppoſitas. vbi q̄dē ſi aſſenſū ſuū poſtea hi qui dolū ſunt paſſi facto qḋ ex intentione non fecerunt prebere noluerunt. nequaq̄ꝫ coniugiū ratū eſſe d̄be re cenſemus. Ex intentione eniꝫ non factuꝫ conſtat. nec poſſunt conſtringi ad exequen dū id qḋ nec dū intenderūt cū facerent. nec voluerūt cū ſcirent.

Utrum conditio ſeruilis ſi neſciatur poſtea coniugiū diſſoluat.

Capitulum XIX.

ueritur etiaꝫ utrū

ſi q̄ mulier ſeruo nupſerit. liberuꝫ eū exiſtimās. aut liber ancillā du xerit liberā putās. poſtea vbi fraus detecta fuerit coniugiū diſſolui debeat? Et ſūt qui hūc dolū aliter q̄ꝫ ſuperioreꝫ iudicandū pu tant. Naꝫ q̄a non in perſona hic. ſed in qua litate perſone ſolū erratur. Idcirco ſanctita tē matrionij preiudicare debere cenſent. Sꝫ fortaſſis hoc magis veritati ⁊ paci in q̄ vo cauit nos deꝰ conueniat. vt vbi alteriꝰ igno rantia culpabilis non eſſe oſtenditur. alteri us dolꝰ ad leſionē innocentis in eo qḋ frau de vſurpauit. ſtare non permittat

Duodecima pars.

De votis.

Capitulum primum.

Otū non ſol

v uo. tu poſtulaſti ⁊ ego q̄dē q̄ ſpopōdi ſoluere cogor. Modicū int̄ freq̄ntes oc cupationeſ furatꝰ ociū ſū matiꝫ ꝑſtrinxi. ſꝫ nō plane ꝓſecutꝰ ſū qḋ q̄ſiſti. Queris de votis. vtruꝫ pari debito ⁊ eadē neceſſitate aſtrīgāt ꝓmiſ ſores ſuos? Si int̄rogationi tue tantū ⁊ nō etiā edificationi reſpōſū dare vellē. breuiter r̄ndere potuiſſē. q2 non vnū in votis oībꝰ de bitū cōſtat. Uerū q̄a te nō q̄ſtionē mouiſſe ſed edificatione mag̃ q̄ſiſſe nō dubito. q̄ntū interi ꝓ tēpore poſſibilitas ſe ſuggeſſit ⁊ ratō deuotioni tue ſatiſfacere conatꝰ ſū.

De quinqꝫ modis quibus mens agenda tractat.

Capitulum ſecundum.

uinqꝫ modi ſunt

q quibus mēs hūana tractare agē da conſueuit. cogitatione volūta te. deliberatione. ꝓmiſſione ⁊ voto. Aliḋ eſt eniꝫ cogitare aliq̄d. atqꝫ aliud velle qḋ cogi taueris. Nā et cogitare potes q̄ n̄ vis. velle autē n̄ poteſ niſi cū placet id qḋ cogitaueriſ

Uerū aliquotiens contingit vt id qđ ſm de
lectationē placet. ſm rationem non placeat
⁊ vt nondū ipſa ratio acquieſcat ad illud vt
faciat ipſum qđ delectat. Et eſt quidē in ipſa
delectatione quaſi quedam voluntas facti.
ſed in ipſa ratione necdum tamē eſt ꝓpoſi
tum faciendi. Si autem ſecutuꝫ fuerit poſt
voluntatem ꝓpoſitū. vt mens in id qđ dele
ctat aſſenſum confirmet. iaꝫ tenetur. ſiue ad
culpam ſi maluꝫ eſt. ſiue ad meritū ſi bonū
eſt. Hoc autem totum qđ cogitationis eſt.
⁊ voluntatis eſt. ⁊ ꝓpoſiti eſt. totū in ipſa eſt
⁊ per ipſam. ſiue bonum ſit. ſiue maluꝫ. ⁊ nō
tenetur niſi in ſe. ⁊ quantū in ſe eſt tantuꝫ te
netur. Cū autem promiſſio ſecuta fuerit pꝰ
propoſitum. iam obligari incipit aduerſus
alium ſponſor. ⁊ debitor ſit ꝓmiſſionis ſue ꝓ
veritate ſeruanda ad primū. Siquideꝫ bo
num eſt qđ ꝓmiſit debitor eſt quia bonū eſt
⁊ quia promiſit. Si autem malum eſt qđ ꝓ
miſit. debitor non eſt in eo qđ malū eſt qđ ꝓ
miſit. reus tamē eſt q̄a ꝓmittere p̄ſūpſit qđ
ſine culpa iplere non potuit. Nouiſſime ſeq̄
tur votū in q̄ āpliꝰ aliq̄d a ꝓmiſſione ꝯtine
ri videtur.

Quid ſit vouere
Capitulum III

v **Otū enī eſt teſtifi**
catio q̄dā ꝓmiſſionis ſpōtanee. q̄
ad ſolū deū ⁊ ad ea q̄ dei ſūt mag̃
proprie refertur. vouere ſiq̄dē eſt teſtificatio
ne ꝓmiſſionis ſpōtanee deo ſe obligare ac d̄
bitorē ſtatuere. Nā q̄ ꝓmittit ſimplr̄ ſpōdet
ſe facturū aliq̄d. q̄ vero vouet ꝯteſtaī ꝓmiſ
ſioni ſue ⁊ affirmat ipſā ꝓmiſſionē vbi inq̄n
tū eſt promiſſio teneī. inq̄ntū ē ꝯteſtatio ob
ligaī. Uotū aūt aliud occultū eſt. ad deū et
corā deo. aliud manifeſtū ad deū corā ho
mine. Occultū votū fractū. peccatū eſt. ma
nifeſtū aūt votū fractū peccatū et ſcandalū
In illo deus offenditur. in iſto vero etiā in
proximū peccatur. Q ꝫ ſi queris q̄ vota om
nino tenenda ſunt. ⁊ que itē ſine culpa pret
mitti ſiue etiam cōmutari poſſint: hanc pri
mū diſcretionē accipito.

Que vota tenenda non ſunt
Capitulum IIII

ſ **criptura dicit. uo**
ta ſtultoꝝ frangēda ſūt. Uota q̄p
pe ſtultoꝝ intelligimꝰ ea q̄ vel de
malo fiūt. vel de bono male. vbi gr̄a. Si q̄s
voueret quēpiā interficere. ſiue q̄dlibet ali
ud in quo culpa conſtaret ſe factuꝫ. votū de
malo eſſet ⁊ malū eſſet. ⁊ idcirco ſoluēduꝫ n̄
eſſet. in quo p̄ma culpa fuit vouere. ſecūda
foret ſi impleretur perficere. Similit̄ ⁊ votū
de bono factū ſi bene nō fiat inter vota ſtul
torū que frangenda ſūt deputatur. Bn̄ aūt
nō fit etiam ſi de bono ſit illud votū in q̄ vo
uetur. vel qđ nō licet. vel q̊d nō expedit. Nō
licet vt mulier non conſentiente vel potius
contradicente viro ſuo ꝯtinentiaꝫ voueat.
Non expedit vt q̄ſpiā in ieiunio vel alio q̄
libet opere ſupra vires ac poſſibilitatem ſu
am aliq̄d ſe facturū eſſe ꝓponat. Hec igitur
omnia inter vota ſtultorū deputanī. que vl̄
peruerſa ſunt. vel illicita. vel indiſcreta. Ubi
autē ⁊ bonū vouetur ⁊ bene vouetur. q̄daꝫ
eiuſmodi ſunt vt cōmutationē ex diſpēſatō
ne ſuſcipiāt. quedā vero talia vt recompēſa
tioneꝫ oīno non admittāt

Q ꝫ votum nullam commutatio nem admittat
Capitulum V

v **Is ſcire que ſūt**
illa q̄ cōmutatiōꝫ nō patiunī. for
taſſ͛ mihi nō credis q̄ auctē q̄ris.
Siq̄dē ex vniuerſ͛ vnū ego pferre voluero. ē
eni q̄ddā q̊d cōmutatōꝫ nullā admittit. Nā
diſpēſatio eē nō pt̄ vbi recōpēſatio eē nō pt̄
Diſpēſatio q̄ppe nomē diſpēdij ē. ⁊ detrimētū
ſonat q̄ntū in ipo eſt. Stultū vo eſt volūta
rie dānū ſuſtiere vbi nullū lucrū ꝯſeq̄ī. Ubi
aūt ipo detrimētū volūtarie toleraī vt ima
ior lucꝝ ꝓueniat. h̄ diſpēſatio vocaī. ⁊ bona
eſt diſpēſatio iſta. Ecce gᵒ q̄n̄o bn̄ in illo vo
lūtarie dānū ſuſtineri pt̄ q̄ maiꝰ nihil acq̄ri
p̄t: Unū ē ſi auctoritatē viſ q̊d cōmutatōꝫ
nō recipit. Nō ego dico. ſꝫ vitas dic̄. ⁊ ſi ego
dico. pꝰ vitatē dico. ⁊ ſm vitatē dico. q2 non
dabit hō cōmutatōꝫ ꝓ aīa ſua. Sꝫ forte re

ſpondebis ⁊ dices quia non dixit veritas
non dabit. ſed quam dabit homo commu
tationē pro aīa ſua: Ecce igiī non affirma
uit. ſed interrogauit. ⁊ tu reſponde ſi potes.
quā dabit hō cōmutationē pro aīa ſua: vi
des manifeſte quia vnū eſt qđ cōmutatiōꝫ
non recipit. neqꝫ diſpēſationeꝫ admittit. h̄
ſi voues imo q̄a voues. non eniꝫ bonus eſſe
potes. ſi hoc non voueris. redde qđ vouiſti
⁊ ipſū q̊d vouiſti redde. q̄a ſi aliud reddere
volueris. non accipitur pro iſto qđcunqꝫ il
lud fuerit. Uouete inq̄t pſal. et reddite. d. d.
v. o. q̄ in cir. e. a. m. Que mūera: Afferte do
mino filij dei a. d. f. a. forte iſta ſunt munera
que vouere nos iubet ⁊ reddere pſal. arieteſ
⁊ filij arietū. cū dicit. Uouete ⁊ reddite dn̄o
deo ve. oēs q̄ in cir. eiꝰ af. mu. Cui munera:
Audi q̊d ſequiī. Terribili ⁊ ei q̄. a. ſ. p. t. a. r. t.
Quid hoc pertinuit vt poſtq̄ꝫ dixerat Red
dite dn̄o deo veſtro munera. ſtatim ſubiun
geret. Terribili ⁊ ei q̄ aufert ſpiritū pn̄cipū:
niſi q̄a ipſa munera ipſū ſpiritū ſignificare
voluit. Si ſpiritū principū aufert. auferre n̄
poterit ſpiritū tuū: Redde ergo voluntari
us ne amittas inuitus. Uouete ⁊ red. d. d. v.
oēs q̄ in cir. eiꝰ af. mu. Terribili et ei q̄ a. ſ. p. t.
a. r. t. Uide ergo frat̄ q̊d eſt q̊d vouere ⁊ red
dere nos oportet dn̄o deo noſtro. Q ꝫ ſi priꝰ
vouere vel poſt votū reddere nolumꝰ. tn̄ re
tinere non valemꝰ. Si reddimꝰ accipiet. ſi n̄
reddimus tollet. Si reddimꝰ ꝓ dato remu
nerabit. ſi non reddimus. pro n̄ dato cōdē
nabit. Si enī reddimꝰ. q̊d noſtrū eſt damꝰ
⁊ reputatur ad iuſticiaꝫ. Si autē non reddi
mus. q̊d alienū eſt retinemus. ⁊ imputatur
ad culpaꝫ. Qui amat inquit aīaꝫ ſuā pdet
eā. ⁊ qui perdiderit aīaꝫ ſuā propter me in
ueniet eaꝫ. Seruat ſibi qui mihi tribuit. ⁊ q̄
ſibi retinet amittit. Uouete ergo ⁊ reddite.
Si voues aīaꝫ tuā redde aīaꝫ tuaꝫ. Noli
putare ꝙ reddere poſſis pro aīa tua pecu
niā tuā. hoc eniꝫ eſſet plus vouere et minus
reddere. ⁊ non eſſet equa recōpenſatio. Si
tua das deo. teipſū dyabolo. non eſt equa ꝑ
ticio. Nonne ſi recte offeras ⁊ nō recte diui
das. peccaſti: Plus valet aīa ⁊ minus pe
cunia. Nonne aīa plus eſt q̄ꝫ eſca: ⁊ corpꝰ
plus q̄ꝫ veſtimentū: Si plꝰ eſt aīa q̄ꝫ eſca:
plus vtiqꝫ eſt q̄ꝫ pecunia: quia et eſca plus
eſt q̄ꝫ pecunia. propter eſcā eniꝫ datur pecu
nia. ⁊ ſi eſca nō eſſet. pecunia quid eſſet: Nā
q̊d plus confert ⁊ prodeſt. ipſū plus eſſe ne
ceſſe eſt. Si ergo voues aīaꝫ. noli pro aīa
dare pecuniā. q2 ſi h̄ facis fraudē facis. plꝰ vo
uens. ⁊ minus reddens. Cū aīa tua dare po
tes pecuniā tuā. pro aīa nō potes. Niſi for
te pro aīa tua ita pecuniā tuā dare volue
ris. vt aīa tua data acceptabilior fiat ꝑ illa
cū illa amatur pro illa. ſine illa nō accipitur
Noli ergo putare ꝙ pro aīa tua. id eſt pro
cōmutatōne aīe tue pecuniā tuā dare poſ
ſis. quia et ipſe pecuniaꝫ tuaꝫ ſic datā nō ac
ciperet. ⁊ tu aīaꝫ tuā ſeruare non poſſes ſic
retentā. Itaqꝫ et pecunia amitteretur. ⁊ aīa
non ſeruaretur. Hoc igitur vnū eſt q̊d recō
pēſationē non accipit

Que vota commutationem patiantur
Capitulum ſextum.

c **Etera omnia pro**
loco ⁊ tēpore ⁊ cauſa cōmutatiōꝫ
admittūt. Uouiſti aurū. argentū
reddere potes. quia q̊d precio minꝰ eſt. ī pō
dere maius eſſe poteſt. Uouiſti peregrina
tioneꝫ tuā dn̄o. cōmutationē admittit. ſi for
te expediat magiſ q̊d contingere poteſt. vt ꝑ
maneaſ in patria tua ⁊ in domo tua. Naꝫ ſi
illic perſoluere potes aliud tantū valens. ſi
ue ad laboreꝫ operis ſiue ad deuotionē vtu
tis. ſiue ad vtilitateꝫ āminiſtrationis cōmu
tationeꝫ dare potes. Uouiſti ieiuniū. ⁊ hic
cōmutatio eſſe poteſt. ſi forte hoc non expe
diat q̊d contingere poteſt. Aliud adhuc di
co. Uouiſti deo ſeruire in loco aliquo. vel ī
habitu. vel in ſocietate aliqua. dico quia ⁊ h̄
totū cōmutatiōꝫ habere poteſt. quia poteſt
⁊ locus deſtrui ⁊ hoīes mori. ⁊ habitus mu
tari. Nūquid putas ideo perdis aīaꝫ tuā
ſi locus aliquis vaſtatur. aut ſi hoīes mori
untur. Tātūmodo ex te non fiat. qđ in illis
ſit. neqꝫ ī te remaneat qđ a te fieri debuit. Nō
eſt periculū tuū. vbi nō eſt culpa tua. fac q̊d
potes tu. ⁊ quātū potes. et ſufficit tibi. A ho

na volūtate non āplius exigitur niſi quātū
poteſt. Si autē aliquid bonū voueris vel
ſimiliū aliquid q̄ vel inuitis auferri pn̄t. vł
a volentibus cōmutari. ⁊ implere quidē va
les q̄d vouiſti. non eſt in tuo arbitrio cōmu
tatio voti tui. etiā ſi maius aliquid videris
vel melius faciendū q̄d facias. Poteſt qui
dē diſpenſatio fieri circa te. ſed non debet fi-
eri a te. Nā tu quidē q̄ntū in te eſt hoc de
bes quod vouiſti ipſū et non aliud. Non ti
bi licet pro alio aliđ cōmutare. ſed diſpenſa-
tori magiſtro tuo ſi voluerit et expedire no
uerit. licet aliud accipere. Si idēa te daṫ de
bitū eſt. ſi aliud ab illo accipitur indulgētia
eſt. Nā ⁊ idcirco diſpenſator dicitur ille qui
ſubiectis oībus ſm̄ vtilitatē ⁊ fructū recōpē
ſatiōis diuerſa quedā a p̄miſ ⁊ alia ab his
que propoſita fuerant ſalubri ac rationabi
li cōmutatione impendere poteſt. Sicut er
go votū tuū in tua conſtat volūtate, ſic com
mutatio voti tui in illius conſtat poteſtate
Illic p̄te operari potes bonū q̄d delectat. H
autē conſulere illū debes q̄d magis expedi
at. Eſt ⁊ adhuc āpli⁹ aliquid q̄d dicti adiici
endū videtur. Ecce vouiſti virginitatē car
nis tue dn̄o deo tuo. dico ꝙ reddere debes
q̄d vouiſti. Non licet tibi retroſpicere. vt d
inceps ad experientiam carnis deſcendas.
Dico g⁹ tibi. redde q̄d debes. Nō lȝ tibi ali-
ud ꝑ iſto reddere. ſi iſtđ potes reddere. Sȝ
q̄d facim⁹? Ecce vouiſti ⁊ votū non tenui-
ſti. q̄a virginitatem amiſiſti. non potes āpli
us reddere virginitatem. nō potes dare q̄đ
nō habes. Semel amiſſa eſt virginitas. am
plius reparari aut recuperari nō p̄t. Quid
ergo facies? Quid reddes dn̄o deo tuo pro
virginitate tua quā vouiſti ⁊ poſt votū ami
ſiſti? Eſt ne aliq̄d aliud q̄d ꝑ iſta reddi poſ
ſit. vt debitū reddaṫ. ⁊ votū i̇pleatur? Si ni-
hil eſt aliud q̄đ pro iſto reddatur ſaluus non
eſt his qui hanc vouerūt. ⁊ amiſſam iā red
dere non poſſunt. Nunquid igitur fontem
miſericordie precidere audebim⁹ hmōi? Di
cat hoc qui audet. ego nō preſumo nec vo-
lo. Vidat qui hoc dicere voluerit. ne forte ſi-
bi ipſi periculū ſtruat. Ergo aliud eſt q̄đ red
dere poſſis pro v̄ginitate tua. ſi eā perdidi-

ſti. Quid aliud? Redde penitentiā tuā. red
de contritionem tuā. redde humilitatem tu
am pro virginitate carniſ. redde humilitatē
cordis. Pro carne fracta. frange cor humili
tate. Humilitatem per ſe debuiſti. etiā ſi v̄
ginitatē habueras. et tamē ſi virginitatē red
dere non potes. redde ꝑ illa humilitatē. ⁊ ſa
tiſfacies tā ꝑ ſe q̄ȝ pro illa. Vide quāta ſit vir
tus hūilitatis. Socia eſt virginitatis hūili
tas. ⁊ ſocia humilitatis virginitas. Et non
poteſt ſi abeſt humilitas ſatiſfacere deo vir
ginitas. Poteſt autem etiam ſi abeſt virgi
nitaſ ſatiſfacere dō. ſi habeatur vera humili
tas. Eſt igitur aliquid q̄đ reddas ꝑ virgini
tate tua. ſi illā reddere non potes. Eſt vnde
ſatiſfacias deo. etiā ſi iſtā non offeras. Nun
quid ſic dico de aīa tua? perde animā tuā
ita vt eā ampli⁹ reddere non poſſis. ⁊ vide ſi
aliquid tibi ſupereſt q̄đ pro illa reddere poſ
ſis. Propterea dixi tibi. q̄a hoc vnū eſt pro
q̄ cōmutatio nulla dari poſſit. ſi hoc ſolū da
ri non poteſt. Hoc niſi reddideris quicq̄d
dederis nō ſatiſfacis. hoc ſi reddideriſ q̄cq̄d
non dederis non offendis

Pars tredecima

De vicijs et operibus malis. Capitulum primum.

Septem capi
talia vicia. ſiue principa
lia ſiue originalia ſacra
ſcptura commemorat.
Que ideo capitalia ſiue
principalia vel origina
lia nominanṫ. q̄a reliq̄ꝛ
omnium caput ſūt ⁊ p̄ncipiū et origo. Oīa
quippe alia ab iſtis ſeptem vicijs oriūṫ. Hoc
autem intereſſe videtur inter peccata ⁊ vi
cia. ꝙ vicia ſunt corruptiones anime ex qui
bus ſi ratione non refrenentur. peccata. id
eſt actus iniuſticie oriunṫ. Quando autem
temptanti vicio ꝯſenſus adhibeṫ. act⁹ iniu
ſticie eſt q̄đ peccatū dr̄. Itaq̄ȝ viciū ē infirmi
tas ſpūalis corruptōis. Peccatū aūt ex cor
ruptōe orīṫ ꝑ ꝯſenſū act⁹ iniq̄taṫ. Itaq̄ȝ vi
ciū abſq̄ȝ ꝯſenſu infirmitas eſt. cui inquātū

infirmitas eſt miſericordia debeṫ. Premiū
aūt et corona inq̄ntū ab actu iniq̄tatis cohi
beṫ. Cū cōſenſu vero viciū cl̄pa fit. vbi inq̄n
tū viciū eſt. malū eſt. inquātū voluntariū ē
pena dignū eſt. Viciū ergo eſt in corruptōe
peccatū autē eſt in actione. Act⁹ v̄o peccati
ſolo ꝯſenſu ꝑficiṫ. etiā ſi foris opuſ nō fuerit
q̄a q̄đ iniq̄tatis eſt per ꝯſenſū prauū in ſola
volūtate cōpleṫ. etiā tunc cū ab eo q̄đ vult
perficiendo foris inuita reſtringiṫ. facit enī
q̄đ ſuū eſt totū. ⁊ q̄đ ampli⁹ non facit. ſuum
non eſt. nec ab ipſa eſt q̄đ ampl⁹ nō facit. ſed
ꝯtra ipſā. Ita in ſolo ꝯſenſu op⁹ iudicaṫ. cui
quidē id q̄đ foris eſt op⁹ tātū in malicia ad
iicit q̄ntū ipſū q̄ intus operaṫ motū volūta
tis ad maliciā accēdit. Sic ergo vicia origo
peccatoꝝ ſūt. ex q̄bus naſcunṫ opa iniq̄tatiſ
que quidē ſicut dictū eſt abſq̄ȝ ꝯſenſu penā
habent. q̄a corruptio ſunt. cū ꝯſenſu autem
culpā q̄a volūtaria ſunt. Inq̄ntū enī origi
nalia ſūt. pena in ipſis exerceṫ. Inq̄ntū volū
taria ſūt pena ipſiſ debeṫ. Sūt aūt hec. Pri
ma ſuperbia. ſecūda inuidia. tertia ira. quar
ta accidia. q̄nta auaricia. ſexta gula. ſeptima
luxuria. Ex hiſ tria hoiem expoliant. quartū
ſpoliatū flagellat. q̄ntū flagellatum eiicit. ſe
xtū eiectū ſeducit. ſeptimū ſeductū ſeruituti
ſubicit. Supbia aufert homini deū. inuidia
ꝓximū. ira ſeipſū. accidia ſpoliatū flagellat.
auaricia flagellatū eiicit. gula eiectū ſeducit
luxuria ſeductū ſuituti ſubicit. Aīa rationa
lis in ſanitate ſua vas eſt ſolidū ⁊ integrum
nullā habēs corruptionē. quā vicia venien
tia in eā hoc modo viciant ⁊ corrūpunt. per
ſupbiā inflatur. per inuidiā areſcit. ꝑ irā cre
pat. ꝑ accidiā frangiṫ. per auariciā diſpergiṫ
per gulā inficiṫ. per luxuriā ꝯculcatur. ⁊ i lu
tū redigitur. Supbia eſt amor ꝓprie excellē
tie. inuidia eſt odiū felicitatis aliene. Ira eſt
irrationabilis pertbatio mētis. Accidia ē ex
ꝯfuſiōe mētis nata triſticia ſiue tediū ⁊ ama
ritudo animi imoderata. qua iocūditas ſpi
ritualis extinguitur ⁊ q̄dā deſperationis p̄
cipicio mēs i ſemetipſa ſubuertiṫ. Auaricia
eſt imoderat⁹ appetit⁹ habēdi. Gula eſt im
moderatus appetitus edendi. Luxuria ē cō
cupiſcentia explēde voluptatis nimia. vł cō

cubitus deſideriū ſuper modū vel ꝯtra rati
onem efferuēs. Superbie duo ſunt genera.
vnū intus. aliud foris. Int⁹ eſt ſuperbia. fo
ris iactantia. Superbia in elatione cordis.
iactantia in oſtentatione operis. Supbia i
eo ꝙ ſibi placet. alienū teſtimoniū deſpicit.
Iactantia autem vt magis ſibi placeat. alie
nū teſtimoniū req̄rit. Propterea iactantia
per lenitatem blandā ſe ſimulat. Superbia
vero in tumore crudelē ſe demōſtrat. Sup
bia enim timeri vult. iactātia amari. ⁊ vtra
q̄ȝ tamen in eo q̄đ appetit ſibi placēs ꝑuerſe
diuerſo licet modo inordinate ꝯuicitur glo
riari. Si quis igitur ſuperbiam ⁊ iactātiā
ſub vno cōputauerit mēbro ſeptē inueniet
vicia capitalia. de quibus peccata oīa. id eſt
actus iniq̄tatis ⁊ iniuſticie opera oriuntur.
Peccata aūt alia venialia. alia crīalia dicū
tur. Venialia ſunt que nec facile vitari pn̄t.
vt aliq̄n non fiant. neq̄ȝ multā turpitudinē
vel leſionē magnā habent ſi fiant. Crimīalia
dicuntur que vel leſionē magnā inducunt.
vel turpitudinem ingerūt. in q̄bus vel deuſ
vel proximus multum offenditur. vel ipē q̄
facit maculatur. Talia ſūt homicidia. adul
teria. periuria. furta. et que his ſimilia adiū
gunṫ. vel continentur in iſtis. ſicut rapine. ſa
crilegia. et inceſtus. ⁊ cetera talia. Venialia
ſunt ſicut ira leuis ⁊ tranſitoria riſus ⁊ eiuſ
cemodi que ſine deliberatione agentiū cō
tingunt. ſiue ex negligentia incaute. ſiue ex i
firmitate precipitanter.

De virtutibus et operib⁹ bonis. Capitulum II.

Sicut ſuperi⁹ di-
xim⁹. aliud viciū eſſe. atq̄ȝ aliud
peccatum q̄đ ex ipſo vicio proce
dit. Ita intelligimuſ aliud eē v̄tutes. atq̄ȝ ali
ud opera iuſticie que ex ipſis oriunṫ. Virt⁹
enim q̄ſi quedā ſanitas eſt ⁊ integritas ani
me rationalis cui⁹ corruptio viciū vocatur
Op⁹ vero iuſticie eſt in motu mentis ratio
nalis. q̄đ ſm̄ deū incedit a cordis cōceptiōe
ſurgens. ⁊ foras vſq̄ȝ ad actionis corporaliſ
cōpletionē procedens. Virtutes in ſcriptu
ris plurime numerātur. maxime vero que

in euangelio quaſi quedam antidota vel ſa
nitates ꝯtra ſeptem viciorū corruptiones
ſub eodem numero diſponunt. Prima eſt
humilitas. ſecūda manſuetudo. tertia men
tis cōpunctio. quarta deſideriū iuſticie. quī
ta miſericordia. ſexta cordis mundicia. ſepti
ma pax mentis interna. Homo igitur ī pec
catis iacens egrotus eſt. vicia vulnera. me
dicus deus. dona ſpiritusſācti antidota. vir
tutes ſanitates. beatitudines gaudia. Per
dona enim ſpūſſancti. vicia ſanantur. Sani
tas viciorum. integritas eſt virtutū. Sanꝰ
operatur. operans remuneratur. Sic poſt
virtutes opera bona ſequūtur. ⁊ ex vtutibꝰ
opera ipſa oriunt. Sed opera miſericordie
in euangelio ſpecialiter a dn̄o enumerātur
in quibus ꝑfectio bonorū operū ſignificat.
Primū eſt eurientē paſcere. Secundū ſiti
entem potare. Tercium hoſpitem colligere
Quartū nudū veſtire. Quintū infirmum
viſitare. Sextū ad incarceratū ⁊ clauſū ve-
nire. In his eni neceſſitatibꝰ. omnis vite hu
mane moleſtia vel comprehenditur vel ſig
tur in quibus quiſq̄s propter deum ꝓximo
cōpatit. miſcdiā a deo in ſua neceſſitate me
retur

De timore et amore
Capitulum III.

Sunt motus duo
ſunt cordis q̄bus aīa rational'
ad omne qđ facit agendū impel
litur. Unus eſt timor. alter amor. Hec duo
cum bona ſunt. omne bonū efficiunt. Per
timorem eni mala cauētur. Per amorē bo
na exercent. Cū autē mala ſunt. omniū ma-
lorū initiū ⁊ cauſa exiſtūt. Per timorem eni
malum a bono receditur. Per amorem vo
malū mala perpetrant. Sunt ergo duo hec
quaſi porte due per quas mors ⁊ vita īgre
diunt. Mors quidem quādo aperiuntur
ad malū. vita aūt qn̄ ad bonū reſerantur

Quid ſit timor
Capitulum IIII.

Timor eſt affectꝰ
mentis quo mouetur vt ſuperiori
cedat. Amore eni accedit. timore recedit Si
in iuſticia ꝑſtitiſſz homo ex volūtate ſubijce
ret ſe meliori. nūc autē ex neceſſitate ſubijcitur
fortiori. Hec eſt praua illa vis timoris ex q̄
ſeruilis nominatur. quando qui volūtate ꝑ
us meliori noluit. nunc ex neceſſitate fortio-
ri ſubijcitur. Quā profecto penā tūc caritas
foras mittit. qn̄ ſubiectionem volūtariā fa-
cit. quāto magis creſcit caritas. tanto mag̃
creſcit volūtas. quāto magis creſcit volūtas
tāto magis decreſcit neceſſitas. et iam per-
fecta caritate amat ad reuerentiam meliorez
voluntariꝰ. non timet ad penam fortiorem
inuitus. Querunt de xp̄o hoīe qūo timorē
dn̄i habuerit? Sed facile eſt demōſtrare q̄
modo voluntarie patri in quātū ipſe homo
erat ſibi ſuperiori ſubijciebatur. ⁊ ſpōtanea
reuerentia cedebat illi quē ſuperiorem co-
gnoſcebat dicens. pater maior me ē. Sicut
igitur amor cum ſit motus mentis natura
liter vnus. ſcđum diuerſas qualitates diuer
ſa nomina ſortitur. et dicitur aliqn̄ cupidi-
tas. quando ſcz. ad mūdū eſt. q̄ndo vero ad
deum eſt caritas. ſic timor cum ſit motꝰ mē
tis naturaliter vnꝰ. ſm̄ diuerſos tn̄ modos
quibus habetur vel operat diuerſ noībus
ſignificatur.

De quattuor timoribus
Capitulum V

Quattuor ſane ti
mores ſacra ſcp̄tura diſcernit. ſer
uilem mūdanum. initialē. filialē.
Seruilis timor eſt ꝓ euitāda pena abſtine-
re a malo retenta voluntate mala. Mūda-
nus timor eſt ꝓ euitanda pena abſtinere a
bono retenta volūtate bona. Initialis vero
timor eſt pro euitanda pena cū peruerſo o-
pere etiā prauas cogitationes reſecare. Fi-
lialis timor eſt bono firmiter adherere q̄a il
lud amittere nolis. Ex his quattuor timori
bus duo mali ſunt. id eſt. ſeruilis. et mūda
nus. duo vero boni. i. initialis et filialis Ser
uilis timor penā que ab hoībus infert metu
it. ⁊ idcirco ei ſufficit ceſſare a malo opere. q̄
ad oculū famulat. ⁊ reatū ꝯſcientie nō metu
it. hoībus placere volens. Mundanꝰ vo ti

mor hominibus placere n̄ querēs. tn̄ diſpli
cere metuens ⁊ ipſe fingit qđ non eſt. tā mē
dax in neganda veritate. q̄z fallax alter in fal
ſitate tegenda. Et vtq̄z in veritate offēdit alē
quia timide negat qđ eſt. alē q̄a peruerſe ſi-
mulat qđ non eſt. Initialis vero timor quia
eam quā deus cōminatur penam declinare
ſatagit. nequaq̄z ſibi ſufficere videt vt abil-
licita ſe operatione contineat. quia ei q̄ cori
tuetur non eſt ſatis ad probationem ſi ino-
cens fuerit actio. niſi etiam ipſa cordis cogi
tatio ante eius oculos ſincera atq̄z impollu
ta appareat. Quia ergo illi diſplicere metuit
qui videt totum ad perfectam innocentiā
coram eo neceſſe eſſe conſiderat vt mundet
totum. ⁊ ideo iſte timor initialis dicitur. q̄a
ſub hoc per bonam voluntatem ⁊ virtꝰ ini-
tium capit. ⁊ vicium finem. Nec dum tamē
perfectio eſt. quia dum aliud agitur. ⁊ aliud
intenditur ipſum adhuc propter ſe bonum
non amatur. tunc accedit caritas et intrat ꝑ
timorem iſtum qui dum monſtrat q̄ fuge
re debeamus periculum. qđāmodo appete
re ⁊ deſiderare facit preſidium. Conuertit er
go cor ad deum. vt qđammodo de ipſo fu-
giat ad ipſum. hoc eſt. dū cauet habere ira-
tum. ſtudet habere ꝓpiciū. hūc ſequit timor
filial'. qui ex ſuccedente caritate naſcit. vt ipſ
timere nihil aliud ſit. q̄z deguſtatū in carita
te bonū iam nolle amittere. Et hic q̄dem ti
mor aliq̄d pene adiunctū hz. dū in incerto ā-
bulamus et ꝑt in vtrāq̄z adhuc ꝑē decliare
ſtatꝰ vite mutabilis. ſz cū mutabilitas nulla
erit. tunc nulla ex incerto ſuſpitōis pena ine
rit. et tūc timor qđāmodo ſine timore erit v-
bi et de ſtabilitate certi erimus. ⁊ tamen re
uerentiam creatori exhibere non deſiſtemꝰ

De caritate.
Capitulum ſextum.

Geminam nobis
ſcriptura ſacra caritatem cōmē
dat dei videlicet ⁊ proximi. Cari
tatē dī. vt ſic ip̄z diligāꝰ vt ī ip̄o gaudeāꝰ. Ca
ritatem proximi. vt ſic ipſum diligamus vt n̄
in ipſo ſed cum ipſo in deo gaudeamus. H
eſt vt deum diligamus propter ſeipſum. ꝓ
ximum autem propter deum. Deus autem
idcirco diligendus eſt propter ſeipſum. q̄a
ip̄e eſt bonum noſtr̄. Proximus autem ido
propter deum diligendus eſt. quia cū ipſo
in deo eſt bonum noſtrum. Illum diligimꝰ
vt ad ipſum veniamus. ⁊ ī ipſo gaudeamꝰ
Iſtum diligimus. vt cum ipſo curramus.
⁊ cum ipſo perueniamus Illum vt gaudiū.
iſtum vt gaudij ſocium Illum vt requiem.
iſtum vt requiei conſortem. Quid eſt enim
deum diligere? habere velle Quid eſt deum
diligere propter ſeipſum? ideo diligere vt
habeas ipſum. Quid eſt proximum dilige
re propter deum? ideo diligere quia habet
deum. Sicut diligimus hominem propter
iuſticiam. id eſt quia habz iuſticiam. ⁊ ſicut
diligimus hominem propter ſapientiam.
id eſt quia habet ſapientiam. ſic diligimus
hominem propter deum. id eſt quia habet
deum. vel ſi forte nondum habet. quia habi
turus eſt eum. vel vt habeat deum. Sic ita
q̄z propter deum hominem diligimus quē
vtiq̄z propter deum non diligeremus. ſi de
um non diligeremus. quemadmodum cū
hominem propter ſapientiam diligo. ideo
diligo. quia ipſam ſapientiam diligo. quem
profecto non diligerem. ſi ſapientiam ipſam
propter quam ipſum diligo non diligerem.
Ita cum proximum propter deum diligo.
ideo diligo quia deum diligo propter quem
ipſum proximum diligo. quem vtiq̄z nō di
ligerem. ſi deum propter quem ipſum dili
go non diligerem. Sic igitur ſi bene diligo
⁊ bonum diligo. Non enim bene diligo niſi
cū bonum diligo. ⁊ cum bonū qđ diligo nō
ob aliud q̄z propter bonitatem diligo. Si er
go bn̄ diligo. ſic diligo. Quomō? Amicum ī
deo et inimicum propter deum. Quid eſt a
micum diligere in deo? ideo diligere. quia
deum habet. non in diuitijs ſuis. non in for
titudine ſua. non in pulcritudine. ſed in iu
ſticia ſua. in ſanctitate ſua. in bonitate ſua
Illa enim ⁊ ſi a deo ſunt. extra deum diligi
poſſunt. et ſepe cū diligūtur. auertūt ⁊ ꝑuer
tunt mentem diligentium ſe vt deū n̄ diligāt

Idcirco pro his laudandus eſt quidē deꝰ qꝛ cum dantur ab ipſo dani. ⁊ dona eius ſunt ſed in his non eſt amandꝰ ꝓximꝰ. qꝛ vtꝰ eiꝰ non ſūt. neqꝫ bonū faciūt iſta hoīem. etiam ſi abūdauerint. neqꝫ ſi defuerint malū. Bōitas aūt bonū facit. ⁊ iuſticia iuſtū. ⁊ veritas verū. ⁊ hec cū aſſūt. adeſt deus. quia deꝰ bonitas ē iuſticia ⁊ veritas. Ideo in bonitate ⁊ iuſticia ⁊ veritate diligendus eſt hō. ⁊ qn̄ in iſtis diligitur. in deo diligitur. quia deꝰ bonitas eſt et iuſticia ⁊ veritas. Si ergo bn̄ diligimus ⁊ bonū diligimꝰ. boni ſumꝰ. Nō enī bonos facit. niſi dilectio bona ⁊ dilectio boni. Si aūt boni ſumus. nullos amicos habemus niſi bonos. ⁊ nullos inimicos niſi malos. qa ſi boni ſumus nihil preter bonū diligimus. ⁊ nihil preter malum odimꝰ. Si autē amicos bonos habemꝰ ⁊ inimicos malos amicos quidē in bonitate ſua diligere debemus. i. ideo qa boni ſūt. inimicos aūt qa in bonitate diligere non poſſumꝰ qa boni nō ſunt. tamē ꝓpterea diligere debemꝰ vt bonitatem habeant ⁊ boni ſint. Et in his oībꝰ nō niſi bonitas diligit̄ qͦniam nihil diligit̄ niſi ꝓpter bonitatē. Simili mō cū deꝰ diligit̄ ꝓpter ſe diligitur. qa ab alio non eſt. neqꝫ aliud ab ipſo qd̄ diligitur in ipſo. Cū vͦo ꝓximus diligit̄ non ꝓpter ſe diligit̄. ſed ꝓpter deū. alē i. amicus. qa deū habet. alter. i. inimicꝰ vt deum habeat. Et in his oībus non niſi deꝰ diligitur. qa aliud non eſt qꝫ deus. qd̄ ⁊ diligitur in illo. qa eſt. ⁊ in iſto diligitur vt ſit. Ergo cū deus diligit̄ ⁊ cū ꝓximꝰ diligit̄ deꝰ diligitur. Quare ergo dicit ſcp̄tura vt ⁊ deū diligas ⁊ ꝓximū? Si in deo deū diligis. ⁊ in ꝓximo deum diligis. nec aliud in ꝓximo qꝫ in deo diligis. Quare duo precepta ſūt caritatis? Si enim vtrobiqꝫ deus diligit̄. in vtroqꝫ vnū impletur. nec opꝰ fuerat p̄ceptū geminari de opere vno. ſufficeret ſi dixiſſet. Dilige do. de. tu. in hoc enim totū eſt. Qui eniꝫ deū vere diligit vbiqꝫ diligit. Si diligit̄ vere diligit̄ vbicūqꝫ īuenit̄. In ſeipſo ⁊ in ꝓximo. intus et foris. ſurſum ⁊ deorſū. longe ⁊ ꝓpe. Si mel dulce eſt. dulcis eſt ⁊ fauus. Si mel diligis. diligis ⁊ fauū receptaculū mellis. ſꝫ cum mel diligitur. ideo diligitur quia dulcedo ipſum eſt. Cum vero fauus diligit̄. ideo diligitur quia dulcedo in ipſo eſt. Mel propter ſeipſum diligitur. fauus autem proptē mel diligitur. ⁊ ſi forte videris fauum nō habentem mel. vides receptacula vbi mel eſſe debuerat. ⁊ doles eſſe vacua. ⁊ non placet tibi qꝛ arida ſunt. ⁊ cupis mel illic eſſe quod diligis. ⁊ ſi venerit. magis diligis. Ita dilige deum tuum. quia dulcedo eſt ipē. ⁊ bonitas ⁊ veritas. Proximum autem tuum dilige. quia receptaculum eſt dulcedinis ⁊ bonitatis et veritatis. et ſi in eo inueneris quam habere debet dulcedinem ⁊ bonitatem ⁊ veritatem. dilige in ipſo illa. ⁊ dilige ipſum propter illa. Si autem inueneris vacuum bonis ſuis dole. quia receptaculum inane vides. ⁊ opta vt veniant ad eum et intrent in eum bona ſua. vt fiat ipſe bonus. habens bona ſua ſine quibus bonus eſſe non poteſt. Dilige ergo deum. quia bonitas eſt. dilige proximum. quia ex bonitate bonus eſt. vel ſi bonus non eſt. vt ſit. quia bonus eſſe poteſt Qui enim iam eſſe non poſſunt boni. diligendi non ſunt. nec proximi ſunt. ſed alieni et remoti et extranei. Ne des inquit alienis honorem tuum ⁊ annos tuos crudeli. ne forte impleantur extranei viribus tuis ⁊ labores tui ſint in domo aliena. Iſti ergo ſūt alieni et extranei nimis remoti et longe facti quibus amplius reditus non patet ad bonum. demones. ſ. homines maligni cum demonibus damnati. qui idcirco a nobꝫ amplius diligendi non ſunt. quia ab illo bono propter quod diligitur omnis qui bene diligitur irrecuperabiliter corruerunt. Nuſqꝫ nobis dicit ſcriptura vt demones diligamꝰ neqꝫ illos homines qui iam cum demonibus damnati ſunt. Illi enim proximi non ſunt ſed remoti ⁊ alieni facti a nobis. Nos autem proximos diligere debemus non alienos. id eſt homines non demones. ⁊ illos homines qui vel per bonitatem non receſſerunt. vel per arbitrij libertatem redire poſſunt. Non enim omnino longe ſunt. qui et ſi abierint adhuc redire poſſunt. Iſti ſunt proximi qͦs diligere debemꝰ. vel in do ſi n̄ receſſerunt. vel ꝓpter deū ſi redire pn̄t. Quos

quādo diligimꝰ. vel in eis deū diligimꝰ. qa boni ſunt vl' in eis bonū diligimꝰ ⁊ optamꝰ cū qd̄ non ſunt boni eſſe poſſūt. Propter h̄ ergo duo ſūt precepta caritatis dei videlicet ⁊ ꝓximi. vt per caritatem dei ipſum bonum diligas. per caritatem proximi bonū qͦd diligis ꝓximo non inuideas. Poteras aliqͦd diligere. ⁊ proximo non diligere. Poteras aliquid velle habere. ⁊ tamen nō velle vt illud haberet proximꝰ tuus. in deo tn̄ non poteras. Non enī poteras diligere deū. niſi diligeres proximū tuū. quia cū īuidia ⁊ odio deus diligi non poteſt. tamen quia in alijs rebus hoc facere poteras. vt aliquid velles ⁊ proximo tuo non velles. diſtinctum eſt vt vtrūqꝫ tibi faciendū eſſe intelligas. qͣuis tn̄ alterū ſine altero facere non poſſis. Quāuis ſimul ſint. tn̄ duo ſunt dilectio dei ⁊ ꝓximi. Neqꝫ eniꝫ ideo debuerunt in preceptiōe cōfūdi. qͣuis non poſſint in actione ſeparari. Duo igitur ſunt precepta caritatis. Unuꝫ qͦ deū diligere p̄cipimur. alterū qͦ ꝓximum amare iubemur.

Quare non ſint tria precepta caritatis.

Capitulum VII.

ſ Ed dicis quare tria data n̄ ſūt p̄cepta caritatis vt ſiliter diligat homo ſeipſū. ſicut diligere iubetur deū et proximū. Sꝫ cōſidera qa ſuperfluū foret. vt illud fieri iuberetur ad quod faciendū ſic homo pronꝰ fuerat ex ſe vt illud aut non poſſet. aut non vellet dimittere. ⁊ ſi prohiberetur. Non igitur precipiendū erat homini vt ſe diligeret. ſed timendū vel cauendū magis erat. ne nimis diligeret. Hoc ſiquidem nature inſitū erat. vt ſe odire non poſſet. ſm̄ quaꝫ nemo carnē ſuam odio habuit. cuius commodum qui nature inſitus eſt appetitus inſeparabiliter diligit. ⁊ quod aduerſum eſt illi ſemper deteſtatur ⁊ fugit. Tamē quia queſtio aliqua eſſe videtur. quare preceptum non eſt homini vt diligat ſeipſum. ſicut mandatū ē vt diligat deum ⁊ proximum ſuum. Conſiderare nos oportet. ſi forte in his duobus mandatis in quibus de dilectione dei ⁊ proximi agitur. id etiam qd̄ ad diligendum ſe homini vel precipiendum vel faciendum eſt contineatur. Duo in homine ſunt. anima ⁊ corpus. ſpiritus et caro. Utrunqꝫ deus fecit ⁊ vtrunqꝫ homo a deo accepit. Quod autē a deo accepit. totum bonum eſt. ⁊ quod bonum eſt. totum diligendum eſt. Itaqꝫ diligere debet homo totum quod a deo bonum accepit. quia bonitati ingratus eſſet. ſi quod ab ipſa eſt. totum non diligeret. Bene ergo facit. cum diligit corpus ſuuꝫ. ita tamen ſi bene diligat id eſt ſi in eo diligat. in quo diligendum eſt. Similiter cum diligit animam ſuam bene facit. ⁊ melius facit cum diligit animam ſuam. qm̄ facit cum diligit carnem ſuam. Et tanto melius quanto melior eſt anima qm̄ caro. Itaqꝫ in vtroqꝫ bene facit. cum vtrunqꝫ bene diligit. Corpꝰ quippe bene diligendum eſt ad neceſſitateꝫ. anima vero diligenda eſt ad bonitateꝫ. Caro diligenda eſt. vt contra corruptioneꝫ foueatur. anima diligenda eſt vt contra iniqͥtatem cuſtodiatur. tamen ſi neceſſitas alterius inciderit. ⁊ alterum pati neceſſe ſit. meliꝰ eſt vt caro ſuſtineat corruptionem qm̄ anima faciat iniquitatem. Utrunqꝫ ergo diligendum eſt. ſed tamen magis illud qd̄ melius eſt. Quamuis autem vtrunqꝫ diligendum eſſet. non tamen vtrunqꝫ vt diligeret̄ erat precipiendum. Nam quia per nature affectū carnis ſue amor ſufficienter homini inerat. non erat p̄cepto prouocandꝰ vt illū haberet. ſed admonitione potiꝰ tēperandus ne nimis hr̄ēt. Carnis inqͭ apl's curam ne feceritis in deſiderijs. Carnē qͥppe ſuā hō ante peccatū per affectuꝫ nature dilexit ad neceſſitatem. Poſt peccatum autem ꝑ viciū cōcupiſcētie iā nūc diligere ꝯſueuerat ad ſuꝑfluitatē. Et idcirco in hac pte p̄cepto non eget. vbi ꝑ ſe voluntariꝰ ē. ⁊ ſi n̄ moneat̄. ſꝫ ꝓhibitōe potiꝰ ⁊ cōminatōe. ne in p̄ceps eat ſi n̄ teneat̄. Sic ergo dilectio carnis i p̄cepto ponēda n̄ fuit. dͦ qͥ ꝯſtabat qꝛ ſatis haberet. etiā ſi nō p̄ciperet̄. De dilectiōe vͦo aīe qͥri pt. vtꝝ i mādato ꝯſtituta ſit. ⁊ ſi h̄ mādatū ē hoī vt diligat aīaꝫ ſuā. vtꝝ h̄ mādatū aliud ab ill

duobꝰ mādatiſ q̄ ſupra diſtincta ſūt ī dilecti
one dei et ꝓximi itelligēdū ſit.aut idē cū illꝰ
Quid eſt autem animā diligere.niſi bonuʒ
eius amare? Sicut enim carnē ſuam ama
re dicitur.qui bonuʒ illius amat ⁊ cōmodū
appetit.⁊ odiſſe quia ea que aduerſa ſūt illi
⁊ noxia.aut ſtudioſe agit.aut voluntarie ſu
ſtinet.Ita quoqʒ animā ſuam amare dicit.
qui amat ea q̄ bona illi ſunt et ſalubria.⁊ q̄
ad bonum illius comparantur.⁊ ſaluti ꝓfi
ciunt Qui autem q̄ illi nocent amat.nō illā
amat.Qui diligit inquit iniq̄tatem.odit a
mam ſuam.Amas liuores ⁊ percuſſuras ⁊
vulnera.⁊ dicis amo carnem meam.Qua
lis amor.Tu illā ledere ⁊ affligere nō ceſſas
⁊ amare te dicis? Si amas illā.ama bonuʒ
illiꝰ Si amaſ illā bn̄ fac illi ſi potes.opta ſi n̄
poteſ.H̄ ē amare bn̄ facere.⁊ bonū velle.q̄ pſe
quit odit.q̄ fouet diligit.Si me diligere vis
ſic dilige.Alioq̄n ſi amicos pſeq̄ris.⁊ inimi
cos foues.malo te hoſtem habere q̄ʒ famili
arem.Nos amorem vocamꝰ cū bonū dili
gitur.cōmoduʒ optatur.ſalꝰ q̄ritur Qui h̄
facit diligit.Si autē hoc ē amare.ille ꝑfecto
animā ſuā diligit.qui bonū illiꝰ diligit.⁊ qđ
bonū illi eſt diligit.Quid eſt aūt bonū ani
me rationalis aliud.q̄ʒ deus? Si ergo ver
bonū anime deus eſt.ille vtiqʒ animā ſuaʒ
diligit.qui deū diligit.quia anime ſue bonū
diligit.Quid enim putaſti tibi dictū fuiſſe
q̄ndo tibi dictū eſt.vt deū diligas? Fortaſſ
eſtimabas tibi dici.vt deū tuū diligas ſicut
diligis vicinum tuū.cognatū.amicū ⁊ pro
ximū.Quomodo eniʒ eū diligiſ?niſi q̄a bo
nuʒ illi cupis ⁊ optas.⁊ facis ſi potes.⁊ facis
q̄ntū potes.ſi diligis q̄ntū potes.Tantum
enim facis q̄ntuʒ diligis.ſi tantuʒ potes.q̄n
tū diligis.tantū facis q̄ntuʒ diligis. Si aūt
minus potes.facis tamen q̄ntuʒ potes.Si
vero plus potes ⁊ minus diligis.q̄ntū dili
gis tantū facis.Quid igitur? Ita putas ti
bi dici vt deū tuū diligas.vt facias vel cupi
as illi bonum ⁊ nō potius vt cupias illū bo
nū.Nō illū amas ad bonū ſuū.ſʒ amaſ illū
ad bonū tuū ⁊ amas illū bonū tuū Neqʒ ei
ſic illū amaſ ad bonū tuū.vt ab illo ſit bonū
tuū ⁊ non ille ſit bonū tuū.Itaqʒ amas illū

ad bonū tuū.vt ipſe quem amas ſit bonum
tuū.Si enim illū amare vis ad bonū ſuuʒ.
Quid illi bōi dare potes qđ tu hēas ⁊ ille n̄
habeat.qui totū qđ habes ab ipſo habes?
Oblitus es illi dicere.deus meus es tu.q̄ni
am bonorū meorū non eges.Quid ergo il
li dabis qui totum habet quod tu habes.⁊
plus habet q̄ʒ tu habes? Tu pauper es il
le diues.In hoc mundo pauperes dant di
uitibus.⁊ qui plus habent accipere poſſunt
a minus habentibꝰ quod non habent.Hic
enim qui ditiores ſunt plus habent.qui ta
men quia totum non habent accipere poſ
ſunt quod non habent.Deus tuuſ alias di
uitias poſſidet.Quod tu minus habes.ille
plus habet.⁊ qđ aliquid habes ille totū ha
bet.Quomodo illum ergo amas? quid illi
dabis? Sed dicis.quamuis dare non poſ
ſum.tamen optare poſſum.Cupio vt illi bo
num eueniat.poſſibilitas quidem mea par
ua et exigua eſt ad illum.affectus autem et
amor diues in illum quod facere non poſ
ſum.velle poſſum.facerem quidem ſi poſſeʒ
ſed quia non poſſum.facio quod poſſum.
Quid facis? Amo deum meum.Quomo
do amaſ? cupio inquis bonum illi.Quod
bonum illi cupere potes.qui extra illū bo
num inuenire non poteſ? Deus ſummum
bonum eſt.⁊ in ipſo omne bonum.⁊ omne
bonum ipſe eſt Quid cupiſ illi qui totū ha
bʒ.totū poſſidʒ? Bonū bono optaſ.iuſticie
rectū.ſapientie ſenſum.perfectioni incremē
tū.Superuacua pietate moueris.miſerere
potius tui.ille ſatis habet.Tu illum qui op
timus eſt meliorem vis facere? Cum ergo
deum diligis.tibi diligis.⁊ bonum tuum ē
quod diligis.⁊ ad bonuʒ tuuʒ diligis.quia
bonum tuum ipſe eſt quem diligis. Cuʒ di
ligis iuſticiam.Cui diligis? ſibi an tibi? Cū
ſapientiam diligis.cum veritatem bonita
tem et iuſticiam diligis.cui diligiſ? ſibi an ti
bi? Ipſum lumen quod iocundum et dele
ctabile oculis eſt.cum diligis.cui diligis? ſi
bi an tibi? Sic eſt deus tuus cum diligis
eum.intellige quia bonum tuum ipſe eſt.
Quid eſt diligere niſi cōcupiſcere ⁊ habere
velle ⁊ poſſidere ⁊ frui? Si n̄ habet velle hrē

ſi habetur.velle retinere.q̄ʒuis verū bonum
nunq̄ʒ diligi poſſit.niſi cū habet.nec haberi
niſi cū diligitur.Bona iſta que foris ſunt ſe
pe amantur cū non habent.⁊ cū habent.nō
nunq̄ʒ deſpiciuntur.Non tale eſt bonuʒ qđ
deus eſt.ſi amat habetur.ſi diligitur guſtat
preſens eſt dilectioni.Si potes diligere.po
tes habere.Si hoc das.hoc recipis. Nō ali
ud pro illo queritur.nec pro alio illud dat

Q̄ pure et gratis amat qui deū
propter ſe amat
Capitulum VIII

Ed forte mercen
narius eris.ſi diligis deuʒ ⁊ huis
ei.vt premiuʒ ab illo accipias.Di
cunt hic quidam ſtulti ⁊ tam ſtulti vt ſeipōſ
nō intelligant.Diligimus deum ⁊ ſeruimꝰ
illi.ſed non querimus premium.ne mercen
narij ſimus .etiam ipſum nō q̄rimꝰ Dabit
ſi voluerit.ſed nos non q̄rimꝰ.In tantū eni
excutimꝰ manus ab omni munere .vt etiaʒ
ipm non queramꝰ quē diligimꝰ.Pura eiʒ
⁊ gratuita ⁊ filiali dilectione diligimꝰ.nihil
q̄rimuſ.Ipſe cogitet ſi qđ dare voluerit.noſ
nihil req̄rimꝰ.Diligimꝰ ipſū.ſed nō q̄rimꝰ
aliq̄d.etiam ipm nō q̄rimus quē diligimꝰ
Audite omnes ſapiētes.Diligimꝰ inquiūt
ipſū.ſed nō querimꝰ ipſū.hoc eſt dicere dili
gimꝰ ipſum.ſed non curamus de ipſo.Ego
homo ſic diligi nollem a vobis.ſi me ſic dili
geretis vt de me nō curaretiſ.ego de veſtra
dilectione non curarem.Vos videritis ſi di
gnuʒ eſt vt deo offeratis.qđ homo digne re
ſpueret.Quomodo ergo inq̄unt mercēna
rij non ſumus.ſi deum ꝑpter hoc diligamꝰ
vt premiū ab eo accipiamꝰ. Non eſt ergo
gratis hoc amare.neqʒ amor iſte filialis.ſed
mercennarij et ſerui qui premium q̄rit pro
ſeruitute ſua.Qui hec dicunt.virtutem dile
ctionis non intelligunt.Quid enim eſt dili
gere.niſi ipſū habere velle? nō aliud ab illo
ſed ipſuʒ.hoc eſt gratis.Si aliud q̄reres ab
ipſo.gratis non amares Nunc autem non
aliud queris ꝑ eo qđ amas.⁊ tamen aliq̄d
queris et deſideras in eo ipſo qđ amas. Ali
oquin nō amares.ſi non deſiderares.ſed a

liud eſt pro ipſo.aliud in ipſo.Si ꝑ ipſo ali
quid amas.mercēnarꝰ es.Si in ipō amaſ
⁊ ipſū amas.filius es.Etiam ſi vitam etnaʒ
aliquid aliud eſſe cogitaueris.⁊ diuerſum
ab ipſo bono qđ deus eſt.⁊ ꝑ ipſo adipiſcē
do tantum ſeruieris.non eſt ſeruitus pura
neqʒ dilectio gratuita.Filij zebedei qui con
ſeſſum dextre et ſiniſtre petierunt in regno
eius quiddaʒ aliud cogitauerunt alienum
et diuerſum ab iſto bono.et ꝑ eo adipiſcen
do aliq̄ndiu illi adheſerunt.donec increpa
ti et mutati veritatem cognouerunt ⁊ intē
tionem correxerūt.Putauerūt enim q̄ deo
ſeruiendum eſſet.pro eo qđ ipſe nō eēt.quia
non intellexerūt ipſū eſſe bonū qđ ſolū amā
dū eſt ꝑpter ſeipſum.⁊ quicq̄d amandum
eſt preter ipſū amandū eſt ꝑpter ipſum.qđ
quidem tanto amatur felicius quanto ar
dentius.Qui hoc amat.ſeipſū amat.q̄a bo
num ſuum amat.⁊ vere amat.q̄a veruʒ bo
num amat.propterea ſcriptura nō dixit tibi
vt diligas teipſum.ne forte errares ⁊ puta
res indulgendum tibi et ſtudendum his q̄
foris ſunt cōmoda ⁊ ſuauia carni tue.⁊ eſti
mares q̄ te ſic diligere deberes.⁊ occaſionē
ſumeres a ſcriptura.vt ſolam carnem foue
res.⁊ animam tuam negligeres. propter h̄
non dixit tibi vt teipſū diligas.ne h̄ intellige
res vbi magis diligeres.⁊ h̄ negligeres vbi
periculoſiꝰ deperires.Nō ergo tibi dixit vt
teipſū diligas.nec tamē oīno tacuit cū dixit
vt deū tuū diligas.Cū enim dilig̃ deū tuū.
diligis bonū tuū.⁊ melius bonū.⁊ melioris
bonū.Et cum diligis bonum tuum diligis
te ipſum.qui bonum ipſius diligis ⁊ qđ bo
num eſt illi diligis.

De menſura diligendi deum.
Capitulum IX

Uantū aūt dilige
re debeamꝰ bonū nrūʒ qđ deꝰ ē ſcꝑ
tura nob māifeſtat cū di.Dilige.d.
deū tu.ex to.corde tu.⁊ ex to.mē.tu.⁊ ex.t.a.t.
q.d. Non tibi ꝑcipio vt tātū vl' tātū diligaſ
deū tuū.Quātū potes.tātū dilige.poſſibili
tas tua.erit mēſura tua.Quāto plꝰ amaſ.tā
to plꝰ hēs.⁊ q̄ʒto plꝰ habes tanto felicior es.

Extendere ergo ⁊ dilatare quātuꝫ potes vt totum impleatur qđ in te eſt. etiā ſi nō totū capiat̄ qđ in illo eſt. Noli timere quaſi tibi deficere debeat ille ſi minꝰ capax fueris. Cape quātumcūqꝫ poteris. nunqꝫ tantū poteris q̄ntū ipſe ē. Si tātū poſſes tātꝰ eēſ. Nūc aūt creſcere ī illo poteſ. eq̄re illi ñ poteſ. creſce gͦ ⁊ profice. Quāto maior eris in bono tā to melior eris. Si ſummus eſſes. optimus eſſes. Nunc quia ſummꝰ eſſe non potes. potes eſſe in ſummo. ⁊ magnum tibi ħ eſt. ⁊ ex hoc tu magnus es. ſi in ſummo es. ⁊ tanto vtiqꝫ maior q̄nto altior. Aſcendis autē cū diligis. ſurſum pergis in caritate. quia caritas ſurſum ducit. ſicut ait apl̄s. Adhuc excel tiorē viam vobis demonſtro. Aſcēde ergo dum potes. modo tēpus eſt creſcendi ⁊ proficiendi. poſtea cum ꝯſūmabunt̄ omnia ſtabis in eo ad qđ perueneris. ⁊ erit ħ ſummū tuū in illo ſupra qđ non tranſies amplius. ſed ſummū illius non erit in quo propterea conſiſtas quaſi non inuenias amplꝰ q̊ creſcas. Idcirco aſcende dum potes. quātum potes nunq̄ꝫ nimis potes. vbi nunq̄ꝫ poteſ totum. Dilige dominū deū tuū ex toto corde tuo. ⁊ ex to. a. t. et ex. t. m. t. vt ex illo totum tuum impleat̄ etiam ſi a tuo totū illiꝰ nō capiatur. totum replet in te. ⁊ ſuperabundat ī ſe. Si vas non deficit oleum ſufficit. cor tuum vas eſt. amor illius oleuꝫ eſt. Quandiu vas habes. ille oleum infundere nō ceſſat. ⁊ poſtea cum tu amplꝰ vas nō habes. ille adhuc amplius oleum habet. Propterea noli parcere illi cape quātuꝫ potes. Dilige q̄ntum ſufficis. quia ille non deficit. Dilige ex toto cor. tuo. ⁊ ex t. a. t. ⁊ ex to. m. t. i. ex toto itellectu tuo. ⁊ ex toto affcū tuo ⁊ ex tota memoria tua. Quantum intelligis quantum ſapis ⁊ quātum ſufficis. tantū dilige. totū cognitione impleatur. totum dilectione afficiatur. totū memoria teneatur. quicq̊d de illo in cognitionem ⁊ memoriaꝫ venit. Si recte totum probatur. cur nō totuꝫ diligat̄. Quātum illuminaris tantum afficiaris vt totū dulce ſit. Quantuꝫ ergo innoteſcere dignatur nobis. tantum diligatur a nobis. Totū quod capere poſſumus diligamꝰ ⁊ quātuꝫ poſſumus.

De menſura diligendi proximuꝫ Capitulum. X

D E dilectione proximi dicit nobis ſcptura. Dilige proximum tuuꝫ ſicut teipſum. Qđ mandatum tunc profecto implemꝰ. ſi veraciter id quod nobis cupimꝰ bonum etiam illi cupiamꝰ. In quibus enim noſmetipſos recte diligimus proximum noſtrum ſiue ad neceſſitateꝫ corporis. ſiue ad anime ſalutem ſine fictione diligere. ⁊ quantū rationabiliter poſſumꝰ. adiuuare debemus. Querunt autem aliqui ſi id qđ dictuꝫ eſt. ſicut teipſum. ſm ſimilitudinem tantū. ſiue etiā ſm equalitateꝫ intelligendum ſit. Nam ſi proximos noſtros tantum diligere iubemur q̄ntum noſmetipſos. videtur quiddam ſcrupuloſum inde oriri. qđ nō leuiter explicare poſſumus. Ecce duo ſunt. quorum alterū perire neceſſe eſt. Datur vni optō. quod velit eligat e duobus quorum alteruꝫ omnino euitari non poſſit. Si ſuam ſalutem magis eligit. minus proximuꝫ diligit. Si proximi ſalutem magis eligit. deum minus diligit q̄ꝫ proximū. a quo ſeparari vult propter proximū. Sed forte quis dicat parem dilectiōeꝫ facere non poſſe electioneꝫ. Utrunqꝫ equaliter velle. ⁊ vtrunqꝫ equaliter nolle nec poſſe alterum alteri preferre in optione. que paria omnino conſtant in dilectiōe. Sic ergo forte quis hanc obiectionem euitare contēdat. Sed quid dicemus? Si vnum aliquē hominem tantum diligere debeo quantuꝫ meipſuꝫ. nōne duos aut tres. aut quattuor diligere amplꝰ debeo q̄ꝫ meipſum? Sic vadūt q̄ſtiones hoīm. ⁊ inq̇etāt homīes ſemetipſos cogitatōibꝰ ſuis. dicūt eīꝫ. Qđ meliꝰ ē āplꝰ diligē dū ē. Ponāmꝰ tres hoīeſ. vnū hic duoſ ide. dico qꝛ pire necē ē. aut vnū iſtū aut duoſ illoſ. dic gͦ tu mihi. qđ eliġ q̄ proximū tuꝫ diliġ tāqꝫ teipꝫ. meliꝰ ē pire vnū q̄ꝫ duos. quia meliuſ eſt ſaluari duoſ q̄m vnum. ideo inquis magis eligo vt pereat vnus ⁊ duo ſaluēt̄. ergo viſ vt maġ ſaluēt̄ duo iſti q̄ꝫ ille vnꝰ. nōne ergo illoſ maġ diliġ. qđ potiꝰ eliġ? Ita inquis oīno magis diligo. Uide ergo quid ſeq̄tur? Supius aūt ꝯfeſſꝰ es qꝛ tātū diligis vl̄ ſi nō diligis. tantū diligere dbes proxim tuū q̄ntū teipꝫ Si ergo tātū diligiſ vnū iſtū tāqꝫ teipm ⁊ rurſuꝫ duos iſtos plꝰ diligis q̄ꝫ vnū iſtuꝫ. plus vtiqꝫ duos illos diligis q̄ꝫ teipm. Et ſi plus duos iſtos diligis q̄ꝫ teipꝫ. q̄ntū videtur plus duos illos diligis q̄ꝫ deū ꝓpter quos ſeparari vis ab eo vt deū non habeas. neqꝫ diligas deū et pereas tu vt illi ſalui fiāt Et fortaſſis aliq̄s exiſtimabit eiuſmodi dilectōnem habuiſſe Moyſen: qui iraſcēti deo pro ſalute priorum ſe opponens ait. Si non dimittis eis hanc noxam dele me de libro quē ſcripſiſti Et apoſtolꝰ pro fratribus anathema eē cupit a xp̄o vt illi ſalui fiant ī xp̄o. Et fortaſſe hoc aliquis etiā ad amoreꝫ dei ptinere credat vt eū tantū diligamuſ. vt gl̄iam eius in alijs potius amplificari q̄ꝫ in nob̄ coartari cupiamus. Et propterea pro ſalute mltoꝝ noſtrā nobis perditionē optandā vt potiꝰ multi ſaluent̄ et nos pereamꝰ. q̄ꝫ multi pereant ⁊ nos ſaluemur. Sed conſiderate q̊niam dilectionis ordo talis nō eſt. vt ante ſe diligat hō proximū ſuū cuius dilectōem a ſua trahere ⁊ formare iubet̄ cū dicit̄. Diliges proximū tuū ſicut teipꝫ. Si eni proximū ſuū diligit ſicut ſeipm. quomō proximū diligit cū ſeipſuꝫ non diligit. Si eni proximū ſuum diligit ſicut ſeipſum. profecto hoc illi cupit ⁊ optat quod ſibi. Si aūt hoc illi euenire d̄ſiderat quod ſibi. q̊modo illius ſalutem deſid̄rat qui ſuā perditōnē optat? Ita qꝫ ſeipſuꝫ primū bene diligere debet. vt poſtea ſm ſe bene diligat ⁊ proximum ſuuꝫ. Si autē ſe perdere vult vt ſaluū faciat proxim ſuū non eſt ordinata dilectio. quia pro aīa ſua nullā cōmutationē dare poteſt homo. Hoc eni primū a te requirit deus vt aīam tuam des illi deinde cetera adijciaſ. Si q̊d pro iſto dare volueris nō accipitur niſi dederis ⁊ iſtđ. Primū iſtud. reliqua cuꝫ iſto. Nō itaqꝫ dico duos aut tres aut quattuor homīes. ſed nec totū mundū contra aīam tuā diligere debes. Si eni aliquid plus q̄ꝫ animā tuā diligis. idem ipſū pfecto plꝰ q̄ꝫ deū diligere cōprobaris. quia animā tuaꝫ non diligis. niſi in eo ſolo quia bonū illiꝰ quod deus eſt diligis. Idcirco pmū dilige animā tuā diligendo bonū aīe tue. deinde etiā dilige proximū tuū ſicut teipm diligendo illi bonū q̊d diligis tibi. Hoc eſt eīꝫ illū diligere bonū illi diligere. Nam bonū illius diligere poſſes. etiam ſi illi non diligeres. Poſſes eni tibi diligere aut alteri cuilibet ⁊ non illi. Et ita illū nō diligeres q̄ꝫuis bonum illius diligeres quia illi non diligeres. Poſſes diligere equū illius. veſtimentum illius. domū ⁊ agrū. pecuniam illius. fortitudinē illiꝰ. pulcritudinē aut ſapientiā illius. q̄uis illū non diligeres. quia tibi diligeres non illi. ita bonū illius tibi diligere poteras. et tñ illū non diligere. q̂a tibi diligeres non illi. tñ verum bonuꝫ non poteras tibi diligere niſi illud diligereſ ⁊ cuperes proximo tuo. Diſtinxit ergo ſcriptura dilectionē iſtā ſm illaꝫ que ī alijs ⁊ de alijs bonis eſt dilectionē. primuꝫ precipiens homini vt deū diligat. Intendēs vtiqꝫ vt ī eo ipſo ſeipm diligat. quia diligere ſeipꝫ non aliđ ē q̄ꝫ bonū ſuū diligere. et bonū ſuū diligere non eſt aliud q̄m ſibi diligere. hoc eſt velle illud ⁊ deſiderare. Quia eni omnis q̄ bonū ſuū diligit. ſibi diligit ⁊ rurſum quia omnis qui deū diligit. bonū ſuū diligit. cōſtat profecto. quia nemo deuꝫ diligit qui ſibi illū non diligit. ⁊ omīs qui diligit ſibi diligit. qꝛ deſiderat ⁊ habere cupit quē diligit Item quia non oīs qui bonū alterius diligit. illū diligit cuius bonū diligit. quia nō illi diligit bonum q̊d diligit. Diſtinxit ſcriptura humane menti ſcđm ea q̄ in humanis diuiſa aliquotiens inueniuntur. id q̊d diuina inſeparabile habent dicēs homini vt poſtq̄ꝫ diligeret deū. diligeret ⁊ proximuꝫ ſuum. non qꝛ illud ſine iſto facere poſſꝫ. ſed ne poſſe putaret. Primū ergo dixit vt deū diligeret. ⁊ ī eo ipſo dixit vt ſibi diligeret. qꝛ oīs qui bonū ſuū diligit. ſibi diligit. Qꝛ vͦo non omīs qui bonū alterius diligit. illi diligit cuius bonū diligit. Poſt dilectiōeꝫ dei ſtatim ſubiunxit dilectiōeꝫ proximi. vt hoc homo proximo ſuo cuperet diligendo illū

quod ſibi diligēdo deū. Nemo igit̄ exiſtimet pro eo q̄d dictū eſt. dilige proximū tuū ſicut teipm̄. tantū quēlibet vnū hominē ſe diligere debere quantū ſe. ⁊ duos aut tres aut quatuor plus q̄ ſe. Si eni tantū ſe diligit quantū ſuū diligit bonū. ⁊ tantū diligit bonū ſuū quantū diligit deū. conſequens erat vt tantū diligeret proximū quantum deum ſuū. ſicut tantū diligeret quantū ſe ipſum. Propterea non illi dicit̄ vt illū tantum diligat. ſed vt in eo ī quo ſe diligit illū diligat. vt q̄d ſibi cupit illi cupiat. Hoc eſt enī diligere ſicut ſeipſ cupere illi et optare quod ſibi optat. ⁊ cupit bonū primū quidē ſibi. deinde illi. Non enī amat illū ſicut ſe. niſi prius amet ſe. Et in corporalibꝰ quidē bonis que intantū quidē aliquando coartantur vt q̄d ab vno ſolo poſſidet̄ ad alterius vſum tranſire nō poſſit. niſi ab eo a quo poſſidetur totū receſſerit. ſi gratuita charitate ⁊ ꝓpter ſpūalis boni ampliorē remunerationē aut dilectionē homo ſe ſup̄ debitum non extollat. nichil proximo īpendere cogitur q̄d ſue neceſſitati debetur. Nichil enī primo debet niſi poſt illud et ſm̄ illud q̄d ſibi debet. Et idcirco cū vtrunq̄ nō poteſt. primū faciat quod p̄mū faciendū eſt. De reliquo enī ſi deeſt effectus. ſufficit affectus. Et fortaſſis propter hunc affectū oſtēdendū Moyſes de libro ſcripto deleri petijt. ⁊ Paulus pro fratribus anathema a chriſto fieri concupiuit. nō q̄ deū propter hominē perdere vellent. ſed q̄a deū ſi fieri poſſet ſine primo quē diligebant poſſidere nollent. Affectus enī loq̄batur et quaſi de dilectione ſecurus. amato ⁊ amanti in dulcedine dilectōnis de ſeparatōe cōminabat̄ non q̄a illius ſeparatōnē diligebat. ſed q̄a alterius coniunctōē optabat. In eo autē q̄d primi bonū amat. ⁊ primo bonū amat bonū ſuum amat ⁊ ſibi amat. q̄a bonū ſibi eſt bonū primi ſui. Si amat illud et cupit illi q̄d eſt bonū illi. Vex enī bonū cū inuidia nō poſſidetur et cū charitate felicꝰ poſſidetur. Sed dicis. Q̄d magis bonum eſt. magis diligendū eſt. Maius autē bonū eſt duos ſaluari q̄ vnū. Quaꝓpter ſi optio data fuerit quid malim. ego eligere debeo vt multi ſaluent̄ q̄ ego ſolus. Hoc ergo nō attendis q̄ maiꝰ bonū mihi eſt vt ſaluꝰ fiā ego ſolus. ⁊ plures pereāt q̄ vt pereā ſolꝰ ego ⁊ multi ſaluent̄. Q̄d aūt maiꝰ bonū michi eſt. a me plus diligendū eſt. q̄a mihi primū inſitū eſt vt diligam bonū meū. illud maxime q̄d vex eſt bonū. ⁊ poſt illud ⁊ ſcd̄m illud diligā bonū primi mei. Scd̄m me et poſt me aliquid illi debeo. ante me vl' cōtra me nihil. alioquin nō ſtaret. Diliges primum tuū ſicut teipm̄. ſi illū diligeres odio habēs meipſū. Scd̄m hunc itaq̄ modū nō niſi duo ſunt p̄cepta charitatis. Primū de dilectione dei in quo hō veraciter diligit ſeipſum. Secundū de dilectiōe primi in q̄ primū diligit ſicut ſeipſū.

Utrum charitas ſemel habita amittatur.

Capitulum XI.

Quidā de charitate tam multa dicere voluēt. vt caritatē laudare incipiant cōtra veritatem. Et nō eſt iā laus charitatis. vbi eſt iniuria veritatis. Dicūt charitatē talē ac tantā virtutē habere vt ſiñ illa reliq̄ virtutes omnes quāuis aliq̄ mō ſcd̄m affectū nature ad bonum ꝓcliuem ineſſe poſſint. meritū tamen eterne retributōnis apd̄ deum habere nō poſſint. Q̄d enim ſine charitate fit ꝓpter deum nō fit. et q̄d ꝓpter deū nō fit. deus remunerare nō hab̄ ſi vlt etiā ſi ſcd̄m aliq̄d bonū eſt illud q̄d fit. Nature enī bonū eſt nō gratie. In natura. non ſup̄ naturā. Q̄d ergo ex nā̄a ſola bonū eſt. in ſola natura ⁊ meritū illius ſimil' ⁊ p̄miū eſt. Itaq̄ quod ſine caritate in ſola natura fit. ad illud quod in deo eſt ſupra naturā premium nō ꝑtingit. Liquet ergo q̄a bonum operando ſummū bonū non meret̄. niſi is ſolum qui id q̄d facit bonū ꝓpter id q̄d facit. ſummū bonū opatur. Vis mereri deū fac quod facis ꝓpter deū. Hoc ergo dicūt de charitate q̄a virtus eſt omniū virtutū et placent ꝓpter ipſam que ſine ipſa ⁊ ſi ad aliq̄d bona eſſent. ad ſummū tamen bonū

obtinendū bona eſſe non poſſent. Hec omnia de charitate dicta libenter ſuſcipimus q̄ principiū bonū ſententie veracis. S; ſeq̄t aliud q̄d ſe quidē coniungit veritati cū falſum ſit illud. vt cū illa ingrediat̄ ⁊ ꝑ illa ſuſcipiatur. ſed nos a tenebris lucem diſcernimus ⁊ deridemus obſcurū q̄d lumini ſe ingerit et ſtare ſe putat cū lumine. Si enim charitas lumē eſt. error vero ⁊ ſtulticie tenebre ſunt. vbi charitas eſt. lumen eſt. ⁊ nō eſt in ipſa q̄ palpando incedit. Qui enī in charitate ē aut ābulat ⁊ videt aut ſtat ⁊ nō p̄ſumit vltra q̄ videt. Quādiu vero in lumine eſt ſiue ſtet ſiue ambulet errare non poteſt. q̄ videt vbi ē. Qui aūt preſumptiōe ſua ſe precipitat vbi nō videt. perdit claritatem q̄a non hab̄ charitatē. et quocunq̄ vltra proceſſerit. error totū ē. Sic iſti de charitate mentiunt̄ neſcientes charitatē. quia preſumere nō debuerūt in eo q̄d videre nō potuerunt. Dicunt q̄ charitas ſemel habita nunq̄m amplius amittat̄. Ego igitur illos interrogo ſi charitatē vnq̄m ꝑdiderūt Et vtinā idcirco charitatē non ꝑdidiſſent. quia habitā retinuiſſent. S; vereor q̄ ideo potius nō ꝑdiderunt. q̄a nunq̄ habuerūt Si aūt nunquā habuerunt neq̄ guſtauerūt: quomō aſſerere preſumūt quod neſciunt? Si autē charitatem aliquādo habuerunt atq̄ guſtauerunt. habēt adhuc ipſam charitatē quam habuerunt q̄ ſcd̄m ſententiam ipſorū ſemel habitā amittere nō potuerunt. Si autē habent charitatem. ambulant ſcd̄m charitatem ⁊ nō opantur iniquitatem. Si autē agunt iniquitatē nō habēt charitatem. Si enī deum non diligit qui mundū diligit. ⁊ ea que in mūdo ſunt. quomodo multo magis nō deum diligit q̄ iniquitatē diligit. Qui diligit iniq̄tatem odit animā ſuam. qui odit animā ſuam ſeipm̄ non diligit. vel ſi diligit male diligit. q̄a ſm̄ ſolam carnē diligit. Qui aūt non diligit ſe ipſum. non diligit primū ſuum ſicut ſeipm̄ Qui autē nō diligit primū quē videt. quomodo poteſt deū diligere quē non videt? Iſti ergo q̄ aliq̄ndo opantur iniquitatem dicant q̄modo habeant charitatē An forte dicent. quoniā non ipſi operantur. ſed peccatum quod habitat in eis. Nā ⁊ tales fuerunt nōnulli ſtulti ⁊ nō intelligentes id q̄d homo eſt. q̄a putabant q̄dam peccata etiā cum deliberatōe ꝑpetrata eiuſmodi eſſe vt de ipſis homo dicere veraciter poſſet. Nō ego operor ſed peccatū quod habitat ī me non attendētes. quia hoc quidē quod hō concupiſcentiā ſentit. q̄a ex neceſſitate eſt vite corruptibilis nō ipē opatur. Quando vero concupiſcentie cōſentit. quia ex voluntate eſt non niſi ipē opat̄. Si ergo per ꝓpriam voluntatē operantur iniquitatē. non habent vtiq̄ charitatem. Et quid dicent? Conueniant cōſcientiam ſuā et moderētur ſcientiam ſuam. Conſcientia humiliet̄ ne ſcientia infletur. Non ergo de iuſticia p̄ſumant ne forte per ipām falſe iuſticie preſūptionem ſcientiam veritatis amittant. Dicunt q̄a qui ſemel charitatē hab̄. deinceps eam amittere nō poteſt. hoc eſt dicere q̄ bonus eſt malꝰ eſſe non p̄t. Quare ergo non ſimiliter dicemus. q̄a qui malus eſt bonꝰ eſſe non poteſt. ſi dicimus. q̄a q̄ modo bonus eſt malus eē non p̄t? Qui enī charitatem habet bonus eſt. ⁊ q̄ non habet charitatem bonus nō eſt. Sic ergo bonus q̄d habet non p̄t amittere. nec malus q̄d non habet poteſt acquirere. Q̄d ſi verum eſſe conſtiterit nec ſtanti timendū eſt nec ſperādū iacenti. Nos in tempe ſumus vbi incerta voluuntur omīa. ⁊ tu michi de tempe eternitatem facis? Scriptura dic̄ quia homo nunq̄m in eodē ſtatu permanꝫ. ⁊ tu neſcio vnde contendis. q̄a q̄ ſtat nunquā cadit. Quare ergo dictum eſt. qui ſtat videat ne cadat. Utinam verū eſſet. ſi tamen iuſtum eſſet vt in hac vita omnis q̄ bonus eſt. malus eē nō poſſet. Sed nūc vita iſta hoc habere non poteſt. in q̄ ⁊ mali expectātur vt boni fiant ⁊ boni probantur ſi ad iniq̄tatē non declinant. Extra hanc vitā q̄dam mali ſunt q̄ boni eſſe non poſſunt. ⁊ boni q̄dā ſunt qui ſimiliter mali eſſe non poſſunt. q̄a illi per maliciā ligati ſunt. iſti per grām cōfirmati. Sed et in his q̄ neceſſitatē natura que ex ſe mutabilis eſt nullatenus operat̄

quia in alijs vt dictũ eſt mutabilitatẽ natu
re: nõ natura ſed malicia in deterius coar
tat. i alijs vero eandẽ nature mutabilitatez
nõ natura ſ; gr̃a in melius ꝯfirmat. Qui
ergo illic mali ſunt boni eſſe nõ pñt. et ſilr̃
qui boni ſunt mali eẽ nõ poſſunt. Hoc enĩ
eternitatis eſt ⁊ immutabilitatis. vt illic de
alio in aliud trãſitus eſſe nõ poſſit. Hic au
tem mutabilẽ quãdiu viuitur. ⁊ malus bo
nus. et bonus malus eſſe poteſt. Et ſi forte
aliquis ita bonus inueniaẽ qui ſemper bo
nus ſit. idem ipẽ tamẽ qui bonuſ eſt. malꝰ
eſſe poteſt. q̃;diu ille qui malus eſt. bonus
eſſe poteſt. Vterq; enim ſub tempoꝛe vi
uit ⁊ vtriuſq; conditio vna eſt in tempoꝛe.
Sed dicis. Quid ergo ſibi vlt auctoꝛitas
que dicit. Charitas nunq̃m excidet? Audi
q̃d. tu fortaſſis intelligebas. q exquo ſemel
habeẽ amplius nõ amittaẽ. Noluit hoc di
cere ſcriptura. ſed aliud quod tu quidẽ id:
circo recte nõ intellexiſti. q: ipam ſcripturã
non bñ inſpexiſti. Quid ergo. Quid dicit
ſcriptura illa? Nunc inquit manẽt tria h̃.
fides ſpes charitas. Quid ẽ nunc? Hoc eſt
in hac vita q̃;diu q̃d non videtur creditur.
et ſperatur q̃d expectatur. ⁊ deſideratur q̃d
amatur. Cum autẽ finẽ acceperit vita hec.
et om̃ia facta fiant manifeſta. quid erit oc:
cultum quod credatur. q̃ndo nihil erit q̃d
manifeſte non videatur? Quid etia; tunc
poterit ſperari futurũ. quando omnia pre
ſentia erunt. ⁊ nichil erit futurum? Dictũ
eſt quia ſi vides nõ eſt fides. Et iterum. q̃d
videt quis quid ſperat? Ergo illic non cre
des. nõ dico quia infidelis eris. ſed nõ cre
des quia ſcies. Similiter dico quia illinc
nõ ſperabis. nec tamẽ dico deſperabis. ſed
ideo dico nõ ſpabis. quia q̃d ſperaſti totũ
habens nichil futuꝝ expectabis. Nũquid
ſimiliter dico quia illic nõ amabis? Ergo
quando adhuc nõ habuiſti dilexiſti. ⁊ non
amabis q̃ndo habebis. Abſit. Imo multo
magis tunc amabis quãdo quez amabis
videbis. ⁊ quem videbis habebis. Nõ enĩ
ſic amoꝛ iſte ẽ vt abſens diligatur ⁊ p̃ſens
faſtidiatur. Ergo tũc etiam amabis. ⁊ mul
to magis amabis ⁊ remãebit charitas. q̃n

do fides ⁊ ſpes amplius nõ erunt. Hoc ſibi
vult quod dictum eſt. charitas nunq̃m ex:
cidet. q̃nia; hic habetur ⁊ illic retineẽ. Siue
prophetie euacuabunẽ. ſiue lingue ceſſabũt.
ſiue ſcientia deſtruetur. Omnia enĩ hec in
hac vita tantũ ſunt. Etiam ipſa ſcientia no
ſtra que modo eſt. tũc non erit. Non quia
tunc nulla erit. ſed quia alia erit. Om̃ia er:
go iſta cum ipa vita excidunt. quia nõ per
manẽt poſtea quãdo videbitur q̃d crediẽ.
et habebiẽ quod ſperatur. Charitas autem
nunq̃; excidet. q̃niam et hic eſt ⁊ illic erit. et
nõ habebit finẽ vnq̃m dilectio. ſicut finem
nõ habebit vnq̃m inſpectio. Sicut nunq̃;
ſeparabimur a contemplatione. ſic nun:
q̃m euacuabimur a dilectõne. ſed ſemꝑ vi
debimus ⁊ ſemper diligemꝰ Sic ergo cha
ritas nunq̃m excidet quia ſemper manet.
Non enĩ dixit a nullo excidet. ſed nunquã
excidet q̃a nõ in omibus manet. et tñ ſemꝑ
manet in q̃bus manet. Nam ſi propterea
non manet ſemper. quia nõ in omibꝰ ma
net. ergo nec fides nec ſpes hic manet. q: ñ
in oibꝰ manẽ;. Multi eni; a fide ⁊ ſpe q̃ in
deum eſt receſſerũt. et fidem ⁊ ſpem ipſam
quam habere ceperant deſeruerunt. ⁊ exci
dit ab eis fides ⁊ ſpes etiam in hac vita. nc̃
tamẽ idcirco minꝰ verum fuit q̃d dictũ eſt.
Nunc manẽt fides ſpes charitas tria hec.
Si ergo fides ⁊ ſpes que hic aliq̃ndo a qui
buſdam excidũt. tamen hic manẽt. q̃a hic
nunq̃; pꝛoꝛſus excidũt que in alijs manẽt
ergo ſimiliter charitas que aliq̃ndo hic a
q̃buſda; excidit. tamẽ ſemper manet quia
q̃muis a q̃buſdam excidit. nunq̃m tamen
pꝛoꝛſus excidit. q̃a in alijs ſemper manet.
Neq; enim idcirco perit. ſi in me perit et
michi perit. neq; pꝛopterea deſtruitur ſi a
me euacuatur ⁊ in me deſtruitur. q̃nia; al
teri manet q̃d michi nõ manet. Sed dicis
iterum. Si hij q̃ mali ſunt. futuri ⁊ peritu
ri charitatẽ aliq̃ndo habere poſſunt. q̃mo
do charitas fons pꝛopꝛius nominaẽ. de q̃
non communicat alienus? Qui enim pe
reunt alieni ſunt. et nõ pertinẽt ad nos. ne
q; ad id q̃d noſtrũ eſt. Si ergo alieni ſunt
q̃modo de illo q̃d noſtrum eſt pꝛopꝛium

communicare poſſunt. Miru; eſt. Si enĩ
hij qui aliq̃n alieni fuerunt. pximi facti ſũt
accedẽdo. quare nõ ſimiliter hij q̃ pꝛoximi
ſunt. alieni fieri poſſunt recedendo? Si ei;
accedere poſſunt q̃ longe ſunt. poſſunt etiã
recedere qui pꝛope ſunt. Qui accedunt re
conciliantur. q̃ recedunt abalienanẽ. Si aũt
qui reconciliati ſunt pximi ſunt. ergo ⁊ qui
abalienati ſunt alieni ſunt. Tamen q̃;diu
pꝛoximi fuerũt alieni nõ fuerunt. ſicut hij q̃
alieni fuerũt pꝰus q̃; recõciliarenẽ. pꝛoximi
nõ fuerunt. Et qui pximi fuerunt: q̃;diu p
ximi fuerunt. de fonte ppꝛio cõmunicaue
runt. Et ſimilr̃ qui alieni fuerunt q̃diu alie
ni fuerunt. de fonte ppꝛio nõ cõmunicaue
runt. Cum aũt hij qui alieni fuerunt pximi
eſſe ceperũt. de fonte pꝛopꝛio cõmunicare
ceperũt. ⁊ ſilr̃ q̃ pximi fuerũt poſtq̃; abalie
nari ceperunt. de fonte ppõ communicare
deſierũt. Et remanet ſemꝑ fons ppꝛius. de
quo nõ cõmunicat alienus. Alienus eni;
ꝯmunicare non poteſt. ⁊ tamẽ qui alienus
eſt pꝛoximꝰ eẽ poteſt. Charitatẽ malus ha:
bere non p̃t. ſed qui malꝰ eſt bonus eſſe p̃t.
quãdo bonꝰ eſſe incipit ⁊ charitatẽ habere
incipit. Et quãdo bonus eſſe deſinit. chari:
tatem habere deſinit. ⁊ nunq̃; charitatem
niſi bonus habere poteſt. q: charitatẽ habe
re et ſimul malꝰ eẽ nemo poteſt. Dicis ite
rum. Si aliq̃n charitas ſemel habita amit
titur. quid eſt q̃d dicit ſcriptura. Qui ami:
cus eſt ſemꝑ diligit? Si ei; qui diligit ami
cus eſt. ⁊ q̃ amicus eſt ſemper diligit. pꝛofe
cto qui diligit ſemꝑ diligit. Qui aũt ſemꝑ
diligit nunq̃; charitatẽ amittit. Si ergo ve
ra ſcriptura eſt. et qui diligit ſemꝑ diligit.
qui ſemel charitatem habet nunquã illam
amittit. Sic tibi videẽ. Multa ſunt talia q̃
deduci quo vis poſſunt ſed magnũ nõ eſt
ſi aliquid dicas. ſed ſi hoc quod dicis vtrũ
ſic ſit dicendũ intelligas. Qui amicꝰ ẽ. ſem
per diligit. Verum eſt hoc. quia amicus
ſemꝑ diligit ⁊ inimicꝰ ſemper odit. et tamẽ
qui amicus eſt. inimicꝰ eſſe poteſt et odire
et qui inimicus eſt. amicus eẽ poteſt ⁊ dili
gere. Quãdiu amicus eſt. diligit. q̃;diu ini

micus eſt odit. Sunt aũt quidã non veri
amici qui in pꝛoſperitate amare ſe ſimulãt
et in aduerſitate pꝛobanẽ quales ſunt. ppẽ
huiuſmodi dictũ eſt. q: verus amicꝰ ſemꝑ
diligit. hoc eſt. non in pſperitate tãtum di
ligit. ſed etiã in aduerſitate. hoc eſt ſemper.
Non enĩ eſt verus amicus. etiam quando
amicus eſſe videẽ. qui ſcd̃m tempus nutat
vel mutatur vt in vtranq; partẽ poſt foꝛtu
nam moueẽ. Non talis eſt ille qui ſemper
diligit q̃ hominẽ amat. nõ pecuniã. amicũ
nõ lucrum. Qui enĩ pꝛopter ſola; pecuniã
amat. q̃;diu pecunia abundat. amat. q̃ndo
pecunia deficit. dilectio deficit. ⁊ nõ eſt ami
cus iam qui amicus eſſe videbatur. ymo q̃
pꝛius amicus nõ fuit ſed putabatur. nunc
manifeſte amicus nõ eſſe nec fuiſſe cõpꝛo
batur. Illi ergo iure dicitur qui amicus eſt
ſemper diligit. ſi amicus fuiſti in pꝛoſperi:
tate. dilige in aduerſitate. Quid enĩ in pꝛo
ſperitate dilexeris. in aduerſitate oſtendis
Si enim amicũ dilexiſti adhuc ipẽ eſt dili
ge eum. Cur ceſſet dilectõ. cum q̃d amatur
non auferatur? Si autẽ foꝛtunã dilexiſti.
nõ habes q̃d iam diligas. q̃a foꝛtuna diſceſ
ſit ⁊ ꝑmanſit homo ſolus. hoc ſibi vult q̃d
dictu; eſt. qui amicus eſt ſꝑ diligit. Inſtas
adhuc quaſi maius aliquid adducturꝰ ad
compꝛobandu;. quia charitas ſemel habi
ta nõ recedat. Oſtendis integram tunicã
chꝛiſti que ſcindi non potuit. etia; quando
chꝛiſtus pati potuit. coꝛpuſ chꝛiſti vulnera
batur. ⁊ tamẽ tunica chꝛiſti non ſcindebaẽ.
Magnũ eſt quod affers ſi bene intelligas
Quid eſt enĩ tunica chꝛiſti niſi eccleſia xp̃i?
et quid eſt integritas tunice niſi vnitas ec:
cleſie? Ecce q̃; bonũ ⁊ q̃; iocundu; habita
re fratres in vnu;. Quod vnum? Mane
te in dilectione mea. Ergo charitas vnitas
eccleſie eſt. Et dicit ſcriptura. Qui in vnita
te eccleſie ſunt perire nõ poſſunt. hoc eſt q̃d
dicere voluiſti. Qui in charitate ſunt ꝑire
non poſſuut. ſiue charitatẽ ſiue vnitatẽ no
mines. idem eſt quia vnitas eſt charitas. ⁊
charitas vnitas. Qui ergo in vnitate eccle
ſie ſunt. in charitate ſunt. et qui in charitate

ſunt. perire omino nō poſſūt. Manifeſta
eſt ratio. nemo fidelis ↄtradicit. Nullus in
charitate perire poteſt. Ibi perire nō pōt. ſꝫ
inde exire poteſt. q ibi manet. ꝑditiōem nō
timet. Caueat ergo ipē ne egrediatur foras
Intus poſitis ꝑditio non eſt. ſicut hijs qui
foris ſunt ſalus nō eſt. qui incipit exire inci
pit perire. Cum autē foris poſitus ad chari
tatem reuertitur. ad ſalutē reparat. Quid
amplius q̄ris? Fortaſſis aliam vnitatē ec
cleſie interptari voles de qua veraciter di
cere poſſis. q̄a idcirco in illa nullus peribit
q̄niam ex illa nullus exibit. Eſt enīꝫ vnitas
predeſtinatōnis de qua dicitur. nouit dn̄s
qui ſunt eius. et verū eſt quia omnes qui
in hac vnitate ſunt ſalui erunt. quoniam
ex his qui preuiſi ſunt ad vitā nullus peri
bit. Sicut enī dicit ſcriptura. Quos prede
ſtinauit hos ⁊ vocauit. et q̄s vocauit hos
⁊ iuſtificauit. ⁊ quos iuſtificauit hos ⁊ glo
rificauit Iſti ſunt ergo diligentes deuꝫ qui
bus omnia cooperanī in bonū. hijs q ſm̄
propoſitum vocati ſunt ſancti. Nam qui
ſcd̄m propoſitū vocati nō ſunt. ⁊ qui ad vi
tam predeſtinati nō ſunt. et ſi aliquādo de
um ad tempus diligant vſqꝫ ad finē in dile
ctione dei n̄ perſeuerāt. Qui ꝑpterea amiſ
ſa charitate pereunt. quoniā cuꝫ ad iniqui
tatem ceciderint. ad charitatē nō reſurgūt.
predeſtinati autē poſtquaꝫ deum diligere
ceperint. vel perſeueranter diligunt vt a di
lectione nō cadant. vel cū a dilectiōe cecide
rint. iterum ad illam reſurgūt vt non pere
ant. Quid tibi videt? Credis ne ita eſſe vt
dico? Fortaſſis nō tibi ſufficiet Apoſtol⁹
qui hoc dicit. propterea ꝙ nō extimes ita
intelligendum eſſe quod dicit Apoſtolus
Non omēs diligentes deuꝫ. in numero il
lorum ponere voluit quibus omīa coope
rantur in bonum. niſi eos tantū qui ſcd̄m
propoſituꝫ vocati ſunt ſancti. Manifeſta
eſt veritas niſi eam impudenter negare vo
lueris. Sed dicis fortaſſis non ita intelli
gendum eſſe quod ait Apoſtolus. Scim⁹
quoniam diligentibus deum omīa coope
rantur in bonū. hijs qui ſcd̄m propoſitum
vocati ſunt ſancti. Dicis ergo nō ita intel
ligendum eſſe quaſi per id quod ſubiunxit
hijs qui ſcd̄m propoſitū vocati ſunt ſancti
determinare voluerit quibus diligētibus
deum omnia cooperanī in bonum. ſed po
tius eoſdem ipſos diligentes deum omēs
ſcd̄m propoſitum vocatos ſanctos. Sic er
go fortaſſis intelligenda putabis v̉ba apo
ſtoli. nec mihi credes ſi dicere voluero hoc
ibi ſignificatum eſſe. q̄a non omnes preor
dinati ſunt qui aliquādo deum diligunt.
quia non permanēt in eo quod diligunt.
Verba Auguſtini ſunt hec. ſi michi non
credis. illi crede vt mihi credas. ymo nō mi
chi ſꝫ v̉itati credas. Audi ergo q̄d dic̄. apl̄s
inq̄t cū dixiſſet. Scim⁹ q̄niā dili. deū oīa co
operantur in bonum. Sciens nonnullos
diligere deum. ⁊ in eo bono vſqꝫ ad finem
non permanere. mox addidit. hijs qui ſm̄
propoſitum vocati ſunt ſancti. Hij enīꝫ in
eo quod diligunt deum permanēt vſqꝫ in
finem. ⁊ qui ad tempus inde deuiāt reuer
tuntur. et vſqꝫ in fineꝫ perducunt q̄d in bo
no eſſe ceperūt. Ecce habes māifeſte. quia
quidam ad tempus charitatem habentes
q2 in illa vſqꝫ in finē non perſeuerāt. cadūt
et pereunt. ⁊ rurſus quidam qui ab illa ad
tempus cadunt. quia iteruꝫ reſurgunt. cō
ſeruantur ⁊ ſaluātur. Alij vero quia ab il
la nūquā deficiūt vſqꝫ in finē perſeuerantī
feruore ſeſ̉cepte caritatis deuotiōꝫ ꝑducūt
Quid manifeſtius q̄ris? Si hoc nō vides
quid vides? Sꝫ dicis q̄modo aliq̄n veraꝫ
charitatē habere potuerūt. qui in ea ꝑſeue
raturi nō fuerūt? Mirꝫ eſt. Ergo fides nō
fuit q aliq̄ndo fides eſſe deſijt. Quare non
ſimilr̄ dicis quia nunq̄ꝫ albus fuit. q aliq̄n
albus eſſe ceſſauit? None intelligis quia ī
eo ipſo aliq̄n illud fuiſſe dicit qui aliq̄n eſſe
illd̄ deſijſſe mēorat. Qd̄ eī q̄s nūq̄ꝫ fuit nū
q̄ꝫ eſſe deſijt. Quapropt̄ qui aliq̄ndo ama
re deſijt. conſtat ꝑfecto q̄a prius q̄ꝫ amare
deſineret amauit. Sꝫ verus inquis amor
nō fuit q ad temp⁹ fuit. Ergo nec veꝝ odiū
fuit q̄d a tēpus fuit. nec vere alb⁹ fuit q ad
temp⁹ albus fuit. Quis h̄ dicat? ergo vera

dilectio fuit. ⁊ vere fuit q̄ꝫ diu fuit. etiā ſi ſm̄
aliquē modū vera nō fuit ī eo q̄d deſijt. q̄n
iam vere nō fuit. Si ergo dicis q̄a v̉a dile
ctio nō fuit. q aliq̄n dilectio eē ceſſauit. ſic ī
tellige q2 q̄n dilectio eē deſijt. v̉a dilectō nō
fuit. q2 in eo ipō q̄d nutabat ⁊ defecit vt di
lectio nō eſſet. eſſe cepit ⁊ accepit. vt q̄d pri⁹
fuit. iam v̉a dilectio nō eſſet.

Utrum omnis dilectio dei cha
ritas ſit nominanda.
Ca. XII.

Ortaſſis dices
f quod q̄dam eiuſmodi dicūt. q̄a
hij q diligunt deum nō perſeue
raturi. dilectōem dei q̄dem habent. ſꝫ chari
tatem q̄dem nō hn̄t. ꝑ eo ꝙ nō oēm dilectō
nem dei charitatē appellandā putāt niſi eā
ſolam q̄ vſqꝫ in finē ꝑſeuerat Sꝫ hoc ſi q̄s
dicere voluerit. q̄ rōe vel autoritate ꝓbare
poſſit nō inuenio. niſi forte idcirco aliud di
lectionē alid̄ caritatē ſonare putet. q2 alteꝝ
latinū alteꝝ grecū vocabulū eē putꝫ Scri
ptura ſacra nob̄ dicit q̄a dilectio charitas
eſt. ⁊ q̄a dilectio dei ſemꝑ bona eſt. Nō no
bis dicit q̄a ille diligit bene facit. et q̄a iſte
diligit male facit. Auguſti⁹ dicit apoſtolū
ſciuiſſe q̄ſdam diligere deum et in eo bono
vſqꝫ in finem nō ꝑmanere. ⁊ bonam vocat
dilectionē dei etiaꝫ in his qui non perman
ſuri in illa ſunt. ⁊ iſti neſcio q̄t ſpecies chari
tatis inueniūt more pigmētarioꝝ in nun
dinis declamationū ſtultorum. Dicūt nō
de omni charitate intelligendū q̄d dicitur
Charitas ſemel habita nō amittit. ſꝫ de ꝑfe
cta tantū. Et ſi ego illos interrogo q̄ ſit iſta
ꝑfecta charitas nō michi rn̄dent. niſi illa q̄
nō amittit. Non enī audēt dicere de illa ſe
ꝑfectōne charitatis loqui q̄ in futuro hēbi
tur. ne ſupfluo de illa loqui ↄuincant. q̄ ad
hanc vitā nō ꝑtinet. Ergo nō inueniūt quā
charitateꝫ dicāt hic ꝑfectā niſi illam q̄ non
amittitur. Et rurſum cū aſſignare volunt
q̄ ſit illa charitas q̄ nō amittit. nō inueniūt
q̄d dicant. niſi illaꝫ q̄ ꝑfecta eſt. Ita circl̄m
faciūt. inuoluētes ſemetipos. q2 q̄ exeāt nō
hn̄t. Poſtremo tanta erroris caligīe inuol
uunt. vt dū ꝑtinaciter charitatē ſemel habi
tam cōtendūt nō poſſe amitti. aſſerere inci
piant eā a q̄buſdā nō ſolū minora peccata
ſed criminalia q̄ꝫ ⁊ damnabilia ex delibera
tione ꝑpetrantib⁹ retinere. Dauid adulte
rum ⁊ homicidaꝫ charitatē dei habuiſſe di
cunt quādo libidini ſuiens in vxorē ꝓximi
ſui violandam turpitudinis frena laxauit
et ad eādē poſtea turpitudinē tegendā illū
ipſū cui⁹ thori federa violauerat. innocētē
et iuſtū crudeli proditione extinxit. Dicāt
mihi vbi tūc fuit charitas nō agens perpe
ram vbi innocēs opprimitur. non q̄rens q̄
ſua ſunt q̄ndo aliena rapiūtur. Oſtendāt
michi hic ſi poſſunt dilectionē q̄ plenitudo
legis eſt. vbi ⁊ p̄cepta legis violātur ⁊ ius
nature corrumpit. Lex dei dicit: nō occides
nō mechaberis. nō ↄcupiſces reꝫ proximi
tui. Si charitas hic eſt plenitudo legis hic
eſt. Si plenitudo legis eſt. quomō preuari
catio eſſe poteſt? Si talia facientem. chari
tatem habuiſſe dicunt. quare non etiam in
hoc faciendo nichil peccaſſe dicūt. quia ſcri
ptura dicit qui natus eſt ex deo non pec
cat. Et quia rurſum alibi dicit. Habe cha
ritatem et fac quidquid vis. Si enim hoc
verum eſt quod charitatē talia faciētes re
tinere poſſūt. cum hijs qui caritatem hn̄t
quidquid libet agere cōceditur. ꝑfecto q̄d
quidegerint. peccatū quidē nō eē ↄprobat
Eant ergo nunc cū charitate ſua et faciant
quidq̄d volunt. q2 magnos defenſores hn̄t
Alios q̄dem defendētes ꝙ charitateꝫ non
amittāt. alios aūt ↄcedētes. vt q̄dq̄d volūt
cū charitate faciāt. Sed dicunt. Si dauid
peccando charitatem amiſit. quomō ergo
verū eſt quod ſcriptū eſt de ipō. ꝙ ſpiritus
dn̄i non recedebat a Dauid ab eo die et de
inceps? Si enī charitas receſſit quō ſpūs
dn̄i remāſit. q̄ſi vero ſpūs domini ſm̄ m̄lta
alia remanere nō potuerit. etiā ſi ſm̄ donū
charitatis receſſerit? None etiaꝫ in illis ſi
ue cū illis remanet q̄s cadētes cuſtodit ne
pereāt. q̄s tn̄ ſtantes n̄ cuſtodit ne cadāt?
Iuſtus cū ceciderit non collidet. q. d. ſ. m. ſ.

Quid ergo? Si preſens erat domin⁹ ſtan
ti. quare lapſus eſt? Et ſi pſens non erat ca
denti quare colliſus non eſt? Si eiꝫ tenere
tur non laberetur Et iterum. ſi manus non
ſupponeretur. collideret̃ Propter hoc ergo
colliſus non eſt. quia cecidit ſuper manuꝫ.
Si manus ſuper eũ cecidiſſet colliſus fuiſ-
ſet. Qui ceciderit inquit ſuper lapidẽ iſtuꝫ
confringetur. ſuper queꝫ autẽ ceciderit. cõ-
teret eum. propter hoc ergo dominus ma
num non ſuperpoſuit iacenti vt premeret.
ſed ſuppoſuit vt releuaret. ſuppoſuit vt adiu
uando repararet. nõ ſuppoſuit vt iudican
do condemnaret. Sic itaqꝫ ſpiritus domi
ni non receſſit a Dauid. quia cum eo erat
vt abeũtẽ reduceret ⁊ peccantẽ iuſtificaret
et ſtaret. et forte cũ eo erat ſed in eo nõ erat
Cum eo erat ad cuſtodiã. ſed in eo nõ erat
ad iuſticiã. Non enĩ tunc iniuſt⁹ erat Da-
uid quando in tam graui peccato proſtra
tus erat. neqꝫ ad eũ tunc pertinuit q̊d ſcrip
tum eſt. Juſtus in die ſepties cadit. ⁊ tamẽ
nomen iuſti nõ amittit. Propter hoc igit̃
ſpiritus domini ⁊ ſi cuꝫ Dauid tũc erat vt
peccãdo nõ periret. nullaten⁹ tamẽ ſic erat
vt dãnabiliter non peccaret. Simile eſt q̊d
de Petro negante aſſerere conant̃. ꝙ etiã
tũc charitatẽ dei non perdiderat qñ inter-
rogatus chriſtũ ſe ꝯgnouiſſe negauit. Nõ
eiꝫ attendũt quod ſcriptũ eſt. Nemo in ſpi
ritu dei loquẽs dicit anathema Jheſu. Et
nemo poteſt dicere dñs Jheſus niſi in ſpũ
ſancto. Qꝫ ſi forte dicere voluerint. q̃a ſpi-
ritum dei tunc quideꝫ Petrus int⁹ in cor
de habuit. ſꝫ q̊d foris loq̃batur ĩ ſpiritu dei
non dixit. Audiant q̊d ſcriptũ eſt. Ex abun
dãtia cordis os loquit̃. Jlle ergo ſpũs fo-
ris in ore loquebatur q̃ intus in corde do
miatur. Qui cor regebat linguã mouebat.
Sed dicent forte. Spiritus q̃dem dei receſ
ſit. ſed charitas remanſit. Conſiderate vtrũ
veritas hoc dictum patiatur. Apoſtol⁹ di
cit. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus no-
ſtris per ſpiritũ ſanctum qui datus eſt no
bis. Nos charitatem nõ habemus. niſi in
quantum ſpiritum ſanctum habemus. Et

tu dicis. quia recedẽte ⁊ abſente ſpiritu ſan
cto. charitas manet. Et dicũt. Quid ergo?
Nulla ſcintilla pietatis. nulla affectio dile-
ctionis in Dauid ⁊ in Petro remãſit. quã
do alter moleſtia ꝯcupiſcentie carnalis vi
ctus. alter vero iminẽtis mortis timore fra
ctus. quodãmodo vterqꝫ inuitus pecca-
uit? Jmo voluntarie vterqꝫ peccauit. quia
ſi voluiſſent vterqꝫ nõ peccaſſet. Sed quia
ſemetipſos magis q̃ꝫ deum dilexerunt ſuã
potius q̃ꝫ dei voluntatem impleuerunt.
Caro aliud ſuadebat. et aliđ deus precipie
bat. ⁊ elegerũt magis obedire carni q̃ꝫ crea
tori. Si voluiſſent carnis voluntatẽ contẽ
pſiſſent. et voluntatẽ creatoris p̄poſuiſſent
Sed nondũ magiſtrum bonum imitabã
tur docentem ⁊ dicenteꝫ. Pater. non mea
voluntas fiat ſed tua. Et fieri poteſt ꝙ ip̃m
carnis voluntatem cuius violentiã ſenſe-
runt. aut nullam. aut non tam violentam
eſſe voluerunt. tamẽ quod eidẽ temptanti
et fatiganti cõſenſerunt. non niſi volẽtes fe
cerunt. q̃a magis creatorẽ offendere q̃ꝫ ip
ſam moleſtiã ⁊ fatigatõem tolerare volue
rũt. q̊d ſi voluiſſent oĩno non feciſſet. Ergo
in hoc quidẽ volẽtes. id quod caro voluit
fecerunt. id q̊d creator voluit. noluerũt. q̃a
ſi iſtud voluiſſent. ad iſtud faciendum vo
luntarie non cõſenſiſſent. Cum eniꝫ e duo
bus que ſimul fieri non poſſunt. vnum vo
luntarie eligitur. proculdubio alterum nõ
eſſe in voluntate comprobatur. Jn ea igit̃
voluntate qua contra deum carni conſen
tire elegerunt. charitateꝫ vtiqꝫ dei nullate
nus habuerũt. q̃muis tamen in eo ipſo ꝙ
magnam in temptatione violentiaꝫ paſſi
ſunt aliquã in peccato ſuo excuſatõem ha
bere poſſunt. De affectu vero pietatis quẽ
hmõi peccãtes nõ nunq̃ꝫ hr̃e vident̃. qñ ſit̃
et peccare ꝯſentiũt. ⁊ tñ q̊dãmodo in pctõ
q̊d nõ deſerũt dolore q̊daꝫ affici non deſi
ſtunt. cauenduꝫ eſt oĩno ne charitatis ſiue
dilectõis dei noĩe dign⁹ exiſtimet̃ Si eiꝫ in
his q ab ĩq̃tate ad iuſticiã ꝯuertũt. affect⁹
q̊dã ⁊ delectatões p̄teritoꝝ maloꝝ remanẽt
q tñ in bono ꝓpoſito ꝯſtitutis ad iniq̃tatẽ

non imputant̃. quare non ſimiliter in hijs
qui ad iniquitateꝫ declinauerũt ex vſu pre
terite virtutis. etiã in malo propoſito affe
ctõnes quedã amiſſi ſiue corrupti boni ali
quãdo ſupereſſe dicantur? que quidẽ ſine
propoſito bone volũtatis ex vſu ſiue ex na
tura ineſſe poſſunt. ſed ſine ipſo iuſticie me
ritum habere nõ poſſunt. Vnũ enim hoc
eſt propoſitũ. ſcilicꝫ voluntatis ſiue cõſen
ſus animi ex voluntate ſurgens cui ſoli iu
diciũ eſt cuꝫ deo. Et hoc ſolum ſi bonum
eſt. nõ eſt ad malũ quidquid in homine eſt
ſiue bonũ ſit ſiue malũ. ⁊ iterum ſi malum
eſt. nõ eſt ad bonũ quidq̊d reliquũ eſt ſiue
bonũ ſiue malũ. Ad hũc ergo oculũ ex q̊ ſo
lo totum corpus lucet reſpicere debuerũt
qui in affectõnibus neſcio q̃libet. q̃s et in-
credulis ⁊ iniquis aliquotiẽs ſiue ex natã
ſiue ex vſu ineſſe videm⁹ meritũ hoĩs con
ſtituũt. Poterant hic ſatis ſupſtitioſe que
ſtiões finẽ accipe.. ſi tñ finẽ accipe poterãt.
nunc aũt querunt ⁊ ſp q̃runt. ⁊ nunq̃ꝫ inue
niunt. Jnterrogant vtrũ Dauid ⁊ Petr⁹
damnari debuiſſent ſi ante penitentiã in
peccatis ſuis mortui fuiſſẽt. Que queſtio
quali reſponſione digna ſit. vtinam ipſi vi
dere poſſent. Quare enĩ perire non debuiſ
ſent. ſi in peccatis ſuis mortui fuiſſent? Sꝫ
perire inq̊unt nõ potuerũt. q̊niã ad vitam
predeſtinati fuerunt. Quare ergo ſilr̃ non
peccare nõ potuerũt. q̊niã peccaturi p̄ſciti
fuerunt? Si enĩ predeſtinatõ impediri nõ
poteſt. nec p̄ſcientia falli p̄t. Si aũt preſci
entia peccandi nõ infert neceſſitatẽ. nec pre
deſtinatio damnatõis tollit poſſibilitateꝫ.
Vis adhuc audire q̊d dic̃ bt̃s Aug̃. Quia
mihi non credis? Audi qui ſunt q̊ diligũt
et qui ſunt q̊ pſeueraturi ſunt. ⁊ q̄ ſit vnitas
dilectõnis. ⁊ q̄ ſit vnitas p̄deſtinatõis. Sci
mus q̊niã diligentib⁹ deuꝫ oĩa coopant̃ in
bonũ hijs q̊ ſm ꝓpoſitũ vocati ſunt ſancti
Propoſitũ aũt nõ ſuũ ſꝫ dei. Qui etiã p̄de
ſtinati ſunt atꝫ preſciti vſqꝫ adeo prorſus
omĩa ut etiã ſi q̊ eoꝝ deuiant ⁊ exorbitant
etiam hipꝫ eis faciat pficere in bonũ. quia
hũiliores redeunt atꝫ doctiores. horum ſi

quiſq̃ꝫ perit fallit̃ deus. ⁊ vicio hũano vin-
citur. Sꝫ nemo eoꝝ perit q: nulla re vinci
tur deus aut fallit̃. Jſti ſignificati ſunt ad
Thimoth. vbi cũ dictũ fuiſſet ymeneum et
philetum fideꝫ quorundã ſubuertere. mox
additum eſt. firmuꝫ autẽ fundamentũ dei
ſtat. habens ſignacłm hoc. Nouit dñs qui
ſunt ei⁹. hoꝝ fides que per dilectionẽ opat̃
profecto aut oĩno non deficit. aut ſi qui ſũt
quoꝝ deficit reparatur anteq̃m vita iſta fi
niatur. ⁊ deleta que intercurrerat iniq̃ta-
te vſqꝫ in finem perſeuerantia deputatur.
Qui vero pſeueraturi non ſunt. ac ſic a fide
chriſtiana ⁊ cõuerſatiõe lapſuri ſunt. vt ta
les eos vite hui⁹ finis inueniat. pculdubio
nec illo tempe quo bñ pieqꝫ vixerũt. in iſto
rum numero ꝯputandi ſunt. Nõ enĩ ſunt
a maſſa illa pditionis preſcientia dei ⁊ pre
deſtinatõne diſcreti. ⁊ ideo nec ſcđm ꝓpoſi
tum vocati ac p hoc nec electi. Sed in hijs
vocati de quib⁹ dictum eſt. multi vocati.
non in his de quib⁹ dictum eſt. pauci vero
electi. Et tamẽ quis neget eos electos cum
credunt ⁊ baptizantur. ⁊ ſcđm deũ viuũt?
Plane dicunt̃ electi a neſcientibus quid
futuri ſint. non ab illo qui eos nouit nõ ha
bere pſeuerantiã que ad beatam vitã pdu
cit electos. Scitqꝫ illos ita ſtare vt p̄ſcierit
eſſe caſuros. Hic ſi a me queratur. cur eis
deus pſeuerantiam nõ dederit. qui eã qua
chriſtiãe viuerẽt dilectionẽ dedit. me igno
rare reſpõdeo. Reſpondeãt ⁊ ipſi ſi poſſũt
cur illos deus cũ fideliter ⁊ pie viuerẽt. nõ
tunc de vite huius periculis rapuit. ne ma
licia mutaret intellectũ eoꝝ. et ne fictio deci
peret animas eorum. Vtꝝ hoc in poteſta
te nõ habuerit. an eoꝝ mala futura neſciuit
nempe nihil hoꝝ niſi pverſiſſime atqꝫ inſa
niſſime dr̃. De hmõi dic̃ Johes. Ex nob exi
erunt. ſꝫ non erãt ex nobis. Qꝫ ſi fuiſſent ex
nob. pmanſiſſent vtiqꝫ nobiſcũ. Et q̊d aliđ
dic̃. niſi nõ erãt filij. etiã qñ erant in pfeſſiõe
et noĩeilioꝝ. Non q: iuſticiã ſimulauerãt
ſed q: in ea nõ pmanſerũt. Neqꝫ enim ait.
nam ſi fuiſſent ex nob. verã non fictaꝫ iuſti
ciã tenuiſſẽt vtiqꝫ nobiſcũ. Sꝫ ſi fuiſſet inq̃t

ex nobis. p̄manſiſſent vtiq; nobiſcū. In ho
no itaq; erant. ſed q̄a in eo nō p̄manſerūt.
id eſt vſq; in finē non p̄ſeuerauerūt. Non
erant inq̄t ex nobis. etiā quando erant no-
biſcum. hoc eſt non erant ex numero filioꝝ
etiam q̄n do erant in fide filiorum. q̄niam
qui vere filij ſunt. preſciti ⁊ p̄deſtinati ⁊ ſcdm
propoſitū vocati ſunt vt ſint electi. Nō eni
perit filius p̄miſſionis ſed perditiōis. ac p̄
hoc nullus predeſtinatoꝝ ex bono in malū
mutatus hanc vitam finit. Quoniā ſic eſt
ordinatus. ⁊ ideo xp̄o datus vt non pereat
ſed habeat vitam eternā. De quibꝰ ait Io
hannes. Scimus q̄niam omnis q̄ natus
eſt ex deo non peccat. Dauid grauiter pec
cauit. ſed quia ex deo natus. ad ſocietatem
filiorum dei pertinebat. non peccauit vſq;
ad mortem ſed veniam penitendo meruit
De hoc ſiq̄dem peccato ad mortē ante idē
meminit Iohannes his verbis. Eſt pecca
tum ad mortē. et ſtatim ſubiunxit. Scimꝰ
q̄niā omnis qui natus eſt ex deo non pec
cat.

Pars decimaquarta.
De confeſſione.
Ca. .I.

m

Ulta eſt ma
licia hominis. Nemo q̄n-
do male agere vult aucto
ritatem q̄rit. Q̄n aūt dici
mus hoībus vt bona fa-
ciant ⁊ vt cōfiteanē mala
que fecerunt. dicunt nob̄. Date auctorita
tē. que ſcp̄tura h̄ nob̄ p̄cipit vt ꝯfiteamur
p̄ctā noſtra? Si ergo ſcripta peccata ꝯfite
ri non p̄cipit. reſpōdete modo ſi ſcp̄turā ha
betis q̄ peccata tacere iubeat? Si ergo cōfi
teri nō vultis. q̄a auctoritatē ꝯfitendi non
habetis. q̄re tacere vultis cū auctoritatē ta
cendi nō habeatis. Tū q: auctoritatem q̄ri
tis. accipite auctoritatē. Antiq̄ lex peccata
confiteri iubz. ⁊ homīes ad ſacerdotes mit
tit vt ꝯfiteātur p̄ctā ſua vt indulgentiā ac
cipiant. Illic ergo p̄uaricatō legis cōfeſſio
ne ⁊ oblatione aboletur. quādo adhuc vm
bra fuit et adhuc confeſſio crimis penam
potius timere debuit q̄z miſericordiā expe
ctare. Si hec auctoritas non ſufficit. audi
te ſcripturam alibi manifeſte dicentem.
Qui abſcondit ſcelera ſua. non iuſtifica
bitur. Quid eſt enim abſcondere niſi tace
re ⁊ confiteri nolle? Nam qui ſcelera ſua p̄
impudentiā praue agendi manifeſtant nō
iuſtificationē merentur ſed damnationē
Igitur tegenda ſunt mala quantum perti
net ad impudentiā praui operis. et reuelan
da ſunt per humilitatē confeſſionis. Uul-
tis adhuc ſcire periculum taciturnitatis ⁊
vtilitatē confeſſionis? Quoniā tacui inq̄t
pſalmiſta inueterauerūt oſſa mea duz cla
marē tota die. Et iterum. Delictū meū co
gnitum tibi feci ⁊ iniuſticiā meā nō abſcon
di. Dixi confitebor aduerſū me iniuſticiā
meā domino. ⁊ tu remiſiſti impietatē pec
cati mei. Uide ergo ⁊ conſidera. Si taces
peccata tua inueteranē ſed ſi confiteris cō
donantur. Sed dicis. Ecce dico peccatū
meū. ſed deo non homini. Scripturam ſe
quor. illa michi dicit vt deo ꝯfitear p̄ctūm
meū. nō me ad hominē mittit in quo ſalꝰ
non eſt. ſz illuc trahit confeſſionē vnde pro
mittit remiſſionē. Dixi confitebor aduerſū
me iniuſticiā meā domino. et tu remiſiſti
impietatē peccati mei. Quid facit homo?
Audi quid facit? Nonne ille homo fuit q̄
dixit. Fili dimittuntur tibi peccata tua. Et
verum eſt quia ille homo fuit qui hoc dix
it. Et propterea qui illum hominē eſſe vide
runt. deū autē non cognouerūt ideo mur
murauerunt intra ſe dicētes. Quis eſt hic
qui etiā peccata dimittit? Sciebant enim
quia peccata dimittere dei erat. ſed neſcie-
bant q̄a quod dei erat. homo a deo accepe
rat. Et ille quidē homo quod habebat in
quantū homo erat. ideo habebat quia ac
ceperat. inquantū vero deus erat. homo
idem ipſū habebat ⁊ non acceperat. Pro
pterea autē voluit accipere aliquando in
humanitate quod ſemper habuit in deita
te. vt e vicino homini appropinquaret. ⁊
in eo quod hominis erat. et in eo ipſo

quod homis erat homini exhiberet quod
dei erat. In eo nanq; q̄d hoīs erat familia
rius homi iungebaē. In eo v̄o q̄d dei erat.
potentiꝰ in hoīe operabaē. propterea dixit.
Ut ſciatis q̄a filius hoīs p̄tātem hz ī terra
dimittendi peccata. tunc ait paralitico. Sur
ge ⁊ ambula. Oſtēdit q̄d videre poterāt vt p̄
hoc crederent q̄d videre nō poterāt. Pro-
pter h̄ ergo deus factꝰ eſt hō vt ſe ad ꝯfabu
landū homi primū ac familiarē exhiberet.
⁊ in vna eademq; pſona ⁊ ſuum genus hō
inueniret cui fiducialiter infirmitatē ſuā
reuelaret. ⁊ ſupra hominē deū credens de
accepta ab illo remiſſione peccatoꝝ ſuorū
non diffideret. Deinde vt diſpenſatōis gra
tia largius multiplicareē. deus homo hō
mines q̄ puri hoīes erant p̄ticipes fecit po
teſtatis ſue vt īplerent officiū eius peniten
tiū ꝯfeſſionē ſuſcipiendo. et poteſtatē eius
exercerent penitentibꝰ ⁊ cōfitentibus p̄ctā
remittendo. Accipite inquit ſpiritū ſanctū
quoꝝ re. pec. re. eis. ⁊ q̄ꝝ re. re. ſ. Ergo xp̄us
homo diſciplis ſuis vicē eius agentibus in
terra poteſtatē dedit dimittēdi peccata Sz
dicis fortaſſis. Quare non ſilr chriſtꝰ prece
ptū dedit hoībus peccata ſua confitendi.
ſicut diſcipulis poteſtatē dedit confitentiū
peccata dimittendi? Audi quare? Uoluit
xp̄s vt a temetipō ſurgeres vt nō q̄ſi extor-
ta vel coacta videreē confeſſio tua. Idcirco
quod ad ſe p̄tinuit officiū ſuū diſciplis ſu
is peragendū iniūxit vt medicorum more
egros ad ſe veniētes exciperēt et ſanarent.
Medicis ergo dixit vt curarēt. ſz infirmis
non dixit vt ad medicos curādi venirent.
h̄ q̄ſi certū eē voluit. q̄ egri ſalutē libenē q̄re-
rent et ſe curandos offerrent ſi medicos ī
uenirēt. Propterea ſolos medicos monu
it. Infirmū enī ipē morbꝰ ſuus ſufficienter
āmonet. neq; opus p̄cepto habet ſi dolet.
Tamen ipi medici quia poſtea negligētes
in curatiōe ſua egrotos inuenerūt. eos ad
ſalutē querendā. ⁊ ammonitōne ſua excita
uerunt ⁊ precepto attraxerūt. Confitemini
inquit apoſtolus Iacobus alterutꝝ pecca
ta veſtra. ⁊ orate pro inuicem vt ſaluemini.
Quid eſt alterutꝝ? Alter alteri. hō homi.
Non ſolū homo deo ſi ut vetus ille confeſ
ſor ait. Dixi confitebor adu ſū me iniuſti
ciam meā dn̄o. ſed homo homi propter de-
um. Plus enim facit qui ſeruo hūiliatur
propter deū. q̄z qui ipi deo hūiliatur. Pro
pterea confitemī alterutrū peccata veſtra.
Quid eſt alterutrum? Non tantū vnuſ-
quiſq; vnicuiq;. ſed alterutꝝ: hoc eſt inter
vos. homines hoībus. oues paſtoribꝰ. ſub
iecti prelatis. Hij qui peccata habent hijs
qui peccata dimittere poteſtatē habēt. De
bitum quidē erat vt confeſſionē facturi ad
illū iretis qui eſt ſuper voſ. Nunc aūt pro in
dulgentie diſpenſatōne conceditur vt pec-
cata veſtra ad inuicē vobis confiteamini
inter vos. Ille quidē qui ſolus confeſſionē
acciperet. confeſſionē non faceret. quia pec
cata non haberet. Hij autē qui peccatorū
confeſſionē accipiunt ⁊ confitentibꝰ pecca
ta dimittunt. neceſſe habent vt ⁊ ipi pecca-
ta ſua ꝯfiteātur vt penitentibꝰ ⁊ ꝯfitentibꝰ
peccata ſua dimittanē. Propterea ergo cō
fitemini alterutꝝ p̄ctā vr̄ā. ⁊ orate p̄ inuicē
Ad q̄d? Ut ſaluemī. Cōfitemī vt ſaluemī.
Quid ē ꝯfitemī vt ſaluemī? Hoc ē. nō ſal
uemī niſi confiteamī. hoc fortaſſis tu audi
re noluiſti. qui latebras q̄ris et abſcondis
ſcelera tua vt nō iuſtificeris. Nō tibi placz
q̄d dicitur. q: hij qui nolūt confiteri pecca
ta ſua ſaluari non poſſunt. Propterea for
taſſis conaris ad aliud dictū Apoſtoli re-
torquere. vt intelligatur confitentibus qui
dem promiſiſſe ſaluationē. tamen non cōfi
tentibus nō negaſſe iuſtificationē. Audi er
go. Auguſtinꝰ dicit. Non poteſt q̄s iuſti
ficari a peccato. niſi ante peccatū confeſſus
fuerit. Item Beda in ead̄ epiſtola Iacobi
de qua teſtimoniū ſuperius ſumpſimus.
Sine confeſſiōe inq̄t nequeūt dimitti pec
cata. ſed in hoc illa diſcretio eſſe debet vt q̄
tidiana leuiaq; peccata alterutrū coequa
libus confiteamur vt orationibus inuicē
ſaluemur. porro grauioris lepre immundi
ciam ſacerdoti pandamꝰ ⁊ ad eius arbitri
um iuſtificari curemꝰ. Uidete quomō cō
cordant teſtimonia v̄itatis. Eſt q̄dā ꝯmu
nis pn̄ia ī ecc̄ia quā q̄tidie ad iuicē facimꝰ

in q̄ oratione fuſa pro inuicē pro q̄tidianis
⁊ leuioribus peccatis indulgentiā ⁊ remiſ
ſionē conſeq̄mur. Grauioris aūt culpe rea
tum ſingulari confeſſione ſacerdoti aperi
mus. et ſcđm eius conſiliū munere ſatiſfa
ctionis oblato indulgentiā peccati obtine
mus. Sed dicis. Si ſaluari nō poteſt hō
niſi confiteatur peccata ſua. q̄d eſt q̄d ſcrip
tum inuenitur. Lacrime lauant delictū q̄d
ore pudor eſt ꝯfiteri. Inueniuntur enī q̄dā
huiuſmodi dicta et rapiunt ea hoīes gau
dentes. non q̄a veritatē querant in eis. ſed
q̄a maliciā ſuam defendere volunt ex eis.
Dicunt enī. Quid nos conſtringitis? q̄d
nos artatis? Pudenda ſunt facta noſtra
non nos permittit verecundia eloqui. eru
beſcimus ꝯfiteri q̄d fecimus. q̄d poſſumꝰ
tñ facimus. cor contritū et hūiliatū offeri
mus. dolemꝰ pro eo ꝙ male egimus. lacri
mas fundimꝰ. carnis maceratōe reatū pu
nimꝰ. Quid verba q̄ritis vbi opera bona
ſunt. habemꝰ ſcripturā conſolantē nos et
dicentē. Lacrime lauant delictū q̄d ore pu
dor eſt ꝯfiteri. non maliciā excuſamus. ſed
verecundie parcimus. Quod ergo dicere
homini erubeſcimꝰ. dicimus deo q̄ nō im
properat. Eiuſmodi ergo occaſionibus q̄
runt homines excuſationē torpori ſuo. ⁊ ꝑ
uertere conant ſcripturas. q̄a ipſi peruerſi
ſunt. Quid enī? ſi ſcriptura dixit. Lacrime
lauant delictum q̄d ore pudor eſt confiteri.
Nunq̄d ideo dixit. ſi erubeſcis cōfiteri pec
catū tuū q̄d tibi ſufficiat ſi tātū lacrimeris
etiā ſi non confitearis. Nonne multo me
liuſ eſt vt ſcptūrā h̄ potiꝰ dicere voluiſſe in
telligas ꝙ lacrime ex intima cordis contri
tiōe prolate illa etiā peccata lauare poſſūt
q̄ ſine pudore ⁊ verecundia ore proferri nō
poſſunt. Quid ergo? Si pudēda peccata
lacrime lauant. ibi tacendū eſt vbi diuinū
auxiliū magis neceſſariū eſt? Imo multo
magis ibi confitendū ē vbi hūilitas con
feſſionis lacrimas adiuuet contritōis. Si
militer cū dicitur tibi. ſi homini erubeſcis
dicere peccatū tuū vt dicas deo q̄ non im
properat. ⁊ nō tibi dicitur. ſi erubeſcis dice
re homī vt homī non dicas ſed deo. ſ; man
ſuetudo dei tibi demonſtrat qui tā mitis
ac ſuauis eſt oībus ad ſe confugiētibus vt
ab ipſo īproperiū aliq̄d te formidare non
oporteat. Et ſi talia fuerīt peccata tua vt ea
te homī manifeſtare ſine erubeſcentia nō
poſſe contingat. In eo eiꝫ de quo erubeſcis
cū homī dicis. erubeſcere te nō oportet cū
deo dicis. quia non īproperat dicenti. ſ; cō
donat cōfitenti. Dic ergo homī vt ſalubri
ter ad tēpuſ confundaris corā eo vt iſta cō
fuſio gloriā tibi poſtmodū adducat ⁊ fidu
ciam preſtet. ne īproperiū timeas cū mani
feſtari ceperis corā deo. Tamē ne forte tibi
diceret cogitatio tua ſi taꝫ graue eſt homī
reuelare peccata. ⁊ ſi ita erubeſcimus corā
homine. q̄d faciemus ante deū cuius maie
ſtatē declinare non poſſumꝰ neq; iudiciū
effugere. Ne igitur ſic de deo cogitādo te
metipſuꝫ deſperares. oſtendit tibi manſue
tudo dei ergo penitētes et cōfitentes ꝙ pec
cata omīa penitentibꝰ condonat ⁊ cōfiten
tibꝰ non īproperat. Sic ergo accipe quod
dictuꝫ eſt. Dic deo q̄ non īproperat. quaſi
diceret. Etiā ſi erubeſcas corā hoīe ne eru
beſcas corā deo. quoniā deꝰ mitior eſt ho
mine ⁊ manſuetior ⁊ cōpatiens miſeris vt
non īproperet. Scđum hunc itaq; moduꝫ
non tibi dicitur vt peccata tua homī non
dicas. ſed vt in hijs etiā q̄ corā hoīe erube
ſcenda ſunt de dei pietate confidas. Oppo
nis adhuc lacrimas illas Petri q̄s legis.
confeſſionē non legis. Lacrīe lauāt delictū
quod ore pudor eſt confiteri. Has ergo la
crimas opponis non q̄a amas cōpunctionē
ſed q̄a fugis confeſſionē. Dicis ergo quia
lacrīas Petri legis. ſatiſfactionē nō legis.
Audiſti quia fleuerit ſed q̄d dixerit nō au
diſti. ideo lacrīe lauāt delictū q̄d ore pudor
eſt ꝯfiteri. Quid ergo? Hoc tibi dici putaſ
vt quia Petrus lacrimatꝰ legit ꝯfeſſus nō
legitur. Tu ſi lacrimaris nō ꝯfitearis. Nō
ne multo meliꝰ eſt vt illud potiꝰ hic demō
ſtrari intelligaſ. q; ſi illic tantū lacrīe value
runt vbi ꝯfeſſionē oris nō habuerūt. quan
to magis ſi vere fuerint nūc valent vbi cuꝫ
cordis contritione etiā oris ꝯfeſſioneꝫ hñt
Hoc enī tibi demonſtratur cum ſubduur

Prius flendum poſtea ꝯfitendū. Hoc ſiq̄
dem ad veritatē cōfeſſionis ſpectat vt ꝑus
compūgaris poſtea ꝯfitearis. Nam ſunt
quidā ſicut impudentes ad faciendū. ſic in
uerecundi ad dicendū. qui q̄niam turpitu
dinē ſuam in faciendo nō vident. verecūdi
am in dicendo nō habent. Quibꝰ vtiq; per
ꝓpħam dr̄. Frons mĺieris meretricis facta
eſt tibi: neſciuiſti erubeſcere. Iſti nōnunq̄ꝫ
ſine aliquo compunctōis motu. ſine aliq̄ ti
moris vel amoris dei attactu pro ſola con
ſuetudine explenda ad dicenda pctā ſua ſe
ingerunt. eſtimantes ſe ꝓpter ſolam vboꝝ
ꝓlatōnē a debito pctōꝝ ſuoꝝ abſolui. Qui
bus recte dr̄. prius flendū poſtea confiten
dum. In confeſſione nanq; peccatoruꝫ ho
minē ⁊ verecundari oporꝫ vt humiliter q̄
fecit agnoſcat. ⁊ tamē non ſic verecundari
vt taceat. Hoc bñ nouit peccatrix illa muli
er que ⁊ venit vt peccata ſua ſe abſcondere
nolle oſtenderet. ⁊ tamen nō ante ſ; retro
ſtetit vt verecundiā turpitudinis ſue ſe at
tendere demonſtraret propter hoc recte dr̄
prius flendū poſtea ꝯfitendum.

De penitentia.
Capitulum II.

p Enitentia alia eſt
exterior. alia interior. Penitētia ex
terior eſt in afflictōne carnis. Pe
nitentia interior eſt in ꝯtritōe cordis. Per
penitentiā exterioreꝫ caſtigatur culpa pra
ui operis. per penitentiā interiorē emenda
tur culpa praue voluntatis. Scđm q̄ntita
tem delicti menſura correptionis penſan
da eſt. Agite inq̄t fructus dignos peniten
tie. Aliud eſt enī fructus penitentie. aliud
penitentia ipa. Sic aliud eſt arbor ⁊ aliud
fructus eius. ſic aliud eſt penitētia ⁊ aliud
fructus eius. Penitentia enī dolor eſt p̄te
riti quādo doles te feciſſe quod maluꝫ eſt
Quādo ergo improbas ⁊ damnas mala
tua penitentiā habes. Quando aūt ſatiſfa
ctione ſubſequēte ⁊ punis ⁊ corrigis mala
tua. fructus penitentie agis. Si diſplicet ti
bi quod feciſti penitentiā agis. Si perſeq̄
ris ⁊ punis quod feciſti fructus penitentie
agis. Penitentia eſt facti improbatio. fru
ctus penitētie eſt delicti correctio. Sed q̄a
ſcđm menſurā delicti correctiōis menſura
eſt penſanda. ideo fructꝰ penitentie dignos
facere oportet. Si in correctione minor eſt
afflictio q̄ꝫ in culpa delectatio fuit non eſt
dignus fructus penitētie tue. Sꝫ dicis mi
chi. Quomō ſcire poſſuꝫ quādo condigna
ſit penitentia mea. quia ſcire hoc nō potes.
ideo neceſſe habes ſemꝑ penitere. ſatiſface
re potes nimis facere non potes. Melius
eſt ut plus facias q̄ꝫ minus. idcirco ſollici
tus eſto. Satage da operam. ſtudiū impē
de. vt culpa ſit cū fine. deuotio ſine fine. Tñ
vt aliquando peccatrix ꝯſciētia conſolet.
poſitus eſt modus ⁊ menſura penitētie ex
terioris. vt illa expleta vel ꝑfecta fiduciam
habere incipias. ⁊ ſancta q̄dam ꝑſumptōe
in ſpe diuine miſericordie de indulgētia ⁊
remiſſione peccatoꝝ confidere. ⁊ tanto ve
rius quāto vtiq; ſincerius iniunctā pnīaꝫ
expleueris.

De hijs qui in hac vita peniten
tiam non complent.
Ca. III.

ſ Ed fortaſſis tibi
tacita cogitatione reſpondeas.
Quomō inquis certꝰ eē poſſuꝫ
de venia propter penitentiā ⁊ ſatiſfactiōeꝫ
ab homine iniunctā. etiam ſi illaꝫ ſtudioſe
impleuero cuꝫ ipſe homo cui peccata mea
cōfiteor ſepe aut ignorantia neſciat. aut ne
gligentia non cōſideret qualē michi ſcđm
modū ⁊ menſurā delicti debeat ſatiſfactio
nem iniungere. Ad hoc tibi breuiter reſpō
deo. quia ſi homo neſcit deus ſcit. tu tantū
fac quod tibi ꝑcipitur. obediens eſto in eo
q̄d tibi iubetur. Videat deus deuotionem
tuam. etiā ſi homo nō condigne moderet
afflictionē tuam. Perire non poteris ſi de
uotus fueris inuētus. Sꝫ decipior inquis
putās me ſatiſfeciſſe cū nō ſatiſfecerim. Ille
michi iniūxit vt tantū facerē ⁊ nō amplius
michi ꝑcepit. Ecce totū ꝑfeci ⁊ non ſatiſfeci
vado q̄ſi ſecurꝰ ad deū putās me ſatiſfeciſſe
illi cū adhuc teneor obligatus. q; nō ſatiſfe

cerim. Quare ergo inq̄s factū eſt vt talez
ſacerdotē non habeā qui michi dicat h̄ qḋ
oportet. audi quare. Propter peccata tua
factum eſt hoc quibꝰ meruiſti vt maluz ha
beres quibꝰ ſi diſtricte iudicareris et hoc
merueras vt nulluz haberes. Qui inquit
ſcriptura regnare facit hominē ypocritaz
ꝓpter pctā populi. Et ego ait adhereſcere
faciaz linguā tuaz palato tuo. nͨ eris quaſi
vir obiurgans q̄a domꝰ exaſperans ē. Nā
vt ſcias q̄a malicia tua h̄ fecit. vide vbi erat
deuotio tua. Si enī ꝑfectā deuotionez ha-
buiſſes etiā nullo ammonēte ceſſare tn̄ nō
potuiſſes. Nunc tn̄ pigricia tua ⁊ negligē
tia occaſionē torporis q̄ſiuit nō correctōez
et vidit hoc deus ⁊ dedit tibi ſm̄ cor tuum
vt non inuenires q̄ḋ non q̄rebas accipere.
Nec tamē dico vt deſperes etiā ſi hoc con-
tingat vt hō qui exterius curandiſ vulneri
bus peccatoꝝ medicamētuz apponit aliq̄ḋ
minus ſufficiens tribuat. Sepe qḋ minus
foris agitur. efficacıꝰ intus operaẗ. In ꝑuo
opere mag̃ deuotō eſſe pt̄. Homo videt in
facie. deꝰ aūt intueẗ cor. Et vt minꝰ dicam.
magnū eſt in hac vita incipe poſſis. ⁊ ſi nō
ꝑficias. Nam ⁊ poſt mortē ignis q̄dā pur
gatoriꝰ dr̄. vbi purganẗ et mundanẗ hij q̄
corrigi ceperūt ⁊ nō ꝑfecerunt. Qui aūt in
hac vita nͨ incipe voluerūt ibi ꝯſummare
non pn̄t. Quibꝰ aūt hic correctionē ſuam
incipe datur etiā ſi ꝑficere nō daẗ. illic corre
ctionis ꝑfectō reſeruaẗ. Tamē tutius oīno
eſt vt hic et incipe ⁊ ꝑficere contendas vt il
lic nihil faciendū tibi vel patiendū ſuperſit
Durum eſt tormēta illa vl̓ ad modicū ſen
tire. propterea tutiꝰ tibi omino eſt vt hic in
cipias ⁊ ꝑficias q̄ḋ facere debes. Qḋ ſi hic
ꝑficere nō poteris ſi tamē inchoaueris. no
li deſperare ſaluus eris. ſic tamen q̄i ꝑ ignē
ardebit quidem donec ꝯſumptū fuerit q̄ḋ
cremabile portas. tu autē ſaluus eris. q̄niā
fundamētum in te ꝑmanſit charitas dei.

De eo ſi iterari poſſit penitētia. Ca. IIII

Sunt qui dicant
relapſis in priſtina peccata locū venie am
plius nō eſſe. propterea ꝙ q̄daz ſcripturaꝝ
teſtimonia his q̄ poſt acceptā penitentiaz
ad priora peccata redeūt aditū ſalutis ne
gare videntur. Et ſūt quidē eiuſmodi q̄dā
dicta in quibꝰ non hoc qḋ dictū eſt. ſz a nō
bn̄ intelligentibꝰ h̄ dictū eſſe videẗ. Aplus
Paulus in illa ep̄la quā ad Hebreos ſcri
pſit ſic ait. Impoſſibl̓e eſt inq̄t eos q̄ ſemel
ſunt illumiati. guſtauerūt etiam donū cele
ſte ⁊ participes facti ſunt ſpūſſancti. guſta
uerunt nichilominꝰ bonū domini verbuz
virtuteſq̄z ſeculi venturi ⁊ prolapſi ſunt re
nouari rurſus ad penitentiā. rurſuz cruci
figentes ſibimetipſis filiū dei ⁊ oſtentui ha
bentes. Et rurſum. Voluntarie enī peccan
tibus poſt acceptā noticiam veritatis iam
nō relinq̄tur ꝓ peccatis hoſtia. Et iteꝝ ſcri
ptum alibi inueniẗ. quia locus nō eſt ſcd̓e
penitētie Sz ſiue hec ſiue alia ctīa ſcp̄ta vl̓
dicta catholicoꝝ viroꝝ ſup h̄ iueniaẗ nul
la rōne eſtimandū eſt eos qui recte ſapue
rūt hoc aſtruere voluiſſe ꝙ in qualiacūq̄z
peccata prolapſi vl̓ penitere nō poſſent. ſi
per diuinā miſcḋiam reſpicereẗ. aut veni
am ꝯſequi nō valerent ſi ꝑ verā penitentiā
compungerētur. Hoc eniz fides catholica
non recipit omino. quia qui dixit. nō dico
ſepties ſed vſq̄z ſeptuagies ſepties. ſe nͨ ſe-
cundā nec terciam nͨ quotamlibet pctōꝛs
pniam veraz dumtaxat refutare ſignifica
uit. Qḋ ergō dictū eſt impoſſibile eē eos
qui poſt illūinationē gratie ⁊ guſtuz doni
celeſtis ⁊ ꝑticipationē ſpūſſancti prolapſi
ſunt renouari rurſus ad pniam. vl̓ ſic intel
ligendum eſt quia ꝑ ſe cadere potuerunt.
ſed per ſe ſurgere nō poſſunt. atq̄z ido illis
impoſſibile eſſe: deo non eē ſicut ſcriptum
eſt. Spūs vadens ⁊ nō rediens. Et de via
ꝑditionis dictū eſt. quia omēs qui ingredi
untur ꝑ eam amplius nō reuerteẗ. q̄z hō
per ſe quidē ad maluz ire poteſt. redire aūt
per ſe non p̄t niſi ꝑ grām adiuueẗ et adin-
tus ſic ad pniam renouetur. Vel ſic ergo
intelligendū eſt q̄ḋ ſcriptum eſt. Impoſſi
bile eſſe prolapſos ad pniam renouari vel
ꝓpheticum illud quod dictum eſt. Virgo

iſrael cecidit nō adijciet vt reſurgat virgo
iſrael. in quo ſimilr̄ quidam a recta intelli
gentia errauerunt. his verbis expreſſuz cō
uenięter quis dicat. Nam q̄z ſanctus Hie
ronimꝰ ſuper hunc locū quedā verba am
bigua expoſuit. quidam qui libentius ex
ſcripturis materiā erroris q̄z edificationis
aſſumunt lapſos reparari nō poſſe conan
tur aſtruere. Ait enim. Quia cū deus om
nia poſſit de corrupta virginē facere non
poſſit. Ipſe viderit q̄ḋ dicere voluerit. ego
a puritate xp̄iane fidei nō diſcedo. Veritaſ
vna eſt: apoſtolū dicentē audio. Si aliud
angelꝰ euangelizauerit anathema ſit. Ego
tamen ſic ſentio q̄a aliq̄ḋ dicere voluit etiā
ſi ego neſciam quid dicere voluerit. Sic tn̄
pium eſt ſentire mihi quia verū dixit. etiā
ſi forte cōpetentius vel euidentiꝰ dixiſſe po
tuiſſet quod dixit. Ego dictū catholici viri
ad catholicā veritatez interp̄tari conabor.
Tamen ſi de corruptiōe carnis intelligiẗ h̄
ſtultum eſt ſic ſentire. q̄z homo carnē ſuaz
viciare poſſit. deus ſanare nō poſſit. Si de
corruptōne cordis hoc intelligitur ⁊ hoc ſi
militer ſtultū eſt dicere. quia homo pecca-
re poſſit. deus iuſtificare nō poſſit et tantū
iuſtificare quantū ille peccare. Si autē id
circo illud non poſſe diciẗ deus quia factū
eſt ⁊ quod factū eſt. non factum eē non pt̄.
quia q̄ḋ verū eſt. falſum eſſe non p̄t. ⁊ idcir
co nō poteſt. q̄a contra veritatē nō poteſt.
quia ſi contra veritatem poſſz ꝯtra ſeipſuz
poſſet qui veritas eſt. Qḋ pondus habet
hoc dictū magis q̄z ſi diceret de alio q̄libz.
quod factum eſt. iam non eſſe factū non
poteſt. etiā ſi quod factū eſt emendari pōt
vt factū eſſe non noceat q̄ḋ factuz eſt? Cer
tum eſt. q̄a qui cadit reſurgere poteſt et nō
ſolum reſurgere. ſed etiam melior reſurge
re q̄z fuit cum cecidit. Multi ceciderunt et
meliores ſurrexerūt q̄z fuerunt etiā anteq̄z
ceciderunt. meliores etiā q̄z futuri fuiſſent
ſi non cecidiſſent. quia ad hoc ipſuz cadere
ꝑmiſſi ſunt vt ex h̄ ipſo caſu ſuo ⁊ ruina eru
direntur ⁊ meliores efficerentur Nemo tn̄
melior poſt caſum ſurrexit vel ſurgere po
tuit q̄z fuiſſet ⁊ ſi non cecidiſſet. et hoc q̄ mo-
do reſurgendo bona operatus eſt omnia
ſtando operatus fuiſſz. In hoc ſcḋm aliq̄ḋ
dici poteſt. quia omnis qui cadit id qḋ ca-
dendo perdit ampliꝰ totū recuꝑare non p̄t
quia quidq̄ḋ poſtea ad correctōem vel ad
recuꝑationem adiecerit facere omino nō
poteſt quin melior fuiſſet ſi h̄ omnia hrēt
et tamen nō cecidiſſz. Propterea nemo in
ſpe correctionis peccare debet. q̄a quod ſe
mel amittiẗ ampliꝰ ip̄m non recuperatur.
q̄z quidq̄ḋ poſtea adiectū fuerit ꝓ recuꝑa-
tione ꝑditi non eſt ip̄m ſed aliud pro ipſo.
et plus vtiq̄z eſſet ſi vtrūq̄z ſimul eſſet. Qḋ
idcirco fieri nō poteſt. q̄a ſicut tempa trāſ-
acta amplius non redeunt. ita que ſemel ꝑ
petrata fuerint ampliꝰ nō facta eſſe nō pn̄t
Si ergo virgo es cuſtodi diligēter quod
habeſ. noli in ſpe peccare. noli cadere quaſi
melior ſurrectura ſis. Quidq̄ḋ poſtea fece
ris. facere tamē nō potes quin melior eſſes
ſi hoc faceres ⁊ virgo eēs. Sic itaq̄z fortaſ-
ſe ſcḋm hūc modū ꝯuenienter intelligitur.
quia v̓go iſrael cecidit ⁊ non adijciet vt re-
ſurgat v̓go iſrael. Et q̄a vbi mille erant cē-
tū erunt. ⁊ vbi centuz erant decē erūt in do
mo iſrael. Si in hunc modū lapſos ad pe
nitentiā renouari nō poſſe dicimꝰ. nihil for
taſſis inconueniēs dicimꝰ. neq̄z penitenti
bus viaz indulgentie claudimꝰ. ſed pericu
lum cadendi demonſtramuſ. Si enim eſt
magnū aliq̄n do ſurgere. maius eſt vtiq̄z
nunq̄m cecidiſſe. Si bonū eſt ſanatum eē
meliꝰ nunq̄z corruptū eſſe Eſt ⁊ adhuc aliꝰ
ſenſus quē in p̄dicta ſententia eadem veri-
tate intelligere poſſumus. vtrū equali con
uenientia neſcio. Impoſſibile eſt inq̄t eos
qui ſemel illumiati ſunt ⁊ guſtauerunt do
num dei. et cetera q̄ adiecit. prolapſos rur-
ſus ad penitētiam renouari. ⁊ quaſi cauſaz
ſubiunxit. quare eiuſmodi ad penitentiaz
renouari non pn̄t. Rurſus inq̄t crucifigen
tes ⁊ oſtentui habentes filium dei. In hoc
ergo denuo renouari nō poſſunt quia aliā
crucem ⁊ aliā mortem filij dei habere non
poſſunt. non ꝙ penitentibus venia denege
tur. ſed quia pro peccantibus Xp̄us iterū
non morietur. Cuſtodi ergo ſalutem tuaz

ſemel pro illa chriſtus mortuus eſt. ſi illaꝫ
amiſeris non poteris habere chriſtū aliuꝫ
qui pro te moriatur. vel eiuſdem xpi mortē
aliam. Dicit tibi chriſtus. Serua ſalutem
tuam. ego pro illa ſemel mortuus ſuꝫ. ſi il-
lam amiſeris ego iterū mori non poſſum.
tamen eadeꝫ morte amiſſam iterum redde
re poſſum. ſed nolo michi iniuriam facias.
quia ſi ſalutem tuā morte mea acquiſitaꝫ
voluntarie peccando iterum amiſeris. q̄n
tum in te eſt iteꝝ crucifigi. iterum me mo
ri compellis. Ego carnem meam hoſtiam
obtuli vt de peccato penitētes veniaꝫ con
ſequerentur. non vt voluntarie peccantes
et in peccato perſiſtentes iuſtificarentur.
Qui ergo de peccato penitent habent in ea
hoſtiam expiationis. Qui aūt in peccatis
ſuis voluntarie permanēt. nō habent ex ea
cauſam ſaluationis. Hoſtia quidē iſta da
ta fuit illis vt per eam expiarentur de pec
cato penitētes. ſꝫ iam nūc nō relinquit ipa
hoſtia eis vt per eā in peccato voluntarie
perſiſtentes iuſtificentur. Non ergo putēt
voluntarie peccantes iſtā hoſtiā ad ſe pti
nere. quia voluntarie peccantibus iaꝫ non
relinquit hoſtia pro peccato. q̄a non poſſūt
ſibi eaꝫ vſurpare que ita oblata eſt vt hijs
proſit qui de peccatis penitent nō qui per
manent in peccatis. Sic vna veritate ma
nifeſta. alia quoqꝫ in lucem venit. Quod
autē dictū eſt. q̄a non eſt locus ſecunde pe
nitentie. ita quidā intelligere volunt. quia
tota hec vita locꝰ penitentie eſt homini pec
catori qui hic penitentiā facere volunt lo
cum habent. q̄a hic locus datus eſt penitē
di hominibus. Qui autē hic penitentiam
agere nolūt in alia vita eē ſi voluerit facere
pniaꝫ nō poterūt. ita vt fructū habeat peni
tentia eorum q̄a locū non habent. Prima
ergo penitentia in hac vita locuꝫ habet. ſe
cunda penitentia poſt hanc vitā locū non
habet nec fructū habet etiā ſi dolorē habet
Alij hoc dictum intelligunt de publica pe
nitentia quaꝫ dicunt iterari non poſſe pro
pter rigorem et caſtigationeꝫ ne homines
ſacramenta dei contēnant. ſed vnuſquiſqꝫ
prout potuerit ſcd̄m veritateꝫ ſentiat. Ego
illum qui dixerit. ideo non locū eſſe ſecūde
penitentie. q̄a vna debet eſſe penitentia ho
mini q̄mdiu viuit vt ſemper de p̄teritis do
leat ⁊ a futuris ſe cuſtodiat. ⁊ nūq̄ꝫ ad pec
cata redeat que ſemel dimiſit ⁊ qui hoc
facit q̄d facere debet facit. et qui aliter facit
id eſt qui ad peccata preterita reuertitur vt
cū peccauerit q̄ꝫdiu vult iterum ad penitē
tiam redeat. ⁊ quaſi poſt primā ſecundam
facit penitentiā. facit q̄d facere non debet.
nec tamē in eo ꝙ penitꝫ male facit. ſed in eo
ꝙ non perſeuerat in penitentia male facit.
Qui ſic dixerit locū non eſſe ſecunde peni
tentie. ego illum faciliorē inueniſſe exitum
puto. ⁊ ſine ſcrupulo queſtionis moleſtiaꝫ
declinaſſe.

De his qui in extremis penitent. Ca. V.

Uerunt quidaꝫ
q quid de hijs ſentiēdum ſit qui
in peccatis ſuis vſqꝫ ad fineꝫ vi
te perſeuerāt. ⁊ tamē in extremis morte im
minente territi cōpunguntur ⁊ penitent. et
ex toto corde miſericordiā et indulgentiā
q̄runt. etiam ſi ſatiſfactioneꝫ articulo tem
poris preuenti perſoluere non poſſunt bre
uiter q̄d michi videtur abſoluo. Ego puto
hominē q̄ꝫdiu in hac vita viuit ſicut malū
facere poteſt ita ⁊ emendare poſſe ſi fecerit
et nunq̄ꝫ quocunqꝫ temp̄e etiā in extremis
etiam in articulo neceſſitatis penitentiam
homīs infructuoſaꝫ eſſe ſi vera fuerit. Ego
ſcripturā audio dicenteꝫ. Quia in q̄cunqꝫ
hora pctōr ingemuerit ſaluus erit. Non ti
bi dixit biduo aut biennio ante mortē ſi in-
gemuerit. ſꝫ q̄cūqꝫ hora ingemuerit ſaluꝰ
erit. ergo tu noli ponere tempꝰ miſcd̄ie dei
ne forte iudicium tuum tibi ꝓpi aduerſetur
Noli ponere legem q̄ tibi non expedit pec
cator es ama miſericordiaꝫ. q̄a ſi n̄ amas
nō mereris nec tn̄ tibi ſb hac ſpe ſecure pec
candum eſt. propterea ꝙ in fine ſi conuer
ſus fueris ſalus tibi promittit̄. Naꝫ q̄ꝫuis
etiam tunc venia tibi promittitur. ſi vere
penitueris. nō tamen tibi ꝙ vere tunc peni
tere debeas promittitur. valde difficile eſt

vt tunc ſit vera penitētia quando taꝫ ſera
venit. q̄ndo cruciatus mēbra ligat ⁊ dolor
ſenſum opprimit. vix aliud hō cogitare p̄t.
Ergo ſi vis ſecurus eē age pniam dū ſanꝰ
es. dū mens ſibi vacare poteſt exerce illā in
ope ſuo. valde ſuſpecta dꝫ eſſe penitentia q̄
coacta eē videt̄ ⁊ facile eſt vt hō ſe nolle pu
tet q̄d poſſe nō datur. poſſibilitas optime
voluntatē probat ſi nō facis dū potes ma-
nifeſte oſtendis q̄ nō vis. Quāuis autem
in temp̄e ſanitatis ſecurior ſit penitētia. tn̄
melior eſt ſera q̄ꝫ nlla. ante finē time ne pe
nitere differas. in fine ꝯfide vt vel tunc etiā
reſipiſcas. Q̄ꝫ ſi forte tibi ſuppetere non vi
des tempus opis. egredere tn̄ in ſpe firma
cum arra bone deuotōis. Multū ſera fuit
latronis penitentia. ſꝫ indulgētia ſera non
fuit. Q̄d tamdiu petere diſtulit vide q̄ꝫ cito
accepit. Cor ꝯtritū et humiliatū deꝰ noſter
nunq̄m deſpiciet. quia morteꝫ nō vult pec
catoris. ſed vt conuertat̄ ⁊ viuat.

Q̄ꝫ ſola voluntas ſufficit ſi facultas operandi non detur. Ca. VI.

Jergo bonaꝫ uo
luntatē hēs noli deſperare. Angeli
de celo clamāt. Pax in t̄ra homi
nibus bone voluntatis. nō dixerūt pax ho
minibꝰ diuitibꝰ aut nobilibus aut potenti
bus ſiue multa facere valentibꝰ Si hoc di
xiſſent timendū tibi eſſꝫ. q̄a hec omnia etiā
inuitis ⁊ abeſſe pn̄t ⁊ adeſſe non amantibꝰ
ſimilr̄. voluntas nulli abeſſe poteſt niſi vo-
lenti. tale aliquid eſt volūtas ꝙ nec dari nͨ
auferri poteſt inuito. Propterea volūtas
homīs eſt ptās dei. ⁊ deo volūtas homīs
eſt. q̄a velle in poteſtate homīs eſt ⁊ nō po
teſt voluntatē tollere homini aliq̄ violētia
extriſecꝰ incurrēs neqꝫ infirmitas neqꝫ ad
uerſitas vlla. neqꝫ paup̄tas voluntateꝫ ho
mini tollere poteſt niſi ipe homo voluerit.
opus ei auferri poteſt etiaꝫ q̄n ipſe nō vult
voluntas nō poteſt. Propterea nō eſt in
ipſo q̄ndo poſſit. ſꝫ in ipo eſt q̄n velit. etiaꝫ
q̄uāuis ab ipſo nō ſit voluntas q̄ndo vult
q̄niam ⁊ ipm velle bonū ex deo eſt. idcirco
tamen in ipo homīe dicit̄ eſſe quando velit
quia extriſecus velle homīs nō poteſt im
pediri. Ad h̄ vt velit nichil foris querit̄. to-
tum in ipo eſt q̄d ad hoc faciendꝫ opus ē.
non querit aliq̄d extra ſe vt velle habeat in
ſe. idcirco in ipo eſt velle. poſſe in ipo nō eſt
niſi aliud foris opponatur ad explicandaꝫ
voluntatē q̄d quando adeſſe debeat vel ab
eſſe in ptāte homīs non eſt. Jdcirco q̄n nō
vult bonū non culpatur niſi ipe. Quando
autē non p̄t ſi vult q̄dem ꝓpter volūtateꝫ
impoſſibilitas nō imputat̄. Si autē nō vlt
propter impoſſibilitatē voluntas nō excu
ſatur. Totū ergo merituꝫ in voluntate eſt
q̄ntū vis tantū mereris. Sꝫ dicis. ſi ſolum
velle meritū eſt et ſi merituꝫ homīs in ſola
conſtat voluntate. Quid ergo opꝰ facit?
Habeo voluntatē ⁊ ſufficiet michi. Quid
neceſſe eſt operari ſi opus nihil facit ſed vo
luntatē ſine ope habere nō potes q̄n opari
potes. Non eſt voluntas ſi nō operat̄ q̄d
poteſt. Si aūt non p̄t operari ſufficit ipa ſi
bi ⁊ habet meritū ſuum propter ſe in quo
ſola placet ꝙ bona eſt. ſed dicis iterū. Si to
tum meritū in voluntate eſt nihil amplius
ex opere eſt. etiaꝫ q̄ndo ipm opus cū volū-
tate eſt. Quare ergo opus req̄ritur. ſi pro
opere merito homīs nichil adijcitur vel au
fertur. Audi quare. Jdeo poſt voluntateꝫ
etiā opus req̄ritur vt in ipo ope voluntas
augeatur. Tale eſt cor homīs vt opere ſuo
amplius inardeſcat ſiue ad bonitatē amā-
dam ſi rectuꝫ eſt. ſiue ad maliciā ſi prauū.
Jta vtrimqꝫ affectꝰ opere nutrit̄ vt creſcat
et amplior ſit. ⁊ vix fieri poteſt vt voluntas
opere ſuo nō augeat̄. Quantū ergo volū
tas creſcit tantū meritū creſcit. ⁊ tantū opꝰ
ipm voluntati aut prodeſt in bonū aut in
malū nocet. q̄ntum ipſam voluntatē ad af
fectū bonitatis ſiue malicie accendendo ex
ercet. ⁊ ſi forte cōtingit tantā eſſe voluntatē
in eo qui nō operatur. q̄nta ē in illo q̄ opꝰ
exercet. vbi voluntas eadē eſt merituꝫ diſſi
mile eſſe non p̄t. ſed dicit iterū. Si totū me
ritum in voluntate eſt ⁊ nichil amplius ex

opere eſt.ergo opus bonũ nõ remuneraẗ
ſed ſola voluntas. Uide quomodo hoc in:
telligere velis.naz ſcðm aliquid ꝛ ħ veraciẽ
dicitur .qꝛ homĩs voluntas ſiue ad bonuz
ſiue ad malũ ſola remuneraẗ. Et rurſus cõ
uenienter dicitur.qꝛ opus ꝛ voluntas ꝛ ip
ſe etiã homo volens ꝛ operans pro volun
tate ꝛ ope remuneratur. Dicitur voluntas
remunerari.qa in ipa meritũ conſtat. diciẗ
et opus remunerari.quia in ipo ↄſtat cau
ſa ſiue occaſio merendi. Uoluntas remu:
neratur pro opere .opus remuneraẗ ꝓ vo:
luntate. Uoluntas remuneraẗ ꝑ ope.quia
in illo vt placeret meruit. Opus remũeraẗ
pro volũtate. qa ex illa vt placeret meruit.
Uoluntas placet. quia ipſa bona eſt et in
ipſa iuſticia eſt que placet. Opus placʒ.qꝛ
ex bona voluntate eſt. ꝛ ſignũ eſt iuſticie et
bonitatis que in ipa voluntate eſt ꝛ placʒ.
Uolũtas placʒ ꝓ eo q̃d in ipſo eſt. Opꝰ pla
cet pro eo ex quo ipm eſt. Sicut ergo ſola
iuſticia eſt pro qua ꝛ voluntas placʒ ꝛ opꝰ
volũtatis.ſic non due ſed vna retributĩõ eſt
qua ꝛ voluntas remuneraẗ ꝛ opus volun
tatis Una ergo retributõ eſt qua ꝛ homo
remunerari dicitur quia illi datur.ꝛ volũ:
tas remunerari diciẗ quia pro illa datur.ꝛ
opus remunerari diciẗ in quo volũtas ip:
ſa placere meretur etiam q̃ndo nõ operaẗ.
Uoluntas placet in hoc quod voluit ope
rari.ꝛ de ipo opere placet etiaz quando illð
facere non poteſt. Semper ergo placet vo
luntas pro ope ꝛ homo nunq̃m placʒ niſi
pro voluntate.tñ quando homo pro volũ
tate placet ideo placet. quia ipſa voluntas
placet. Quando autẽ voluntas ꝓpter opꝰ
placet.non ſic placet quaſi opꝰ ꝓpter ſe pla
ceat.ꝛ voluntas propter opus cuz potius
voluntas propẗ ſe placeat ꝛ opus propter
voluntatem. Sed diciẗ propter opus pla:
cere voluntas,quia ipa voluntas operis ẽ
et de opere eſt q̃d placet. Uelle enim ſemꝑ
aliq̃d velle eſt ꝛ placet homo.quia vult ali:
quid ꝓpter voluntatẽ iuſtaz que de aliquo
eſt.ꝛ ideo iuſta eſt.quia eſt de quo eſſe debʒ.
et talis eſt qualis eſſe debet. Sic ergo in vo

luntate totũ meritum eſt etiam ſi reſpectu
operis ſit.quod opus ſiue ſit ſiue non ſit ni
chil in voluntate minꝰ eſt niſi forte in hoc ꝙ
voluntas ipſa maior fieret ſi ipſum opus
fieret. Si ergo magnũ merituz habere vis.
magnã habe voluntatẽ. Magna fiducia.
tantum mereris quantuz vis. poſſunt eſſe
voluntate pares q̃ facultate impares ſunt.
Multum dedit zacheus quia diues erat
et multũ habebat. Uidua illa que duo mi
nuta miſit paruz habuit ꝛ parũ dedit.ymo
tantũ dedit q̃ntum zacheus. Minores fa
cultates ferebat.ſed parẽ voluntatẽ hẽbat
Si attendas quid dederint diuerſa inue:
nies.ſi attendas vnde dederint paria inue
nies. Non autẽ penſat deus quãtuz detur
ſed ex quanto detur. Si ergo vbi plus daẗ
et vbi minus differens merituz non eſt ſi
equalis volũtas habeaẗ.ergo vbi aliquid
datur ꝛ vbi nichil datur differens merituz
eſſe non poteſt ſi equalis vtrimqʒ volũtas
habeatur.ideo dixi tibi vt nõ deſperes ſi fa
cultas deeſt tibi aſſit bona voluntas quan
tum vis tantum mereris. Fac ergo volun
tatem magnaz ſi vis habere meritum ma:
gnum. Bene hoc ſciuit peccatrix illa que
quia multum habuit quod dimitteretur
non attulit ſubſtantiam magnam ſed dile
ctionem magnam.multum contra multũ
Si mlta pecunia magis q̃ʒ charitate mul
ta iniquitas multa redimeretur. feliciores
diuites eſſent q̃m pauperes . et ſecure pec:
care poſſent quãtum vellent ꝛ quãdiu vel
lent. In ipſis enim eſſet redemptõ peccato
rum ſuorum quãdo vellent darent pecuni
am ꝛ haberent iuſticiam. Nunc autem hñ
fecit deus.quia in eo poſuit redemptõem
noſtram vbi nullus niſi ipſe velit egere po
teſt.amare poſſunt equaliter ꝛ diues ꝛ pau
per.etiam ſi pecuniam equaliter dare non
poſſunt. Dilige multum ſi vis vt multum
tibi dimittatur. Dimittuntur inquit ei pec
cata multa quoniã dilexit multuz. Cui plꝰ
dimittitur plus diligit. Aliquid contrarie
tatis hic eſſe videtur. Si eniz ideo ei dimit
tuntur peccata multa quia dilexit multũ.

videẗ dilectio prior eſſe q̃ʒ remiſſio. Et rur
ſum ſi ille plus diligit cui plus dimittitur.
videtur prior eſſe remiſſio q̃ʒ dilectio . Sic
enim dictuz eſt. Duo debitores erant vni
feneratori.vnus multum debebat.aliꝰ pa
rum.vnus plus alius minuſ. Cum non ha
berent vñ redderẽt donauit vtriſqʒ. Quis
ergo eum plus diligit? Et reſpondit. Eſti:
mo is cui plus donauit. Uidetur hic prior
eſſe remiſſio ꝛ poſterior dilectio. Ideo eniz
multũ diligitur quia multum dimittitur.
Poſtea ſubiungit oſtendẽs quare propo
ſitionem iſtam fecerit. Uides inquit hanc
mulierem. Intraui in domũ tuam aquaz
pedibus meis non dediſti.hec autem poſt
q̃ʒ intraui lacrimis lauit pedes meos et ca
pillis exterſit.et poſtea. propterea inq̃t di
co tibi dimittuntur ei peccata multa quia
dilexit multum. Cui minus dimittitur mi
nus diligit.ꝛ cui plus dimittitur plus dili
git. Non videntur iſta coherere quia dixit
eum plus diligere cui plus dimittiẗ. ꝛ huic
idcirco multũ dimiſſum quia multum di
lexit. In hoc ergo non videtur conueniens
eſſe ſimilitudo niſi ſic forte dicat.quia ĩ hoc
apparet ꝙ multuz ei dimittitur.quia dilexit
multum.quia ille cui plus dimittitur plus
diligit. Dimittunẗ inquit ei peccata multa
quoniã dilexit multuz. Dimittũtur inquit
illi peccata multa. Et vnde hoc probo aut
quomodo aliud oſtendo.quia dimittũtur
ei peccata multa. In hoc inquit.quia dilex
it multũ. Magna dilectõ magne remiſſio
nis indiciũ eſt. Cui enĩ plus dimittitur plꝰ
diligit. Debitor eſt eniz ille cui plus dimit
titur vt plus diligat. ꝛ ſi plꝰ diligit facit q̃d
debet.ꝛ oſtendit ſe multum debere in eo ꝙ
multuz reddit. Sic igitur mulier iſta mul
tum officioſa.multũ ſedula.multũ deuota
multum diligit.quia multũ ſe accepiſſe ag
noſcit. dimittunẗ ei peccata multa quia di
lexit multuz. Si quis ergo ita intelligere ve
lit quod dictũ eſt. Dimittuntur ei peccata
multa quia dilexit multũ.nichil inconueni
entius erit.ſʒ videbitur fortaſſis hoc alicui
magis ad veritatem pertinere. vt illaʒ hic

dilectionem intelligamus quã mulier pec
catrix deſiderio ſanitatis accẽſa diligere ce
pit ſaluatorez a quo ſe credidit habere ſalu
tem.ꝛ quia agnouit multũ eẽ quod ſibi ab
eo dimittendũ eſſe ſperauit.ideo multuz di
lexit. Nondũ adhuc audierat dimittũtur
tibi peccata tua.adhuc quod impetrare de
ſiderauit poſtulauit . et tñ quaſi iam acce
piſſet datorez ſuum amauit a q̃ ſe q̃d petijt
accepturã ñ dubitauit. Idcirco inq̃t fides
tua te ſaluã fecit. Qꝛ enĩ credidiſti dilexiſti
et qꝛ dilexiſti meruiſti. Ex q̃ enĩ fides cepit
ſalus cepit.ſed tu neſciebas ꝙ ego te ꝑ fidẽ
et dilectionẽ ad me traherẽ vt credenti ꝛ di
ligenti pctã mlta ↄdonarẽ. Tu aũt forte ħ
nõ cogitabas.iõ vt ſcias ꝛ ↄſoleris.nũc di
co tibi. Dimittunẗ tibi pctã tua.cui plus di
mittiẗ plꝰ diligit.alij diligũt pꝰ q̃ʒ accipiũt.
tu et ꝑus q̃ʒ accipes dilexiſti.qꝛ te acceptu
rã credidiſti.iõ fides tua ſaluã te fecit vade
in pace. Uide nũc q̃ntũ ꝑt deuotio magna
q̃ntũ facit charitas.q̃ntũ faĉ bona volũtas
Noli ergo timere ſi bona voluntas pigra
non fuerit.indulgentia tarda non erit.

Ꝙ homo opus iudicat.deꝰ vo
luntatem penſat.

Ca. VII.

Duo ſunt volũtas

et opus voluntatis. Deus volun
tatem penſat.homo opuſ iudicat.
Sed ſunt iterũ opa alia occulta q̃ neſciun
tur.alia dubia q̃ nõ diſcernũtur.alia mani
feſta. id ẽ .vł ita mala vt nõ valeãt abſcon
di.ſiue ita bona vt de his nõ poſſit dubita:
ri. Occulta ꝛ dubia diuino iudicõ reſeruanẗ
Que aũt manifeſta ſunt ſi bona ſunt.ꝑ ap
probationẽ iudicãtur ſed per retributionẽ
nõ iudicãtur.quia ꝑmiũ et merces illoruz
in poſterũ reſuatur. Mala voluit deꝰ hic
iudicari ꝛ puniri.ne ſi in poſterũ illoꝝ iudi
ciũ ſeruareẗ. nõ ad correctiõem ſʒ ad dam
nationez omne iudiciũ exerceret. Propte
rea poſiti ſunt homines iudices vice dei vt
culpas ſubiectorum examinando caſtiga
rent.vt in fine cum venerit iudex correctos

ſaluare poſſit. quos corrigendos hūano iu
dicio ſubiecit. Data ſunt ergo iudicia. ⁊ cō
tra culpas diuerſas expiādas correctionū
et ſatiſfactionū modus ac mēſura ratōna
bili diffinitōe pſcigitur. Et eſt ſcriptus liber
penitētialis in quo q̄ſi ſpūalis medicine an
tidota ꝓponuntur. vbi medici animarum
accipiant q̊d contra morbos pctōꝝ ſanan
dis egris menb⁹ apponant.

De remiſſione peccatorū et ſi ſacerdotes qui homies ſunt peccata poſſunt dimittere. Capitulum VIII.

Poteſtatem remit
tendi pctā quidā ſoli deo ita aſcri
bere conantur vt in ea hominem
participem fieri poſſe nullo mō concedāt.
Et ad confirmationē hui⁹ aſſertiōis addu
cunt mundationē illius leproſi quē domi
nus prius p ſemetipm ſanitati reſtituit. ac
ſic deinde ad ſacerdotes miſit non vt eius
mundatio virtute illoꝝ perficeretur. ſed vt
tantūmō teſtimonio illoꝝ confirmaretur.
Simili mō nunc in pñti ecclia dicūt mini
ſteria ſacerdotū nichil amplius vtutis ha
bere niſi quedaꝫ tantūmō ſigna eſſe. vt ille
videlicet qui prius per contritionē cordis
intus a dño abſoluit. poſtmodū in confeſ
ſione oris ab eis abſolutus eſſe oſtendatur
Qꝫ autē in ſola cordis contritione etiam
ante confeſſionem oris pctā dimittantur.
prophetico illo teſtimonio approbare vo
lunt q̊ dicitur. Quacunqꝫ hora ingemue
rit pctōr ſalu⁹ erit. et alibi. Quia adhuc te
loq̄nte dicā ecce aſſum. Et pſalmiſta. Dixi
inquit ꝯfitebor aduerſū me iniuſt. m. d. ⁊ t.
re. im. p. m. Idcirco tamē poſt contritioneꝫ
cordis ꝯfeſſionē q̊ꝫ oris eſſe neceſſariā. q̄a
ſi quis etiā poſt impetratā veniā peccatoꝝ
confiteri eadē peccata ſua neglexerit q̄ſi in
ſtitutōis diuie ꝯtemptor q̄ꝫuis nō pro pec
catis q̄ iam dimiſſa ſunt reus teneat. tamē
reus pro cōtēptu erit. Vl' fortaſſis q̄ ipa
peccata iam ad contumacē redeunt q̄ pri⁹
per ꝯpunctionē humiliato dimiſſa fuerunt

Hac ergo rōne pbant homies nllo mō po
teſtatem habere dimittendi pctā. ſed hanc
ſoli⁹ dei eſſe. ſicut etiā in euangelio iudei ꝯ
dñꝫ murmurātes. q̄ dixerit palitico. dimiſ
ſa ſunt tibi pctā tua. aierunt. ſolū deū poſſe
peccata dimittere. Sed fortaſſis q̄ hoc de
abſolutiōe peccatoꝝ dicūt. quomō quiſqꝫ
peccato liget non ſatis diligenter attendūt
Duob⁹ enī modis peccator ligat⁹ eſt. liga
tus eſt obduratōne mētis. ligatus eſt debi
to future dānationis. Quādiu nanqꝫ gr̄a
dei cuꝫ homie eſt. ſolut⁹ eſt hō ⁊ ad hñ ope
randū expeditus. Sed cū p peccatū gratia
dei ſubtrahitur. ſtatim ipſa ſua obduratōe
mens intrinſecus obligatur. Iſta obdura
tio ſiue excecatio mentis interiores tenebre
ſunt in quib⁹ homo p pctō ſuo in preſenti
obligatus tenet. ⁊ niſi ab his in hac vita ſo
lut⁹ fuerit p⁹ modū ligatis manib⁹ ⁊ pedi
bus in tenebras exteriores pijcietur. Sed
q̄ nemo ſua virtute poſt ruinā peccati ſur
gere valeret. niſi diuina miſericordia gr̄ui
to pueniens eū ſuſcitaret. ideo neceſſe eſt vt
deus gratiā ſuam quaꝫ peccantib⁹ nobis
iuſte ſubtraxerat q̄ndo ad penitentiaꝫ viui
ficandi ſumus ſola miſcdia nullis noſtris
pcedentib⁹ meritis reddat. q̄tinus ipa gra
tia adueniēs cor noſtꝝ a torpore infidelita
tis ⁊ a peccati morte exſuſcitet. vt ſcꝫ dū pri
mū ipſa ſola operante ad pniam compun
cti a vinculis torporis abſoluimur. et ipſa
deinde cooperante penitentes a debito dā
nationis abſolui mereamur. Hoc hñ in re
ſuſcitatione Lazari ſignificatū eſt quē ipſe
dñs pſe prius intrinſec⁹ a vinculo mortis
abſoluit. viuificatū aūt de foris miniſterio
ipſoꝝ apłoꝝ ſolui pcepit. Sic nāqꝫ in ſan
cta eccleſia nunc mortuos pctis p ſolā gra
tiam ſuā intrinſec⁹ viuificās ad ꝯpunctio
nem accendit atqꝫ viuificatos p ꝯfeſſionē
foras venire pcipit. ac ſic deīn ꝯſuētes p mi
niſteriū ſacerdotū ab exteriori vinclo. hē
a debito dānatōnis abſoluit. Hñ aūt debi
tū dānatiōis vinclm exteri⁹ dr̄. q̄ ptinet ad
tenebras exteriores q̄s euadere dign⁹ n̄ eſt
q̄ſq̄s pri⁹ i hac vita a tenebris iterioꝛib⁹ ſo

ui non meretur. Sed male inquiunt de ſa
cerdote deuꝫ facitis qui ei poteſtatē dimit
tendi peccata quod deo ſoli cōpetit tribui
ſtis. Non ego ſacerdotes deos facio. ſmo
diuinus qui mentiri nō poteſt ſacerdotes
deos dicit. Dijs inquit non detrahes ⁊ pñ
cipi pplī tui non maledices. Iſti vero con
tra legis pceptum dijs detrahunt. q̄a pote
ſtatem diuinitus collatā ſacerdotibus au
ferre volunt. Neqꝫ vero ego ſacerdotibus
poteſtatē dimittendi peccata tribui Ille ho
mibus poteſtatē diuinā tribuit qui de ho
minibus deos facit. ſed tamē ipe ſicut ex ſe
metipſo deus eſt. ita etiaꝫ per ſemetipſum
quando vult ſine humana cooperatione
peccata dimittere poteſt. Hij vero qui ex ſe
metipis dij non ſunt. illi etiaꝫ niſi eo a quo
ſunt hoc q̊d ſunt in eis ⁊ per eos operante
⁊ eis cooperante peccata dimittere nō poſ
ſunt. Quomodo ergo ſolus deus bonus
eſt. nec tamen inde ſequitur bonos nō eſſe
etiā eos qui domino ſeruiūt. et quomodo
ſolus deus mirabilia facit. ⁊ tamē de iuſto
homine dicitur. Fecit enī mirabilia in vita
ſua. ita etiam ſolus deus peccata dimittit.
tunc q̊ꝫ quando ſacerdotes ab eo ⁊ per eū
dimittunt. Ipſe enī hoc in homine facit q̊d
homo per eum facit Nec ideo dicendum ē
hominē ibi nihil facere. q̄ per euꝫ de⁹ facit
ymo vo iō multo meli⁹ ⁊ mlto veri⁹ facere
q̄ p eū de⁹ facit. Hinc eſt q̄ Petro pncipi
apłoꝝ dic. Tibi dabo claues regni celoruꝫ.
Quodcūqꝫ ligaueris ſup terrā erit ligatuꝫ
et in celis. et q̊dcunqꝫ ſolueris ſup trāꝫ erit
ſolutum ⁊ in cel'. Non dixit: quodcunqꝫ ſol
ueris hoc eſt vt illi aiunt ſolutū oſtenderis
fuit ſolutū ſed erit ſolutum. quia ſententiā
Petri non pcedit ſed ſubſequitur ſentētia
celi. Ne autē h ſoli Petro cōceſſuꝫ putes
eſſe. audi q̊d omnib⁹ apoſtolis ac per hoc
omnibus apoſtolorū ſucceſſoribus et apo
ſtoloruꝫ vice fungentib⁹ dicat. Accipite in
quit ſpūm ſanctum. quorū remiſeritis pec
cata remittūtur eis. ⁊ quorum retinueritis
retenta ſunt. Ubi dixit. Si oſtenderitis ſu
it nnuſq̄ꝫ hoc dixit. ſed dixit ſi feceritis erit.
Audiant ergo ⁊ intelligant quoruꝫ remiſe

ritis peccata remittuntur eis. quibus hoc
dicebatur prius dictū fuerat. Accipite ſpiri
tum ſanctuꝫ ne vel quod dabatur credere
tur contēptibile. vel q̊d accipientes operan
tur exiſtimetur ex hūana virtute procede
re. Non ergo mirū eſt ſi homines peccata
dimittere poſſunt. quia vt hec poſſint nō
ex ſua ſed ex diuina virtute accipiunt. ⁊ hoc
hominibus deum dare nichil aliud eſt q̄ꝫ de
um hoc per homines facere. Quod au
tem de mundatione leproſi opponunt mi
nime opinioni eorum ſuffragatur. quia ſi
ideo peccator ante confeſſioneꝫ abſolui cre
dēdus eſt. q̄ leproſus mundatus eſt ante
demonſtrationeꝫ. eadem ratione peccator
poſt compunctionē ad ſacerdoteꝫ ire non
debet peccatum ſuum plangere. ſed iuſtici
am demonſtrare. quia et ille ad ſacerdotes
miſſus eſt non vt ſanitatē reciperet. ſed vt
ſanitatem demonſtraret. quod omnino fi
des chriſtiana abhorret. Propterea ſi mi
raculum quod dominus operatus eſt. ſa
cerdotib⁹ non ob reuerentiaꝫ officij ſed ad
improperiuꝫ oſtenditur. quid aliud q̄ꝫ no
ui quoqꝫ ſacerdotij in ſpirituali curatione
contemptus generatur? Sꝫ et illud quod
dicunt. Quacunqꝫ hora ingemuerit pecca
tor ſaluus erit. ego de his precipue dictum
puto qui totam vitā ſuaꝫ in peccatis agen
tes in fine penitent. ⁊ tunc peccata deſerūt
quando iam in hac vita tempus ſatiſfactō
nis habere non poſſunt. Quibus dicitur
ne tamen vllo modo de venia deſperent. q̄
tunc quoqꝫ ſi vere penituerint miſericordi
am conſequi valent. hoc eſt eniꝫ. Quacun
qꝫ hora ſcilicꝫ etiam in extremis etiā in ar
ticulo neceſſitatis ſi peccator ingemuerit.
hoc eſt ex tota cordis contritione conuer
ſus fuerit ſaluus erit. ab eterna ſcilicꝫ dam
natiōe. quaſi alijs verbis diceretur. Qua
cūqꝫ hora in preſenti vita peccator vere pe
nituerit in futura vita nō peribit. Qꝫ ſi q̄s
ꝯtendat illō q̊d dictū eſt ſalu⁹ erit nō eſſe di
ctū de ſaluatione q̄ in futō tribuit. ſꝫ de illa
potius q̄ in pñti in ablutōne pctōꝝ condo
nat. nō neceſſe eſt tamē nos dicere q̄ pec
cator ab omni dbito ſuo abſoluat ſtati exq̄

gemere cepit donᶜ totũ conſecutus fuerit
remedium. qd deus ad obtinendã veniam
inſtituit. Hoc eſt autem remedium vt coꝛ
de peniteat et oꝛe confiteatur delictum. qd
cum fecerit iam amplius debitor damna-
tionis non erit. etiã ſi ſatiſfactio reſtat quã
pro peccato perſoluit. Q, ſi forte peccatoꝛ
vere peniteat ſed intercurrente articulo ne
ceſſitatis ad confeſſionẽ venire non poſſit
confidenter ꝓnuncio. qa in eo ſummus ſa
cerdos complet quod moꝛtalis nõ potuit
et apud deũ iam factũ ꝯſtat qd homo qdẽ
vere voluit ſ; nõ valuit adimplere. qꝛ ꝯfeſſi
onem nõ contemptꝰ excluſit ſ; impediuit
neceſſitas. proinde ſi id qd dictũ eſt. Qua
cũq; hoꝛa ingemuerit pctoꝛ ſalꝰ erit de ꝑ-
ſenti ſalute accipitur ſic intelligendũ eſt ac
ſi diceret. Tunc peccatoꝛis ſalus incipit qñ
veraciter ꝓ delictis ſuis ingemiſcit. q̃ tamẽ
ſalꝰ tunc plene ꝑficit qñ id vnde ingemue
rit etia; oꝛe ꝯfitetur. Item illud qd dicitur
quia adhuc te loq̃nte dicam ecce aſſum. ſic
conuenienter ꝑt accipi. qa deus pꝛius adeſt
per grãm vt coꝛ ad penitentiã ꝯpungat. de
inde adeſt vt peccatoꝛũ indulgentiã ꝯfiten
ti tribuat. Poſtremo id qd de pſalmiſta
oppo nũt. Dixi ꝯfi. aduer. m. i. m. d. ⁊ t. r. i. p.
m. Sãctus Greg. de culpa cogitatiõis tan
tũmõ dictũ eẽ aſſeruit i hec ṽba. Sepe mi
ſericoꝛs deus eo citius pctã coꝛdis abluit q̊
hec exire ad opera non ꝑmittit. vnde recte
per pſalmiſtã dr. Dixi ꝯfitebo ꝛ aduerſum
me iniuſticiã meã dño. ⁊ tu re. im. pec. mei.
et paulo poſt. Quã facilis ſit ſuper hoc ve-
nia oſtẽdit. qui dum ſe adhuc promittit pe
tere hoc qd ſe petere promittebat obtinuit.
quatinꝰ qa vſq; ad opuſ nõ venerat culpa
vſq; ad cruciatũ non perueniret penitentia.
ſed cogitata afflictio mente; tergeret qua;
nimiꝝ tantũmodo cogitata iniq̃tas inqui
naſſet. Q, ſi qs hoc de quolibet delicto ve
lit accipere. ſciat tamen aliud peccatu; eſſe
aliud impietate; peccati. Impietas nanq;
peccati ipa rectiſſime obduratio coꝛdis ac
cipitur. que pꝛimum in compunctione ſol
uitur. vt poſtmodu; in confeſſione pctũm
ipſum. id eſt. debitũ damnationis abſolua

tur. Sed ſiue hoc ſiue alio quocũq; modo
p̄dicte autoꝛitates exponãtur. nos veriſſi
me ꝯfitemur ſacerdotes dei in eccleſia po
teſtatẽ habere ligandi ⁊ ſoluẽdi nõ perfun
ctoꝛie ⁊ inuſitato q̊dam genere locutionis
ſignificatã ſed veraciter a deo ꝯceſſam. qbꝰ
dictũ eſt. Quoꝝ remiſeritis peccata remit
tuntur eis. ⁊ quoꝝ retinueritis retenta ſũt.
Sed forte quis opponet. qꝛ ſacerdoteſ mul
tos ligant in eccleſia qui apud deum non
ligãtur. Itemq; multos ſoluũt qui apd de
um ligati permanẽt. quia ſepe ⁊ innocẽtes
ligant. ⁊ in reatu permanentes ſoluũt. ⁊ ſic
verum nõ erit. Quoꝛu; remiſeritis pecca
ta remittuntur eis. et quoꝛũ retinueritis re
tenta ſunt. Sed ſciendum eſt ꝙ ſepe ſacra
ſcriptura ſic de re aliq̃ loquitur. vt qd ind
euentuꝝ ſit pꝛenunciare videatur. ⁊ tamen
virtutem eiꝰ magis q̃; euentum expꝛimat
quia non qd euenire dbeat. ſed quid eueni
re poſſit oſtendat. Verbi gratia Dicit qdã
loco ſcriptura. Qui crediderit ⁊ baptizatꝰ
fuerit ſalꝰ erit. et tamen ſcimus quia mlti
credentes baptiſmũ accipiũt qui poſtea
culpis ſuis exigentibus repꝛobati ad ſalu
tem eternã non pertingunt. Ite; in alio lo
co. Qui manducat carne; meã ⁊ bibit ſan
guine; meũ habet vitã eternã et in iudiciũ
non venit. ſed tranſit a moꝛte in vita;. Et ta
men Paulus dicit. Quia quiſq̃s coꝛpus
domini indigne manducare et calicem bi
bere pꝛeſumpſerit. iudiciu; ſibi manducat
et bibit. Vbiq; ergo magis ṽtus ſacmento
rum expꝛimitur. nec ꝙ per ea quilibet par
ticipantes ſaluandi ſint. ſ; ꝙ ſaluari poſſint
ſignificatur. quaſi diceretur. Tanta ṽtus ẽ
baptiſmi vt quiſq̃s illud fideliter et deuote
acceperit. per illd ad eternã ſalutẽ ꝑtingere
poſſit. Itẽ tanta ṽtus eſt i ſũptione coꝛpis
⁊ ſanguis mei vt ꝑ illud q̃ digne ſumpſerit
eterna; vitã conſeq̃ poſſit. Sili modo ꝓ di
ctũ exiſtimo. Quoꝝ remiſeritis pctã remit
tũtur eiſ. ⁊ q̊ꝝ re. reten. ſũt. ac ſi aptꝰ diceret
Tantã vob poteſtatẽ in ligandis ⁊ ſoluen
dis peccatis tribuo. vt quiſquis a vobis li
gari meruerit ia; apd me ſolutus eſſe non
poſſit. et q̃ſquis a vobis abſolui meruerit

iam apud me ligatus non ſit. Audiant ho
mines et intelligant peccatoꝛes quod ꝑſi-
dium eis a domio conceditur qd rurſu;
iudicium pꝛeꝑatur. foꝛtaſſis deũ nec dum
interpellare pꝛeſumũt. habent homines ſa
cerdotes vice dei fungẽtes cũ quibus inte
rim cauſam ſuã ſine ꝑiculo agere poſſunt
ament interceſſoꝛes ⁊ timeant iudiceſ. S;
foꝛtaſſis iteru; querit aliq̃s quid opus ſit.
deo ad ſoluenda peccata hominũ homĩes
cooperatoꝛes querere q̃ſi per ſe qd volue
rit non valeat adimplere. S; certiſſime ſci
re debemus ꝙ in abolendis peccatis neq̃
q̃m deo hũana coopatio ſuffragetur. Ido
tamẽ hominẽ cooperatoꝛem fieri. quia ſa
lus peccatoꝛis eo modo competẽtius per
ficitur. Quid eni peccata niſi plage quedã
ſunt. ⁊ qd eſt penitentia niſi medicia. Et ſci
mus ꝙ in ſanandis vulneribꝰ carnis niſi
congruũ adhibeatur remedium doloꝛ ne
quaq̃m ſequitur effectus curatõis. Quia
ergo per ſuꝑbiam omne pctũm geritur. ne
ceſſe eſt vt per humilitatẽ omĩs penitentia
condiatur. q̃tinus inobedientiã obediẽtia
frangat. ⁊ elationis tumoꝛẽ humilitatis de
uotio pꝛemat. Conueniens eſt ergo valde
vt nos qui peccãdo deo ꝯtumaces fuimꝰ.
penitendo hominibus etiam ꝓ ſuis dei ſuppli
ces ſimus. ⁊ homo qui ad dei grãm conſer
uanda; mediatoꝛe nõ eguit. iam eam recu
perare non niſi per homine; mediatoꝛem
poſſit. Nam ⁊ hoc ſaluberrimu; eſt pecca
toꝛi vt diſcat q̃; longe peccãdo a deo receſ-
ſerit. cum ta; difficulter penitendo ad deu;
redit. qꝛ ⁊ cautioꝛ de reliq̊ efficitur. dum nõ
ſine graui laboꝛe penitenti aditus indulgẽ
tie aperitur. Gemat ergo pctoꝛ ⁊ ſuſpiret ⁊
anxius ꝓ peccato ſuo timeat et expaueſcat
ſollicitus diſcurrat. auxiliatoꝛes et inter
ceſſoꝛes querat. pꝛoſternat ſe humiliter
homini qui voluit humilr aſtare creatoꝛi
vt in hoc etiam facto quodammodo ad
deum clamet ⁊ dicat. Vide dñe ⁊ ꝯſidera ⁊
attende quid facio. Scio quidem domine
et fateoꝛ qꝛ tibi ſubijci nolle dãnabilis fuit
elatio. ſ; iam ꝓpt te coꝛam homine ꝓſterni
nõ ſit queſo deſpicabilis duotio. Magnũ

eſt quod abſtuli. nec paꝝ eſt qd reddo. O
q̃; ſuauis ⁊ iocunda dei noſtri miſeratõ. to
tum bonũ noſtꝝ ipſe in nobis operatur. ⁊
velut pater alludens filijs ſic totu; facit. vt
quaſi nihil facere videat. Ecce peccatoꝛ cõ
punctus gemit. ſuſpirat. lacrimat. confitet
reatũ ſuum. poſtulat venia;. flagitat miſe
ricoꝛdia;. ⁊ hoc totum quaſi ex homie eſſe
creditur. Sed q̊s queſo hoc facit niſi ille q̃
intus pꝛeſidet ⁊ coꝛ homĩs ad hoc faciẽdu;
mouet. Obſecro vt non ſit oneroſum ſi bꝛe
ue huius rei quoddã exẽplum ꝓpoſuero.
Pater quidam quẽdam contumacẽ filiũ
quaſi cu; magno furoꝛe expulit vt ita affli-
ctus humiliari diſceret. ſed illo in cõtuma
cia ſua perſiſtente. quadã diſcreta diſpenſa
tione conſilij a patre mater mittitur. vt nõ
quaſi a patre miſſa. ſed quaſi materna per
ſe pietate ducta veniens muliebꝛi lenitate
obſtinatum demulceat. contumacẽ ad hu
militatem flectat. vehementẽ patrem iratu;
nunciet. ſe tamẽ interuenturã ſpondeat. ve
niam pꝛomittat. conſiliũ ſalutis ſuggerat.
interceſſoꝛes q̃rere ſuadeat. nõ niſi magniſ
pꝛecibꝰ prẽm placari poſſe dicat. cauſa; tñ
rei ſe ſuſcepturã aſſerat. ⁊ ad bonum finem
rem omnẽ ſe perducturã pꝛomittat. Vide-
te queſo ſi non ita veſtra cauſa agitur. pec
cantem filium deus pater q̃ſi expulit iratꝰ
cui tamẽ in pꝛopoſito bone volũtatis ſue
foꝛtaſſis nunq̃m iratꝰ fuit. Sed qa infirmi
tas hũana per ſe de lapſu ſurgere nõ valet
ad coꝛ pctõꝛis mater gr̃a mittit. ſacerdos
interceſſoꝛ q̃ritur vt deus q̃ iratus nõ fue-
rat ꝯplacet. Quid dicam? Quis ſapiẽs et
cuſtodiet hec ⁊ intelliget miſericoꝛdias dñi.
Nunqd eni ſuꝑfluo id factũ ẽ qd factũ eſt.
qꝛ deꝰ ab irato in pꝛopiciũ non mutatꝰ eſt
qui nunq̃m ſuis pꝛopicius non eſt. Abſit.
Sed neceſſe eſt ſic fieri quia aliter reatus
noſtri ſceleris non poteſt expiari. Neceſſe
eſt ergo ſic fieri. quia deus hoc etia; quod
dare deſiderat a ſe p̄cepit poſtulari. Neceſ-
ſe eſt ergo ſic fieri. qꝛ ⁊ ſi in deo ſm ꝓpoſitũ
erga nos ira nõ fuerat. in nob tñ ſm reatũ
ira manebat que cum debita ſatiſfactione
ſoluitur vt ita dicam. non deus homi. ſed

deo homo reconciliat. De peccatis autem
vtrum redeant an nō ex quo ſemel dimiſſa
ſunt. Ego interim nō aſſerendū eſſe iudico
ſed verendū. Quod tamē ſi ſit vel non ſit. q̄
iuſticia vel fiat vl' non fiat alterius tracta-
tus operam expectat. eo precipue ꝙ q̄dam
diuinaꝝ ſcripturarum teſtimonia de hac
re ambigue edita leguntur. ita etiam vt ni-
chil ex eis abſurditatis naſci videatur. que
certe non leui aut tranſitoria conſideratōe
diſcutienda ſunt.

De eo vtrum peccata redeant postquaʒ ſemel dimiſſa fuerint. Ca. IX.

VLte ſunt queſtio-
nes hominū. q̄mdiu viuit ſp que-
ritur. Qui enī querit nōdū inue-
nit qd querit. et tamen q̄rit quia amiſit qd
querit. Et ſi non amiſit q̄a forte nunquaʒ
habuit. tamen q̄ʒdiu q̄rit. ſignat ſe necduʒ
habere qd querit. Propterea q̄mdiu viui-
mus nece ſe habemus ſemper querere. q̄a
nondū totum habemꝰ qd habere debemꝰ.
Quid eſt autē hoc qd querere debemꝰ ni-
ſi veritas ⁊ bonitas que ſi perfecte habere-
mus nichil amplius q̄rere deberemꝰ. Qꝛ
ſi quid forte amplius eſſet. adijceretur etiā
ſi non q̄reretur. Querite inq̄t primum reg-
num dei ⁊ iuſticiam eius. ⁊ hec oīa adij-
cientur vobis. Regnum dei veritas eſt. iu-
ſticia eius bonitas. hec duo ſi queſieris ſic
debes. cetera omnia gratis apponentur.
Quare ergo illa q̄rere labores que gratis
habere potes? Si iſta queris ſine illis. aut
non habes. aut ſi habes vtiliter nō habes.
Si illa queris ſiñ iſtis. ⁊ illa habes ad ſalu-
tem ⁊ iſta ad vtilitatē. omnia inq̄t hec adij-
cientur vobis. Multa ſunt hec. pauca ſūt
illa. Duo eī ſunt ibi. hic plurima inueniūt
et tamen plus valent duo illa q̄ʒ oīa hc.
Noli reſpicere ad maius ſed ad meliꝰ. No-
li attendere ad aceruū ſed precium penſa.
Pauca quere vt mlta inuenias. Hec ſunt
ergo ſola que q̄rere debent homines veri-
tas ⁊ bonitas. et vtinam taʒ ſtudioſi eſſent
ad querendā bonitatem q̄ntum ad verita-
tem querendam curioſi inueniuntur. Ne-
ſcio quo pacto familiare eſt omnibus veri-
tatem querere. etiam hijs qui bonitatem
non amant. Intantū enī omnes veritatē
ſcire volunt vt nemo inueniatur qui falli ve-
lit. Multi ſine bonitate veritatem q̄runt.
ſed ſocia eſt veritatis bonitas. non venit ſi-
ne bonitate libēter veritas. aut ſi venit nō
venit de partibꝰ illis. ⁊ de regione illa vbi
ſalus eſt. Querunt homines vtrū peccata
ipſorum ad eos reuertātur poſtq̄m ſemel
dimiſſa fuerint. Scire hoc volunt et caue-
re hoc nolunt. Quare ergo hoc ſcire volūt
qui cauere hoc nolunt. niſi quia curioſitas
eos trahit cū bonitas nō delectet. Querūt
hoc ſi forte eis dicatur. q̄a ita non eſt. pen-
dent ad nuncium torporis ſui ſi forte quis
veniat qui dicat eis quod audire volunt.
Querunt quaſi veritatē. non ꝙ ament vel
ipſam veritatem q̄a non diligunt bonita-
tem. ſed verum eſſe volunt hoc qd ipſi vo-
lunt. Ideo ergo querūt ſi forte illis reſpon-
deatur quod ipſi potius audire volunt. Et
ſi forte venerit q̄s teſtis veritatis qui dicat
veritatem contra ipſorū voluntatem. non
excitantur ſed conſternantur et corruunt
mente quia non audierunt quod audire
voluerunt. idcirco ſcdm maliciaʒ illorum
veritas illis reſpondet. vel ſicut volunt vt
amplius errent. vel ſicut nolunt vt ampliꝰ
deſperent. Tamen quia et hoc ipſū queren-
dum eſt propter eos q̄ excitantur ⁊ profici-
unt de veritate. non eſt abſurduʒ ſi q̄rimꝰ.
quid etiā in hac parte conſcientia humana
ſi aliqua vt ſolet cogitatione pulſetur ſibi
debeat reſpōdere. Si ergo queritur vtruʒ
peccata que ſemel penitēti dimiſſa fuerint
ampliꝰ imputentur. Forſitan q̄ dixerit aſſe-
rendū nō eſſe h̄ ſʒ timēdū ſecuriꝰ iudicabit.
Melius eſt eiʒ aliq̄d in eiuſmodi occultis
q̄ ſine piclo ſalutis neſciri p̄nt timere q̄ʒ ali-
quid diffinire. Dicat ergo aliq̄s q̄a timen-
dū eſt hoc nō aſſerenduʒ. Ego illi qui cogi-
tationē ſuam caſtigare poteſt vt hoc ei ſuf-
ficiat hoc ſatis eſſe puto et magis forſitan
expedire vt amplius non querat. Qui vo
vrget ⁊ animo ſollicitatꝛ neq̄ʒ hic ſtare p̄ōt.

vt vltra nō pergat ad inquiſitōem. illi ſatiſ-
faciendū eē quantū fieri poteſt ſalua reue-
rentia ſecretoꝝ. Ecce ergo tu quicūq̄ʒ certꝰ
eē vis vtrū peccata tua ampliꝰ redeāt que
ſemel demiſſa fuerūt. Videamꝰ ergo et di-
ſcutiamꝰ quid te ſollicitet. peccata inq̄s mea
dimiſſa fuerunt. volo ſcire ſi amplius debe-
ant imputari. Quid ergo tibi videtur. Mihi
inquis non videtur ꝙ debeant denuo ipu-
tari peccata q̄ dimiſſa ſunt. alioq̄n mutabi-
lis videatur deꝰ q̄ non teneat ſententiā ſuā
⁊ tam facile mutet iudiciū ſuū. Quomodo
mutet? In hoc inq̄s mutet quia cum mi-
hi ꝓus peccata mea condonauit dixit. q̄a
ampliꝰ ea a me non requireret. Non enim
condonaſſet niſi hoc dixiſſet. Nunc aūt ite-
rum requirit ea et exigit ad penam a me q̄
ꝓus dimiſerat. Ideo dico q̄a ſi deꝰ dr̄ p̄ctā
que ſemel dimittit iterum imputare muta-
bilis predicatur et varians verbum ſuum
quod ſemꝑ conſtare debet. Propterea igi-
tur q̄a hoc eſſe non poteſt. videtur mihi ꝙ
peccata que ſemel a deo dimiſſa ſunt. nulla
ratōne debeant ampliꝰ imputari. Sic for-
taſſis tibi videbitur et hac ratōne cōfirma-
bis te vt non timeas periculū tuum. Sed
dic mihi modo quomodo intelligas id qd
dicis peccata tua ſibi dimitti? Si enim nō
intelligis quomodo recedūt peccata. non
intelligis quomodo redeūt. imo ſi nō itel-
ligis quomodo aſſūt. nō intelligis vel q̄uo
recedūt vel quomodo redeunt. Quid ergo
dr̄ cū dr̄ deꝰ peccata imputare? Si dr̄ quia
quando imputat peccanti iraſcitur. ergo
quando penitenti cōdonat peccata placatꝛ.
Si ergo dicimus. q̄a deꝰ aliquādo iratus
poſtea placetur. quomodo negare poteris
quin in hoc ipō mutetur? Quando ergo
imputat et quando cōdonat nō mutatiōe
ſui ſed mutatōne tui imputat et condonat.
Peccata imputat quando peccatorem di-
gnum pena iudicat. Peccata condonat
quando penitentem dignū venia iudicat.
et vtrobiq̄ʒ idē ipē eſt. Tu mutaris de alio
in aliud: modo peccator per culpaʒ. modo
iuſtus per penitentiā. Ipē nō mutatur ſed
idem permanet ſemꝑ. et ſtans in illo quod
ipē eſt. immutabiliter videt et diſcernit qd
tu variabiliter factꝰ es. ſiue de bono malus
ſiue de malo bonus. et q̄ñ te peccatorem vi-
det imputat tibi peccata tua. q̄a talem te di-
ſcernit quem digne puniat. Quando autē
penitentem te videt peccata tua condonat.
q̄a talem te diſcernit cui iuſte parcat. Hec
aūt oīa ipē imutabiliter operatur. quia ⁊
cum tu per penitentiā peccator eē deſinis
nō tamē ipē deſinit ſcire qualis fuiſti. et cū
iuſtꝰ eē incipis. nō tñ ipē incipit ſcire quod
tu eē incipis. q̄ et anteq̄ʒ iciperes ſciuit qua-
lis tu futurꝰ fuiſti. et cum deſieris eē quod
eras. nō tamē ignorat ipē qualis fuiſti. Nō
ergo ſic itelligas quaſi mutetur deꝰ cum tu
mutaris. ſed q̄a peccata tibi ꝑpterea impu-
tare dr̄. q̄a ira ſua et indignatōe dignum te
diſcernit. Eadem aūt poſtea cōdonare pec-
cata q̄ñ venia et miſericordia dignuʒ agno-
ſcit. Si igitur hoc eſt peccata imputare re-
um eē ꝑ culpam. et peccata condonari iu-
ſtum fieri ꝑ penitentiaʒ. quare peccata ad
hominē reuerti nō dicantur cuʒ ipē homo
ad peccata reuertitꝛ. Sed dicis mihi. Ego
quādo ad peccata reuertor. ita reuertor vt
ſimile aliq̄d agam illi qd ꝓus egi. nō tñ hoc
ipm̄ quod ꝓus egi. et ſi idem ago ideʒ ſimi-
litudine nō idem vnitate. idem q̄a ſimile il-
li. nō idem q̄a illud. vna ſimilitudo agendi
nō tñ actio vna. Si ergo dicor ꝑ preteritis
delictis idcirco puniri debere. q̄a poſt illa
dimiſſa ad ſimilia perpetranda redeo. ego
ſic iuſtū eē fateor ſi hoc modo pro illis pu-
niri dicor. q̄uo illa perpetrare dicor. Si aūt
ꝑpter h̄ ſolū ꝓma mala denuo agere dicor
qꝛ alia quedā ago ſimilia illis. pari modo
cū ꝑ illis puniendꝰ dicor. nō aliud intelligē-
dū ratio ſuadet q̄ʒ me puniendū eē ꝑ his q̄
ſimilia poſtea ꝓoribꝰ perpetraui. Nō autē
h̄ in queſtione erat. ſed vtruʒ videlicet poſt
ꝓoris delicti indulgentiā ſi ipm̄ delictū re-
petitꝛ. illa que dimiſſa fuerat culpa ad ſubſe-
quentē reuertēte reatꝰ duplicetur? Verbi
gratia. Quidā ꝑ homicidio ꝑpetrato ex to-
to corde penitentiā egit. et indulgentiā con-
ſecutus eſt. contigit poſtea vt homicidium
ꝑpetraret. Ecce homo iſte duo homicidia

fecit. vel potiꝰ homicidiū bis. ſic eni ꝯuenien-
tius et expreſſiꝰ ſm ꝓꝓetatem locutōnis đr.
Unū enim quoddā malū homicidium eſt
ſicut adulteriū eſt et furtū et fornicatio ſin-
gula mala ſunt. quēadmodū caritas et pa-
tientia et humilitas et caſtitas ſingule vir-
tutes ſūt. et qui duos hoīes diligit nō dua-
bus dilectōibus diligit. ſed vna caritate et
vna dilectione. Sic ergo homo iſte bis ho
micidiū fecit. pmo qn̄ indulgentiā peniten
do obtinuit. ſecūdo qn̄ poſt indulgentiam
acceptam iterū homicidiū fecit. Mortuus
eſt aūt homo iſte poſtea ſine penitentia et
damnatꝰ pro peccatis ſuis. Queritur ergo
de hoc homine ſi debeat puniri pro illo ho
micidio pro quo penitentiā egit ⁊ indulgē-
tiam accepit Et ſi hoc đr. qua iuſticia ħ fiat
nō videt̄. ſi punitur ꝓ eo ꝙ peccauit et non
emendauit. iuſticia eſt manifeſta. Si autē
iterū requirit̄ quod fuerat condonatū. aut
iniuſticia vera. aut iuſticia occulta. In hoc
ergo demonſtrari oportet qua iuſticia hō
pro eo qđ iam dimiſſū fuerat iteruꝫ puniat̄
Sic fortaſſis pro hac parte obijciendū tibi
videat̄. Dic ergo nūc. Iuſtum tibi videtur
vt ꝓpter ſubſequenteꝫ penitentiam p̄cedēs
culpa q̄ imputabat̄ condonet̄. et nō ſimilit̄
ꝓpter ſubſequentē culpā illa que fuerat di
miſſa precedens culpa iteruꝫ imputet̄. Si
ſubiuncta virtuſ plagā peccati hiantē clau
dit. ſubiūcta culpa plagā clauſā nō aperit?
Si bona opera viuentia ꝑ culpam moriū-
tur. et ꝑ iuſticiā iterū mortua viuificantur.
quare ſimiliter opa mala q̄ ꝑ v̓tutē excuſā-
tur ꝑ culpā iterū non imputāt? Uis vt pe-
nitentia tantū valeat vt q̄ iputabant̄ cōdo-
nēt̄. ⁊ nō vis vt tantū valeat culpa vt q̄ ꝯdo
nabāt imputent̄. Penitētia ſequens potu
it p̄cedentē culpā excuſare vt nō noceat ali-
quando fuiſſe imputatā. et ſequens culpa
non poteſt p̄cedentē penitentiaꝫ euacuare
vt non proſit aliqn̄ fuiſſe laudatā? Si ſen-
tencia tuo iudicio conſtare poterit. magis
cōmodum queres q̄ꝫ iuſtū. Maledictꝰ hō
q̄ partem ſuā deteriorē facit. ideo partē tuā
facis bonā. qa et iudicas bene ꝓ parte tua.
Fortaſſis bene eſſet tibi ſi ſententia veritatiſ
iudiciū tuū ſequeret̄. nunq̄ꝫ te iudice dāna
reris. Sed timeo ne forte dum tu aliud vis
q̄ꝫ veritas. aliud veritas faciat q̄ꝫ tu velis.
Magis ei veritatē implere oportet q̄ꝫ tuā
voluntatē. Tu dicis qa q̄d ꝯdonatū ē iterū
iputari nō debet. ergo ſilr̄ q̄d imputatum
eſt condonari nō debet. iterum ſi q̄d cōdo
natum eſt iterū imputari nō debet. Si pe-
nitentia placet qa facit vt imputata condo
netur malicia. cōtēptꝰ qꝛ diſplicet non ſi-
militer facit vt condonata iputent̄. Si hu-
militas penitentie dignū te facit vt pro his
etiam q̄ imputabant̄ non puniaris. cōtem-
ptus et tranſgreſſio culpe dignū non facit
vt ꝓ his etiam q̄ condonabant̄ ad penam
exigaris? Nonne attendis qꝛ quanto ſepi-
us gratia datur. tāto nequior ingratitudo
iudicatur. Ecce duo ſunt vnus ſepius offē-
dit et ſepiꝰ oranti et depcanti venia indul-
getur. Alter innocenter viuens et ſempꝫ vo
luntati et imperio p̄ſidentis dn̄i hūilit̄ obe
diens non habet ꝓ quo depcetur. Cōtingit
aūt poſtea q̄d contingere poteſt vt vterq̄ꝫ
in ſimili culpa offendat. Dic ergo q̄s horū
ampliꝰ reus iudicat̄. niſi ille qui poſt tantā
gratiam ingratus cōprobatur. Leges ſe-
cunda crimina grauiꝰ plectunt. et iterata
vulnera difficiliꝰ ad ſanitatem reducūtur.
Et tu dicis qꝛ nihil intereſt ad reatum ſub
ſequentium. qualis aut quanta p̄cedentia
fuerunt. Si mala pma q̄ ꝑ poſteriora bo-
na excuſata fuerant. ꝑ ſubſequentia iteruꝫ
mala nō viuificant̄ ad reatum. ergo pma
bona q̄ ꝑ poſteriora mala mortificata fue-
rant ꝑ ſubſequentia iterū bona non viuifi
cantur ad meritum. Recte iudicate filij ho
minū. Si aliter iudicas ꝓ te. aliter cōtra te.
iuſtus iudex non es. tantum iuſticiaꝫ dili-
gere debes vt nec teipm̄ contra ipam dili-
gas. Litteratores ſūt q̄ cauſas transformāt
et mutant veritatem ꝓpter cōmoditatem.
tales iuſticia non ꝓbat. Dn̄e inq̄t non co-
gnoui litteraturam in. i. p. d. d. m. i. t. ſ. hoc ē
iudiciū ſolum in quo ſola iuſticia ita atten
ditur vt nihil iuſticie p̄ponat̄. Iuſtuꝫ ergo
iudiciū iudica ſi vis vt bona tua iam p̄deꝫ
per culpam mortua iterum ꝑ iuſticiam vi-

uificent̄. Noli iraſci neq̄ꝫ iniuriaꝫ tibi fieri
putes. ſi mala tua iam pridem per peniten-
tiam excuſata iterum propter maliciā tuaꝫ
tibi imputent̄. Sed deꝰ inq̄s dixit de maliſ
meis qn̄ penitentiā egi ꝙ ea mihi amplius
nō imputaret. ſimiliter et deꝰ dixit de boniſ
tuis qn̄ peccaſti ꝙ nō ampliꝰ ea remunera-
ret. Si ergo ꝓpter dictum dei ſtare debꝫ vt
illa ampliꝰ nō imputent̄. quare ſimilit̄ v̓bū
dei ſtare nō debet vt iſta ampliꝰ non remu
nerent̄. pro cōmodo tuo vis vt deꝰ mentia-
tur. Ubi aūt te ledi ſentis pro veritate ipſiꝰ
ꝯſeruandā laboras. Quare ergo hoc facis
niſi qꝛ ꝑuerſe te diligis et deū non diligis.
Ipe aūt recte diligit veritatem ſuā et iuſte
damnat prauitatē tuā. qa tn̄ de dicto dei ar
gumentum ſumere putas. et eiꝰ ſponſionē
p̄tendis ad defendendā iniquitatem tuam
ipe tibi reſpondeat quātū cōſidere debeas
cū male agis in eo ꝙ p̄us penitēti veniaꝫ ꝓ
miſit. Et ſimiliter ſi bene agis vtrum ideo
deſperare debeas pro eo ꝙ p̄us male agēti
mortem et perditionē intendit. Dn̄s ꝑ pro
phetā loquit̄ dicens. Tu fili hoīs dic ad
filios ꝓpl̄i tui. Iuſticia iuſti nō liberabit eū
in quacūq̄ꝫ die peccauerit. et impietas im-
pij nō nocebit ei in quacūq̄ꝫ die conuerſus
fuerit ab impietate ſua. et iuſtus nō poterit
viuere in iuſticia ſua in quacūq̄ꝫ die pecca
uerit. Etiam ſi dixero iuſto ꝙ vita viuat. ⁊
confiſus in iuſticia ſua fecerit iniquitateꝫ.
omēs iuſticie eiꝰ obliuioni tradent̄. ⁊ in ini-
quitate ſua quam operatꝰ eſt in ipa morie
tur. Si aūt dixero impio morte morieris.
et egerit penitentiaꝫ de peccato ſuo. fecerit-
q̄ꝫ iudiciū et iuſticiā. pignꝰ reſtituerit impi
us ille. rapināq̄ꝫ reddiderit. in mādatis vi-
te ambulauerit nec fecerit quicq̄ꝫ iniuſtuꝫ
vita viuet. et nō morieт̄. Omīa pctā q̄ pecca
uit nō imputabūtur ei. iudiciū et iuſticiam
fecit vita viuet. Et dixerūt filij ꝓpl̄i tui. Nō
eſt equi ponderis via dn̄i. et impioꝝ via in
iuſta eſt. Uide ergo qa idcirco p̄ſumendū
tibi nō eſt ſi peccaueris qꝛ p̄us penitēti ve-
nia ꝓmittebat̄. neq̄ꝫ ideo deſperandū ſi bn̄
egeris qa peccanti mors et damnatio intē-
tabat̄. deꝰ tibi de tuo reſpōdet nō d̓ ſuo me-
ritū tuū tibi idicat. ꝯſiliū ſuū n̄ reuelat. ma
le agēti dicit morieris. bene agenti dicit vi-
ta viues. Quid eſt dicere morieris. niſi dā-
naberis. et q̄d eſt dicere viues. niſi ſaluabe-
ris. Quid aūt eſt dicere dānaberis. niſi di-
gnū damnatōe iudicare. et q̄d eſt dicere ſal
uaberis. niſi ſaluatōe dignū diſcernere. Di
cit ergo tibi q̄d tuū eſt q̄d tibi debet̄. q̄d fu-
turū eſt quantū ad meritū tuū. nō q̄ntū ad
ꝯſilium ſuū. Hoc eſt eni iuſtum vt de tuo
tibi reſpondeat et hoc tibi ꝓponat q̄d ad te
ꝑtinere videtur. ſic niniuitis ſm ipoꝝ meri
tum nō ſm cōſilium ſuum mādauit dicēs
Adhuc quadragita dies et niniue ſubuer-
tetur. ſic eni meritū illoꝝ requirebat ⁊ ita fu
turū fuit ſm meritū illoꝝ. Ad ħ ſpectabat ⁊
illud etiā q̄d dictū eſt Ezechie. Diſpone do
mui tue qꝛ morieris tu et nō viues. Ita eni
quātum ad ipm̄ futurū fuit. et vt ita futuꝝ
eſſet exigebat q̄d in ipſo fuit. Talis eni erat
infirmitas illiꝰ vt ampliꝰ viuere nō poſſet.
niſi aliunde iuuaret̄ et aliunde acciperet vt
poſſet. ergo quātum ad illos ꝑtinebat futu
rum fuit q̄d dicebatur. q̄ꝫuis dilatum atq̄ꝫ
aliter ſit diſpenſatum ab illo a q̄ dicebatur.
Sic ergo cum tibi peccāti đr morte morie-
ris. meritū tuū exp̄mitur. ſicut cū tibi bene
agenti đr viues. debitū tuū nūciat̄. Et ſi qn̄
dictū mutari videt̄ nō ꝓpter dicētem muta
tur. ſed ꝓpter te ꝓ q̄ đr. qa tu mutaris et idē
nō ꝑmanes. neq̄ꝫ mereris vt idem tibi ſꝑ di
catur. Noli ergo ꝓpter dictuꝫ dei ꝯfidere ſi
male egeris. qa cū tu mutaris ad illuꝫ mu-
tatur ad te dictuꝫ illiꝰ. Etiam inq̄t ſi dixero
iuſto. qa vita viuet et ꝯfiſus in iuſticia ſua
fecerit iniquitateꝫ. omnes iuſticie illiꝰ obli-
uioni tradēt. Si omēs iuſticie illiꝰ obliuio
ni tradent̄. ergo et penitētia eiꝰ ⁊ humilitas
eiꝰ et cetera q̄ operatus eſt bona obliuioni
tradent̄. Si aūt penitētia obliuioni tradit̄
culpa vnde excuſat̄? ergo ſi penitētia delet̄
culpa q̄ ꝓpter penitentiam dimiſſa fuerat
iterū neceſſe eſt renaſcatur. et merito q̄ poſt
acceptaꝫ grām ingratꝰ extitit cū illo gratia
ipa nō ꝑmāſit. ſed mutata eſt ab ipo. quo-
niā ipe ad illā noluit idem eē. Uide q̄d tibi
euangeliū dicit de ſeruo nequā et ingrato

cui roganti omne debitū a dño ſuo dimiſ-
ſum fuerat.ſꝫ qꝛ ille.erga ꝯſeruū ſuū miſeri-
coꝛdiam habere noluit.rurſū ab eo p̲ diſtri-
ctionē iuſticie exigit̄.q̄cquid p̲ plenitatē gra-
tie dimiſſum fuit.Recte igit̄ dictū ē.qꝛ cum
peccantibꝰ in nos debita ſua dimittere no-
lumꝰ iure iterū exigit̄ id etiā q̄d nobis eē di
miſſū gaudebamꝰ.Et merito. Qꝫ ei pecca-
toꝛi culpa dimittebat̄ grā fuit nō debitum.
q̄ ſi ſponte grām collatam abijcit iuſtū pro
fecto eſt vt illi grāꝫ accepiſſe nō proſit. Sꝫ
dicis mihi.Si poſt penitentiā factā peccā
ti iterū p̄oꝛa denuo peccata imputant̄ vbi
eſt q̄d d̄r.qꝛ nullum bonū irremuneratum
eſſe poteſt? Ecce bonū quoddaꝫ hic eſt.pe-
nitentia ſcꝫ hoīs huiꝰ q̄ bona fuit q̄ꝫdiu ve-
ra fuit.et nō habet bonū iſtud remunera-
tionē aliquam.q̄a imputant̄ homini huic
peccata ſua.quaſi nunq̄ꝫ penitentiā egiſſet
aut penitētia illa bona n̄ fuit.aut ſi bona fu
it oſtende remunerationē eiꝰ.Quid ergo?
Nonne tibi magna remuneratio eſſe vide
tur peccati remiſſio? Iſte qn̄ penitētiā egit.
dimiſſum eſt ei peccatū ſuū.q̄ꝫdiu penituit
peccatū ſuū nō imputabat̄ illi.q̄ꝫdiu meri-
tum fuit p̄miū p̲manſit.Volebas tu hanc
libertatē dari hoībꝰ vt cum meritum dediſ
ſent et p̄mium accepiſſent.qn̄ rurſuꝫ place
ret eis meritum tollerent et p̄mium retine
rent? Non eſſet equa cōmutatio iſta.iniq̄
ageres aduerſus deū.ſi ſic tuū dares ⁊ ſuū
acciperes vt iterū tuū tolleres et ſuum reti-
neres.ſi tuum dediſti ſuū accepiſti.ſi tuuꝫ
recipis ip̄e q̄d ſuum eſt habere vult.nunq̄d
tibi nō ita videt̄? Foꝛtaſſis dicis quia non
eſt equa via dñi.et ſenties ꝯtra pietatē dñi.
q̄a nō itelligis veritatē.quō inq̄s ſtabit q̄d
ſcp̄tum eſt.Non iudicabit deꝰ bis i idip̄m
ſi ea q̄ dimiſſa fuerāt iterū ad penā requi-
rāt? Audi quō.Bis in idip̄m deꝰ nō iudi-
cat.q̄a peccatū q̄d p̲ condignā ſatiſfactōem
deletum oſtendit̄ ab eo nullatenꝰ ad penā
reputatur.Sed hoc inq̄s q̄d p̲ ſatiſfactiōeꝫ
deletum fuit.iterū ad penam requirit̄.Ido
requirit̄ q̄a ſatiſfactio iam nō eſt aliq̄ q̄ ad
excuſationē illiꝰ opponat̄. Quādiu ſatiſfa-
ctio p̲manſit.p̲manſit remiſſio et nō punie-
batur poſtq̄ꝫ ſemel dimiſſum fuerat.Ceſſa-
uit aūt ſatiſfactio qn̄ iterata eſt malicia.q̄a
⁊ hoc ad ſatiſfactōneꝫ p̲tinebat vt facta coꝛ
rigerentur et coꝛrecta non iterarent̄.Poſt
q̄ꝫ ergo culpa rediit iam quodāmodo id-
ipſum nō fuit.qꝛ bis in reatu cepit eſſe pec
catū vnum.Quia aūt culpa reuerſa eſt.re-
uerſa eſt et pena.que profecto repetita non
fuiſſet ſi culpa reuerſa nō fuiſſet.Quando
venit culpa ſecuta eſt ⁊ pena.Quando coꝛ
recta eſt culpa ſubtracta eſt et pena.Quā-
do reuerſa eſt culpa reuerſa ē ⁊ pena.Vnū
contra vnum.et duo contra duo.non vnū
contra duo.nec duo contra vnum.hoc eſt
iuſticia.Quantū ponitur tantum reponi-
tur.Quid tibi videtur? Reſponde ſi potes
Si autem reſpondere non potes.noli con-
tendere ſed depꝛecare.Non tibi expedit vt
intres in iudicium cū deo.Quere ergo mi
ſericoꝛdiam vt iuſticiam poꝛtare poſſis.

Pars quindecima.
De vnctione infirmoꝛum.
Capitulum pꝛimum.

t Ria ſunt ge-
nera olei ſancti.Pꝛimū
eſt oleū vnctionis.Secū
dum eſt oleuꝫ p̄ncipalis
criſmatis.Tertiuꝫ eſt q̄d
dicitur oleum infirmoꝝ
Criſma grece vnctio latine dicitur.⁊ tamen
cum omne oleū ad vnctionē faciendam ſā
ctificetur.non omne oleum p̄ncipalis criſ-
matis vocatur.niſi illud ſolum quo p̄nci-
palis vnctio perficitur.quod etiam ſingu-
lariter criſma vocatur.Criſma enī eſt oleū
cum balſamo mixtum.quo vnguntur ca-
pita regum et pontificum.quo etiā bapti-
ſatos ſacerdos vngit in vertice.ſicut eo-
dem pontifex per impoſitionē manus con
firmandos vngit in fronte.Hoc itaqꝫ oleū
cum balſamo mixtum criſma vocatur.ſiue
oleum pꝛincipalis vnctionis.Hec enī vn-
ctio que criſmate fit p̄ncipalis vnctio dicit̄
quia in ea p̄ncipaliter paraclitus dat̄.vnde

et pꝛopter abundantiā gratie duos liquo-
res mixtos habet.oleū ſcꝫ et balſamū.oleuꝫ
conſcientie.balſamū fame. Oleū quo itus
conſcientia perūgitur.Balſamū cuiꝰ odo-
re foꝛis pꝛoximi reſperguntur. Oleū intus
ad pacem cū deo.Balſamū foꝛis ad exem-
plū cū pꝛoximo. Eſt aliud oleū quod dicit̄
oleū vnctionis.quo cathecumini ⁊ neophi
ti vnguntur in pectoꝛe et inter ſcapulas ad
ſacramentū baptiſmi percipiendū.Tertiū
genus eſt olei quod dicitur oleū infirmoꝝ
quod ad pꝛeſens ſacramentū pertinet.

Quando et a quo inſtituta eſt vnctio infirmoꝛum.
Capitulum.II.

ſ Acramentum un-
ctionis infirmoꝝ ab apoſtolis ī
ſtitutū eſſe legitur.Iacobus eniꝫ
apoſtolus in epiſtola ſua ſcribens ſic ait.
Infirmatur quis in vobis inducat pꝛeſby-
teros eccleſie vt oꝛent pꝛo eo vngentes eum
oleo ſacro.⁊ ſi in peccatis eſt dimittentur ei
et oꝛatio ſaluabit infirmū.In quo oſtendi
tur duplici ex cauſa ſacramentuꝫ hoc inſti-
tutū.et ad peccatoꝝ ſcꝫ remiſſionē et ad coꝛ
poꝛalis infirmitatis alleuiationē.vnde con
ſtat q̄ qui hanc vnctionē fideliter ⁊ deuote
percipit per eā ſine dubio et in coꝛpoꝛe et ī
anima alleuiationē et conſolationē accipe-
re meretur.ſi tamen expedit vt in vtroqꝫ al
leuietur. Quod ſi foꝛte ad coꝛpoꝛis ſanita-
tē et valitudinem illi non expedit.illam pro
culdubio que anime eſt ſanitateꝫ et alleuia
tionem in huius vnctionis perceptōne ac-
quirit.

De eo ſi iterari poſſit hoc ſacramentum.
Capitulum.III.

q Verunt quidam
ſi vnctio infirmoꝛuꝫ iterari poſſit
cum baptiſmus et confirmatio ⁊
alia quedam ſacramenta ſemel ſuſcepta de
nuo non iterentur.Sed mihi interim ratio
nulla occurrit quare conuenienter iterari
non poſſit hoc ſacramentū.Qui enī bapti-
ſatur ideo baptiſatur vt chꝛiſtianꝰ fiat.Qui
autē ſemel chꝛiſtianus factus eſt.amplius
chꝛiſtianꝰ non eſſe non poteſt etiā ſi malus
fiat.quia et chꝛiſtianus malus eſſe poteſt:
nec tamen chꝛiſtianus eſſe deſinit etiā ſi bo-
nus eē deſinit.Pꝛopterea qui ſemel bapti
ſatus eſt.denuo non baptiſatur etiam ſi d̄
malo ad bonū conuertatur.Qui aūt oleo
vngitur ideo vngitur vt ei peccata dimittā
tur et infirmitas alleuietur. Sed qui iuſti
ficatur poteſt iteruꝫ peccare.et qui ſanatuꝛ
poteſt iterū egrotare.Qui aūt chꝛiſtianus
efficitur.quia quod habet ſacramentuꝫ no
minis perdere non poteſt.recipere non po
teſt. Non ſic eſt ſacramentum vnctionis.
Spiritualis eſt quedam medicina.coꝛpo
ris et anime languoꝛes mitigans ⁊ ſanās.
Nam oleuꝫ mēbꝛa dolentia ſanat.ita oleuꝫ
ad vtrūqꝫ curandum pꝛodeſt.Si moꝛbus
non reuertitur.medicina non iteretur.Si
autem moꝛbus non poteſt cohiberi quaꝛe
debet medicina pꝛohiberi.Si vnctio itera
ri nō poteſt.nec oꝛatio iterari poteſt.Vtra
qꝫ enim illic commemoꝛata ſunt.Oꝛent in
quit pꝛo eo vngentes eum oleo ſacro.et
ſi in peccatis eſt dimittentur ei.et oꝛatio ſal
uabit infirmum. Sed foꝛtaſſis dices quia
vnctio non pertinet niſi ad peccatoꝛum re-
miſſionē.et oꝛatio non pertinet niſi ad coꝛ
poꝛis alleuiationeꝫ.quia dictum eſt oꝛatio
ſaluabit infirmum.Verte quo libet.Si di
cis quia vnctio confert peccatoꝛum remiſ
ſionem.et oꝛatio infirmitatis alleuiationē.
ego verum eſſe confiteoꝛ.ſic tamen vt con
uerſam non neges.quia vnctio confert coꝛ
poꝛis alleuiationem.⁊ oꝛatio peccatoꝛum
remiſſionem. Vtrunqꝫ vadit ad vtrunqꝫ.
vtrunqꝫ operatur.et vtrunqꝫ vtriqꝫ coope
ratur.et vtrunqꝫ alteri cooperatur.et vnuꝫ
habet effectum vtrunqꝫ.Quod in ſacramē
to non diuiditur.in virtute ſacramenti nō
ſeparatur.tamen quia vnctio membꝛoꝛuꝫ
doloꝛem ſanat.et contra coꝛpoꝛis infirmi
tatem magis pꝛodeſſe videtur.ideo foꝛtaſ

ſis dixit. oratio ſaluabit infirmū. vt in vtroq3 vtrunq3 intelligas, et non putes vnctionem magis ad ſanitatem corporis pertinere q̃3 ad peccatorum remiſſionem. Prius anima curatur poſtea corpus ſanatur. propter corruptionem anime infirmatum eſt corpus. ideo ad ſanitatem corporis obtinenda3 prius curanda eſt anima. et ſi forte corpus ad priſtinam ſanitatem non conualeſcit nihil periculi eſt. ſi tamen anima ſuam ſanitatem receperit. Quare ergo negetur ꝙ vnctionis ſacramentum ſuper infirmum iterari poſſit ad reparandam ſepius ſanitatem et ad impetrandam ſepius peccatorum remiſſionem. cum negari nō poſſit pro eadem corporis ſanitate. et ſimiliter pro peccatoru3 remiſſione ſepius iterandā eſſe orationem? Et vt in ſacramentis ide3 demonſtremus. quis dicat homine3 aqua aſperſionis ſemel illuſtratū amplius aſpergi non poſſe? et quod maius eſt ſacramento corporis et ſanguinis chriſti ſemel percepto amplius illud non debere ſuſcipere? Sed ſi forte ad hoc reſpondendum exiſtimes. quia corpus ſemel conſecratū denuo in eodem ſacramento non benedicitur. neq3 aque aſperſionis bñdictio ſepiꝰ in eadē aqua reiteratur. Vide quia ſimiliter idem oleum poſt vnam conſecratione3. alia rurſu3 benedictione aut conſecratione nō ſanctificatur. Et tamen ſicut ille qui corporis chriſti ſacramentum iam percepit. nequaqua3 tamen idcirco a percipiendo iterum eo prohibetur. ſic et qui vnctionis ſacramentum accepit ſi neceſſe fuerit. et cauſa ſiue deuotio expoſtulet vt illud iterum percipiat. rationabiliter non contradicitur.

Pars Sedecima.
De Morientibus.
Capitulum primum.

ſ Criptura dicit. Beati mortui qui in domino moriuntur. In domino moriuntur qui in carne quidem morientes. in domino tamen viuentes inueniuntur. Quid eſt in domino? in fide et ſpe et caritate. Per iſta enī viuit in illa vita qua viuitur in dño. Eſt queda3 vita qua corpus viuit ex anima. et eſt quedam vita qua aīa viuit ex deo. Nunc quidem fide ſpe et dilectione. Poſtea vō pro fide ſpe et contemplatione remanente dilectione. Non igitur nocere poteſt anime ſi corpus vitam ſuam perdit quando ipa vitam ſua3 in fide et ſpe et caritate perſiſtens non amittit. Nemo igitur mihi dicat qui paruam fidem et ſpem paruam et paruam caritate3 habent non ſaluantur. Ego non menſuro. creſcant quantum volunt. quanto maiores tanto meliores. tamē ego illos condemnare non audeo. quantūuis parui ſint. Ex quo nati ſunt ex deo filij ſunt dei. putas quia magnos filios ſuos deus ſaluabit. et paruos condemnabit? Scriptura mihi dicit. Imperfectum meū viderunt oculi tui. et in libro tuo oēs ſcribent. Si oēs ergo et magni et parui. Quid eſt oculi tui viderunt? approbauerunt. Quid eſt ī libro ſcribentur? ſaluabuntur. Ergo imperfecti quoq3 ſaluabuntur. Qui enim imperfecti ſunt aliquid ſunt. et aliqui ſunt. et in numero ponuntur et ſcribuntur. Qui nihil ſūt nulli ſunt. nec ſcribi aut numerari poſſunt qui nihil ſunt. Ergo omni habenti dabitur et abundabit. Omni habenti meritum. dabitur premiu3. Non dixit. habenti magnū meritum. dabitur premium. et paruu3 meritum habenti non dabitur. ſed omni inq̄t habenti dabitur et abundabit. ergo etiam ille qui paruum meritum habet cū p̄miu3 acceperit ſatis habebit. q̄3uis non tantū habebit quantum ille qui magnum meritu3 habebit. Solus iſte excluditur a percipiendo premia qui nihil habet de merito. Omnes ergo qui in domino moriuntur beati ſunt. quia poſt meritum virtutis perueniunt ad premium beatitudinis.

De exitu animarum.
Capitulum. II.

m Ulta queri poſſunt. ſi tamen omnia queri debent que queri poſſunt. Querūt homines de exitu animarum a corporibꝰ qualiter exeant. et quo exeuntes pergant. vel cum peruenerint quo pergunt. quid inueniant. vel quid percipiant aut ſuſtineāt? Sed hec omnia magis timenda ſunt q̄m querenda. Ideo quippe abſcondita ſunt ne querantur aut inueniantur ſed timeantur. Quis enim ſecurus eſſe poteſt in incertu3 pergens? Hoc autem ſolum incertum eſſe non debet. quia bonam vitam mala mors ſequi non poteſt. Mala enim mors nō eſt niſi ea ſola quam mala ſequuntur. Qui ergo bene mori vult bene viuat. quoniam ea que poſt mortem veniunt contra ea diſponuntur et ſcđm ea retribuuntur que ante mortem in vita precedunt. Uſq3 ad mortem meritum eſt. poſt mortem vero premium. Mors media eſt in qua dies domini incipit. dies hominis finem accipit. In die ſuo homo ſibi relinquitur. vt quod vult operetur. In die vero domini iā in poteſtate ſua non eſt homo. ſed in illius poteſtate ad quem venit vt remuneretur. Propterea ad hominem pertinet. vt id ſolu3 quod ſibi commiſſum eſt bene diſponere ſtudeat. illud vero quod non commiſſum ſ3 promiſſum ſibi eſt. illius arbitrio a quo illud impleri oportet relinquat. Multi querunt de exitu animarum quomodo a corporibus egrediātur anime ſiue ſcilicet hoc modo vt eſſentialiter et localiter foras egrediantur vt extra eſſe incipiant quaſi excluſe. ſiue hoc ſolum illis egredi ſit ꝙ ſe a viuificatione corporum retrahunt. et quaſi ſe ad ſe colligentes a vegetatione corporum ceſſant vt in ſemetipſis ſubſiſtāt? Verbi gratia. Quando flatus iſte corporeus ſpiratur. egreditur a corpore et incipit eſſentialiter atq3 localiter extra corpus eſſe qui prius eſſentialiter at3 localiter īra corpꝰ continebatur. Quando vero cortex areſcere incipit in arbore exit humor ab illo et contrahitur ad interiora. neq3 foras egreditur vt extra ſit ſed interius remanet in eo ꝙ intus eſt ſiue in ligno ſiue in medulla vt in cortice ipſo non ſit. tamen omnino non exit a cortice vt in cortice iam nō ſit. neq3 exit q̄i ad exteriora effuſus. ſ3 exit quaſi ad interiora collectꝰ. et ſi forte humor rurſum ab interiori ſuo p̄deat vt ſe iterū effundat in corticē rurſū reuireſcit cortex ille. quoniā humor ī ipſo eſt vita eiꝰ. Sic querūt de anima q̄n exit a corpore vtrū h̄ ſolū illi exire ſit ꝙ ſe retrahit ad ſe a viuificatōe corpis. et in hoc ipō iam in corpe nō eſt ꝙ corpꝰ viuificare ceſſat. In h̄ ei videt q̄ iā q̄dāmodo extra oē corpꝰ eſt ꝙ in ſemetipa ſola ſubſiſtēs ad corpis viuificationē effuſa non eſt. Quando vero ī corpore nō eſt nō eſt in loco. q̄a locꝰ nō eſt niſi in corpe. Quando aūt extra corpꝰ eſt et extra locū eſt. inter ipam et corpꝰ nō eſt locꝰ. et equaliter diſtat ab omni corpe. quia īter ipam et omne corpꝰ nullū eſt corpꝰ. Si vero inter ipam et omne corpꝰ nullū ē corpꝰ conſtat p̄fecto q̄a inter ipam et omē corpꝰ nullꝰ eſt locus. q̄a locus nō eſt vbi non eſt corpus. Quando igitur extra omne corpꝰ eſt quantum ad locum equaliter prope eſt omni corpori. q̄a ſi extra corpus poſita vni corpori propior et alteri remotior eſſet. īra ipam profecto et corpꝰ ſpacium eſſet. ſi ſpacium eſſet locus eſſet. ſi locꝰ eſſet corpus eēt. Si autem inter ipam et omne corpus corpus eſſet extra omne corpus corpus eſſet. quod fieri nō poteſt. Itaq3 dicūt q̄a anima neq3 p corpus a corpore recedit. neq3 p corpus ad corpus accedit. et ideo nec loco mouetur vt recedat a corpore q̄d ē in loco. nec loco mouet vt accedat ad corpꝰ q̄d ē ī loco. Inter omnē eni locum et id quod eſt ī nullo loco nullꝰ eſt locus. Propter h̄ itaq3 di-

ctum putant ꝙ ſpūs creatꝰ tꝑe quidē mouetur. qa mutabilis eſt ſed loco nō mutet. qa nec loco mouetur recedēs a corꝑe qd ē i loco. nec loco mouetur accedēs ad corpꝰ quod eſt in loco. Neqȝ eni loco mouet qn̄ recedit a loco. neqȝ iterum loco mouet qn̄ accedit ad locum. etiam quando in corpore poſita anima corpꝰ localiter mouet. ipſa tamen localiter non mouetur. Si eni idcirco localiter moueri eſtimatur. qa in corꝑe eſt quod localiter mouetur. quare nō ſimiliter ſapientia localiter moueri dicat. quia in corde eſt quod localiter mouet. Nam ſi ꝺꝫ qa per animā ipam in corde eſt ſapientia. cum aīa ipa per corpꝰ localiter motum localiter moueri ꝺꝫ. quare non etiā ꝑ ipā animā localiter motam ſapientia q̄ in ipſa anima eſt localiter moueri dicat. Si vero hec ratio non probat vt ſapientia localiter moueri dicatur cū ſit tn̄ i anima quare aīa localiter moueri dicatur. q̄uis in corꝑe ſit quod localiter moueri cernitur. Hmōi cōſideratōe probant ſpūm localiter non moueri. q̄uis in corpore ſit qd localiter moueatur. temporaliter tamen moueri quia viciſſitudini ſubiacens de alio in aliud mutat. Sed nos in occultis nimis curioſos eē nō oportet. ne forte plꝰ ꝑlumamꝰ q̄ poſſumꝰ. Que ſit via ſpiritus deꝰ nouit qui fecit eū Nos autem neqȝ ſcimus quomodo veit. neqȝ cōprehendimꝰ quomodo recedit. qn̄ flatus iſte corporeus trahitur corporalit ⁊ localiter ingreditur. Quando autē ſpirat corporaliter et localiter egreditur. ſed alia ē natura ſpiritus alia corporis. Quādo primo homini data eſt anima. inſpirauit deꝰ in faciem eiꝰ ſpiraculum vite. Et quis dicere poteſt quō inſpirauit deꝰ animā corpori viuificando? ſiue quia extra creatā ad viuificandum immiſit. ſiue quia ibidem fecit vbi poſuit et ab intus creatam in viuificationē prodire iuſſit? nec alia fuit inſpiratō q̄ ipa viuificatio? Si ergo neſcit quomō inſpiratur. quō ſciri poteſt qualiter exſpiratur? deus inſpirat. homo exſpirat. deꝰ mittit homo remittit. Qua via mittit cū accedit. eadē remittitur cum recedit. Hoc vnū ſcimus. quia recedente anima corpus moritur ⁊ ipa ſeparatio anime mors corporis eſt. Hoc nobꝭ ſufficit ſcire. quia recedit. quō recedat ex abundanti eſt ꝑſcrutari. Multis tamen exemplis didicimus in exitu animarū angeloꝝ ſiue malorū ſiue bonorum preſcientiam adeſſe qui illas pro meritis vl' ad tormenta pertrahant vel ad requiē dei ducant. ſed ⁊ animas ipas adhuc in corpore poſitas ante exitum multa aliquādo de his que futura ſunt ſuper eas ſiue ex reſpōſo conſciencie interioris ſiue per reuelationes exteriꝰ factas preſciſſe cognouimꝰ. Raptas etiam aliquando. et iterū ad corpora reductas viſiones quaſdā ⁊ reuelatōes ſibi factas narraſſe ſiue de tormentis impiorum. ſiue de gaudijs iuſtorum. ⁊ in his omnibꝰ tn̄ nihil niſi vel corꝑalem vel corporalibus ſimile recitaſſe. flumina. flāmas. pontes. naues. domos. nemora. prata. flores. homines nigros. cādidos. ⁊ cetera q̄lia in hoc mūdo videri et haberi ſolent. ⁊ vel ad gaudiū amari. vel ad tormentū timeri. ſe q̄ ſolutas a corporibꝰ manibꝰ trahi. pedibꝰ deduci. collo ſuſpendi. flagellari. precipitari. ⁊ alia hmōi que non niſi corporali nature cōuenire omino non poſſunt. Que omnia ſi illic ita viſibiliter et corporaliter eē credimꝰ preter alia que abſurda naſcuntur. et ipas vtiqȝ animas etiam a corporibus ſeparatas corpora eſſe et ad ſimilitudinem corporum membris compactas atqȝ diſtinctas confitemur. Ego quiddā quod ꝺ hac re audiui tacere non debeo. Quidā probati teſtimonij frater narrauit mihi ſe a ſuo abbate veraciter hoc affirmante audiſſe. qa cū aliquando ille ad quoſdā fratres eminus conſtitutos viſitandos pergeret in itinere vt ſolet quodā loco hoſpitiū accepit. Ubi factum tunc apud omnes eiuſdem loci habitatores celebre paucis ante diebus contigiſſe didicit. Quidam peregrinus orationis cauſa ad ſanctū Jacobum pergens in eodem loco hoſpitatus eſt. Nocte vt itinerantibus mos eſt ante diluculum ſurrexit

Egreſſus de vico in ſiluam q̄ eidem vicina erat peruenit. ibi a comitibꝰ itineris caſu vt vt ſolet diſcrimine vie diſiunctꝰ deuiare cepit. Cūqȝ longiꝰ ꝓceſſiſſet obuiū habꝫ quendam venerandi habitꝰ et vultus virum a q̄ interrogatꝰ. q̄s aut vnde eſſet vel quo pergeret. nomē. patriam. ſimul et cauſam itineris expoſuit. Ille ſeeſſe ſanctum Jacobum ad quem tenderet ꝓteſtatur. ſe iam ꝓdē oīa ſciſſe. Nūc vero quaſi beneplacito et grato veniſſe obuiam. Deuotōem laudat. bonū ꝓpoſitū cōmendat. ꝓmiū apud ſe magnū parari. nec longe eſſe iam remuneratiōem. Multis poſt hec verbis hincinde intercurrentibꝰ tandem miſerias ⁊ dolores vite huius quales aut quante ſint exponit. Omē quod hic amatur q̄ cito fugiat. et pari mō omē quod timetur vl' doletur quō ſine mora ꝑtrāſeat. Inter hec ⁊ hmōi quaſi ratōnabili ꝑſuaſione paulatim menti hominis nihil ſiniſtrum ſuſpicantis ↄtemptū vite ingerit. metū mortis tollit. poſtremo teſtatur nihil magis viro v́tutis expedire q̄ vt hic exire feſtinet. et ſi alia via non detur manu ſua fortiter mortem laceſcat. ⁊ non ꝑmittat ſe in his doloribꝰ diu teneri q̄ gaudiū ſibi paratum eſſe non dubitat. Quid multa? Deceptus fraudulenter perſuaſioni aſſenſum prebet et iniecto ferro ſemetipm iugulat. Comites eius diu per deuia queſitum tandē extinctū inueniunt. ad vicum vnde exierant cadauer exanime reportant. Et q̄ hoſpes apud quem illa nocte manſerat huius ſceleris veriſimiliter conſciꝰ videbatur eundem falſa criminatione ad penā exponunt. Ille dum innocentiā ſuā ſine cauſa periclitari cerneret. et diuinum auxiliū intima cordis deuotōne ſibi adeſſe imploraret. ecce ſubito qui mortuus fuerat ſurrexit et rem geſtam cunctis aſtantibus et mirātibus exponens innocentem abſoluit. Referebat ſe ab eodem angelo malo a quo ad interfectionē ſui ꝑſuaſus fuerat ad tormēta deductum. ſed dum duceretur quendā ſplendidum facie. ipm autem ſanctum Jacobum fuiſſe aiebat euntibus occurriſſe. eumqȝ ereptum in celum ad thronum iudicis deduxiſſe. illicqȝ precibus pro illo fuſis vt vite denuo redderetur obtinuiſſe. ibi ſe multa milia angelorum vidiſſe affirmabat. De quorum tamen ſtatu et facie interrogatus. nihil in hoc mundo eſſe dicebat ſimile illis quo illam quam in ipſis viderat qualitatem exprimere potuiſſet. niſi forte ignem aut lucem et ipſam tamen longe et valde diſſimiliter. memorem quidem ſe eē ſed exprimere nullo modo poſſe quod viderat. Hoc quidem commemorare voluimus ne mirum videatur ſi animabus a corporibus egreſſis ſigna quedam corporalibus ſimilia ad demonſtrationem ſpiritualium preſentantur. que niſi in talibus et per talia ab animabus corpore exutis viderentur. nullo modo ab eiſdem ad corpora reuerſis in corpore viuentibus et corporalia tantum ſcientibus deberentur. quāuis enim illa aliter ibi a corporibus exute videre poſſent. non tamen hoc nobis aliter narrare poſſent. et manerent ſemper occulta illa. nec eſſet quod de illis nobis a redeuntibus diceretur. niſi exeuntibus et videntibus ſcd̄m iſta monſtraretur. Utrum autem anime que hinc amplius non reuerſure exeunt ſcd̄m hūc modum illa videant aut ſentiant omnino dubium eſt. niſi quia probabilius videtur ꝙ ille que in corporibus viuentes per dilectationē rerum viſibilium corporalibus imaginationibus afficiuntur. a corporibus exeuntes in eiſdem illic imaginationibus tormenta patiuntur. Neqȝ enim omnino corporalem paſſibilitatem exeunt. quando corporalium imaginatōibꝰ ꝺlectatōis praue viſu ip̄reſſis obuolute ⁊ iuolute exeūt. Que vero hic manentes ab eiuſmodi delectationibus et cogitationū fantaſijs mundare ſe ac ſpoliare ſtuduerunt. illic poſtmodum poſtq̄ a corporibus egreſſe fuerunt penā in eis et tormēta nō ſentiunt que in hoc ipo quodāmodo impaſſibiles exiſtūt. quia nihil pena dignū ſecum ferunt.

De penis animarum.
Capitulum. III.

Q Uidam putant

animas corporalibꝰ penis cru-
ciari non poſſe. niſi ꝑ corpora et
in corporibꝰ manētes. Quaꝓpter a corpo-
ribꝰ exutas animas nullas alias penas ſu-
ſtinere credūt niſi eas ſolū quas cōſcientia
intus accuſatrix irrogat. Sed veriſſime au-
ctoritate ſacri eloquij et catholice veritatis
teſtimonio probatur corporali et materia-
li igne animas etiam nunc ante ſuſceptōez
corpoꝝ cruciari. Si enī demonibꝰ qui ſunt
ſpūs. corꝑalis ignis ꝑparatꝰ dr. qd mirū ē.
ſi anime a corporibꝰ exute corꝑali igne cru-
cient. Sed quō inquiūt anime ſine corpo-
ribꝰ a rebus corporalibꝰ pati poſſunt. Ecce
dicamꝰ. Neſcimꝰ quō id fieri poſſit. Nūqd
ideo verū nō eſt. qa nos neſcimus quō eſt.
Tamen quid mirum eſt ſi anime extra cor-
pora patiantur. ſi leduntur dum ceduntur
indute cur non ledantur ſi cedantur exute.
Si affici poſſunt qn̄ inter ipas et illud a q̊
afficiuntur mediū eſt illud per quod affici-
untur. nōne probabile oino eſt multo ma-
gis eas affici debere. quando illi a quo af-
ficiūtur immediate ꝯiūgantur. Tn̄ h̄ vbiqꝫ
querendum nō eſt. vt q̊d credere iubemur
noſtra ſemper ratione diſcutere conemur.
Scptura ſacra magiſtra fidei noſtre h̄ no-
bis dicit. Quid amplius querimꝰ. Suſcipia-
mus nō ꝯtradicamꝰ. Beatꝰ Gregoriꝰ dic̄.
Quia in eo ardent ꝙ ſe ardentes vidēt. qd
ſibi vult putatis h̄ qd dicit. Quia aīe in eo
ipo ardent ꝙ ardorē ſuuꝫ vident. In rebus
corporalibꝰ nō eſt ita vt ardorē ſentiat qui
cūqꝫ ignē cōſpicatur. Que eſt ergo viſio il-
la aīe qua ſentit omne q̊d videt: vel ſi non
omne h̄ certe q̊d ad penam videt. An quia
ſenſus anime qn̄ ꝑ corpꝰ egreditur. ideo di-
uerſis modis percipit. q́a ꝑ diuerſa inſtru-
menta ꝑcipit. Et ob hoc quedā eminꝰ con-
ſtituta corporali ſenſu nō percipit. q́a ad ꝑ-
cipienda illa inſtrumentū corporalis ſenſꝰ
nō ſufficit. Ibi enī ſenſus deficit vbi ampli-
us inſtrumentū nō ſufficit. Propterea ſen-
ſus illi qui inſtrumenta magis ſufficientia
habent maiorēꝫ in ꝑcipiendo vim habent.

Oculus longe poſita videt. tactꝰ vero ſen-
tire non poteſt niſi immediate ꝯiuncta. Si
inſtrumentū tangendi eque vt videndi ꝑ-
ſpicax eſſet. eque tactꝰ vt viſus eminꝰ cōſti-
tuta ꝑciperet. Quid igitur. Ubi inſtrumen-
toꝝ diuerſitas nulla erit. quare non oīs
ſenſus equalis erit. vt videlicet ſit illic vide-
re q̊d tangere. tang̊e q̊d dolere. Hoc tn̄ non
niſi de illis intelligendū eſt q̄ idcirco a tor-
mentis affici poſſunt. q́a hinc exeūtes ī cor-
ruptione vicioꝝ ſecū paſſibilitatem ferunt.
Nec tn̄ q́a ſenſum anime eminꝰ affici dixi-
mus. idcirco inter penas corporales ⁊ ipaꝫ
animā quaſi aliqua locoꝝ ſpacia colloca-
mus. q́a ipa q̄ in ſui natura nulla dimēſiōe
tendit̄. vbicūqꝫ ꝑſens eſt ſenſu ꝑ ſemetipaꝫ
etiā ꝑſens eſſe probat̄. Quia enī in ipa locꝰ
non eſt. inter ipam ⁊ omnē locū nullꝰ ē lo-
cus. Hec tn̄ omia qꝛ vt dictū eſt rōne hūa-
na inueſtigari nō poſſunt. In his mentem
ſolidemꝰ que fides nō dubia probat. q́a ſcꝫ
peccatrices aīe q̄ culpā nō correxerūt ī hac
vita. penā habent poſt hanc vitā. q̄ licet q̄li-
ter ab illis ſentiat̄ a nobis nō intelligat̄. q́d
intereſt cū non ideo minꝰ ab illis ſentiat̄ q̄ꝫ-
uis a nobis non intelligat̄. Nil etenī refert
a quibꝰ rebus patiant̄ ſed quantū patiant̄.
q́a vis doloris nō in tormento ſed in ſenſu
patientis conſiſtit. Quid enī prodeſſet ſi ele-
mentoꝝ foris cruciantiū materia abeſſet. et
patientiū tn̄ dolor ꝓpterea minor nō eſſet.
vt q́d ignem ac flāmam times. niſi q́a vri ti-
mes? Si vulnera et plage non dolerēt q́s
arma aut tela timeret? Uide ergo qꝛ omia
hec a q́bꝰ dolorē ē ꝑt non timent̄. niſi ꝓpter
ipm dolorē. Tolle ſenſū doloris nō eſt q̊d ti-
meas. Poterat ergo deꝰ etiā ſine elemētis
materialibus animabus cruciandis ſen-
ſum doloris dare. ſed dignum eſt vt in eis
puniantur in quibus peccauerunt. prius
quidem ſine corporibus ſicut in ipſis per-
uerſe ſunt delectate. poſtea vero in corpori-
bus ſicut in ipſis per corpora inique ſunt
operate.

Dē locis penarum. Capitulum. IIII.

S Icut peccatoribꝰ

cruciandis deus ꝑparauit penas
corporales. ita etiā ad ipas penas
corporales loca corporalia diſtinxit. Quia
enī ea que foris ſūt opa eiꝰ nō ſolum inſtru-
menta ſed etiam documēta eorū eſſe debēt
que inuiſibiliter operat̄. idcirco corporali-
bus etiam locis et tormenta impioꝝ ⁊ gau-
dia iuſtoꝝ diſtinxit. Infernꝰ eſt locꝰ tormē-
toꝝ. Celū locꝰ eſt gaudioꝝ. Bene etenī locꝰ
tormentoꝝ deorſū eſt. et locꝰ gaudiorū ſur-
ſum. q́a et culpa deorſuꝫ premit. et iuſticia
ſurſum ſuſtollit. Maxima tormēta locum
in imo habent. maxima gaudia in ſummo.
Media aūt bona ⁊ mala in medio. hoc eſt
in hoc mūdo mixta ſūt. Dicitur infernꝰ in-
ferior eſſe locꝰ in imo terre damnandorum
penis ꝑparatus. de q̊ tn̄ omino certum nō
eſt in qua parte eiꝰ. id eſt. vtrū intra cōcaui-
tatem illiꝰ ſiue extrinſecꝰ in aliqua regione
ambitꝰ ipius diſpoſitꝰ ſit. q̄ꝫuis tn̄ veriſimi-
lius videat̄ infra terrā quaſi carcerē quen-
dam et velut ergaſtulū tenebrarū colloca-
tum. In hoc inferno dicunt inextinguibileꝫ
ignem. et q́ vt ſemꝑ ardeat nutrimēto non
eget. ab inicio mūdi demonibꝰ eternaliter
cruciandis ꝑparatuꝫ. in quo ſcꝫ igne etiam
homines maligni cū demonibꝰ eternaꝫ pe-
nam paſſuri ſūt. qꝛ eis in hac vita poſiti ad
culpam ꝯſenſerūt. Ad hūc infernū anime
ſceleratoꝝ a corporibꝰ egreſſe ſtatim retru-
di eſtimant̄. Sicut ecōuerſo ꝑfectoꝝ iuſto-
rū et q́ ab hac vita purgati exeunt ſine mo-
ra ad celū. vbi ſm hūanitatē ſuā ihs xp̄us
in dextera patris ſedet in gloria ꝯtinuo de-
duci credunt̄ ſicut ſcptum eſt. Ubicūqꝫ fu-
erit corpus illuc ꝯgregabunt̄ ⁊ aquile. Eſt
aūt alia pena pꝰ mortē q̄ purgatoria dr. ī q̄
hi q́ ab hac vita cū quibuſdā culpis iuſti tn̄
et ad vitā ꝑdeſtinati exiuerūt. ad tps cruci-
antur vt purgent̄. cuiꝰ locus omino deter-
minatꝰ nō eſt. niſi qꝛ multis exemplis ⁊ re-
uelatōibꝰ animarū in eiuſmodi pena poſi-
tarū ſepe numero monſtratū eſt in h̄ mun-
do exerceri illam. Et fortaſſis ꝓbabiliꝰ erit
vt in his potiſſimū locis ſingule penam ſu-

ſtinere credantur. in quibus culpam com-
miſerunt. ſicut multis ſepe documentis ꝓ-
batum eſt. Alia vero ſiqua ſunt harum pe-
narum loca non facile aſſignantur. Bea-
tus Auguſtinus ex epiſtola petri oſtendit
quomodo apoſtate angeli labentes in hu-
ius mundi ima detruſi ſunt vſqꝫ ad futurā
in die iudicij vltimam damnatōnēꝫ. Nam
quod petrus carcerem vocat caliginis in-
ferni. idem paulus tenebras appellaſſe credi-
tur dicens. Rectores tenebrarum harum
ſpiritualia nequicie in celeſtibus. Hūc au-
tem carcerem ſiue tenebras iſtas aerē iſtū
intelligimus eſſe. vnde et aeree poteſtates
dicuntur. in quo modo ipſi maligni ſpiritꝰ
ante vltimi iudicij diem et ſm aliquid liga-
ti ſunt inquantum ſcilicet conſcientia futu-
re damnationis conſtringuntur. et ſm ali-
quid ſoluti inquantum ſcilicꝫ ad temptan-
dos homines ſm moderamen diuine di-
ſpenſationis ab illis interim maximis ge-
henne tormentis laxati vacare permittun-
tur. De infernoo autem vbi ignis ille eter-
nus preparatus eſt cruciandis beatꝰ Gre-
gorius in libro dyalogoruꝫ teſtatur hoc ve-
riſimilius iudicari. vt ſicut diximus ſub ter-
ra eſſe credatur propter ſcripturam que di-
cit. Nec in celo nec in terra nec ſub terra in-
uentum qui librum ſignatum aperire po-
tuiſſet. Queri autem non inconuenienter
poteſt vtrū aīe dānandoꝝ eoꝝ ſcꝫ q́ ab im-
pijs et ſceleratiſſimis quadā ꝓuēdi menſu-
ra in malicia inferiores fuerūt egreſſe a cor-
poribꝰ ſtatim ad inferni loca rapiant̄. ſiue ī
alijs aliquibꝰ locis penalibꝰ ſm occultam
dei diſpenſationē ab illis grauioribus ge-
henne tormentis adhuc interim differātur
vt videlicet quemadmodum boni qui cū
culpis quibuſdam manſionibus detinen-
tur. vt non ſtatim ad gaudia celoꝝ aſcēdāt
ita quoqꝫ minus mali hinc dum egrediū-
tur q̄ꝫuis dānandi. quibuſdaꝫ tn̄ leuioribꝰ
penis ſm modū ſcꝫ et menſurā culparū di-
ſpoſitis nō ſtatim ad tormēta inferni deſcē-
dāt. De ꝑfectis q́ꝑpe bonis dubiū nō eſt q́n
hinc egredičtes ſtatim ad gaudia trāſeant.
ſilr ⁊ de valde malis dubiū nō ē q́n exeūtes

hinc ſine mora ad inferni tormenta deſcendant. De imperfectis quoqꝫ bonis certū ē ꝙ nūc interim quibuſdā penis vſqꝫ ad plenam videlicet purgationē a venturis gaudijs differantur. De imperfectis ſiue minꝰ malis certum non eſt vbi nūc ſint. donec in tempore vniuerſalis reſurrectōis receptis corporibus ad illa tormenta deſcendāt vbi ſemper ſint. Nam ſi idcirco ab illis differri dicūtur quia minꝰ mali ſunt. poterunt ſimilitatione non differri credi quia dānandi ſunt. Quid enim facit dilatio. vbi emendatio vel purgatio eē non poteſt? Quod tñ quia occultū omnino eſt. nequaq̄ꝫ temere diffiniendum eſt.

De qualitate tormentoꝝ gehennalium. Capitulum. V.

Hoc autem valde

b dignū inquiſitione videtur vtruꝫ ſcꝫ ſolꝰ ignis cruciatibꝰ damnādorum preparatꝰ ſit. propterea ꝙ illū ſolū veritas cōmemorat dicens. Ite maledicti in ignem eternū qui paratꝰ eſt dyabolo et angelis eiꝰ. Cum eni in hac vita non ſoluꝫ ab igne ſꝫ ab alijs quoqꝫ elemētis pene ac cruciatus proueniant. quare etiaꝫ non illic in alijs elementis. ſicut et igne pene damnandoꝝ conſiſtunt. De tormentis quippe ipiorum ſcptum eſt. Tranſeunt a frigoribus niuium ad calores igniū. et iterū alibi. Vermis eoꝝ non morietur. et ignis eoꝝ non extinguetur. Nam ſi vermem quis ad ſolaꝫ cōpunctōnem conſcientie peccatricis referre velit. et ob hoc quidē ignem corporalem vermem aūt non corporalē ſed ſpūalem intelligendū putet. quid eſt q̊d alibi ſcptuꝫ ē? Vindicta carnis impij ignis et vermis. Si eni ꝓpterea ignis corporalis credit̄ q̄a vindicta carnis eſt. quare nō ſimiliter vermis corporalis dicit̄. quia ī vindictā carnis paratus cōmemorat̄? Propter hmōi nōleuiter vnū aliq̄d diffiniri poteſt. Tamen qui dixerit ꝓpterea carnis impij vindictā ī verme futurā eē et in igne. q̄a impiꝰ pro eo ꝙ in carne male vixit ⁊ in carne cruciabit̄ ꝑ ignē et in ſpū per vermem conſcientie ſane ītelliget. et vermem nō moriturū in eterno cruciatu ꝯſcientie. et ignem nō extinguendū in carne. Sed quō illa frigora niuiū ⁊ calores igniū interꝑtabimur ad que cruciandi impij alternatim tranſire dicūtur. An forte hoc de illa tantū pena intelligendū eſt. qua nūc in ſpū ante vltimi iudicij dieꝫ cruciātur. vt videlicet ꝑ varietatē tormētoꝝ ad illā vnā et ſummā penā tranſeant. in qua ſicut interminabiliter. ita etiā inuariabiliter ſubſiſtāt. Vltima quippe damnandoꝝ pena ſic cunctis penis maior eē non inconuenient̄ creditur. ita quoqꝫ in eo ꝙ ceteris omnibꝰ acriꝰ eſt et vehementiꝰ excrucians tormentū eē nō irrationabiliter putatur. Quod propterea fortaſſis ſolum erit vt ſemꝑ ſummū eē poſſit. quia quicq̄d pro illo mutaret̄ de illo minueret̄. Quidaꝫ tñ fuerunt q̄ ſicut dictum eſt tormenta gehenne ſpūaliter tātū et nō corporaliter intelligenda putauerūt. ꝓpterea ꝙ quedam verba ſcpturarū quaſi idem aſſerentia inuenerūt. Dicūt eī quedā ſcpture. q̄a ſubſtantia inferoꝝ ſpūalis ē nō corporalis. et ſi ſtridores dentiū ⁊ fletꝰ oculoꝝ ſpūaliter intelligi oportet. flāmas q̊ꝫ et tormenta non corporalia ſed ſpūalia cogitanda. Eiuſmodi ambiguitatibꝰ verboruꝫ fluctuant q̄ nō ſunt radicati in fide. Quid eni neceſſe fuit ꝓpterea tormenta gehenne ſpūalia tantū credere. q̄a ſubſtantia inferorum ſpūalis ⁊ nō corporalis dicta ē. Quid ſunt enim inferi niſi ſpūs maligni q̄ a ſummis ad infima et per culpam lapſi ſūt. ⁊ per penā depreſſi? Quoꝝ nimiꝝ ſubſtātia etiā poſt culpā nō corporalis ſed ſpūalis eē creditur. q̄a licet in eis voluntas ꝑ maliciā ad aliud mutata ſit. natura tñ et poſt eadē permanſit. Animarū q̊ꝫ nūc in inferis damnatoꝝ ſubſtantia nō corporalis ſed ſpiritualiſ recte perhibet̄. q̄a nūc a corporibꝰ abſolute in ſola ſpūali natura illic in tormentis detinentur. et idcirco ꝙ de ipis in ſcptura ſacra ſm naturā rerū corpaliū cōmemorat̄. merito nō corpaliter ſed ſpūaliter intelligendū creditur. Nam ſi id quod ipē ſūt nō corpꝰ ſed ſpūs eſt. q̊d in ipis eſt nō corporale ſed ſpirituale intelligendum eſt. In hunc ergo modū veraciter inferoꝝ ſubſtantia ſpiritualis et non corporalis eſtimatur. Sed et illud q̊ꝫ q̊d dr. q̄a ſi fletus et ſtridores dētiū ſpūaliter accipimꝰ. flāmas q̊ꝫ tormentorū in ipis nō corporales ſed ſpūales credere debemꝰ. ſic ſane intelligi poteſt. ſi cruciatuſ animarū q̄ ex flāmis corporalibꝰ generari credunt̄. nō corporaliter. id eſt. mediantibꝰ corporibus in ipis fieri intelligātur. Multa ſunt alia que vel ambigue dicta ſunt. vel ambigue dici poſſunt. Sed aliud eſt reruꝫ veritas. aliud verboruꝫ varietas. neqꝫ nos oportet propter multitudinē dicendi a ſimplicitate credēdi deuiare. Dicit auguſtinꝰ in encheridion. q̄a tempꝰ quod inter hoīs mortem et vltimā reſurrectōnem poſitum eſt animas abditis receptaculis continet ſicut vnaqueqꝫ digna ē vel requie vel erūna. ergo abdita ſunt receptacula animarū. nec poteſt homini diffiniri quod nō poteſt ab homine ſciri. Item qualis intelligendus ſit ignis ille gehenne. et quēadmoduꝫ igne corporali incorporei ſpūs ſiue aīe corporibus ſolute cruciari poſſunt. non ſoluꝫ fidei chriſtiane ſed ſacri eloquij auctoritas commendat.

Q, corporeus ignis gehenne non tantum corpora cruciabit ſed etiam ſpiritus. Auguſtinus de ciuitate dei de eodem.

Gehenna quod et

g ſtagnum ignis ⁊ ſulphuris dictū eſt. corporeꝰ ignis erit et cruciabit corpora damnatoꝝ. et hominū ⁊ demonū. ſolida hominū. aerea demonū. aut tantum hominū corpora cum ſpiritibus. demones aūt ſpiritus ſine corporibus habentes ſumendo penam. nō in percipiendo vitā corporalibꝰ ignibus. Cur enim non dicamus quāuis miris tamen veris modis etiā ſpiritꝰ incorporeos poſſe pena corporal̄ ignis affligi. ſi ſpūs hominū etiam ipi profecto īcorporei. et nūc poterunt includi corporalibus membris. et tunc poterunt ſuorū corpoꝝ vinculis inſolubiliter alligari? Si viuentis hominis incorporeꝰ ſpūs tenetur in corpore. cur non poſt mortem. cū incorporeus ſit ſpiritꝰ etiam corporeo igne teneat̄? Etenim per igneꝫ ſpūm teneri dicimus. vt in tormento ignis ſit videndo atqꝫ ſentiendo. Ignem nāqꝫ eo ipſo patitur quo videt. et quia concremari ſe conſpicit crematur. Sicqꝫ fit vt res corporea incorpoream cremet. dum ex igne viſibili. ardor et dolor inuiſibilis trahitur. vt per ignem corporeum mens incorporea. etiam corporea flamma crucietur. et poſt pauca. Dum ergo peccatorem diuitem damnatum veritas in igne perhibet. q̄s nam ſapiens animas reprobo rū teneri ignibꝰ neget?

Q, ignis gehenne ad aliquid lucebit. ad aliquid non. De eodem Gregorius in moralibus.

Illa vltrix flama

i viciorꝝ crematōnem habet. et lumen nō habet. Illic ignis ad conſolatōem non lucet. et tamen vt magis torqueat ad aliquid lucet. Nam ſequaces q̊ꝫ ſuos ſecum in tormento reprobi flamma illuſtrante viſuri ſunt. quoꝝ viui amore deliquerunt: quatinus quoꝝ vitam carnalē contra precepta cōditoris amauerant. ipſorum q̊ꝫ intuitus eos in augmento damnationis ſue affligat. Sicut electis ignis ardere nouit ad ſolatium. et tamen ardere ad ſuꝑplicium neſcit. ita e diuerſo flamma gehenne reprobis et nequaq̄ꝫ lucet ad conſolationis gratiaꝫ. et tamen lucet ad penā. vt damnatorum oculis ignis ſupplicij. et nulla claritate ſplendeat vel candeat. et ad doloris cumulum delicti qualiter crucientur oſtēdat.

Q, ignis gehenne ab inicio ſic creatus eſt. vt nutrimento nō egeat. Idem in eodem.

Omnipotentis iu

o ſticia futuroꝝ preſcia ab ipa mundi origine gehenne igneꝫ creauit. qui in pena reproboꝝ ſemel eſſe inciperet.

ſed ardorem ſuū etiam ſine lignis nunquā finiret. ignis nanqȝ corporeꝰ vt eſſe ignis valeat corporeis indiget fomentis. q̄ cū neceſſe eſt vt ſeruetur ꝑ cōgeſta ligna procul dubio nutritur. nec valet niſi ſuccēſus eſſe et niſi refotus ſubſiſtere. At contra gehenne ignis cū ſit corporeꝰ. et immiſſos reprobos corporaliter exuret. nec ſtudio humano ſuccenditur. nec lignis nutritur. ſed creatus ſemel durat inextinguibilis. et ſuccenſiōe nō indiget. et ardore nō caret. Bene ergo dīni quo dicit᷑. Deuorabit eū ignis q̄ nō ſuccendetur.

Quales ſint purgatorie pene in hac vita. et quales poſt. Auguſtinꝰ de ciuitate dei.

i N hac quidē vita mortali eſſe quaſdā penas purgatorias confitemur. in quibus affliguntur quoꝝ vita vel inde fit melior vel potiꝰ inde fit peior. ſed illis purgatorie ſūt qui eis coherciti corrigunt᷑. Cetere omnes pene ſiue temporanee ſiue ſempiterne ſicut vnuſquiſqȝ diuina prouidentia tractādꝰ eſt inferuntur. vel pro peccatis ſiue preteritis ſiue in quibꝰ adhuc viuit ille q̄ plectitur vel pro exercendis declarandiſqȝ virtutibꝰ ꝑ homines et angelos. ſiue bonos ſiue malos. Sed temporales penas. alij in hac vita tantum. alij poſt mortem. alij et tunc et nunc. Veruntamen ante iudicium illud ſeueriſſimū nouiſſimūqȝ patiunt᷑. Non aūt venient omnes in ſempiternas penas que poſt illud iudiciū future ſunt. qui pꝰ mortem ſuſtinent temporales. Nam quibuſdā quod in iſto non remittitur. remitti in futuro ſeculo. id ē. ne futuri ſeculi eterno ſupplicio puniant᷑ confitemur. Rariſſimi ſunt autem qui nullas in hac vita. ſed tantum poſtea penas luant. fuiſſe tamen aliquos qui vſqȝ ad decrepitam ſenectutē ne leuiſſimam quidē febriculam ſenſerint quantāuīqȝ duxerūt vitam et ipi nouimꝰ et audiuimus quāq̄ȝ vita ipa mortaliū tota pena ſit. Non enim parua eſt pena ipa vel inſipientia vel imperitia que vſqȝ adeo fugiēda merito iudicatur. vt ꝑpetuis doloribus pueri cogantur queqȝ artificia vel literas diſcere. ipmqȝ diſcere ad q̊d penis adigunt᷑ tā penale eſt eis vt nunq̄ȝ ipas ꝑ q̄s penas cōpellunt᷑ diſcere ferre malint q̄m diſcere. Quis autē non exhorreat et mori eligat ſi ꝑponatur ei. aut mors per penam. aut rurſus infantia? Que quidem quod nō a riſu ſed a fletu orditur hanc lucem quid maloꝝ ingreſſa ſit neſciens ꝓphetat quodāmodo. Solum quādo natus eſt ferunt riſiſſe Zoroaſtrem. Nec enim ei boni aliquid monſtruoſus riſus ille portendit. Nam magicarum artiū fuiſſe perhibetur inuētor. A Nyno quippe rege aſſyrioꝝ bello ſuperatꝰ occubuit. Verum tanta eſt dei miſcdia in vaſa miſericordie que preparauit in gloriam. vt etiam p̄ma hominis etas. id eſt. infantia q̄ ſine vllo reniſu ſubiacet carni. et ſcd̄a que puericia nuncupatur. vbi nondū ratio ſuſcepit contra vicia pugnam. et fere ſub omnibus vicioſis delectationibuſ iacet. Quia licet fari iam valeat. et ideo infantiā trāſiſſe videatur. necdum in ea eſt p̄cepti capax infirmitas mentis. ſi ſacramenta mediatoris acceperit. etiam ſi hanc in eis annis vitam finiat. tranſlata ſcȝ a poteſtate tenebrarum in regnum dei non ſolum penis non preparetur eternis. ſed ne vlla poſt mortē purgatoria tormenta patiatur. Sufficit enī ſola ſp̄ūalis regeneratio. ne poſt morte obſit quod carnalis generatio traxit cū morte. Cum aūt ventum fuerit ad etatem que p̄ceptum iam capit. et ſubdi iam poteſt legiſ imperio. ſuſcipiendum eſt bellum cōtra vicia. et agendum ſiue gerendum acriter ne ad damnabilia peccata perducat. Et ſi quidem nondū victoriarum conſuetudine roborata ſunt. facilius vincuntur et cedunt. Si autem vincere atqȝ ſuperare conſueuerunt. laborioſa difficultate vincūtur. Hoc aūt bellum nunq̄ȝ vllum eſſet ſi natura humana per liberū arbitriuȝ in rectitudine in qua facta eſt perſtitiſſet. Nunc vero q̄ pacē felix habere noluit. ſecū pug̃t infelix. Pauciſſimi aūt ſunt tante felicitatiſ. vt ab ipa ineunte adoleſcētia nulla dānabilia peccata

cōmittant. vel in flagicijs. vel in facinoribꝰ vel in nefarie cuiuſquā impietatis errore. ſȝ magna ſpūs largitate opprimant. q̄cquid in eis poſſet carnali delectatione dominari. Plurimi vero precepto legiſ accepto cum p̄us victi fuerūt p̄ualentibꝰ vicijs et preuaricatores eiꝰ effecti ex tūc ad gratiam cōfugiūt adiuuantem. qua fiant et amariꝰ penitendo. et vehementius pugnando p̄us deo ſubditi. atȝ ita carni prepoſita mente victores. Quiſq̄s ergo cupit penas euadere ſempiternas. non ſolum baptiſet᷑. verum etiam iuſtificet᷑ ī chriſto. ac ſic vere tranſeat a dyabolo ad chriſtum. Nihil in edificio preponitur fundamento. Inueniemꝰ ergo q̄ poſſit ſaluari ꝑ ignem. ſi prius inuenerimꝰ q̊d ſit habere in fundamento chriſtum. Si q̄s itaqȝ chriſtianus meretricē diligit. eiqȝ adherens. vnum corpus efficitur. iam fundamentū non habet chriſtum. Si quis autē diligit vxorem ſuam ſm̄ chriſtū. quis ei dubitet in fundamēto eſſe chriſtum? Si vero ſm̄ hoc ſeculū. ſi carnaliter. ſi in morbo concupiſcentie. ſicut et gentes que ignorāt deū etiam hoc ſm̄ veniam concedit apoſtolus. imo per apoſtolum chriſtꝰ. Poteſt igit᷑ et iſte habere chriſtū in fundamento. Si enī nihil ei talis delectatōnis voluptatiſqȝ preponat. q̄uis ſuꝑedificet ligna. fenū. ſtipulā chriſtꝰ eſt fundamentū propter hoc ſaluus erit per ignem. Delicias quippe huiꝰ mundi amoreſqȝ terrenos propter coniugalem quidem copulam non damnabileſ tribulationis ignis exurit. Qui amat patrem aut mrē aut filiū aut filiā ſuꝑ me ait dn̄s. non ē me dignꝰ. Verum q̄ has neceſſitudines ſic amat carnaliter. vt tn̄ xp̄o dn̄o nō p̄ponat. malitqȝ illis carere q̄ȝ chriſto. ſi ad hūc fuerit articulū temptatōis adductꝰ ꝑ ignē ſaluus erit. Quia et earū amiſſione tantuȝ neceſſe eſt vrat dolor quantū heſerat amor. ac ꝑ hoc ei q̄ edificauit. erit edificatio iſta dānoſa. quia non habebit q̊d ſuꝑedificauit. et earum amiſſione cruciabitur. quibꝰ fruendo vtiqȝ letabatur. Vide in apoſtoli v̄bis edificantem ſuꝑ fundamentū lapides precioſos aurū et argentū. Qui ſine vxore ē inquit. cogitat que ſunt dei. q̄uō placeat deo. Vide alium edificantē ligna. fenū. ſtipulaȝ. Qui aūt matrimonio iunctꝰ eſt inquit. cogitat q̄ ſunt mundi. q̄uō placeat vxori. Vaſa figuli probat fornax. et homines iuſtos temptatio tribulatōis. ⁊ vniuſcuiuſqȝ opꝰ quale fuerit ignis probabit. Si cuiꝰ opus ꝑmanſerit. ꝑmanet enim q̊d q̄ſqȝ cogitat q̄ ſunt dei. q̄modo placeat deo. q̊d ſuꝑedificauit mercedem accipiet. id eſt. vnde cogitauit hoc ſumet. Si cuiꝰ opus arſerit damnum patietur. quoniam q̊d dilexerat nō habebit. ipe ſaluꝰ erit. q̄a nulla eum tribulatio ab illiꝰ fundamenti ſtabilitate ſemouit. ſic tn̄ q̄ſi per ignē. Q̄d enim ſine illiciēte amore non habuit. ſine vrente dolore nō perdit. Ecce quantū mihi videtur inuentꝰ ē ignis q̄ nullum eoꝝ damnet. ſed vnum ditet. alterum damnificet. ambos probet. Nullas q̄dam penas niſi purgatoriaſ volunt eē poſt mortem. quoniam terris ſuꝑiora ſūt elemēta. aqua. aer. ignis. ex aliquo hoꝝ mūdetur ꝑ expiatorias penas q̊d terrena contagiōe contractum eſt. Unde gentilis poeta. Alie pandunt᷑ manus ſuſpenſe ad ventos. alijs ſub gurgite vaſto. Infectum eluitur ſcelus aut exuritur igne. Iniuſtum enim putant vt pro peccatis quamlibet magnis paruo ſcilicet tempore ꝑpetratis. pena q̄ſqȝ damnetur eterna. q̄ nullius id vſquā iuſticia legis attendat vt tanta mora temporis q̄ſqȝ puniatur. quanta mora temporis vnde puniretur admiſit. Nunquid in vinculis tādiu quiſqȝ iudicandꝰ eē debet. quādiu fecit vnde meruit alligari? Cum iuſtiſſime ānoſas penas ſeruus in cōpedibꝰ pendat. qui verbo aut ictu celerrime tranſeunte. vel laceſſiuit dn̄m vel plagauit? Quod igitur de ſempiterno ſupplicio damnatoꝝ ꝑ ſuū prophetam dn̄s dixit fiet omīno fiet. Vermis eoꝝ nō morietur. et ignis eoꝝ nō extinguet᷑. Utrūqȝ hoꝝ. ignem ſcȝ atqȝ vermem. voluerunt quidam ad anime penas nō ad corporis pertinere. q̄a ſcp̄tum eſt. Sicut tinea veſtimentū. ⁊ vermis lignū. ſic meror excruciat cor viri. Qui vero penas et anime et corporis in illo ſupplicio futuras n̄ dubitāt

igne vri corp⁹. animā aūt rodi quodāmodo verme meroris affirmāt. Quod etſi credibili⁹ dr. qa vtiqȝ abſurdū eſt ibi aut dolorem corpis aut anime defuturū. ego tñ facilius eſtimo vt ad corp⁹ dicam vtrūqȝ ptinere q̄ȝ neutrū. Legitur quippe in veterib⁹ ſcriptis. Uindicta carnis impij ignis ⁊ vermis. Potuit breui⁹ dici vindicta impij. Cur ergo dictū eſt carnis impij. niſi qa vtrūqȝ. id eſt. ignis et vermis. pena erit carnis? Quo ergo verū eſt inquiūt q̄d ait chriſt⁹ veſter. in qua menſura menſi fueritis. remetiet̄ vob. ſi tēporale peccatū ſupplicio punit̄ eterno? Nec attendunt pter equale ſpacium temporis. ſed propter viciſſitudinē mali. id ē. vt q̄ mala fecerit mala patiat̄. dictā fuiſſe eandem menſurā. De iudicijs enī et condēnationib⁹ dn̄s loquebat̄. proinde qui iudicat et condemnat iniuſte. ſi iudicatur et condēnatur iuſte in eadem menſura recipit. quāuis non hoc q̄d dedit. Judicio enīȝ fecit. iudicio et patitur. et q̄ȝuis damnatiōe fecerit quod iniquū eſt. patitur quod iuſtum eſt. Nec quiſq̄ȝ exiſtit. qui cenſeat tam cito finienda eſſe nocentiū tormenta. q̄ȝ cito factū ē homicidiū vel adulteriū vel ſacrilegiuȝ vel quodlibet aliud ſcelus. non temporis longitudīe. ſȝ impietatis ⁊ iniq̄tatis magnitudine metiendū.

De cura pro mortuis agenda. Auguſtinus in enchiridion.
Capitulum. VI.

Eqȝ negandū eſt

n defunctoꝝ animas pietate ſuoꝝ viuentiū releuari. cū pro illis ſacrificium mediatoris offertur. vel elemoſine ī eccleſia fiunt. Sed eis hec proſunt q̄ cuȝ viuerent hec ſibi vt poſtea poſſint pdeſſe meruerunt. Eſt enim quidā viuendi modus. nec tam bonus vt nō requirat iſta p⁹ mortē. nec tam malus vt ei non proſint iſta p⁹ mortem. Eſt enī talis in bono. vt hec nō requirat. et eſt rurſus talis in malo. vt nec his valeat cum ab hac vita tranſierit adiuuari. Quocirca omne meritum cōparatur quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiā vel grauari. Nemo āt ſe ſperet q̄d hic neglexit cum obierit apud dn̄m promereri. Nō igitur iſta q̄ pro defunctis frequentat eccleſia cōmendandis illi apoſtolice ſunt aduerſa ſententie qua dictum eſt. Omnes enī aſtabimus ante tribunal chriſti. vt referat vnuſquiſqȝ ſm̄ ea que p corpus geſſit. ſiue bonū ſiue malū. quia etiam hoc meritū ſibi quiſqȝ cum in corpore viueret cōparauit. vt ei poſſint iſta prodeſſe. Non enī omib⁹ pſūt. et cur non omnib⁹ niſi pter differentiam vite quā quiſqȝ geſſit in corpore? Cū ergo ſacrificia ſiue altaris ſiue quarumcūqȝ elemoſinarum pro baptiſatis omnibus defūctis offeruntur. pro valde bonis gratiarū actiones ſunt. pro non valde malis propiciationes. pro valde malis etiaȝ ſi nulla ſūt adiumenta mortuoꝝ qualeſcunqȝ viuorū conſolationes ſunt. Quibus aūt proſunt. aut ad hoc proſūt vt ſit plena remiſſio. aut certe vt tolerabilior fiat ipſa damnatio.

Quibus proſit poſt mortem. vt quomodo pro illis fit. Auguſtinus de ciuitate dei.
Capitulum. VII.

Stitaqȝ quidaȝ

e modus vite nec tam male. vt his qui in ea viuūt nihil proſit ad capeſſendum regnū celoꝝ largitas elemoſinarum. quib⁹ etiaȝ iuſtoꝝ ſuſtentat̄ inopia. et fiunt amici q̄ in tabernacula eterna ſuſcipiant. nec tam bone vt ad tantam beatitudinē adipiſcendā eis ipa ſufficiat. niſi eorum meritis q̄s amicos fecerunt miſcdiam cōſequantur. Mirari autem ſoleo. etiā apud virgilium reperiri iſtam ſententiā vbi ait. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. vt et ipi recipiant vos in eterna tabernacula. Nam cum Eliſios campos poeta ille deſcriberet. vbi putāt habitare animas beatorum. non ſolum ibi poſuit eos qui proprijs meritis ad illas ſedes peruenire potuerunt. ſed adiecit atqȝ ait. Quiqȝ ſui memores alios facere merendo. id eſt. qui pmouerunt alios eoſqȝ ſui memores promerendo fecerunt. prorſus tanq̄ȝ diceretur eis quod frequentat̄ ore chriſtiano cum ſe cuiqȝ ſanctoꝝ humilis quiſqȝ commendat ⁊ dicit. memor eſto mei. Atqȝ vt id eē poſſit pmerendo efficit. Sed quis iſte ſit modus et que ſint iſta peccata que ita impediūt puentionē ad regnū dei vt tantū ſanctorum amicoꝝ meritis impetrent indulgentiā difficillimū eſt inuenire periculoſiſſimuȝ diffinire. Ego certe vſqȝ ad hoc temp⁹ cum inde ſatagerē ad eoꝝ indaginē puenire non potui. Nunc vero dum venialis iniquitatis etiā ſi pſeueret et ignoratur modus. profecto ⁊ ſtudiū in meliora proficiendi orando et inſtando vigilanti⁹ adhibetur. et faciēdi de mãmona iniquitatis ſanctos amicos cura non ſpernitur. verū iſta liberatio que fit ſiue ſuis quibuſqȝ orationib⁹. ſiue intercedentib⁹ ſanctis id agit. vt in ignē nō mittatur eternū. nō vt cum fuerit miſſus poſt quantūcunqȝ tempus inde eruatur.

De eodem idem in eodēȝ libro ſecundo.

On exiſtimemus

n ad mortuos pro quibus iā curaȝ gerim⁹ prouenire. niſi q̄d pro eis ſiue altaris ſiue orationū ſiue elemoſinarū ſacrificijs ſolenniter ſupplicamuſ. q̄ȝuis nō pro quib⁹ fiunt omnib⁹ proſunt ſed his tātum pro quibus dum viuūt cōparatur vt proſint. Sȝ quia nō diſcernim⁹ q̄ ſint oportet ea pro regeneratiſ omnib⁹ facere vt nullus eoꝝ ptermittatur. ad quos hec bn̄ficia poſſint et debeant puenire. Meli⁹ enim ſuperint iſta his quib⁹ nec obſunt nec proſunt. q̄ȝ eis deerunt quib⁹ proſunt. Diligētius tñ facit hec quiſqȝ pro neceſſarijs ſuis quod pro illo ſimiliter fiat a ſuis. Corpori autem humano quicq̄d impenditur. non ē preſidiū ſalutis. ſed humanitatis officium ſm̄ affectuȝ quo nemo vnq̄ȝ carnem ſuam odio habet. Unde oportet vt qui poteſt p carne proximi curam gerat. cuȝ ille inde receſſerit qui gerebat.

De exequijs ideȝ in eodem libro primo. Capitulum. VIII.

Uratio funeris.

c ꝯditio ſepulture. pompa exequiarū magis ſunt viuoꝝ ſolatia q̄ȝ mortuoꝝ ſubſidia. Si aliq̄d prodeſt impio precioſa ſepultura. oberit pio vilis aut nulla. Preclaras exequias ī ꝯſpectu hominū purpurato illi diuiti exhibuit turba famuloruȝ. ſed multo clariores in conſpectu dn̄i vlceroſo illi pauperi miniſterium prebuit angeloruȝ. qui eum extulerunt non in marmoreum tumulum. ſed in abrae gremiū

De ſacrificio pro defunctis. Gregorius in dyalogo.
Capitulum. IX.

J culpe poſt mor

ſ tem inſolubiles non ſunt multorum ſolet animas etiam poſt mortē ſacra oblatio hoſtie ſalutaris adiuuare.

Quibus proſit idem in eodem.
Capitulum. X.

Ed ſciendum eſt

ſ q̄ illis ſacre victime mortuis proſunt. qui hic bene viuendo obtinuerunt. vt etiā eos poſt mortem bona adiuuent. que hic pro ipis ab alijs fiunt. Hec nanqȝ ſingulariter victima ab eterno interitu animaȝ ſoluit. que illam nobis morteȝ vnigeniti per miſteriū repreſentat. qui licet ſurgens a mortuis. iam non morit̄ ⁊ mors vltra illi nō dominabitur. tamē in ſeipo immortaliter atqȝ incorruptibiliter viuēs pro nobis iterum in hoc miſterio ſacre oblationis imolatur. eius quippe ibi corpus ſumitur. eius caro in populi ſalute partitur. eiuſ ſanguis non iam in manus infideliuȝ. ſed in ora fideliū funditur. Hinc ergo penſem⁹ quale ſit pro nobis hoc ſacrificium. quod pro oblatione noſtra paſſionem vnigeniti filij ſemper imitatur. Quis enim fidelium

habere dubiuꝫ poſſit in ipa imolatōnis ho
ra ad ſacerdotis vocem celos aperiri. i illo
hieſu miſterio choros angeloꝝ adeſſe. ſum
mis ima ſociari. terram celeſtibus iungi.
vnum quiddam ex viſibilibus atqꝫ inuiſi⸗
bilibꝰ fieri?

Si anime ſciunt que in hoc ſer
culo geruntur.
Capitulum. XI.

Querunt nonnulli

q de animabus carne ſolutis. vtruꝫ
cogitationeꝫ habeant eorum que
in hac vita geruntur. maxime illoꝝ qui iam
in gaudio domini ſui et in abſcōdito faciei
eius veri luminis illuſtratione letanť. Ad⸗
iiciunt quoqꝫ illud de animabus ſanctorū.
quod multi in queſtōnem adducunt. ſi pre
ces ſupplicantium audiunt. et cum ad inter
cedendum inuocantur ſi vota poſtulanti⸗
um ad ipſorum vſqꝫ cognitionem perueni
unt. Difficile eſt iudicare de hmōi. Quō ei
ſcientia noſtra certa eſſe poteſt de ipis. qui
eam quam de nobis habent ſcientiam nec
capere poſſumꝰ. nec īueſtigare? Hoc vnū
certum eſt. animas ſanctoꝝ in ſecreto diui
ne contemplationis conſtitutas. eorū que
foris aguntur. tantum ſcire quantum illis
vel ad gaudium. vel nobis ad auxiliū pro⸗
deſſe conſtat. nos interceſſores querimus
apud deū. Quid ampliꝰ vis? Times ne for
te non orent. qui ſemꝑ orant? Quomodo
non orabunt pro te. quando tu oras. qui ꝛ
quando tu non oras. orare tamen non ceſ
ſant? Si non audiunt inquis. ꝛ ego in ven
tum fundo verba. non audientibus et non
intelligentibus loquens. Ecce dicamus.
Non audiunt ſancti verba poſtulantium
neqꝫ ad beatitudineꝫ illoꝝ attinet iſta noſſe
que foris aguntur. Ecce dicamus. non au⸗
diunt. Nunquid deus non audit? Quid
ergo laboras inueſtigare. quid audiunt et
quantū audiunt ſancti quos oras. cum ipe
deus audiat ꝓpter quem oras? Ipe videt
humilitatem tuā. q̄ remuneraturꝰ eſt deuo
tionem tuam. Tamen ſi audiūt et quantuꝫ
audiūt. quid eſt audire niſi ſcire? Vnuꝫ eſt
lumen in quo et audiunt ad ꝑcipiendum. ꝛ
vident ad cognoſcendū. in quo ſi quid for⸗
te foris agitur. quod modo interim nō au⸗
diunt aut non vident miſteriū eſt diſpenſa
tionis. non detrimentum felicitatis. Inue⸗
niuntur tamen quidam ſanctorum patruꝫ
quedam ita diffiniſſe quaſi nihil ſit in crea⸗
turis quod nō videant. qui videntem om⸗
nia vident. Ego amplius iudicare non pre
ſumo. niſi hoc ſolum. quoniam tantuꝫ vi⸗
dent. quantum illi placitum eſt quē vident
et in quo vident.

Pars decimaſeptima.

De tempore aduentus chriſti in
nouiſſimo. Auguſtinus ad heſiciū.
Capitulum primum.

De ſaluatoris

d aduentu qui expectatur i
fine. tempora dinumera⸗
re non audeo. nec aliquē
ꝓphetam de hac re nume
rū ānoꝝ exiſtimo ꝑfiniſſe
ſed illud potius ꝑualere quod ipe dn̄s ait.
Nemo poteſt cognoſcere tempa que pater
poſuit in ſua poteſtate. Tempora ergo cō⸗
putare. hoc eſt CRONOIS. vt ſciamꝰ
quando ſit finis huius ſeculi vel aduentꝰ
domini. nihil aliud mihi videtur q̄ꝫ ſcire
velle q̊d ipſe ait ſcire neminem poſſe. Opor
tunitas vero illius temporis profecto non
erit. antequam predicetur euangeliū vni⸗
uerſo orbi in teſtimonium omnibus genti
bus. Apertiſſima eniꝫ de hac re legitur ſen
tentia ſaluatoris dicentis. Et predicabitur
hoc euangelium regni in vniuerſo orbe in
teſtimoniuꝫ omnibus gentibus. Tunc ve⸗
niet finis. tunc veniet quid eſt. niſi ante non
veniet? Quando ergo poſt veniat. incer⸗
tum eſt nobis. Ante tamen non eſſe ventu
rum dubitare vtiqꝫ non debemus. Si er⸗
go latet quando eccleſia fructificante atqꝫ
creſcente vniuerſus omino a mari vſqꝫ ad

mare orbis implebitur proculdubio latet
quando finis erit. ante quippe non erit. tūc
reuelabitur ille iniquus. id eſt. antichriſtus
quem dominus hieſus interficiet ſpiritu
oris ſui.

De vltima tribulatione. Augu⸗
ſtinus de ciuitate dei.
Capitulum. II.

Tunc ſoluetur ſa⸗

t thanas de cuſtodia ſua. et exibit
ad ſeducendas gentes et natōnes
que ſunt in quattuor angulis terre. Gog ꝛ
Magog. quorum interpretationem no⸗
minum eſſe comperimus. Gog tectum.
Magog de tecto. Tanquā domus et ipſe
qui procedit de domo. Gentes ergo ſūt in
quibus dyabolum velut in abiſſo ſuperiuſ
intelligebamꝰ incluſum et ipſe de illis q̊dā⸗
modo ſeſe efferens et procedens. vt ille ſint
tectum. ipe de tecto.

Quare modo dyabolus ligatur.
Capitulum. III.

Alligatio diaboli

a eſt non permitti exercere totā tem
ptationē quam poteſt vel vi vel
dolo ad ſeducendos homines in partē ſuā
cogendo violenter. fraudulenter vel fallen⸗
do. Qꝫ ſi permitteretur in tam longo tem⸗
pore. et tanta infirmitate multorum pluri
mos tales quales deus perpeti id nō vult
et fideles deiiceret. et ne crederēt impediret.
quod ne faceret alligatus eſt. Tunc enim
ſoluetur quādo ꝛ breue tempus erit. Nam
tribus annis et ſex menſibus legitur ſuis
totis ſuorumqꝫ viribus ſeuiturus. et tales
erunt cum quibus ei belligerandum eſt. vt
vinci tanto eiꝰ impetu inſidiiſqꝫ nō poſſint
Soluetͬ āt ſathanas in fine ſeculi. vt q̄ꝫ for⸗
tem aduerſariū dei ciuitas ſuꝑauerit. cum
ingenti gloria ſui redemptoris. adiutoris. li
beratoris aſpiciat.

Quare in nouiſſimo ſoluetur.
Capitulum. IIII.

Exibit auteꝫ ut di⸗

e ctum eſt ſathanas in apertam pſe
cutōnem de latebris erūpet odio
rum. Hec erit eniꝫ nouiſſima pſecutio. No
uiſſimo iminēte iudicio quando ſctā eccle⸗
ſia toto orbe terraꝝ patieť. vniuerſa vide⸗
licet ciuitas chriſti ab vniuerſa ciuitate dya
boli quantacūqꝫ erit vtraqꝫ ſuper terram.
Vnde apſtus. Refrigeſcet caritas multorū
et abundabit iniquitas. Vnde daniel. Et
erit tempus inquit tribulationis quale nō
fuit ex quo nata eſt gens ſuper terram vſqꝫ
ad tempus illud.

Quanto tempore erit vlti
ma tribulatio.
Capitulum. V.

Hec perſecutio no⸗

h uiſſima fuſa ab antichriſto. tribꝰ
annis et ſex menſibꝰ erit. Non enī
veniet ad viuos et mortuos iudicādoſ chri
ſtus. niſi prius venerit ad ſeducendos ī ani⸗
ma mortuos aduerſarius eius antichri⸗
ſtus. quem dominus hieſus interficiet ſpi⸗
ritu oris ſui.

De aduentu helie et enoch
Capitulum. VI.

Veniet tunc helias

v thesbites. anteq̄ꝫ veniat dies domi
ni magnus et illuſtris. qui conuer
tet cor patris ad filium. et cor hois ad pri⸗
mum ſuum. ne forte veniens percutiaꝫ ter⸗
ram penitus. Per hunc heliam magnum
mirabilemqꝫ ꝓphetaꝫ expoſita ſibi lege no⸗
uiſſimo tempore ante iudiciū iudeos ī chri
ſtum verum. id eſt in chriſtum noſtrum eē
credituros celeberrimum eſt in ſermonibꝰ
cordibuſqꝫ fideliū. Ipſe quippe ante aduen
tum iudicis ſaluatoris non immerito ſpe⸗
ratur eē venturꝰ. qui etiā nunc viuere non
immerito crediť. Curru namqꝫ igneo raptꝰ
eſt de rebus humanis. quod euidentiſſime
ſcriptura ſacra teſtatur. Cum venerit ergo
exponendo legem ſpiritualiter. quam nūc

iudei carnaliter ſapiunt. cōuertet coꝛ pꝛīs ad filiū.id eſt.coꝛ patrū ad filios.Tunc enī coꝛ patrū ad filios conuerteť cum intelligētia patrū pꝛoducetur ad intelligentiā filiorum.et coꝛ filioꝝ ad patres eoꝝ. dum in id quod conſenſerunt illi.conſentiunt et iſti.

De qualitate perſone iudicis Auguſtinus de trinitate. Capitulum.VII.

c **Um uenerit filiuſ** hominis in gloꝛia ſua.et omēs angeli cū eo.tunc congregabunť ante eum omnes gentes. Et iudei quippe qui in malicia perſeuerant.in illo iudicio puniendi ſunt ſicut alibi ſcriptum eſt. Uidebūt in quem pupugerunt.Cum enī boni et mali uiſuri ſunt iudicem viuoꝝ et moꝛtuoꝛuꝫ procul dubio eum videre mali nō poterūt. niſi ſm foꝛmam qua filius hominis eſt.ſed tamen in claritate in qua iudicabit.non in humilitate in qua iudicatus eſt. Non eniꝫ iterum chꝛiſtus in cruce videndus eſt. Ceterum illam dei foꝛmam in qua equalis eſt deo patri.procul dubio impij non videbūt Non enī ſunt mundicoꝛdes.Beati eī mundicoꝛdes quoniā ipī deum videbūt.Alioquin ſi filius dei iudex in foꝛma in q̄ equal' eſt patri etiam impijs cū iudicaturꝰ eſt apparebit.quid eſt ergo quod pꝛo magno dilectoꝛi ſuo pollicetur dicens.Ego diligā eū et oſtendam meipm̄ illi. Quapꝛopter filiꝰ hominis iudicaturus eſt.nec tamen ex humana poteſtate.ſed ex ea qua filius dei eſt. Et rurſus filiꝰ dei iudicaturꝰ eſt.nec tamen in ea foꝛma apparens in qua deus eſt equalis patri . ſed in ea qua filius hominis eſt. Itaqꝫ vtrūqꝫ dici pōt.et filiꝰ hoīs iudicabit.et non filiꝰ hominis iudicabit.quia filiꝰ hominis iudicabit.vt verum ſit quod ait. Cum venerit filius hoīs tunc ꝯgregabunť ante eū oēs gentes.et non filiꝰ hoīs iudicabit.vt verū ſit quod ait.Ego non iudico.et ego non quero gloꝛiam meā.eſt q̄ querat ⁊ iudicet.Nam ſm hoc q̄ in iudicio non foꝛma dei.ſꝫ foꝛma filij hoīs apparebit.nec ipē pater iudicabit.ſm hoc enī dictum eſt. Pater non iudicat quenq̄ꝫ. ſed omne iudiciuꝫ dedit filio.Scd̄m autem quod dictum eſt. dedit pater filio vitam habere in ſemetipō. non vtiqꝫ dicitur pater nō iudicat quenq̄ꝫ. Scd̄m hoc enī quod equalem pater genuit filium iudicat cum illo. Scd̄m hoc ergo dictum eſt quod in iudicio non foꝛma dei. ſed foꝛma filij hominis apparebit. Non q̄a non iudicabit.qui dedit omne iudicium filio cum de illo dicat filius.eſt qui querat et iudicet.ſed ita dictum eſt. pater nō iudicat quenq̄ꝫ.ſed omne iudicium dedit filio.ac ſi diceret.patrem nemo videbit in iudicio viuoꝛum et moꝛtuoꝛum . ſed omnes filium . quia et filius hominis eſt vt poſſit et ab impijs videri.cum et illi videbunt in queꝫ pupugerunt. Omne ergo iudicium dedit filio.quia iudex in foꝛma filij hominis apparebit.que foꝛma non eſt patris ſed filij. nec ea filij in qua equalis ē patri.ſed in qua minoꝛ eſt patre:vt ſit in iudicio bonis ⁊ maliſ conſpicuus.Quando autem iudicem videbunt mali.non eis videbitur bonus. q̄a non ad euꝫ gaudebunt coꝛde.ſed tunc plangent ſe omnes tribus terre.In numero vtiqꝫ maloꝛum omnium et infidelium . viſio illa filij hominis nec bonuꝫ erit impijs qui mittentur in ignem eternum . nec ſummuꝫ bonum erit iuſtis. Adhuc enim vocat eos ad regnum quod eis paratum eſt ab oꝛigine mundi.Sicut enim illis dicet. Ite maledicti in ignem eternum.ſic iſtis dicet. Venite benedicti patris mei poſſidete paratū vobis regnum.⁊c.Et ſicut ibunt illi in ambuſtionem eternam.ſic iuſti in vitā eternā. Quid eſt āt vita eterna ? niſi vt cognoſcāt te inquit verū deum et quem miſiſti ieſum chꝛiſtum.ſcilicet iam in illa claritate de qua dicit patri.quam habui apud te p̄uſq̄ꝫ mūdus fieret.Tunc eniꝫ tradet regnum deo et patri.vt intret ſeruus bonus in gaudiū domini ſui.

De celeritate iudicij. Auguſtinꝰ ad conſentium. Cap.VIII.

i **Nathamo iquit** apoſtolus.hoc eſt in pūcto tēpis quod diuidi non pōt.in ictu oculi.hoc eſt.in ſumma celeritate.in nouiſſima tuba . hoc eſt.in nouiſſimo ſigno q̄d dabiť vt iſta compleanť.Canet enim inq̄t tuba et moꝛtui reſurgent incoꝛrupti et nos cōmutabimur. Ergo iſtam cōmutatōem ī meliꝰ ſine dubitatōne opoꝛtet intelligi.quia omnes iuſti et iniuſti reſurrecturi ſunt. ſꝫ ſicut dominus in euāgelio loquitur. Qui bene fecerunt in reſurrectionem vite . qui mala egerunt in reſurrectionem iudicij. Iudiciū appellans penam ſempiternam . ſicut alio loco.q̄ non credit inquit iam iudicatus eſt Pꝛoinde illi q̄ ad iudiciuꝫ reſurrecturi ſūt nō cōmutabunť in illam incoꝛruptelā que nec doloꝛis penā vel corruptōneꝫ pati pōt. Illa nāqꝫ fideliuꝫ eſt atqꝫ ſanctoꝝ.iſti vero perpetua damnatōne cruciabuntur. quia ignis eoꝝ nō extingueť.et vermis eoꝝ non moꝛieť.ac ꝑ hoc incoꝛrupti quidem reſurgent integritate membꝛoꝝ ſꝫ nō a coꝛrumpendi doloꝛe penarū cum audierint.Ite in ignem eternū q̄ paratꝰ eſt dyabolo et angelis eiꝰ. a quo auditu malo non timebit iuſtus.

De eodem.

v **Tradiꝰ oculi noſtri** nō citiꝰ ꝑuenit ad ꝓpinquioꝛa tardiꝰ ad longinquioꝛa ſed vtraqꝫ interuallla celeritate parili contingit.ita cū in ictu oculi ſicut apoſtolus dicit fit reſurrectio moꝛtuoꝝ.omnipotentie dei et ineffabili nutui tam facile ē queqꝫ recētia q̄ꝫ diuturno tempoꝛe dilapſa cadauera ſuſcitare.

De eodem.

e **Rit iudiciū ipſo** inopinato aduentu dn̄i celerrimū quod tardiſſimū putabatur Quia ipās conſcientias ſine ſermonis pꝛolixitate conuincet. In cogitationibus eniꝫ ſicut ſcriptum eſt impij interrogatio erit. Et apoſtolꝰ. Cogitationibꝰ inq̄t accuſantibus vel excuſantibꝰ in die qua iudicabit dn̄s occulta hominū ſm euangeliū meū ꝑ ieſum xp̄m. Etiam dn̄s ſic futurꝰ teſtis eſt intelligendus velox.cum ſine moꝛa reuocaturuſ eſt in memoꝛiā vnde ꝯuincat puniatqꝫ cōſcientiam.

De oꝛdine reſurgendi. Capitulum.IX.

p **Ropheta Eſaiaſ** Reſurgent inquit moꝛtui.⁊ reſurgent qui erant in ſepulcris.Unde apoſtolꝰ.Ipē dn̄s in iuſſu et ī voce archangeli ⁊ ī tuba dei deſcēdit de celo.et moꝛtui q̄ in chꝛiſto ſunt reſurgent p̄mi. Deinde nos viuentes q̄ reliqui ſumꝰ ſimul cū illis rapiemur in nubibus obuiam chꝛiſto in aera. et ita ſemꝑ cum dn̄o erimus.Hec verba apoſtolica reſurrectionem moꝛtuoꝝ futuram. quādo veniet vtiqꝫ chꝛiſtꝰ ad viuos ⁊ moꝛtuos iudicandos pꝛeclariſſime oſtendunt. Sed queri ſolet vtrum illi quos hic viuentes inuenturꝰ eſt chꝛiſtus.quoꝝ perſonas in ſe atqꝫ illos qui tunc ſecum viuebāt trāſfigurabat apoſtolꝰ.nunq̄ꝫ omnino moꝛituri ſint.an in ipō tempoꝛis puncto q̄ cum reſurgentibus rapientur in nubibus obuiam chꝛiſto in aera ad immoꝛtalitatem per moꝛtem mira celeritate tranſibunt ? Si ergo ſanctos qui reperientur chꝛiſto veniēte eiqꝫ in obuiam rapientur crediderimus in eodem raptu de moꝛtalibus coꝛpoꝛibꝰ exituros.et ad eadē mox īmoꝛtalia redituros. nullas in verbis apoſtoli patiemur anguſtias.ſiue vbi dicit.Tu q̄d ſeminas non viuificatur niſi p̄us moꝛiať.ſiue vbi dicit.omnes reſurgemus.aut omnes doꝛmiemus. q̄ꝛ nec illi ꝑ īmoꝛtalitatem viuificabuntur. niſi quamlibet paululum tn̄ ante moꝛianť ac per hoc a reſurrectione non erunt alieni quam doꝛmitione pꝛecedunt.quāuis breuiſſima non tamen nulla

Quomodo intelligendū ē quod ſcriptū eſt.uiuos et moꝛtuos iudicabit. Capitulum.X.

Duobꝰ modis accipiť ꝙ viuos ⁊ mortuos iudicabit. Siue mortuos intelligimus quos hic nondum mortuos ſed adhuc in iſta carne viuentes inuenturꝰ eſt eiꝰ aduentus. Mortuos aūt q̄ de corpe ꝓuſqꝫ veniat exierūt vel exituri ſunt. Siue viuos iuſtos et mortuos iniuſtos. quoniā iudicabūt iuſti iudicabūť iniuſti.

De reſurrectione corporū que et qualia reſurgent. Capitulum. XI.

Sunt nōnulli qui ꝯſiderantes ꝙ ſpūs a carne ſoluitur. ꝙ caro in putredinē vertitur. ꝙ putredo in puluereꝫ redigitur. ꝙ puluis in elementa ſoluitur. vt nequaqꝫ ab humanis oculis videatur. reſurrectōem fieri poſſe deſperant. Et dum arida oſſa inſpiciunt hec veſtiri carnibꝰ rurſumqꝫ ad vitam viridēſcere poſſe diffidunt. q̄ reſurrectōnis fidē ex obedientia nō tenēt. certe hanc ex ratōne tenere debuerūt: Quid eni quotidie niſi reſurrectōem noſtram in elementis mundꝰ imitatur? Per quotidiana quippe momēta lux ipa temporalis quaſi moritur. dum ſuperuenientibꝰ noctis tenebris ea que aſpiciebatur ſubtrahitur. et quaſi quotidie reſurgit dum lux ablata oculis ſuppreſſa. iterꝫ nocte reparať. Per momenta qꝫ temporꝫ cernimꝰ arbuſta viriditatem foliorꝫ amittere. a fructuū prolatione ceſſare. Et ecce ſubito quaſi ex areſcente ligno velut quadā reſurrectione veniente videmꝰ folia erumpere. fructus grandeſcere. et totam arborē rediuiuo decore veſtiri Sed ecce reſurrectōꝫ audio. effectum tñ ipiꝰ reſurrectōis exquiro. Credo nanqꝫ quia reſurrecturus ſum. ſed volo vt audiam qualis. Sciendū q̄ppe mihi eſt vtrum in quodam alio ſubtili fortaſſe vel aerio an in eo quo morior corpore ſurgam. Sed ſi in aerio corpore reſurrexero. iam ego non ero qui reſurgo. Nam quō eſt vera reſurrectio ſi vera nō poterit eſſe caro? Aperta ergo ratio ſuggerit. qꝛ ſi vera caro nō fuerit. pculdubio reſurrectio vera nō erit. Neqꝫ ei vera reſurrectio dici poteſt vbi nō reſurgit q̊d cecidit Unde etiā redemptor noſter dubitantibꝰ de ſua reſurrectione diſcipulis oſtendit manꝰ et latus. palpando oſſa et carnē pbuit dicens. Palpate et videte qꝛ ſpūs carnē et oſſa nō habꝫ ſicut me videtis habere. Iam vō de reſurrectione carnis non ſicut quidā reuixerūt iterūqꝫ ſunt mortui. ſed in eternā vitā ſic chriſti ipiꝰ reſurrectio queadmodū poſſuꝫ breuiter diſputare. et omnibꝰ queſtionibꝰ que de hac re moueri ſolent ſatiſfacere non inuenio. Reſurrecturam tamen omniū carneꝫ quicunqꝫ nati ſūt et naſcunť et mortui ſunt ⁊ morienť. nullo modo chriſtianus dubitare debet. Unde primo occurrit de abortiuis fetibus queſtio. q̄ iam quideꝫ nati ſūt i vteris matrū. ſed nondū ita nati vt iaꝫ poſſint renaſci. Si reſurrecturos eos dixerimꝰ. de his qui iam formati ſunt tolerari pt vtrūqꝫ q̊d dr. Informes vero abortiuos q̄s non procliuius arbitreť perire. ſicut ſemina que concepta non fuerint? Sed negare q̄s audeat. et ſi affirmare nō audeat id acturam reſurrectionē. vt q̄cq̊d forme defuit impleatur. Atque ita ſit perfectio que acceſſura erat tempore queadmodum non erunt vicia que acceſſerūt tempore. vt neqꝫ in eo q̊d aptum et congruum dies allaturi fuerant natura fraudetur. neqꝫ in eo q̊d aduerſum et ꝯtrarium dies attulerint natura turpeť. ſed integretur q̊d nondū erat integrū ſicut inſtaurabitur q̊d nondū erat viciatū.

De abortiuis et monſtris vtrum reſurgent et qualia Auguſtinus. Capitulum. XII.

Super hoc ſcrupuloſiſſime quidem inter doctiſſimos queri ſolet et diſputari poteſt. q̊d vtrum ab hoīe inueniri poſſit ignoro. Quando incipit homo in vtero viuere vtrum ſit quedam vita occulta que nondū motibꝰ viuentis appareat. Nā negare vixiſſe puerperia que propterea membratim

exſecantur et eijciunť ex vteris pgnantiuꝫ. ne matrem quoqꝫ ſi mortua ibi relinquātur occidant impudētia nimia videtur. Ex q̊ aūt incipit homo viuere. ex illo vtiqꝫ iam mori poteſt. mortuuſ vero vbicunqꝫ mors illi euenire potuit quomodo ad reſurrectionem mortuorꝫ non pertineat reperire nō poſſunt. Neqꝫ enim monſtra que naſcuntur et viuunt quamlibet cito moriant. aut reſurrectura negabuntur. aut non viciata reſurrectura credenda ſunt. aut non potiꝰ correcta emendataqꝫ natura. Abſit eniꝫ vt illum bimembrem qui nuper natus eſt in oriente. de quo fratreſ dilectiſſimi qui eum viderunt retulerunt. et beatꝰ Hieronimus preſbyter ſcriptum reliquit. Abſit inquaꝫ vt vnum duplicem hominem ac nō potiꝰ duos homines. quod futurū fuerat ſi gemini naſcerentur reſurrecturos exiſtimemꝰ. Ita et cetera quia ſinguli quiqꝫ partus vel ampliꝰ vel minus aliq̊d habendo quadā nimia deformitate mōſtra dicuntur ad humane nature formam reſurrectōe reuocabūtur ita vt ſingule anime. ſingula ſua corpora obtineant nullis coherentibus. etiaꝫ quecūqꝫ coherentia nata fuerant. ſed ſeorſum ſibi ſingulis ſua membra geſtantibus quibꝰ humani corporis cōplebiť integritas. Non perit deo terrena materies de q̄ mortaliū creať caro. ſed i quēlibet puluerē cinerem ve ſoluať. in quoſlibet alitus auraſqꝫ diffugiat in quācūqꝫ aliorꝫ corporꝫ ſubſtantiā vel in ipa elementa vertať. in quorūcunqꝫ animalium vel hominum cibum cedat carnemqꝫ mutetur. illi anime humane pūcto tpis redit. q̄ illā pmitus vt homo fieret animauit.

De modo reſurrectionis. Auguſtinus de ciuitate dei Cap. XIII.

Membrorū omniū reformatio. non ſolum ex terra. verum etiā ex aliorꝫ elementorꝫ ſecretiſſimo ſinu quo dilapſa cadauera receſſerunt in temporis puncto reuertenda et reintegranda promittitur. Ipa itaqꝫ materies terrena que diſcedēte anima fit cadauer non ita reſurrectōne reparabitur. vt ea que dilabuntur. ⁊ in alias atqꝫ in alias aliaruꝫ rerum ſpecies formaſqꝫ vertuntur. quamuis ad corpus redeant vnde dilapſi ſūt. ad eaſdem qꝫ corporis partes vbi fuerunt redire neceſſe ſit. Alioquin ſi capillꝰ redit q̊d tam crebra tonſura detraxit. ſi vnguibꝰ q̊d totiens dempſit exſectio immoderata et indecens cogitantibꝰ et ideo reſurrectionem carnis non credentibꝰ occurrit informitaſ Sed quemadmodū ſi ſtatua cuiuſlibꝫ volubiliſ metalli. aut in ignem liqueſceret aut contereretur in puluerem. aut confunderetur in maſſam. et eam vellet artifex rurſꝰ ex illius materie quantitate reparare nihil intereſſet ad eius integritatem que particula materie cuicunqꝫ membro ſtatue redderetur. dum totum tamen ex quo ꝯſtituta fuerat reſtituta reſumeret. Ita deꝰ mirabiliter atqꝫ ineffabiliter artifex de toto quo caro noſtra conſtiterat eam mirabili et ineffabili celeritate reſtituet. nec aliq̊d attinebit ad eius rei integritatem. vtrum capilli ad capillos redeant. an vngues ad vngues. an quicquid eorꝫ perierat mutetur in carnē et in partes aliās corporis reuoceť. curante artificis prouidentia ne quid indecens fiat Nec illud eſt ꝯſequens vt ideo diuerſa ſtatura ſit reuiuiſcentiū ſingulorꝫ. quia fuerat diuerſa viuentiū. aut macri cum eadeꝫ macie. aut pingues cum eadem pinguedīe reuiuiſcant. Sed ſi hoc eſt in conſilio creatoris. vt in effigie ſua cuiuſcūqꝫ ꝓprietas et diſcernibilis ſimilitudo ſeruetur. in ceteris āt corporis bonis equalia cuncta reddantur. ita modificabitur illa in vnoquoqꝫ materies vt nec aliquid ex ea pereat. ⁊ q̊d alicui defuerit. ipe ſuppleat. qui et d̄ nihilo potuit q̊d voluit operari. Si aūt in corporibus reſurgentiuꝫ rationabilis inequalitas erit. ſicut vocū quibꝰ impletur cantus. hoc fiet cuiqꝫ de materia corporis ſui. quod et hominem reddat angelicis cetibus ⁊ nihil incōuenienť eorꝫ ingerat ſenſibꝰ. Indecorꝫ quippe aliq̊d ibi non erit. ſed quicquid futurum eſt. h̄ decebit. quia nec futurum eſt ſi nō decebit.

Exemplum ſupradictorum. Idē de ciuitate dei libro .xxij. Capitulum .XIIII.

ſ Jenī ſtatuā potest artifex homo quam propter aliquam cauſam deformem fecerat conflare. et pulcerrimam reddere. ita vt nihil ſubſtantie. ſed ſola deformitas pereat ac ſi quid in illa forma priore indecenter extabat nec parilitati partium cōgruebat nō de toto vnde fecerat amputare atqꝫ ſeparare ſed ita conſpergere vniuerſo atqꝫ miſcere. vt nec feditatem faciat. nec minuat quantitatem. quid de omnipotente ſentiendū eſt.

Q, corpora ſanctorum ſine vicio reſurgent et incorruptibilia. Auguſtinus in enchiridion. Capitulum .XV.

r Eſurgent igitur ſanctorū corpora ſine vllo vicio. ſine vlla deformitate. ſicut ſine vlla corruptione. onere. difficultate. in quibꝰ tanta felicitas erit. propter quod et ſpiritualia dicta ſunt. cum proculdubio corpora futura ſunt. non ſpiritus. Sed ſicut nunc animale corpus dicitur quod tunc corpus non anima eſt. ita tunc ſpirituale corpꝰ erit corpus tamen non ſpiritus erit. Proinde quantum attinet ad corruptōnē que nunc aggrauat animā et vicia quibus caro aduerſus ſpūm concupiſcit. tunc nō erit caro corpus ſed ſpiritus. quia et celeſtia corpora perhibentur. propter quod dictum eſt. Caro et ſanguis regnū dei nō poſſidebūt. et tanqꝫ exponēs. quod ait. neqꝫ corruptio inquit incorruptionem poſſidebit. Quod prius dixit caro et ſanguis. hoc poſteriꝰ dixit corruptionem. et q̄d prius dixit regnū dei hoc poſterius incorruptōnem. Quantum aūt attinet ad ſubſtantiam. etiam tūc caro erit. propter q̄d et poſt reſurrectōem corpꝰ chriſti caro appellatum eſt. Sed idō ait apoſtolus. Seminatur corpus animale. ſurget ſpirituale. Quoniam tanta erit tunc concordia carnis ⁊ ſpūs viuificante ſpū ſine ſuſtentaculo alicuiꝰ indigentie ſubditam carnem. vt nihil nobis repugnet ex nobis. ſed ſicut foris neminē. ita nec intus nos ipos patiemur inimicos.

Q, infantes non in ea ſtatura qua mortui ſunt reſurgent. Auguſtinus iterum de ciuitate dei. Capitulum .XVI.

q Uid ergo dicturi ſumus de infantibus. niſi qa nō in ea reſurrecturi ſūt corporis exiguitate qua mortui ſed quod eis tardius acceſſurum erat tempore. hoc ſunt illo dei opere miro atqꝫ celerrimo recepturi. In ſententia quippe dn̄i vbi ait. capillus capitis veſtri non peribit. dictum eſt non defuturū eſſe quod fuit. non aūt negatū eſt quod defuit affuturū. Defuit autē infanti mortuo perfecta quātitas ſui corporis. pfecto quippe infanti deeſt vtiqꝫ perfectio corporalis magnitudinis que cum acceſſerit iam ſtatura longior eſſe non poſſit. Hunc perfectionis modū ſic habent omnes vt cum illo concipiantur atqꝫ naſcant̄. ſed habent rōne non in mole. ſicut ipa membra iam omnia ſunt latenter in ſemine cum etiam natis nōnulla adhuc deſint ſicut dētes aut ſiq̄d eiuſmodi. In qua rōne vniuſcuiuſqꝫ materie indita corporali iam quodāmodo vt ita dicam liniamento initiatum videtur eſſe q̄d nondum eſt. imo quod latet. ſed acceſſu temporis erit. vel potius apparebit. In hac ergo infans iam aut breuis aut longus eſt. qui longus breuis ve futurus eſt. Reſtat ergo vt ſuam quiſqꝫ recipiat menſuram quam vel habuit in iuuentute etiā ſi ſenex eſt mortuus. vel fuerat habiturus ſi ante eſt defunctus. vt nec vltra nec infra iuuenilē formā reſurgant corpora mortuoꝝ. ſed in ea etate et robore vſqꝫ ad quam hic chriſtū puenisse cognouimꝰ. Circa triginta quippe annos diffinierunt etiam ſeculi huius doctiſſimi eſſe hominis iuuentutem que cū fuerit ſpacio proprio terminata. inde iam hoiem in detrimenta vergere grauioris ac ſenilis etatis. ⁊ idō n̄ eſſe dictū in menſurā corporis vel in menſurā ſtature. ſꝫ in mēſurā etatis plenitudinis chriſti.

Q, omēs in ea ſtatura reſurgēt quā in perfecta etate. id eſt. iuuenili habuerūt vl' habituri eſſent ſi viuerent. Auguſtinꝰ in libro de ciuitate dī. xxij. Capitulum .XVII.

i Llud quod ait apoſtolꝰ p̄deſtinatos conformes imaginis filij dei. ſic poteſt accipi. vt quemadmodū nobis ille mortalitate. ita et nos illi imortalitate efficiamur ꝯformes. Sicāt in his verbis q̄ forma reſurrectura ſint corpora ſumꝰ admoniti. ſicut illa mēſura. ita ⁊ iſta ꝯformatio nō q̄ntitatis intelligenda eſt ſed etatis. Reſurgēt itaqꝫ oēs tam magni corpe qua vel erāt vel futuri erant iuuenili etate. Siq̄s v̄o in eo corpis modo in q̄ defunctꝰ ē reſurrecturū vnūquēqꝫ ꝯtendit. nō eſt cū illo laborioſa cōtradictione pugnandum.

Utrum corpora reproboꝝ reſurgēt cū vicijs et deformitatibꝰ. Auguſtinꝰ i enchiridion. Ca. XVIII.

q Uicūqꝫ uero ab illa pditionis maſſa q̄ facta ē per hoiē p̄mū nō liberant̄. p vnū mediatorē dei et hominū reſurgēt quidē etiā ipi vnuſquiſqꝫ cū ſua carne. ſꝫ vt cū dyabolo et angelis eiꝰ puniant̄. Utrū ſane ipi cū vicijs ſuis et deformitatibꝰ ſuoꝝ corpoꝝ reſurgant. quecūqꝫ in eis deformia et vicioſa mēbra geſtauerūt inquirendo laborare q̄d opus eſt? Neqꝫ enī fatigare nos debet incerta eoꝝ vel habitudo vel pulcritudo. q̄rū erit certa ⁊ ſempiterna damnatio. Nec moueat q̄uo in eis erit corpꝰ incorruptibile. ſi dolere poterit. Aut q̄uo corruptibile. ſi nō poterit? Non ei eſt vera vita. niſi vbi felicit̄ viuit̄. nec vera icorruptio. niſi vbi ſalꝰ nullo dolore corrūpit̄. Ubi āt infelix mori nō ſinitur. et vt ita dicā mors ipa non morit̄. ⁊ vbi dolor ppetuꝰ nō interimit ſꝫ affligit ipa corruptio et non finit̄ hec in ſcp̄turis ſctīs ſcd̄a mors dr̄. Nec p̄ma tn̄ q̄ ſuū corpꝰ aīa relinquere cogit̄. nec ſcd̄a q̄ penale corpꝰ animā relinq̄re nō pmittitur. hoī accidiſſꝫ ſi nemo peccaſſet. Mitiſſima ſane omniū pena erit eoꝝ q̄ p̄ter peccatum q̄d originale traxerūt nullū inſup addiderunt. ⁊ in ceteris q̄ addiderūt. tāto quiſqꝫ ibi tolerabiliorē habebit dānatōē. q̄nto h̄ habebit minorē iniq̄tatē.

Q̄uo terrena corpora in celo manebūt. Auguſtinus de ciuitate dei libro tredecimo. Capitulū .XIX.

n Eceſſe eſt aiunt q̄dam vt terrena corpora naturale pondꝰ vel in terra teneat vl' cogat ad terrā. et ideo in celo eſſe nō poſſūt. Primū quidē illi hoīes in terra erāt nemoroſa atqꝫ fructuoſa que paradiſi nomē obtinuit. Et de pōderibꝰ elementoꝝ ſic argumētant̄ Quoniā ſcꝫ magiſtro platone didicerunt. mūdi duo corpa maxia atqꝫ poſtrema duobus medijs. aere ſcilꝫ et aqua eſſe copulata atqꝫ cōiuncta. Ac p h̄ inquiūt quoniā terra abhinc ſurſū verſus eſt p̄ma. ſcd̄a aqua ſup terrā. tertiꝰ aer ſup aquā. quartū ſuper aerē celū. non poteſt eſſe terrenū corpus in celo. Momētis enī pprijs vt ordinē ſuū teneant ſua elemēta librant̄. Ecce qualibꝰ argumētis omnipotētie dei hūana ꝯtradicit īfirmitas quā poſſidet vanitas. Quid ergo faciunt in aere tot terrena corpa cū a terra ſit aer tertiꝰ. niſi forte q̄ p plumarū et pēnarū leuitatē donauit auiū terrenis corpibꝰ vt portent̄ in aere. imortalibꝰ factis corporibus hominū non poterit donare virtutē q̄ in celo etiā valeāt habitare? Nam cum terrenoꝝ corpoꝝ ſicut onera geſtando ſentire ꝯſueuimꝰ. q̄nto maior eſt q̄ntitas tanto ſit maior et grauitas. tn̄ mēbra ſue carnis portat leuiora anima cum in ſanitate robuſta ſūt q̄ꝫ in languore cū macra ſūt. ⁊ cum alijs geſtātibꝰ oneroſior ſit ſalꝰ ⁊ validꝰ q̄ꝫ exilis et morbidꝰ. ipe tn̄ ad ſuū corpꝰ mouēdū atqꝫ portandū agilior eſt. cū in bona valitudine plus habet molis q̄ꝫ cū i peſte vel in fa

me minimũ roboris.tantũ valet etiã in ha-
bendis terrenis corpibꝰ. q̃uis adhuc cor-
ruptibilibꝰ atꝫ mortalibꝰ nõ q̃ntitatis pon-
dus:ſed temperatõis modꝰ. Et q̃s verbis
explicat q̃ntum diſtat inter p̄ſentẽ q̃m dici-
mus ſanitatẽ ⁊ imortalitatẽ futuraꝫ. Non
itaqꝫ redarguãt noſtrã fideꝫ philoſophi de
corpoꝝ põderibꝰ. Eſt eni ſic hinc ſurſũ per
ſus terra p̃ma. aqua ſc̃da.aer tertiꝰ. celum
quartuꝫ vt ſup oĩa anime ſit natura. Nam
et ariſtotiles quartũ corpꝰ eam dixit eſſe. et
plato nullũ. Si quintũ eſſet.certe ſuperius
eſſet ceteris. Cum vero nullũ eſt.multo ma
gis ſuperat omĩa. In terreno ergo q̃d facit
corpore? In hac mole q̃d agit ſubtiliꝰ om-
nibꝰ? In hoc pondere q̃d agit leuior oĩbꝰ?
In hac tarditate q̃d agit celerior omnibꝰ?
Ita ne per huius tam excellẽtis nature me
ritum non poterit effici vt corpus eius leue
tur in celum? Et cum valeat nunc natura
corporum terrenorum deprimere animas
deorſum.aliquando et anime leuare ſurſũ
terrena corpora nõ valebunt? Poſtremo
ſi ita eſt elementorũ ordo diſpoſitus vt ſm
platonem duobꝰ medijs.id eſt.aere ⁊ aqua
duo extrema.id eſt.ignis et terra iungãtur
celiqꝫ obtineat ille ſummum locum. Hec
autem ima velut fundamentum mundi. ⁊
ideo in celo non poteſt eſſe terra. Cur eſt
ignis in terra? Sc̃dm hanc quippe rõnem
ita iſta duo elementa in locis proprijs imo
ac ſummo.terra et ignis eſſe debuerunt. vt
quemadmoduꝫ nolunt in ſummo eſſe poſ-
ſe quod imum eſt.ita nec in imo eſſe poſſe
quod ſummum eſt. Sicut ergo putãt nul
lam vel eſſe vel futuram eſſe particulaꝫ ter-
re in celo.ita nullam particulam videre de-
buimus ignis in terra. Nunc vero non ſo-
lum in terris verum etiam ſub terris ita eſt
vt eum eructent vertices montium. preter
quod in vſibus hominũ et eſſe ignem in ter
ra.et eum naſci videmus ex terra.quando-
qꝫ et de lignis et de lapidibus naſcitur que
ſunt corpora ſine dubitatione terrena. cur
ergo nolunt vt credamus naturam corpo-
rum terrenorum aliquando incorruptibi-
lem factam in celo conuenientem futuram.
ſicut nunc ignis corruptibilis his cõuenit
terris. Nihil igitur aſſerunt ex ponderibus
atqꝫ ordine elementorum.vnde omnipotẽ-
ti deo quo minus faciat corpora noſtra ta-
lia.vt etiam in celo poſſint habitare preſcri-
bant.

Quale ſit futurum iudicium. Au
guſtinus. Capitulum. XX.

Quedam uis intel
ligenda eſt diuina. qua fit vt cui-
qꝫ opa ſua vel mala vel bona cun-
cta in memoriam reuocentur.et mentis in
tuitu mira celeritate cernãtur vt accuſet vl'
excuſꝫ ſcientia conſcientiam. atqꝫ ita ſimul
et omnes et ſinguli iudicentur. Que nimi-
rum vis diuina libri nomen accepit. In ea
quippe quodãmodo legitur quicquid a fa-
ciente recolitur.

Q, deus cõſcientia noſtra teſte
vtetur ad iudicandũ nos. Grego-
rius in moralibus.
Capitulum. XXI.

Adueniente iudi-
ce vniuſcuiuſqꝫ conſcientia ad te
ſtimonium erit deducta.tũc om-
nis ante oculos culpa reducitur.et mẽs ſu-
per gehẽne incendia ſuo grauius igne cru-
ciatur.

De eodem Auguſtinus in ome
lia Fauſtini.

Neceſſe eſt ut ſepiꝰ
cogitemus quales erimus in die
iudicij puriſſimis angeloꝝ ↄſpe-
ctibus offerendi ⁊ eterno iudici rationẽ de
libris ↄſcientie reddituri. Remotis eni om
nibus probationibus certum eſt in die illa
ipſum ante ſe hominem conſtituendum.⁊
ipſam ſibi animaꝫ in cordis ſpeculo demõ
ſtrandam.et teſtes contra eam non de fo
ris aliunde ſed intus de ſemetipſa proferẽ
dos adijcienda erunt non aliqua peregri
na.ſed nimium nota teſtimonia.id eſt.ope
ra ſua.

Quare deus in preſenti iudicat.
Auguſtinus in libro de ciuitate dei
Capitulum. XXII.

Iudicat deꝰ hoc tem-
pore nõ ſolũ vniuerſaliter de genere demo
nũ atꝫ hominũ vt miſeri ſint ꝓpt̃ p̃moꝝ me
ritũ peccatoꝝ.ſed et de ſinguloꝝ operibꝰ p-
prijs q̃ gerũt arbitrio volũtatis. Neſcimꝰ
eni q̃ iudicio dei bonꝰ ille ſit paup.malꝰ ille
ſit diues.iſte gaudeat quẽ p ſuis prauiſ mo-
ribꝰ cruciari debuiſſe pſuadet. Exeat de iu-
dicio nõ ſolũ inultꝰ.verũ etiã damnatꝰ in-
nocens aut iniquitate iudicis preſſus. aut
falſis obrutꝰ teſtimonijs.ecõtrario ſceleſtꝰ
eius aduerſariꝰ nõ ſolũ impunitꝰ veꝝ etiaꝫ
iniudicatꝰ inſultet. Impius optime valeat.
pius languorĩbꝰ tabeſcat. Latrocinẽt ſaniſ-
ſimi iuuenes.⁊ q̃ nec verbo queq̃ꝫ ledere
potuerũt diuerſa morboꝝ atrocitate affli-
gant. Infanteſ vtiles rebꝰ hũanis imatura
morte rapiant.⁊ q̃ videt̃ nec naſci debuiſſe
diutiſſime in ſup viuat.plenꝰ criminibꝰ ſub
limet̃ honoribꝰ.⁊ homĩeꝫ ſine querela tene-
bre ignobilitatis abſcõdãt.et cetera hmõi.

Auguſtinꝰ in eodem de eodem.

Nunc quando nõ
ſolũ in malo ſũt boni.⁊ ĩ bono ma
li q̃d videt̃ iniuſtũ.verũ etiã plerũ-
qꝫ ⁊ malis mala eueniũt.⁊ bonis bona pro-
ueniũt.magis inſcrutabilia ſũt iudicia dei.
et inueſtigabiles vie eiꝰ. Cũ v̾o ad illud dĩ iu
diciũ venerimꝰ q̃d tempꝰ iã ꝓpe dies iudi-
cij.et aliquãdo dies dñi nuncupat̃.nõ ſolũ
tũc quecũqꝫ iudicabũt.verũ etiã quecunqꝫ
ab inicio iudicata.et quecũqꝫ vſqꝫ ad illud
tempꝰ iudicãda ſũt apparebũt eẽ iuſtiſſima
Ubi h̄ qꝫ manifeſtabit̃ q̃ꝫ iuſto iudicio dei
fiat vt nũc tam multa ac pene oĩa iuſta iu-
dicia dei lateãt ſenſus mẽteſqꝫ mortalium.
cũ tñ in hac re pioꝝ fidem nõ lateat iuſtum
eſſe q̃d latet.

Itẽ de eodẽ Gregoriꝰ ĩ moralibꝰ

Dum ualde occul
ta ſint diuia iudicia cur ĩ hac vita
nonnũqꝫ bonis male ſit.malis bene.tũc oc
cultiora ſũt cũ et bonis hic bene eſt.⁊ malis
male. Nam cũ bonis male eſt.malis bene.
h̄ fortaſſis deꝑhendit̃.q̃a et boni ſiqua hic
deliquerũt hic recipiũt vt ab eterna plenꝰ
damnatõe liberent̃.et mali bona que p hac
vita faciũt.hic inueniũt vt ad ſola in poſte-
rũ tormẽta ꝑtrabant̃.vnde ⁊ ardenti diuiti
in inferno dr̃. Memẽto fili q̃a accepiſti bo-
na in vita tua et lazarꝰ.ſ.m. At cũ bonis hic
bene ẽ et malis male incertũ valde ſit vtruꝫ
boni idcirco bona accipiant vt puocati ad
aliq̃d meliꝰ creſcant.an iuſto latentiqꝫ iudi
cio h̄ ſuoꝝ operũ remuneratõem ꝑcipiant
vt a premijs vite ſequẽtis inuaneſcant. Et
vtrum maloſ idcirco aduerſa feriant vt ab
eternis ſupplicijs defendãt.an hic eoꝝ pena
incipiat vt quandoqꝫ cõplenda ad vltima
gehenne tormenta ꝑducat.

Item de eodẽ.idem in octauo.

Duobus modis in
hac vita hoĩeꝫ deꝰ iudicat.q2 aut
ꝑ mala p̄ſentia irrogare iã tormẽ
ta ſequentia incipit.aut tormẽta ſequentia
flagellis p̄ſentibꝰ extinguit

Ubi erunt ſc̃ti corporaliter quã-
do mundus ardebit Auguſtinus.
Capitulum. XXIII.

Querat forſan ali
quis ſi poſt factuꝫ iudicium iſte
mundꝰ ardebit anteq̃ꝫ p illo ce-
lum nouũ et terra noua reponat̃.eo ipõ tẽ-
pore ↄflagratõis eiꝰ vbi erũt ſancti cuꝫ eos
habentes corpa in aliquo corporali loco eẽ
neceſſe ſit.poſſumꝰ reſpõdere eos futuros
eſſe in ſupioribꝰ ptibꝰ.q̃ ita nõ aſcẽdet flam
ma illiꝰ incendij queãdmodũ nec vnda di-
luuij. Talia q̃ppe illis inerunt corpa vt illic
ſint vbi eſſe voluerint.ſed nec ignẽ ↄflagra-
tionis illiꝰ ꝑtimeſcent imortales atqꝫ incor-
ruptibiles facti ſi viroꝝ triũ illoꝝ corrupti-
bilia corpa atꝫ mortalia in camino ardenti
illeſa viuere potuerunt.

na tunc inicium accipit cum diſtrictus ad
extremum iudex venit.

De eodem.

Morte aūt carniſ

a alieno dyabolo vnde nimiū ſup-
bus incedit mors alteriꝰ generis p̄
paratur in eterno igne tartari. quo non ſo-
lum cum terrenis ſed etiam cum aerijs cor
poribus excruciari ſpiritus poſſint.

Q, poſt damnationem reprobo
rum ſancti plenius cognoſcēt gra-
tiam dei. Capitulum. VIII.

Emanentibus igi

r tur angelis et hominibꝰ reprobis
in eterna pena tunc ſancti ſciēt ple
nius quid boni contulerit eis gratia.

Q, damnatiſ malis ſancti intra
būt in vitā eternā. Capitulū. IX.

Jcut enim impijſ

ſ dicet. Ite maledicti in ignē eternū.
ſic iuſtis. Uenite benedicti patris
mei percipite paratū vobis regnū. et ſicut
ibunt illi in ambuſtionem eternā. ſic iuſti
in vitam eternā. Quid eſt aūt vita eterna?
niſi vt cognoſcant te inquit verū deū ⁊ quē
miſiſti ihesum chriſtū. ſcꝫ iam in illa clari-
tate de qua dicit patri. quā habui apud te
priuſq̄ mundꝰ fieret. Tūc enī tradet regnū
deo patri vt intret ſeruus bonꝰ in gaudiū
dn̄i ſui.

Q̄uo iuſti tūc non cōpatientur
malis. Capitulum. X.

T ubi eſt qꝰ ſancti

e ſunt pro inimicis ſuis q̊s tūc arde
re videbūt non orabunt. Quibus
vtiq̄ dictū eſt pro inimicis veſtris orate.

De eodem.

Rant pro inimi-

o cis ſuis eo tp̄e quo poſſūt ad fru
ctuoſā penitentiā eorū corda ꝯuertere atq̄
ipſa ꝯuerſione ſaluare. Quid enī aliud pro
inimicis orandū eſt. niſi h̄ qd apoſtolꝰ ait.
vt deꝰ det illis penitentiā ad cognoſcendā
veritatē. et reſipiſcant a dyaboli laqueis a
quo capti tenentur ad ipſius voluntatem.

De eodem.

Lacet quod dicis

p et quomodo pro illis tunc orabit
qui iam nullatenꝰ poſſūt ad iuſti-
cie opera ab iniquitate cōmutari. Eadē ita
q̄ cauſa eſt cur non oretur tunc p̄ hoibus
eterno igne damnatis. que nunc etiā cau-
ſa eſt vt non oretur pro dyabolo et angelis
eius eterno ſupplicio deputatis. que nunc
etiam cauſa eſt vt non orent ſancti hoies p̄
hominibus infidelibus impijſq̄ defunctiſ.
niſi quia de eis vtiq̄ quos eterno ſupplicio
deputatos iam nouerunt. ante illum iudi-
cis iuſti conſpectum orationis ſue meritū
caſſari refugiunt. Q, ſi nunc q̄ viuētes iu-
ſti et mortuis ⁊ damnatis iniuſtis minime
cōpatiuntur. quando adhuc aliquid iudi-
cabile de ſua cauſa ſeſe perpeti etiā ipſi no-
uerunt. quanto diſtrictiꝰ tunc iniquorū tor-
menta reſpiciunt. quando ab omni vicio
corruptionis exuti ipſi iam iuſticie viciniꝰ
atq̄ artius inherebunt. Sic quippe eorum
mentes per hoc ꝙ iuſtiſſimo inherent iudi
cii ius diſtrictionis abſorbet. vt omino eis
non libeat quicquid ab illius eterne regu-
le ſubtilitate diſcordat.

De viſione dei.
Capitulum. XI.

J queris utrum

ſ poſſit deꝰ videri? reſpondeo po-
teſt. Si queris vnde ſciā? reſpō
deo quia in veriſſima ſcriptura legitur. Be
ati mundo corde quoniā ipi deū videbunt
et cetera talia. Si queris quomodo inuiſi-
bilis ſit dictꝰ ſi videri p̄t? rn̄deo inuiſibilē eſſe
natura. videri āt cū vult ſicut vult. Pluri-
mis enī viſus eſt nō ſicuti eſt. ſed q̄li ſpecie

illi placuit apparere. Quid ergo eſt q̊d dicit
eadē auctoritas. Deū nemo vidit vnq̄. et
q̊d apl'us planiꝰ explicans. quē nemo inq̄t
hominū vidit nec videre p̄t. Q̄uo ergo vi-
dit deū Abrahā Ysaac Jacob Job Moy
ſes Micheas Yſaias et ſi q̄ alij ſunt. de qui
bus veraciſſima ſcriptura teſtatur ꝙ deū
viderint ſi deū nemo vidit vnq̄ quem ne-
mo hominū vidit nec videre pōt. Magna
queſtio eſt q̄uo nō ſit ꝯtrariū ꝙ tot antiqui
deū viderūt ſi deū nemo vidit vnq̄ quē ne
mo hominū vidit nec videre poteſt. Certe
refelli nō p̄t vt dicit Ambroſiꝰ vel patrē vel
filiū vel certe ſpūm ſanctū: ſi tn̄ eſt ſcti ſpūs
viſio ea ſpecie videri quā volūtas elegerit
nō natura formauerit. Quē q̄ ſpūm ſctūm
viſum accepimꝰ in colūba. et ideo deum ne
mo vidit vnq̄. q̄a eam q̄ in deo habitat ple
nitudinē diuinitatis nemo cōſpexit nemo
mente aut oculis cōprehēdit. Uñ moyſes
ait deo cum q̊ et vt amicꝰ amico facie ad fa-
ciē loquebaẗ. Si inueni grām ante te oſtē-
de mihi temetipm̄. Quid ergo? ille nō erat
ipſe? ſi non eſſet ipſe. ei nō diceret oſ̄nde mihi
temetipm̄. ſed oſ̄nde mihi deū. et tn̄ ſi eiꝰ na-
turā ſubſtantiāq̄ ꝯſpiceret multo minꝰ di-
ceret oſtēde mihi temetipm̄. Ipſe ergo erat
in ea ſpecie qua apparere voluerat. Nō aūt
ipſe apparebat in natura p̄p̄a quā moyſes
videre cupiebat. Ea q̄ppe p̄mittiẗ ſctis i alia
vita. vnde q̊d rn̄ſū eſt Moyſi. Non vide-
bit me hō et viuet. verū eſt. q̄a nemo poteſt
videre faciē dn̄i et viuere. i. nemo pōt eum ī
hac vita viuēs videre ſicuti eſt. Nam multi
viderūt. ſꝫ q̊d volūtas elegit nō q̊d natura
formauit. Si q̄ris q̄uo eū vidit vel Cayn
ſceleratꝰ q̄n d̄ ſuo ſcelere ab illo iterrogatꝰ
⁊ iudicatꝰ ē? l' etiā ipſe dyabolꝰ q̄n veit cū an
gelis vt corā illo aſſiſteret? ſi beati mūdicor
des. q. i. d. v. Rn̄deo. nūquā eſſe ꝯſequēs vt
etiā videāt deū q̄ voces ab eo factas aliq̄n
audiūt. Neq̄ enī viderūt eū q̄ audierūt q̄n
dixit ad filiū. et clarificaui et iterū clarifica-
bo. Uerūtn̄ nō eſſe mirandū ſi aliquādo
nō mūdicordeſ etiā videāt deū ī ſpecie quā
volūtas eiꝰ fecerit. latente inuiſibili ⁊ apud
ſe incōmutabili manēte natura. Si queris
vtrū etiam ſicuti eſt aliquando poſſit vide-
ri? reſpōdeo filijs hoc eſſe promiſſum. de q̄-
bus dictum eſt. Scimus quia cum appa-
ruerit ſimiles ei erimus. quando videbimꝰ
eū ſicuti eſt. Nunc enī queritur q̄uo videa-
tur deus non ea ſpecie qua in iſto ſcl'o qui-
buſdam voluit apparere ſed q̄uo videatur
in illo regno vbi eum filij eiꝰ videbūt ſicuti
eſt? Tunc quippe ſatiabitur in bonis deſi-
deriorū eorū. Non enim indigni deum vide-
bunt de quibꝰ dictum eſt. Tollatur impiꝰ
ne videat claritatem dei. quibꝰ etiā dicetur
Ite in ignem eternum qui paratus eſt dya
bolo et angelis eius. Promiſit aūt deꝰ
ſe oſtenſurum dilectoribus ſuis cum patre
vnū deū. nō q̄uo in hoc ſeculo in corp̄e viſꝰ
eſt a bonis et a malis. et in iudicio etiam fu
turo quo ſic vēturus eſt q̄uo viſus eſt iens
in celum. hoc eſt in eadem forma filij homi
nis eandem formam videbunt quibus di-
cturus eſt. Eſuriui ⁊ non dediſtis mihi mā
ducare. q̄a ⁊ iudei videbunt in quem pupu
gerunt. non illam dei formam in qua nō ar
bitratus eſt rapinā eſſe equalem deo. in illa
die tunc videbunt ſicuti eſt. Nec ideo vide-
bunt. quia pauperes ſpū in hac vita fuerūt
quia mites. quia lugentes. ⁊c. ſed quia mū-
do ſunt corde. quoniam mūdo corde vide-
bitur q̄ nec in loco videẗ. nec oculis corpo-
ralibꝰ videẗ. nec conſcribiẗ viſu. nec tactu te-
netur. nec auditur affatu. nec ſentitur inceſ-
ſu.

Quid diſtet inter videre et crede
re. Capitulum. XII.

Nter uidere et crede-

re hoc diſtare dicimus. q̄a p̄ſentia videtur.
creduntur abſentia. Plane forſan ſatis eſt
ſi p̄ſentia illa hoc loco intelligamus dicta
que preſto ſūt ſenſibꝰ ſiue animi ſiue corpo
ris. vnde etiā ducto vocabulo p̄ſentia no-
minātur. Sicut enim hanc lucem corporiſ
ſenſu. ſic et meam voluntatem plane video
q̄ preſto eſt animi mei ſenſibꝰ atq̄ intꝰ mihi
preſens eſt. Si q̊s vero mihi indicet volun
tatem ſuam cuiusdam et vox mihi p̄ſens eſt

tñ q2 ipſa volũtas qua mihi indicat latet ſen
ſum corpis et animi mei credo non video.
Aut ſi mentiri eum exiſtimo non credo. et
ſi forte vt dicit ita ſit. Creduntur ergo illa q̄
abſũt ſenſib⁹ noſtris ſi videt̃ idoneũ q̊d ei⁹
teſtimoniũ phibetur. Nec q2 dixi ea credi q̄
abſunt a ſenſibus noſtris ſic accipiãtur. vt
inter illa deputent̃ que aliquando vidim⁹.
et nos vidiſſe retinem⁹. certiq3 ſumus quã
uis non tunc preſto ſint cum recolunt̃ a no
bis. Neq3 eni inter credita ſed inter viſa de
putantur. et ideo nota ſunt. non quia fidez
habuim⁹ alijs teſtib⁹. ſed quia nos vidiſſe
ſine dubio recordamur et ſcim⁹. Cõſtat igi
tur ſcientia noſtra ex viſis rebus et creditis
ſed in his que vidimus et videmus noſipſi
teſtes ſumus. In his autem que credimus
alijs teſtib⁹ mouemur ad fidem cũ earum
rerũ quas nec vidiſſe nos recolimus nec vi
dim⁹. dant̃ ſigna vel in vocib⁹ vel in lrīs l'i
quibuſcunq3 documentis q̄bus viſis non
viſa credantur. Non autez immerito ſcire
nos dicim⁹ ñ ſolũ ea q̄ vidim⁹ aut videm⁹.
verũ etiam illa que ydoneis ad quãcunq3
rem cõmoti teſtimonijs vel teſtibus credi
mus. Porro ſic ſcire nõ incõgruenter dici
mus etiã illud q̊d certiſſimũ credim⁹. Hinc
factum eſt vt etiã recte credita et ſi nõ aſſint
ſenſibus noſtris videre mẽte dicamur. Cũ
itaq3 dicit̃ homini crede chriſtũ reſurrexiſſe
a mortuis ſi credit. attende quid videat. at
tende quid credat. ⁊ vtrũq3 diſcerne. Videt
hominem cuius audit vocem. et ipſa vox in
viſis corporalibus deputatur ſcḋm ea que ſu
pra diximus. Hec duo ſunt teſtior⁊ teſtimo
nium. quorum ad oculos vnum. alterũ ad
aureſ pertinet. ſed hunc teſtem fortaſſe alio
rum teſtimoniorum auctoritate cõfirmat
diuinarum ſcilicet ſcpturarum vel quorũ
libet aliorum quibus eſt motus ad fidem.
ſcripture ad viſa pertinent corporis oculo
rum ſi eas legit. vel aurium ſi audiuit. Q̊d
igitur non ſic oſtendero. vt aut corpis aut
animi ſenſu viſum perceptumq3 teneatur.
et tamen dixero aliquid quod aut verum
quidem aut falſum eſſe neceſſe ſit. ſed nullo
rum duor2 genere videatur. reſtat vt tantũ
modo credatur vl' non credatur. Sed ſi di
uinarũ ſcpturarũ ear2 ſc3 q̄ canonice in ec-
cleſia nominantur perſpicua firmatur au-
ctoritate ſine vlla dubitatõne credendũ eſt.
Alijs vero teſtibus vel teſtimonijs quib⁹
aliquid credendum eſſe ſuadetur tibi crede
re vel non credere liceat. quantu3 me ea ad-
monenti ad faciendaz fidem vel habere vl'
non habere ppenderis. Si eni ea que non
vidimus hoc eſt in preſenti apparentia non
ſenſimus vel mente vel corpore neq3 ꝺ ſcri
pturis ſanctis vel legendo vel audiendo di
dicimus. nulla omino credidiſſemus. vnde
ſcirem⁹ eſſe ciuitates vbi nunq̄3 fuim⁹ vel a
romulo conditam romam. vel vt de pro-
pioribus loquar conſtantinopolim a con-
ſtantino ? vnde poſtremo ſcirem⁹ qui nã
parentes nos procreaſſent quibus patrib⁹
auis maioribus geniti eſſemus. Talium
quippe cũ plurima ſciamus non tamen ea
vel vllo ſenſu preſentia ſicut ſolem. ſicut no
ſtri animi voluntatẽ vel canonicorum elo-
quiorum auctoritatem ſicut adam fuiſſe p-
mum hominem aut chriſtũ in carne natũ
paſſumq3 et reſurrexiſſe didicim⁹. ſed alijs
referentibus de quorum teſtimonio in hoc
dumtaxat rerũ genere minime dubitandũ
eſſe putauimus. ſatis vt puto iſta mea pro
locutione recognouiſti quid ſit videre vel
mente vel ſpiritu vel corpe. et quid ab eis di
ſtet credere. Quod quidem fit mente et vi-
detur mente. quoniam menti noſtre fides
perſpicua eſt. Sed tamen quod eadez fide
creditur abeſt et ab aſpectu corpis noſtri.
ſicut abeſt corpus in quo chriſtus reſurre-
xit. et ab aſpectu alterius mentis ſicut abeſt
ab aſpectu mentis noſtre fides tua. q̄3uis
eam eſſe in te credam cũ eam nõ videã cor-
pore quod nec tu potes. nec mẽte q̊d tu po
tes. ſicut ego meam q̊d tu non potes.

De viſione corporali et ſpiritua li in futuro. Capitulum. XIII.

v uruz eſt dicere q
ſancti corporalia tunc habebunt
vt nõ poſſint oculos claude atq3
aperire cũ velint. Duri⁹ aũt q ibi deũ quiſ
quis oculos clauſerit nõ videbit. Si eni p-
pheta Heliſe⁹ puerũ ſuũ Jezi abſens corpe
vidit accipientẽ munera que dedit ei Naa
man ſyrus quez ppheta memorat⁹ a lepre
deformitate mundauerat q̊d ſeruus neq̄3
dño ſuo non vidente latenter ſe feciſſe puta
uerat. quãto magis in illo corpore ſpiritua
li videbunt ſancti omnia non ſolum ſi ocu-
los claudant. verum etiam vnde ſunt ab-
ſentes corpore.

Si volubiles erũt illic cogitatio- nes noſtre. Capitulum. XIIII.

p Roinde uerbum
q̊d ſonat foris ſignũ eſt verbi q̊d
intus lucet. cui magis vbi cõpe-
tit nomẽ. Nam illud q̊d pfertur carnis ore
vox verbi eſt. verbũq3 ipm ꝺr ppter illud a
quo vt foris appareret aſſũptũ ẽ. Idẽ in eo-
dem paulopoſt. Quapter ita ꝺr illud dei
verbũ vt dei cogitatio non dicat̃. nec aliq̊d
eẽ quaſi volubile credat̃ in deo q̊d nunc ac
cipiat nũc recipiat formã vt verbũ ſit. eam
ve poſſit amittere atq3 informit̃ quodãmo-
do volutari. Et paulopoſt. Dicũt quidem
etiã in ſcpturis ſanctis cogitatões dei. ſ3 eo
locutionis mõ q̊ ibi et obliuio dei ꝺr. q̄ vti-
q3 ad ppetatẽ in ꝺo nulla eſt. Et paulopoſt
Et tũc quidẽ ſc3 in eterna vita verbũ noſtr2
nõ erit falſũ. q̄a neq3 mentiemur neq3 falle-
mur. Fortaſſis etiam non erunt volubiles
noſtre cogitationes ab alijs in alia euntes
atq3 redeũtes. ſed omnem ſcientiam vno ſi-
mul ꝯſpectu videbim⁹. Tñ cũ et ꝭ fuerit ſi
et ꝭ fuerit formata erit creatura q̄ formabi-
lis fuit vt nihil iam deſit e⁹ forme ad quam
puenire deberet. Sed tñ coequanda nõ erit
illi ſimplicitati vbi ñ formabile aliquid for-
matũ vel reformatũ eſt. ſed forma neq3 ifor-
mis neq3 formata ipſa ibi eſt eterna imuta-
bilisq3 ſubſtantia.

Qualis et quanta erit felicitas ⁊ beatitudo futura. Cap. XV.

q uanta erit felici-
tas vbi nullũ erit malũ. nullum
latebit bonu3. vacabit̃ dei laudib⁹ q̄ erit ibi
omnia in omnib⁹. Idem in eodẽ. Certe vbi
volet ſpũs. ibi erit ptin⁹ corp⁹. nec volet ali-
q̊d ſpũs q̊d nec ſpũm poſſit decere nec cor-
pus. Vera ibi glĩa erit vbi laudãtis nec er-
rore q̄ſq̄3 nec adulatõne laudabit̃. Ver⁹ ho
nor q̄ nulli negabit̃ digno. nulli defert̃ indi-
gno. ſed nec ad eũ ambiet vllus vbi nullus
pmittet̃ eſſe niſi dign⁹. Vera pax vbi nihil
aduerſi nec a ſeipſo nec ab aliq̊ q̄ſq̄3 patiet̃.
pmiũ vtutis erit ipſe q̄ vtutem dedit. eiq3 ſe
ipm q̊ meli⁹ ⁊ maius nihil poſſit eſſe pmiſit
Quid enim eſt aliud q̊d ppheta dixit. Ero
illor2 de⁹. et ipſi erũt mihi pplus. niſi ego ero
vnde ſatientur. ego ero quecunq3 honeſte
ab omnibus deſiderantur. et vita et ſalus.
victus et copia. gloria ⁊ honor. pax ⁊ omĩa
bona. Sic eniz et illud recte intelligit̃ quod
ait apoſtolus. Ut ſit deus omnia in omni-
bus. Ipſe enim erit finis deſiderior2 noſtro-
rũ qui ſine fine videbitur. ſine faſtidio ama
bitur. ſine fatigatione laudabit̃. hoc mun⁹
hic effectus. hic actus profecto erit omibuſ
ſicut ipſa vita eterna cõmunis. Ceterũ qui
futuri ſunt pro meritis premior2 etiam gra
dus honorum atq3 gloriarũ q̄s eſt idone⁹
cogitare quanto minus dicere ? Q3 tamẽ
futuri ſũt nõ eſt ambigendu3 atq3 ita etia3
beata illa ciuitas magnũ in ſe donu3 vide-
bit q̊d nulli ſupiori null⁹ inferior inuidebit
ſic nũc nõ inuidẽt archangelis angeli cete-
ri. Tam nolet eſſe vnuſquiſq3 quod non ac
cepit q̄3uis ſit pacatiſſimo vinculo concor
die ei qui accepit obſtrict⁹ q̄3 nec in corpo-
re vult oculus eſſe qui eſt digitus. cũ mem
brum vtrũq3 contineat totius partis paca
ta compago. ſic itaq3 habebit donu3 alius
alio minus. vt hoc q̄3 donũ habeat ne velit
amplius.

In tribus conſtare beatitudinez veram. Capitulum. XVI.

i Bi eſſe noſtrũ nõ
habebit mortem. ibi noſſe noſtrũ
non habebit errorez. ibi amare no
ſtrũ nõ habebit offenſionem.

Q, ſanctis in futuro non ad do-
lorem ſed ad gaudium ꝓficiat prete
ritoꝝ memoria. Capitulū. XVII

Rit ergo illius ci
e uitatis ⁊ vna in oībꝰ ⁊ non ſepara
bilis in ſingulis volūtas libera et
ab oī malo liberata. ⁊ impleta oī bono. fru-
ens indeſinēter eternoꝝ iocūditate gaudio
rū. oblita culpaꝝ. oblita penarū. tñ nec ideo
ſue oblita liberatōis vt liberatori ſuo nō ſit
grata. Quātum ergo attinet ad ſcientiā ra
tionalē memor erit ꝑteritoꝝ etiā malorum
ſuoꝝ. Quantū āt ad experientis ſenſū ime-
mor. Nam et peritiſſimꝰ medicꝰ ſic arte ſci-
untur oēs morbos corꝑis nouit. Sicut āt
corpore ſentiūt plurimos neſcit q̃s ipe non
paſſus eſt. Ut ergo ſcientie maloꝝ due ſūt.
Una qua potentiā mētis nō latent. Altera
qua experiētis ſenſibꝰ inherent. Aliter q̃ꝑpe
ſciunt oīa vicia ꝑ ſapientie doctrinā. aliter
ꝑ inſipientis peſſimā vitā. ita et obliuiones
maloꝝ due ſūt. Aliter nāqȝ ea obliuiſcitur
eruditus ⁊ doctꝰ, aliter expertꝰ ⁊ paſſꝰ. Ille
ſi peritiam negligat. iſte ſi miſeria careat.
Scdm hanc obliuionē quā poſteriori lo-
co poſui nō erūt memores ſancti ꝑteritorū
maloꝝ. Carebūt eī malis omnibꝰ ita vt pe-
nitus deleat̄ ab eoꝝ ſenſibꝰ. ⁊ tñ potētia ſciē
tie que magna in eis erit non ſolum ſua pre
terita ſed etiaȝ damnatorū eos ſempiterna
miſeria non latebit. Ibi vacabimꝰ et vide-
bimus. videbimꝰ et amabimus. amabimꝰ
et laudabimus. Ecce quid erit in fine ſine
fine.

Explicīūt ſententie libri ſecundi ma
giſtri Hugonis de ſancto Victore
de incarnatione verbi. et impletōne
et exhibitione gratie dei. et de ſacra-
mentis noui teſtamēti vſqȝ ad finē
⁊ cōſūmatōem omniū feliciter. Im-
preſſi ſunt iſti duo libri Argentine.
Anno dñi. M.cccc.lxxxv. Finiti in
die ſctōꝝ martiꝝ Abdon ⁊ Sennes